ג׳

25 מ״ נק׳

20 .2 כבוד רולהיר

8

20 .53

בעל המחבר מה״ר משה קורדוברו ז״ל

9 הין יוסף

10 הזקנים

16 ,1 כריתות לבקר

1 מקרי ליון

72, 10

X893

C812

Likkute Shoshanim.
M. ben J. Cordovero.

ר' נתן קורוץ

אלה הדברים אשר יזהר מעשותם
האלהי המקובל אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם ויש בו טב [illegible]
א' אל יפנה לבו מלהרהר בדברי תורה
ודברי קדושה שלא יהא לבו פנוי
וריק מהרהורי מצוה בתורה ובמצות
כדי שיהא לבו משכן לשכינה ..
ב' שלא יכעוס כלל שהכעס מביא
לאדם לידי כמה עבירות וצרא
ולמד קו' מתרגמה וכבר ידעת מרז"ל
בזוהר על ענין פגם הכעס בפסוק חדלו
לכם מן האדם אשר נשמה באפו וגו'
ובפסוק טורף נפשו באפו וגו' ואפילו
יקימו בבגדו ויפשירו בשפה בבגדו יהיה
מן הנעלבים :
ג' לעולם יהא דעתו מעורב עם הבריות
ויתנהג עמהם בנחת ואפילו על
העוברים על התורה יתנהג בנחת .
ד' שלא לשתות יין ביום כלל ועיקר אלא
בלילה ומזוג חוץ משבתות וימים
טובים ור"ח שישתה ביום .
ה' למעט בבשר ויין בימי החול אפילו
בלילה מפני שמוסיף כח לסמ' .
ו' שלא להרבר מדברים בטלים בשעת
תפלה אלא בדברי תורה ומעשית
המצוות ודברי קדושה .
ז' שלא לומר גנאי על שום אדם אפילו
על שום בריה ובהמה :
ח' שלא יקלל שום אדם מישראל
אפילו בשעת כעסו אלא אדרבה
יברך ובזה יתברך ואדרבה מברכיך

ט' שלא ידבר בבית הכנסת ואפילו
בדברי תורה
י' שלא ידבר בתוך התפלה כלל ועיקר
אלא בדברי תורה
יא' לא יגע בגופו יד ולא יוריד ידו
למטה מטיבורו
יב' שלא ישבע שום שבועה קלה כל
שכן חמורה אפילו באמת ..
יג' שלא ידבר שקר ומדברי שקר ירחק
ולא יוציא שקר מפיו בשום צד ואופן
יד' להתחבר עם אחד מהחברים בכל
יום כדי לשאת וליתן בעניני העבודה
טו' לשאת וליתן עם החבר הנז' בכל ערב
שבת מה שעשה כל ימי השבוע
ומשם ובא לקבל פני שבת מלכתא ..
יו' לכוון בתפלתו כל מה שיוכל לפחות
יכוון בשלש ראשונות ובארבע
כריעות ובארבע זקיפות שתי שהיכן
מכוון כבוד השכינה צווחת עליו בקנפי
ה' בידי לא אוכל קום
יז' להזהר להתפלל תפלת מנחה בעונת
ותפלין ובחזרה
יח' לברך ברכת המזון בקול רם עם בניו
כדי שיאמרו בניו אחריו ואחר
הברכה בנחת אות באות מלה במלה
יט' ליזהר שלא לאכול ביום ראשון
בשר ולא תבשיל של בשר ולא יין
וליזהר משחוק בו ביום יותר מיום אחר
זולתי ביום טוב ור"ח וסעודת מצוה .
כ' בכל לילה ישב על הארץ ויקונן על
החרבן ויכוון לבכות גם על עונותיו
שמאריכין קץ הגאולה ..

כא׳ שלא לקבוע סעודת רשות בביתו
זולתי סעודת מצוה ‥
כב׳ בכל יום חול קודם ברכת המזון
יאמר מזמור על נהרות ‥
כג׳ ליזהר משיחה בטלה כל מה שיוכל
והוא אחת מעשרה מילי דחסידותא
דרב שלא שח שיחה בטלה מימיו
כד׳ ליזהר שלא יהיה מאותם ארבע
כיתות שאינם מקבלות פני
שכינה והם כת חנפים כת שקרנים
כת ליצנים כת מספרי לשון הרע
כה׳ ליתן צדקה בכל יום לכפר חטאתיו
כמו שנאמר וחטאך בצדקה פרוק
כו׳ לכוון בקריאת שמע מאד בטהרת
הרעיונים ויבין הדברים על לבבו
כז׳ לשמוע קריאת ספר תורה מפי
ש״צ בחזני ולא יטרידהו שום דבר
כח׳ ליזהר לשלם נדרו מיד ולא
יאחר נדרו שלשים יום
כט׳ ליזהר להתוודות קודם אכילה
וקודם שינה
ל׳ שלא אפילו שקריבו בין המצרים
ולא יאכל בשר ולא ישתה יין זולתי
המתענה שמותר לו מפני התענית
לא׳ להתענות כפי כחו ‥
לב׳ להרהר בדברי תורה על כל לעיסה
ולעיסה כדי שיהיה המאכל כמו
קרבן ושתיית המים ויין כנסכים ׃
לג׳ לעסוק בכל יום במקרא משנה
התלמוד קבלה פסק ‥
לד׳ ללמוד כל התלמוד שלשה פעמים
כנגד שנים עשר חודש ‥

לה׳ להוריד דמעות בכל התפלות ולפחות
בתפלה אחת מהן ‥
לו׳ להתענות שלשה רצופים ארבעה
פעמים בשנה בארבע התקופות ואם
יוסיף הרי זה משובח ‥
ואלה הנהגות יצחק דברי הרב האר״י
זלה״ה יום אחד בשבת יכוון
תמיד בסוד המחשבה שהוא פנימית
ונקרא בסוד הנשמה ויום שני בשבת
יעסוק בתורה הרבה בסוד הרוח שהוא
עסק התורה ביום שלישי בשבת יעסוק
במצוות כנגד תוספת הנפש יום רביעי
מצוה יום חמישי תורה יום ו׳ מחשבה
וכל פנייתו תהיה לסוד תוספת ~~[illegible]~~ שבת
סוד סדר נענוע הלולב דרום צפון
מזרח מעלה מטה מערב ‥
טוב לומר פסוק זה בכל יום ג״פ ישר
זה השער לה׳ צדיקים יבאו בו ונ״פ
הפוך בו יבאו צדיקים לה׳ השער זה׃
עשרה מילי דחסידותא דהוה עביד
רב א׳ שהיה שח עינים
ומביט תמיד למטה לארץ ולא למעלה
להיות גבה עינים ולא לצדדין שמא
יראה שום דבר ערוה ב׳ שלא הלך
ארבע אמות בקומה זקופה ג׳ שלא
הלך בגלוי הראש ד׳ שלא ביטל
סעודת שלישית בשבת מעולם ה׳
שהיה מכוון לבו בתפלה ו׳ שהיה
מקיף הדרך שלא לעבור לפני הצבור
שלא להטריח את הצבור ז׳ שלא
היה אוכל מסעודת הרשות מחשש
חלב ודם ח׳ שהיה יורד לפני התיבה

להקפיד

לקינס שהיה קולו ערב ולא היה מגמגם
משום כבודו אעפ׳ שהיה אדם גדול
משום כבד את ה׳ מהונך מה שחננך
ט׳ שכל המקניטו היה הולך ומפייסו
י׳ שלא הלך ארבע אמות בלא תורה
בלא ציצית בלא תפלין ובשעת פטירתו
מספר עשר מלי דחסידותא לעשיה
הלמידין אחת לכל אחד שיהא זהיר
בה מאד ורב ששת מספר שח ענינים
ולא יכול להזהר בה בבה ואמר רב
בעשר ויכול לעמוד בהן ואני באחת
ולא יכולתי לעמוד בה באותה שעה
התפלל שיהיה פני נהור ומשם כהן
עיניו ונעשה פני נהור ··

אורחת נבחרים מספר מגיד מישרים
ועניינים נבחרים בקיצור

להכניע יצר הרע יאמר הפסוק הזה
עם השם אשר ידעת ועוד יאמר פסוק
גל גלגול ינודנו זה ישר וזה הפוך
ובשקבע לעקב הבה עמו בראש
עטרת אות ברית קדש ויהיה העקב
שמאל כי משם יונקים הקליפות הרבה
ובזה יכנע החיצון ועוד תכוון כי גדול
עלה הקיבה והד׳ אותיות אהיה זה
גלגל כבוד בעלם ואל תמסרהו לשום
אדם ·· עוד בו ביום ישאלני כבר נסיתי
לומר הפסוק עם השם להכניע היצר
הרע ולא הועיל אמצא חן וחסד בעיניך
הודיעני העניין על מתכונתו ואחר שעה
אמר לו הטוב בעיניך למשך אחר
הבלי הזמן והענוגו ואותי השלכת אחרי
גויך ולכן אין ענייני עליך כבתחילה –
כמו שעשית בשנים קדמוניות וכאשר
אמרת היטיב את יצר הרע אם היטיב
לראות לכן בני שוב אלי בכל לבבך
ואהבך לקהל עם להנחיל בחלק שותפות
והכניע גופך לכל הרהור אחר תענוגי
העולם ובזה יכנע לבבך הערל ולא
ישלט עליך ואתה שלום

להשגת החכמה מהרב האר״י זלה״ל שלא
לשוח שיחה בטלה לקום בחצי הלילה
לבכות על חסרון ידיעתו ללמוד בקיאות
הרבה מחמשה דפים בכל יום לעבור
על הזוהר ב׳ פעמים לקום לפני
זקן להסתכל בבתי פני הרב בשעת
פטירתו ולימנע אוכלי מאכלות

ההולך לקברי הצדיקים צריך שלשה
דברים תשובה תענית
שבדין לב לפי שהם קדושים צריך
לילך כאלו המלאכים ועוד בטבילה ובגדים
נקיים ולא ינהוג לפניהם קלות ראש ··
מנחה עולה בני קנ׳ והוא שלש יש
ויקרא בכל מנחה תחלת האדרא ··
מעשה של רב גדיאל בסופו יקדו
חכמים לאביו ומצאו כי מעולם לא
ראה צורת אדם ולא נסתכל בקשת
הברית ולא שם ידו למטה מטיבורו
ולא קם מדברי תורה להשתדל בדברי
העולם ולא היה צריך בצער שלא
מצטער ומשתתף עמו בצערו ומעולם
לא דבר דבר חוץ מהתורה ומדרך
ארץ ולא כל דבריו היו בהשכל ··

מערה כנ׳ שמו׳ מערה שהצדיקים
קבורים בה דוגמת המלבוש
שמקבלת נשמות הצדיקים והצדיקים
עושים יחוד בחייהם ובמותם וגם כן
נקברים במערה שהיא דוגמתה לחבר
עם הצדיק אפילו במותם דוגמת האבות
שנקברו בחברון ולכן בקבורת הצדיקים
במערות הצדיקים ומתפללים הם בעדם
והמערה נוכבת מפי דוגמת מיין נוקבין
שמעלין לה הצדיק ואמרו בה בני
אדם הרה ויקבלו כי בכל זה תיקון
המערה מעלה ומטה ··

מי שהוא מת אין הנשמה שורה בו ··
צריך אדם לבוון בטבילתו שהוא נכנס
בסוד נשמה במים העליונים שהם
ש״ך בסוד מ״ה והוא נסתר בסתר עליון
שהיא הבינה לאימא מסתרת אורו כבנפיה
וכן יכוון שהוא ו׳ מעלה שם ורוחו ונפשו
בטהרים מכל פגם וגם יכוון שניצוץ
השכינה אשר מתלבש בו גם כן נטהר
מהפגם אשר קיבל ועל ידי הטבילה
מפשיט מעליו רוח הטומאה ומתלבש
בו סוד הנשמה שנסתלקה ·· וביציאת
האדם מן המקוה הרי נקבו איברין
ובמתניו והרי הוא חדש ואין לחיצוני
חלק בו ויכניס האדם בעצמו רוח
חדשה מניצוץ הנשמה שחזרה אליו
וצריך להקירות קודם שיכנס למקוה
שלא ישאר לחיצוני חלק בנשמה וצריך
לעזוב חטאיו עזיבה גמורה שלא יהא
טובל ושרץ בידו וצריך לטבול נ״פ

בכלל חטא עון פשע ואם יהיו המים
קרים והוא מצטער יחשוב וישים אל
לבו מה שארז״ל כי הקב״ה אינו מוחל אלא
על ידי יסורים והטבילה היא רמז
למקל והזהיר לעשות טבילה בזמנה
בודאי לא ישיגהו נזק אלא אם כן יהיה
אנוס ואם יתרשל במצוה זו והעביר
זמנה בלא אונס אפשר שלא תבוא המצוה
אליו לינצל ממקרי הזמן ואם נתרשל
לעשותה בזמנה יזדרז לשוב בתשובה
ולא יניח לטומאה שתקיים עליו בנפשו
שאחר כך יהיה קשה לפרידה וצריך
לחשוב בעשיית מצוה זו דחילו ורחימו
כדרך שצריך בכל המצות בדחילו
ורחימו דחילו כדי שלא יתרשל ··
ולמעשה מורא המלך עליון שצוהו
ורחימו שיחשוק באהבת המלך שראוי
מפני אהבתו שאפילו היה מצוה לו
שיפיל עצמו לכבשן האש כאברהם
אבינו היה מפיל עצמו כל שכן כי כל
מצוות המלך הם להעלותו בעולם הבא
שכולו ארוך ולאריכות ימים בעוה״ז ··
ליל רביעי לא אכלתי בשר ולא
שתיתי יין כוסף על הסיגופים
שעשיתי מיום חמישי בדמעות שליש
שאלתי שיודיעוני בפי׳ סוד הענין ולא
יענוני מתנו ובבוקר בהיותי מעיין על
הספר אמר לי אשיך יוסף האהוב
וחביב ונחמד ונעים כי תשובתך
עלתה למעלה לפני הקב״ה ולכן גדלה מעלתך
מאד ועוד אעלך גם עלה במעלות

רמות אם המשה כאשר עשית בשבוע
זאת ואזכך לכל אשר דברתי לך בשבוע
זאת כי הנני עומד על ימינך להצילך
ולעזרך כי אני וכל חיילותי עומדים סביבותיך
ולכן והיה מחנך קדוש וכל אבריך יהיו
מחנה שכינה כי השכינה חופפת עליך
ופקח עיניך וראה כי במעט אשר הקדמת
מקודם וראית אתה כשאר משומעים
בראותך שמעותיך כי אנו בורחים ממך
וגם כל סיטרי קרושה כולם פונים לאחור
ולכו כנכר אין איל וכמעט שהשוב אני
הנני פורס סוכתי עליך ומשם ימיני לקבלך
בתשובה שלמה לפני ואם כה תעשה כל
ימיך תזכה להיות מהעומדים לפני רואי
פני המלך היושבים ראשונה ואתן לך
מהלכים בין העומדים האלה ותזכה לראות
את אליהו בהקיץ בקול רם ואם תטיב
דרכיך לפני תזכה שידברו עמך בכל
עת ואתה כותב על הספר כדין ויגידו לך
עתידות ותעלומות חכמה מה שלא זכה
שום אדם מתק' שנה עד היום לכן בני
שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך הדבק
כי בתורתי ביראתי בקדושתי בטהרתי
בעבודתי בהתקשרותא דילי ואל תקפיד
מחשבתך מיניהון אפילו רגעא חדא
כי בזכותי תעלה לכל המעלה הזאת
ואגדלך וארוממך ואנשאך ואעלך נס
עלה לרצון על מזבחי ואפיך יהא מובח
וצבור לפני מעלה ריחך כריח קטורת
רק כי הדבק כי כאשר אמרתי לך ואל
תשלך דברי אחרי גוך

השמר בכלל הדעת דהיינו אות ברית
מילה קודש דלא לגטפא יהיה סותר
אפילו בדבר המותר לך זולת הזכרתי
ולא תגע בו יד כלל גם מה טבור ולמטה
והזהר בזה מאד מאד כי אין אתה יודע
הפסד גדול הגורם
דע שאם תראה בחלום בגדיך קרועים
מורה שיש חסרון במעשיך והא חלמא
אתקפשט בעלמא על ידי דגבריאל ואפילו
בלוותו :: והא איכא למידק מאי
טעמא מצטער האדם על דבר שאירע
לו בחלום יותר משאם היה רואה אותו
בהקיץ ואיכא למימר משום דבשרו
בהקיץ הנשמה מתלבשת בגוף ולכך
הרגיש הצער כל כך כי הגוף מגין
אבל בחלום היא ערומה ונוגע בה
הצער והנזק ומצטערת טפי ובזה
תבין סוד והפעם רוחו ::
אך הייתי רוצה שאדבר עמך היום
ואבלה צבון לכן הזהר מאכו כי אם מעט
מזער ובזה רמזתי סוד ריח טוב וריח
רע ומה הם רומזים
אל תדבר עם אותו האיש פלוני שמו
כי הוא מוחרם למעלה על שעבר
כמה עבירות בסתר ולא שב לבו לאל
והנך רואה אותו מראה עלפים כאויר
למר ראוני שאני טהור ודעה הסוד
שלא ישנה שנתו ולא יגיע לכפור ::
סודות הגלגולים אני עתיד לגלות לך
כמה' אם תטיב דרכיך לפני ואגלה לך
בגלוי כל דרכיך ואהוריך והראה פלאי

פאות והתמה לבן החזק ביראת ה' תמיד
וסגל עצמך כל האפשר ובכל הרהורים
העולים על לבך שיהא אותם כקש קש
בקבל פיך כי כל אתם הרהורים העולים
על לבך כעין קפלה וקש' ובעין
שאתה עוסק בקורא קם באיש מכח
יצר הרע ונחש וכו'.. :
הכשר שהביאו לך היום אל תאכל ממנו
כי הוא טרפה לך חקור על השוחטים
ותמצא כי הדרשנו אף כי אין בידם
שן כי במלתה מהר ואתה מה עמוד
עמדו ושמה סכין בלועך אם בעל נפש
אתה .. :
פסוק אל תאמר מה היה שהימים הראשו'
היו טובים מאלה דהיינו ימים
שהראשונים לך ממו והימים הראשונים
אלו כי לא מחכמה שיש בך שאלת
על זה שאם הייתה חכם לא הייתה אומר
כן שהימים ראשונים היו טובים מאלה
כי אדרבה הימים אחרונים היו טובים
כי בישישים חכמה וכו' כמרז״ל קח
כל כמה שמזקינין חכמה מיתוספת
בהם דוק ועוד י״ל כמו שנדקדק דהו״ל
כי לא מחכמה שאלת זה מאי על זה
אלא ודאי הכי פי' כי לא מחכמה שיש
בך שאלת על זה והיינו כמרז״ל איזהו
חכם הרואה את הנולד ודייק החכם
ראות הנולד ולא מה שעבר כי מה
שעבר עבר ומאי דהוה הוה דוק ..

עיין בס' נשרף שאול ב'
קהלת סי' ז'
לולי אלהי אבי אלהי אברהם
ומצאתי בקוב ופחד
יצחק כלומר פחד שהיה
מפחד עלי ממוד לי ואי
לולי פחד יצחק שאני
מפחד על יצחק אבי
שלא אמצאנו בחיים
ומה פחד יצחק היה
נשכנו לעקידה והיה
קורא אותה פחד יצחק
ע״כ ..

ישעיה סי' נ״ב ..
פסוק ונדיב נדיבות יעץ ומייעץ לאחרים
שיהיו נדיבים ולא משום דעינו
רעה בשלו ומייעץ לאחרים והוא אינו
עושה אלא והוא על נדיבות שהקנדרו
האחרים יקום ונותן כנגד כולם. כמרז״ל
בכי אכין במלה דוק ועוד י״ל כמרז״ל
גדול המעשה מן העושה וזש' והוא הנדיב
הגדול שיעץ נדיבות לאחרים על נדיבות
שהקנדרו האחרים בסיבתו ועצתו יקום
ויטול שכר יותר מן העושים דוק: ועוד
י״ל לא די שיעץ להקנדר והקנדרו בסיבתו
ועצתו אלא והוא על נדיבות כל אותם
נדבות שהקנדרו יקום לגבותם ונעשה
גבאי דהיינו מקנדבים מפני שבושה
ואין נותנים ובשקם הוא על נדיבות
לגבותם מהקבצנים ממנו ועוכר הכל
כמצא שהוא מעשה ממש בכל ענין
אם בעצתו מעשיא להקנדר אם בקומו
על נדיבות לגבותם ועושה שיתנו דוק
פסוק תאות אדם חסדו כי תאות כל אדם
לעשות חסד וטוב יותר טוב יש לו
לרש תאות חסד מעשיר איש כזב שנודר
ואינו משלם והעני משלם מיד בדבקו
אם מעט ואם הרבה דוק ועוד י״ל תאות
אדם לעשות חסד ועל כן נודר מיד אך
טוב רש שלא נדר מאיש כזב שנדר
ולא שילם כלומר כח היה לו להיות רש
ולא היה נודר מאיש כזב שנדר ולא

משלי י״ט
עיין ד...

שילם

שילם ועוד י"ל תאות אדם חסדו תאוה בכל
אדם לעשות חסד ואפילו עני אף אין לו
יכולת לעשות חסד והוא מר ובוכה לפני
הקב"ה על שאין לו ממון לעשות חסד
ורוח הקודש צווחת וטוב רש יותר טוב
הוא לך להיות רש בתאות חסד מאיש
כזב שאם היה לך ממון יודע אני כי לא
היית עושה חסד והיית איש כזב דוק
פסוק הצילני נא מיד אחי מיד עשו פי'
כמרז"ל ויירא יעקב מאד ויצר לו ויירא שלא
יהרג ויצר לו שלא יהרוג אמר אוי לי אם
אהרג אוי לי אם אהרוג גם אמרו רז"ל
באנו אל אחיך אל עשו את נוהג בו
כאח והוא נוהג בך כעשו עיין מד'
שפי' בפסוק והוא עבר לפניהם וישתחו
ארצה שבע פעמים עד כי נכנע לבב
עשו הערל ואכזר והביאו לגדר אחוה
וזש' עד גשתו עד אחיו עד שהגיעו
לגדר אחיו דוק ואמר יעקב הצילני
נא שתי הצלות מיד אחי שאני נוהג
בו כאח ולא אהרגנו מיד עשו שהוא
נוהג בי כעשו ולא יהרגני למה כי ירא
אנכי אותו קשה דהו"ל כי ירא אנכי ממנו
מיבעי אותו אלא ודאי הכי פי' ירא אנכי
שלא אהרגנו ועל כן פן יבא והכני וגו'
אי כמו קרוב לזה באופן אחר כמרז"ל
וי' איש עמו מאי עמו דהו"ל אתו אי
כמו הו"ל וגם הולך לקראתך בארבע
מאות איש מאי עמו כמו מה הוא וכו'
לזה אמר ויירא יעקב ויצר לו פי' מעשו
ולא כ"כ ירא ויצר מת' איש שהיה יכול
לעמוד בנגדם כענין שנאמר אם תחנה
עלי מחנה לא ירא לבי וגו' וזש' ויירא
יעקב ויצר לו פי' על עשו הגדול במאמר
לא על ת' איש כי כולם כאין נגדו וגו'
וזש' כי ירא אנכי אותו לא מת' איש
כלל דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפסוק פחדו
בציון חטאים דהאי מאן דמיבעית אע"ג
דאיהו לא חזי מזליה חזי ועיין מה שפי'
בפסוק אם תחנה עלי מחנה ואדרבה כי
סיום יפה כי לא ירא לבי אם תקום עלי
מלחמה בזאת האות הנז"ל כי לא יירא
לבי אני בוטח כי לבא חזי כענין אל יפול
לב אדם עליו עיין שם וזש' ויירא יעקב
נפלה עליו יראה ויצר לו על היראה הנז"ל
לומר מה היראה הזו הנופלת עלי לא
לחנם וזש' קדם למה אני מתחנן הצילני
נא ומי אמר לך דבא להורגך שאמר
אומר הצילני לזה אמר חדא כי הוא
עשו הרשע ועוד כי ירא אנכי אותו
ויראה ורעד יבא בי ותכסני פלצות וכי
תימא כבר הבטחתך והנה אנכי עמך
עמ' כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני
אם על בנים ואתה אמרת כהבטחתך
היטב איטיב עמך וגו' ולא הבטחתני

בפק' יתגלה דף נ"ח וע"ן

על אם ובנים ואפשר שימוקו אלה ותמיד לא יקח האם על הבנים דבר אחר
אחרים ממני בענין ועקר הניחא לי ויחר פן יבא והכני אם על בנים ואקרא אמרית
אף בהם ואבנה ואעשה אותך לגוי גדול ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום
בלומר אעמיד אחרים תחתיהם דוק ועוד אחד ונראה דרז"ל קשיא להו קושין דלעיל
י"ל בדקדוק שנדקדק דהו"ל פן יבא והכה דהו"ל אמהות על בנים או אם על בן
אם על בנים מאי והכני דמשמע יכני לי והוה אמרינן שם דבר ועוד קשיא להו
ממש ומיהו י"ל דהבהלה זו הוי כאלו יכה דהו"ל והכה אם על בנים מאי והכני ועוד
אותי ממש כי האשה בגופו של אדם גם קשיא להו דהו"ל והכני אם ובנים מאי
הבנים ברא כרעא דאבוה דוק אך יותר על בנים ועוד קשיא להו מאי סיבות ואקרא
נכון י"ל כי ירא אנכי ממש אותו וכו' : אמרית בזו' המעל"ף לפי דברי איכא
קימא בבר הבטחתיך להי שהבטחתני כי חדא דמיון עליו שנקרא שה שנאמר
הוא לא יבא על להכני אבל פן יבא והכני שה פזורה ישראל בדז"ל בפסוק אלמה קרבתני
אם על בנים אבל שיבה אם על בנים כתנדים אני בקראתי שה וכו' עיין שם
אקום אני בבחירתו לעמוד בנגדו ויכני ולזה אמר והכני לי על בנים ועוד פן
ועל זה לא הבטחתני כי אני גימוקי לעצמי יבא והכה אם על בנים ואקרא אמרית
לעמוד כנגדו ואני הפסדתי לנפשי דוק והזהרת על פן זה דהו"ל דהיינו דכתיב
ועוד י"ל במה שנדקדק דהו"ל והכני אמהות לא תקח האם על הבנים ונראה שרמז
על בנים או אם על בן מאי אם על בנים בפסוק ענין זה דהיינו היטב איטיב והיינו
ו"ל שהיה מתיירא מלאה כמאמר דורשי דבשילוח הקן כתיב למען ייטב לך וגו'
רשומות מי אלה לך מי כיון לאה לך כי ואקרא אמרית מזהיר על ענין זה מייעד
אותיות אלה הן אותיות לאה ולאה היא שכר דלא תקח האם על הבנים היטב
אם הבנים שמחה שהעמידה שבט בנים איטיב עמך דוק ואני שמעתי ענין נכון
ולכחות יקבע הבנים ואני והאם בעמוד כי ישע זה בקי בדינין והנה בדין אותו
להציל הבנים ויכנו ובזה פן יבא והכני ואת בנו קיימא לן שאם שחט האם
לי וגם יכה אם כל זה למה בסיבת בנים תחילה לוקה על כל בן ובן ואם שחט
וזש' על בנים כמו על מה אכוה בארץ הבנים תחילה ואחר כך האם איבו
על מזכם את קורבי דוק ורז"ל פי' פן לוקה אלא אחת כמו שכתוב בשולחן
יבא והכני אם על בנים ואקרא אמרית ערוך בטור יורה דעה סימן י' כמו

שפי'

שפי' אני שם וזש' פן יבא והכני אם על
בנים לא בנים על אם לפי שיתחייב על
כל בן לפי שהקה אמירת אותו ואת בנו
לחייבו על כל בן וכן כששחטם על האם
ששחט האם תחילה דוק ואני אומר על
פי זה הרבה דרכים יש להפטר מעונש
אותו ואת בנו דלא הזהיר אלא ביום אחד
והיה הולך אחר הלילה ויבא לעת ערב
ויבא הבנים תחילה ואחר ששקעה חמה
והוא יום אחר יבא האם אז בתני וישחטם
בשני ימים והתורה לא הזהיר אלא ביום
אחד ועוד י"ל ויקר בכוון במה דקי"ל אין
איסור אותו ואת בנו אלא בשחיטה אבל
בנחירה לא אם כן פן יבא והכני בנחירה
והתורה אמרה לא תשחטו בשחיטה דוקא
גם בענין והתורה אמרה לא תקח האם על
הבנים י"ל והתורה לא הזהירה אלא איסור
לקיחה ביחד אם על בנים אבל אחר
ששלחה ואחר לקח האם מותר לקחת
אחר שיצא מידו כמו שכתוב בשולחן ..
ערוך סימן רצב סעיף ד' עיין שם אם כן
הכי קאמר והתורה אמרה לא תקח האם
על הבנים ביחד דוקא בבת אחת אבל
אחר ששלחה ויצא מידו מותר לקחתה
אם כן פן יבא והכני אם על בנים דוק
ועוד י"ל במה שנדקדק מלשון מה קבא דהול"ל
הצילני מיד אחי מאי נא אל תאכלו
ממנו נא ואם הוא לשון בקשה הול"ל

נא הצילני מיד אחי ועוד קשה מאי מיד
אחי מיד עשו מלבד כלל אחי ועשו עוד
קשה בכלל שני ידות דהול"ל מיד אחי
עשו וי"ל כמרז"ל הצל אחרני מאדום
שבאים מכח עשו אם כן רמז הפסוק
שני קליפות חדא לשעבר וזש' הצילני
נא עתה הצלה לי (מיד אחי) ועוד הצל בני
לדורות מאדום שבא מיד ומכח פי'
מכבי עשו שבאים מכחו דוק ועוד י"ל
ענין חזיה הצילני נא שני הצלות מיד
אחי שלא יבא עלי בכח חרבו שניתן
לו בברכה כמרז"ל בפסוק פלטה נפשי ..
מרשע חרבך ועיין מה שפי' בפסוק
וישטום עשו את יעקב וגו' ובפסוק
כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו' ועוד
הצילני מיד עשו ממש שלא יהרגני
בידו ממש שאם בחרב לא ישלוט
בי מחמת ברכת אבי ביותר שהקול
קול יעקב אין הידים ידי עשו מ"מ ירא
אנכי אותו מחמת מעשיו חס ושלום כי ירא
אנכי אותו פן יבא והכני בידו מכח
עבירה כשירא שאין חרבו שולטת
בי כענין נמשך הצל אותו מידם וגו'
וכענין ויתן ידך מלאך וישוב דוק ..
פסוק ואתה אמרת היטב איטיב עמך
קשה מאי ואתה אמרת בווי"ו
~~[struck]~~ המעתק ורז"ל פירשוהו מקושר
עם הקודם בדרך אסמכתא פן יבא

עי' בק' בשורש דיבור ב
ירד שבב על וכו'
חר דף צב עב'

והכני אם על בנים ואתה אמרת על
ענין זה הנ"ל פן יבא והכני אם על בנים
והזהיר בתורה לא תקח האם על הבנים
דוק אמנם בפי הפשט מקושר עם
הפסוק הקודם לומר כי ירא אנכי אותו
לא על עצמי כי אם פן יבא והכני אם
על בנים ואתה אמרת היטב איטיב עמך
וגו' ולא הבטחת אלא אותי ולא הבטחת
אם על בנים דוק ועוד י"ל כמרז"ל
היטב איטיב עמך היטב בזכותך איטיב
בזכות אבותיך ולכן ירא אנכי כי אתה
אמרת בהבטחת היטב בזכותך ואני
קטונתי מכל החסדים ונתמעטו זכיותי
ונמצא כי אין לי זכות ולכן ירא אנכי וגו'
כי ההבטחה לא היתה אלא בקיומי
זכות דוק ואני שמעתי מרז"ל הנ"ל
היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך
והענין קשה הרא דמזכיר זכותו קודם
זכות אבותיו ועוד דמשמע דתולה
בזכותו ורז"ל אמרו כל התולה בזכות
עצמו תולין לו בזכות אחרים לזה אמר
ואתה אמרת כלומר אתה אמרת אבל
לא קא מיבעיא כי יודע אני בעצמי שאין
לי זכות אך אתה אמרת ואמון לא דבר
פסוק וילן שם בלילה ההוא ויקח מן
הבא בידו פי' רש"י ז"ל אבנים טובות
ומרגליות דבר שדרך האדם להוליכו
בידו בכלל מנחה לעשו אחיו כלומר
דבר ראוי למנחה לעשו אחיו להשביע

עיין בס' נשרת ריב ב
ידי שרב עח
והב' חד דף צג עח

עינו כי ידע יעקב כי לא תשבע עין עשו
הרשע באוקי דוין במו שאפרש על
פסוק ויאמר עשו יש לי רב אחי וגו'
עיין שם בי טוב ועוד י"ל מנחה ראויה
לעשות לעשו שהיה כוהן כן כעשו ורשע
ואכזר שיהא אחיו ויהא בוהנ'ם בלא
דהיינו במרז"ל במכו אל אחיך אך כוהן
כן בלא והוא נוהג כך בעשו ולזה ביקש
לעשות לעשו שיהא אחיו כלומר כוהן
כן בלא במו שפי' בפסוק והוא עבר
לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד
גשתו עד אחיו עד שהגיע לגדר שבעשה
אחיו ונכמרו רחמיו ובהנ'בו בלא עיין
שם בי טוב ועוד י"ל ויקח מן הבא בידו
דהיינו דבר שבא לו בידו בעוצם ידו
בטורחו ועמלו ולא בברכת אבין דהיינו
עזר מאלקים וגו' והיינו במו שפי' רש"י ז"ל
בפסוק ויהי לי שור וגו' דבר שאינו לא מן
השמים ולא מן הארץ כדי שלא יקבלכו
עשו וקש' ויקח דבר שבא לו ליעקב בידו
פי' בכחו ועוצם ידו שאינו דבר של
ברכת אבין כדי שלא יקבלו סו דוק ועוד י"ל
על דרך מרז"ל ויקחו את הפרי אשר בארץ
להם אליהו כי לא נמלא בארץ להם אליהו בידו
לא היה הולך הפרי והכי במי כל הך
דורון ששלח יעקב עזים מאתים
וגו' לא היו במשכים לצאת מרשות
יעקב הקדוש להכנס ברשות עשו

הרשע עד שבא אותו דורון בידו דהיינו
עזים מאתים דהיינו כנגד חיים שיש בהם
רוח חיים ודעת דמצינו באליהו שלא הלך
עד שהביא להם אליהו וגו' ויקח דבר מן
הבא בידו ולאשמועי' קרא שבנעשה לו
גם ליעקב בדרך שנעשה לאליהו שלא היו
רוצים ליפול עד שהביאם מעש' ובהנם לו
ובזה נבין פסוק קח נא את ברכתי אשר
הובאת לך דקשה דהול"ל סתם קח נא את
ברכתי כי חנני אלהים וגו' ורז"ל פי' הובאת
לך מעצמו והיינו בדפי' שאם לא שהם
רצו לבא מעצמם לא היה אדם מזיזם
ממקומם ואני הייתי סבור למר הובאת
לך כמש' שהוא לא היה רוצה לבא והובאת
בעב' בדפי' דוק ועוד י"ל במרז"ל מן הבא
בידו בראשו' אותן שהפריש ממה מעשר
ובזה נבין פסוק קח נא את ברכתי אשר
הובאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל
היינו מעשר במרז"ל וה' ברך את אברהם
בכל בזכות מעשר שכתוב בו ויתן לו
מעשר מכל נמצא כי וכי יש לי כל רמז
שהעשירם והמעשר שהוא קודש עוכב
בידו ולא בקבו לעשו הרשע אלא מן הבא
בידו ובראשו' דהיינו אותן דוק י"א :
פסוק ויאמר עשו יש לי רב פי' אדון עלי
דהיינו אתה אחי כי כן בירכך אבי
הוי גביר לאחיך ומה שקבל עבד קנה
רבו נמצא כי סוף סוף יד עבד כיד רבו
ואעפ"י שאתה בוקבו לי שלך הוא אם כן

יהי לך מעתה ומעכשיו אשר לך מה שסוף
סוף הוא שלך אף אחר בקיבה מיד
כשקבלו פני יעקב בראותו כי נקוט בגביה
ועבריהו שמרה בבא הקהיל מפייסו ויאמר
יעקב אל נא יאמר אדוני בדבר הזה כי
ראוי הוא כי נא בעת הזאת קשבי הכל
ואתה אומר כי אני אדון ואתה עבד לי
נא וראה מה בינו לבינך ובמה רחוק
אני ממדת זה אם נא מצאתי חן בעיניך
ולקחתי מנחתי מידי ולכן ואסר קחשב
לי מה שאתה מקבל מנחתי מידו שאני
בהבח בתה שאתה לוקח מידי בדין אדם
חשוב דמקבל מיד אשה שנותן יקרא
ומקדשת בהיא הנאה בדפי' בפסוק
ויקחו לי תרומה עיין שם דוק ועוד י"ל
שלא השביע אותו דורון עינו של עשו
הרשע אף שצוה יעקב ורווח קשיתו
בין עדר ובין עדר כדי להשביע עינו
של עשו ועפ"ז לא הועיל בקבלתו בלום
ואמר יש לי רב והרבה מקנה אין לי צורך
במנחתך יהי לך אשר לך לאיש בתוך
כאלה חרון זה לזה השיב יעקב ויאמר
אל נא בנמר אל וקו הדבר נחוץ בא
בעתה אחד אלא במיקון אם נא מצאתי
חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי היינו
אבנים טובות ומרגליות בדפי' לעיל על
פסוק ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו
אחיו וכי קיימא אמאי לא שלחת מנחה
זו ביד עבדיך כי על כן על ידי דורון זה

ראיתי פניך ובטחתי וסמכתי לראות פניך
כראות פני אלהים פי' רז"ל מה פני אלהים
לא יראו פני ריקם אף פניך לא יראו
ריקם ובדורון זה ותרצני ולא רציתי
לבא בידים ריקניות לראות פניך ריקם
דוק ובאור הענין כמה שכתבו פסוקים
הנז"ל וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא
בידו מתן בסתר יכפה אף דהיינו אבנים
טובות ומרגליות ומנחה זו לקח לו בידו
להוליך לעשו להראות לפניו במנחה זו
אך עזים מאתים וגו' ויתן ביד עבדיו
מנחה זו נתן ביד עבדיו וגו' ויצו וגו'.
ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו
כי אמר וגו' פי' כל הכתוב ליתן טוב
טעם לשבח על יעקב מה ראה על ככה
לחלק הדורון מקצתו בידו ומקצת ביד
עבדיו ולא נתנו כלו ביד עבדיו והיה
מונע אלו מנחת אבנים טובות והיה
מקבלו בסבר פנים יפות לזה אמר כי
אמר אכפרה פניו תחילה במנחה זו
ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו ולא
יראו פני ריקם אולי ישא פני במנחה
זו שבידי זו היא סברת יעקב דוק
ואני שמעתי במדרז"ל בלאו קו דורון
שביקש יעקב לעשו עתידים להשיבו
לו שנאמר מלכי תרשיש ואיים מנחה
ישיבו יביאו אין כתיב כאן אלא ישיבו
השבת הגזל והשבת הדבר לבעלו ולזה
כשבא עשו ואמר יהי לך מעשה אשר
לך שסופו להיות שלך לזה אמר יעקב

אל נא כלומר מה שאמרת שסופו להיות של
אשר לי יהיה אמרת וכן זהו האמת אבל אל
נא מקח בשבי' אלא לעקר לבא ולכן אם
נא כמוהו' מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי
מידי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים
דין ובזה ותרצני בתפי"ס ונתרציתי דוק
והיינו כענין מרז"ל בפסוק מתרפס ברצי
כסף עיין שם ועוד י"ל ענין אחר מקושר
עם הפסוק הקודם ויאמר למצוא חן בעיני
אדוני לזה אמר עשו אם כל עיקר מנחתך
הוא למצוא חן בעיני יש לי רב חן אחי
ורב חסד מצאת בעיני יהי לך אשר לך
ולא תצטרך למנחה לזה אז ענה יעקב
אדה אומר שמצאתי חן בעיניך ורב חן
וחסד אבל אני מודה כי נא ומעבר לא
מצאתי חן בעיניך וזש"ה אל נא כדמפרש
ואזיל כי על כן ראיתי פניך כראות פני
אלהים דין ולכן אם נא מצאתי חן בעיניך
ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראית פניך
זועפות כראות פני אלהים דין ואם תקח
מנחתי מידי אדע כי מצאתי חן בעיניך:
ועוד י"ל במדרז"ל יהי לך אשר לך כאן הודה
לו על הברכה והכי פי' יש לי רב טוב וברכה
אחי וברכתך אותה שנתברכת לי ולכן יהי
לך אשר לך הברכה שברכך אבי ויאמר
יעקב אל נא בפסוק כענין זה אם נא
מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי
אעפ' שאינו ראוי זולת שהוא מידי כי
אני אחיך כי על כן שהודית לי בברכה

ראיתי

יותר נכון בעז"ל בפסוק אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן
רשעים נרמזים מלמעלה להשפילם מרומם עד הקומה האחרונה והוא
משפיל ועוד שמשל לבן אדם שמשפיל את מרומם לזה שרוצה להשפיל
כדי להשפילו משפלה שלא יהיה לו תקומה דוק׳ ועיין פסוק כי אדם שופט זה ישפיל וזה ירים
פסוק ויקרב אליו רב החובל ויאמר מה לך נרדם התקומם על הידועה כי
כוונתו שהאדם בצער שכבו כבריה עלו והיה שכבו מעונה וכיון שהיה
עומד בצרה זו מה לך נרדם מה יש לך שהיה נרדם וכי קיימא הכן בצרה
כי נכון לכך בטוח בה׳ כי הוא יציל אתכם קום קרא אל אלהיך והתפלל
גם עליהם אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד ובזה״ל במתוק דוק׳ ..
פסוק ויהי מקץ וגו׳ קשה מאי שנתים ימים דהו״ל שנתים לבד ומאי שנתים עיין כמ״ש דף שכ״ב ע״ב וכמ״ש דף ... ע״א ודף ... ע״א
ימים שלמים מיום ליום ולא מקצת שנה או סוף שנה ועדיין חסר יום
אחד אלא מקץ וסוף שנתים וסוף הימים שלא נשאר יום אחד מן השנה
ומאי שנתים של ימים הכל דהיינו והיו ימים מעשור ומאי דפריך הקב״ה ליוסף
יום לשנה יום לשנה דומיא דמרגלים יום לשנה וזהו ויהי מקץ שנתים
ולמה פירש לו שנתים על שני ימים שתלה בטחונו בשר המשקים כסבור
שיזכירהו אל פרעה וביאור הענין דכתיב ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה
וגו׳ והנה שני הימים היה יוסף סבור שיזכירהו כיון שראה ביום השלישי שלא
הזכירו ושכחו יוסף לשר המשקים כנז״ל בפסוק ולא זכר שר המשקים את
יוסף וישכחהו דוק׳ ואני שמעתי ולא אכון היכן מצינו שהקב״ה פורע יום
לשנה ושיבוש זה בכל כפי שנתים ובן ימים דמרגלים מצינו יום לשנה יום
לשנה ולא ידעו ולא יכינו דלא כתיב שנה ליום אדרבה כתיב יום לשנה דהיינו
שלא פרע מהם אלא במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום
ולא יותר מו׳ אלא דפירש דקנך ארבעים יום לא יהיו רצופים אלא יום אחד
לשנה כדי שלא ימותו מכל לבני ישראל בכרת מחוץ מבן עשרים שנה שהוא
כבלא אלא קבר בעז״ל לא מת אחד פחות מששים כי מבן עשרים שנה
ומעלה כענשו וככל שנה היו מתים אותם שהשלימו לששים כנז״ל כי

מעשה לא פרע הקב"ה שנה ליום הן אלא יום כנגד יום ולפיכך אותם ימים אינם
רצופים כמו שחטאו אלא יום אחד לשנה דוק

פסוק במספר הימים וגו' קשה כיון דאמר אשר תרתם את הארץ אמאי קאמר
יום וכי לא ידעינן שהיו ארבעים והא כתיב וישובו מתור הארץ מקץ
ארבעים יום וי"ל כמרז"ל כי שמונים יום היו ראוים ללמוד וכו' וזש' במספר
הימים אשר תרתם את הארץ לא במספר ימים שהייתם ראויים לתור את
הארץ אלא אשר תרתם את הארץ ארבעים יום דוק ומה שאמר יום לשנה
ככר כהכתב לפי מה שראיתי רבים ונכבדים טעו בזה לומר שפרע להם
שנה ליום ובזה פירשו פסוק שמתכו בתוך [illegible] שכבר שנה ליום לומר כי
כן ראיכו ימעד במרגלים וכל זה בעיני כקוצים כי הו' שהקב"ה פורע ימי
את החטא וכוונת הפסוק הי"ל אלהים חשבה לטובה כנ"ל דוק

פסוק וידבר שר המשקים את פרעה לאמר קשה מאי לאמר והפסוק לרד
שייך לאמר לאחרים וי"ל על דרך ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי דפי'
שם דלא אמרו לו מיד הבשורה אלא הקדימו הדברים ויגידו לו הענין
כדי לאמר לו אחר כך עוד יוסף חי מעתק הדברים שסידרו קודם ובן כאן
וידבר שר המשקים דברים ועניינים לאמר לו ענין יוסף שלא במתכוון
ויתן וידבר שר המשקים ענין ודברים כדי שפרעה יאמר דעתו אם ראוי
לקרוא לנוסף לפניו כי לא רצה לומר לו סתם יש פותר אחד עברי אלא
סיפר לו הענין ופרעה יאמר דעתו קראוהו או לא דוק ועוד מ' כ לא
דיבר שר המשקים עם פרעה אלא עם מלך כיון לפרעה ושלא מלך
לאמר לפרעה הענין דזה שמפרש ואח"כ פרעה קצף וגו' וביאת כזה לשון
פרעה קצף כלשון נסתר שאינו ענין סיפור שמספר שר המשקים עם
המלך ומספר לו גופא דעובדא היכי הוה פרעה קצף וגו' ולמה לא הלכתי
אני לומר לפרעה לפי שחטאתי אני מזכיר היום ואיני רוצה להזכיר את
עוני דוק ועוד י"ל תנה ישנו זה היה חכם וידע שיאמר לו פרעה למה לא
הזכרתו עד עתה על כן דיבר דברים וענין שמתוכם יש תשובה למעד

עיין בס' הר דף קד ע"א

לקושיא

לקושיא שיש כאן למה לא הגיה לי עד עתה לפי שהייתי צריך להזכיר חטאי
דהיינו כי פרעה קצף על עבדיו דוק׳׳
פסוק ובחלמה חלום בלילה אחד אני והוא קשה דהכי אתי ובחלמה חלום
דהיינו אני והוא ו״ל כרוחק כי אני והוא חוזר למטה איש כפתרון חלומו
דהיינו מר״ל שכל אחד חלם חלומו ופתרון חלום חבירו כמו שפי׳ בפסוק
וירא שר האופים כי טוב פתר וגם׳ אני והוא כל אחד איש כפתרון חלומו
שבפתר לנו כן חלמנו אבחנו שכינו אני והוא כמבלא כי פתרון החלום חלמנו
וראייה בחלום ובל זה למען שיפה כיון ומוב פתר דוק ועוד בדפך שכוונתי
היה להכיל הפתרון כי אותו פתרון לא היה בו דבר חכמה כי איש כפתרון
חלומו שפתר לנו חלמנו כמעט שהפתרון הוא החלום והחלום מורה
הפתרון כאלכסנ׳ כי מה לא ידע בכל אלה כי בקבלת הכוס בכף פרעה מורה
שהשיב על כני ואכילת העוף של שר המשקים. מורה פקידנו ועל כן
החרקי להזכירו כי כראה לי שאינו ראוי לפקוד חלום זה שלפרעה שיש
בו דבר חכמה וזהו כמו שאמר ויהי כאשר פתר לנו כן היה פקידנו
קודם שפתר לנו דהיינו כי כן חלמנו אבחנו בכלל או למען כן היה
מגלמו מורה מציאות החלום דוק וגם׳ ושם אתנו מעשה נער והיה כזה
לשון הרע בזול חרא לומר כי גם הוא היה אסור על שון אשר חטא בידו
ואינו איש טוב ועוד כי לא יש בו חכמה כי הוא נער חסר לב ועוד עברי
שובא ולא מדרכי פתר לטוב אלא וראוי איש כחלומו פתר כמו שהיה
מורה מציאות החלום ועוד עבד לשר הטבחים ומשועבד ליד רבו
ולא בלא דעתו עליו כיון שיש רשות ובדרך קידוש היה שסיפרנו לו את
חלומותינו כי לא היה ראוי שבספר לו חלומותינו אלא שלהזיקנו שר
בבית הסוהר ולא היה אחר מדאנה מדבר ובספר לו דוק ועוד אני אומר
במר״ל כל אחד חלם חלומו ופתרון חלום חבירו וקבע כי פתר החלום איש
כחלומו פתר שאמר זה חלומך וזה פתרון חלום חבירך וגם׳ ויפתור
לנו את חלומותינו דקשה דה״ל ובספר לו את חלומותינו ויפתר לנו דמילק

עיין בס׳ חד׳ דף קכו ע״ב

עיין דף ד׳ נ״א

עיין בס׳ חד׳ דף קכו ע״ב ודף רפ״ה נ״א

אל חלומותיו הוה לזה לאמר פתרון לספר לו את חלומותיו אתם פשר דבר
הוא הדבר אשר דברתי כי אכחנו לא הייתי ויענם שפתרון חלומותיו ראינו
פתרון חלומו אחרים אלא פסולים היינו שקיה הכל ענין חלום והוא פתר לנו
חלומותינו לומר זה חלומך וזה פתרונו והשאר הוא פתרון חלום חבירך דוק
ועוד י"ל כמרז"ל אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת שהיה אומר
לו כך ראית וכו' ועל פי זה יוכל לומר כי שקים טובות עשה יוסף חדא
פירש לנו תחילה מעילות החלום כמו שאלתנו כי אכחנו שכחנו הצבא
החלום והוא פתר ופירש לנו תחילה את חלומותינו כאותיות שלנו כמו
שהיה ואחר איש כחלומו פתר דוק כי הוא חריף.. עיין בס' ח"ד דף קכ"ח ע"א ודף דקי"ח ע"ב
פסוק ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ויעתי כי כל החלומות הולכים
אחר הפה ואם קאמר ככר בפקר מה הקוד יש לזה אני אומר לך
ופותר אין אותו כי כל מה שפתרו אינו ענין כמו שלא פתרו דמי ועוד כי אני
שמעתי עליך כי אפילו אחר שכבר החלום יש לך כח לאמר ולפתור וקיימו
כמו שפי' בפסוק הלא לאלהים פתרונים ספרו נא לי עיין שם אסכן קשמע
חלום לפתור אותו דוק ועוד י"ל ואני שמעתי עליך כי כח לאמר כדך
כי מיד כשמעך החלום מיד תפתרנו ואני רוצה כי תתקן תיקון קשמע
חלום והסימנו מה כדי לפתור אותו עצמותו לא פתרון כעלמא אלא
פתרון אמיתי כמציאות החלום וגם' לפתור אותו דמעלת אותו מיותר
דככר כתיב תשמע חלום לפתור וכודאי דלפתור החלום הזה קאמר אלא
ודאי כדפי' דוק ועי' כמרז"ל לאמר זו ג"ע' דבקים לאמר כן ישלח איש את
משקו וגם' ואני שמעתי עליך לגו של גע' הכירתו במולת וקיימו כמה
שאמר שר המשקים ושר אפהו וגו' דפי' שר האפהו רוצה לומר גם הוא
אסור בבית האסורים על עון אסר מעל בידו ועכ"ז אני אם תשמע
חלום לבקור אותו לחלום אי כמו לפתור אותו לאמר ומזה שמע בא חלום
ועל ידי פתרון החלום יפתר גם אותו לאמר והיינו כי אחר שפתר יוסף
החלום חקר פרעה בענין אדוכתו של יוסף והוציא דינו לאור והודית היא
כי היא תפסתו שראתה באיצטגנינות וכו' ואז כתב לוכתו כמרז"ל וכמו שפי'

בפסוק

בפסוק ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע
לאשה וגו' ויצא יוסף על כל ארץ מצרים בליקוטי ראש עיין שם ועל זה
שנה יוסף ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי בלומר זה קטן ולאמר של
נגע הוא בלעדי אלהים יענה ויעד על פתו לא קענה כרעך עד שקר
וכן הכא אלהים יענה ויופע ויעיד על כי כן מצינו בבית דין של שמואל
קרימתי שהעיד הקב"ה ויאמר עד כמורל את שלום פרעה עם שלום פרעה
על ידי פתרון זה יודיע הקב"ה דאמת כמו שהיה לבסוף כדפי' דוק ויתן
ואני שמעתי כי עליך יצדק לאמר השמע חלום לפתור אותו קצת ומיד
בשמעך החלום הנה פתרונו ולא תצטרך בעיון ובציור כי זה מורה גודל
חכמתך ולזה ענה יוסף לאמר בלעדי אין כי רעת ולא קבלה לאמר דבר
קטן וגדול זולתי אלהים יענה והוא לאלהים פתרונים ולא לי וכן יש
לפרש על פי הדרכים שפי' לעיל כי אני שמעתי עליך לאמר הוא שבח יוסף
ענה יוסף ואמר לאמר בלעדי דוק ויתן ואני שמעתי עליך כי אתה מתחלה
פני הבריות לאמר שיאמרו לך חלומותיהם כי לפותרים דהיינו כמה
שאמר לשרי המשקים ולשר האופים ספרו נא לי ואם כן אני מתחלה עסקי
בכך שתשמע חלום לפתור אותו דוק
פסוק ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וגו' קשה הלועז לתלך בקבוח והלא עיין בם פר' דף קל"ב ע"ב
נדרש ללא שאמרו כי לפותר קראוהו ולא לויעץ ויתן במורל בפט'
דבריות הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה ולבינה שנאמר קנה חכמה קנה
בינה ולזה אמר יוסף כיון שראית בחלום קנה דכתיב עולות בקנה אחד
ודאי פתרונו הוא יצפה לחכמה ולבינה ואם קאמר יצפה לעתיד לא דין
צריך בשום כי צריך כי עתה בעת ובעונה הזאת ירא פרעה איש נבון
וחכם לא שיצפה לו לחכמה ולבינה כי לא עת להמתין אלא זה פתרונו
ועתה ירא פרעה איש שהוא כבר נבון וחכם כי הלא החלום עצמו מורה
מהידות בכלל ועל השנות החלום וגו' וממהר האלהים לעשותו אם כן

עתה בעת ובעונה האחת ירא פרעה איש נבון וחכם וגו' ויש' כיון דפתרון החלום
של אכילת הפרות רעות לטובות ובלעת השבולים הרעות לטובות הוא סימן
כי שני הרעב יאכלו שני השובע והשובע הנה הוא דבקיב הנה שבע שנים
באות שבע גדול אם כן ועתה ירא פרעה וגו' כי כל זה מענין פתרון החלום
הוא שיתקיים והאכילה הפירות וכו' דוק והיה ונה"ה פי' כמו"ל בפי' דכתיב
ב' דברים הקב"ה מכריז עליהם בעצמו שבע רעב פרנס טוב וקש' את
אשר האלהים בעצמו עושה ולא עלידי שליח הראה את פרעה ועתה כיון
שרעב ושובע הם מקשם דברים אשר האלהים עושה ירא פרעה איש
נבון וחכם שהוא הדבר הב' שעושה האלהים דוק"

פסוק ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וכו' ונשבה דאבל קשר מאי
אבל ניתא אשמים אנחנו וכו' וי"ל כמה שנדקדק דוידוי זה הוא
קודם שהקחשד יוסף עמהם והיו כולם בסברא זולת אחד שהיה סובר
ואם היה ראוי להקודות את עונם וי"ל דמעיקרא סברו שאדוני הארץ היה
אדם בליעל איש און בעל עלילות והיה פגע רע ואין בדם עון אשר חטא
וכיון שראו שהקחשד עמהם ובקשו ריחמים עליהם ואמר זאת עשו
וחיו את האלהים אני ירא אז הקודו את עונם ואמרו כסבורים הייבו כי זה
האיש אדוני הארץ הוא האשם ולא כן כי אבל אנחנו אשמים שהרי
גלי דעתו כי ירא אלהים הוא והקחשד עמנו ואינו רע מעללים אלא כי
אנחנו אשמים וכו' דוק ועוד י"ל כיון שראו דמתחילה יוסף שהיה איש זר
בעיניהם ולא ראה צרת נפשו וצרת נפש בקידם ובקשו ריחמים עליהם
אז הקודו על עונם ואמרו אוי לנו יחיה מעון יוסף כהקחבנו אנחנו בדיוקי
אחינו ודאינו צרת נפשו בהתחננו אלינו וזה מחייבנו לפי הדין במדת
וחסד לאותים חמלת לישראל שמחייבים אותם בדין והיינו שנתאדמנה
שלא היה רוצה ללכת לגבוה במדה של שלא לחייב את ישראל דוק ועוד
י"ל כסבורים אנחנו כי עון כינתן מקטרג עלינו שקבעו השלטון ולא

עיין דף לז ע"ב ועיין כמ"ש בש"ת ד' ל"ו ע"ב ודף שכ"ז ע"ב וכמ"ש ה"ר דף רפ"ה ע"ב

כן

כן היה אבל אשמים אנחנו וגו' ועל כן באה אלינו הצרה הזאת כי הצרה
הזאת אינה לכפרתנו כי כמתן מדישלנו ואלינו היא הצרה הזאת דוק"
ועוד י"ל מקושר עם הפסוק הסמוך אחריו ויען ראובן וגו' כי בתחלה לא ויען ראובן"
מצאו מקום להקודות כי היו סבורים שהיו נתפסים למרגלים כעלילות
כרשע ולא מצאו עון אשר חטאו מדה כנגד מדה אבל עכשיו שראו
שיצאו מהצרה ונתמלא מגודם רחמים יוסף אמרו ודאי כבר עברנו
הצרה הזאת אין זה אלא על אחינו אם כן אינו כמו שהיינו סבורים כי
היינו נתפסים להיות כעלילות מרגלים אלא צרה בעלמא היא שנסבה
עלינו אין זה אלא על אחינו וגו' אז ענה ראובן וגו' אין נידרש על עון
יוסף אלא צער בעלמא וכזה אתם כמוהו כי כבר נתכפר עונכם ועל
כן באה אלינו הצרה הזאת שנסבה לכבי לא כן יחשוב כי הלא אמרתי
אליכם וגו' וגם דמו הנה נדרש ומעתה מתחיל נדרש ומאמר לכם שסבר
כבלבכם עדין אתם כסברא דוק ועוד י"ל להבין מלת הלא אמרתי וגו'
מאי הלא וי"ל כסבור הייתי מעיקרא כי לא הייתם חוטאים אלא ביוסף
והלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ועתה אני רואה כי שני
דמים נדרשים דמו ודם הזקן כמרז"ל וגם דמו הנה נדרש ובמה
יכופר עון כזה דמו ודם הזקן דוק ואיך אתם סבורים כי כבר נתכפר
עונכם בצרה הזאת שעברנו דוק ועוד י"ל אמר ראובן איך אמרתם
כי על כן באה אלינו הצרה הזאת כי הלא אין בי עון אשר חטא במיתת
יוסף כי אני לא במצותי ולא הסכמתי כי כבר מחיתי והלא אמרתי
וגו' ובכ"ז אני מעון זה אלא ודאי עון יוסף עתה מתחיל נדרש אבל
צרה זו על עון אחר היא שחלה על כולנו דוק"
פסוק והם לא ידעו כי שומע יוסף וכו' קשה כדי שהוא אינו שומע
מעתין לשון הקודש אבל המליץ יאמר ליוסף לזה אמר וכו' אין
המליץ לא חשו כי המליץ היה עתה כבותם ולא כיבוקם ליוסף אלא

כנוכרים בלשון כנוכרים אם כן לא חשו מיוסף ולא מן המליץ. ולפי זה האי כי
המליץ אינו. כקיבת טעם ללא. ידעו אלא לא ידעו מספר ידועה וזה אינו
צריך. כקיבת טעם. ואלו כי המליץ הוי כקיבת טעם לומר שהמדבר כפניהם
ולא חשו מיוסף ומן המליץ דוק. ועוד יש' הנה קשה מה ראיה היא כי
המליץ כנוכרים אותא דידע מעשים. כמו מלכות היה מליץ כנוכרים לכן פי'
שלא היה מליץ אלא דוקא כנוכרים כשביה מדבר עמהם אבל בשביה מדבר
עם אחרים. שהיה משביר לכל העולם לא היה מליץ ואי משום כבודו מאי
שנא כנוכרים אלא ודאי מסוד דאינו יודע לשון הקודש דוק ועל פי זה אני
אומר דהיא נופל דיוסף בחכמה הדעת נעשה כן שלא שם מליץ אלא
כנוכרים. לגבות לבבם שיחשבו שלא יודע לשון הקודש והכי פי' והם לא
ידעו ולא היה כבם דעת לומר כי שומע יוסף ולכן שם מליץ כנוכרים
להטעותם שיחשבו שאינו יודע וישמע מה הם אומרים דוק

פסוק וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו פי' כתרגום ויסע לוט
מקדם כסע מקדמונו של עולם ואמרו רז"ל אחרי מופלג כי כעס
היה להקב"ה על שהפריד את לוט מעמו ואמר לכל זמן מדבק ולוט
מרחיק והטעם לפי שיצא העגל הזה שנסע מקדמונו של עולם והכי פי'
וה' אמר אל אברם אחרי זמן רב הפריד לוט מעמו פי' מעם הקב"ה
דהיינו ויסע לוט מקדם שנסע מקדמונו של עולם ועל דבר זה שנפרד
לו מעמו מהקב"ה היה כעס להקב"ה ולא דיבר עמו עד אחרי זמן
מה שנפרד לוט מעמו ועבר כעסו דוק כי הוא חריף ::

פסוק שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי כל אויבי שמעו רעתי (פי' צרות) ופורענות
(כמו רעה הבאה עליהם)
שכח על ששו לא די שלא נחמוני אלא אדרבה ששו וזה אינו
מובן אלא מידך כי אתה עשית פי' אתה עשית כן שישו ושמחו בפק המגלה דף י' ע"ב
מרעתי דהיינו שמחים. לאידי הייכו מרז"ל בפסוק והיה כאשר שש ה'
עליכם להטיב אתכם וגו' כן ישיש ופי' רז"ל כן ישוש אין כתיב כאן אלא
כן ישיש לאחרים כדי להכם מדם כי שמח לאיד לא ינקה מי יתן והיה

הכאת

בהלת יום קראת יום ישועה ולאדירין בתוכי וישקו קובעת כוס התרעלה
ששתיתי אני על שהיו שמחים ברעתי ולאיד דוק ועוד י"ל יותר נראה ויהיו כמוני
שכל הרעה הבאה עלי היא על שמח לאיד כמרז"ל בפסוק מה לך איפוא כי עלית כבולך (באיכה רבתי סוף פסוק איכה דל כד עד)
וגו' כי יעקבי אז קנאתי וגו' ויהיו כמוני שנלקחי על היותי שמח לאיד דוק
ועוד י"ל כל אויבי שמעו רעתי ששו לאמר כי אתה עשית כל הרעה הזאת
לי ולא מידם כי מצרים שבאת אם בעצמותי כמרז"ל בפסוק קמו רוחם (במדרש איכה רבתי דף בז ע"א)
ומחני קמח קמחא טחינא טחינת אם כן ששו כי אתה עשית ומעיד היקר
זאת להם ולא מידם ואין לך מקום להנקם מהם כי אתה עשית כמרז"ל בב"ב דמיון דף בו ע"א
קבר בעי לאחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בקדוש ברוך הוא ועוד הבאת יום
קראת היינו יום חורבן בה"מ קול בקהו בבית ביום מועד והיינו מרז"ל יא שנים
היתה בת קול צווחת בבית נב' עבדה כישא וכו' אם כן אתה עשית הבאת
יום קראת זהו ממאמר כנסת ישראל שמודית על אויביה כי שמעו רעתי
והפורענות שבאה עלי וששו כי אתה עשית הבאת יום קראת ואין לך
להפרע מהם משיבה כנסת ישראל ואומרת ויהיו כמוני והפסק להיות כמוני
וסוף סוף גם עליהם תעבור כוס התרעלה ויהיו כמוני חרא על עיקר
השמחה כי שמעו רעתי ששו ושמח לאיד לא ינקה ומוד כמרז"ל אני קלפתי
תפוח והמה עזרו לרעה לך כמו כנ"ל ויהיו כמוני שנלקחי על היותי שמח
לאיד דוק ועוד י"ל כי רעתי זו לא פורענות אלא רשעותי כמו שפי' בפסוק
מה הרעות לעם הזה וכפסוק וירעו אותנו המצרים וכפסוק זאת רעתך
כי מר ובכתה דופקי רבו מספר עיין שם והכי פי' שמעו רעתי ועבירות שהיו
כי ששו לומר כי אתה עשית נכשון ואמרו אתה עשית הא ראיה כי הבאת
יום קראת וכן היה הבת קול צווחת הא ואחריב ביתא דמלכך דכביו לא
שמעין לה הרי כי מן קראת כמרז"ל קרי כתיב ב' כבני רעים וחטאים לה'
וכל זה מעט יועיל להם כי סופם להיות כמוני כנ"ל ועיין מה שפי' בפסוק
ששי ושמחי בת אדום וגו' כי לרעתך אתה שמח מאיד אידי כי גם עליך

שבע שני השבע שימשו משבע שני הרעב כיון אמר כל אוכל שבע שני
השבע לפני הרעב ושבע שני הרעב שימשו משבע שני השבע דכתי' ולא
יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא שיבא אחרי כן ולא היו אוכלים לשובע
כמעט שאלו י"ד שנים היו מעורבים מן השובע ומן הרעב ושימשו
השובע והרעב כאחד וכן נפקד החלום ולא היו י"ד שני רעב דוק ועוד
י"ל דאז כיון במ"ש ג"כ שני רעב היו ולא שימשו אלא שנקים הרעב
והארבעים שנה משאדו לעקיד לבא וזהו שרמז כי רעב הוא אבר בילוס
כי אלו שבע שני שובע קודם שיכלו לגמור כי לשבע שני הרעב אך לא
יודע השבע הזו בארץ מפני הרעב ההוא שיהיה אחרי כן לפקיד לבא
כי כבד הוא מאד כמעות ארבעים שנה והאמת כלי רפואה דוק ..
עיין כס"ף דף קל"ב ע"א
פסוק ועל השנות החלום וגו' קשה מאי השנות החלום ומאי פעמים וי"ל
דפסוק זה חוזר לפסוק הגדול שבע פרות הטובות וגו' חלום אחד
הוא ועלה קשה אם כן שני חלומות הללו למה אם כולם אינם אלא שבע
שנים לזה אמר ועל השנות וגו' וכן פי' רש"י ז"ל בסוף פסוק חלום אחד
הוא כולם אינם אלא שבע ואשר בשנה החלום וכו' הרי מפרש דהאי
קרא חוזר לעיל' אלא דאסיק מלתיה ענין השובע והרעב והדר מעקר
מלתיה ועל השנות וכו' ובאור הענין ועל השנות החלום חלום הפרות
וחלום השבולים ולא היה חלום אחד שלפרות או של שבולים אי כמו
ועל השנות החלום לשון שימי דבדי דהיו שני חלומות לאות הענין אבל
היה יכול להיות שני החלומות כענין אחד או בפרות או בשיבולים ועל
השנות החלום שינוי החלום מפרות לשיבולים כי נכון הדבר מעם האלהים
וממהר האלהים לעשותו ועל היות פעמים כשני פעמים דהיינו וישן ויחלום
שנית דהיינו שייקץ פרעה וחזר וישן ויחלום שנית והיה יכול להיות הכל
בפעם אחד כחלום אחד לראות הפרות והשיבולים והיה פעמים בל זה
מורה כי נכון הדבר וגו' ובאור הענין שאם היה הכל בפעם אחת וחלום
אחד לא היה מורה כי נכון הדבר כמו ג' חלומות מעקיימים ואחד

הוא

הוא מה שכתבה אלוהו במגלה כי כמון הדבר מעם האלהים ומה היה לפרעה שהוא מלך מורד מעם האלהים ומה היה פעמים זו אחר זו ולא כשתי לילות ומעהר האלהים לעשותו ומה מהירות הדבר היה מיד בלילה לילה פעמים להראות מהירות הענין כי כמו היותו פעמים ולא כפעם אחת מורה כי נכון הדבר שאם היה כפעם אחת לא היה מורה כי נכון הדבר דוק ״

פסוק וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך פי׳ רז״ל ששמע שהיו מרננין אחריו לפי שנשק לרחל וחשדוהו לזה אמר וישא את קולו ויבך כמרז״ל כפי׳ דיומא הוא חורש וכובה לפי שחשדוהו כצדוקי וכו׳ ולזה אמר וישא את קולו ויבך לפי שחשדוהו דוק ועוד י״ל כמרז״ל כל נשיקה של תפלות וכו׳ וכששמע יעקב שחשדוהו נשא את קולו ויבך להורות שהיתה צד קורבה כניהם ואותה נשיקה היתה של קורבה לא של תפלות דוק ועוד י״ל כמרז״ל למה בכה לפי שלא היה לו בידו מבעת אחד ליתן לה וכו׳ והענין כי יעקב מדלגה מרכה שלא היה בידו דבר חפץ ליתן לה בידה הוצרך לנשקה להראות חבה בגופו וכשראה אותם מרננים אחריו נשא את קולו ויבך מדלגה מרכה מה גרם לו לבא לידי חשדא זו לפי שאין בידי חפץ אחד שאם היה בידי חפץ אחד לא הייתי צריך לנשקה דוק ״

פסוק ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו וכו׳ יוכן כמרז״ל ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא לרמאות וכי בן רבקה הוא לצדקות והבה רחל לא סיפרה ללבן אביה כי רמאי הוא אלא כי קם הוא ולזה אמר ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב ומה היא שמועתו שהיה קם בן אחותו בן רבקה שהיתה צדקת וירץ לקראתו וכו׳ לאמר זה הוא קם ואיכו יודע רשעות ולא נעשה לו מה שאני רוצה ויחבק לו וגו׳ לראות אם היו לו דברים ואבנים טובות ומרגליות כמקניו או בפיו כמרז״ל כיון סיפר יעקב בן ויספר ללבן סיפר הענין כל מה שאירע לו עם עשו על ענין הבכורה והברכה ואיך יצא מבית אביו כיון ששמע לבן כך ויאמר

עיין דף ה׳ ע״ב ודף קל״ד א׳

ב״ב דמגלה דף י״ג ע״ב

עיין דף קי״ב א׳

לו לבן סבור היה כי לאה קם מיוחס לבן אחותי אך אבי רואה כי עצמי ובשרי לאה דמתי במותי כיון שיכולה לדמות לעשו אחיך ולקחת ממנו הבכורה כדאיתא במדרש כמבואר
והבינה דוק ״

נ״ב הנ״ל בפ׳ דמגלה דל״ג ע״ב
פסוק ויאמר לבן הכי אחי אתה וגו׳ יובן במרז״ל ויגד יעקב לרחל כי אחי

אביה הוא ברמאות וגו׳ כן דכתיב הוא בצדקות וגו׳ ובזה פי׳ לעיל בפסוק ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה שאמר לו דמתי אתה במותי ואיכך רוצה לרבקה אמך אחותי לזה אמר הכי אחי אתה אחי ברמאות ועבדתני חנם בתמיה מקי״ו אבי שלא קראתני על כן בדרש עסקינו הגידה לי מה משכורתך דוק ״

דף ו׳ ע״א
פסוק ברוך אלהים ממקדשיך יובן במרז״ל בפ׳ ייבמות אל שבקהי
השמירו ממקדשי קירתו יכול מן המקדש אתה ירא וכו׳ אף מקדש
אין אתה ירא מן המקדש אלא ממי שצוה עליו עיין שם ועיין מה שפי׳ בפסוק וירא ויאמר מה נורא המקום הזה וגו׳ ובזה יבין מרז״ל בפ׳
דף ס״ט ע״ב
ליומא למה בקראו אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא ירמיה
ולא אמר נורא אמר נוים מרקדים בהיכלו היכן הן נוראותיו וכו׳ וקשה למה
זה
לא אמר נורא מטעם יותר מבדיל ובכור אתכם משום דמוראו ביבר
ממקדשו דכתיב וממקדשי קירתו כלומר ומסיבת מקדשי קירתו אוקימני
ה׳ כי מקדשי מטיל מורא מה נורא המקום הזה אם כן כיון דגוים קן
מרקדין בהיכלו היכן הן נוראותיו ולכן לא אמר נורא ואתו אנשי כנסת גדולה ואמרו
אין נוראותיו כי אלמלא נוראותיו היאך כבשה אחת וכו׳ באמת כי מה
שהיה נורא במקדש עכשיו מורה מורא בישראל מתוך שהם בין האומות
אכבים מבלים אותם כי קלך נוראותיו דוק והן הן גבורותיו שבוכש אבך אפיים
לרשעים המשעבדים בבניו ועיין מה שפי׳ בפסוק עקב ידעתי כי הושעה
כי ה׳ משיח וגו׳ עיין שם כי טוב ומיהו קשה דמשיב בעל המאמר על אחרון
דאמשון מרבי״ל וי״ל עכן אריא כיון דעיקר המרון דקן קן נוראותיו היא
על ישראל כבשה אחת שהם בין האומות וכו׳ ועדין קשה דהא משעבדין

קהל״ש סח ״
ידיע דחיכו בה מורה ההמוניה הקלה כי בלהל בה צין שאמר כקנה חמרו ובמקדים אשר יחמוד לה לא עמוני אדם והיה ה׳ כאייב שהחריב בה יהמר להם בני אל חי ומחיבה הקדש ישראל שפרחה בכה במרז״ל. בפה דקידושין דף לא ע״ב ׳ חסקיה מלהא ודרש אבימי מומר למס׳ וזש ברוך אתה אלהים ומורחק על בני ישראל מורה שעושה במרה ה׳ שהמרבקם לרתב על ישראל כי אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם שהם חיים היום ועיין רסוק כנשי אויבך וגו׳ כי בקשר משפטיו לארץ זה בה במרז״ל בה בה דבקי דף מה לא בושבו מאחד כי ה׳ עזבנו ארץ זה כיה המקדש וכו׳ צריך למוד ונו׳ ולמדין מלדקו של הקבה כי צדקה עשה הקבה עם ישראל כי בלהל בה צאן שפך כאש חמתו ועיין פסוק ככי איש עד היה בבוזי לבלימור הוה נהיה בכורי ומרים דאשי מורה היכל דחייבו היכן בה לבלימה דייכו מרז״ל במדרש האמר רבקי בפסוק ישבי עם אחד כבר עלה לב והחריב בה וכו׳ ואין אתם יודעים כי זהו בבודי ומעדה דאוזי מורה היכל

כהם

פרי לכן ניחא נ״ה לקרותי דאפילו מה שמשעבדין כדם קן קן בבורותיו אם
כן ניחא דקן קן בורותיו היינו לגון הרועה ואם קודם משעבדין כדם קן בבורותיו
שבורא חיך אפים לרשעים דוק וזש׳ נורא אלהים ממקדשיך כי
כל מקום מקודש שלו שהוא שורה בו הוא נורא במעלה כי מוראו ניכר
ממקדשיך וכי קימא ומקה שאין מקדש הכן מוראי משיראל כי אל
ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם האל כבשר אחת יכונה וכו׳ וגדול
הרועה ברוך אלהים דוק ועוד י״ל יותר פשוט במרז״ל הנ״ל ומקדשי
מוראו לא מן המקדש אקר ירא וכו׳ וזש׳ נורא אלהים ממקדשיך לא
נורא המקדש כי המקדש נורא על שם דשוכן בו וכן פי׳ בפסוק מה
נורא המקום הזה וגו׳ עיין שם ועוד י״ל במרז״ל אל תקרי ממקדשיך
אלא ממקודשיך בזמן שהקב״ה עושה דין בצדיקים המקודשים לו מתקו׳
מתעלה על כל הבריות וכל העם ישמעו ויראו אם בעושי רצונו כך לעוברי
רצונו עאכו״ כמו שפי׳ בפסוק הנה מי מריבה וגו׳ ובפסוק בקרובי על
עין ימרק לחם וגו׳ עיין שם וזש׳ נורא אלהים ממקדשך ממקודשיך בשעושה
מדת הדין בצדיקים דקיימו אלהים שהוא מדת הדין ואז מוראו כי על ידי
זה אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם וכל העם ישמעו ויראו אם
כן ברוך אלהים דוק ועיין פסוק אוקין וגו׳ כי כאשר משפטיך לארץ וגו׳
הפסוק ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה פי׳ רז״ל (במדרש על הפסוק) שקראו לו הקב״ה כה׳
כני׳ וחרב ובבוז וכו׳ עיין שם ועל פי דרכם אבחר דרכם ואיישב פשט
הפסוק על נכון ויירא ויאמר מה נורא המקום אפילו כשהוא חרב כבראו
במעלה הזה על זה היה דוד לכבו לין זה כמו שהוא חרב כי אם בית אלהים
והמושב שכינה כי העולם לא זזה שכינה מכותל מערבי ואפילו כשהוא שמם
בקדושתו עומד במרז״ל בפסוק והשימותי את מקדשיכם וכמו שפי׳ בפסוק
קול ה׳ אקרא ויענני מהר שהוא קדשו סלה ובקדושתו עומד אפילו
בחורבנו ובפסוק על הר ציון ששמם וכו׳ אתה ה׳ לעולם תשב כו ובקדושתו

בפרק יד דזבחים דף קטו ע״ב

עיין בס׳ פר דף נ״ט ב׳ ואשב ראש

בפ״ד דמגלה דף כח א׳

עיין פסוק נכבדות מדובר בך עיר האלהים סלה

דף נ"ג ע"ב

עומד והוא כמלך לדור ודור דוק ומש"ה ז"ל בהקדמה זו בתיקו"ז דנ"ג גם מרקדין
בהיכלו וכו' מן כורסוי וכו' ע"ש מה נורא המקום הזה אין זה כ"א אין מורא זו
כיבר כי אם בהיכלו כמו בית אלהים כי כשיחרב ובית גם מרקדין בהיכלו
דילן כורסוי דוק ומש"ה ז"ל בתיקו"ז הנ"ל (דף נ"ג ע"ב) מה שכתב וכו' את מקדש אין אלקי
יהיה מן המקדש וכו' אם מה נורא המקום הזה אין מורא זו מן המקום עצמו
אלא מהשוכן בו כי אם בית אלהים בכל (כפשוט) נורא אלהים ממקדשיך דוק
פסוק קולי אל ה' אקרא ויענני מהר שהוא בקדושתו סלה וע"ש — תהלים ג' / עיין דף ד"ג ע"ב
מהר קדשו סלה אפילו בשעת חרב ושמם כנ"ל (דף זו ע"א) בפסוק מה נורא המקום
ובפסוק נכבדות מדובר בך וגו'
הזה ובפסוק על הר ציון ששמם דוק ומש"ה ז"ל מקושר עם הקודם רבים אומרים — בפרק דמגלה דף ז' ע"ב
לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה בתיקו"ז או כל שעה ושעה מקריבים
כיפה אם כן רדפו ותפסוהו שאם היום נעשה לו גם ויכול אין ישועתה לו
באלהים סלה ומשום הם כי אתה ה' מגן בעדי וגו' וכל זמן שקולי אל ה'
ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה כלומר סלה עלי כל שעה ושעה דוק — תהלים ע"ו
פסוק אתה נורא אתה וכו' קשה מאי אתה נורא אתה תרי זימני אתה הוא
הנ"ל אתה נורא ומי יעמוד וגו' או הוא"ל נורא אתה וגו' וז"ל רש"י פי'
אתה נורא ולא מצד זעמך ואפך כמו דין מושל מלך בשר ודם כי
אימת מלך מלאכי מות אלא נורא אתה מצד עצמך וקדושתך ומן סבן
מי יעמוד לפניך מאז אפך אם בלא אפך ואתמך אתה נורא כל שכן
מאז אפך דוק ומש"ה ז"ל על דרך שפי' נורא אלהים ממקדשיך מסיבת
מקודשיך אם לעושי רצונו כך ומ' אם באיזה בתלה שלהבת וכו' בתצא
כי אתה נורא אתה רוצה לומר אתה רוצה להיות נורא והיינו במקודשך
בשלמה עושה דין במקודשים אכל הביטוי ורואה כי אם קנעשה מן מי יעמוד
לפניך מאז אחד ומי יעמוד לפניך בפרץ במשה שכתוב בו לולי משה
בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו בתצא שאם אתה מעלך את
להיות נורא במקודשיך אתה משחית בהם כי מי יעמוד לפניך מאז אפך
לעמוד בפרץ כמדיבו דבקה חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה

והנה

והנה בשעת מעשה היה הקב״ה מוכן מי יקום לו עם מרעים כמרז״ל עיין שם
אם כן מי יעמוד לפניך וגו׳ דוק ועוד יל במרז״ל הגזל [יף לט ע״ב] גוים מרקדין בהיכל
היכן נוראותיו וכו׳ וזש״ה אתה נורא אתה מצד עמיך אף שאין מקדש לא
בשביל זה לא יקרא נורא כמו שסבור ירמיה אלא הן הן נוראותיו ומעולם
אתה נורא אתה ולא מעלה ומוריד המקדש לנוראך הדע כי מוראך גדול
כי מי יעמוד לפניך מאז אפך כי הנה משמים השמעת דין זו מתן תורה
ארץ יראה ושקטה כל שכן מאז אפך כי אז ביום חתונתך וביום שמחת לבך
כביכול כמו שפי׳ בפסוק ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות
אתכם וכו׳ עיין שם כי טוב ··

פסוק המה מי מריבה וגו׳ פי׳ המה משה ואהרן נכנסו במקום מי מריבה
לומר כי הקב״ה היה רוצה לקדש שמו במי מריבה על ידי ודברתם
אל הסלע ועל ידי אשר רבו בני ישראל את ה׳ ולא נקדש שמו במי מריבה
ויקדש בם במשה ואהרן דהיינו כמרז״ל אף הכל כל אדם אם כך הגיע
למשה וכו׳ במעלו כי הקב״ה היה רוצה לקדש שמו במי מריבה על ידי
ודברתם אל הסלע תוך אחד והיו ישראל נושאים קו׳ בעצמם ובזה היה
מתקדש שמו וכיון שהכה משה בסלע לא נתקדש שמו אמר הקב״ה
יען לא האמנתם בי להקדישני וגו׳ לכן לא תביאו וגו׳ כנזכר ועל ידי כן אקדש
שמי בכם כי אני צריך לקדש שמי עכ״פ דוק כי הוא חריף ואמיתי ··

סדר ואתחנן דף קצו
על הפסוק בקומך
נ״ל עיין ישרה איש וגו׳

ורז״ל פי׳ המה שראו אצטגניני פרעה וכו׳ ויש לתמוה אם כן דאצטגנינות היה
מורה על מי מריבה איך בטלו הגזירה דכל הבן הילוד ואמרו כבר לקה במים
והלא באצטגנינות אמיתי ואחרי כן היה לו לעמוד עד שילקה משה במי
מריבה כי עליו היה הסימן וצע׳

בסדר נשא דף
סז ע״א ··

פסוק על הר ציון ששמם וכו׳ מה׳ דמקושר עם הקודם על זה היה דוה לבנו
על אלה חשכו עינינו מדמעות דהכהו כלו בדמעות עיני ומדרש
ואח״כ מה שאמרתי על זה היה דוה לבנו הוא על הר ציון ששמם ומה
שאמרתי על אלה חשכו עינינו הוא שועלים הלכו בו במטיילים והולכים

גם כי כל לשון הללה הוא לשון עילוי כמ"ש והקהלות שבקהלות אליו לעולם בנ"י
וקבע אמרו ז"ל כי השואל תחלה מלך וכורת וכל הלשונות מחמת תחלתו הוא
ברוך ולכשהן הולכו בו מעילין והולכים ואם היה שמם ולא היו שוללים מהלכים
כי לא היה כל כך דוב לבבו אך כרחוקים שוללים מחכלים ברחמים הלכו בו
והם קרים אכזרים כנגעים במקום הילדה והקדושה והעקרה אסמן עליכו
שמא סילק שכינתו למעלה דוק אז כתי יוקי כבון דמעם כי על אלה חשכו
עינינו על כי שוללים הלכו בו לכן כי אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור
לדור ודור ואיך יהיו שם כעורך שם ובחשה ובקאתך והכית והילדה
לכם אתה סובל ולבו לא סבלת דוק ועוד י"ל כמו שפי' בפסוק אין זה
כי אם בית אלהים וגו' ולכן אמר על דרך ציון שהוא שמם ושוללים הלכו בו
אתה ה' לעולם תשב אם כן למה לנצח תשכחנו וגו' דוק

תהלים פט

פסוק אודך לעולם כי עשית וכו' קשה דאמר כי עשית ולא פירש מה עשה
וכוונת פי' אודך לא תעבר עלמך ומקודש כי מי ידעך כרי סודך
שמך אכל בשביל עולם אשר עשית ומצד מעשיך אני מכירך ואודך
שמך כמו שפי' בפסוק אמרו לאלהים מה נורא מעשיך עיין שם ועוד
י"ל דברים כפשטן אודך לעולם ועד כדכתיב למען יזמרך כבוד ולא ידום
ה' אלהי לעולם אודך ולא תמצא שאני מוסיף דבר לשבחך ולהודות לך יותר
ממה שמעשיך אלא כי עשית פי' עשית שאודך לעולם כאותו עשיתני
דברים ובפלאות כי אודך לעולם ואין זה שבח והודאה יותר על מה שעשית
אלא כי עשית אתה עשית שאודך לעולם דייכו החיים ויחד שעשית עמדי
דוק ועוד י"ל לפי האמת כי יש ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה
עשיה ולזה אמר לא תוכל לומר כי אודך על עולם אחד אלא על עולם אחר
דבריו מכולם והוא עולם העשיה כי עשית אודך כי מה רבו מעשיך ה' וגו'
דוק ועוד י"ל כמו שפי' בפסוק שמור רגלך כאשר תלך וכו' כי אינם
יודעים לעשות ולקרן היא והתנים שנעשו עיין שם וזש"ה אודך בשביל
העולם כי עשית והקהלות דהיינו כשיקוף מדת רחמים במדת הדין כמ"ש

ולמ"ד לעולם היא למ"ד הבעבור כמו אמרי לי אחי הוא

בפסוק

בפסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וגו' ויהיה כי נעשית קשת
וקיקון זה הוא בסוקל מדת רחמים שאלמלא כן לא היה העולם יכול
לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת מפני רוגז מדת הדין ואקוד שמך
המיוחד לך שם הוי"ה שם רחמים כי טוב בגד חסידך דוק..

פסוק אמרו לאלהים מה נורא מעשיך קשה דהול"ל מה נוראים מעשיך תהלים סו..
ואומר נורא מעשך מלי נורא לשון יחיד ומעשיך לשון רבים וי"ל
דהכי פי' אמרו לאלהים מה נורא הוא נורא אלהים וזה מי יאמר עליו
מעשיך דייכו מה רבו מעשיך ה' וגו' ומצד מעשיך ידענו נוראותיך
דוק ועוד י"ל כמרז"ל נורא אלהים ממקדשיך ממקודשיך והנה הצדיקים
הם מעשיך דכתיב ידיך עשוני ויכוננוני וכתיב ועמך כולם צדיקים
לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ומצד מעשיך הם
הצדיקים אתה נורא כענין נורא אלהים ממקודשיך אם לעשות רצונו
כך וכו' ועוד י"ל דכתיב בפשטן נורא אלהים מסיבת מקדשיך כבז"ל
בפסוק וירא ויאמר מה נורא המקום הזה ודנה המקדש נקרא מעשה
ידיו שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך כמרז"ל בפרק דהקוצץ גדולים מעשה
צדיקים ממעשה שמים וארץ וכו' עיין שם וכמו שפי' בפסוק ודיק
כמי ובבל וכו' ואל פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו לכן גלה עמי
מבלי דעת וגו' עיין שם וזש"ה אמרו לאלהים מה נורא וזה מה מורה
מעשיך זה בית המקדש והצדיקים שהם מעשיך וביאור הענין כמרז"ל
הבז"ל אתא ירמיה ואמר גוים מרקדים בהיכלו היכן הן נוראותיו וכו'
עיין שם במצא"ה דביומא שיש מקדש נורא אלהים ממקדשיך ובזמן שאין
מקדש נורא אלהים ממקודשיך כי הן הן נוראותיו בכבשה בין שבעים
אריות גדול הרועה אם כן מה נורא אלהים וזה מצד מעשיך דוק

פסוק עתה ידעתי כי הושיע ה' משיחו זה מלך המשיח שהוא מחולל תהלים כ'..
מפשעינו וגו' ועליו כאמר הכתוב לפניך אדבק אסיר כמו שפי'
בפרשת אחרי מות בכובש יעמד חי לפני ה' עיין שם כי טוב ימכהו

משמע קדשו לא מצד קדשו אלא משמי קדשו בגבורות ישע ימינו ידוע
מרז״ל הן הן גבורותיו שסובל אורך אפים לרשעים וגבורות שלו הן גבורות
שלא של ישע אלא גבורות לסבול הגלות אבל לא ימנעו בגבורות ישע
ימינו דהיינו השיב אחור ימינו ובגבורות ישע ימינו יענהו גם לן כענין
שפי׳ רז״ל למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך ועננו דוק
פסוק ויצו אבימלך את כל העם לאמר וגו׳ קשה מה לאמר דהא לא שייך
לאמר לאחרים ומיהו הא מצינן למימר דשייך לאמר לאחרים
צוה לכרוז שיכריז ויזהיר את כל העם הנוגע באיש הזה וכו׳ אלא קשה
דאם כן הו״ל ויצו אבימלך לאמר את כל העם וכו׳ והוה כמו לאמר
את כל העם אבל השתא ויצו אבימלך את כל העם משמע שהוא בעצמו צוה את
כל העם ואם כן לא שייך לאמר א״ל ענין אחר הנה אבימלך היה יודע
לצוות כי היא אשתו ולא אחותו כמו שאמר יצחק אחותי היא ודבר
אם היה מכריז דמו כי היא אשתו היה לגנות כבוד ליצחק ולאבימלך לאמר
מה טעם כרוז זה לפי שאבימלך הכה את רבקה וכו׳ על כן עשה אבימלך
בחכמה שצוה את כל העם ציווי אחד ומשמעו יבא לאמר בוודאי ודיים
שביה כמצוה עליו ולאשתו הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת ולגבי
אורחיה מודיע שהיא אשתו ובלשון כבוד דרך בקי דוק עיין בם נ״ש דף כ״א פ׳
פסוק ורבקה שומעת וכו׳ פי׳ כמרז״ל בס׳ צייקניות וכבר סיפר הכתוב
ושרה שומעת פתח האהל ועכשיו מוסיף ורבקה שומעת ומה
שמעה בדבר יצחק וגו׳ קשה מאי בדבר מדבר מיבעי ועוד מאי וילך
עשו לצוד ציד להביא ומה ענין זה לכאן דאין זה ענין ששמעה ולא
היה צריך קרא למימר אלא ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בנו
ורבקה אמרה וכו׳ וי״ל כמרז״ל לצוד ציד ואם להביא מן הגזלות ומן
החמסים ומה הכתוב דכל זה כלל השמיעה ששמעה רבקה הצדקת
דברי יצחק שהיה מצוה לצוד ציד דכתיב וצודה לי ציד ולא מן הגזלות
ולוקח משלו עבד ואמר בצדקו מאת פני יצחק דהיינו הלך אף מעצמו
לציד מוטב ואם לאו להביא מן הגזלות ומה שמצא וכן דרך הרשע

כשמעתי

כשחשב על צווי אביו הולך ומדבר בצדקו מאת פני אביו ועשו לא ידע
כי שומעת רבקה ולכן אמרה אל יעקב בנה הנה שמעתי וכו' כדאמרם
במשל דכתיב ביה קרא הדבר יצחק שמעה ענין אחר דעשו שהלך
עשו השדה לצוד ציד ואם לא להביא את הגזולת ולכן אמרה אל יעקב
לך נא וגו' קודם שיאכל זה רשע זה לאכול את הגזולת דוק ועוד י"ל
מקושר עם הפסוק שאחריו ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר שהוא פסוק
משולל הבנה כדאמרם אמנם הנה יצחק היה מחבב לעשו מאד כמ"ש
מעלה בפרשה פנה לה' ומה היה חכמתו שהיה קורא לו בני דכתיב ויהי
כי זקן יצחק וגו' ויאמר אלו בני שהיה מחבבו ומאהבו בני וכו' ורבקה
שמעת בדברי יצחק אל עשו בנו שהיה אומר לשון חיבה ואהבה בני וכו'
והיה מקנאת לו והוא הרשע לא כן עשה אלא הלך עשו השדה כעשו ולא
כבנו להביא את הגזולת ועל כן ורבקה אמרה וגו' כדאמרם בפתוך ..
פסוק ורבקה אמרה וגו' הוא משולל הבנה חדא דהול"ל ואמרה רבקה וכו' עיין בס' כ"ש דף כ"ח ג'
מלי ורבקה אמרה ועוד מי לא ידענו דיעקב הוא בנה מאי בנה
ועוד מאי לאמר לאמר קרי דיינו דבולם מוקשים ומוקשים ו"ל לפי
שראתה כי יצחק היה מחבב לעשו וקורא לו בני בכולן גם רבקה אמרה אל
יעקב שהוא בנה דרך חיבה ואהבה לא כך כדי לאמר שהיתה רוצה לאמר
ולצוות לו אותו ענין שמפרש ואזיל לך נא אל הצאן וכו' ועוד י"ל על דרך
מרז"ל בפסוק עלי קללתך אדם שחטא אני בקללתו לא הארץ וכו' חס'
אל יעקב שהוא בנה לומר כדי לאמר לך לך נא וגו' ואל תירא כי עלי
קללתך בני והתחילה ואמרה הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו
אחיך בלשון אמירה רכה ותחנונים לאמר רק ומ' הנה כששמעתי
את אביך מדבר אל עשו אחיך היה בוכה לאמר לך ובשמתי אזני לשמוע
הענין יפה ושמעתי כל הענין מתחילה ועד סוף וכל כך למה כדי שלא
יאמר יעקב שמא לא שמעה כל הענין על בוריו ולפי זה בוכל לפרש
לאמר ראשון שפיר דרבקה אמרה אל יעקב בנה הצעת דברים כדי
לאמר לו אחר כך הענין אך קודם הציעה לו הענין ואמרה הנה שמעתי

אם אביך וכו׳ כנ״ל ועוד י״ל הנה המדבר במוד מדבר בלחש והנה יצחק
היה מדבר בקול רם עד ששמעו אבי ובוודאי אין זה אלא שהיה יעקב
שמשמע בדי שאביו לאמר לך כי אינו מקפיד אם תלך אחד דוק״
נ״ג פסוק ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך פי׳ בזוהר אנכי פסיק טעמא
דקדמאה נותר אנכי מי שאנכי דקיימו יעקב ועשו הוא בכורך ופיום
הרב ז״ל הק״ה עלה עשיתי כאשר דברת אלי פי׳ המעמים אחרים כל אשר
דברת אלי וצוית אלי עשיתי אבל עכשיו ודאי לא דברת אלי ויתר׳
עסיקי הענין הזה בזוהר כמו אשר דברת אלי וצוית אלי ועוד יתר׳
ענין הל״מ דקשה מאי ויאמר יעקב ומי לא ידענו דיעקב הוא אלא
רמז הפסוק כשאל יצחק מי אתה בני השיב יעקב בתשובה ויאמר יעקב
ולמש ויאמר יעקב אל אביו פי׳ אמר שהוא יעקב אלא דאמירה בלחש
ואמר אנכי בקול רם ובלחישה אמר יעקב דוק ויתר׳ כי עשו בקרא בגדים
ראמי צד את הכריות ויעקב בקרא איש תם והנה כדוק יעקב עוסק
במעשה עשו הוא עשו בפר״ל אשר לקחתי מיד האמורי זה עשו וכי עשו
אמורי היה אלא שהיה עושה מעשה אמורי הרי שעל שהיה עושה מעשה
אמורי בקרא אמורי אם כן יעקב על שהיה עושה מעשה עשו בקרא עשו
ועיין מה שפי׳ בפסוק ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך והכין ועוד
י״ל בפרז״ל גם ברוך יהיה כי יצחק לא היה יודע שעשו מכר בכורתו והיה
סבור כי עשו הבכור והיה רוצה לברכו וכשידע שלקח יעקב ברכתו וכי
היה הבכור אמר גם ברוך יהיה אם כן זהו׳ אנכי עשו בכורך כי עשו
אינו בכור אנכי נכנסתי במקום עשו בכורך דוק
נ״ג פסוק ויאמר יצחק אל בנו וגו׳ היה מסופק אם היה עשו או יעקב כדמפרש
לכן לא הזכיר שם עשו אלא בנו סתם מה זה מהרת למצוא
בני שהיה מקיים שהיה עשו והשיב לו מן הגזלות ויאמר כי הקרה
ה׳ אלהיך לפני דוק ועוד ~~יותר~~ שכל הכתוב שתי מצוות בתורה
קלה שבקלות זה שילוח הקן דכתיב בה כי יקרה קן צפור לפניך וכיבוד
אב ואם חמורה הקרה ה׳ אלהיך לפני היינו מצות שילוח הקן דכתיב בה
כי יקרה קן צפור לפניך ומצוה גוררת מצוה ובזכות שקיימתי אוקיר

מצוה

מצוה שמתן שכרה אריכות ימים וכיון לקיים מצוה של כיבוד אב
ואם דוק כי הוא נסיון ׃

פסוק וישטום עשו את יעקב וגו' קשה מה צורך לפרש למה השטימו אותו עיין בס' נשדל דז א'
לא ידעינן על מה השטימו והלא בהא סלקינן ובהא נחתינן ויאמר
הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ועוד דאדרבה מלבד דבא
לפרש וקשה דלפי משמע דהשטימו על הברכה ועל הבכורה והבא
משמע דלא השטימו אלא על הבכורה ומיהו היא צוחה קרובה ובהא
מצינן לקרז דקשיא הכתוב דאמר דעשו צעק על הבכורה ועל הברכה
מכ"מ לא השטימו אלא על הברכה כי על [illegible] הבכורה לבו יודע כי
הוא מכרה ברצון נפשו ולא עוד אלא ויבז עשו את הבכורה אלא
רבוי להגדיל המכין צעק אותם על הבכורה אבל בלבו ודעתו לא השטימו
אלא על הברכה דוק ועוד יל כמה שפי' והנה עתה לקח ברכתי כי
לא היה צועק על הבכורה כדפי' כי הוא מכרה מדעתו ובזה אלא על
הברכה כי בכח הבכורה לקח הברכה ואמר אביו גם ברוך יהיה כמ"ל
וזש' וישטום עשו את יעקב בשביל הבכורה לא על הבכורה עצמה
אלא בשביל הברכה שבירכו אביו ואמר גם ברוך יהיה כמ"ש דקוי
מקח טעות בכורה מברך לו בכורה וברכה לא מברך דוק וית' כי
לפ"ז לא בא הכתוב לפרש טעם למה השטימו דמובן מעצמו הוא
כדפי' אלא בא הכתוב לספר כמה השטימו וכמה כחו גדול שיוכל עשו
יעקב לזה אמר על הברכה פי' עם הברכה שבירכו יצחק אביו לו
לעשו דהיכבר את ברך לו והיינו כח החרב ועל חרבך תחיה דבלק
מבירה ועלי' קאמר וישטום עשו וגו' והוקשה לנפשו מה כחי גדול דלא כמו
שבירך אותי בחרב כן בירך אותי בקול וכל זמן שהקול קול יעקב
אין הידים ידי עשו כי שתי בחינות הנחיל יצחק לבניו ליעקב הקול ולעשו
החרב כמו שפי' בפסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו' ובפסוק אם
תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו וגו' ובפסוק כח מעשיו הגיד לעמו

נזה אומר יקרבו ימי אבל אבי שהאבל אחר נמשך בהורג ואז ואהרגה את יעקב
אחי כי אין לו כח בחלת הקול ורז״ל פי׳ אקרב אבל אבי ושוק מתאוון והלכה
מוסיף על ענין ראשון דהיינו אקרב אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי דוק

ישעיה סי׳ נד

פסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו׳ קשה דהכא נקט לשון שלבד לא יצלח
ובפסוק נקט לשון חיובי תרשיעי ועוד דהכא נקט עליך והכא נקט
לך ועוד דקאמר זאת דמשמע דקאי אחריתי וי״ל דהכי פי׳ כל כלי דהיינו
כלי זיין שיוצר עליך ואמר עליך שבא לחרב ששואל עליך שהוא חרב באלקם
נזה אמר לא יצלח ולא אמר תרשיעי דכח החרב של עשו ולא שלך ואין לך
תרשיעו כמרז״ל בפסוק כלי חמס מכרותיהם ונשבא דלא יצלח שלא בשום
כך כח החרב דיינו כמרז״ל במעשה ויצלו מחרב פרעה כי נעשו פתאום
שלא קופטירי חרבו על משה ולא שנעשה עליו כמו שפי׳ בפסוק ויבקש
פרעה להרוג את משה עיין שם אבל כל לשון הקום אתך למשפט תרשיעי
לפי שהלשון שלך וכאלקך כמרז״ל הזל שקי בחלק הגמל ויצחק אקרבו
וגו׳ ולכן אמר אתך שאתה עיקר בכח הקול והוא כח לקום אתך כמו
כנגד סדיה כח כח הלשון ולזה אמר תרשיעי לא כי שלא יצלח אלא אתך
תרשיעי ופירש ואמר זאת דהיינו מה דמנוק משפט דכל לשון הקום אתך
למשפט תרשיעי כחלת עבדי ה׳ היא ככלל אך כל כלי יוצר עליך לא יצלח
היא צדקה שלא עשה מאתי נאום ה׳ מדק דהמשל דוק

ישעיה סי׳ א׳
עיין ית קמח ע״ב

פסוק אם תאבו ושמעתם טוב הארץ דהיינו מטל השמים ומשמני הארץ
תאכלו שהיא ברכת יעקב ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ואם תמאנו ומריתם חרב של עשו תאכלו דהיינו עשו שבא מכח
החרב כמרז״ל פלגה בפשי מרסנא חרבך שבא מכח החרב וכי תימא הלא
מסה כעלמא היא שאמר יצחק הקול קול יעקב וגו׳ וכי פסק דין הוא לזה
אמר ודאי פסק דין הוא כי כי ה׳ דבר ויצחק ברוח הקודש דבר דוק
ומיהו קשה וי״ו ושמעתם דהול״ל אם תאבו לשמוע וי״ל דאם תאבו וקרצו
לשמוע מצוה גוררת מצוה ומפסוק זה ושמעתם דמחשבה טובה הקב״ה

מצרפה

מצרפה למעשה ואם המחשבה לשמוע עבירה גוררת עבירה ומרבים חרב תאוכלו כי פי ה׳ דבר פי׳ רעה בעיר פחד דגלך והכל מוסר זיו חלק חרב תאוכלו רעה ועל ידי רעה קורין דגלים כמו שפי׳ בפסוק משברי לבם עוד להם ועל ידי רעה שהוא מקבל טוב הארץ תאכלו חרב תאוכלו במעלת בוחרב תאוכלו הוא מקבל לשום הארץ תאכלו כי עדי רעה קורין דגלים ומקי כי אוים וחרב תאוכלו ויען כי זהו מעשה רול חרבין תאכלו כדי שיהא מקבל לשום הארץ תאכלו ושמה שפי׳ כאן דוק׃

פסוק ולך ה׳ חסד וגו׳ פסוק זה קשה מיה רישה והאדנא דרשו מיה רישה סומך מהאומר ה׳ ובאומר לפרש ענין חריף חדש ולך ה׳ חסד בגמר ולא לבני אדם חסד כי חסד בני אדם אינו חסד של אמת כמרז״ל בפסוק ועשית עמדי חסד ואמת ופי׳ קיימא בהי כי חסד שעושים עם החיים אינו חסד של אמת מע׳ חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת אך אמרית כי לך ה׳ חסד דוקא ולא לבני אדם כי כל בני אדם כמו אינו חסד של אמת לכך אמר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ואם אינו מצפה מן דאמת מצפה מתתך כמרז״ל בפסוק טוב ללכת אל בית אבל וגו׳ והחי יתן אל לבו דברים של מת דספד יספדוהו ופי׳ דוק׃

קהלים סב׳

עיין כמ׳ בש יל ר״ח כ׳ ודף שם ע״ב

פסוק טוב ללכת ה׳ טוב לחשוב ללכת אל בית אבל והמחשבה מוכר מחר מעצי דהלכה אל בית משתה לתת בלשר הוא סוף כל האדם וכמחשבה לבד שחושב בלבו כסבע והחי יתן אל לבו כי סוף כל האדם למות וכזה פסוק לבו הפרל כמרז״ל בפק דהרבות יהודי לו יום המיתה והחי יתן אל לבו הענין דכול דהייבו בלשר הוא סוף כל האדם כי זה כל האדם דוק ועוד יל טוב לחזור מריבו ללכת אל בית אבל אחר שהחזיק דרכו מלכת אל בית משתה ואם לא בוקף דחסד שעושה עם המת אינו מצפה מתתו תגמול ויקרין והחי יתן אל לבו דברים של מת בכלן דספד יספדוהו ופי׳ וקברה ושוב לו שכרו משום עזר בעת צרה כמו שפי׳ בפסוק הקודם ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דוק

קהלת ז׳

עיין בס' נ"ש דף ש"לג ב'

פסוק והקים הכסף הזה וכו' קשה מאין תוכח כי לא יכחדו ועוד מאי כי אם קם הכסף דהו"ל אם קם הכסף וי"ל שענין חריף ידוע כי מה שקנה עבד קנה רבו כמו שפי' בפסוק יש לי רב אחי יהי לך אשר לך ולזה אמרו אל תחשדנו לגנובו כי מה שאנו אומרים שקם הכסף שהוא שקר כי אם כן הוא כי קם הכסף ולא נמחר הכסף מאדוני למה כי הנה אכתבנו אומרים קנה אותנו לעבדים ואם היה לנו כסף מה לנו למחר הלא כיון דקנה אותנו לעבדים סוף שלך יהיה כי מה שקנה עבד קנה רבו ומה כוונו בהקנותנו למחר הכסף ולמסור אותנו לעבדים דוק

עיין בס' נ"ש דף שכ"ח א' ובס' פ"ר דף ק"לה ע"א ודף רפ"ח ע"ב

פסוק ויגש אליו יהודה קשה דהו"ל ויגש יהודה וגו' ועוד ידעינן דבינם אליו לנוסף קבו' כו אדוני שהיה מדבר עמו וי"ל כמרז"ל דגשה לשלש וכו' וזהו סרמז ויגש אליו יהודה לשלש דבל"ל ואקם על לשלש אל אסם ויגש אליו אל השלש הנל דהיינו מאי דגשה לשלש דוק ועוד י"ל כמרז"ל הנגד למלחמה והסי' פי' ויגש אליו אל כמתן הנ"ל והייכו האיש הנ"ל שאמר יוסף האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואקם על לשלש כששמע יהודה כך שהיה מוכן ליקח לבנימין ויגש אליו אבל כנימין ואחיו ולא הדיקו ואמר כי אדוני כי ולא כיה אם למלחמה מיא אבא וכו' פי' ידוע כי בפנינים נקכם חוטבי עצים ושואבי מים ולזה אמר בכך קרית עבודתך קשוק לנגלו מים ולחטוב עצים כי תהיה עבודתך אם אתה רוצה בכך מוטב ואם לאו מוכתך רעה ועינך בהק כנער ולכן ידבר נא עבדך דבר שיכנס באזני אדוני דהיינו כי בתוך הפרעה שוטן סלחיקי האיש לנקותכבר כמו פרעה והיינו מרז"ל דקכקו של זה וכו' אי כמי כמרז"ל מנה פרעה לחום לאחי המכריס דוק ועוד י"ל ויגש אליו ליוסף הנ"ל ואין פירושו שכינס לדבר אליו אלא כלומר כגש אליו מקיים עמו. והייכו כמרז"ל כל הדברים שאקה קורא מתחלת הענין עד כאן יש פיוס ליוסף ולבנימין ולאחיו וכו' וזהו סימן ויגש אליו אל יוסף יהודה בקיום עמו בענין זה שעשה מסר נפשו על בנימין גם ויגש אליו אל יוסף פי' רמז הסקום כי יהודה היה גם מקנו שהוא

יוסף

יוסף. ונעדם אך למו ליגש אליו בתוי שנגש אל אחיו בתוי שהיה אחיהן ועל
רק כשר יוסף הוא סוד ברית שלום אם כן ויגש אליו אל יוסף סוד השלום דהיינו
מזל הנשר נשלום אי בתוי ויגש אליו אל בנימין הגזל דאיש אשר מצאה הגביע
בידו הוא יהיה לי עבד ויומן במזל כשנה שתפס יוסף את בנימין אמר יהודה
בנימין אקח קמוש ושלום בברית אבל אם כן מה שאמר יהודה נפשו על בנימין
ויגש אליו אל בנימין והקרים עמו במזל הגזל שהיה פיוס לבנימין ועוד י"ל
ויגש אליו אל בנימין הגזל בגזל ותפס כי יהודה לומר לא ארצה ולא אעזוב
ויאמר ליוסף בי אדוני וגו' ולא כיה בדאמריש אי בתוי במזל הגזל שהיה סדר
פיוס לאחיו והבה מעריך יוסף יחד יהודה עם אחיו ונידוהו ובין שבוקר
שאמר נפשו על בנימין היה פיוס לאחיו הוא לבו בלילה קנים מצאנו אל
אחיו והקרים עמדם עתה שנידוהו ורחקוהו על עון מכירת יוסף ועוד י"ל
יוקי בכון קרוב לזה דבר יהודה היה בנידוי אל אביו כל הימים והיו עצמותיו
מתגלגלות בארון עד שבא משה והתפלל עליו במזל בפסוק וזאת ליהודה
ואל זה היה על נידוי בקיים שלא לא היה מקיימו לא היה לו תקומה במצא
בי מה שקרוב ויגש אל יוסף ומסר נפשו על בנימין הוא לא בליל הבא
עצמו עצם אל עצמו דוק ועוד י"ל ויגש אליו אל יעקב אביו הגזל ותפס
על נשלום אל אביכם ובא אל יוסף בעננה אביו כי כל הענין הזה של יהודה
והסיפור הזה הוא להודיע צער יעקב אביו אל יוסף שיקבלה דמיונים עליו
ומר בי אך אעלה אל אבי וגו' במזל א' בתוי ויגש אליו אל השלום בגזל
עלו בשלום אל אביכם והיינו ודאי במה שיעלה בנימין שלם מבית תפיסה
בסף אמתחת דהיינו במזל אם כן ויגש אליו בשלום בגזל לומר בשלום
אביכם היה מבקש במה שיעלה בנימין עם אחיו ועוד י"ל כי יהודה לא היה
לו פנים ליגש אצל יוסף ומה אומר ומה אדבר עד שבינים אליו ודחק
עצמו בלילה דחפו אחר ובקובר באחי ליגש אל יוסף להסדר פיוס לשלום
ולהתחבר בכל ענין שיוכל ובקחל ולומר בי אדוני פי' עון הגביע הוא בי
ולא בה בבנימין ועל כן ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך

בעבדך זה כי כמוך להתחלה עלו חרון אף שבתחלה הגיע זמן לחשדו לגנב
כי אין בו עון אשר חטא אלא דאלהים מצא לקיים עבדיך והעון תלוי
בו דקיימו על עון מכירת יוסף כי כמוך זה ונקי כל שן ואל יחר אפך בעבדך
שמתון שלא יקניטהו ויחר אפך בו שאף אני חרה ואדון לותך בפרעה
וזהו כי כמוך כפרעה ועוד י"ל ואל יחר אפך בעבדך כלומר אל תקניטנו
ודבר אל יחר אפך בעבדך בעבדך ואם לבך נוטה לך [illegible] ולהתחלה
חרון אף אמר אני מתחיל בפרעה רבך אני [illegible] ועוד י"ל ויגש אליו
יהודה ויאמר בי אדוני כביכול שלו ודברי דבני ובכיתשובת שלנו [illegible] וגו'
בתחילה ודייכו לפי שהלך יהודה שבכבש יוסף לפני תשובת הדין ויאמר
אליו לו עונשת [illegible] וגו' אם כן ויגש אליו אל חסידות יוסף ולפני תשובת
הדין הגזל ויאמר בי אדוני סדקי ודיני דבני ולא סדק בני כח ובכיתשובת
שלנו דקה דוק ושר הגשה למלחמה וזהו ויגש ודחק אליו אל השלום הגזל
פתע לנבחר קנוס ולהתיך לא תגוש וגו' ויגש ודחק אליו לשלום הגזל לעתי
מה שלום יש כאן אמר היה אלא מלחמה לו בית ויגש ודחק אליו אל
יוסף יהודה וערך עמו מלחמה ויאמר בי אדוני עמו לבדי עשה מלחמה
בלתי אבי אומר כי אח יערכו עמי מלחמה אלא כי לבדי אם יש לך
כח ערוך עמי מלחמה ידבר נא עבדך דבר שיכנס באזני אדוני וקשוה
תתני ואל יחר אפך בעבדך [illegible] כי כמוך כפרעה ולכך
ודבך השוכים [illegible] ויגש אליו יהודה למלחמה ויאמר
[illegible] כי אדוני קלני הנפש זו [illegible] אני ערבתי
[illegible] ערב [illegible] כלל [illegible]
את הנער וכל מה שיקרים [illegible] ואם [illegible]
או כתב [illegible] ולא כיה אם [illegible] אבא וגו' ואם [illegible]
[illegible] ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני [illegible]
בגזל ואל יחר אפך בעבדך אם היה דבר קשה ומה היה [illegible] כי כמוך
[illegible] להקות כבירעת כמו פרעה על ידי [illegible] של
[illegible] מה פרעה [illegible] וגו' [illegible]

להקות

לנקות כשרצה על עון שעשה ומזר כפרעה על ידו שזה זעש״ר ז״ל ויגש אליו
יהודה להתחנן ויאמר בי אדוני פי' רז״ל בי״ד את תעשיר עלינו. עשו את זה
נעשה עמי או מה אל תדבר עתה על ידי מלך אלא בי אדוני דבר אתה
עם פה אל פה לומר כי דבר ספק אלך ידבר נא עבדך באזני אדוני ואין
ראוי להיותו על ידו מליץ ואל יחר אפך כי אני עבדך שדברתי קשות בפניך
כי אני חשוב ושר כי גם כמוך כפרעה דהיינו אבא כפרעה מלך בארץ
כנען ואני משנה לו כמוך וגם' כי כמוך כפרעה או ממי ידבר נא עבדך
מתוס דהיינו עבד יוסף שבקץ הגביע באמתחת בנימין והוא אומר דאינו
ממש באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך שעשה כן. כי כמוך כפרעה פי'
הוא כמוך ואתה כפרעה מה פרעה לבוא אחר הוסדים אל אתה ואל
עבדך כמוך ואתה כפרעה כאומר כתב דוק
אדוני שאל את עבדיו אתם עבדיו כלם שאל לנו לאמר היש לכם אב או
אח בקושיא והלא לא שאל אלא אם מעצמינו ובאומר אל אדוני
דרך סיפור יש לנו אב זקן וגו' ויתר אדוני שאל את עבדיו שאלה ושאלה
שבכוונה מקושה לאמר עניין שהלשינו היש לך אב או אח דהיינו על ידי
שאלת המרגלים הוצרכנו לומר שנים עשר אחים אנחנו וגו' ועל ידי
כן בקשות הדבר לשאול היש לכם אב או אח דוק ויש' הכה קשה דשואל
את עבדיך ואלו עבדיו אלא ודאי הכי פי' אמנם עבדיו לא שאל אדוני
חקירה זו לאמר היש לכם אב או אח כמו ששאל אותנו ומה היא החקירה
הזאת שמא אחותינו היה מבקש או כבר היינו מבקשים בגורל עיין
שם ועוד יל בזה שפי' בפסוק ויאמרו שאול שאל האיש וגו' ונגד לו
על פי הדברים האלה שזה שדעתנו שהיה מעיד כבו ובמה שהודיע אפילו עדיפנו
נגד לנו ולכן לא יבולכו לבחר ועוד בי דייק לשאול היש לכם אב או אח
ולא אמר או אחים אלא ודאי ידע כבו כי אין לנו אלא אח אחד ועם
אדוני שאל את עבדיו שאלות באופן שהוצרכנו לאמר ולא כיחדנו
בכזה והגד לו על פי הדברים האלה ועוד דייק לשאול היש לכם אב או
אח אחד ולא אמרו או אחים בכם על כן ובאומר אל אדוני וגו'

עיין בס' נש״ד שבה״ח ב'
ובס' פר״ד דף קל״ז ע״א
ובדף רכ״ט ע״א

עיין כס״ מד לף קנה ע״ב

ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן שאינו ראוי להוליד עוד בנים וילד זקונים קטן למה
קטן כי אחיו מת שהיו שנים ילדי זקונים ואחיו גם כן היה ילד זקונים
דכתיב וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ומה שפי׳ רש״י ז״ל
מפני היראה וכו׳ קשה מה הועילו בהקדמה עכשיו לומר ואחיו מת והלא נגלה
אמת והאחר אומרו ולפי רש״י ז״ל אבד והם מבקשים אותו ומיהו הא לא קשיא
דמעיקרא לא היו יודעים שמת וחשבו שאבד ועכשיו ידעו שמת אלא קשה
דכיון דהך סיפור הוא סיפור הכל דמדרש ואדל מה שאמרו לו דכתיב ואמר
אל אדוני וכו׳ מה יועילו לדבר שקר כי הלא יוסף מכיר בשקרים שלא אמרו
לו כן ומה שאמרו אמרו עליו אין להוסיף ומעתה אין לגרוע זולתי אם כאומר
דהשקה מקוך סיפור הענין כקורא יהודה שמא יעלל עליו ויזכור ויאמר
אחיכם אשר אמרתם אבד הביאוהו אצלי כי שקר אמרתם ויודע אני כי
הוא חי על כן מפני יראתו אמר שקר שסבר מת דוק ומה שפי׳ רש״י
ז״ל מאותה האם אין לו עוד אח ומ״ד קשיא לה לרש״י ז״ל דכבר מתה רחל קודם
והיכי קאמר ויותר לאמו דהלא לא נשאר לאמו אלא לאביו ולכן פי׳ כל מה
מאמו דוק ומיהו קשה אם כן הוה לאמו מאמו כי כן דרך רש״י ז״ל לומר
לשון קצר ולקרץ בקיצור כמרץ קושייתו ומהו אריכות לשון זה מאותה האם
וכו׳ ואם לומר דבא לפרש גם כן מלת לבדו לומר כי עוד אחים דבים היו
לו אלא כי מאותה האם אין עוד אח הוה מאמו אין עוד אח וי״ל דקדק אומרו
חדא כי מאמו של זה לא נשאר עוד אח ועוד כי הוא מאותה האם הנז׳
בפסוק אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי דמיוחדת לי בחיבה ולכן הוא
חביב בשביל זה להיות מאותה האם ולהיות כי לא נשאר לו עוד אח ולהיות
כי אמו גם כן מתה והוא מתנחם בו על אמו ועל אחיו כמו שפי׳ רש״י ז״ל

עיין שם
בפסוק והורדתם את שיבתי ברעה שאולה
ויגד לך תעלומות חכמה היינו בקר שהוא תעלומות חכמה והוא כפלים לתושיה
של חכמה דהיינו בו בקר כנ׳ הוא קרוב וחכמה הוא יש בסוף יש
מאין והוא חצי בקר ודע שאם קרבה לזה שיגד לך תעלומות חכמה
ישה לך אלוה מעונך שפיון שזכית לזה ודאי במחל עונך דוק

דוכ סי׳ יא
בעלי מהחכמה מצטוד
כמו שפי׳ בפסוק הלא
אני מיקוד זאכר את
ידע תעלומות שלהב
יגזו

ירמיה סי' ט'

עיין יל' מה עב:

מי יקנני במדבר מלון אורחים קשה דהא"ל במלון אורחים ועוד קשה מי יתנני על ידו שלא ילך במדבר ובמדברות וי"ל דיתנני פירו כי במדבר אין מלון אורחין ודיבן ילך במדבר כפירא למוד המדבר ויהיה מבקש מלון אורחין במדבר והכי פי' מי יתן לי במדבר מלון אורחין לגן שם כאורח ואעזבה את עמי כולם ואלכה מאתם ולא הייתי הולך עמי גם אחד למה כי כולם מנאפים וגו' אין גם אחד ואמר עצרת בוגדים כראה עכין כמון כמה שפי' רש"י ז"ל בפסוק ויאמר כמו כנדה כי בשבלת אל שסיחי כאיש שבגד באשת נעוריו והיינו כדכתיב במלאכי על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה וגו' וזה"ש כי כולם מנאפים עצרת בוגדים באשת נעוריהם דוק ועוד י"ל כמרז"ל כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת רעים וטובים אם כן לזה היה מבקש לעזוב את עמי ואלך מאתם כי כולם מנאפים וירא את נפשו פן ימות עמהם כי אחת היא עבירה זו של זנות כי תם ורשע הוא מכלה דוק..

עיין כד' גם דף י"א ע"א

ויאמר נעמי לשתי כלותיה וגו' יעשה ה' עמכם חסד דדייקו חסד ה' שהוא חסד של אמת כמו שפי' בפסוק כל ארחות ה' חסד ואמת ובפסוק ולך ה' חסד ובברכת על הצדיקים במנין ועל חסדך הגדול באמת נשענו עיין שם ולמה קרא לזה החסד הגדול חסד ה' חסד של אמת כאשר עשיתם עם המתים ועמדי כמרז"ל בפסוק ועשית עמדי חסד ואמת חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת וגם כחסד אשר עשיתם עמדי כי גם החסד שעשיתם עמדי היה חסד של אמת ... חשובה כמתה ומי דקנה יש לבה מתים ועוד י"ל מבין ... לא קחשובו כי בלשון קללה אבי אומר כן יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים כלומר כי לא עשיתם עם המתים חסד ... כראוי ... קללה הוא זה כמו הבריות כמרז"ל בפסוק יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם שקללם לאמר כך יהיה ה' עמכם כאשר אשלח אתכם כלומר כי לא אשלח אתכם ולא יהיה ה' עמכם וכן הכא סרה ומקללם. ויעש ה' עמכם חסד כחסד אשר עשיתם עם המתים כלומר שלא עשו חסד עם המתים לזה אמר ועמדי

כלומר וגם עמדי יעשה חסד זה כאילו אמר יעש ה' עמכם ועמדי חסד:
כאשר עשיתם עם המתים ודאי ועמדי. חוזר לעיל לעמכם כלומר עמכם
ועמדי אלא דסביק לאסוקי מלקיה והדר אמר ועמדי וזה אמ"ל דוק: — עיין דף קה ע"א:
ויאמר ה' אל השטן השמת לבך זה ימי דע לב כסיל ודעקך וכל פנייתך
על עבדי איוב ולמה עליו יותר מכל האדם כי אין כמוהו בארץ
איש תם וישר וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כמ"ש ז"ל אמר — כמ"ש דסוכה דף נב סוף ע"א:
ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה פי' מ"ל אבל לא תראה
מה שאעשה לשלשים ואחד מלכים וקשה היכי מפרש כי ביד
חזקה ישלחם דמשמע דמפרש ואזיל עצם הדבר אשר תראה כי ביד חזקה
ישלחם ולפי זה אין מקום וענין לדרשא ואין אחר רואה וכו' וי"ל דהכי פי' עתה
תראה אשר אעשה לפרעה אבל לא תראה מה שאעשה לשלשים ואחד
מה כי ביד חזקה ישלחם וגו' דהיינו מיד חזקה דפרעה והיינו כדכתיב
ויחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ וגו' ועל ידי כן בקלקול
מיתת משה כי לא זכה ליכנס לארץ ולא ראה מלחמת שלשים ואחד
מלכים ובאור הענין כמו שפי' בפסוק ויהי בשלח פרעה את העם משה
אמר וי וכו' דעל ידי שפרעה כעבדו בכבודו שלחם בכבוד גדול כלויה
לא נחם אלהים וגו' ויסב אלהים את העם ובקלקול שלא נכנס משה
לארץ שאם היו נכנסים מיד לארץ היה משה נכנס עמהם עיין שם — נ"ז
ויקח משה את עצמות יוסף עמו פי' המפרשים מאי עמו למיכון אמר — עיין בס' כ"ש דף דמ"ז ב' ובס' מ"י דף רכב ע"ב
מי שיכנים עצמות יוסף יכנים אותי וקשה מה טעם הוא זה במגדל
הפורח באויר דקא קרא מפרש טעמא כי השבע השביע וגו' וי"ל כיון
חריף דהכי פי' וכי קמא עליכן ערבא צריך ומשה ועצמות יוסף לא
יכנסו לארץ ומה ערבון הוא זה לזה אמר ערבון גדול הוא שנכנס
יכנסו לארץ כי השבע השביע וגו' דוק:
ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים פי' עצמות יוסף דכי — יהושע כ"ד:
אשר העלו את בני ישראל מארץ מצרים כי בזכותו עלו בני
ישראל ממצרים ובזכותו נקרע הים כמרז"ל בפסוק אלה תולדות יעקב
מרז"ל יוסף גדר עצמו מן הערוה עמו כל ישראל וגדרו עצמם מן הערוה
ובזכות זה יצאו ישראל ממצרים כמרז"ל בפסוק גן נעול וכו':

יוסף

ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו וכו' ועיין שם כי טוב
ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו וקשה מדת החסד עיין דף כח ע"ב
ומאי תולה מדת החסד שהוא דבר קשה את החיים ואת
המתים דייקו מרז"ל בג' דברים גדולה גמ"ח מן הצדקה גמ"ח לחיים ולמתים
לעניים ולעשירים אם כן זש' אשר לא עזב חסדו שתפס מדת החסד
שהיא יותר גדולה את החיים ואת המתים מה שאין כמו עניים ועשירים כמרז"ל עני חשוב כמת
דוק ועוד י"ל כמרז"ל חסד שעושים עם המתים חסד של אמת וזש'
ברוך הוא לה' כי חסדו חסד של אמת ולא עזב בגדר חסדו בין חסד שעושה
עם המתים בין חסד שעושה עם החיים וזש' את החיים ואת המתים כי גם
חסד שעושה עם החיים הוא בגדר חסד שעושה המוריד חסד בגדר אמתי ועיין דף כח ע"ב
כי עבדך ערב את הנער פי' רז"ל שאמר לו יוסף פטיט אקה וכו' והענין קשה עיין כמ' נש דף רצו ב' ודף שכ"ט ע"א ויכם'
מה שייכות יש לשאלה זו כאן וי"ל דמקושר עם הקודם דקאמר מניה והורידו הי דף רץ ע"א
עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה ועל זה סייך לשאול וכיון שכל
אחיך שייכי בהא זו כמו שאמרת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו
אם כן אקה מדבר בעד כולם אם כן פטיט אקה לזה אמר כי עבדך ערב
וגו' ואני נכוה באש נידוי וכו' ועוד י"ל מקושר עם הפסוק הקודם לפי
שאמר והיה כראותו כי אין הנער ומת ולא יתקן התשובה נמצא הוא אינו אלא
שסבבו אבדן הארץ וזה כראה דבר קשה בלא הבנה ופי כל כך פתאומי הוא
אבינו לא יתקן התשובה לזה אמר אל התמה על החפץ כי עבדך ערב
את הנער עיכוב יתור בנידוי בעה"ז ובעוה"ב ולכן אבינו חכם ויאמר ר'
אם כביכול היה חי לא היה מניחו יהודה והיה מוסר בנפשו למות להצילו אם
כן ודאי מת ולכן והיה כראותו כי אין הנער ומת וגו' כי עבדך ערב וגו' דוק ..
ובזה ביאר דקדוק אחד דקשה להו"ל והיה כי לא יראה הנער ומת מאי כראותו
כי אין הנער כי כשיבא לא שייך לשון חיוב כמו שפי' בפסוק ויהי כי בא וירא
כי אין איש עיין שם אלא ודאי דכי פי' כראותו כחוש שכלו וידע בשכלו
כי אין הנער דהיינו מטעם הנ"ל דיאמר אבינו כיון שיהודה ערב את הנער

כנידוי כזה והלא כי אין הנער ואם כן ומה מהלשון דוק ועוד י"ל מה קושר עם הפסוק
קמא אחריו ומ"ש ישב נא עבדך וגו' ובאור הענין דנקייל יהודה לומר מיד
ישב נא עבדך וגו' שיאמר יוסף חלילה לי מעשות זאת כי אני אוהב משפט ודין
ומכר הישמעים ולמה אקח הצדיק תחת רשע והפסוק דהכי אמר לשון חלילה
לי מעשות זאת וגו' לכן הצים יהודה הצער זו כי עבדך ערב את הנער וגו' לומר
ומ"ש ישב נא וגו' ומ"ש כיון שכן שאני ערב מ"ש גרם שנמצא גנבה בידו
אם כן אין זה עול אם אשב אני תחת הנער עבד כי כפי האמת וכפי הדין
אני חייב ועוד כיון שאני ערב היה לי להזהר בו שלא יעשה שום גנבה ושום
נזק אם כן אני תשעק ואני חייב ומש' ומ"ש כלומר כיון שכן כי עבדך ערב
דין הוא שישב עבדך תחת הנער וגו' דוק ..

עיין בס' נשדין שבט ב'

ומ"ש ישב נא עבדך וגו' קשה דהולל ומ"ש ישב נא עבדך עבד לאדוני וגו'
מאי תחת הנער כיון דקאמר והנער יעל עם אחיו ודאי מתמוצא דבר
ממשמע שהוא תחת הנער ותירו והנער יעל עם אחיו לא קשיא לי דאי לא
הוה כתיב והנער יעל עם אחיו הוה אמינא אני אעבוד במקומו והוא לא יעבוד
דהוא נער ולאו בר עבודה הוא מיהו ישב כאן עד שיגדל לזה ודאי הוצרך
לומר והנער יעל אי כתי הוה אמינא ומ"ש גם אני אשב עבדך תחת הנער
שנמצא בו גנבה וגם אני אהיה עבד לא שהנער יעל לזה הוצרך לומר והנער
יעל אך קשה תחת הנער למה לי כיון שאמר ישב נא עבדך עבד לאדוני
והנער יעל עם אחיו מתמוצא דבר משמע שהוא תחת העבד וי"ל כיון דקרא
עצמו עבד ואמר ישב נא עבדך מה שייך לומר עבד לאדוני הרי הוא עבד
לכן הוכרח לפרש ענין חריף כדי שאני עבדך ומ"ש ישב נא עבדך תחת
ובמקום הנער עבד לאדוני כלומר אני אעבוד עם וגם הנער עבודה שהיה
ראוי הנער לעבוד והכי פי' אני עבדך אעבוד גם כן עבודת הנער חוץ
מהעבודה הראויה אלי כי אני הנני עבדך דוק ועוד י"ל דיק רמז שהצדיק
יהודה עליו את הדין ואמר ומ"ש ישב נא עבדך תחת ובעבור העון הנער זה
יוסף דהכיב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן והוא

נער

נער ועון יוסף שכתוב לעבד הוא תלוי בקושיא אם כן והנער זה כמותן שלכן בו
מן אשר תחת יעל עם אחיו דוק.
כי איך אעלה אל אבי וגו׳ פי׳ קשיא לה ליהודה אל יוסף דקשה לו קושיא זו ויהודה עיין כת״י דף קנ״ו ע״ב
השיב כי איך אעלה וגו׳ והקושיא היא כיון דהערבות היה כי אקח הביאהו אל
אביך אם כן עדיין לא נתקיים הקבלה והיה צריך שיקח הביאהו וכמו שלקח
בשלום כאן והנער שלם כן הנער ישאר ואקח עלה נזק אחר כי לא יתכן זה
כי איך אעלה אל אבי וגו׳ בחור כרע כמעט אם הנער עולה ודאי לא
ימות אבי ואם אני עולה בלא הנער ודאי ימות ואיך אעלה אל אבי וגו׳ לכן
מוטב שאני אשב תחתיו והנער יעל עם אחיו דוק..

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו פי׳ לא יכול להתאפק שיהיו נצבים עיין כת״י נ״ש דף שפ״ע ב׳ וכת״י דף קמ״א ע״א
עליו בהתודע יוסף אל אחיו דמעשים קרא ולא עמד איש אתו בהתודע
יוסף אל אחיו ואמר ולא יכול יוסף לומר דהיה רוצה להתאפק כל הנצבים עליו
ויתודע במהרה שהיו לבו ירא ושמא פן יהרגוהו אחיו בהתודע לפי מאמר חז״ל
דביקשו להורגו ובא מלאך ופיזרם בארבע רוחות העולם ולכן הוצרך לומר גשו
נא אלי ויגשו אם כן יוסף גם כן בכי רצה ובקירוא והיה רוצה להתאפק כל
הנצבים ואמר מוטב שאתודע בפני כל הנצבים עלי ולא יזיקוני ולא יכול
כלבו מרוב חסידתו וצדקתו לומר הילך אכיים את אחי ומוטב לי שיהרגוני
ולא יביישו ברבים לכן ויקרא הוציאו כל איש מעלי וגו׳ דוק ועוד י״ל
ולא יכול יוסף להתאפק הבכי ולסבול הבכי הנ״ל במתינה ויתן את קולו בבכי והיינו
כמו״ל כיון שהזכיר לו יהודה צער אביו בצערו רחמיו ובקש לבכות והיה רוצה
לסבול הבכי בשביל כל הנצבים עליו עד שיצאו ולא יכול יוסף להתאפק ולסבול
הבכי בשביל כל הנצבים עליו עד שיצאו אלא מיד קרא בקולו הוציאו כל
איש מעלי וגו׳ ויתן את קולו בבכי בלומר מיד במחשבה קולו דהיינו קול הנ״ל
ויקרא הוציאו כל איש מעלי ובזה כיוון דהלל כל הנצבים מאלו לכל הנצבים
אלא ודאי כדפי׳ לא יכול להתאפק ולסבול הבכי בשביל כל הנצבים עליו שהיה
רוצה לסבול הבכי בשביל כל הנצבים עליו ולא יכול ולמד לכל למד המעבור

שמו לא רצה לנחם ולא צוה לעמים ובין לאמר לו אחי הוא ובין רמים רוק ועוד אל ענין
נבין כי הפשט הכל יוסף היה רוצה שיהיו עמו קצת בני אדם בהתודעו אל אחיו
שהתיירא פן יהרגוהו כנ"ל וכמ"ש לא יהיה נעשה יוסף וכו' אלא שהיו כמו אחרים
נצבים עליו ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו אבל מקצת נצבים עליו
היה יכול להתאפק אלא כי מתוק הסבלה שנכמרו רחמיו אל אביו ובקש לבכות
קרא בחיל הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו כלל בהתודע יוסף אל אחיו
אעפ' שהוא היה רוצה שעמוד קצת אנשים עמו מתוק הסבלה קרא פתאום הוציאו
כל איש מעלי קטן וגדול רוק ואל התמה מה היה הסבלה כי מה פיק חזי ויתן
את קולו בבכי כי בהקיבת הקול בכי ילוו עיניו דמעות רוק ועוד אל ולא יכול
יוסף להתאפק ולסבול שעה אחת שלא יתודע מיד אל אחיו ויתקן שעה או
שתי שעות עד שילכו קצת הנצבים עליו וישארו קצתם הנגשים אליו יותר
ויהיה מתודע בפניהם ולא היה מסתכן בנפשו עם אחיו כמ"ש הנ"ל לזה אמר
ולא יכול יוסף להתאפק ולסבול מהתודע אל אחיו כשיכלו כל הנצבים עליו פי'
ויתקן שעה אחת עד שילכו קצתם כנ"ל אלא מיד קרא בחיל הוציאו כל
איש מעלי ובזה. ולא עמד איש אתו בהתודע אל אחיו ואם היה מתאפק וסובל
מעט היו הולכים קצתם והיו נשארים קצתם אלא כי לא יכול בעצמו להתאפק
ואלו להתאפק חוזר להתודע יוסף הנז' כמשך כאומר לא יכול להתאפק היודע
אל אחיו וכי קורא את הסבלה הזו אל הקריאה על החפץ כי קנה פיק חזי כי
ויתן את קולו הנז' ויקרא הוציאו כל איש מעלי בבכי מרוב כי נכמרו רחמיו
ברחוקו צער אביו וצער אחיו שהביאם במצור ובמצוק רוק״
ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף ואיך אמרתם ואחיו מת ובין שאני שאלתי לכם
על אביכם ועל אחיכם ואמרתם כי אחיו מת ואביכם חי ויראו לבכי
כי כמו ששקרתם באחד שקרתם בשני לכן אני שואל העוד אבי חי באמת
הוא מה שאמרתם שהוא חי ולא יכלו לענות אותו דבר כי חי הוא מרוב הבהלה
כי נבהלו מפניו אף כמו מיד שאמר אני יוסף בשאלו ענינים והפקלו מפניו
ונבהלו מפניו מבושה שבושה בפניו אף כמו נבהלו מפניו כי מיד הפילוהו ואמרו
ודאי כן הוא האמת ולא חשדוהו דיבתו מסקר ומנחם בגביע שעברנו את

עיין בס' כשרק יעל ח'
ובס' פרי דף קמח ע"ב
ודף רך ע"ב

אני יוסף ויאמר אני יוסף (נבהלו) דוק - ויאמ' אתם אמרתם כי והיה כראותו כי
אין הנער ומת והנה אני יוסף החכם והאהוב מכל בניו והעוד אבי חי ולא מת
כשראה כי אין יוסף והיה מקום לענות אותו עד כאן אמרה היית השיב אבינו
ובשאר לו בנימין ונקבר עמו ועקר אין לו בני ירחם על רחל ועל יוסף ועל
בנימין לזה אמר שלא יכלו לענות אותו תשובה נצחת לפי שנבהלו מפניו דוק
ועוד יאמ' אתם אמרתם עלי זה כמה ימים ולא הכרתם אותי ודבר קשה הוא
אני יוסף ואיך לא הכרתם אותי ויוסף לא היה יודע שגנבוהו חרם ולכן קשה
על יעקב אביו איך לא הודע לו כשבאתי שאבי חי ולכן אמר העוד אבי חי ואם לו
כשאתה ואני קשה מכם כל כך כי כשר מוכיחים יחקם אלא מאבי האומר לחיך
ולא יורה ודין יבושם לענות אחיו אותו כי השיבו חרם ושיקפו השכינה עמהם אלא
כי נבהלו מפניו ולא יכלו לענות אותו תשובה דוק ועוד יאמ' כאמרז"ל כי בן זקונים
הוא לו שהיה זיו איקונין שלו דומה לו ולכן קשה יוסף ואמר אני יוסף כלומר
ואיך לא הכרתם כי זה כמה ימים שאתם נכנסים ויוצאים כאן ועוד כי הלא
העוד אבי חי ולא נשתנה מכם והראות זיו איקונין שלי דומה לאבי היה לכם
להכיר כי אני יוסף והנה היה מקום לענות אותו דבר כי נבהלו מפניו ומאורע
לא הסתכלו בפניו ואמ' שאם היו מסתכלים ומעיינים בפניו היו מכירים אותו
אלא שאין דרך המדבר עם השלטון להסתכל בפניו אי כמו היו יכולים לענות
אותו שהיה כמו מלך ואם היו מסתכלים בפניו היה מתחייבים מיתה למלך
מרגלים אתם ונבהלו מפניו ולכן לא הכירוהו אלא דרשו כיחס ופירוש בשמעם
ולא יכלו לענות אותו תשובה נצחת ומה היא התשובה כי נבהלו מפניו דוק
ולפי זה ביאור דלא יכלו הוא שרש ועיקר הטעם מכלל יכולת לענות וכי
נבהלו מפניו הוא טעם התשובה שמפרש הכתוב שהיה להם לענות ולא יכלו
ועוד י"ל שהיו יכולים לענות עד כאן שאמרתם אבי חי הלא הוא בארץ כנען ואיך פה
אלא דלא יכלו לענות אותו כך לפי שנבהלו מפניו דוק ועוד י"ל דהפסוק משך
ולא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו ומשום הכי לא הכירוהו כי לא הסתכלו בפניו
תשובה זו לא יכלו לענות שהוא שקר שדרי הם לא נבהלו מפניו ודין מדברים
עמו כאשר ידבר איש את רעהו כפרש כשנגש אליו יהודה למלחמה ואמר אם

שאלת אני חרבי ממך אני מתקרא וכו' דוק ועוד י"ל כי מתחילה לא אמר אני יוסף אחיכם
אלא אני יוסף סתם ודין והוכח לענות אותו מה ספק שאחד יוסף ובקרא יוסף אחכם
לא אמרת שאתה אחינו לזה אמר ולא יכלו אחיו לענות אותו דבר הלוא לענות
נכרי זה דקיימו כדפי' לפי שנבהלו מפניו אי כמו ולא יכלו אחיו לענות אותו דבר
זה כדפי' לפי כי נבהלו מפניו ועוד כשאמר אני יוסף הפיסו בו והכירוהו דוק ··
ועוד י"ל כמרז"ל שביקשו להרגו ובא מלאך ופיזרם וכו' ולא יכלו אחיו לענות אותו
כלומר לענותו ולעשות לו רעה ונזק כמו ולא יוסיפו בני עולה לענותו דוק···
ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי וגו' פי' רז"ל כי ביקשו אחיו להורגו ובא מלאך
ופיזרם בארבע פינות הבית. ולכן אמר גשו נא אלי וקשה דיש דמשמע
דרשה זו וה"ל דהכי דייקי קרא' ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו בלומר
איש לא עמד אבל מלאך עמד ובפרט כי מקומו וחשבונו של יוסף הפילו לפי
כך שלא לבייש את אחיו כמו שפי' בפסוק ולא יכול יוסף להתאפק וגו' ובסבר פי'
לעיל ולא יכלו אחיו לענות אותו כלומר לענותו ולעשות לו רעה ונזק כי אמרו דין
פי כמה שעשה זמק יבא לו רע כענין ויאמר להרגך וקחם עליך עיין שם ויש
ואין איש מאנשי הבית שם בבית ופי' רז"ל מאנשי הבית לא היה שלא מאנשי הבית
היה ומכו יעקב ופי' רז"ל כי איקונין של אביו ראה ובזמנן דמו ואם בפרש הכא
גם כן כי מלאך זה דמו' כאן היה איקונין יעקב ביאה דמפרש קרא כי נבהלו מאוד
שהיה דומה לפניו דדייכו יעקב כי זיו איקונין שלו דומה לו ועוד י"ל כפי הפשט
כי בחוקה שעה שנגשו להורגו כדמה להם דמות פניו לפני יעקב אביהם ממש
בזמנו ראו פניו ולכן נבהלו מפניו והענין הוא דמו שנזכרו בצער יעקב שעבר
על יוסף ולכן נבהלו מפניו ובזה בוא אל ביאור הפסוק דבר קשה מילת בא
יהיה אל המלכות מעמו! בא זהו"ל גשו אלי ויגשו ואם הוא לשון בקשה הו"ל
בא גשו אלי ועוד קשה מה בקשה יש כאן לומר להם גשו אלי וה"ל כמה שפי'
במרז"ל הנ"ל שביקשו להורגו ובא מלאך ופיזרם אם כן בא ועקר שראיתם
בעיניכם הכח שבעשה לי גשו אלי ואל תיראו שאהיה נוקם ונוטר בפרט כגל
זאת של עקה כמו שאפרש בפסוק ועקה אל תעצבו לומר על של עקה גם

עיין בס' כ"ש דף ש"ל א' ובס' פר קוצב ע"א

על דרך ואין איש מאנשי הבית שם בבית אלא איקונין של יעקב

כן

בן דהיינו על מה שביקשתם עתה להורגני כי אדרבה צדקה חשבו לו כי אני לא
יכולתי להתאפק לכל הנצבים עלי כדי שלא לבייש אתכם ועתה מתוק כי זה
הדעו כי צדיק אני כי קבל' לא עביד כפלא לשקרי ועד מתי אתם פוסעים מתני
מהאחוה כמו שפי' בפסוק בפעם מזה גשו נא אלי לפתוח גשו עצמיכם אלי
וקרבו אלי כאחים לי וגו' ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי אחוה עליכם ודעו
כי אני אחיכם ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם ברע בלא כאלה ואין כלפי עליכם
אל שמכרתם אותי מצרימה דוק ועוד י"ל כמו"ל הראה להם את המילה כמו
שפי' בפסוק והגדתי לאבי את כל כבודי במצרים ואת כל אשר ראיתם דהיינו
המילה ולפי זה הראה להם המילה היינו כלומר שהיה טהור וקדוש ולא פגם
ובמילה בריתי קודש וזש' אני יוסף על משמרת המעמדה ובמקומי אני עומד
אחיכם ככל מספרכם דהיינו כלומר שלא חטאתי וברחתי ממנין השבטים
כי החוטא מיד בורח ממנין השבטים כמו"ל בפסוק ויהיו בני יעקב שנים
עשר ובפסוק יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר דוק ויש מקשים מה
ראיה היא שהראה להם המילה והלא אמרו ז"ל בפלח למול ושל מצרים מלו
וי"ל דהיא גופא ראיה שהיה יוסף הצדיק שכפאם למול לכל מצרים והוא
עצמו היה שכפאם למול והיא גופא ראיה ולפי זה הראה להם את
המילה לאו היינו מילתי דלא קאמר הראה להם מילתי אלא הראה להם את
המילה היינו לומר דעו כי אני יוסף כי הנה המילה היא מהמילה דהיינו
שמלתי לכל מצרים וכפיתי אותם למול ואם לא איפוא אני יוסף מי
הוא זה ואיזהו מצריו שכפאם למול דוק
ועתה אל תעצבו ומה עתה אל תעצבו אבל במשך הזמן תעצבו כי עון מכירת עיין בס' פר' הימ' עב ודף רן עב
יוסף גדול מנשוא ושמור לדורות רומיא דשן העגל הא ראיה מרז"ל
ואל כי ישרא' הדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת לכפר על עון מכירת
יוסף ועוד סוד עשרה הרוגי מלוכה דוק ועוד י"ל כמו"ל גשו נא אלי וגו'
ביקשו להורגנו ובא מלאך ופיזרם והנה הוסיפו על חטאתם ראשון של מכירת
פשע שביקשו להרגני ועל הראשונים אני מצטער וכו' לזה אמר ועתה
על מה שאירע עתה ומה שעבר עתה בהכינו אל תעצבו כי מחול לכם

וגם אל יחר בעיניכם שנעשה מעבדים אותי הנה ומאמרו מה זאת עשיתם
מ מעבדכותו ולא הרגבוהו כמו שהיה רצונכם מעיקרא כי למחיה שלחני אלהים
פה לפניכם קודם שקבלו אתם והיינו מחיה מתים כשבו הרעב שאם לא
היה יוסף לא הו חיים מפני הרעב אי כמו כי למחיה ולחיות שלחני אלהים
משנה דתשובה לפניכם בשבילך אלהים כשבם ששלחני אלהי כי לא תחשבו
כי אפי שלחני לפניכם אלא אלהים בתו"ל וישלחהו מעמק חברון לקיים אותה
עצה עמוקה של אברהם הקבור בחברון דהיינו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך
וגו' ועכין עצה עמוקה הוא שבא יוסף ויורידם בכבוד מצרימה - בתו"ל
בפסוק בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ולא בשלשלאות ברזל כמו שפי'
בפסוק ונגש חורש בקוצר וכו' כי יוסף בקרא מושך הזרע לקוצר שמקשיבם
בכבוד אדם ועוד להעביר את העם לערים לקיים מקרא שבקור ידוע תדע כי
גר יהיה זרעך בארץ לא להם גם לנקט כל הפסק לקיים ואחרי כן יצאו ברכוש
גדול דוק וכיון שלמחיה שלחני אלהים לפניכם אל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי
הנה ולא הרגתם אותי כי לא בידכם היה הדבר דוק··
וישלחני אלהים לפניכם לשון וזאת לפנים בישראל ומן לפני מלוך מלך בשמר
וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ היינו מצרים ואת העם
קודם שקבלו אתם לשום לכם שארית בארץ היינו מצרים ואת העם

עיין בס' פר קטנה א'

קודם שקבלו אתם לשום לכם כמו שפי' רש"י ז"ל ובמו
העביר אותו לערים כדי שלא יונו את ישראל לקרותם גרים כמו שפי' רש"י ז"ל ובמו
שפי' בפסוק ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וזהו לשום לכם שארית
בארץ כי ישראל היו משוכרים בקום למצריים בתו"ל בפסוק ושאלה אשה
משכנתה ומגרת ביתה ולהחיות לכם לפליטה גדולה היינו בשעת גאולה לקיים
ואחרי כן יצאו ברכוש גדול על ידי לקיטתי כל הכסף אי כמו יותר נכון בתו"ל
יוסף ירד למצרים וגדר מצמו את הערוה מכותו בגדרו כל ישראל את הפריץ
רבקה בן כשול אחותי כלה ואמתלא זכות יוסף היה סוגה עמדה חולאת
וזהותה ארץ מצרים כי היא ערות הארץ וכזכות זה כגאלו ישראל בתו"ל אם
כן זהו לפליטה גדולה דהיינו לזכות הגאולה ועוד י"ל בתו"ל כי בזכות יוסף
נקרע הים כמו שפי' בפסוק אלה תולדות יעקב יוסף וגו' ובפסוק ואת עצמות

א' כמו על ידי שומי לכם שארית בארץ יצאו ברכוש גדול אלף הבקים שהיו מצרים לכם כדפי' בפסוק ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה

ויחר להם מאד על המעשה הרע הזה כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת
יעקב וכן לא יעשה כאותיות דוק ועוד י"ל דמרז"ל זה וכן לא יעשה כאותיות דיינו
רק משום דמ"ל במרז"ל הכל חשבו מאד כדרכה ויענה שלא כדרכה ופי' לעיל
כי נבלה עשה לשכב את בת יעקב כדרכה וכן לא יעשה שלא כדרכה ועקר
כאמר דהיינו רק כמובן רז"ל במה שפי' וכן לא יעשה אמרו כאותיות ויובן
במרז"ל והנערה טובת מראה מאד בקומה כדרכה ואיש לא ידעה שלא כדרכה
לפי שבבות הגוים משמרות עצמם כדרכן מפני הקטנים ומפקירות עצמן
שלא כדרכן לזה אמר כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב כדרכה וכן לא
יעשה באותיות בשכיבת כדרכה כי אפילו האומות משמרות עצמן כדרכן
ועוד י"ל במה שפי' בפסוק ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את
אשת רעהו וכו' עיין שם ועש' וכן לעשות להם כן מדה כנגד מדה לוקח את
בנותם ולשכב עמהן ולענותן לא יעשה וכן ויחר להם מאד והיו חורקים בני
יעקב שיבינו במה יפרעו מהם מדה כנגד מדה כי מאחר לא היו רוצים רק
ועוד י"ל דהאי וכן לא יעשה אחכ יעקב קאמר והכתוב אמר וכן לא יעשה מה
שעשו בני יעקב להתעבב מאד כנגד אפי' שויחר להם מאד ודרך המתחרה
לקרר את כעסו ולחנקו ולעכבו בענין ויבחס ה' על הרעה וגו' דוק
פסוק ברצות ה' דרכי איש ועביר עליו רוב יחוי ולא חטא גם אויביו זה יצר משלי ט"ז
לב הרע ישלים אתו ונעשה מלאך המות שושבינו כמרז"ל בהיכל
וכמה חפתי הקלתור ועוד גם אויביו ישלים אתו שלא יקטרגו כמרז"ל בפסוק בפנ' דיומא דף ל"ח ע"ב
יגלו חסידיו ישמחו וכמרז"ל בפק' דקידושין דאמרי עליו ברקיע הזהרו בפלוני
ובקיאו דוק ואני שמעתי דרך הלצ' ברצות ה' דרכי איש וגם רוצה דרך
אויביו כי גם אויביו הם טובים ורוצה הקב"ה בדרכיהם אז ישלים אותם אתו
אבל מפני אויביו היינו כמו בעולם בשאויביו אינם טובים מפנים לפנינו
אבל ברצות ה' דרכי איש ודרכי גם אויביו אז ישלים אויביו אתו דוק ועוד
י"ל ברצות ה' דרכי איש כי דרכיו מתוקנים גם אויביו רוצים בדרכיו שרואים
דרכיו מתוקנים ובזה ישלים אויביו אתו כי הם עומדים בכבודים לפניו כרואים
דרכיו מתוקנים ובל עולה ושחיתה לא תשכח עליו דוק ועוד י"ל ברצות

ה' דרכי איש היינו בעל תשובה שמתרצה הקב"ה עמו ורצה בדרכיו דכל זמן שהוא
רשע אינו חפץ בדרכיו דכתיב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו' כמו
שפי' בפסוק אל אני אעשה ואתקבם וגו' על פי דברי המפרש שעושין לו
זכיותיו וקורא על פניו גם אויביו דהיינו זכיות שעשה שהם אויביו של אדם
דהן המעידים את האדם יש השלם ישלים אתו דהיינו מרז"ל גדולה תשובה
שזדונות נעשות לו כשגגות וכזכיות כמו שפי' בפסוק סור מרע ועשה טוב
עיין שם כי טוב ובפתח דומקי ועוד י"ל במרז"ל גדולה תשובה שאפילו יחיד
שעשה תוחלין לו ולכל העולם כשבילו שנאמר ארפא משובתם וגו' כמו
שפי' בפסוק יעזוב רשע דרכו וגו' עיין שם וזש' גם אויביו של הקב"ה הכל
דהיינו רשעים ישלים אתו עם הקב"ה ומוחל להם בשבילו וכל שכן לאיש
הנז"ל וזש' גם אויביו דוק ועוד י"ל במרז"ל גדולה עבירה לשמה וכו' וזש פי
אויביו שהן העבירות אם הם לשם שמים ורוצה הקב"ה בדרכיו וזש דרכי
איש שני דרכים דרך הטוב ודרך הרע כי גם דרך הרע רוצה הקב"ה שהוא
עבירה לשמה ישלים אתו ומקבל שכר כמצוה דוק ועוד י"ל במרז"ל גם אויביו
של אישה דהיינו אויבי איש אנשי ביתו וכיאור הענין במרז"ל זכה עזר לא
זכה כנגדו אם כן עד עתה שהיה זה רשע היו אויביו אנשי ביתו מנגדים
אך ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו כמו שהוא השלים עם הקב"ה
כן הקב"ה ישלים אויביו אשתו ונעשה שזכה והיה עזר דוק ועוד י"ל במרז"ל
כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכמו שפי' בפסוק ברבות הטובה רבו
אוכליה ובפסוק טוב ה' לקוויו ובפסוק ולאמר שרד צחוק עשה לי אלהים וגו'
עיין שם וזש' גם אויביו של הקב"ה הכל שהם הרשעים דהקב"ה כי הנה
אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו ישלים אתו עם האיש הנז"ל באמצעותו כי
כל העולם ניזון בשבילו באמצעות המזון בא השפע והברכה על שאוכלו מזון
ואפילו הרשעים אויבי ה' דוק"
פסוק המלאך הגואל אותי קשה דהול"ל הבאלהים הגואל אותי וי"ל במה שפי'
הרב ז"ל בסוד פרשת פסוק כידך אפקיד רוחי פדית אותי אות כרית
קודש שלא אראה קרי בלילה שהוא זמן שליטת רוחין בישין ונגעי בני אדם
בסוד לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך פי' יש רוחין בישין וכרים

עיין בס' פר' דל' קנב ח'

שהקהתיים

שמשמשים בלילה עם האשה ומזרעה צריך וגם רוחות מכוונות שמשמשים
עם האדם עד שמשמשים אותו ולזה אמר לא קראו אליך רעה נקבה
והיא נקבה ובזה זכר לא יקרב באהלך זו אשתך וזש״ה אותי את בריתי
קדש שלא ישמש וזש״ה המלאך הגואל אותי את בריתי קדש מכל רע היינו
טומאת קרי כמרז״ל בפסוק ונשמרת מכל דבר רע שלא יבא לידי הרהור ודייקו
כמרז״ל כי יעקב קדוש ישראל בן פ״ד שנים לא ראה טפת קרי וזכה כמו שאמר
ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני טפה ראשונה אמרו ז״ל אשה שזכה
נעשה בן ואמר המלאך הגואל אותי מכל רע זה לא יצא ממני שכבת זרע
לבטלה יברך את הנערים שהם אפרים ומנשה הכל שאמר כראובן ושמעון
יהיו לי ולא יראה הקב״ה אותך שהוצאת עשר טיפות לבטלה ולכבדת עשיר
בנים כמרז״ל בפסוק ויפוזו זרועי ידיו ופי' שם בפסוק אלה תולדות יעקב
יוסף עיין שם. ויקרא בהם שמי כלומר לא יקראו על שמך אלא על שמי ועל
שם אבותי אברהם ויצחק כאלו הם בניך דוק ועוד י״ל כמרז״ל ויאמר ה'
לה שני גוים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו ממעיך בתרדים זה [illegible] וזה
עגל. וכן פי' בזוהר ובמדרש בבראשית בפרשת כח ויעקב איש תם שכולל
מהול ונסמך פי' כוונת הפסוק ויברך הנערים וכו' עיין שם כי טוב וזש״ה המלאך
הגואל אותי את בריתי מכל רע שלא שבטה עלוו מחוסר מילה כלל שנקרא
רע דהיינו ערלה רע״ה כמו שפי' כמרז״ל וקרא אותו כי טוב הוא שנולד
מהול עיין שם כי טוב. דהיינו שלא נברא מחוסר מילה שנקרא דבר רע
וזש״ה המלאך שזכיתי שגאל אותי מכל רע וזכיתי להיות בריתי קדוש מהרדין
ומכאן יברך את הנערים וכי קרא אותו לך עם הנערים בני יוסף שאינם
בכך כדי שאמר הכי המלאך הגואל אותי וגו' לזה אמר ככלל הקהלה היה
שיקרא בהם שמי וגו' דהיינו נמי שיקראו על שמו כמ״ש דוק ועוד י״ל
המלאך הגואל אותי [illegible] מכל מיני דבר רע דהיינו מעין רע מלכ
רע מנוסן הרע וזש״ה מכל רע יברך את הנערים וגו' כמ״ש וידגו לרוב בקרב
הארץ ולא תשלוט בהם עין הרע ויהיו בקרב הארץ כדגים מה הדגים
מים מכסים אותם ואין עין הרע שולטת בהם כך ידגו הנערים בארץ דוק

ועוד י"ל עכ"ן שהי"ל כמה שפי' בפסוק הלא אם קטן אתה בעיניך דהיינו שאתה
משבט בנימין צעיר הלא קטן שבשבטים ראש שבטי ישראל אתה דהיינו
ראש לאוקים. שנולד אחר שנקרא ישראל דהיינו כי כל השבטים נולדו עד
שהיה שמו יעקב זולת בנימין שנולד אחר שנקרא ישראל ואם תאמר והלא
בנימין היה האחרון ולא נולד אחריו עוד ומה שייך למימר ראש שבטי ישראל
וי"ל דמעת' היה ראש לכל השבטים כמבואר וז ומיהו קשה כיון דכבר נולדו
כל השבטים מה שייך למימר ראש להם וכי נולדו הם אחר כך ודוחק למימר
ראש וראשון של שבטי ישראל אתה דבכך כמ' דכתיב וימשחך ה' למלך
לכן נראה דאפרים ומנשה על שם ישראל יקראו דכתיב ועתה שני בניך
וגו' והכא כשהולד יוסף אפרים ומנשה כבר נקרא שמו ישראל וכיון דכתיב
ועתה שני בניך וגו' הוי כאלו הולדם יעקב אחר שנקרא ישראל מתאלא כי
בנימין ראש שבטי ישראל ראש לאוקים שנקראו שבטי ישראל אתה ועיין מה
שפי' בפסוק אלה תולדות יעקב בלוחי ולא תולדות ישראל עשו כתולדות
יעקב שנולדו כשהיה שמו יעקב דהיינו בבת יוסף ושבלה וקטלוק השבטים
ואין לבנימין חלק בזה ועיין בתו מה שפי' בפסוק לבני אפרים ובנימין ומנשה
עוררה את גבורתך דהיינו בבוחק ישע יתעוכך ולבה לישועתה לנו ולמה
לפני אלו שהם שבטי ישראל בכלל ועיין מה שפי' בישעיה סימן מ"ח
שמעו זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל וממי יהודה יצאו וכו' כי שם
וזש' המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי
שמי המיוחד לי דהיינו שם ישראל כי יעקב טפל וישראל עיקר והוא שמי
המיוחד לי כתרגום בפסוק ושמו את שמי על בני ישראל שמי המיוחד לי
ועוד כי גם הוא שם אבותי אברהם ויצחק פי' שמי המיוחד לי הוא גם כן
שם אבותי אברהם ויצחק כתרגום כסדר תולדות יצחק אברהם נקרא ישראל
יצחק נקרא ישראל וכו' עיין שם כי טוב כמאמר דשם ישראל הוא שמי המיוחד
לי והוא שם אבותי אברהם ויצחק כי גם הם נקראו ישראל אלא שלא היה
שם מיוחד שלהם כמוני שמי' כבר נקראו ישראל כמ"ש כי כשיקרא בהם
שמי ויקראו בני ישראל הוה לא כאילו נקראים על שם כל האבות כלומר

בני

בני אברהם יצחק ויעקב כמצא בהקדמות עליהם שמו ישראל איכו ידוע
כיון שכל האבות נקראו ישראל ולכן כל השבטים נקראו בני ישראל אעפ'
שנולדו בהיות נקרא שמו יעקב כיון דמשרש האבות נקראו ישראל דוק ''

פסוק. ויאמר שמואל אל שאול הלא אם קטן אתה בעיניך וגו' קשה מילת
הלא דהול"ל אם קטן אתה וגו' מאי הלא ואני שמעתי על דרך הלא
פירוש לדעת לחוד עיין שם ולכן אחר כמתמיה עליו שמקבלה על דברי ה'
ואמר הלא ודעת כי כל המקטין עצמו הקב"ה מגדלו כענין קטון וגדול שם
הוא וכענין כל אלה בני יקטן ואם כן הלא ידעת כי אם קטן אתה בעיניך
ואתה מקטין עצמך אז ראש שבטי ישראל אתה כי כל עצמו של שאול
לא זכה למלכה אלא על שהקטין עצמו כמרז"ל. והוא כהכא אל הכלים ואם
כן איך נכתב ומרידת כהנך ונאות אדם קשה לכו והפסדת המלכות דוק
ועוד יל' כמרז"ל ומכיון כשעירה מלך מדקדק עומדים כמוט השעירה וגו'
הלא כבור אתה כי לפי שאתה קטון בעיניך אין אתה מדקדק ומחשיב עצמך
הלא אף קטון אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה ומנשך גדול קור' ועכן
ראש שבטי ישראל פי' בפסוק המלאך הגואל אותי מכל רע וגו' עי"ש כי
טוב וביאור הענין כי כל השבטים נולדו כהיותו נקרא יעקב ובנימין כלא
אחר שנקרא ישראל ואפרים ומנשה לקחם יעקב לעצמו ואמר ועתה שני
בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם כאילו נולדו
לי אחר בנימין וכמותן שהולדם יוסף כבר נקרא שמו ישראל כמצא כי בנימין
ראש לכל שבטי ישראל היינו שבטים שנולדו לו ונקראו על שמו אחר שנקרא
ישראל ועיין מה שפי' בפסוק לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך
דהיינו גבורות ישע ימינך וכזה ולכה לישועתה לנו על דרך למען יחלצון
ידידיך הושיע ימינך ועננו ולכן לפני אפרים וגו' שנולדו אחר שנקרא שמו
ישראל ובאים מכח [illegible] ישראל. עיין שם

עיין בס' נ"ש דף ה' ע"א ובס' פ"ר דף ז' ע"ב

פסוק ויהי לי שור וחמור וגו' פי' רש"י ז"ל דבר שאיכו מן השמים ומן הארץ
וגו' עיין כן ועיין מה שפי' בפסוק ויצו שם כלה הבית ויקח את הבית
כידו מנחה לעשו אחיו ובפסוק קח נא את ברכתי וגו' כי טוב ועוד יל

בתרז"ל ויהי לעמוד זה יוסף וכו' הקשו המפרשים מאי שנא יוסף שבקרא שטנו של
עשו וי"ל לפי שעון עשו הוא על ידתו בחרב אחי כמו שפי' בפסוק מחתם אחיך
יעקב שהוא היה בוגד כך באח ואחה בהנקבו בעשו ובקשה להורגו ולשפוך דמו
דם נקי כמנין שנאמר מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי הכסף בושך וכו'
עיין שם ואחי יוסף בהנו גם בן אבוזרות ביוסף כמו עשו עם יעקב לכן איכו
כדין שיפול עשו אלא ביד בני בניה של רחל צעירי הצאן יוסף ובנימין כי
בנימין לא במעלה במכירת יוסף ולפי שיוסף הכיר את אחיו והשיב להם טובה
תחת רעה בתרז"ל בפסוק ויכר יוסף את אחיו לכן בקרא יוסף שטנו של עשו
ועוד י"ל בתרז"ל דלמה קיקה ראויה להיות בשולה לעשו ובזרה הוא מן השמים
בתרז"ל בפסוק ועיני לאה רכות כי על ידי הדמעה בטלה הגזרה א"כ מאת נגזרה
היא מן השמים לכן אינו כדין שיפול עשו ביד בני לאה אלא ביד בני רחל
אשת יעקב דוק ועוד י"ל משום דשון עשו היה שמאס המילה בתרז"ל על
פסוק לא דם שבלה ודם ירדפך לכן נופל בפרעוק ביד יוסף תחלה כי
שמר בריתו קודם במהדק באדונתו ועוד שמל את מצרים וכהאם למול
ואמר אלהי איש זן ערלים בתרז"ל בפסוק לכו אל יוסף אשר יאמר לכם
ונמצאו ודייקי דהו"ל עשו מאי קנשו יותר על המילה קנשו ולא בשביל שלא
עבוד אלהים אלא נכ' הענשו וכו' עיין שם דוק ועוד' ויהי לי שור ותמה שאמר
ונבד זה דור קשה מה עניינו וי"ל בתרז"ל במדרש קנחותא על הפסוק דכם
עשו נופל ביד יהודה דכתיב ואחיה ככקר יאכל קבן אחיה זה יהודה גור
אחיה יהודה בקר זה יוסף דכתיב בכור שורו הדר לו יאכל קבן זה עשו דכתיב
וכיה עשו לקש ולפי שיוסף פשוט שהוא שטנו של עשו דכתיב כהדריא והיה
בית יעקב אש וכו' לכן קולה ליהודה כיוסף ואמר ואחיה ככקר יאכל קבן
והאי יאכל איכו לשון אכילה אלא לשון שיחה דכתיב והיה בית יעקב אש וגו'
ודור עשה בקתה בעתעלקים דוק ··

עיין דף י״ח ע״א ובס׳ תר״ד דף קנ ע״א ודף קנ״ג ע״א

פסוק אלה תולדות יעקב יוסף פי׳ רז״ל ראוי היה יוסף להעמיד י״ב שבטים
מיעקב שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף וקשיא מה הכונה והקשר
הפסוק הוא יוסף בן י״ז וכו׳ אבו עיין זה לזה כלל ועוד אם רצה הפסוק
דהיה ראוי להעמידם למה לא רצה כמו למה לא העמידם וי״ל דודאי רצה
הפסוק כמו למה לא העמידם והכי פי׳ אלה תולדות יעקב שהעמיד יעקב
היה ראוי יוסף להעמיד אלא שגרם העון על ידי כי יוסף בן י״ז שנה היה
רועה וגו׳ והיה מביא דבתם רעה אל אביהם דהיינו הלשון מניהם בכבוד
הארץ וכו׳ והנה ותצאני משפט לה׳ זכשלשון לקה ועל ידי כן ויפוזו זרועי
ידיו ולכד עשרה כבר דוק כי הוא חריף ועוד י״ל עיין חריף כמרז״ל
במדרש על הפסוק גן אחד יוצא מעדן וגן מכנך וכו׳ והכי פי׳ וישב יעקב
בין הכוכבים הנז״ל דהיינו אלופי עשו הנז״ל למה כי אלה תולדות יעקב יוסף
ויוסף הוא שטנו של עשו דכתיב והיה בית יעקב אש וכו׳ ולכן לא הזכיר
מתולדות יעקב אלא יוסף לומר הוא היה סיבה שנתיישב יעקב בין אלופי
עשו כי הוא שטנו של עשו והכי בפסוק ויהי לי שור וחמור פי׳ רז״ל כבר
מלך שטנו של אותו האיש ושם פי׳ יפה למה יוסף שטנו של עשו לפי
שהוא בעל טוב לאחיו שעשו לו רעה ועשו רדף אחר יעקב שהיה טוב
בו כאח כמו שפי׳ בפסוק מחמס אחיך יעקב תכסך בושה עיין שם וכיון
שעיקר הטעם שיוסף הוא שטנו של עשו הוא על היותו רחמן ומכיר
האחוה כמרז״ל בפסוק ויכר יוסף את אחיו הפך עשו הרשע הכוהן כעשו
לעולם כנז״ל על כן רצה עניין יוסף ושנאת אחיו שירדפו ליוסף כעשו
ליעקב זולת יוסף שהסיר האחוה על כן לא היה שטנו אלא יוסף כי שאר
השבטים לא היו ראויים להקים מעשו כי גם הם חטאו ביוסף דוק כי
הוא חריף בשיעור הקבלת הפסוק כי רצה כי יוסף היה שטנו של עשו
ועל ידו נתיישב יעקב בין אלופי עשו ולכן הזכיר ליוסף ומפרש ולעיל מה
בין יוסף לאחיו כי יוסף בן י״ז שנה וכו׳ ואחיו שנאוהו ולא הכירו האחוה
ויוסף הכיר כדמפרש ולעיל עד סוף הענין בפסוק ויכר יוסף את אחיו דוק

ושדלית חק׳ל המתמה על יוסף דיעקב היה מחבבו מכל בניו כאילו אלה
תולדות יעקב יוסף כדמפרש ואזיל וישראל אהב את יוסף מכל בניו
כי בן זקנים הוא לו בר חכים והוא נער והוא יוסף היה עושה מעשה
נערות ממשמש בשערו ממשמש בעקבו ולא עוד אלא ויבא יוסף את דבתם
רעה אל אביהם ואין לו מעשה חסד דוק ועוד יש׳ כמדא״ל שהיה
מותר חמודים בכך על אחר מן האחי והכי רמיזי קרא היה רועה את אחיו
ומעבידים בענין הצאן הייתו אחר מן האחי והייתו שלא היו מתקיימין עד
סיתוק הדבר אחרי שהיו שוחטים בעודה מפרכסת היו חותכים אבר ואוכלים
גם דבה דמזלזלים בבני השפחות דהיינו קרא והוא נער את בני בלהה וגו׳
כלומר הוא היה נוהג עם בני בלהה כבוד כאחים כבני אביו אבל אחיו לא
היו נוהגים כבוד אלא כבני שפחות כאילו אינם בני אביו ועל זה ויבא יוסף
את דבתם רעה של אחיו אל אביהם לומר מזלזלים בבני השפחות וכו׳
גם דבה דתולין עיניהם בבנות הארץ דהיינו דבתם רעה דבר שפקוקבו
רעה ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים דוק גם פירשו
דלא בכיף וויבא יוסף דבת רעה או׳ דמוציא דבה הוא כסיל אלא היה
מביא כל דבת רעה שהיה שומע על אחיו היה מביא אל אביהם לומר
כך וכך דיברו על כבודך ויש מקשים דהוא״ל אל אביו מאי אל אביהם
ולא היה אביו אלא להניץ בעד יוסף שלא היה אומר דברים אלה
נוזרים נרכר רע מאחיו אלא אל אביהם כדי שיוכיחם דוק ומ׳ דקרא
מתמה על יוסף שהביא עצמו שישנאוהו כל אחיו ודיבר רע מבולבל
תחילה הנ״ז בעד בני בלהה ובני זלפה שהם בני נשי אביו ולמה מזלזלים
ואחר כך ויבא יוסף עצמו את דבתם של בני בלהה ובני זלפה אל אביהם
שתולים עיניהם בבנות הארץ ועל בני השפחות אמרינן דוק ועוד יל׳
כמה שפי׳ בפסוק המלאך הגואל אותי מכל רע וגו׳ כי כנען ואפרים
ומנשה הם בני ישראל שנולדו אחר שנקרא שמו ישראל ועליהם הקיים
לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך בגבורות ישע ימינך

וכבן

וכן ולכה לישועתה לנו כענין שנאמר למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך
וענני ולמה לפני אפרים ובנימין ומנשה שהם בני ישראל שנולדו לו אחר
שנקרא ישראל וכמ"ש רש"י לכך ונ"ל אמר אלה תולדות יעקב שנולדו
כהייקו כקרא יעקב וקרע בא ולמר תוספת יוסף בן יז' וגו' ויבא יוסף
את דבתם רעה אל אביהם ולא טוב עשה וגם אחיו וישנאו אותו ויקנאו
בו אחיו וכל זה מורה שנולדו כהייקו יעקב ולא עלה במעלת ישראל דוק
פסוק ויקנאו בו אחיו על שהיה מורה החלום שישתחוו לו ואביו אדרבה
שמר והמתין הדבר לומר מתי יבא העת שיתקיים כן ואדרבה יותר
כבוד היה ליעקב שלא ישתחוו לבני מאחיו ועבו' בא וראה מה בין אבו
ליעקב כי אחיו קנאו ואביו לא קינא דוק ועוד י"ל ויקנאו בו אחיו ואביו
ראה גם ראה כי אחיו קינאו בו והיה ראוי להזהיר ליוסף ראה אחיך
מקנאים בך הזהר מהם והוא לא כן עשה אדרבה ואביו שמר את הדבר
הנ"ל הקנאה כנ"ל ואדרבה היה מסיר מלב יוסף שלא יחשוב שאחיו
מקנאים בו כדי שלא יהיה בלבו עליהם דוק ועוד י"ל זה הענין באופן אחר
ויקנאו בו אחיו ובאמת קנאה גדולה עליהם באשר ראוהו מלך ואביו כבר
נשמר מזה ושמר את הדבר כנ"ל דהיינו ענין החלום שלא קנאו בו והיינו
כמה שנגלה בו · והבין החלום ואמר מה החלום הזה אשר חלמת הבוא
הבל ואין בו ממש וכל זה אמרו שיה ויקנאו בו אחיו דוק ועוד י"ל קרוב לזה
באופן אחר לומר אמרו' שיעקב נער בו והבין הענין ואמר מה החלום הזה
וכו' כנ"ל לפי' נביאים דברי אמת ועשה דרוש באחיו ובאביו וגם בי אחיו עוד
קנאו בו ואביו שמר את הדבר המורה החלום דהיינו קיום המקום כמ"ל
הבוא נבוא אני ואמך סבור שקיום המקום מגיע בימיו ולא היה יודע שהדברים
מגיעים ללאה שגידלתו כאמו אם כן ראה גם ראה עד דין נבכם החלום
כי אביו שמר את הדבר המורה החלום דהיינו קיום המקום כנ"ל דוק ו"ע
ויקנאו בו אחיו לפי שראו כי אביו שמר את הדבר של החלום ובטל ...

עיין בס' פ"ר דף קי' ע"א

באיזה יום במיוו שנה וכו' במד"ז אז הכינו פי' מה שהכל החלום היה כפנים כדי
שלא יקבלו בו לעג ועוד יתן לפי שיקבלו בו אחיו לבן ואביו שמר את הדבר ומ"ע
גב על החלום דאמר כיון שאביהו אחי הלא דבר הוא רוק ועוד י"ל ויקבלו בו
אחיו מעד בכנס קנאה בנכס דספור שהדברים מעשמעשים ובאיזו מעד כי כן
היה מורה החלום ענין מהירות והנה אנחנו מאלמים וכו' ול"נ שבא דוקבה מורה
מציאות הענין בקרוב אך אביו שמר את הדבר וידע כי עדין לא עת ובפרט
שנעי בו ודאה החלום ידע כי יאחר לבן שמר את הדבר רוק ומיהו קשה
דהול"ל ויקנאו אחיו מאי ויקנאו בו וי"ל דרמז דלא קינאו בחלום שהיה מורה
מלכות וממשלה אלא בו ב' לא חשו מהחלום אך אביו חש לחלום ושמר את
הדבר כי ידע כי חלום אמיתי רוק ::
פסוק ויספר אל אביו וגו' פי' רז"ל שאמר יעקב מי גילה לו ששמי שמשון וכו' וקשה עי' בס' חר דף קי ע"א
מי אמר ליעקב שיוסף ידע ששמו שמש דקאמר מי גילה לו וכו' והלא
משל הוא על אביו ואמו ואחיו קדע דהא אמו לא מצינו שנקרא ירח וכו'
שמה ירח אלא ודאי משל הוא רומז על אמו הכא במי משל הוא וכו'
פסוק ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך וכו' קשה דהול"ל אחיך רועים בשכם עי' בס' נש דף ר"ע א' ובס' חר דף קי ע"ב
וגו' מאי הלא דמשמע הלא מורה חידוש ענין כמו הלא פרוס לרעב לחמך
וי"ל במד"ז בפסוק וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם נקוד על
את לומר שלא הלכו אלא לרעות עצמם ווש' מה את ספור יוסף כי אחיך
רועים הצאן אביו כן כי הלא אחיך רועים עצמם ווש' הלא אחיך רועים ...אמר
אחיך הם ברועים ולא הצאן רועים ואם כן מתיירא אני שלא יעשך מאכל
ומשקה יצא דבר תקלה ובפרט בשכם מקום מוכן לפורענות ומה גם ששם
עשו מלחמה עם אנשי שכם והרגום והיה ירא שמא יבואו עליהם העברים אשר
סביבותיהם על כן לכה ואשלחך אליהם פי' לכה מעצמך ואשלחך ואם אין
אתה הולך מעצמך ורצונך איני משלחך ויאמר לו הנני מוכן ומזומן אל
כל אשר תשלחני רוק ועוד י"ל אם היו רועים אחרים לא הייתי משלחך אך הלא
אחיך הם ובודאי שלא יזיקוך ולא יגעו בך על כן לכה ואשלחך ועוד שאיבול
בך רחוק אלא בשכם מקום קרוב ויאמר לו הנני מוכן ומזומן לקיים שלא

דיו אחי ואמרו שהיה מקום רחוק הכני ולא אמר הנני שאחי בדבקים בישעיה
ואומר הנני שאחי היינו כדפי׳ שם בשם הרב ז״ל דרצה לומר שאחי אקה
כי אני לא אוכל מעצמי אך כאן אמר הכא להלוך מעצמי ושאחי דוק ויא׳
ויאמר ישר׳ אל יוסף המ״ל ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם הלא אחיך
רועים בשכם ואם אתה הוא כמו שאמרת דבתם רעה עכ״פ ידע האמת
לכך ואשלחך אליהם וקרא מה הם עושים ועכ״פ ידע האמת אם קשתע
מהם שום דבר שם דוק ועוד י״ל שהיה יעקב אוהב שיוסף ילך מעצמו
ולא היה רוצה לשלחו שהיו בני מיעוט מקומות בקובו פרז״ל ולא היה רוצה
לשלחו מה עשה אמר לו בלשון תמיהה הלא אחיך רועים בשכם בתוך כמוהם
ומי מטריך שלא תהיה אתה רועה כמוהם כי גם הם בניי הם ואחיך הם וכל
זה עשה בלשון תמיהה כדי שיענה יוסף מעצמו לכן שלא רצה לעבור אצלם
שידע כי הם שונאים אותו וכיון שראה שענה הנני מוכן ומזומן שלחו אצלם
כי ראה כי לבו כמו עליו שאינם שונאים דוק ועוד י״ל דהא גם ראה יוסף
~~יוסף~~ כי אתה מעקידה על אחיך כי הלא זה כמה ימים אחיך רועים בשכם
ולא היית עמהם על כן לכך רעה גם אתה הצאן אך לא קלך מיד לרעות
הצאן אלא אשלחך אליהם לראות שלומם ואחר כך תרעה מעצמך עמהם
דוק ועוד י״ל כי יעקב היה בודק ביוסף ושואלו אם אחיו שונאים אותו והיה
אומר מו׳ כי אחי שונאים אותו ולזה אמר יעקב בתמיהה ראה גם ראה
כי אתה מכחיש מעצמך כי הלא אחיך רועים בשכם ולמה לא הלכת אליהם
כי כן דרכך לרעות עם אחיך בצאן אלא ודאי לכך כל עמהם תדע באמת
תכחש לכך מעצמך ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני ללכת אל כל אשר
תשלחני אי כמו הנני בלהבה ואתנה עמהם ולכי מאמרם אי כמו הנני עסוק
בעבודתך ראה אותי בעבודתך ועל כן לא הלכתי כי אני יושב ובטל דוק
פסוק ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות פי׳ המפרשים לבלי קראוהו עיין בס׳ ה״ר דף קי״ב ע״א
בן לומר שהוא היה בודק אותם מלבו או לאמת מה היה בכל היום
ובלנה היה אומר בענין מעושר על משכבך פניו ובמרז״ל דיבר ואחוז
כמו שפי׳ בפסוק לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע כלומר דלא הימלח

דלעולמי על המשכבי סליקו דלא דאיתי עליו בהנה דוק ועיין מה שפי׳ בפסוק ויחלם
עוד וגו׳ ויאמר הנה חלמתי חלום עוד שיש בו עודיות על חלום ראשון שהוא
מרמז כי הוא חלום אמיתי. ולא סליקו דעוני על משכבי דהיינו והנה השמש
והירח וכו׳ וכודאי דלא חשיד אינש דמהדהר כיום שלפניו ולמה משקאוים
לו עיין שם וקש׳ הכא כעל החלומות שהוא כולן מלבו הנה הא פי׳ אם לא
כא בלמה נספר לו עוד חלום אחר במכתבו הטוב דוק ועוד י״ל ענין כמן
מקושר עם הפסוק ויראו אותו מרחוק וגו׳ והנה קשיא טובא דך קרא חזיא
מאי ויראו אותו דהול ויראהו ועוד מאי וכטרם ומרם מיבעי ליה ועוד מאי
[illegible] והקבלו אותו שאין לו הכה דהול ויקבלו להמיתו אמנם לדך קושיא דויקבלו
אותו י״ל כמרז״ל דאמרו כאו ונפסד בו את הכלבים והיינו לומר כל הפוסל
במומו פוסל כמרז״ל בפק׳ דקידושין וכמו שפי׳ בפסוק והדיעו אשר סוהבו
ובפסוק וגם כדרך כשפסל דולך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא עיין שם והנה
יוסף היה מביא דבתם רעה אל אביהם לומר חשודים הם על אבר מן החי
והוא מדה דצריך להשליכו לכלבים כמדומה שבמומו פוסל אם כן כפסד
את הכלבים ואם יש לו עון זה יאכלוהו הכלבים כמרז״ל בירושלמי כהקוה
טבחא דהוה מאכיל נבלות וכו׳ וקש׳ ויקבלו וכקעיתמו ובקחסתמו מתמנו פי׳
מקוך דברין שהיה מביא דבתם רעה דאבר מן החי כקחסתמו ובקשו לו
להמיתו והוא אותו היינו ממנו וכן י״ל לפי המפרשים שפי׳ ענין אחר במעשה
מכירו הכלבים משום דהוה משיא שם רע עלידם ואמרו רז״ל לא קישא
שמע שוא קרי ביה לא תשיא כמאלא שעל כן היה ראוי להשליכו לכלבים
וקש׳ ויקבלו אות מקוך מעשין בקחכתם ובקשו לו דן להמיתו דוק אמנם
לענין פשטא דקרא ככר פי׳ המפרשים הכא בעל החלומות ורבותינו ז״ל שראו
עמו גבריאל שהיה בא עמו ללוקו והיינו כמרז״ל ויעלאהו איש זה גבריאל
לג׳ מלאכים כדוונו לו וכו׳ ואמר ויראו אותו דוקא מרחוק ולא ראו למלאך
עמו אלא אותו לבדו גם לא ראו אלא אותו מרחוק ובטרם שיקרב
אליהם ויקבלו אותו להמיתו טרם כל זה לא ראו אלא אותו דוקא ולכן

פיהו פו לתת הכנפים אתנם אחר כך הקבוצנו וראה נבריא עמו ויאמרו איש
אל אחיו הנה דבר חדש שלא ראינו קודם דהיינו האיש נבריא כמו האמתות
והיו מעידים לנו פה ואמרו בקשו הנה יוסף בא כמו שאמר יהיה שבשביל
זה יוסף בא והנה יוסף מחזיק בעינינו לתוכחה דכה וכסיל דוק ..

עי' כמ"ר דף קי"ב א'

פסוק וישמע ראובן פי' רז"ל שמע והבין כי הוא הבכור והוא הראשון יהיה קנוי
עלו על כן ויצלהו מידם וגו' א כתי וישמע ראובן כי בשורה טובה בישרו
כענין האנשים שמגלו כמספר אחיו אחד עשר כוכבים מיד ויצלהו מידם
וביאור הענין מרגלית טובה היא בבית נבואה מה ענין לבשורה זו כאן אתנם
יובן במרז"ל בספרי פסוק יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה
ופירשו שם כי בזכות הצלת יוסף נמחל לו עון בלהה והכי פי' וישמע ראובן
בשורה טובה שבישרו לייק כמנין דשבטים היינו בזכות הצלת יוסף על כן
ויצלהו מידם ובזה ביאר טובה שהיה ענין בשורה זו מענין קנים יוסף כי
לא היה תקום לאנשים זה זולת בשורה זו כי על ידי כך וישמע ראובן ויצלהו
מידם כמאמר שמע והבין ראובן עומק הענין כי לכן בזכר ענין בשורה
בהוד אנשים יוסף לומר כי על ידי כך יתקיים ויתכפר ולכן ויצלהו מידם דוק
ועוד י"ל דרך הלצי וישמע ראובן הכין ודייק בשמיה ואמר לא קראני אחי

דף ע"ב

ראובן ברוח הקודש אם לא על שם הצלה זו היינו מרז"ל בפ"ק דברכות מאי
ראובן ראו מה בין בני לבן חמי וכו' מיד ויצלהו מידם דוק כי זאת חריף
ועוד י"ל ענין אחר יקר חריף ויחשיב במרז"ל כי ונראה מה יהיו חלומותיו דין
דברי רוח הקודש שהקיע שם לומר לקה אומרים לכו ונהרגהו וכו' ולפי זה
י"ל דזכה ראובן ששמע קול זה מה שלא שמעו אחיו ולכן ויצלהו מידם

כמ"ש דהעניי"ך דף כ"א ע"א

דאמר כיון שלכי שמעתי שמע מינה כלומר קיימא מלתא כמרז"ל כ דבי
יוחנן ואלפא דרבי יוחנן שמע וקיימא לה שמעה וכן הוא האמת בראובן
היה צריך מגלה זו לכפר לו עון בלהה כמ"ש מרז"ל יחי ראובן במעשה יוסף
ואל ימות במעשה בלהה ובזה זכה להיות מספר מקום כמנין השבטים דוק

פסוק הנה קטן נתתיך בגוים הפסוק מדבר בעשו כמרז"ל. ובזה באמר ענין חריף
כבר פי' הפסוק שני גוים בבטנך כי לכן אמר תולד גוים. וכתיב גיים
להורות חסרון עשו הרשע שאינו גוי אלא קש ותבן ואינו גוי שלם אלא יעקב
שנקרא בתורה גוי קדוש גוי גדול לשון חשיבות וזש"ה הנה קטן נתתיך בגוים
כתולדות גוים כשכתבתי שני גוים כתבתיו חסר לתשמישי לך עוד יש לך דופי
גדול בזוי אתה מאד לא זה קטן אלא בזוי ר"ל דייבו שמכר הבכורה בבזיון עליו
והיו הלוחות לעניים. עיין במרז"ל בפסוק זולתי אלהים מפני יעקב אחיו מפני
הבושה כמו שפי' בפסוק מחמס אחיך יעקב תכסך בושה עיין שם ולא די.
שמכרה על דבר קל אלא אכו. ועשו את הבכורה והכי אמרו רז"ל על היתן
בזוי כן בזוי וקשיא היכן מצינו לעשו בזוי אלא ודאי ב' מבכרי אבכר ובזוי
יקלו וכיון שבזה את הבכורה עבודה אלהית בשלו הוא בזוי אם כן לפי שמכר
הבכורה הנה קטון נתתיך בגוים ולפי שבזה הבכורה בזוי אתה מאד דוק ויתי'
במרז"ל במדרש קהלת בפסוק את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם
העולם בקל היינו אהבה. סגולה שעשה הקב"ה שיהיו מתחכמים ומתחבקים לקטן
לפני שהוא מגודל לזה אמר הנה קטן נתתיך בגוים ולא כאהבת הקטון
שכתבו הקב"ה בגוים אלא בזוי אתה מאד דוק

פסוק מחמס אחיך יעקב שהוא היה נוהג בך באח והיה כותבו בעשו ובקשת
להורגו דכתיב ואהבה את יעקב אחי דקשה מאי קאמר יעקב אחיו
זה לו את אחר אלא ואמר דיש כי יחנך לו ויאהב לו כמו שעשה קין להבל
ויאמר קין אל הבל אחיו היה מחניפו וקוראו אחי כדי לקרוב לו להורגו שלא
ידע להזהר ממנו ויהי בהיותם בשדה פתע פתאום ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו
וזש"ה ויאמר ה' לקין אי הבל אחיך אוקה אחוה. שהיית מראה לו וקוראו אח
היכן הוא. ועוד י"ל שבעשה קבל ודיק אוקה אחוה וזהו אי הבל אחיך וכן
היה סבר לנשוק עשו ואהבה את יעקב אחי כמה שאוכל לו ולקראנו אחי
שלא ידע להזהר ועל זה אמר הקב"ה מחמס שפיכות דמים שבקשת לנשוק
ליעקב בעיניה במרמה לקוראו אחיך תכסך בושה וכו' ורז"ל פי' מחמס

שעשית לאחיך יעקב דהיינו ששפכת דמו דם נקי וכענין שאמר חז"ל מחמס בני
יהודה אשר שפכו דם נקי זכו היינו מחמס לעשו שהרג ליעקב אלא מחשבה
רעה לגוים הקב"ה מצרפה למעשה וכיון שחשב להרוג ליעקב מעלה עליו הכתוב
כאילו הרגו וכפי' מחמס שעשית לאחיך יעקב תכסך בושה היה מקשיין
בשקלא וטריא בקהלת נאמר מה שחשבתי כבר ולא נעשה לשום אדם איך
כמעט מצפוני לב וגם' איך נחפשו עשו בחיפוש ובחיק לחפש מצפוני לבו
כמוש מצפוניו דהיינו מצפוני לבו שאמר בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את
יעקב אחי חש בזה כאלו כיון וכו שביקש לקרב אבל אביו להרוג אחיו
והיינו לדעתו נתור אהרוג אבי ואחי שיהיה באחד דהיינו אשכול החכמה
על יעקב לבכותו ואבי ביעקב ויצחק וגם' יקרבו ימי אבל אבי אקרב ימי
אבלו ואהרגה את יעקב דהיינו אבי כיצחק ויעקב באחד ואומר דלא כתוב
אלא להרוג ליעקב דוק ועוד מחמס שעשה לך יעקב אחיך תכסך בושה פי'
הכה עשו צעק חמס על יעקב ואמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
וכו' ומחמס שצעקת על אחיך יעקב תכסך בושה וכו' דהלא אתה הוא שמכרת
הבכורה מרצונך ורצונך במחיר כו' שנא' זכר אוכל בלא כבוד עכשיו ועל
זה היה לך לבסוף בושה כמ"ש וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני הבושה
פסוק ואמר בלבו לאמרו כי הקשה כי לו יש חרב בידי לא הייתי מקומי עיין בס' נש קדש ב
להרגך לאחר ברוח שפתי בעין ריקא באותו רגע כאמרו אלא כי
עקר כמנת והעיקר הזאת דוק וזהו כי עקר הרגתיך ולא אמר כי הרגתיך
ומיהו קשה אם כן מאי האי דאמרו רז"ל שנבאו גדול היה לבלעם כשעה שאמר
בלעם כן ומה קושיא כיון שהיה יודע רגע שלין באותו רגע באמת מיהו עקר
לא הוה עיין ריקא וה"ק קושיא עצומה מרז"ל בפירוש כמה שפי' בפשטות
וקרא כי עקה הרגתיך ז"ל אדם לא הוו ידעי כן דלא היה לבלעם אותו
כח להרוג ברוח שפתיו אלא באותו רגע דהיינו סבורים דבאמת בפיו בכל
שעה דוק ועוד י"ל דהיא גופא נבואה דהיה לו להעמק עד מאד להרגו ברוח
שפתיו ולא היה לו לבקש חרב להורגם כחרב עתה שהיה נבואה לו דוק. ··

פסוק ותנח בגדו אצלה עד בא אדוניו אל ביתו פי' פסוק זה הוא הנמשך לפסוק הבא
אחריו ויהי כשמוע אדוניו וגו' פי' ויחר אפו לאו על יוסף קאמר אלא
על חרה אפו שהעלילה עליו כן ועתה יצטרך להוציאו מביתו מפני הכבוד
ומפני החשד והוא היה יודע כי ויהי ברכת ה' בכל אשר לו בבית ובשדה ונסתלק
בשבילו וביאור הענין בפסוק זה דהכתוב ותנח בגדו אצלה עד בא אדוניו אל
ביתו פי' לא שלחה אל אדוניו לקוראו שיבוא חיש מהרה אלא המתינה עד
בא אדוניו מעצמו אל ביתו כדרך כל הימים ואם תאמר שהיה הענין אמת
כמו שאמרה היא היה לה לשלוח לקוראו מיד אלא ודאי כזבים דברי אמת
ולכן ויחר אפו עליה רק ועיין מה שפי' בפסוק כי גנוב גונבתי וגו' ובפסוק
ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ודקדק :: בר כם נש דל רך

פסוק כי גנוב גונבתי פי' לא קאמרו שגנבוני ונמכרתי בגנבתי כדכתיב
אם אין לו ונמכר בגנבתו אלא אדרבה אני נגנבתי מארץ העברים
בלא מחיר ואין בי עון אשר חטא על שנמכרתי לעבד וכזה בזה וגם פה
וגו' לא מחבעות דשם לא עשיתי מאומה אלא וגם פה לא עשיתי מאומה
שום עון אשר חטא כי בשבילו שמו אותי בבור אלא עלילה בעלמא על לא
חמס בכפי רק ויגו' וגם פה לא עשיתי מאומה שום עון אשר חטא כנגד
אשת אדוני והרע כי שמו אותי בבור ואם אמת היה הדבר היו הורגים אותי
אלא ודאי להפיס דעת אדונתי שמוני בבור לבסוף על עלילה אבל אדוני
ידע האמת ויחר אפו על אדונתי כמו שפי' בפסוק ויהי כשמוע אדוניו
וגו' עיין שם כי טוב ובפסוק ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף וגו' ודקדק ::

פסוק ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף כיון שראה כי ה' מצליח ביד יוסף בכל
כל אשר לו ביד יוסף שהשרה ברכה. בכל אשר לו כי כל דבר
שהיה נוגע יוסף בידו היתה ברכה שורה עליו על דרך מבורך בשדה וגו'
לפי שנאמר בריבוי בחשבון ענש' אחר ועוד מלבד שעזב כל אשר לו
ביד יוסף לא היתה שהיה חושדו בשום גזל כדרך העבדים שחשודים
על הגזל אלא ולא ידע ובקש דעתו בכל אשר לו שהפקיד ביד יוסף לשאול

ממנו לומר כמו חשבון אלף המשכן אלא עם כל אשר לו כיד יוסף ו
כנאמנות ולא ידע וגו' רעתו ככל אשר לו מאומה לפי שיש אמונות
רב ברכות וכיון שראה שהיה רב ברכות ודאי שהיה איש אמונות
כי אם הלחם זו אשתו אשר הוא אוכל רק כיון רעתו והיה משתדר
וזה לא על יוסף כי כאשר היה יוסף זו' שהוא יעשה הרעה הגדולה־
הזאת אלא שהיה יוסף יפה תואר וכו' וחשש כן קשה עליה עליו והיא
הסיתו והפתו כמו שפי' בפסוק ויהי כשמוע אדוניו וכו' ויחר אפו
עליו עיין שם כי טוב אי כמו כמ"ז ויהי יוסף יפה תואר מסלסל
בשערו וכו' כמו שפי' בפסוק ויהי אחר הדברים האלה אוי לי לומר
שהולך אחר הדברים האלה דהיינו דרכי יצר הרע מסלסל בשערו
תקלה כעקבו וכו' כמ"ז כזוהר בפסוק והתפסו סבגדו ובפסוק
טוב נקלה ועבד לו עיין שם ובפסוק אלה תולדות יעקב עיין שם כי
טוב וזש' כי אם בלחם אשר הוא אוכל כיון לבו ודעתו למה כי ויהי
יוסף יפה תואר וגו' מסלסל בשערו וכו' וכיון שראה כן חשש עליו
ממש רוק ויתר ולא ידע אדוניו אלו עם יוסף מאומה שום גזל
כדרך העבדים שחשודים על הגזל ובפרט בהיות הכל בידו וכי קיימא
כדי שלא כחסר על הגזל מתל' היה אוכל ושותה כגביר לזה אמר כי
אם הלחם אשר הוא אוכל מקדימת זהו וכי קיימא אי לך יוסף
שלא היה אוכל אלא לחם לבדו פת במלח לא בשר ולא יין והיו פניו
חלביות לזה אמר ויהי יוסף יפה תואר וגו' כענין דניאל ויראו לפניך
מראיכם וגו' עיין שם ועוד י"ל שהיו לאדוניו מלבות ומלבושים ולא היה
שומרים ממנו כי אם הלחם אשר הוא אוכל זו אשתו שלבו הוי חזי
כי אדוניו הקפידו לפי שהיה יוסף יפה תואר וכו' דוק ועוד י"ל כמה
שפי' בפסוק איננו גדול וגו' כי אם אותך לא חשך ממני כי אם

בשעת תשמיש באשר את אשתו וגו' כי אם הלחם זו אשתו ולא בכל שעה
אלא בשעת תשמיש אשר הוא אוכל וכו'..
פסוק איננו גדול פי' קשה דהוא אינו גדול בבית הזה ממני ובראה דנראה
קושיא זו דרשו רז"ל איננו אותו אדון בכולן אדוני זה הקב"ה
איננו כי פונק שבידו כסתים והפירה בהשגחתו בענין זה שלפניו
ה' על השמים כבודו ויוסף עבדו ואמר לא גדול דהיינו בגדולה ומהולל
מאד ובראה דהמי כאן דרוש כמאמר שפי' בפסוק אני אני להתפלל
וכו' עיין שם כי בזכות הצדיק הקב"ה מעשיר שבידו בבית ע"ש והנה
אמרו רז"ל כי בבית אדוניו היו עש' ולזה אמר איננו גדול בבית הזה
ויוסף אמר גדול בבית הזה ממני מפיבקי ובשכינה בענין ולקח קדוש
יושב תהלות ישראל דוק ושד"ל כפי הפשט איננו גדול ממני כלומר
אפילו אדוני אין הוא גדול ממני אלא אני גדול ממנו ולא חשך ממני
מאומה קשה דהוא ולא חשך ממני כי אם אותך ממני מאומה כי אם
אותך דכיון דחשך אותך הרי חשך מאומה ה"ל ממני לא חשך מאומה
כי אינו מושל כי כי אם אותך חשך ממני וכן מושל באשר את
אשתו דוק ויתו' ולא חשך ממני מאומה אפילו אותך כי אם אותך
וזה לא בכל ענין אלא בענין אישות דוקא באשר אשתו חשך ממני
אבל לענין אחר לא חשך ממני מאומה אפילו אותך ועוד יתו' אפילו
אותך לא חשך ממני בנדה כי אם אותך חשך באשר את אשתו
על ידי שאת אשתו ומתגלה כל דתניעה כי איקרא לפי קרי לא חזיא
דוק ועוד אני מדבר בצדקה ענין חיול כמה שפי' בפסוק ודאיתבששר
אשת יפת תואר ופי' רז"ל בפ"ק דקדושין אפילו אשת איש ובקבו התוספ'
אמנ' דאין אישות לגוי מה' משה מיהא איבא דורבק באשתו ולא
באשת חבירו ולאו הכא מבלל נעשה משה עיין שם בטוב וקש'
ולא חשך ממני אדוני הכ"ל קן אדוני ובמ"ל גדול בבית הזה

היינו בגלל ה' לא חשך ממני באיסור לאו מכל אשר בבית הזה מאומה
שום דבר כי אם אותך וזה איכו בתורת איסור מניעה בלאו אלא באיסור
עשה באשר את אשתו ודבק באשתו ולא באשת חבירו ולאו הבא
מכלל עשה הוא עשה דוק··
פסוק אלה תולדות יעקב יוסף פי' רז"ל ראוי היה יוסף להעמיד יב' שבטים
כיעקב שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף וקשה מין דמאי הכתוב
שהיה ראוי להעמידם אמאי לא ראה כמו למה לא העמידם ובגלל פי'
מקצת הענין בדף יב' ע"א וכאן אפרש יותר והיינו דודאי ראוי היה
למה לא העמידם והיינו דראוי היה יוסף בן יז' שנה היה רועה את אחיו
בצאן ולא היה מקנאה והיה עניו ושפל ומעמד אחר והוא נער פי' רז"ל
עושה מעשה נערות מסלסל בשערו ממשש בעקבו ולאיש אשר אלה לו
לא היה לו חלוק עם אחיו בצאן ועוד יז' יותר בסוף מבין לענין כי הכא
על ידי היותו נער עושה מעשה נערות הפסיד עשרה בנים ויפוזו זרועי
ידיו דהיינו מתרז"ל כמוזר בפסוק ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף וגו' ויהי
יוסף יפה תואר וגו' מסלסל בשערו וגו' ויהי אחר הדברים האלה ותשא
אשת אדוניו את עיניה אל יוסף ותשם בקלגל הדבר כי ויפוזו זרועי ידיו
והפסיד עשרה בנים וכי קיימא לעיקרא דהיכא פירכא ומי כתן ליוסף
בידי אדוניו לזה אמר ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם והיינו קלון
עיניהם בבנות הארץ ולא ומאלפני משפט לה' ועדה בגד מלה וקשה אשת
אדוניו את עיניה אל יוסף ותשם בקלגל ויפוזו זרועי ידיו בגלל דוק··
פסוק רב אדם יקרא ויהיה במבוצרות וקול שופר כל איש חסדו שמעשה תוספ' ס"ד
ואיש יקרא לשון הכרזה כמו ויקרא שם אברם בשם ה' וכמו ויצו
מעשה ומעבירין קול במחנה לאמר במצה כי מנהג הארם להכריז חסדו
ואיש אמונים שיהיה אמון מוכבע מבוסה במשל בריש בראשית
רבה בפסוק ואהיה אצלו אמון אמון מכוסה אמון מוכבע וזהו ואיש

חלומים. לקיים שני חלומות אחד מהם אחד מוכרע מי ימצא דוק ועוד
י"ל ענין אחר שהיו רעות יש כמה אדם אחר שחולם צבועים מעין בסקי
יפה אף אלא יקרא כל אחד חסדו כפרוז קרי כחול ועוד כי הלואי היה
אומר אמת ומכריז ומקהלך כמה שעשה אלא מקהלך כמעלת שקר ואיש
אמונים שיאמר האמת מי ימצא כי מעפעף המעפער להבזים דוק ועוד י"ל
וקר אריך הנה רוב אדם יקרא איש חסדו ומריץ חסדו כבה"ל מיהו אינם
פונים אלא רובם אך ימצא אחד מאלף יהיה צבוע ומעין בסקי יפה
אף אך איש אמונים אפילו אחד מי ימצא כי פסו אמונים מבני אדם
אבדה האמונה ונכרתה מפיהם ואמר אמונים ולא אמר אמונה לומר
שיהיה דומה אמת בפיו והלבו כדבקים ודומה אמת בלבבו דוק ״ — עיין כס רד ד׳ רסה
פסוק ויאמרו אליו חלום חלמנו ופותר אין אותו לא מצינו פותר לדעת אחר
החלום ואם היינו מוצאים פותר יהיה מי שידיד היינו מספרים לו
חלומותינו ויאמר אליהם יוסף כמה קושיא מן הדרך לספר חלומותיכם לכל
אדם כי הלא החלום אינו אוגרת שקורין בו מה שכתוב בו ועלולין להוסיף
ומתוכו אין לגרוע כי הלא לאלהים פתרונים רבים כחלום וכל החלומות הולכים
אחר הפה ולכן ספרו נא לי ואל תספרו לאיש אחר פן ישנה לשונו לפתרון
רע וזש' הלא לאלהים פתרונים דמלת קשיא טובא דוק ועוד י"ל יודעים
היו הם כי כל החלומות הולכים אחר הפה ולכן אמרו ופותר אין אותו עדין
לא בפתר אם קיבל עליו פתרון אחר ויאמר אליהם יוסף ומי החלום
אין לו אלא פתרון אחר הלא לאלהים פתרונים רבים כמ"ש בגמ' כ"ד פותרי
חלומות היו בירושלים וכו' ואם כן כי כמו היה פותר אותו ספרו נא לי דוק
ועוד י"ל שהיו יראים לספר לו חלומו כי כל החלומות הולכים אחר הפה
וכיון שיפתור לרע שוב אין לו תקנה לזה אמר אל תיראו כי הלא לאלהים
פתרונים רבים ולכן ספרו נא לי אם ימרב לכם פתרוני מוטב ואם לאו
תספרו לאחר חש' ספרו נא לי ואם תרצו תספרו אחר כך לאחר דוק ואחר
לאו כן קשה דהו"ל ספרו לי מאי נא אל תקפידו מעכבו נא ולא יצדק

כאן

כאן לפרש כל לשון בקשה חדא דלא היה צריך לבקש מהם שיספרו לו חלומו לפותרו ועוד דאם כן הוי״ל כל ספרו לי אלא ודאי כדפי׳ דוק׳ ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף אבל שר האופים לא רצה לספר חלומו ליוסף כי אמר זה כמו שוטה ויפקח פיו לשטן אבל אחר שראה כי טוב פתר לטוב פתר סיפר לו כדאפרש ולכן פתר לו לרע כיון שלא רצה לספר לו חלומו מעיקרא ואירע לו כמו שאירע להרן אחי אברהם עיין שם ואמר בחלומי כלומר איני מספר לך כל חלומי אלא מקצתו הנה בחלומי כקוך חלומי והנה גפן לפני דוק׳ ועוד י״ל בקפק כי אדרבא קרא בעניד שסיפר לו חלומו ולא כיחד ממנו דבר אלא קם פי׳ כי בחלום זה לא היו דברים בטלים כדרך כל החלומות שאמרו חז״ל אין חלום בלא דברים בטלים ומתוך החלום חושב עניין החלום כענין כי כל החלום כרוב עניין אלא מה בחלומי שהתחלתי לחלום והנה גפן לפני דוק׳ ועל פי הדרכים האלה שפי׳ כאן במילת בחלומי נבאר בשר האופים וגם אף אני בחלומי וגו׳ כדאפרש שם דוק׳..

עיין בס׳ חר דל דסב א

פסוק וישאל את סריסי פרעה לפי שהיו אתו במשמר בית אדוניו וחשב שהיו פניהם רעים היום על שום דבר שהיו כעוסים על משמרתו שלא שימשם כל צרכם ומעלה יוסף עומדים כשום שירות ולכן חלה פניהם לאמר שיאמרו לו מדוע פניכם רעים וכי קיימא מה תשאל וכי אין אתה יודע שבאנו אסורים ועל זה תכינו רעים לזה אמר מדוע פניכם רעים היום מה יום מיומים כי אם על שאתם אסורים מה יום מיומים דוק׳..

פסוק כי אם זכרתני אתך הוא פסוק משולל הסבר ומאור העניין בקיצור יודע אני כי לא תזכרני ואם תזכרני הוא כאשר ייטב לך ויבא לך טוב להזכירני היינו מזל כשראה שפיקה בנפשו של פרעה מבקשת לצאת ואמר עכשיו פרעה מלך ויעמוד מלך אחר ואני יודע אם תעמידני כאמנתי דוק ועוד י״ל במזל ושם אתבו בפר עבדי עבר אחרים הרשעים וכו׳ וגם אני מחלה פניך אלא שתזכרני אתך והזכירני זכירתך לי כאשר

עיין בס׳ נ״ש דף רטו ב׳ ובית דוד ע״א

יתן לך או תאמר ושם אביו איש צבון וחכם או תאמר ושם אביו בער עברי
עבל כמו שאמר לבסוף ממ' הזכירני על דבר עשה רצונו כרצונך עיין שם
ועוד י"ל כאשר יטב לך כלומר כענין והדבק לרעך כמוך כאשר הייתי טוב
לך אם אבי הייתי פותר חלומך לטוב והייתי מבקש ממני להזכיר דוק ··
ועוד י"ל כאשר יטב לך לצאת מבית האסורים כן הזכירני להוציאני מן הבית
הזה דוק ועוד י"ל כאשר יבא לך טוב מזכירך לפ' וראי המלך יתן לך
מתנות טובות דוק או ירצה כטוב שיהיה לך הזכירני ולא כמו כמשמעות
רמים הזכרני. לפתור חלומך אלא כטוב לך דוק ועוד י"ל שתי זכירות
יש כאן האחת אחר שיטב לך והצא מן הבית והעלה במדרגה הטוב לי
והעשה עמי טובה ומתנות ובירה זו תהיה אתך מתוקם על לבך אך זכירה
אחרת יש ועשית לא עבד כמו ובעונה הזאת והזכרתני אל פרעה והוצאתני
מן הבית הזה לומר כי שלא כדין אני אסור כי מה פשעי מה חטאתי
כי גנוב גנבתי וגו' ועוד י"ל שהחסד שתעשה עמי הוא כי גנוב גנבתי
וגו' ובנעלה הבאתי והודקתי מבלי אל כלי על כן לא עתה טעמתי ט וריקי
כמאמר רבינו ששכח להעודו מה"ז"ל כפסוק כי נשני אלהים את כל עמלי
ובית אבי לא נשיתי מאומה טובה לנפשי כי שמו אותי בבור ואיני יכול לעשות
שום טובה לנפשי דוק ··
פסוק וירא שר האופים כי טוב פתר בפי המפשט דייבו לומר כי פתר החלום (עיין כמ"ש פ' דף רע"ו א')
לטוב כדבר טוב ויאמר אף אני בחלומי לטוב כי מעיקרא לא
רצה לספר חלומו לו שלא יפתור לו לשון ויפתור לרע כיון שראה כי טוב
פתר ויאמר אף אני אספר לך חלומי בחלומי והנה וגו' ולכן פתר לו יוסף
לרע כי לא רצה לספר לו חלומו מעיקרא עד שראה כי טוב פתר דוק
ורז"ל פ' הרואה ירע מלמד שכל אחד ראה חלומו ופתרון חלום חבירו
אם כן וירא ממש כי טוב פתר ויפה כיון וכזה אני אומר ענין חריף
ויאמר אף אני (בחלומי) כלומר אף אני בחלומי ראיתי פתרון זה של
חבירי בחלום שמצאות הפתרון כיה חלום ועש' אף אני בחלומי כלומר

אף

אף אני ראיתי פתרון החלום בחלומי דוק ובכר פי' לעיל כוונת בחלומי
בלותי איני מספר לך כל חלומי כי אין חלום בלא דברים בטלים אך אני
שאספר לך הוא מעיקור החלום העיקרי והנה גפן וכו' א"כ מתי כהפך
כל חלומו סיפר לו ואמר לו דרך החלום להיות בו דברים בטלים ומתוך
החלום חולם ענין כמו שפי' בפסוק כי בא החלום ברוב ענין אבל אם
תיר בחלומי שהתחלתי לחלום והנה גפן וכו' לזה אמר שם החלומים
אל אחר כחלומו כמו שפי' בענין בחלומי דשר המשקים דוק ..
פסוק ולא זכר שר המשקים לא מיבעיא דברין שצוה לו כי אם זכרתני
והזכרתני אלא אף יוסף עצמו לא זכר כאלו לא היה יוסף בעולם
ובין סרחה יוסף כן וישכחהו יוסף לשר המשקים ולא שלח שליח אליו
להזכירו. אלא אדרבה לא רצה יוסף שיבא טובה על ידו ובכך ביאר דקשה
דהולג ולא זכר את יוסף שר המשקים וישכחהו אלא ודאי וישכחהו
חוזר ליוסף ויית ולא זכר כמה על כן וישכחהו בלב ועוד יתי' ולא זכר
שר המשקים אפילו שם יוסף לא מיבעיא בלא כוזר להטיב לו
אלא אפילו שם יוסף נשכח מתוכו ועוד יתי' וישכחהו הטוב שעשה לו
יוסף לפתור חלומו לטוב כמרז"ל בזוהר בפסוק ויהי כאשר פתר לנו כן
היה אותי השיב על כני יוסף הנז' אם כן וישכחהו הטוב הנז' וישב
אף שר המשקים על משקהו דוק ..
פסוק ויהי כאשר פתר לנו כן היה הוא הפתרון קודם שיפתור יוסף (עיין דף נד' ע"א וכס' פר דף קכז ע"ב)
דהיינו מרז"ל בפסוק ויאמר שר האופים כי טוב פתר כל אחד
חלום חלומו וראה פתרון חלום חבירו בתוך חלומו ובזוהר פי' כיון
שכאשר פתר לנו כן היה וכל החלומות הולכים אחר הפה אם כן
כאיתת אותי השיב על כני יוסף הנז' ואותו תלה בפתרונו דוק ועל
פי זה אומר כי בכוון יסע זה נתי' אל קשת על מיטלק שלא זכרני
לפסוק ליוסף ובכר האשים הזה עצמו על שלא הזכיר ליוסף כמרז"ל

בפסוק אך תמלאי אבי תזכיר הוא לזה אמר במלך בעדו כי לא הזכירו
נגד שראיתי כי באשר הקר לבו כן היה וכל התלונות הולכים אחר הפה
והנה פירוש כמה בחקר מחשבותיו אם כן אין הקושיא מעשות לא יוכל
לתקן דוק׳׳

פסוק ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד כל כמה שיוכל לעשות חסד ולא
עוד אלא והיו באוכלי שולחנך וכי היתה כבר זקני שאעשה עמהם
חסד מאחר לא הבי בכפי לזה אמר כי כן ופי׳ הנה קשה מאי סיבת הלא
כי קרבו אלי וגו׳ ולזה משמע דהיינו מפני למה תעשה חסד והיו באוכלי
שולחנך כי קרבו אלי וגו׳ וברזלה במה שפי׳ דהיינו דאמר תעשה חסד
ועוד והיו באוכלי שולחנך לזה אמר למה לא הבי בעשיית חסד לחוד כי
כן קרבו אלי שולחן לי לאכול ואין פי׳ כי כן כקרבו אלי דם אלא סיבן
קרבו אלי הקירובה והוא שולחן לאכול בברחי מפני אבשלום אחיך בפני
הייתי באותה שעה וחסד גדול עשו עמי במצא סיבן בחסד אשר תעשה
לאיש כן עשו הם לי כי עני הייתי באותה שעה בבורחי ופי׳ בל מר ולא
היתה רק לא עשו עמי חסד אלא שום טובה בעולם כי רעב לך כי חסד
גדול עשו עמי בהקריבה הקול בדיוק בעוני בבורחי ופי׳ דוק ועוד י״ל
לא היתה לעשות עמהם חסד בעולם ושני אלא החסד הוא שיהיו
אוכלי שולחנך למה כי כן קרבו אלי שולחן לאכול בבורחי וגו׳ אם כן
מדה כנגד מדה תעשה להם והיו באוכלי שולחנך דוק ועוד י״ל דהייתי
בעני חסד ואוכלי שולחנך ולא הבי לפרוש כגדולה דהיינו אוכלי שולחנך
למה כי כן כבר קרבו הם אלי שולחן וזה איננו חסד אלא כבר הקדימו
הם והתקדים לא יושב וזה איננו חסד אלא פרעון חוב עלכן אמרתי גם
כן תעשה חסד דוק ואני שמעתי ענין אחר׳ הנה קשה מאחר לא עשה
דוד כן לבני ברזלי לדייתם אוכלי שולחנו וי״ל דודאי היו אוכלי שולחנו
דדוד וצוה גם כן שיהיו אוכלי שולחנך ואתה תעשה חסד במה שיהיו
אוכלי שולחנך אבל אני לא עשיתי חסד במה שהיו אוכלי שולחני כי כן

כמו שהיו אוכלי שולחנו בן דוד אני אוכל שולחנך כי כן קרבו אלי יבו'
ואם כן חיים אני להם לבד אכל אתה שאוכל חייב להם לעשות חסד והיו באוכלי
שולחנך אך כמו על דרך הכלל המתקדים לא יושג אם כן מה שעשיתי אני
היה בתורת פירעון ולא בתורת חסד ולכן צריך לעשות עמהם חסד להיות
אוכלי שולחנך דוק ועוד שמעת למען יותר חידוש והוא שבא דוד להודיע
לשלמה שיעשה חסד עמהם ויהיו אוכלי שולחנו כי אם ראויים לכל כבוד
קדם כי כן כמו שצויתיך שיהיו אוכלי שולחנך כי השולחן הוא שולחן שלך
שולחן המלך כן מתוש קרבו הם אלי כשהלכתי לי דורך ושולחן לאכול לא
עשו עצמם עיקר לומר כי השולחן שלהם יהיו אוכל שולחנם מפני כבודו
אלא אדרבה בקנו לי השולחן ואחר קרבו גם אלי ועשו עצמם כאוכלי.
שולחני ולמען אשר אלה לו ראוי לכל כבוד דוק.

יואל סי' ב'
עיין בק' נשדפת תוש'

פסוק ואכלתם אכול ושבוע ידוע כי כל אכילה שבקודש היא כוית דבר קשה
דהולל ואכלתם לשבוע מאי ואכלתם אכול ושבוע אלא דרך העולם
היא אכילה לחוד ושובע לחוד דקאמר אדם אוכל עד שישבע לכך אמר
ואכלתם והיה הברכה שקשורה במעיכם כי לא תבחינו בין אכילה לשביעה
אלא אכילה ושביעה יהיו באים כאחד וזש' אכול ושבוע והיון שקיבלו
דבר זה משל מאי והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא
דבר פלאי כזה אכול ושבוע אכילה ושביעה באים כאחד כמו שפי' בפסוק
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך
ובפסוק צדיק אוכל לשובע נפשו דוק ולא יבושו עוד לשני דייתו חירפת
רעב דכתיב למען לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים אי כמו לא יצטרכו זה
לזה דמתן דאכול דלא דליב בהל לאסתכולי כאמר מרז"ל בפסוק כרום
זולות לבני אדם כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום זה הרי
שמתבייש ופניו משתנות וזש' ולא יבושו עמי לעולם ולא יצטרכו זה לזה
כדכתיב אפס כי לא יהיה בך אביון דוק ועוד יל' במה שפי' בפסוק לך

בבק' דברכות דף ו' ע"ב

ועיין בפסוק אלך בסאת
את עניי ונו'

ועוד י"ל במרז"ל מלוה ה' חונן דל בעה"ז כי הצדקה שאנו עושים עם העני לא
היה קב"ה יכול ולא אנו בוראים וכיון שכן ולנו בושת הפנים על מתן צדקה
כי היה אלוי ניתן מתנה מרובה בפי הראוי כיון שלא אנו בוראים דוק ועוד
י"ל לך ה' הצדקה לך כלו' לעשות צדקה עם שלטך ועמכו ולנו כלו' בושת
הפנים כי נשכחה בבושתינו והפסנו בלמתקנו כי חטאנו לך ואנו ביזונים
בצדקה ואין אנו ביזונים בזרוע כמרז"ל בפסוק שמעו אלי אבירי לב הרחוקים
מצדקה כל העולם ביזונים בצדקה והם ביזונים בזרוע דהיינו כאלו בכח
מעשיהם וכיון שאנו ביזונים בצדקה ראוי שנשכחה בבושתנו ונהיה בבושת
פנים ואתה כוס היה הכלו השתא בענין שבאתי כאחד היום והיינו בענין
שבאתי ויחידה הלבבה ובושר הרי שהחזק בושה וזש' ולנו בושת הפנים
כמו בושת החמה דפסוק ביה ובושת החמה ועוד י"ל במרז"ל בפי' דרדרים
בפסוק שמש ירח עמד זבולה וכו' בכבודי לא מחיקם וכו' וזש' ולנו בושת
הפנים מרמקיכו בביזוי ובושה ולא בכבוד למה כוס היה שלא מיחה בכבודו
של הקב"ה כן אנו אין אנו מוחין בכבודו של הקב"ה ועלכן גם אנו אין
לנו כבוד גלה כבוד מישראל ואנו בבושת פנים דהקב"ה כי מכבדי אכבד
שיקדרכו בכבוד ולא בביזוי דוק כי חריף הוא:
פסוק קרוב ה' לכל קוראיו לכל אוקם שהם בכל קוראים אך איכו קרוב לכל
אשר יקראוהו עדם יקראו אלא כדי שיהיה קרוב לכל אשר יקראוהו
צריך קהל גדול שיקראוהו באמת דהיינו שלא יהיה מלוקם שבקוב בדם
ויפקדו בפיהם וכו' קרוב אתה בפיהם ורחוק מכלוקיהם כמה דאת אמר
צעקכו בפיכו מעלכו מהלקול ומיקם לבכו בלותר בפיכו אנו צועקים מעלכו
ולבבו מהלקול ומיקם חורש מחשבות און ומש' צעקכו כביוזא קרו בחיל
בפיכו מלא כי מהלקול ומיקש לבבו כמצח רענין מהלקול ומיקש לבבו הוא
פירוש צעקתכו שצעקכו ומבריוים בפיכו ומקודים לבוך פי מהלקול
ועיקם לבבו ומה שפי' עיקר דהיינו כענין ויפתוהו בפיהם בגזל רק:
פסוק צור ילדך תשי כי יכול כמוהו שאין ישראל עושים רצון דהקב"ה מקיטין עיין בס' נש רק ריקו א'
כח גבורה של מעלה והו תשי ולכן היוד זעירא דהיינו מעמיט דמסע
וקיים היה זכה עלה ותשכח אל מחוללך והם כח אל מחוללך ועיין מה

שפי'

שני בפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת ועשית כח ה' אלהיך הנ"ל
בעונך ושם הארכתי

פסוק נפשינו כצפור נמלטה מפח יוקשים ולא קיימא דנמלטה שלא נלכדה
בפח ונמלטה היינו שלא נלכדה בפח יוקשים דהכי הוא משמעו כמו
נמלטה מפח ויקשים שלא נלכדה בפח אלא נלכדה ממש ונמלטה מתוך
הפח כי הפח נשבר וכו' דוק ויתו' נפשינו נמלטה מפח יוקשים כצפור שהיא
בפח המוקש ונמלטת על דרך גם דמיון דהיא תוך הפח קשה להמלט
וכן נפשינו היתה בפח מוקשים וקשה להמלט ומיהו לא כצפור ממש
דהצפור כשנמלטת מתוך הפח היא נמלטת הצלה גמורה אלא כשבר
רגל או כשבר יד מהמוקש שהיא נלכדת אבל אנחנו הפח נשבר ואנחנו
נמלטנו אין פירושו נמלטנו מהפח אלא נמלטנו משבר הנ"ל דקאמר
הפח נשבר ולא אנחנו נשברנו ואנחנו נמלטנו משבר רגל או שבר יד

משלי סי' יט עיין דף רכב א'

פסוק שכל אדם האריך אפו פירוש יש ג' מדות שבני אדם אחד מקלו'
והאחד כעיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו ואחד
מעביר על מדותיו ולא חני ולא מרגיש ואחד מעכבי אפו מעביר
על מדותיו אלא כועס ובוער בקרבו מיהו אינו מקלותו אלא בקיום
כליה וכועס בקרבו כמוקן מוקן לזה אמר שכל אדם הוא האריך
אפו ולא להיות מקלותו מיהו אינו ויקון אלא מעלים רוחו ונפי
דינה ודאי זה הוא שכל אדם ולא מקלותו כי זהו שוטה שמתוך
מקלותיותיו יכול לבוא לידי קבלה לתנם וקפדותו של אדם הוא עבור
על פשע להיות מעביר על מדותיו לגמרי וקפדותו הוא כמרז"ל כל
המעביר על מדותיו מעבירים לו על פשעיו ומאריך ימים כמרז"ל דוק
ועוד י"ל מכין מזיק כי כבוד ותפארתו חוזר לשכל הנ"ל לא קפדות אדם
אלא קפדות השכל כלומר שכל מפואר כי המאריך רוחו ונפי דינה
הוא שכל אבל בוא סוף הוא שכל אדם בשר ודם אבל קפדות השכל
הוא עבור על פשע כי יכול הוא שכל אלהי רוצה לפורש שמעביר

על מרומיו דכתיב מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע וגו' דוק ועוד י"ל
ענין ארך קו אמת כי שכל אדם הארך אפו מאריך אפיה ומיהו אף
סוף סוף כועס וכועס אינו מאר לו כל כך מאריכות אפו אך תפארת
הארוכות אפו והיינו עלת המשך מתכו אלא עבור על פשע כי מקום שעובר
ממקומו הכנס זעיר דיקא מעביר על פשע כמרז"ל כל דינא כעל
דינא ולפי זה ותפארתו היינו תפארת הארוכות אפים הנ"ל כמאמר התעלה
המשך מאריך אפו אלא עבור על פשע כנ"ל דוק ועוד י"ל מעד
שבפין מדי תפארת האדם ודפי כתיב ותפארת בנים אבותם כמשל
כי האב תפארת האדם ולאחר שכל אדם היינו הבן שהוא עדין
אדם הארך אפו אך עדין לא הגיע למדרגת עבור על פשע אך תפארתו
דהיינו אביו שכלו הוא עבור על פשע כי הוא אדם גדול ואין לו
כעס כל כך דוק ועוד י"ל דקשיא מיירי בבן וכאב כי יש בן שאביו
רע ושכלו הוא הארך אפו וסובל כעס מאביו משום מצות כיבוד
אב ואם ושכל תפארתו שלבן שהוא אביו הוא עבור על פשע על בנו
כי האב שמחל על כבודו כבודו מחול ואינו מעניש את בנו דוק ..
פסוק וה' חפץ דכאו החלי פירוש וה' הוא ובית דינו חפץ דכאו ידוע כי כל
חפץ ה' הוא להצדיק בריותיו דכתיב ה' חפץ למען צדקו ולא אל
חפץ רשע הוא כמו שפי' בפסוק כי לא אחפוץ במות רשע וכו' אמנם
כשיודע הקב"ה שאינו דין וחיוב שמחייב לאדם הוא לטוב לו מחייבו
כי אולי חיים הוא זכות כמו שפי' בפסוק הנ"ל כי לא אחפוץ במות
רשע ובפסוק כי חפץ ה' להמיתם וכמו שהיסורים הם יסורי אהבה
קרובן כיד ה' חפץ דכאו במאור הוא כדי להצדיקו ולהרבות שכרו כמו
שפי' רש"י ז"ל אך באשר הם יסורים של עון אין לו חפץ בהם כמאמר
ימוח דיה שלא יחטא ולא ייסרנו דהוי דקשיא דחטא חפץ לייסרו
כדי להחזירו למוטב ולהצדיקו מידו עיקרם של יסורים אין לו חפץ בהם
דבוח היה לו שלא יחטא ולא ייסרנו אך וה' חפץ דכאו לצדיק הנ"ל

ישעי' סי' נג
עיין דף קמ"ב ע"א
ודף קמ"ב ע"ב
ובס' ... דף קמ"ה ע"ב

הנב

הכל ישפיל עכרי וגו' ואם הוא יהיה צדיק והקשים אשם בנפשו פי' שלא
יחזיק טובה לעצמו לומר כי דם יקרי להכפר כי אין בו עון אשריתא אלא
קשים אשם בנפשו לומר שהקשים בנפשו אשם דקיימו שבנפשו הקשים
עצמה לומר אבל אשמנו וקו' קשים קיו הנקבה הנפקדת אז יראה
זרע וכו' ורז"ל פי' אם קיבלם מאהבה כאשם מה אשם לדעת פי' לרצונו
אף יסורים לדעת ומקבלם עליו ברצונו כמו שפי' בפסוק כי את אשר
יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה פי' הכן ירצה באותם יסורים ומקבלם עליו
בסבר פנים יפות ואומר כולו אחי כולו רעי כי בודאי שהיסורים הם כל
עון אשר חטא בם יכול איכו יכול הקב"ה ליפרע שאם יאמר לא דם ולא
שכרם עכ"פ ואם לאו וכו' והכי פי' וה' חפץ דכאו החלי אם הוא ירצה ויקבלם
מאהבה כאשם מה אשם לדעת וכו' ואז יראה זרע וכו' ורז"ל פי' כל מי
שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים והכי פי' וה' חפץ פי' האדם שה' חפץ בו
דכאו בחלי וכו' וקאי החפץ לאדם שהוא חפץ ביקרו לא לדכאו ויחלי
הכל ולפי זה וחפץ ה' בידו יצלח יהיה כן לפי פי' זה דפי' וה' חפץ במי
שהקב"ה חפץ בו אמר שאם יקבל היסורים באהבה אותו חפץ ה' שיש
לו באדם זה שחפץ בו בכלל וה' חפץ דקיימו מי שהקב"ה חפץ בו בידו
יצלח ולא יעשה אותו חפץ בו כי עתה יתפוץ בו יותר ויותר דוק אי בעי
לאידך פי' שפי' וה' חפץ הכאו שחפץ מעשה דכאו ונפי' דקיימו כהכאו אם הוא
ירצה ויקבלם עליו מאהבה לכך אמר שאם הוא ירצה אותו חפץ ה' שחפץ
דכאו בידו יצלח ולעולם יהיה אותו חפץ הצלחה לנפשו דוק ועוד י"ל
ענין חדש וחפץ ה' שחפץ דכאו החלי בידו של הקב"ה יצלח דקיימו
שלא ידכאנו ביד אחר וחתנו ומלאך אכזרי ישולח בו אלא בידו של
הקב"ה דוק ואם כפרם מדו של זיעו הכל דקיימו שמפרים ואו"ל
במה מעלות טובות למקום עלינו כי על מעלות קבלו היסורים ירבה
שכרו כי חביבים יסורים ושכרו הרבה מאד ועל שכר קבלו מאהבה יראה

זרע שאותו זרע יאריך ימים כמרז"ל בזוהר מדלא כתיב ויאריך ימים בוין העטוף
אלא לא יאריך ימים אחר לזרע הנז' שיראה זרע קיימא שיאריך ימים
ולא יראה עיקת בנים שהיא קללה שבגנזה מזרע דור המבול כמרז"ל בפסוק
עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וגו' כמו שפי' בפסוק מי גבר יחיה ולא יראה
מות עיין שם לא מבעיא כי יראה זרע קיימא שיאריך ימים אי כמי יוקר
ככון כמה שכתוב יראת ה' תוסיף ימים אם כן יראה זרע כשר ויראה שמים
שיאריך ימים ולאריכות ימים קייבו על יראת שמים דכתיב וטוב לא יהיה
לרשע ולא יאריך ימים כצל למה אשר איננו ירא מלפני אלהים ומן מעיבו
שמבטיח הכתוב לצדיק שיהיה לו זרע כשר כמו שפי' בפסוק גבור בארץ
יהיה זרעו ויחפץ ה' שיש כיד אחד דקייבו מי שהקב"ה חפץ בו בגלל כיד
זרעו יצלח שגם כזרעו יחפוץ הקב"ה דקייבו שגם זרעו יהיה זרע כשר
ירא ה' דוק ורז"ל פי' וחפץ ה' בידו יצלח קייבו שתלמודו מתקיים בידו וקייבו
למי כיחפץ ה' היא דקודה כמרז"ל בפסוק לכל זמן ועת לכל חפץ קדק
המתים דקייבו הקודש שהיא חפץ ה' ואחרונו גבורה לו ... הכילור
העבין כמרז"ל כפי' דברים בפסוק רומש כשדו מכונר יסוב לימי עלומיו
שהיתה תלמודו משתכח ממנו וזה לאחר ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים
בידו ולא ישתכח תלמודו ממנו מחמת חולין ויסורין דוק ועוד י"ל שתלמודו
מתקיים בידו דקייבו שלא ימותו תפיו ותפי זרעו ותפי זרע זרעו עד עולם
אם בפרש בידו של זרעו הנז' מחמ' דוק

פסוק כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה אך איכו מבכיר עליו תעשלי פ' ג
יסורים קשים שלא יבעטו אך וכאב ומתפלל ביסורים קשים אב
כן ירצה מי שהוא במדרגת בן ורוצה בו כמרז"ל בפסוק וה' חפץ דכאו
מי שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים דוק ועוד י"ל וכאב ומדרד את בן
ירצה סקול רוצה ביסורים ומקבלם בפיו בואו אחי בואו רעי כמרז"ל
ברכי אלעזר בירבי שמעון ועוד י"ל ירצה לשון רצוי ופיוס והפי פירושו
וכאב ומדרד את בן שירצה ויפיס אותו אחר שידכאנו כי כן דרך הקב"ה

מי כמי שלא יביא ביטול
קורא באותם יסורים כי
יסורים שיש בהם ביטול
קורא אינם יסורי אהבה
כמרז"ל בפק' דברכות וכמו
שפי' בפסוק שבעך
ומשנאתך המה יכחוני
ופסוק אלהינו מחזיקים וגו

אחר שתיוסר לצדיק מתפייסו ומרצה לו כמו וכלם את כן ירצה הקב"ה
גם דהיינו בענין שנאמר ברצות ה' דרכי איש והקב"ה רוצה ה' את יראיו
אם כן ובלא ומרצה את כן ירצה הקב"ה בו שרוצה בו ורצונו בו חק
ועוד י"ל על דרך ה' צדיק יבחן וגו' עיין שם והכי פי' בו את אשר יאהב
הקב"ה בו שיאהב את ה' ויקבל התוכחת מאהבה ומתוך כך יאהב ה'
כתרז"ל כי התוכחה מביא לידי אהבה אם כן מי שיודע הקב"ה בו שיאהב
ה' יוכיח שעל ידי תוכחה יבוא לידי אהבה ובלא ומרצה את כן שירצה
ויחפוץ בהקב"ה על ידי שהוכיחו כמו"ש ואוהבו שיקבל מוסר דוק והיינו
דסקים יאהב וירצה ולא בקיב אוהב ורוצה דוק

פסוק וירא יעקב כי יש שבר במצרים פי' רז"ל שבר ומבשור ספר ואחר כן עיין בס' פ"ד דף רע"ח ע"ב
יצאו ברכוש גדול הענין מה ענין ראיה זו כאן וי"ל ענין הוא ידוע
שעל ידי רעב זו הסבה ירדו יעקב למצרים דבקים בן קרש אחד
ובינו וכל אשר לך ועל ידי רעב זו נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול
דהיינו מה שכת' ~~[illegible]~~ המפרשים בפסוק וילקט יוסף את כל הכסף וגו' ולפירוש
בסף לקחו ושאל דבקים וינצלו את מצרים וכו' וירא יעקב בפעמון
זה כי יש שבר שעל ידו יתקיים הגזרה ועבדום ועינו אותם ועל ידו
יתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול דוק מיהוא חריף ומבין ועוד י"ל
ועוד חריף כמה שכ' בפסוק ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם
דהיינו כי על ידי הרעב את העם העביר לערים ובמצא שלא היו בני
ישראל כגרים במצרים כארץ גרים ונכרים והיינו בארץ שלא היה להם
של יושבי הארץ והיו הם גרים עיין שם במצא כי הרעב היו בתוך
מתוכה הטעם לשבר הגלות דידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם
וגם להבטחה דואחרי כן יצאו ברכוש גדול בגלל דוק

פסוק ויאמר לאחים ידוע ידע פי' ידוע ידענו הקב"ה ידיעתו כי שתי עיין בס' כ"ש דף ל"ג ע"א
ידיעות יש כאן כדאמרינן לו כמו ידיעה אחת היה מקודם לא
פסק והוא טעם מקור ידוע וידיעה שנית אינה בלשון מקור אלא ידיעה
בעלמא לו כמו ידוע עוד ידע להכי לו כמו ידוע ידיעה אחת

ותיקון אותה ידיעה קדם ידיעה אחרת וזה ידוע ותידוע זה קדם עד ידיעה
האחרת והקהל ואחר ידיעה ראשונה היא כי גר יהיה זרעך שבגלות יתחיל
מיצחק דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע. ועוד י"ל זרעך זה יעקב כמרז"ל
כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק דהיינו יעקב זרעך מיוחס אחריך
למעוטי עשו זרע פסול שברח מפני שטר חוב כמרז"ל בפסוק וילך
אל ארץ מפני יעקב אחיו שברח מפני שטר חוב כדפי' בפסוק אל תקבו
למה ואל קידוני לו ככו ככה להולך זה עשו שברח וילך אל ארץ מפני:
שטר חוב ויעקב וישב במקום בארץ מגורי אביו וקיבל עליו הגירות כדי
לזכות לארץ כנען אבל עשו הולך לא ישוב עוד וראה את ארץ
מולדתו אם כן ידוע תדע כי גר והגירות יהיה זרעך זה יעקב ולא עשו
אך הגירות יהיה בארץ לא להם של ומספיה דהיינו מרז"ל בפסוק ואת
העם העביר אותו לערים כדי שלא יאמרו לבני ישראל לומר גרים אתם
ועבדום וענו אותם ד' מאה ומה אף את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ובכל
אלהי מצרים אעשה שפטים בעשר מכות ואחרי כן [illegible] מעשה שפטים
יצאו ברכוש גדול דהיינו מרז"ל מתחבק קדם העשירו ישראל ובין במכת
החושך ולכל בני ישראל היה אור במושבותם של מצרים כמרז"ל בפסוק
כי נגלו דסיך ואחר לנקבתי והיה מגלה להם כל מה שבקיבות ועל ידי
כן וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום כמצא כי אחריו פי'
אחרי כן אנכי על ידי דינן ומשפטים גדולים שדן אנכי יעשירו ישראל
ויצאו ברכוש גדול שאם לא כן אנכי לא היו יוצאים ברכוש גדול
ופירוש הענין כפי הנראה ביזת מצרים היה חלף עבודתם ושכר עמלם
כמרז"ל כפי' דסנהדרין שבאו לדין לפני אלכסנדרון מוקדון ואם כן
עשר מכות למה לכן אמר כדין דיק שכשכר עמלם וחלף עבודתם
יהיה רכוש גדול אך לא יתרצו לתת להם רכוש גדול אלא על ידי דן אנכי ואחרי
כן ברע וישאילום וינצלו את מצרים דוק ועוד י"ל דעשר מכות היו כנגד
מה שעבדום וענו אותם מדה כנגד מדה כמרז"ל במדרש רבות ואז"ל

כל מכה ומכה שבמצ' היה ורכוש גדול הוא כשהוא רכוש שרכשו ורכוש
בזיזתן לכם דהיינו פי' המעקרא ככר דין מתים כונס כיתוב אלמנה ויוסף פי
הוא החיים ויולקט כל הכסף הנמצא במצרים לאות תוספת לישראל בתורה
כפי' דמפרשים אם כן לא יצאו מיד ברכוש גדול אלא מעורבה אלא הקושי
כן לכבי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול בקורת רכוש שרכשו דהיינו שרכש
לכם יוסף והדיבין הם בקיומם ותורמובתם דוק ועוד י"ל אלו היה שיצאו
ישראל ממצרים כשהגיע זמן גאולתם ואחרי כן ידין ה' את מצרים משפטים
גדולים ולמה לבו לישראל להיותם מעוכבים במצרים יב' חודש במרז"ל
כפי' דעדיות משפט מצריים יב' חודש לזה אמר הקי"ל דין לכבי
ואחרי כן יצאו ברכוש גדול וביאור הענין אחר שעל ידי משפטים יצאו
ברכוש גדול ככל"ל אי כתי' במרז"ל בפסוק והסיר ה' ממך כל חולי וכל
מדוי מצרים הרעים אשר ידעת שכל מכה ומכה שהיה בא על מצרים היתה
משמשת ממש בישראל כדי שידעו בזו מכה נקוים כשבילם אי כתי
להודיעם כי … ראויים ללקות כי נתערבו בגוים ולמדו מעשיהם …
שפי' בפסוק ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף דכתיב בה'
כנגדו כי בנים זרים ילדו במצרים כי ככפ' היו צריכין להיות במצרים ויראו
משפטים גדולים שבמשפטים מצריים וכי הם ראויים ללקות גם כן ולא ה'
שהיה לבו שמע כשרבו מצרים בפרט במכת הערוב דכתיב בהדיא ושמתי
פדות בין עמי ובין עמך במרז"ל עליו כי ראויים היו ישראל ללקות בו
עיין שם כי טוב וכזה ככין קושית עבותה דקאמר ואחרי כן יצאו לשון
רבים דהול"ל יצא לשון יחיד כמו שכתב לשון יחיד כי גר יהיה זרעך
ולא אמר יהיו ותיהו כבר כתיב ועבדום ועינו אותם ולא כתיב ועבדוהו
ועינו אותו אותם וכל לומר שירמז על ערב שיצא עמהם ולא יצא
הוא לבדו אותם ויקר בפון י"ל בתר שבפין וגם את הגוי אשר יעבודו יעוי
ובפ' ורבו' רבות כל המולכות לך לפי דרכי יצחק לכך כי הגוי אשר
יעבודו הם ישראל המעבדים ורמז כי גם בהם אעשה משפטים אלא ביעוי

דחוק שמעתו כמה פושעי ישראל בתרגום בפסוק וחמושים עלו בני ישראל עיין
שם ועוד בכל התפלות היו עומדים עם הערב רב גם ויש' וגם את הגוי
אשר יעבודו דהיינו ישראל שיעבודו למצרים דן אנכי ואחרי כן אחר מיתתם
ומזרח שיאמרו ורעך הדיבן שפושעי ישראל יחרבו לצאת בי קודם
לא היו רוצים לצאת ואחרי כן יצאו ואפילו אחרי כן לא רצו לצאת אלא
ברכוש גדול שלקחו את חן העם בעיני מצרים וישאילום בעבור כבוד דישראל
בתרגום דוק ומוד' אשר ידעת היטב שראית בעיניך וידעת גודל מעלו'
מצרים ואם היה הקב"ה מוציאם קודם לא היו יודעים המכות שבאות במצרים
ומיהו לפי מה שפי' אשר ידעת וטעמות טעם המכות כיון דראוי להם כי
היו ראויים ללקות והקב"ה נתן כפרם מצרים כוש וסבא תחתם כמו שפי'
בפסוק ושמעתי פרוש בין עמי ובין עמך עיין שם כי טוב
פסוק אל תזכור לנו עונות ראשונים פי' עונות של ראשונים בענין שבאמר קהלים עמ'
וזכרתי להם ברית ראשונים פי' של ראשונים ומת' בתרגום בפק'
דראש השנה נושא עון היה עביד וכו' מעביר ראשון ראשון וכו' היא דף יז' ע"א
המדה ועון עצמו איכו נמחק דאי איכא חבא עונות מחשיב בהדייהו
ולזה אמר לנו אל תזכור עונות ראשונים דהיינו לוקח דמעביר ראשון
ראשון אפילו איכא רוב עונות למר מעבר ויקדמונו רחמיך כי דלונו מאד
דהיינו עניים ודלים מן התורה ומן המצוות ולא תורה ולא מצוות דמגנו
עלן דוק ומת' בתרגום בפר' דשבת בשעה שמכניסים אדם לדין שואלים דף לא' ע"א
לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' והנה באמונה כתיב
קודם האמונה וקי' באמת בעדים עדים קבעת עתים לתורה
גם כוס גם כן שיכה בעיניו אבו רואה האדם עסוק ומדוד בפועלו
והקודר מוכחת בקמן זויק לכך אמר אל תזכור לנו עונות ראשונים בשעה
שמכניסים האדם לדין דהיינו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה
ולכאורה ברא"ה דראשונים דקאמר היינו בערך אחרונים דשאלה שנית
אינה ראשונה זולת אם כאמר דהוא ראשונה בערך השאלה אחריה

דהכי משכחן בתלמוד קצובן במתני׳ דנשא דסופה מעל׳ שהיא סופה
דרישא דרושא ומיהו כזה ענין הרי״ל כמה שכתבו התוספו׳ ס״פ דיני
ראשונה לשלא וזו ראשונה לדין לקרץ דהיא דפוטר ממי ראשית מדין
במעשה דשקין ראשונות מעש זו לשלא וזו לדין וכיוצא בזה דקדוק לשבח
במעשה שמכניסים האדם לדין ומ״מ לא תימא דסדר זה הייני דוקא במעשה
שמכניסים האדם לדין אבל במעשה הדין והמדין קחילת דינו על דברי תורה
וכיוצא במני לשבת דפ״ק דסנהדרין אין קחילת דינו ומ׳ דקשה אמאי בקטן
לשון שאלה אלא ודאי לותר מעב׳ דפסוק והיה אמונת עתך ושאלה ראשונה
היא בשאלה וכנה באמונה היינו דוקא בענין שלא אבל בענין הדין
אין קחילת דינו בסדר השאלה אלא פוטר ממים ראשית מדין וקרא במי
הכי דייק ראשית מדין ולא ראשית שאלה וכיוצא במי דבקים ענינות
ראשונים דהיינו ראשונים מעש כל אחד ראשון למלקיה דוק כי הוא
חריף ולכ~~[illegible]~~ קושיא לא ליכו מה דאמר דקל׳ על ככה ומה הגיע
אלו למקנס סדר אחד במעשה השאלה וסדר אחד במעשה הדין ולמאי
לא כקטוכהו בסדר השאלה והיה קן אותו על ראשון ראשון וי״ל ענין
חריף חדא למשמעינן דשקולים הם בשאלה ובקב באמונה ובקבעת
עתים ולכן במקום אחד מקדים זו ובמקום אחר מקדים זו. כענין
מרז״ל בפסוק הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן וכו׳ ועוד י״ל
לעולם דאמונה עיקר וראשונה דפסוק וצדיק באמונתו יחיה ולכן
מקדים האמונה ומיהו משום דעיקר החטאים ורובם בלים בשביל
שלא עסק בתורה שאם היה עוסק בתורה לא היה חוטא חלא שהיה
יודע חומר החטא ובמה לוים החטא וחוטא אחד יאבד טובה הרבה
ועוד כי התורה מאירה עיני האדם ומזהירו ומודיעו כמרז״ל בפסוק — סדר קצוה ר״ו דף צה ב׳
כי לרגלי דרכין ואור לנתיבתי ואם היה עוסק בתורה היה יודע להזהר
ואפי׳ שלא עסק בתורה ולא היה בו כידן בבשל בעבירה על כן פוטר׳

דחושך שתקו במה פושעי ישראל בתרגום בפסוק וחמושים עלו בני ישראל עיין
שם ועוד בכל המכות היו טועמים טעם המכה בגזל וכו' וגם את דגוי
אשר יעבודו דהיינו ישראל שיעבודו למצרים דן אנכי ואחרי כן אחר נתעל
ומורח שיהיו זרעך הדיבן שעשיתי בפושעי ישראל ימרדו לצאת מי קודם
לא היו רוצים לצאת ואחרי כן יצאו ואפילו אחרי כן לא ירצו לצאת אלא
ברכוש גדול שאלו את חן העם בעיני מצרים וישאילום בעל כרחם דישראל
בתרגום דוק ותמיד אשר ידעת הייט שראית בעיניך וידעת גודל מעלו
מצרים ואם היה הקב"ה מוציאם קודם לא היו יודעים המכות שבאת למצרים
ותיהו לפי מה שפי' אשר ידעת וטעמות טעם המכות ביחד דרתו להם כי
הין ראויים ללקות והקב"ה נתן כפרם מצרים מש ושכח הקים בפושעי
עיין שם כי טוב
בפסוק ושמתי פדות בין עמי ובין עמך
פסוק אל תזכור לנו עונות ראשונים פי' עונות של ראשונים בענין שבאמר תהלים ע"ט
וזכרתי להם ברית ראשונים פי' של ראשונים ועי' בתרגום בפק'
דף י"ז ע"א
דראש השנה בושא עון היה עביד וכו' מעביר ראשון ~~ראשון~~ וכו' היא
המדה ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא אחת עונות מיחשיב בהדייהו
ולזה אמר לנו אל תזכור עונות ראשונים דהיינו אותם דמעביר ראשון
ראשון אפילו איכא רוב עונות למה תזכור ימהרו רחמיך כי דלונו מאד
דהיינו עניים ודלים מן התורה ומן המצוות ולא תורה ולא מצוות דעגבו
דף ל"א ע"א
עלן דוק ועי' בתרגום בפ' דשבת בשעה שמכניסים אדם לדין שואלים
לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' והנה באמונה כתיב
אכדה האמונה וקי' באמת בעדות עדרים עדרים קבעת עתים לתורה
לא בוש לא בלנה שיהה בעיניו אינו רואה האדם עמוק ומדור בפועלו
והקורא תמונת בקרן זוית לכן אמר אל תזכור לנו עונות ראשונים בשעה
שמכניסים האדם לדין דהיינו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה
ובאורייתא ברכה דראשונים דקאמר היינו בערך אחרונים דשאלה שניה
אינה ראשונה זולת אם כאמר דהיא ראשונה בערך דשאלה אחריה

דהכי

דהכי אשכחן בתלמוד קדושין למקני דישא דפירא מעכ' שהיא פירות
דרישא דרישא ומיהו כראה ענין חריף במה שכתבו התוספו' שם דהו'
תשובה לשאלה וזו התשובה לדין להקדים היא דפוטר מיד תשובת מדון
במלה דשייכין התשובות ממש זו לשאלה וזו לדין וביאור כזה דקדוק לשכת
בשעה שמכניסים האדם לדין ופי' בלשון דסדר זה הייתו דוקא בשעה
שמכניסים האדם לדין אבל בשעת הדין והמדון קאיל דיבו על דברי קורה
וביאור במה לישבת דף כ' דסנהדרין אין קתילת דיבו ופי' דקשה אמאי בקטן
לשון שלנה אלא ודאי לומר מעכ' דפסוק והיה מתוכת מעך ושאלה תשובה
היא בשאלת והכל בתשובה הייתו דוקא בענין שאלה אבל בענין הדין
אין קתילת דיבו כסדר השאלה אלא פוטר מיד תשובת מדון והרא בתי
הכי דייק תשובת מדון ולא תשובת שאלה וביאור במה דפתיב שוכות
תשובות דהייתו התשובות ממש כל אחד ראשון לשאלה דוק כי הוא
חריף ~~הקב"ה~~ קושיא לא היתה מה יהא הקב"ה על בכך ומה הנים
אלו למנקם סדר אחר בשעת השאלה וסדר אחר בשעת הדין ולמה
לא כתוביהו בסדר השאלה והיה כן אותו על ראשון ראשון וי"ל ענין
חריף מאד לתשובתיהן דשקולים הם בשאלה ובקצת בתשובה וקבעת
עתים ולכן במקום אחד מקדים זו ובמקום אחר מקדים זו כענין
מרז"ל בפסוק הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן וכו' ועוד י"ל
לעולם התשובה עיקר והתשובה דפסוק וצדיק באמונתו יחיה ולכן
מקדים האמונה ומיהו משום דעיקר החטאים ורובם באים בשביל
שלא עסק בתורה שאם היה עוסק בתורה לא היה חוטא חדא שהיה
יודע אופני החטא וכמה לירא החטא וחוטא אחד יאבד טובה הרבה
ועוד כי התורה מאירה עיני האדם ומזהירו ומודיעו כמרז"ל בפסוק (סדר קצוב ד"ן דף צה ב')
כי לנגדי דרכיך ואור לנתיבתי ואם היה עוסק בתורה היה יודע להזהר
ואף שלא עסק בתורה ולא היה בר בידו כבשל בעבירה על כן פוטר'

כתר דעת דף ה' ע"ב

מים ראשית מדון ועוד י"ל במדרז"ל בפסוק אשריכם זורעי על כל מים שבזמן
שישראל עוסקים בתורה ובג"ח יצרם נמסר בידם וכו' אשרי אתם עסוקים בה' יצר
דף ל' ע"ב
ובמדרז"ל בפ' דקידושין אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם
דף ה' ע"א
אבן הוא נימוח וכו' ובמדרז"ל בפ' דברכות בפסוק רגזו ואל תחטאו עיין
ובמו שפי' בפסוק ויאמר ה' אל עזכם את קורח וכו' וזש"פ [illegible]
מים הוא ראשית ושורש לכל הדוכין ומדון שבעולם דוק
פסוק על כן קרא למקום ההוא בבל דוקא על שם בלל שפת כל הארץ
ולא בקרא גם כן בפוץ על שם ויפץ ה' אותם דבריו הוו שם ותמה
ראית לקרוא שם המקום בבל על שם בלל שפת כל הארץ ולא בפוץ
על שם ויפץ לזה אמר כי על כן יצדק כי קרא שם המקום ההוא בבל
דוקא ולא בפוץ כמו למר כי שם באותו מקום בלל ה' שפת כל הארץ
אבל הבפוץ היה משם והלאה כי משם הפיצם ה' על פני כל הארץ מעצא
כי הבפוץ היה משם והלאה על פני כל הארץ לא כה ואם כן לא יצדק
לקרוא שם המקום על שם המאורע אלא דבר שאירע שם אבל הבפוץ
משם והלאה כי הפיזור אינו בדוקא כה ואיך יצדק לקרוא שם המקום
על מה שלא היה בו וזה חריף ובכון ועוד י"ל יותר חריף במדרז"ל
הבה נירדה ונבלה שם שפתם משפקם במעשה אותם בבלה עיין שם והייבו
דדיק דהו"ל ונבלבל שם שפתם מאי ונבלה לשון בבלה משפקם במעשה
אותם בבלה שהיו מכיר איש את רעהו וכו' במצא השורש ועיקר הבלבול
היה בלבול שפתם ואחר מתילא ומאלו נמשך שנתפזרו על פני כל
הארץ אם כן על כן כראוי ובישר קרא למקום ההוא בבל דוקא לומר כי
שם בלל ה' שפת כל הארץ ואחר כך משם פי' מקוך שבלל שפתם
סובב שנפוצו על פני כל הארץ אם כן שם העצם של הוא בבל כי
הוא העיקר והבפוץ מאלו נמשך משם מקוך הבלבול דוק
פסוק על כן קרא למקום ההוא באר שבע הש"ן פקוחה לשון שבועה
ולא באר שבע הש"ן כפנול לשון שבעה על שם שבע כבשות

יכמרז"ל בפ"ק דסוטה
דף כ"א ע"א קורח בעיניפס
דנפיק כה מגנה ומצלה

הצאן למה כי שם נשבעו שניהם וראוי לקרות שם המקום על שם
המאורע דהיינו יותר מעל שם המאורע דיחיד והנה שבע כבשות הצאן
הי' אברהם לבדו דכתיב ויצב אברהם את שבע כבשות הצאן לבדיהן
והשבועה הי' לשניהם. כי שם נשבעו שניהם דוק ועוד י"ל יותר חריף
על דרך שפי' בפסוק הקודם על כן קרא למקום ההוא בבל כי בבל הי'
עיקר וכן הכא כיון שעיקר והתכלית הנכון שבע כבשות הצאן הי'
כדי להיות כעדות הברית והשבועה כי זה היה התכלית כי שם
נשבעו שניהם אם כן ראוי לקרות שם המקום על שם השבועה כי
הוא העיקר והתכלית כי הצאן אם היו סבע לו שעולה אינו מעלה
ומוריד לא הי' עיקר היותם שבע אבל השבועה עיקר דוק ..
פסוק הן גרשת אותי. פי' רז"ל אחר קין אקהול גרשת אבא שבקיבה בו עיין דף ת"ד א'
הן דכתיב הן האדם הי' כאחד וכו' ויש לקשות מכל מה הא
להוציא קרא מפשוטו ועוד קשיא טובא מה ראה קין על ככה ומה
הגיע ~~אלי~~ והנה לאכין כשר קין וכי לא הי' לו לאדם הראשון נשים
אחד אלא קין וי"ל דרז"ל קשיא להו קרא טובא דקאמר קין גרשתני מאי
גרשת אותי דהוא לשון כבר כמופלג ועוד מלת היום מיותר דכבר
ידענו דהיום הי' לכן פי' דאמר קין הן אבא גרשת גירושין במאמר
מעדן בעוה"ז אבל עתה אותי היום אתה מגרש מעל פני האדמה
ואין לי תקומה ומקום לנוס כשמאל אבא הי' בקירת גירושין מה
קורת גירושין ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר כך אבא גרשת
מגן עדן והלך בעוה"ז אבל אותי היום מגורש מעל פני האדמה
אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח ואסקי דוק ועוד י"ל כדי לתרץ
קושיא למה קרא לאדם ק' דנקט לשנא דקרא קין האדם וגו' ופירוש
הענין כמו שפי' שם במדרש דלהיות האדם קין יחיד בעולמו שלא
הי' זוג באותיות כמו"ש בפסוק הן עם לבדד ישכון וכו' גרשתני

כן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים. כי הסתירה דרצון כידוע בדברי׳ שם על פי
דברי הרמב״ם ז״ל בריש פ׳ ה׳ דהלכות תשובה דבכל אדם נרשם היום מעלל
מפני האמרה ומה ענין יש לזה ואם נגרשני מפניך אי אפשר וכו׳ מפניך
אסתר אבל מפניך אסתר כי מלא כל הארץ כבודו ועוד והיה כל מוצאי
יהרגני ואם נדרשין דכתי׳ מיקרא לא דכתי׳ דוק׳׳

פסוק לכו ובמעריבו לשתעשים וכו׳ קשה מאי לכו כאן משמעי לה וי״ל על
פי מ״ש לכו ונמדו מהראשונים בפסק על שבגוד לשני אחין כחוז.
ותמה לא כתקל לעבד ומן זה שרשית דבר רבה אל אחיו במכירתו לעבד
וכי היתה והפקיד וכי ימצא איש גונב נפש אחד מישראל והתעמרו
וכו׳ מה נעשה לנוס הדין לזה אמרו יש לכו שתי תשובות אחת וידוע
אל יהי בו פ׳ ידיבו דשוקבו במו ויקח את כל אחיו מידו כגזור לא
מתעמר בו דהיה כקים והתעמר בו אבל אם לא התעמר בו אין כאן
כי לוס ולכו ידינו ורשוקבו אל יהי בו להתעמר בו וכי היתה אין זו טענה
כל כך לפטור מיום הדין לזה אמר עוד יש טענה ~~אחרת כי בדין~~ בשרנו
קול והקיב כי ימצא איש גונב [כפש] פרט לעצמו וזה אין לך מצוי גדול מזה
כי אחיו כשרבו קול והוא מצוי אצלו וישמעו אחיו אחד לענין דיבא לא
וישמעו הענה דזה אין צריך לומר דבכר סופי הבקוב דמשון כן סדתפדס
ואמיל אלא וישמעו הדין והמשכוך ואמרו יפה דבר ועל זה יומ׳
לכו ונמכרו בהלכות גונב נפש אחד מישראל והיא מישלבו יבואת
ורשוק לתופרו ובמעריבו לשתעשים וידיבו אל יהי בו בכלל דוק וימ׳
אם אין להם רוצים להמצא במרדו לכו להם ובמעריבו אכחבו
וכי היתה מקיימים אכחבו שלהם כלך הקדמוהו אם אכו מסכימים
עלוכם כי ירבו אל יהי בו להיפנו כי אחיבו כשרבו קול וישמעו אחיו
והלכו מעשר שלא רצו להמצא שם אך המביאו כמכירתו ולכן כמשו
ואחיו קדי כאן אותם שלא היו רוצים להמצא במכירתו והיו בוכים בו

עיין בס׳ כש דפרוש א׳

אחוה

אחר שאמר דענין הי׳ בניהם קצת שהקשו ממני שהקשנו להם דוק
פסוק ויגדל הילד ויגמל וגו׳ בראה דהוא פסק משום דבכה חדא לאחר הפסקה
בקים ויגדל הילד ויגמל לגמרא ויגמל הילד והוה שמעינן שהגדילו עד
שנגמל ועוד מה נ״מ דהוא עד שנגמל ועוד קרי ליה ילד וקרי ליה יצחק
דכתיב ביום הגמל את יצחק ועוד דמנ״ה קאי קרא דביום הגמל את
יצחק הוי קרא יתירא דהו״ל בקים ויעש אברהם משתה גדול והוה ידעינן
דהוי ביום הגמל את יצחק דהכי בקים ויגדל הילד ויגמל והכא רז״ל פי׳
ביום הג׳ מל דהיינו שמיני למילתו וקשה מה ענין כאן ליום המילה
הו״ל דהקשו אברהם למשתה הסעודה של יום הגמל ביום שהיה הג׳ מל
דקאמר קרא יום רצון לה׳ ונ״ל בקיצור קצת הפסוק אך אמנם רז״ל
דל קיט ע״ב
בפרק ערבי פסחים אמרו דרש רב עוירא זימנין וכו׳ עיין שם ודבר
יתירי שם לפרש״י ז״ל דאמר דהגמל אינו מענינו כמו ויגמל והוא
ביום הגמל יצחק ובתחלה מסבורו דהגמל כמו הוי כמו ויגמל
ויקרי כמו שהבאתם ומידו בראה לי דקרין עמו דהו״ל ביום הגמל
יצחק ולא היה צריך לומר את יצחק וכיון דכתיב את גמול עב׳ הגמל
על ידי חוטא שגמלתו דאם לאו כן לא יצרך את גמול דוק ומידו בי
ק בראה דכי פריך מאי דכתיב וכו׳ היינו דקשיא ליה כן הכך קושיי
בקרא כדפי׳ ומה שאמרו למשה טול כריך בראה דהיינו כענין מ״ש ז״ל
חטול כריך דכוס כרכת מזון חטוף כריך לך וזהו שאמרו טול כריך
דוק ומה שאמר יהושע אני איני מברך שאין לי בנים בראה לי ענין
דפקני עא״
חריף כמ״ש ז״ל בפ׳ דעירובין כל המוקיר מילה קמ״ד רבה אזיל לשאול
בנא ולא שבקתי ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני
משה כלאם ובקים בן נון בני יהושע בנו ומש׳ יהושע איך אברך קמיה
משה רבי בי אני איני מברך דהא אין לי בנים כשבאל דבר אחד שהשבתי
לפני רבי ולכך אמשה הרעה הגדולה הזאת ואברך לפני משה רבי דוק

ומה שאמר אני אברך ולא באה לברך כמו בקהלתינו. שאמר זקן וכסיל. בענין שהוא
קשה מאוד וי"ל לפי שהוא אורח ואורח מברך כמו שאמ' דורשי רשומות בפסוק
כוס ישועות אשא ובשם אף שהרגתי אוריה ולקחתי בת שבע מתחלה ואני אומר
כוס ישועות אשא שאני אורח ומה' לא באה לברך דבר קשה הוא וי"ל
לא באה לברך לקבל ברכה שיברכוני כי עקר היה לגמרי בכלל והוא בן רות
המואביה וידוע מרז"ל בפט' דכרנות כי אחר שמקברים המתים הוא מי
שבועקס לו כוס ברכה ואינו מברך בן אמת דכי כל נותן בכוס למשיבות
מתנכו נקלן בה. מה' כיון שהוד לא דין לו חיים כעולם והיה בכלל ראוי לו
שיברך כדי שיקבל ויוסיפו לו שנות חיים וזה' אני אברך ולא באה לברך
לקבל ברכה ועל כן אברך כדי שאקבל דבקה ולברכה מברכין וזהו שפי'
בפסוק ומברכה מברכין ומקללך אאור וכוד בתגלת שיקבלו לך כשבולך
כל משפחות האדמה מקום שבכל מברכים אותך מקבלים גם הם דוק
פסוק טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים והוא עשיר קשה ה'... מעשיר
עיקש דרכים והוה ביחא חדא שלא היה מצריך כל כך והיה מקשר מילת
והוא ועוד דהוה ביחא דקוב דומיא דרש דמזכיר רש תחלה וזה' דקאי
פי' טוב הוא רש הולך בתומו מאותו שהוא עיקש דרכים דמאי קחשבן
בכלל להון איש רע עין ולזה אין ראוי לקרות עשיר כי איזהו עשיר השמח
בחלקו וזה כיון שהוא עיקש בכלל להן איכו שמח בחלקו איבו עשיר ולכן
איני קוראו עשיר אלא והוא עשיר הוא מחזיק עצמו לעשיר אבל לפי
האמת הוא רש והכי פי' טוב הוא רש שהולך בתומו מרש עיקש דרכים
והוא עשיר בעיני הוא רש וכסול רש בכבם דוק ועוד י"ל דהוא עשיר חוזר
לרש הנ"ל והיינו ממש כמרז"ל קבז"ל איזהו עשיר עשיר השמח בחלקו ודיין
הולך בתומו ושמח בחלקו הוא באמת עשיר אלא שהוא רש בכספים דוק
ועוד י"ל קרוב לזה במרז"ל כי כל עשיר ורש הנזכר הוא בתורה ולגד אמר טוב רש
בתורה הולך בתומו ומדוקדק טובות מעיקש דרכים והוא עשיר בתורה שבוה

משלי סי' יט' עיין דף רכא ע"א

לו

לו שיהיה עם הארץ ומעותיו מונחות ובוחות עם הכרות ולא עשיר בתורה והוא
עיקש ומתלל את ה׳ ועליו נאמר משנאני אהבו מות ועיין מה שפי׳ במאמז״ל
בפי׳ דאמת בפסוק ולאהבה את ה׳ אלהיך וקרין ועוד בוכל לומר של דרך
הבזל בפי הפשט דקרי ליה הוא עשיר לומר הוא מחזיק עצמו לעשיר בתורה
אבל אם קורא אותו ריש בתורה הרא כי אין לך ריש בתורה גדול מזה דהיינו
עיקש דרכים ועוד כי מזה לנסבות כל תורתו כמז״ל בפסוק חיל בלע ויקיאנו *(בזהר חלק ר״ף קו ע״ב)*
פסוק קוה אל ה׳ דהיינו התפלה ושמור דרכו היינו קדש עצמך דכתיב אלהים *(קוה אל ה׳)*
בקדש דרכך כמ״ש כי שמירת דרכו היינו קדש עצמך להיות קדוש *(עיין בס׳ פרדס רמונים דף כו ע״ב)*
דומה לבוראך דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה׳ וכאמור המענין
כמז״ל מה יעשה אדם ויהיו לו בנים טובים יקדש עצמו בשעת תשמיש הרבה
עשו כן ולא הועילו כי לא יתפלל לומר שהבנים שלו מאת קול דהא וקא
איתא וזש׳ קוה אל ה׳ זו התפלה ושמור דרכו קדש עצמך אי כתי קוה אל
ה׳ דהיינו התקוה והבטחון בה׳ ושמור דרכו היינו כדכתיב ושמרו דרך ה׳ לעשות
צדקה ומשפט ובזה וירוממך ולא תהיה המתמיד לרע להמלך אחשבך
כמו שעושה לרשעים משגיא לגוים ויאבדם כמו שפי׳ בפסוק ה׳ מוריש
ומעשיר משפיל אף מרוממם עיין שם כי טוב אלא וירוממך לרשת ארץ *(ובפסוק כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים)*
בהכרת רשעים תראה דכתיב ורשעים מארץ יכרתו כמ״ש כי אהבת קירש
הארץ ומה ירושה היא זו חלק הרשעים כי בהכרת רשעים תראה כמ״ש
כי רשעים מארץ יכרתו ואחר הקדומים לרשת ארץ רוק ומה לרשת ארץ
זו ארץ החיים דהיינו עוה״ב כמז״ל בזוהר בפסוק ועמך כולם צדיקים לעולם
ירשו ארץ דהיינו ארץ החיים והוא עוה״ב ובן פי׳ רמ״כם בפירוש המשנה
כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב וכו׳ עיין שם וכי קיימא מי עלה שתים
וירד ואחד שיש עוה״ב והכתוב לא מקרי בתורה עוה״ב לזה אמר בהכרת
רשעים תראה פי׳ מה העונש הנזכר בתורה בהכרת הרשעים שם תראה עין
בעין כי יש עוה״ב והיינו מרז״ל בפ״א דסנהדרין (דף צט ע״א) בפסוק כי דבר ה׳ בזה ולא
מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה ודרשינן הכרת בעולם הזה

עברת בעולם בתצאת ב' בפסוק זה של הכרת רשעים קראה בפירוש שיש עולם
מתוך העונש הנאמר ברשעים הכרת הכרת. מתוך[?] משמע שהצדיק לא
יכרת מן העוה"ז והעוה"ב אלא יירשו לנחלת ארץ דוק ועוד י"ל דמיירי
בבעל תשובה ואחר קוב אל ל' מדת רחמים ועשה תשובה מעליא והלאה
ושמור דרכו או קדושה או צדקה ומשפט כנ"ל וכזה וירוממך ביום המצות
לרשת ארץ זו ארץ החיים ואם קרבה לעשות תשובה לא קרוב בשלווקם.
של רשעים בעולם אלא כהכרת דכתיב ורשעים מארץ יכרתו ובכריתה
הנפש ההיא וכזה יבינו לבבך. הענין שלא תהיה בכרת מעולם דוק לי כתי'
על דרך הכ"ל קוה כי ירוממך לרשת ארץ בהכרת רשעים תראהו דכתיב
ורשעים מארץ יכרתו. מכלל דצדיקים ירשו ארץ דוק ועוד י"ל על דרך
הנ"ל מתוך בהכרת רשעים תראה ענין זה בענין דכתיב הכרת תכרת
הנפש ההיא עונה בה ודרשינן לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה אבל
אם עשה תשובה לא כן כה אם כן מכלל תראה דלא ענש הכתוב לאותה
אלא בזמן שעונו בו נדבק אבל אם עשה תשובה לא דוק ועוד י"ל
דרך הנ"ל דע למה אמרתי כי ירוממך לרשת ארץ ולא לאבדך מהארץ
לפי שבהכרת תראה (רשעים) ענין זה כי כשהקב"ה כפיע מן הרשעים ומכריתם
מן העולם מרוממם קודם כדי להפיל מפלה גדולה למשולות כנ"ל
בפסוק ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם וכמ"ש בפסוק אחר הדברים
האלה גדל המלך אחשורוש את המן וכו' דוק.. נז
מוסלי סי' יד
פסוק בכל עצב יהיה מותר שמעתי ענין חריף בכל עצב זו מז עצבים.. עיין דף נז' ע"ב..
ובסולם יהיה מותר ויקרון כין זה לזה כי זה מוהב וזה מכסף וזה מעץ
וזה מעלין אך דבר שפתים אך למחסור בכל עצב הכ"ל כי פה נבר ולא
ירכיו ואמר דבר שפתים למי לא מוכשיל כי לא יכול לדבור מן הלב
ומן הממשה מוכלות בתו הדיבור שלאדם אלא דבר שפתים מן השפתים
ולחוץ אך למחסור ראם לא כן קשה מאי דבר שפתים הולל ודבר
אך למחסור דוק ועוד יש בכל עצב לשון עמל ויגיעה בתו בעצבון –

האכלנה

התלבה ומן אוכלי לחם העצבים וכיוצא ואחר כסל עצם ועמל וביגיעה סייעתו
האדם עצמו יש לו מוקד ויקרון מעמו לא תכעיל אם הוא שכיר יום וכוקנים
לו שכר אלא אפילו עושר כקמר יש לו מוקד יוקר מדיוק יושב ובטל למד
מי בכמלה מביאה לידי זימה ולידי שעמום כמרז"ל בכתובות פרק המדיר ומי
קימא אי משום דא שלא יהיה יושב ובטל ועשר כחינם יוקר מוכ הוא לו
שישב ומשב ומדבר כל היום ולא יהא יושב ובטל ולא יגע לריק לעשוק
כחינם לזה אמר ודבר שפתים אך למחסור יוקר מדיוק יושב ובטל כי כל
המרבה דברים מביא חטא כמרז"ל בפ' דאבות וכל עיקר מוקר המעשה הוא
להרחיקו מן החטא כי הבטלה מביאה לידי זימה וחטא ואם כן למה כטריחקו
להיות יושב ומדבר ומביא חטא מוטב שיהיה יושב ובטל אלא ודאי אין לו
תקומה אלא לעסוק בתורה ואפילו בחינם ויהיה עסוק בתורתו דוק כי הוא
חריף מתלמידי רבינו יונה כריש פרק אין עומדין ומיהו לפי זה לא אתפרש
שפיר ודבר שפתים. ואולי אם באמר דבר שפתים כלומר דברים הקיטי
בלי עיון והכונה אלא להיות יושב ומדבר בתורתו מולי בעלמא מן הישנה
ולחוץ להיות עסוק בדיבור דוקא ורז"ל פי' הפסוק בשתות יכב סדר ואחרא
ריש פ"ז על משה עיין שם ובילה שמתפרש שפיר על משה והכי פירושו
בכל עמל ועמל שהיה לו לחשב על ישראל יהיה מוקד המעול ויקרון אך דבר
שפתים שאמר שימצו כל המורים אך למחסור שלא זכה ליכנס לארץ לא
דף קי"ט ע"ב
בחייו ולא במותו כמרז"ל בפרק ערבי פסחים כשמנוקנים לו כוס ברכה לעתיד
לבא אומר אני איני מברך שלא זכיתי ליכנס בארץ לא בחיי ולא במותי
וחייבו משום דחטא בלשונו שאמר כו המורים דמשום הכי בגזר עליו שלא יכנס
דכתיב יען לא האמנתם כי זכו דוקא ועוד י"ל יוקר כבון ודבר שפתים אוקד
מצוה שצוה הקב"ה ודברים אל הסלע דבור שפתים כלומר ולא הכאה במטה
אך למחסור כי באותו עון נענש שלא נכנס לארץ דוקא ועוד י"ל יוקר כבון
ודבר שפתים אותו דיבור שאמר מדשפתים ואני ערל שפתים אך למחסור
כי ראוי היה שיגשו כל האותות והמופתים על ידו ובשביל שיבקש הקב"ה

את אהרן עמו במד"ל הנ"ל בסדר ויחי דוק ועוד פי' רז"ל על יוסף בכל מעשה יהיה
מותר כל דבר שנצטער יוסף עם אחיו דקיימו שהיה מותריך לו אבי עושה
לך כך וכך במד"ל בפסוק ל' מתיר אסורים ה' פוקח עורים וכו' שהיה מותריך
הייני כוונן בבית האסורים הייני תפסתי את עניך וכו' על דבר נגע שכר
אי כמו כל דבר שנצטער עם אחיו דקיימו במד"ל יוסף תשלו כקבו לו וכו'
במצא כי כל דבר שנצטער ולא חטא כמל שכר ומעלה ויקרין אך דבר
שפקים שהיה מפיל דבקי רעה אל אביהם אך למחסור שבסבל זה בענש
ונמכר לעבד והושם [illegible] בו וישב בבית האסורים עשרה
שנים כנגד שפוליא דבה על עשרה אחיו במד"ל הנ"ל בסדר ויחי דוק
ומ' ודבר שפקים דבור שאמר לשר המשקים בספקים דקיימו שאמר זכרתני
והזכרתני שהוא ענין שפקים שהורידו בספקו לפני פרעה דוק ואכי אומר
עוד דבר שאמר בספקים בעלמא ולא מן הלב אלא מן השפה ולחוץ אפילו
הכי בענש עליו והיה אך למחסור שניקושתו לו שתי שנים במד"ל דוק
ובענין בכל מעשה יהיה מותר ומ' ענין כבון במד"ל במדרש ולמה ויהי
מקץ שנים ימים כדי שיחלום פרעה ויתגדל על ידי חלום והוא מאמר מגדיל
אותר דרשו וחיו ובאמור הענין שאם היה מזכיר שר המשקים את יוסף
מיד והיה מוציאו מבית האסורים על שם חכמתו פוקח אסור בודאי הוא
כי כשיחלום פרעה חלום זה מקץ שנתיים ימים ענין החלום ההוא [illegible]
והרעב מיד היה קורא ליוסף לבקור והיה צריך יוסף לבקור מיד ואסף לא
היה מתגדל על ידי חלום הגדולה שהשיג דשקא שבשקבת אחרי הודיע אלהים
אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך אתה תהיה על ביתי וכו' לפי שדין
יכולים החרטומים [illegible] אם היה שואל ממנו [illegible] אותיים
אבל עכשיו שלא זכר שר המשקים את יוסף ויששכבו כל חיו יוצאין בסול
וחכם באחור ושבחנה אך כראה חכמתו כי אין נבון וחכם כמוהו במצא
כי בכל מעשה שנצטער יוסף בבית האסורים אפילו אותם שנים שנוספו לו
יהיה מותר ונתגדל על ידי כן כנ"ל אך דבר שפקים שאמר זכרתני והזכרתני
ודאי מעה ואך למחסור כוח היה לו שלא אמרם ויחסרם למותרים אי במי יותר

נכון אך למחשבי חסרון כבוד הי"ת לו מעתה דלא היתה אם כן מציאות חומר
כשכל ס' לטובתו הי"ת מה שביקשה לו אוקי שביקש ימים לזה אמר אך למחשבי
שעכשיו בקושיא לו בקודש עונש ואם לאו כן הי"ת הקב"ה עשהו מעצמו לטובתו
אם לאמר ויתנם לפרעה מיד ויתקרב יוסף בחזור וז"ל דכיון דלא הגיע עד
פרעה והשופטים ודאי ויען דיה לו אם כן אם הי' פוקד יוסף בקדון אחר חטן
לא הי' כיבד חכמתו וכיון אומרים חרטומי מצרים דהולך לשקר ורחוק עדיין
אבל עיקר שפקיד ולאמר הכל שבע שנים באות גנז בקרבן מיד דוק ועוד
אני אומר שאם הי' יוצא מבית האסורים מיד על ידי שר המשקים והיו
מחזיקים אותו לחכם ונכון כי הי' פוקד דקדושים שלפרעה מקץ שנתים ימים
והי' פרעה מגדלו לא הי' כיבד חכמתו שהיו אומרים מקודם שפרעה הי'
אוהבו מקודם ורצה כן דבר חכמה גדלו אבל עכשיו כי מבית האסורים
יצא למלך כתגדל שמו בעולם יותר כי על ידי חכמתו המליכו והוא כער
עברי עבד לשר הטבחים ובזה קדים מרז"ל לדורות הרשעים שאין טובתם
שלימה וכו' פי' למע"ל דבא לו טובה לנוסף מכל זה שלאמר שר המשקים כי
מקץ זה כיסה חכמתו בעולם מתחי' לדורות כמ"ש שמקבלים לרעה דוק
פסוק כל אשר בנשמת רוח חיים באפיו. דהיינו שום צדיק שהי' בעולם
שזכר לנשמת רוח חיים באפיו כגון המתושלח הצדיק ושום צדיק
אחר שהי' באותו דור כבר מתו על מטתם בכבוד גדול ולא כימיהו במי
המבול כן פי' רז"ל במדרש עיין שם וקיימו במרז"ל כי מפני הרעה נאסף
הצדיק וקודם שבוא הרעה והפורענות בפרט פורענות של דור המבול אלה
אין צדיק שום בדור ותמן עכרים ובמלו חדא מבואר ר"א לגיד כדי
שלא יראה ברע אשר ימצא את עמו ויצטער מאד אם מן הצרה ורעה
שיגיע אליו צער אם מעונש זכותו שלא הפסק זכותו לכן על הדור
ועוד שאם הוא צדיק והי' מגן בעדו לכן סר צלם מעליהם ומגינם
ואחר כך מטיל בפורענות ועיין מה שפי' במרז"ל יהי רצון סיהא שלום
במבואתי דהיינו סיהא שלום בעולם במבואתי ואחר אני קיבן כמ"ש

בפרק י"ב דבקהבות
דף קד ע"א

על הדור ולא יהיה צדק ונין כעונש המנוחתו שהיה מנוחתו מאותם כי מפני
הרעה נאסף הצדיק לבפ"י מרמזות על מחר כמו שפי' בפסוק גם ענוש לצדיק
לא טוב להכות נדיבים על יושר וסוד נוח לנשבא שקרא שלום במנוחתו
ולא קאמר שקרא שלום מנוחתו אלא ודאי לא היה מקבל על עצמו כי כבון
לבו כמות שקרא שלום מנוחתו אלא היה מקבל שקרא שלום בשלום במנוחתו
פסוק ועירד ילד את מחויאל וגו' פי' כמוהר כדרך רמז ולפשוטו ועירד זה
יצר הרע עירוד המתית כי הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות ואם
כן עירד יצר הרע כשמחטיא את האדם מיד עולה ומשטין ויגר את מחויאל
דהיינו שטן מוי לאל ומחויאל ילד את מתושאל מות שאל דהיינו מלאך המות
ולבורות כי הוא שטן ויצ"ר הרע ומלאך המות אמר כן ועירד ילד וכו' דהיינו
כי עירד עצמו הוא המוליד שטן ומלאך המות כי מתוך שמחטיא כוח עונן
משטין מחויאל ומתוך שמשטין כולד מלאך המות והוא המוליד הכל כי לוא
הכל כדפי' מפסוק רבנו ואל קחטאו וגו' עיין שם..

ויולד לחנוך את עירד

וכמרז"ל בפ"ה דכיכוקד"א
לא עת אין עירוד ממית
אלא חטא ממית ועיין
בספר אמרי בונה סדר
פנחס בושא כי בכתלואות
ומה ז"ל כי אפילו הבעד
דכתיב חנוך לנער
על פי דרכו ואחכבב
אוהו במצוות מיד כולד
כו עירד זה יצר רע
ובבר מקנרה כו..
ועוד ז"ל במרז"ל בפ"ה
דסוכה דף נ"ב סוף ע"א
כל מי שגדול מחבירו
יצרו גדול ממנו ע"ש
וזהו רמז ויולד לחנוך
זה הצדיק המחונך
במצוות דכתיב כד
ויתהלך חנוך את
האלהים את עירד זה
יצר הרע..

שמואל א' ב
פסוק ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם קשה דהו"ל משפיל ומרומם
כסדר מאור
דומיא דמוריש ומעשיר מאי אף מרומם ורז"ל פי' כאף שהפיל לזה
מרומם לזה ובילוו דמבין מלבד דקשיא לבו מונה אף שהוא קאי יקירא קשיא
לבו דהו"ל גם מאי אף לשון אף וחימה וכו' באף שהפיל על זה וכו' והפי'
פי' אי הוה כתיב משפיל ומרומם הוה משמע משפיל לזה לאחר בשנה אחרת
ומרומם לזה בשנה אחרת לזה אמר כי בפעם אחד משפיל אף מרומם ומשום
דכתיב אף לשון אף פי' הענין באף עצמו שהפיל על זה וכו' והיינו על דרך
בשמות רבה פרשה כ"ח
מרז"ל בפסוק הן אל ישגיב בכחו ומי כמוהו מורה עיין שם והענין ימינך ה'
נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב שהוא עושה הכל בפעם אחד חק ועוד ז"ל
בפ"ה דסוטה דף ה' ע"א
בפ"ה דנידה דף כ"ד ע"א
במרז"ל בפסוק דומו מעט וגו' ואם חוזר בו חוזר ומגביהו ממרז"ל בפסוק
ומתקבה כחלב וגו' ואם חוזר בו כל לא יבושו וזהו משפיל אף מרומם לזה
עצמו שהשפילו חוזר ומרוממו אם עשה תשובה ואי הוה כתיב משפיל ומרומם
הוה אמינא משפיל לזה ומרומם לזה דומיא דמוריש ומעשיר חק ועוד ז"ל

יוסף אשר מכרו הם עצמות יוסף הבו׳ בני ישראל ממצרים כי בזכותו יצאו
ונעלו בני ישראל ממצרים כנ״ל כמרז״ל בפסוק אלה תולדות יעקב יוסף ובפרט
כמרז״ל הנ״ל כי בזכותו נגדרו בני ישראל מן הערוה וזכו לגאולה וזהו לפלטה
גדולה כיון שהיה פלטה גדולה יותר ויותר מפלטה של מצרים כי באן דין חמשים
יציאת היו בחלום עבודת מצרים
מכות ובים מאתים וחמשים מכות דוק.
ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה פסוק זה מסולל הדבר דקות פשוט כפול. עיין בס׳ פ״ר קמ״ג ב׳
משולש מדוקע דבפה מעתים בזכר זה בענין אחר לומר כי שלחני
אלהים ועוד קשה דבקט לשון שלנה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים
ויל דעוד שקר פי׳ כי האלהים שלחו לפניכם ומזה יש לפרש הענין דשליחות
האלהים הוא על ידי כי בקש אלהים כלבבם לעבור אותי הנה אבל עקר מה
שריתי עקר כי בקשתם להרגני אבי אומר שלא אתם הייתם שלחתם אותי
הנה ודברים הקב״ה נעתכם כי האלהים לבדו כי רצונכם היה להרגני ואתם לא
מלכתם שלחתם אותי הנה בלל כי האלהים דוק ועוד י״ל שאם היה נמשך שום על דרך שפי׳ בפסוק
נזק מעבילתי זו באן הייתי אומר כי אתם שלחתם אותי הנה ולא האלהים כי ביאת קדמון וגו׳ כי
אין לייחס להקב״ה שום רע ואיבו מייחד שמו על הרעה כמרז״ל בפסוק ויקרא לא מלבי עש׳
אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה כמו שפי׳ בפסוק שלח לך אנשים וגו׳
ובפסוק ואשמע את קול ה׳ אומר את מי אשלח ומי ילך לנו עיין שם ודו״ק
ועתה שמכירתי זה היה לטוב גדול אין ראוי שלא לייחסו לאלהים אלא לא
אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים וישימני לאב לפרעה להנהגת עצמו
ולאדון לכל ביתו להנהגת ביתו ומושל בכל ארץ מצרים להנהגת המדינה דוק
מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף ידעתי כי בכל האדם עיין בס׳ פ״ר קמ״ג ב׳
מקבלת חוץ מרבה וכו׳ כמו שפי׳ בפסוק ויקבלו בו אחיו ואביו שמר
את הדבר אם בן בנך אני יוסף וידעתי כי לא קבלת כי שמני אלהים לאדון
לכל מצרים הייבו כפי הפשט למלך ואדון ולפי הדרש הייבו להבינע קליפת
מצרים כי הוא ערות הארץ ואני משלב על כל מצרים ונגדתי עצמי מן
הערוה ובזכותי יהיו כל ישראל גדורים מן הערוה ולא ישלוט עליהם קליפת
מצרים כמרז״ל הנ״ל לכן רדה אלי אל תעמוד ותקשבב דוק.

עיין בש״ג קמ״ה א׳

והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים וגו׳ מקושר עם הפסוק דקודם והנה עיניכם רואות
וגו׳ כי פי המדבר אליכם בלשון וכיון שפי המדבר אליכם אינו מספר
אליכם כל כבודי אלא מקצת כי אין ראוי לאדם לספר שבחו ולכן אתם תגידו
לאבי את כל כבודי במצרים ויקר מה שאמרתי אליכם שתאמרו לו משמי
כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים ואתם תבאו אחרי ותגלו
את דברי לאמר זה ששלח יוסף לאמר לך אינו אחד מאלף ממה שראיתם ואת
כל אשר ראיתם רמז לכם דמעלה שהיא לכם כמרז״ל בפסוק גשו נא אלי וכו׳
ומהרתם אתם והורדתם את אבי הנה כי אבי כבר שלחתי לומר לו רדה אלי אל
תעמוד גם אתם מהרו והורידו אותו הנה״

משלי ט״ו

אולת שמחה לחסר לב פי׳ אולת וסכלות היא שמחה לחסר לב כי אותה שמחה
היא הוללות אבל שמחה של מצוה ואיש תבונה יישר לכת מיישר
דרכו ללכת כדין ישר שיבור לו האדם ופורש מדרך כסיל דוק ועוד י״ל
ואיש תבונה יישר לכת בשמחה של מצוה של תורה והכי פי׳ ואיש תבונה
יישר לכת בשמחה הנ״ל תוך כי הוא שמח שמחה של מצוה דוק ועוד י״ל
אולת פי׳ האולת היא שמחה לחסר לב כי חסר לב מראה אולת או בעשותו
שום אולת ושיחות דברי שיחות הוא שמח במי שעשה דבר טוב ואיש
תבונה כשרואה אויל עושה אולת יישר דרכו ללכת מוסף ויתר׳ בפסוק אבל
הולך בדרך כל הארץ כי המיתה היא דרך כל הארץ ואמר כי איש תבונה רואה
ויישר לכת אותה הנזכר שיש לו להלוך שהיא המיתה שהיא כי ישר [illegible]
לו מלאכי השרת הולך כבודו דוק ועיין כלל כ׳ ע״א

בפרז״ל בפ״ב דשבת דף ל׳ ע״ב ושבחתי אני את השמחה זו שמחה של מצוה שהיא טובה לכל

משלי סי׳ כ״א

שמחה לצדיק עשות משפט ולא אמר עשותו משפט אלא עשות פירוש אפילו
שרואה אחרים עושים משפט שמח כמו אחרים גם צדיקים—
ועושים משפט ומחתה לפועלי און עשות משפט כי אבל רוצים לעשות דבר
משפט אי כמו ומחתה לפועלי און אפילו כשרואים אחרים עושים משפט
אי כמו ועשות מחתה הוא שמחה לפועלי און כי כן דרך פועלי און כשעושים
מחתה ודבר רע דוק ועוד י״ל כי הפסוק כמסך שמחה (שמחים) לצדיק עשות משפט
ודין ומחתה לפועלי און כי בזה כל העיר ישמחו ויגילו ולפי זה בוכל לפרשו
על הקב״ה צדיקו של עולם כדכתיב באבוד רשעים רנה עיין שם כי טוב״

ויפן

עיין דף ע"ז ב' וכ"מ דף ד"ל ע"ב.

ויפן כה וכה וירא כי אין איש קשה דהקשה לא שייך חייב וקשי קושיא ויפן כה
וכה ולא ראה איש אבל לא יצדק לומר ~~[illegible]~~ וירא כי אין איש וי"ל
דמשה היה חכם ולא סמך בדעתו במה שלא ראה איש שאפשר שהיה שום
איש והוא לא ראהו אלא מנה יפה כה וכה יפה בכל מקום שום חכם שלא היה
שם איש וירא בדעתו כי אין איש דוק כי הוא חריף ועוד י"ל במדרש ובמכילתא
כמו אלו ישראל שהם משולים לחול שהוא שתוק ואינו מעביר קול ומשמיע
קול וזהו פי' ויפן כה וכה מצד זה ומצד זה בכל אופנים שהיו שם וירא כי אין איש
מעכב ומונע הריגת המצרי כי כולם בני ישראל כמו סוד וזהו טעם רז"ל אכן
נודע הדבר על מה הם בגלות כי אין לפרש אכן נודע הדבר הריגת המצרי כי
כפנים היה וכל ישראל ידעו דוק ועוד י"ל במדרש וירא כי אין איש שיקנא על
קידוש ה' עמד הוא והרגו ועוד י"ל במדרש שנמלך במלאכי השרת אחר היה
חייב מיתה וכדין הרגו וזש' אשר לא נשא לשוא נפשו של מצרי ויש לפרש
דיבן ראיה דרשה זו וי"ל ויפן כה וכה דהיינו במלאכי השרת העומדים מימינו
ומשמאלו הללו מימינים והללו משמאילים ודייבו דבקים זה אומר ככה וזה אומר
ככה וזש' ויפן כה וכה במשמאלים ובמיימינים וירא כי [אין] אלהים שילמד עליו זכות
מיד ויך את המצרי דוק ועוד י"ל ויפן כה וכה מה שעשה לו בבית ומה שעשה
לו בשדה וירא כי היה גדול אחריו להורגו שהם יכיהו משה אין איש אחד
קנאתה לאיש הגזל איש עברי כי במתק בתי בדעתו להורגו לאותו איש
אז ויך את המצרי וכו' דוק ועוד י"ל במדרש וירא כי אין איש עתיד לצאת
ממנו שיגדל בשכלו כנגד עמון ומואב שנמצאו בשכל שתי פרידות עיין
שם וזהו פי' ויפן כה וכה במלאכים העומדים מכאן ומכאן וגם וירא ברוח
הקודש כי אין איש עתיד לצאת ממנו ויך את המצרי דוק ועוד י"ל מעיקרא
קרי ליה איש מצרי ולבסוף קרי ליה מצרי והוא איש נסתלק ממנו כי פר
צלו מעליו והיה חייב מיתה וז"ש וירא כי אין איש כי קודם [איש] הגזל איש מצרי
אינו ומי מעליו ולא נשאר לו אלא בחינת מצרי מיד ידע כי כן מיד הוא
ויך את המצרי וזה חריף ועוד י"ל ויפן כה לשעבר אם יש בו שום זכות וכה
להבא אם יעשה תשובה ושוב וירא כי אין בו קודם איש ולעתיד שום זכות והיינו

במרז"ל תמני ג' דברים הקב"ה מאריך אפו לרשעים שמא יעשו תשובה או מעשים
זכות שמא או שמא יצא מהם בן צדיק וכו' ויפן כה וכה לעבר ולהבא אם עשה
שום מצוה או אם יעשה להבא וגם וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו מיד
ויך את המצרי דוק ושד"ל כי משלך חכם צריך במתקן ויחשוב כל חלקי
הספקי קודם מעשה דבריו חז"ל ויפן כה וכה כלומר עיין ופנה כה וכה בכל
חלקי הספקי אם יהרגנו אם לא יהרגנו כי כבר בקירא שמא ילשינו עליו והיה
רוצה להסתלק מן הענין ולא להורגו וירא כי אין איש מעכבו ומונעו מהריגתו
ואמר אז כי בבני ישראל חשודים על לשון הרע ורכילות מיד ויך את המצרי

משלי סי' יד · עיין בס' כשדה פ"ג ע"ב

עטרת חכמים עשרם כבר כתבתי לעיל דף · ועתה באתי לחדש דבר
יף לג' ע"ב
במרז"ל בפג' דיומא הכו דכתן עני ועשיר ובלה וכו' לעשר דכי אלעזר
בן חרסום מחייבו הדי משמע כי העושר סיבה ביטול התורה ולכן אמר עטרת
החכמים חכמים עשרם במתן שהם עשירים וגם חכמים עסקים בתורה ודאי
יש להם שכר טוב וכי קימא אם בן עשה"י היא אמיתית להפטר אדם מיום
הדין שלא עסק בתורה לפי שהיה עשיר לזה אמר אולת כסילים דמבודר
להפטר מיום הדין במעכות הכל שהיה עני או עשיר ובלה היא אולת כי אין
פתחון פה כי יש הלל ורבי אלעזר בן חרסום ויוסף לחייבם כמו שפי' לודשי
דשומעים בפסוק רבות מחשבות בלב איש להפטר מיום הדין בעני ועשיר ובלה
ועצת ה' היא תקום דהיינו הלל יוסף אלעזר מחייבם דוק

על דרך מרז"ל בפ' [illegible] לג' ע"א · אין דבוחר שורד אלא יש · על חכם גבור עשיר ועניו עיין שם

עיין בקיצור פסוק שקר החן

משלי סי' לא' · עיין בס' כשדה לד' ב' · ועין מרז"ל ג' חביבה הן אשה על בעלה חן מקום חן מקום עיין בפסוק חכר אני וכל אשר יראוך וגו' ופסוק חסדי ה' עולם דהוד

שקר החן כי כל חן הוא שקר דבר שאין בו אלא שבקורת חן כא במרז"ל
אסתר ירקרוקית היתה אלא שחוט של חסד משוך עליה דכי
שקר החן שאין בו תוקה חיבה בפי התובע אלא על ידי חוט חן והבל
היופי יש אשה יפיה ושבולה בעיני בעלה כחיור במצאת כי מה הועיל לה
יופיה אשה יראת ה' היא תתהלל כלומר וכי קימא והלא מצינו דמשתבח קרא
בחן דהיינו אסתר והיא אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה לזה אמר עיקר שבחה
לאו משום שבח החן אלא על שהיא יראת ה' דהיינו מרז"ל בפר' דשוכב כל
מי שיש בו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם
על יראיו דוק הדי כנגד החן גם כנגד היופי וכי קימא הוו משתבח קרא

ביופי

כיופי בשרה כן מלך בכל עשרים לנוי ולאופי וכן הוא הגרסה א' מעלות כמו
שפי' במקומו וגם ברחל ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה לזה אמר אשה
יראת ה' היא תתהלל על היופי על שלא תטעה בופיה לא שהיופי עיקר כי
הכל היופי אלא היותה יראת ה' ודאי היא תתהלל בופיה שהיתה יפה ולא
(ועיין דף מ"ה ע"ב)
חטאה ולא טרדה יצר הרע ועיין מה שפי' בפסוק עטרת חכמים עשרם
ובפסוק כה אמר ה' אל יתהלל חכם וגו' והכן

וגם בדרך כשהכסיל הולך לבו חסר והלשון בעיר ומגונה מהכסיל אינו — קהלת י'
הולך לאיטו דרך ישרה שך עיניו בשקידה אלא בכסל משוטטים
ומעורבב לבו עיניו צונק ומדבר בשוק ואומר לכל סכל הוא פי' מראה
במעשיו ואומר לכל בהלשון כי סכל הוא דוק אי כתי' גם עד יען ישלן כי
פוסל במומו ואומר לכל אדם שמעצה כי סכל הוא ואין זה אלא שפוסל
במומו וכיון שהוא סכל אומר לכל אדם סכל הוא ובאלו אומר על — כמז"ל במס' דקידושין דף ע' ע"ב כל הפוסל במומו פוסל··
עצמו כי הוא סכל ומעלת הוא חוזר לכאן ולכאן לכל דקיבו לכל אדם
כדפי' ועלו כי מאמת בנפשו חסר ועלו קאמר דוק ··

אולת שמחה לחסר לב בכר בקהלת לעיל דף נ"ע ב' ועקר בלכת לחדש
גם דבר פי' עשות אולת היא שמחה לחסר לב' ואיש תבונה יישר — שמח בעולם כאלו עשה דבר חכמה
לכת ויושב ביום המות כי הוא דרך כל הארץ שהולכים כל הנולדים בעטן
שנאמר אנכי הולך בדרך כל הארץ וקיימו חז"ל ואין אדם הולך בלומר אדם
(שפי' כמז"ל במס' דסוכה דף נ"ג ע"א)
במקומך במי דנחמי דבר אי כיש אוכן ערכן לנו וכו' ואמר הולך ולא הלך
(כמ"ה דברכות דף נ"א)
כי בכל אדם הולך כי יום המות מיום הולדו כמז"ל וי לן דמיתקב וכו' ובפסוק ויקרבו ימי
(במס' דשבת דף ל' ע"ב)
הוא חרד ועצב בזוכרו יום המות ואיכו בכבם שמחה בלבו כמז"ל בפסוק דוד למות עם
כי אין חרצובות למותם אבם חרדים ועצבים מיום המות דוק אי כמו ואיש
תבונה יישר לכת והולך בדרך ישרה סלולה מתמשול ולא בשוק של זונות
לקבוע אבריו מן יתומה ויובל לו וצרו ובפרט כמז"ל לעולם אל יהיה אדם
עצמו לידי נסיון כמו שפי' בפסוק לא אשית לנגד עיני דבר בליעל ופיקוי
יצר הרע לכל עיקש ובליעל לאמר לך בשוק זונות עשה סטים שנאתי וגו'
אי נמי לפי שבקום כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם לזה אמר יישר לכת ואינו נכשל בהן··

מי · יקלל במעבר וגו׳ כבר פי׳ לעיל אמנם שקה באלה לחדש בו דבר מה״ל על
פסוק חמור עלבים אחרים הנה לו עיין שם ואומר כי כולם המלאכים פי׳
במיתות כמו אז במי המלאכים אחר עז׳ בי גם עז׳ במשנה לאשת המלאכה היית
אישה בסודו ואומר אם היו חמור עלבים לפחות הזה כיון דלא היה מקום למדת
הדין לפגוע בהם אך כולם המלאכים במיתות אוכלו׳ והם עבירת בוגדים כי
כנד בוגדים כנגדו זה כזה וחלק לבם ואיכם בחבורה אחת ולכן ירא לבבי כי
עקה יאשמו ואנשו גם לבבי עמהם ועוד י״ל בהפך על דרך הן עם אחד ושפה
אחת לכולם ועד הקולם לעשות ועתה לא יבצר מהם וגו׳ כן אחר ירמיה כי
כולם המלאכים והם בחבורה אחת עבירת בוגדים ומדת הדין לא יוכל לפגוע
בהם וכבן לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות ··

ואיש אשר ינאף את אשת איש זה עבירה קשה דאם הוא חוטא היא אינה
רוצה ואם היא רוצה הוא אינו חוטא ודבר קשה עד שיסכימו שניהם
לחטוא ועוד דקאמר מקודם להעיז פניו לנאוף את אשת איש שמא היא אינה
רוצה ונגע וקלון ימצא לכן אם תמצא תמצא איש אחד יחיד בעולם אשר
ינאף את אשת איש אין זה אלא אשר ינאף את אשת רעהו מקרוב שהם
אהובים ורעים בכבם ויוצא כל שער אוהלם ושוהים יחד ומשתכבים יבא
הדבר לידי עבירה דוק ועוד י״ל על דרך מרז״ל איזהו כי קרי ואחי כבודני
כמו שפי׳ בפסוק איש איש כי תשטה אשתו ומעלה לפי שיש בו מעל וכו׳
ואיש אשר ינאף את אשת איש ואותה אשה תקרבה לנאוף היא אישה לפי
שגם היא אישה ינאף את אשת רעהו כדכתיב אם נפתה לבי על אשה ועל
פתח רעי ארבתי תחן לאחר אשתו וגו׳ דוק ומה׳ במרז״ל המעוות לא יוכל
לתקון זה הבא על אשת איש כמה ישלם ממון לא גזל ממונו ממון ינאף
זה את אשתו אם כן ירבו ממזרים בישראל ועין מה שפי׳ בפסוק וכי
יעקב באו מן השדה כשמעם וגו׳ וכן לא יעשה עיין שם וכו׳ ואיש אשר
ינאף את אשת איש ובא זה להפרע ממנו אשר ינאף את אשת רעהו במצא
ממזרים כשיהם זה לזה מעוקרות הנואף והנואפת ראשון ושני דוק ··

ועוד

ועוד י"ל ואיש אשר ינאף את אשת איש הכלל עמוד דהיינו עם אשתו משמש
וזהו את אשת איש הכלל ואיש אשר ינאף דהיינו העושה בעילת בעלהדיבור׳
דהיינו שחושב אשת רעהו וכו' ומשמש עם אשתו נעשה כיאוף למנאף מאוקי
הוה זה כאילו ניאף את אשת רעהו מות' הוא כואף הוא אינו כואפת דמה
כדה לעשות את מות יומת הנואף והנואפת ממש דוק ::
ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען וגו' הענין קשה מאי קאמר וי"ל כמ"ש עיין בס' חד דף קמ"ז ע"א ::
בפסוק הכלל אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז
עליכם הדרך והענין קשה וכי זו הפעם ראשונה שעלו ממצרים והלא ~~[illegible]~~
כמה פעמים עלו ממצרים ולא רגזה עליהם הדרך וי"ל דעתה יתעסקו בדבר
הלכה בעומק הדין דמכירת יוסף איך יפטרו משון ושנכבלים ומכרו וגו' וזש"ה
ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען כלומר לא רגזה עליהם הדרך והלכו לדרכם
כאשר צוה להם יוסף דוק ועוד י"ל שהיה שמחה גדולה בלבם לבשר את
יעקב אביהם לבשרו בשורת יוסף שלא הרגישו בטורח הדרך ולא ידעו
אימתי הלכו כל הדרך והיה בעיניהם כאילו עלו ממצרים לארץ
כנען אל יעקב וכאילו נעשה להם קפיצת הדרך ולא היה מה שבין ממצרים
לכנען אלא כעליהם ממצרים באו ארץ כנען ומי יודע אם עשו קפיצת
הדרך כי כבר אפשר כי מרוב שמחה ששמחו לבשר ליעקב עשו להם
קפיצת הדרך ולא כשבולים אלא כשבול יעקב אביהם דוק ועוד י"ל סיפי
הפסוק שאמר עלו ממצרים ובאו ארץ כנען הוא בטעם לאמר כי יעקב היה
אביהם ופול קול בריחם אב על בנים ירחם תלמידם שאם לאו כן לא היו
עולים ממצרים ואם היו עולים לא היו באים ארץ כנען אלא היו הולכים
אל ארץ אחרת לאמר באיזו פנים נלך בארץ כנען לומר עוד יוסף חי ועתה
אביו ידע הענין כי מכרנו ליוסף ואבא כולך את חיפתו אלא שמעבד
זו לומר כי יעקב היה אביהם עלו ממצרים ויבאו ארץ כנען דוק ::
ויגדו וגו' הנה מילת לאמר אינו צודק כאן לאמר לאחרים וי"ל לא עיין בס' כש"ד דף שכ"ז ב'
באו פתאום לאמר עוד יוסף חי אלא ויגידו לו מילי דהגדה וסיפור ובס' חד דף קמ"ז ע"א
ענין כמרז"ל דקיימוהו בהלכות עד שבאו לצרת הסת וכן הכא דקיימוהו

בהגדות וסיפורים כדי לאמר לו מתוך הענין עוד יוסף חי וגו' ועכז' בקענג
מרוב שמחה בדברים אלו יוסף ובמעט דיקה פורחת נפשו אלא ויפג
לבו כי לא האמין להם והלא ויפג לבו הוא לטוב בקרוב לבו ומורה נפשו
כו' כי לא האמין להם שאם היה מאמין להם היה מת והלא ועוד י"ל שהגידו
לו מלא הגדה וסיפורים כדי שמקודם יבא יעקב לאמר עוד יוסף חי וכי
הוא מושל בכל ארץ וסיפר הפסוק כי יעקב כשומעו ענין כי יוסף חי ועוד
ויפג לבו ובקרוב לבו מצדיק יוסף ושמח שמחה גדולה בלבו לכך כי
לבו היה אומר שהיה חי ולכן מיד שהגידו לו לאמר עוד יוסף חי בקרוב
לבו לכך כי לבו היה אומר שהוא חי וכי אמרו לו זאת מצלבו הסר כח
וגו' לא האמין להם כמרז"ל שאמר חיה רעה אכלתהו זו יהודה זו אשת
פוטיפר כמרז"ל עיין שם במ"א כי לא האמין להם מעיקרא ולכן כאומר
לו עוד יוסף חי האמין כי כבר הם דברי אמת ובך דיה לבו אומר לו ולכן
ויפג לבו מצדיק יוסף רוק ועוד י"ל על פי המקובלים ויפג לבו הוו מילי פייגן
בלביה כלומר לין ולאו ורפיא כפיה ולמה הוו מילי פייגן בלביה בדיוקם
דברי אמת ונביאים דברי אמת לפי שלא האמין להם מעיקרא והוו בדיקה
שקרנים מעיקרא והשקרן אעפי שאומר אמת אינו מאמין כמרז"ל ועוד י"ל
שאם היה אחר בא בבשורה היה מאמין מיד כי כבר ראה יעקב כי יש סבר
ותקוה ליוסף במצרים אך בהיות כי הם באו לבשר לא האמין להם כלומר
איני מאמין להם כי לנאמני באים או שמעו שום שמועה ואומרים כן
שאם יוסף היה חי היו מגלים אותו בכפיה וידים אלא רוק ובענין פור
יוסף חי קשה מאי עוד הולל יוסף חי סתם וי"ל כמרז"ל הידוע להם את
התלה ופי' במקומו שראו להם כי הוא צדיק ולא חטא ובמיתא ופנים כדיתו
קודם וכו' עוד יותר ויותר מתה שהיה צדיק נעשה מלא חי וצדיק בחי החיי
על הצדיק כמרז"ל כפסוק ובניהו בן יהוידע בן איש חי הרע ובי הוא מושל
בכל ארץ מצרים וצריך מושל ביראת אלהים כמרז"ל כפסוק וירא את ה'
בני ומלך ותקופה לשלטות וכו' וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ויפג לבו

הוו

דזה מילא קשיין בלשיה למה כי לא האמין להם שאמר דין כאיש משליחות יוסף
לומר כה אמר בנך יוסף היה מאמין להם אבל לפי שלא אמרו הדברים
בשם יוסף אלא מעצמם לא האמין להם דוק ועוד י"ל הם עלו דכשורה
ולא בקרבן לומר עוד יוסף חי אלא וכי הוא מושל וכיון שהזכירו כן פג לביה
ולא שייך לומר פג אלא כי מעיקרא לא פג והיינו כי מעיקרא כשאמרו
לו עוד יוסף חי האמין וכיון שאמרו וכי הוא מושל לא האמין למה שאמר
הוא מושל במצרים שהוא אשר צער אחיו בכל אופן עלילות שאמרתם
אלי ולא יתכן ליוסף הצדיק לעשות כן אלא לו מעשות זאת ולצער ליעקב
ועוד שאם הוא מושל וברשות בידו לשלוח רצים ושלוחים אלי להגיד
לי כי הוא חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים למה לא שלח אלי כדיקנו
ידע הצער שהיה מגיע אלי בהעלמו כשלקחו אם היינו אומרים לי שהוא
עבד חבוש בבית האסורים ולא היה רשות בידו להגיד לי הייתי מאמין
אתכם אבל עכשיו שאמרתם וכי הוא מושל פג לבי וכראיה לי כי על זה
היה מצטער יעקב כל אותם שנים שלא ידע ליוסף לומר אם מעולם הוא
עבד חבוש בבית האסורים שאינו יכול להגיד לי שהוא חי לבאמת וכבר
נתחבטו המפרשים בזה למה לא שלח יוסף קול מבשר מבשר ואומר
כי הוא חי וקרבו על דרך שפי' ז"ל בכנען ויצחק שהיו יודעים אלא
אמרו השכינה לא גלה לו ואכי אגלה לו וכן היה אומר יוסף ומוד"ל שהיה
יוסף חפץ לקיים החלומות ואם היה שולח לומר כי הוא חי לא היה מתקיים
החלום ולא היו משתחוים לו כל אחיו פעמים כשבול דקמה ולא היה
יכול להסתיר במסודות הבריאה לאמור את שמעון ומוציא דוק ..

וידברו אליו את כל דברי יוסף כלומר כיון שראו כי לא האמין להם אמרו ע"ן בם' לש רק שבזי ב'..
אין זה אלא לפי ששכינה מדברי יוסף שאמר לכו שכאמור לאביכם וזה שלא עה'.. וכם'
פ"י יל קמז עב'.. וזה
כה אמר בנך יוסף וגו' אם וידברו אליו את כל דברי יוסף לא די הדברים רצע עב'
שדיבר יוסף לאמור לאביו דהיינו כה אמר בנך יוסף וגו' אלא גם הדברים
אשר דיבר אליהם וכל דברי פיוס שדיבר יוסף דבקים ואחרי כן דברו
אתו זכלי ספק עיקר הדברים של פיוס היה לומר אל יחר בעיניכם כי

הבטחתי ובצרתי אקבם בעגלות אלו כי לנשוא בקבוותי וזש"א את כל דברי יוסף
אשר דיבר אליהם לעצתם שהבם כוגעים לאבירם וגם תמיו לו סימן עגלה
ערופה שמסר להם יוסף וזהו ויבא את העגלות וכו' דייבו סימן עגלה ערופה
שמסר להם יוסף מיד ותחי רוח יעקב אביהם והאמין לשמועתם ועוד כי
שיקה כו בטולה כמרז"ל כמו שאפרש בסמוך. ועניין סימן עגלה ערופה זה
שבפרק עגלה ערופה פירש מימנו בראש דבר זה מה ענין פרק זה בלומר
שעד לא תעשה אל יתמר אדם מחבירו אלא ימקוק דברי תורה קשה וכו' לא
היה להם ענין אחר לשאת ולית וי"ל לפי שיעקב עשה לויה ליוסף דכתיב
וישלחהו מעמק חברון והוא לשון לויה ואין ספק כי יוסף סירב בלוקחתו
יותר לאביו כי לא יצטער ללוותו ועל ידי זה כקבלנל הדבר לפסוק בפרק
עגלה ערופה דייבו מרז"ל ופי' על דמקיבו שלקה שאקני כ"ד סופכי דימד
דם אלא לא כאו לידינו ופטרנוהו בלא לויה מפלא שרכלתי מאד הוא
שופך דמים ואפילו זקני כ"ד צריכים ללוות דוק

ויאמר ישרא' רב עוד יוסף' פי' רז"ל מובטח לי כי אני בחוקו מה רב
טובך כיון שזכיתי כי עוד יוסף בני חי דוק אומתי רב לשון
הרבה כלומר דבר גדול הוא כי עוד יוסף בני חי ולא הגיד לי עד עתה
וכיון שכן והוא לא כא אלו אכבר אבי ואראנו בטרם אמות אי במו
רב והרבה ודבר גדול הוא כי עוד יוסף בני חי וצדיק ולא חטא כדמוק
בפני כן יז' שנה ויפה תואר ועבד במצרים לגויים אנכה ואראנו כפיצוף פנים
אם הוא חי כלומר צדיק אי כמו לפי שאחיו ראו שלא האמין להם זהו
מגידים ואומרים סימנים ודברים עד שיאמין להם וכיון שהגידו לו
דברי יוסף וראה סימן עגלה ערופה ועוד כי ותחי רוח בבואתו מיד אמר
להם רב לכם סימנים כבר האמנתי וידעתי כי עוד יוסף בני חי וגו'
ועוד י"ל לפי שאמרו יוסף אחיו החילה עוד יוסף חי ולהוספת טובה אמרו
וכי הוא מושל וגו' לזה אמר רב ודי וזוקר לי בשורה כי עוד יוסף בני
חי אפילו שיהיה עבד וכי תמצא הוא כעיניכם בשורת חי כי להוספת
טובה אמרתם וכי הוא מושל וגו' בשורה זו רב וזוקר ועלו אין להוסיף דוק

ע"ן כס' נשד"ף שנ"א כ'
וכס' מ"ר דף קמ"ח ע"א
ודף ש' ע"ב

ויחי

עיין בע"ח בש"ד ע"ו של"ג ב'
ובס' פ"ד דף קנ"ע ע"א ודף ש"ח ב'

ויחי יעקב בארץ מצרים י"ז שנה פי' בזוהר הנ"ל י"ז שנה שהיה יוסף משנפטר
יוסף מאתו והיה יעקב בוכה כל אותם י"ז שנים שגידלו ולמדו חכמתו
וכן זכה בקבו לו י"ז שנה בארץ מצרים ששמח ביוסף ועיקר חיי יעקב
היו בענין אחי שהם כל י"ז דקודם שנמכר ואי' בארץ כנען והשאר לא
היו חיים אמתיים ולפי זה י"ל שגם ודי שהיה יוסף בן י"ז וזכה יעקב לי"ז
בארץ כנען בקנגל הדבר כי ויחי ימי יעקב שני חיין קמ"ז שאם היה
יוסף בן עשרים היה חי עד עשרים בארץ כנען יתוס כנגד ימים והיה
חי יותר שהיו ימי שני חייו יותר ויותר דוק ויתע' הכל הולך אחר החתום שאם
היה לאדם צער בראשיתו וטוב באחריתו נשכח מאתו כל הצער בענין שנאמר
והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד וכן במרז"ל מה פרשה זו סתומה
שנסתמו מיעקב כל צרות שבעולם בנותי אעפ' שבקוב לא שלותי ולא שקטתי
וגו' כיון שאחריתו היה טוב שזכה לראות בנו חי ומלך בחייו ונשכחו ממנו כל
צרות שבעולם וזש' תשעיר דקרא בוקה כיון שחיי יעקב בארץ מצרים י"ז
שנה עם יוסף בחייו מאתו כל צרות שבעולם כאילו כל ימיו היה בטובות'
ימי יעקב שני חייו קמ"ז שנה כאילו כל קמ"ז היו שם חיין טובים כל חיים

מושלי ק' כ"ט
עיין דף קנ"ד ע"א

חרדת אדם יתן מוקש פי' בענין מרז"ל פחדו בציון חטאים כי כל אדם
שמחריד ומיבעית ורואי מחטא הוא ולוקה חרדה יתן מוקש שוקש
בפח מוקש ומת' ובוטח בה' אשריו כי הבוטח בה' חסד יסובבנו ולא יאונה
אליו רעה דוק ועוד י"ל במרז"ל בפסוק ויחרד יצחק חרדה גדולה דקשה פירושו
חרדת אדם חרדה שהחריד יעקב ליצחק יתן מוקש וכדין א' היה לקללו אלא
ובוטח בה' אשרו לא די שלא קללו אלא בירכו שנאמר גם ברוך יהיה דייבו
דבקב ובוטח בה' כי הבוטח בה' יבורך דכתיב כמוך הגבר אשר יבטח בה' (אשרין)
בתצא כי זכות בטחונו בה' הצילו מן הקללה והביאו לידי ברכה הכה כי כן יבורך
גבר בוטח כי (בה') זכות הבוטח בה' הוא ברכה לדיוק כמוך דוק ועיין מה שפי' לעיל
בפסוק אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי' כזב ודקדק
וביאור הענין במה שפי' הנה אושר הבוטח בה' הוא לדוקו ברוך דבקב ברוך

כי כן היא האמת כי המחריד מקולל כמו שהחרידו
לעיל אדור במקום ברוך כי לכן לא נקלל חס כמז"ל

הגבר אשר יבטח בה' לא בקניו. שלא יבטח באדם שאדם יבטח באדם ברי קולא
אחה דכתיב ארור הגבר אשר יבטח באדם כמצא כי יצא שכרו בהפסדו ולזה
אמר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו כי אותו הוא נקרא ברוך ולא פנה
אל רהבים ושטי כזב דקאמר הם גדולים ושרים בענין אל קבטחו בנדיבים
שאם היה בוטח באדם היה ארור ולא ברוך דוק

ברוך הגבר אשר יבטח בה' ראוי הוא להקשות קשה כי כן יבורך גבר בוטח ירמיה י"ז
בה' ועוד מה ראיה כי והיה ה' מבטחו ויעשה מבוקשו ואם כן הדין בותא
שלא יבורך על כך וה"ל סברו כי יהיה ה' מבטחו אמינא הוי ברוך הוא כיון
ששם בה' מבטחו דוק ואכי שמעת' ברוך הוא הגבר אשר שם בה' מבטחו
ובפסוק כי יהיה ה' מבטחו ויעשה מבוקשו שאם הוא שם בה' מבטחו וה'
לא יהיה מבטחו שאינו ראוי לכך אינו ברוך דוק

ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו כבר פי' לעיל
דאמר עלה ועקב באתי לחדש בו דבר והכא אמר דאמר לא עזב
חסדו חוזר לה' כי לעולם חסדו את החיים ואת המתים ולפי זה אשר לא עזב
חסדו איננו טעם למה הוא ברוך לה' אלא טעם שהוא ברוך הוא להיותו
צדיק וברבות לאלם צדיק אלא דאפרש שהוא ברוך לה' כי לא עזב חסדו
וגו' וחסד ה' מעולם ועד עולם דוק ועוד י"ל כמרז"ל לתת ספוק דרוק את
הצלחה זה המשיל בזה כפירה לזקן והכא רוק היקר בפירה ובונה זקן פלא
היה ראוי להוליד כמרז"ל כי תכה ברכה של נעמי הוליד לזה אמר אל קאמר
על החפץ כי ברוך הוא לה' ויברך אחרי כמבן וגם יארך ימים ש אשר לא עזב
חסדו וכו' ורודף צדקה וחסד ימצא חיים דוק ועוד י"ל ברוך הוא לה' הגבר
כי זה הגבר שם בה' מבטחו ובוטח בה' והכא כי כן יבורך גבר בוטח בה'
דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' וכיון שהוא ברוך לה' על שבוטח בה'
גם יהיה אשריו כי חסד יסובבנו דכתיב והבוטח בה' חסד יסובבנו ועוד אשר
לא עזב חסדו וגו' ואם כן בדין הוא כי גם הקב"ה חסד יסובבנו כמצא דקדקתי
קאמר על מעז כי חסד יסובבנו אחר כי ברוך הוא לה' על היותו בוטח בה'
והבוטח בה' חסד יסובבנו ועוד אשר לא עזב וגו' דוק ועוד י"ל דהדרא קאמר

ברוך

ברוך הוא לה' על היותו בוטח בה' הרע אשר לא עזב ופסק חסדו קאי על החיים
ואת המתים ואין זה אלא מחוב בטחונו בה' כי לא יחסר לו כדי לעשות חסד וכו'
ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון פירוש הנה פה יבורך גם לאל עליון — עיין יל קו ע"א
קונה שמים וארץ לפי כי אין ספק כי אברם לא בטח בכחו להלחם
עם המלכים האלו אלא ודאי בטח בה' ומזה שמן ברוך אברם הנה כי כן
יבורך גבר בוטח בה' דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' ולפירוק כי כן אברם
בטח בה' אמר ברוך אברם וגו' כי בטח בה' והיה ה' מבטחו
וברוך אל עליון יובן במ"ש רז"ל בפ' הרואה כל הקובע מקום לתפלתו אלהי
אברהם בעזרו שנאמר ושמתי מקום לעמי ישראל וגו' ועוד פי' רז"ל
כי אברהם קבע מקום לתפלתו שנאמר וישכם אברהם בבוקר אל המקום
אשר עמד שם את פני ה' וזהו שאמר וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך
ואמר בפלו קרקך ובמצא דמשקנת באברם שבוטח בה' ולכן ראוי לברכה
להיות ברוך וגם כי קובע מקום לתפלתו ולכן מגן צריך בידך ועוד
יל בפי' הפשט אעפ' שאמרת ברוך אברם וגו' שבטח בה' וראוי לו שיהיה
ל מבטחו מ"מ עלינו לשבח לאדון הכל וברוך אל עליון אשר מגן צריך
בידך והיה מבטחך על שבטחת בו כי גם זה הוא חסד ה' להיות מבטח
לבוטח בו במצא שיש כאן שבח לאברם ושבח להקב"ה ובדין היה להקדים
ברכת רבו לברכת עבד לומר ברוך אל עליון וגו' וברוך אברם וגו' ובשביל
שהקדים ברכת עבד לברכת הרב בטלה מלכותו מהוכה ולא שימש בכהונה
אלא הוא וזש' בפסוק הקודם והוא כהן לאל עליון כלומר הוא דוקא וכך
להיות פה ולא זרעו בדפי' שם

ומלכי צדק וגו' הנה פסוקים אלו נכנסו בין הפסוקים דמדבר בענין מלך
סדום ואמר ויצא מלך סדום וגו' והפסיק בענין מלכי צדק ואחר
סיים ענין מלך סדום ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש וגו' ולא יתעשר
כן לנכנס בין הפסוקים וי"ל כי מעיקרא לא היה סבור מלך סדום לשאול כי אם
לא הנפש ולא הרכוש כי מן הדין זכה אברהם בכל אך כאשר ראה בדיבור אברם
כי ויתן לו מעשר מכל אז שאל בקורת ברכה תן לי מעקנה הנפש שמו שנתן
למלכי צדק מעשר מכל והיה סבור כי בקורת מקנה היה לא ידע כי ... כהן

ומצאו דהפסוקים בסדרן והבנתם ולא כבכם שום פסוק כין הדקדוקים דוק ועוד י"ל
דפסוק ומלכי צדק מקושר עם פסוק ויצא מלך סדום וביאור הענין כי גם מלכי
צדק יצא לקראת אברם וזהו מעיבות ומלכי צדק לפי שאמר ויצא מלך סדום
לקראתו אחרי שובו וגו' ומלכי צדק גם כן יצא לקראתו ועוד הוסיף כי הוציא
לחם ויין לקראת צאתו הקון מים וקמח כסיל לחם ויין ותשובה דאמרו ז"ל זה
קאי ברכת הדיוט קלה בעיניך שזה אמר והוא כהן לאל עליון ויברכהו וגו' במצאת
שהיה ברכת אדם חשוב כי ברכתו ברכה ועוד פירוש דוק ועוד י"ל במדרז"ל כי
יצחק מלך סדום לקראתו היה נבזה אברם שסבבו לו בזכותו לזה אמר כאן
ורואה מה בין מלך סדום למלכי צדק כי זה זה כשבבש לו בזכותו וזה הוציא
לחם ויין וגו' ויברכהו ויאמר ברוך אברם וגו' דוק ועוד י"ל נשבח כי מלך
סדום עשה לו לכבוד והושיבו למלך במדרז"ל אל עמק שוה הוא עמק המלך
ולזה אמר כי גם מלכי צדק עשה לו כבוד כי יצא לקראתו כפי' לעיל והוציא לחם
ויין וגו' ויברכהו וגו' וקשה ויתן לו מעשר מכל במה לפרש במדרז"ל וה' ברך את
אברם בכל בזכות ויתן לו מעשר מכל גם פי' לעיל והוא כהן לאל עליון ויברכהו
לומר כי ברכתו עשתה פירות במצאת כי שקים הנה שנתברך אברם [illegible]
בזכות ברכת מלכי צדק כי הוא אדם חשוב כהן לאל עליון וברכתו ברכה [illegible]
היותו כהן בכורם [illegible] ועוד כי ויתן לו אברם מעשר מכל אם כן [illegible]
שקים הנה שנתברך אברם דוק ומה הוציא לחם ויין לשון הוצאה אינו מיושב
והוא [illegible] ונראה שרמז [illegible] להוציא [illegible]
מעשר וכו' במצאת שבשביל שהקדים ברכת עבד לרבו [illegible]
אם כן זהו שרמז הוציא לחם ויין [illegible] בלחם ויין במדרז"ל ועל זה
מעשים [illegible] והוא כהן לאל עליון ופי' לעיל שרמז דכתוב הוא כהן ולא זרעו כהן יעיין דף ס"ו ע"ב
ויקרבו ימי דוד למות פי' מעשים [illegible] כוס [illegible] לא קראו הכתוב המלך
דוד אלא ימי דוד ויש' כי כיון שזכה דוד להכניס בן [illegible] מקומו לא
[illegible] אלא דוד ולא המלכות כי [illegible] מלך במקומו ואין [illegible] אלא כין
[illegible] כי זה דוד וזה שלמה [illegible] אמר [illegible] כל

היאך

הארץ היינו מרז"ל בפסוק רגזו ואל תחטאו וגו' יזכור לו יום המיתה כמרז"ל כי
אין התרצות למתים וכמו אומרים אין דקבלת והעיקר לזכור לו יום המיתה
שמיתת כי סוף אדם למות אלא הדיבור שיעבור עליו יום המות כמרז"ל בזוהר
כי כשבעה עידן יתלבון עלוי ולכן לא אמר יזכור לו המות אלא יום המות שהוא
יום הדין ולכן הרשעים אין מתרצים למיתה אכנס חרדים ונפכים מהמיתה שאין
הדין אלא המות ולזה אומרים סוף אדם למות ואם הן זוכרים יום המות
יום הדין היו חרדין ועצבין וזהו שרמזו בפרשת ויחי כמשל אבי דשכינתי
לאמר הנה אנכי מת וכו' ועש' וזהו את שנאמר כאן כי תמיד יהיה מתגלגל
בפומיה לאמר אנכי הולך בדרך כל הארץ דהיינו יזכור לו יום המות דוקא ועי'
וזהו את שנאמר שימות צדיק וחסיד עד שיקיים אחריו בנו לאמר שימלא כל
העולם שהוא בנו ממלא אחריו שאם לא יהיה צדיק לא יקיים אחריו בנו
אלא על שם הקב"ה כמו שפי' בפסוק ודיינו אני וכמו שלמה המלך
ושר י"ל וזהו את שנאמר כאן היינו בזולת דכמיתין דמעפרם ואיל ושמרת את
משמרת ה' וגו' עד סוף הענין והנה כדי שלא להאריך בו כשירצה שמצוה אותו
הקדוש לו הצוואה אחת לאמר לו הצוואה זו ומה היא הצוואה/ אנכי הולך אנכי
בדרך כל הארץ כלומר לא הרוג ולא הנטען שאני מצוה לומר שאני מת
כי סוף אדם למות ואנכי הולך דרך כמושה שדמו בה רגים כל הארץ כי אני
גבר יחיד ולא יראה מות דוק ועוד י"ל כי דוד מלך ישראל חי וקיים ולזה מימתו
לאמר אנכי שנעתקתי מקורי ויעם ולזה אנכי מת אלא הולך ומעויל בגע' ואמר
אנכי מעצמי הולך ולא שילכוני כמו שפי' בפסוק אהלך לפני ה' לא כרבן יוחנן
שאמר איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי שמוליכוהו אחרים עיין שם ועל כן
וחזקת והיית לאיש אחת ותאן בקוריה ובמצוות ודייק לאיש שלם כי כל מקום
שנאמר היינו איש צדיק שלם כמודע וכו'/ ושמרת את משמרת ה' אלהיך וכן ושמרת
כמרז"ל בשמות רבה פרשת משפטים מלך בשר ודם גוזר על אחרים וכו' עיין שם
והכי דייק קרא מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל כביכול שהם חוקים לו
שהוא שומרם ומקיימם תחלה כמו שפי' בפסוק אם בחוקותי תלכו וגו' ועיין שם/
ושמרת המדה הזאת שהיא משמרת ה' אלהיך כי הוא משמרה תחלה כמרז"ל סדר משפטים רף [illegible] עד
בפסוק מגיד דבריו ליעקב

ובפסוק מפני שיבה תקום וגו' אני ה' אני הוא שקיימתי מצוה זו תחלה לאברהם כדדרשינן
שהוא הולך בכבוד לבקר חולים להלביש ערומים לקבור מתים לקשט כלה ובמצא בי
כל אלה עשה הקב"ה כמ"ש גם הוא לשמור [חוקיו] ומצותיו וגו' דהיינו לעשות מעשיו
למעשיו וכו' קשה כי המעשים הם גדר בעלמא ולכן אנו מצווים על המעשים
לזה אמר בכתוב בתורת משה כי גם הוא על המעשים דכתיב ושמרתם את
מעשיך עשו מעשיך למעשיך ולכן זה [דבר] שאינו בכתוב בתורה והוא מה דכתיב
אלא מקרא מלא דיבר הכתוב וכתוב בתורת משה כהדיא ועוד י"ל משום דבעי
למימר למען תשכיל וכו' דהיינו שכשם מצליחין כמ"ש דלפי מה שאין דכל
העוסק בתורה בכסף מצליחין וזה כ"ה דכי קשה שמצוה שידה בעסק
המלאכה לזה אמר אחר קשמור כל הגזל מאהבה בכתוב בתורת משה שלא
המלאכה ומות הכבוד לבא והצלחה בדרכך דוק ועוד י"ל דהאי בכתוב בתורת
משה קאי למימר כי גם בתורה כתוב ענין זה למען תשכיל [וגו'] דהיינו מ"ר"ל
בתורה ובנביאים ובכתובים שהעוסק בתורה בכסף מצליחין בתורה שנאמר
ושמרתם את דברי הברית וגו' למען תשכילו וגו' דוק ועוד י"ל כמ"ש בעירובין
כי הוד זכה רמסיק שמעקתא אוכה דרבנן ושואל בכל אשר יפנה ירשיע
וזש' למען תשכיל לאו דהיינו הצלחת ממון אלא הצלחת תורה כי כל אשר
העוסק הלכה למעשה הצלחה אוכה דרבנן ואת כל אשר תפנה שם דוק
ואמר בתורת משה ולא אמר בתורה סתם מלתא אגב אורחיה קמ"ל כי משה
שנקראת תורה על שמו לפי שמסר נפשו עליה כמ"ש פסוק רבה סדר
משפטים בתו שפי' בפסוק ויהי דהושע לו כי שם חלקת מחוקק ספון עיין
שם ככתוב תורה קראה מחוקק בכנה וישראל אמר ויאת ראשי עם שמסר נפשו
עליהם ומת במדבר בשבילם להביאם [מפני] לעתיד לבא במ"ש בגלל משפטים
אמר ומשפטיו עם ישראל פי' משפטיו דמשה עיין שם כי טוב אם כן
זהו שרמז לו כי משה לפי שנתן נפשו על התורה זכה שנקראת על שמו
שנאמר זכרו תורת משה עבדי כמו שפי' בפסוק ם אם בתורת ה' חפצו וגו'
וכן הוא יתן נפשו על התורה עד פי' רז"ל בפט' דשבת [דף פט ע"א] לפי שהקטין עצמו

עצמו ולא החזיק טובה לעצמו שניקרה לו קורה זכה שנקראת על שמו עיין שם
ואם כן אנשי אורחיה ראו לא שהיה עמו ושאל כיך ותקנין עצמו כולן וכך
משה שנקראת קרה על שמו דוק ועוד י"ל ללכת בדרכיו הייכו מהו רחום אתה
חנון וכו' כמ"ש ז"ל בפסוק והלכת בדרכיו וזה כנגד חלק האנושי כנגד חלק
האלקי אמר לשמור חוקיו וגו' למען תשכיל הייכו הצלחה להפיק שמעלתה
אליכה דהשכלה כמ"ש ז"ל חזק/ למען יקים ה' את דברו וגו' בפסוק זה יש לומר למען
משלו הכה ובריאה משום דדרך הקב"ה לא ישוב אחור לכן כשאומר הדבר
על תנאי אינו גומר הדבר אלא מניח כדפיון עד שיתקיים התנאי ואחר
כך גומר כמו ספ' כמ"ש ז"ל כו' רוחות היקה האלף קורא תגר וכו' פי' לכן
אמר לשון שלילה אני פוקח אלא כך ולא אמר לשון חיובי אני פוקח כך לפי
שהדבר תלוי ועומד אם יקבלו ישראל התורה עיין שם והנה תנאי היה לו
להקב"ה אם ישמרו בניך וגו' לא יכרת לך איש וכו' כמו שפ' בפסוק נשבע
ה' לדוד אמת דקשה מה בא ללמדנו שלא נשבע לשקר ח"ו ויהיה מוכן לומר
משום דאיכא שבועה בלא נשבע לה שאומר הדבר פעמים כמו שפ' בפסוק
ב' מי כה זאת לו וגו' לזה אמר שבשבע ממש בלשון שבועה אמת ומיהו אם
כן הוא נשבע ה' אמת לדוד ועוד דלשון אמת לא ניחא כוד לכן נראה
דאמת הכא לומר שמעה קיימת בצחית כלומר בלי תנאי שתהיה תלויה בקיון
אם יקיים התנאי ומהן השבועה מפרי בטנך אשית לכסא לך על כל אפילו
שלא יהיה צדיק בראוי לדוד, חרי בטנך כמוקדם אשית לכסא לך אך אם ישמרו
בניך וגו'. אז גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך כמוצא כי שנאה יושב בעל
כסא דוד אביו כלומר בוסוק חד לא כמוקו כלומר לא הוצרך זכותו לעצמו
ואם היו זוכים בניו לשמור וגו' גם בניו עדי עד היו יושבים לכסאו וזהו'
למען יקים ה' את דברו לא שהקב"ה אינו מקיים דברו כי מקיים דבר עכ"פ
כל שכן דברו אלא דברו שפירן לא ריכר וגזר אלא אשר דבר עלי והדיבור היה
לאמר. אחר כך דברו ודבר היה דתנאי אם ישמרו בניך וגו' אז אגזור לאמר
לאמר לא יכרת לך איש וגו' כמוצא שיש תנאי קיים כדי לאמר אומר זה רוק

עיין בה' נשלח מזו ד' ודף שלד ע"א ובס"ה דף קנ"ט ע"ב

ויקרבו ימי ישראל למות. לשון קריבה משמע לא פורש ורז"ל כל מי שנאמרה בו קריבה משום דלא הגיע לימי אבותיו וברא"ר דהם פ' ירושו כי ימיו ושנותיו של אדם סדורים לו כמרז"ל בסוף יומא מאי סדורים סדורים להיות עיין שם וכמו שפי' בפסוק אם יקרו תמלאכם בשנים הללו מסדורים וכו' ועיין מה שפי' בפסוק דבר זה לאלף דור כי דבר ד' מתיך לעד ובן הדיה המתק כי הקדוש ברוכה לדור אלף כפי מה שסדורים הדורות לפני הקב"ה דור דור ודורשיו אלא שהעביר הקב"ה דורות ומהר והביא דור אלף במצא כי אותו דור היה דור אלף אלא שלא בא כסדר הדורות ודילג הדורות שלפניו דוק כי הוא ענין חדש ואמיתי כעיני וכן בענין יום המות הכל יודו המות כבר נגזר מיום הולדו זכה מוסיפין לו ימים כנקים ומאריכין ימיו לא זכה מדלג ומעביר ימים שבכתים ומקריב יום המיתה ויחי המיתה הם הימים שהוא חולה למות מאותו חולי וקרי שכבר ימים נגזרו ימי כפי מה שנגזר עליו מן השמים והנה יעקב היה ראוי לחיות קע"ה שנים כאברהם אלא שהניח כ"ח שנים לדוד כמרז"ל במדרש וזש' ויקרבו אותם ימי ישראל למות והעביר ודילג כ"ח שנים שהיו לו לחיות ונתנו לדוד דוק ::

ועוד י"ל כמרז"ל בפס' דקבלנות יעקב אבינו לא מת מפ' בעקב בקיר יעקב יעקב כי לא יחסר דור שאין בו כיעקב אבל מעלת שם ישראל מת כי יעקב לא מת ולא פסק אבל ישראל מת ויקרא לבנו היחיד לו מיוחד לו מי הוא יוסף ולא הספיק לקריאתו כשם יוסף אלא מרוב חיבה קראו בשם בנו ויוסף וכן אמר בני יוסף וזש' ויקרא בקריאה של חיבה לבנו ליוסף ויאמר לו דרכה מצאתי חן בעיניך עד עתה אף אם לא ועתה מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי והשבענו לי ועתה עתה אני צריך למצוא חן בעיניך לפי שאני קרוב למות ועשית עמדי חסד ואמת כי חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת כי אין מקוה מתגמול ויקרון כמרז"ל ואומר אני כי יעקב מרוב חכמתו שהיה לו עם יוסף לא רצה להבדיל ואמר לו קן קרבו ימי למות כי עדין לא היה חולה דהכי כפי פשוטו ויהי אחר הדברים האלה ויאמר

ליוסף

ליוסף הנה אבי[ך] חולה וכו׳ אלא שיעקב ראה בנבואתו בנפשו ובזולו שסר ממנו כי קרבו ימיו כמרז״ל בזוהר בפרשה זו ולכן לא רצה לצער ולהבהיל ליוסף לומר קרבו ימיו למות אך אמר לו בריתו נעשה עמי חסד שנקרא חסד ואמת דהיינו לומר שראה בנבואתו שקרבו ימיו למות ויתר׳ כיון שהשבע לו יהיה חסד ויהיה אמת לקיים השבועה ויתר׳ חסד שלא תקברני במצרים ואמת להעלות כקבורתי כי אביו היה רוצה להעלות בקבורתו והחסד הוא שלא תקברני במצרים ויש מקשים כיון דנשבע לקברו בארץ כנען מה צריך נשבע שלא יקברו במצרים וי״ל דאפשר דיקברו לפי שעה במצרים ואחר כך יעלהו בארץ כנען כשיעלו בני ישראל ממצרים לזה אמר אל נא תקברני לפי שעה במצרים כי הקבר בח״ל טועם טעם מיתה כמרז״ל בפרשה זו כמו שפי׳ כמרז״ל כשבילך אמרה אמתי דמעם אל נא תקברני במצרים עיין שם ועוד שלא יעשוני ע״ז ועוד שלא ידו כי המצרים ועוד שהקידה עפרה לריות כנים דוק׳׳

ושכבתי וגו׳ שכבה זו כמי הפשט היא שכיבה בקבר אלא משום דלא כתיב השכיבני עם אבותי ועוד דבבר כתיב וקברתני בקבורתם פי׳ רשב״ל עיין בס׳ חד״ר דף ס״א ע״א

שבוא לשון מיתה כי מיתת הצדיק שכיבה היא לדם ואנכי אורחיד דאז אם תעשה לי דבר שלא תקברני במצרים ושכבתי ולא אמות ואם תקברני במצרים אמות כמרז״ל כי כל הקבור בח״ל טועם טעם מיתה ויאמר אנכי אעשה -- מעצמי כדבריך דבודך הקל ומה צריך לישבע אז ענה יעקב אעפ׳ כן השבעה לי להפיס דעתי אעפ׳ שידעתי כי כן הוא האמת כי אקח תעשה כדברי מתוך השבועה לי והיינו משום דצפה יעקב כי פרעה לא יניחנו לעלות לקוברו אם לא בכח השבועה כמרז״ל בפסוק עלה וקבור את אביך כאשר השביעך ׳׳ ויתר׳ אני אעשה גם כן כדבריך לצוות לבני ואחי כי יעלו את עצמותי מזה אם כן מה צריך לשבועה ודחי כי אעשה כדבריך כדי שיעשו כדברי שאם אני לא אעשה כדבריך גם לא יעשו לי כדברי ולזה אמר מתוך השבועה לי להפיס דעתי דוק ומה שאמר וישתחו ישראל על ראש המטה פי׳ רשב״ל דהפך עצמו לצד השכיבה ומ׳ פי׳ משום דדקבה׳ כבוייהו אכבי אחד עמך מצריתה ואנכי אעלך ורצה שנעשה רצונו ונשבע לו יוסף את השתחוה על ראש המטה לשמכה

שהיקה על גבי מראשותיו ומיהו קשה כי עדין לא היה יעקב חולה דהכי הכי פסקי
ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ונ"ל בחזק דפשטי היה
חולה ואז הכביד חוליו ואם כפירש אחרי הדברים האלה משמע כיחא דהכא
הרגיש בעצמו כי היה חולה ושלח להביא לו יוסף ובכן לא אמר הנני חולה. אבל
אחר הדברים האלה שכבר הקדים לדבר בענין מיתתו וקבורתו אז אמרו ליעקב
ליוסף דרך חיבה הנה אביך חולה כדאפרש. עוד ונ"ל בפשט ראש מטתו הוא
יוסף עקר שניתנה לו בכורת ראובן ולפי האמת יוסף הוא ראש המטה בשביל
שהלך יעקב אצל לבן אלא בשביל רחל ואלו היה יוסף להיות בכור וסוף חזרה
לו הבכורה והשתחוה ליוסף על שנשבענו לו ופייסו וי"ל פי' ראש המטה זו ראובן
שהיה ראש המטה הבן ראשון ובכור יעקב על שעשה תשובה ולא מיחה ממנין
השבטים ולפי האמת ראובן הוא ראש המטה הבן הראשון שבא כמעשה על ידי
תשמיש המטה כי הוא סוד קין כנודע מהרב זלה"ה דוק.
ויהי אחרי הדברים האלה וכו' ומיד סמוך לדברים האלה שדיבר עם יוסף עיין דף סט ע"ב ובס' דף קמח ע"ב
בענין מיתתו וקבורתו אז אמר יעקב נשיא ליוסף בלשון חיבה ואתה
הנה אביך חולה ועליו קאמר כלומר אני אביך חולה ודרך האדם לדבר עם
בנו כן הנה אביך חולה והענין כי מעיקרא שלא להביא לו יוסף לא רצה
לומר לו הנה אביך חולה אך אחר הדברים האלה שכבר הקדים לדבר עמו
רבות והודיעו מענין קבורתו אמר הנה אביך חולה ומוסרה לפרש כן על פי
דברי רש"י ז"ל שפי' וישתחו ישראל על ראש המטה לשכינה שהיתה על גבי
ראשו והדבר קשה כי עדין לא היה חולה אלא ודאי כבר הרגיש בעצמו
שהיה חולה ולא הודיעו עד שהקדים לדבר על קבורתו ומיהו לשון הנה לא
חידש מאי הכא ונ"ל כי כשדיבר יעקב עם יוסף על ענין קבורתו בצער
יוסף לאמר עדין לא הגיע זמנך למות חו' ולמה אתה מפיל לבי ובפרט
שהיה ראוי לחיות עוד כ"ח שנים כנ"ל ויעקב אמר שהרגיש בעצמו שקרבו
ימיו למות לזה אמר לו ראה גם ראה דברי כי הנה הנה אביך חולה דוק.
וכן שמע יוסף כן הלך ויקח את שני בניו עמו וכיון שיצא יוסף מאת פניו
שאל יעקב על יוסף וכיון שבא מגיד יוסף עצמו ליעקב ויאמר דרך חיבה הנה

בנך יוסף ספר כח אליך אל קצועד ואז ויתחזק ישראל לבסוף וישב על המטה
ואני שמעתי במהרי״ל המבקר את החולה נוטל אחת מששים בחוליו כבן גילו והנה
בגימ׳ הוא ס׳ רמז כי היו לו ס׳ חלקים של חולי וכיון שבא יוסף לבקרו שהיה
בן גילו במהרי״ל ב״ן זקונים היה לו זיו איקונין שלו דומה לו וכל מה שאירע
ליעקב אירע ליוסף שהיה בן גילו נטל אחד מששים והחזיק מעט וישב על
המטה הס נ״ט בגימ׳ שנטל אחד מס׳ חלק

חיציך שמונים קיימו בניך דבקים בחצים כיד גבור כן בני הנעורים ואמר בנים תה׳
שמונים בקירה דבקים ושבקים לבניך שיהיו שמונים גם יש לך
זכות קובע מקום לתפלתו שאויביו נופלים תחתיו במהרי״ל בפ׳ דברכות כל
הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר מקום לעמי ישראל וכו׳ וחיציך
שמונים יפלו בלב אויבי המלך מהר״ם קבלה דוק ואם כפירוש פסוק זה על אברהם
כמו שפי׳ רז״ל כל המתפלל על חבירו נענה תחלה חדא דאברהם קבע
מקום לתפלתו שנאמר וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את
פני ה׳ במהרי״ל בפ׳ דברכות וניחא מי חיציך שמונים כשהלך למלחמה במהרי״ל
בפסוק בקש נדף קשתו שהיה זורק אברהם עליהם קשים ונעשים חצים
ושם׳ חיציך לענף׳ שהם קש בעלמא נעשים חצים שנונים ונופלים תחתך
יפלו בזכות שקבעת מקום לתפלתך ולפי שאברהם היה מוצר באוהל שהרג
שמא היה בהם צדיק אחד עד שהודיע הקב״ה לנחמו במהרי״ל בפסוק אחר
הדברים האלה היה דבר ה׳ אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם שכרך
הרבה מאד שכר אני נותן לך שבערת קוצים מן הכרם לזה אמר כל אותם
היו נופלים בלב אויבי המלך מהר״ם הקב״ה שהיו קוצים בכרם ושכר בטל
שפך דמים של רשעים וביער קוצים מן הכרם כמו שפי׳ בפסוק אחר
הדברים האלה היה דבר ה׳ אל אברם וכו׳ דוק׳׳

אחר הדברים האלה אמרו רז״ל שהיה אברהם מהרהר בלבו שמא באוהלם עיין בס׳ נ״ר דף רנה ע״א
שהרג היה צדיק אחד ושפך דם נקי ובא הקב״ה לנחמו אל תירא
אברם קוצים מן הכרם אתה מכלה ואדרבה שכרך הרבה מאד ובזה נבין
כוונת הפסוק שאמר משום הכנה דקשה מאי דבר ה׳ במחזה ומאי לאמר
דלא שייך לאמר לאחרים דאין כאן אחרים ומיהו בוכל לומר על דרך

שפי׳ כמרז״ל והר׳ יעקב כתב לאמר דהיינו לאמר לדורות שיהיו כורתין כמעשה צדיק
וכן בפסוק ואקחנו אלה׳. כמעשה הזאת לאמר לדורות שאל ועשו הקלתם קכפ אלא
רחמים. והקב״ה ובן הבא. לאמר לדורות זכותו של אברהם וכחו הגדול שנדבר
עמו בחזון ובדיבור כמרז״ל על הפסוק עיין שם ועיין בסמוך בפסוק אז דברת
בחזון לחסידיך וכו׳ ועש׳ אחר הדברים האלה היה דבר ה׳ אל אברם במחזה
נמצא שדיבור עמו ובחיזיון ולמה כך לאמר לדורות כמה גדול כח אברהם
ועוד י״ל כמה שפי׳ בפסוק וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר דקיימא
לאמר שהדברות עצמם יאמרו לאמר לישראל ולפרש כל הקורא הגלה בכל
דיבור ודיבור בכמה קולות ואמרים וגש׳ וכו׳ כי הדיבור היוצא מפי הקב״ה
הוא בעצמו עושה שליחותו כענין שנאמר כן יהיה דברי אשר יצא מפי וגו׳
וכתיב השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו כי הדיבור בחוק מאמריו
וכן הכא היה דבר ה׳ בחזון אל אברם לאמר שילך הדיבור לאמר לו אל תירא
אברם וכו׳ רק אמנם יותר נכון כפי הפשט נראה לי לפי שאברהם היה
מיצר שמא הרג שום צדיק ושפך דם נקי והנה היה צריך לנחמו הקב״ה
לומר שכר אני נותן לך שכר גדול דהיינו הכהונה כמו שאפרש ולכן כדי
לומר לו זה מה עשה אחר הדברים האלה שהרג המלכים האלה היה דבר
ה׳ אל אברם במחזה עד עכשיו לא היה במחזה ועכשיו דיבר עמו במחזה
לאמר שמעלה במעלה עליה על שהרג אותם רשעים ולזה אמר לו אל תירא
אברהם שהרגת צדיק ונקי אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד מאבד זה שראית
שעלה דוברי עמי בדיבור וחזיון מה שאין כן עד עתה עוד יהיה שכרך כמדרש גבי פנחס
הכהונה מאד דהיינו מרז״ל כל השופך דמם של רשעים מעלה עליו הכתוב כאילו
הקריב קרבן ובזכות זה זכה פנחס לכהונה שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם תחת אשר קינא לאלהיו ויכפר על בני ישראל כלומר כיון
הוא שיעור שכרו כיון ששפך דמו של חוטא ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב
קרבן כדין הוא שיעור שכרו והקרבן יקריב קרבן ויכפר על בני ישראל ולומר אני
כי כן ענין אברהם כי מכלן זכה לכהונה מיהו כיון שהיה מלכי צדק מלך
שלם והיה צדיק לא היה יכול ליטול ממנו הכהונה דכבר זה כבר קודם לך

כשחטא והקדים ברכת עבד לרבו כנגד הקב"ה לאברהם ועיין במקומו פי׳ דמשום דאברהם עשאו קבע עלכן הקב"ה ואמר ובו מקריבין ברכת עבד לרבו אמאי שהיה שפח לו שהקדים לו ברכתו לכן בעלה משם קן נח וניתנה לאברהם דומיא דבכורת ראובן שניתנה ליוסף לפי שהוא תיקן מעוון ראובן שיוסף לא חטא באדונתו ועיין במקומו פי׳ טעם אחר לפרש ראובן אמאי שניטלה ממנו לא ניתנה אלא ליוסף שהוא הציל מידם והוא לה כאילו הבכורה ביד ראובן כיון שניתנה למי שבא בכחו ובזכותו שהוא הצילו והוי כאילו לראובן ויקר מאוד ניתנה לאחר דוק אך עתה לפי הענין זה כמון ביוסף תיקן מעוות ראובן וכן אברהם תיקן מעוות מלכי צדק אמאי עתה ברכה זה ויקר כמון כי אברהם כבר זכה מן הדין לכהונה על ששפך דמן של רשעים דהוי כאילו הקריב קרבן לפני הקב"ה וכדין היה שיטול שכרו כמו פנחס שבשביל זה נתכהן לעולם אלא שכבר זה מלכי צדק וקדמו אך כיון שחטא מצא בעל חוב מקום לגבות חובו ניטלה ממנו וניתנה לאברהם דוק

נשבע ה׳ ולא ינחם וגו׳ כמו פי׳ כי מכות המלכים שהרג אברהם זכה לכהונה אלא לפי שכבר זכה מלכי צדק לא היה יכול ליטלה ממנו שלא כדין אך כאשר חטא והקדים ברכת עבד לרבו ניטלה ממנו וניתנה לאברהם וזה הפסוק מקושר עם הקודם נאום ה׳ לאדוני פי׳ אמר אליעזר עבד אברהם שהלך עמו למלחמה כדכו מרז"ל וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר ושוא ידע ורואה מעשה ה׳ כי בורא הוא שנשבע הקב"ה עם אברהם ואמר נאום ה׳ שאמר לאדוני אברהם אל קינא עצמך לרדוף אחר המלכים שב לימיני ואני אהרגם עד אשית אויבך הדום לרגליך שהם יפלו תחת רגליך והיינו במכות שהיה קובע מקום לתפלתו כי כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם יהיה בעזרו כמרז"ל בפ"ק דברכות ופי׳ שם דהיינו שעוזרו מרשעים דף ו׳ ע"ב
ויפלטו כמו שעשה לאברהם במכות זה כמרז"ל כל הקובע מקום לתפלתו בפ"ק דברכות דף ז׳ ע"ב
אויביו נופלים תחתיו שנאמר ושמתי מקום לעמי ישראל וכו׳ כמו שפי׳ בפסוק חיציך שנונים וגו׳ עיין שם ובמכות זה נתגלגל הדבר שזכה לכהונה דהכינ.

כשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם כמו שנזכר בפנחס שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם תחת אשר קינא לאלהיו ויכפר על בני ישראל שנשפך דם הרשע
כן אברהם ותיקו זה קיה על הדיקי מלכי צדק שהקדים ברכת עבד לרבו
אז ניטלה ממנו וניתנה לאברהם שהיה ראוי לה וזכה לה אלא שעד שלא קיים
מלכי צדק לא היה יכול הקב"ה ליטלה ממנו שכבר זכה לה קודם אבל משקיים
מצא בעל חוב מקום לגבות חובו וכו' ::

אז דברת בחזון לחסידך פי' ר"ל הפסוק על אברהם שמדבר עמו בדיבור
ובחזון שהן קשים להודיעך שכחו של אברהם וכחו הגדול שיכול לסבול
נבואה כזו בחזון ובדיבור ולאימתי זכה למעלה זו אז דקיימו אחר שהרג מלכים
מלכים ושפך דמם של רשעים כדפי' בפסוק אחר הדברים האלה היה דבר ה'
אל אברם במחזה כי קודם לא היה אלא דבר ה' ולא במחזה ועכשיו נידבר
עמו בחזון ובדיבור וזש"ה אז דברת בחזון לחסידך זה אברהם ותאמר שויתי
עזר על גבור דהיינו אנכי מגן לך ואני עזרך ודייק מגן דקיימו בדבקים
אנכי מגן לך ולא עוד אלא שאתן לך שכרך הרבה מאד דהיינו שזכה לכהונה
כדפי' שם ואברהם היה בחור שנאמר אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם
ובפסוק זה הרימותי בחור מעם ומה הרימה זו שנעשה כהן גדול שזכה לכהונה
באותה שעה אלא שלא נתנה לו עד שקיים מלכי צדק כדפי' וכו' ::

וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קשה ריעותא הוא מיותר דה"ל
כי את לחם אלהיך מקריב ואמאי ירצה לשון כמו אמר וקדשתו
לכל דבר שבקדושה וכו' וכי קימא מאי דסליק ואמאי אלמלא הלא שולחן
דידן כיכהו דמקריבין עליו לכפר עליו כמו שפי' בפסוק ולקחת את הלוים
בקונים לאהרן וכו' עיין שם מה טוב לזה אמר לא קשיא דשולחן דידך הוא
דהא את לחם אלהיך הוא מקריב ולא אתה ועכ' היינו כי שולחן דרחמנא
הוא ולא שולחן דידך דאי הכי שולחן דידך מי אמרת מידי דאתי לא מעכב
למעבד ואיכו מצי למעבד אלא ודאי שולחן שלו הוא אם כן קדוש יהיה לך
כי קדוש אני ה' וכו' ומכח קר קושיא מכריח כנ"ל דהכך כהני שולחן
דרחמנא כיכהו כנ"ל ::

אני

אני שלום אמרה כנסת ישראל אני שלום כל עצמי אוהבת שלום ורודפת — עיין בס׳ כנ״ש דף ה״א ע״ב

שלום אפילו בהקרבי אל עיר להלחם עליה דכתיב כי תקרב אל עיר

להלחם עליה וקראת אליה לשלום וכו׳ אדבר עם האומות לשלום אף המה (שונאי)

מתחזקים למלחמה ואינם מבקשים אך כמו עניין חזיא באריאל בפסוק ויאמר

מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו וכו׳ שהיו במלחמה

זה עם זה ועשו שלום ביניהם כדי להלחם עמי כמובא בי תלות שלומי הוא

למלחמה כמו שפי׳ בפסוק הנ״ל צריך לראש אויביה שלו עיין במתוק ומש׳.

אני שלום ולי כולה להקרא שלום כי אפילו במלחמה אני מקדים שלום וכו׳

אוכבה שלום אל הגוים המה עושים שלום ביניהם למלחמה כמובא בי כל

עיקר שלומם הוא למלחמה דוק ועיין בפסוק (במתוק) לא תדרוש שלומם וגו׳ ..

הנה צריך לראש בי׳ כל המוצר לישראל נעשה ראש וקשה דהולך היו צריך ראש — עיין בס׳ פרדס רמונים דף כו ע״ב יד״ב לא ע״א

מאי לראש וי״ל עניין חזיא שהפסוק מעיד שהיו צריך פי׳ בנשים לה

צרים לראש כדי שנעשו ראש כי כל המוצר לישראל נעשה ראש כמובא כי

מה שאמרו רז״ל כל המיצר לישראל נעשה ראש אינו פשוט דקרא אלא מפרש

פשוט דקרא ופשוט דקרא הוא הא כדפי׳ היו צריך כלומר היו בנשים צריך

כדי להיות ראש מכל המוצר לישראל נעשה ראש ובזה ניחא הדוק אחר

דקשה דהולך צריך היו לראש המוצק היה הולך נכי לראש אלא ודאי כדפי׳

דהם לא היו צריך מעיקרא והיו צריך כדי להיות ראש וזה חזיא כמובא בי

כוונת הכתוב לספר שבחי׳ רעות חדא מעיד חבירה דהיינו חדא כי המוצר

לישראל נעשה ראש ועוד שמעוד כך היו צריך פי׳ היו הכל צריך להיות

ראש בי כל המוצר לישראל נעשה ראש ועיין מה שפי׳ בפסוק ה׳ מה רבו

צרי וכו׳ ולפי זה יתי׳ אויביה שלו פי׳ אוקם שהיו לה לאויבים שלו לשון שנבי

היו מוען שלא היו לה צריך כיון שהיו רחוקים מכל המוצר לה נעשה ראש

לשון שלו כל בוגדי בגד דוק ועוד יתי׳ שלו כפשוטו לשון השקט ושלוה כלומר

עכשיו שהיו מצירין לה היו מקנדלים ועולים במעלה כי צריך שהיו מצירין

לה היו לראש ואויבי אוקם שהיו לה לאויבים ולא היו מצירין אלא של השקט

ושלוה במלחמה אך לא לראש דוק ועוד יתי׳ היו צריך לראש אוקם אויביה

כי שלו וכי השליטו לה דהיינו בעניין הגבעונים לפי שהשליטו את ישראל כלו

עמהם למלחמה והם פי' היו צריך לרמוס כל אותם אויבים כי שלו והשליכו למעלה
ושר ית' בעז"ל עמון ומואב היו אויבים זה לזה ועשו שלום ביניהם והשליכו
כדי להלחם עם ישראל וכן היה בירבעם בה' אויביו שלו והשליכו בעדם שנים
כי היו שוכנים ואויבים זה לזה ושלו והשליכו כדי לעשות מלחמה פעם אחת
לא קדרוש שלותם כי שלותם הוא למלחמה כמו שפי' בפסוק אני שלום
וכי אדבר המה למלחמה וגם לא קדרוש טובתם שיעשה לך טובה כי
טובתם של רשעים פורענות היא לנו בעז"ל כידוע והוא קתקדרה מעניה
טובתם של רשעים פורענות הוא להם ואין פי' לא תדרוש שלומם וטובתם שלא
תדרוש ותבקש לעשות שלום וטובה להם ושלותם היינו שלוק שיהיו בטוב
כי זה פשוט אלא תרצה שלום שלהם וטוב שלהם לך לא תדרוש כי שלותם
הוא מלחמה וטובתם הוא פורענות כמו שפי' בפסוק השמר לך מדבר עם
יעקב מטוב עד רע עיין שם
על אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים הכי מועט מים ולחם
ואם היו צרי עין ומחמת צרות עין היו עושים כן לא היה כל כך
עונשם אבל אשר שכר עליך וגו' ובזה דתים רבים כי לבא כנעם לקלל
אז כשתלא סוקים דלשכור לבלעם לא היו צרי עין והיו נותנים כל מה שיבקש
מעם כל כסף וזהב שיבקש דכתיב כל אשר תאמר אלי אעשה ולקדם אתכם
בלחם ובמים היו צרי עין על זה בענשו יותר ויותר דוק··
תבורך מנשים אין פי' מן היקרון יותר מכל הנשים אלא מן מקומות פי'
מפי נשים כי כל הנשים יברכוה ולא מפי נשים יצלאבות מהרבי — וכמו שפי' בפסוק ברוך יהיה מכל העמים ע"ש··
עולם כי אותה ברכה אשה ברכה וכן ארורות כמו שפי' בפסוק אשר הגפן
פוריה בירכתי ביתך וגו' אלא מנשים באהל מפי אותם נשים שבושת בסוד
שבאתה ואמר הנה באהל כמו שאפרש בפרוך פסוק זה מפי אותם נשים
קבורך כי בהכתב בית וכן צנועות ולדקניות דוק ושד י"ל מפי אותם נשים
שהיו באהל קבורך רהיינו דלימהות שהיו באהל שרה רבקה ולאה רחל
באהל וכן יעל ולאה דכתיב ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל דבקר רכתיב
ויבאה יצחק האהלה שרה אמו דוק וכן פי' רז"ל אלא שפי' מנשים באהל
מן היקרון יותר מהן שהן ילדו ויגעל קיימם והכלם ועל דרך זה כיחא

לפי

לפי דרכי שמשים באהל וברכה והברכה מפיהם כי הן ילדו ומלא הצלם וקיימים דוק
על הברך
ועוד מפי נשים כל הנשים דעלמא מלא ואפילו מפי נשים צנועות שהן באהל ·
וירא לכן דבר זה יצחק מלא והלבקה למלחמה אפילו הכי הבורך מפיהם שלמען
כם גדול כזה להתיר אותו רשע צריך שיעשה ויקר מזה דוק ומלא ידך הסוד
ידוע כי מלא בקבלה כמלא הכהן שהוא אותיות מלא כמו שפי' הרב הר"א ז"ל
ובאור הענין לפי הפשט שזכה לזה מקרי טעמי חדא כי אין דרך האשה לצאת
למלחמה ודאי הלכה בבגדי הזכר לצאת מגדר אשה לגבר ועוד היא שהפכה
דם אותו רשע וכל הסופר דין של רשעים ממנו עלו הקבוץ כאילו הקריב
קרבן ויכפר על בני ישראל ובזכות זה זכה לכהונה כמו אברהם ופנחס שלכן
זכו לכהונה כמו שפי' בפסוק אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה
לאמר וגו' ובפסוק נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם ובפסוק והיתה לו
ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וכו' עיין שם כי טוב תמצא כי לכן זכתה
יעל לצאת מגדר נשים ולובשה בגדי איש ולא די בגדי איש אלא בגדי כהן
דהיינו יעל מקריב קרבנות בזאת דהיינו במשכן שלה שנקרא אהל וידוע כי
הכהן מברך הוא שמברך את ישראל ומברך כמרז"ל בפסוק ושמו את שמי
על בני ישראל ואני אברכם ועוד שעוסק בעבודה ומקריב קרבן וכולם ככל המקום
אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך דוק ··
ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ קשה מה צריך
לומר זה קונה שמים וארץ ודי לנו שאומר לאל עליון אמנם בכר
פי' לעיל דף נ"ט ע"א כי בזה טעם מלכי צדק להקדים ברכת עבד לרבו לומר
כי בשביל אברהם מתברך שם שמים כי בשבילו נברא העולם כמרז"ל על
פסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא באברהם
והוא הודיע ופירסם אלהותו בעולם כמרז"ל בפסוק ואשביעך בה' אלהי השמים
ואלהי הארץ ואם לא היה אברהם לא היה עולם ולא היה יודע אלהות ומציאות
ה' במציאות כי אברהם גרם שיתברך שם ה' ולכן הקדים ברכת עבד לרבו וגם מפרש
טעם לדבריו למה הקדים ברכת אברם לפי שאברם היה סיבה לכל ענין שהוא
קונה שמים וארץ כנ"ל ומה' טעם כי אמיתת דיבור זה לברך אל עליון
שהוא ברא לאברהם מעיקרא ואברהם גופיה מיכאלו כמו שפי' בפסוק דלעיל

ה׳ ואדפא הושעני ואושעה כי תהלתי אתה כי סוף סוף תהלתי שתהללים אותי ותברכים
אותי אתה הוא כי כן אומרים ברוך אתה ה׳ מגן אברהם ברוך ה׳ אלהי שמעון
בן שטח דוקא ויתר׳ עיין בזה במהרש״א ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי
אברהם וכו׳ ולא עוד שברכתך קודם לברכתי תחלה מגן אברהם ואחר כך
מחיה המתים וכיון שראה משה צדק שהקב״ה חלק לו כבוד והקדים ברכתו
לברכת הקב״ה אמר גם אני אחלק לו כבוד ואקדים ברכת אברהם לברכתי אבל
משה דהקדים בואו ברכות שבחו דהקב״ה כמהו דגם ברוך אתה ה׳ מגן אברהם
שבח דהקב״ה איהו אלא שמברך הקב״ה על ידי אברהם אבל להקדים ברכת
עבד ממש דהיינו ברוך אברם לברכת הרב וברוך אל עליון זה אסור ומש׳
לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת הרב בעתר לא רצי לברכת
מגן אברהם דהתם לאו ברכת עבד אלא ברכת הרב על ידו עבד אבל הכא
מקדים ברכת עבד ממש דוק כי הוא בכוון׃

ואעשך לגוי גדול וכו׳ פי׳ רז״ל שהקדים ברכת אברהם לברכתו ובאור
הענין במה שכתב ענין מגן אברהם מה ונראה שיובן במרז״ל בפסוק
וירא אליו ה׳ הדר׳ ומקץ לי מגן ושמך ויתנך הסעדו בכבשן האש ברעבון
ובמלכים ומ׳ עיין שם במצא כי מה שהיה מגן אברהם בעת שסעדו ומנו
בכבשן האש ברעבון במלכים דיה שקול יותר מתחית המתים דוק׃
וקרבו ימי דוד למות פי׳ רז״ל וקרבו ימי דוד ולא המלך דוד כי אין שלטון ביום
המות כדפי׳ לעיל דף נ״ט ע״ב עיין שם ויצו את שלמה בנו לאמר
שיאמר הענין דוד כו אין שלטון ביום המות ולא יקנאה במלכותו כי שמו אמיתי
הוא שלמה כי שלמה המלך הוא מושאל ובוין שיזכור ליום המות במצא
כי לא יקנאה במלכותו כי אין שלטון ביום המות וכל יום הוא יום המות במו
שפי׳ בפסוק רגזו ואל תחטאו עיין שם כי טוב ובפסוק כי אין חרצובות למותם
ובפסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים עיין שם במצא כי ויצו את שלמה בנו
לאמר ענין זה חדא כי הוא דוד בוס זה ולא דוד המלך וכן שלמה ודאי
כי שמו הוא שלמה ולא שלמה המלך חדא כי ביום המות אין שלטון
ולא יקרא אלא שלמה כמו דוד ועוד כי צוהו לאמר אנכי הולך בדרך כל

עיין בק״ק מרים יתונ״ה
דף כד עמוד כ״ח
ע״ב

הארץ

הארץ שבולם שוים במלך בהדיוט וכמו שפי' לעיל ובזה מעלם כי בכל יום
הם יום המות ואין שלטון ביום המות ובזה יחזיק על יצרו הרע ומתפקר בכל
יום ובזה נאוים ולא למלך או בעי נאוים ולא נחשב בעיניו תשם כח באשר
כמז"ל בפסוק ואם בכה את עושה לו תשש כח בנקבה עיין ספר נס אני מזהירך
שלא תקנאה במלכות ושמרת את משמרת ה' אלהיך וכו' כמ"ש בקירת משה
ולא תקחבם לומר אני ארבה ולא אסור נפי' בעל הקנאה ולא אסור ולא
יקום שום איסור בדבר אלא שמור משמרת ה' אלהיך כמו שכתוב בקירת
משה עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ולהקחבם דוק ומ' כמז"ל כי כל האיסור
בפרשת מלך אסור בו ולא אמרו שמוחל אלא כדי לאיומם ולכך אמר בכתוב
בקירת משה ולא בכתוב בקירת שמעל ם אין המלך מוקי בו כמ"ל דוק
כי לקח טוב נתתי לכם כי כתורה לעולם באיוכת לקחך ויש בה באיוכת עזיבה
אין בה כמז"ל ראובן ושמעון זה יודע פרק אחד וזה יודע פרק אחד אומר
ראובן לשמעון למדני פרקך ואני אלמדך פרקי נמצאו שני פרקים ביד כל אחד
וזש"ה כי לקח טוב נתתי לכם באיוכת לקחה ולא עזיבה דוק ומ' כמז"ל בפסוק
כי אם בתורת ה' חפצו בתחלה תורת ה' ולבסוף תורתו שנקראת על שמו וזש"ה
כי לקח טוב נתתי לכם ועל שמכם תקרא כשאתם עוסקים בה ואל קחמ"ו
כי אני מוכר בזה אלא זו שמחתי שתקרא על שמכם ולהרבה אני מחלה
מכם כי לא תעזובו התורה בגדר תורתי אלא בגדר שמכם וזש' תורתי אל
תעזובו פי' אל תעזובו אותה שתקרא תורתי ל שמו דוק
אשרי משכיל ומבין אל דל זה דל בתורה וכא זה ומלמדו תורה ומדריכו עיין במ' נש דף ס"ח ב'
בדרך ישרה ומוציא יקר מזולל ביום רעה ימלטהו ה' זה יום גיהנם
ואין רעה אלא גיהנם שנאמר כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה והיינו
מז"ל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו שלא יהיה הוא בגיהנם ותלמידו
בגן עדן כמו שפי' בפסוק מי זה האיש ירא ה' וכו' נפשו בטוב תלין וגו' עיין
שם כי טוב ועוד י"ל כמז"ל זה המשבר את התורה ואין דל אלא חולה שנאמר
מדוע אתה ככה דל בן המלך ולפי שאמרו רז"ל המשבר את התורה בטל
אותה מעושר באחרונה דהיינו שבוטל מרחובה מעוש ונושא עליו כמו שפי' בפסוק
והודעת להם את הדרך ילכו בה עיין שם וזש' אשרי משכיל ומבין אל דל

זה חולה ולא תרא שמא תהיה כן נ"ל ומשום מתנו אחת משמשים מיחלו ביום
רעה ימלטהו ה' שלא תבוא אליו רעה ופורענות דוק ועוד י"ל כמשך הפסוק
עד סופו אשרי משכיל ומשכיל ומודיע אל דל זה חולה כי ביום רעה זה גיהנם
ימלטהו ה' כי יסורים ממרקים עון קו' משון ועיין ונמצא כי חביבים יסורים
במרז"ל בפ' דמציעא אמר רבי חביבים יסורים וכו' ובמרז"ל בפ' דסנהדרין
כנגד רע' ואמר חביבים יסורים עיין שם נמצא כי משכיל אל דל זה חולה
כי חביבים יסורים ובשבילם ינצל מיום רעה זה גהנם ובזה יקבל היסורים
מאהבה בסבר פנים יפות ובזה יזכה החולה מאד שלא יהא קורא תגר ויהא
מקבלם מאהבה ויזכה לברכות אלו ויראה זרע יאריך ימים וכו' ואמג' דהקם
מפרשים קרא ביסורים של אהבה מע' משמע כמי כל יסורים דוק ועוד
פי' רז"ל על הכתוב למי לצדקה ומשכיל על דבר ימצא טוב ומתבונן היאך
יתן לו שלא יתקיים במרז"ל בפסוק כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט
אם טוב ואם רע פי' אם טוב יהא אותו מעשה ואם רע יהיה ועל מעשה
טוב פי' רז"ל זה הנותן למי בפקר או לעני בפרסיא ומביישו ומלבין
פניו ואמר כי נאים בזה ביום רעה זה גיהנם ימלטהו ה' דהיינו מרז"ל בפק'
דבקרא לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה
וכו' והיכי דמי בוקפה וכו' עיין שם הרי כל צדקה אינו זוכה אדם לשכר
זה אלא במשכיל ומתבונן היאך יזכה עם העני שלא יתקיים דוק ::
כסודר של מעשה דזמרי דהוא כנגד שבט שמעון כמו שפי' רש"י ז"ל אל
קמה את כמשי וגם זו קיוו הכוכחית דומיא דקיוו אל קהל כמו
שאמרו בקהלם בעדת קרח שהיו בני לוי אבל בכודי אל קהל עומדים
וקיוו קהל קיוו הכוכחית כמו שפי' רש"י ז"ל כי לא יקבן לדרש קיוו הנקבה
הנסקרת כי כבוד הוא לשון זכר דהקוב. גדול יהיה כבוד הבית האחרון וכו'
וכתיב גדול כבודו בישועתך וגו' ולא כתיב גדולה דוק ופי' מעתה שבועה
עדים כי כאלפים דינו איש זה יוסף לפי שחשדוהו שהיה משקר על אחיו
כמו שפי' כישמעו בפרשת וישב ואיך אם כן בני לוי ביקשו גם כבודה ורדפו
אחר השררה. וכרצונם היה עכן יוסף כל מעה שלא בכעס ואף ויאמר כמו
והוא הדין שהרגנו כל הענין כאיש אחד וכל כך למה על שקיבלה כעכן דימעד ואיך
אם כן הם בלא כסוד עד בוכי כמרז"ל כשיא ביק אב לשמעוני הפסוק קח מק. נג

ע.בין

ענין שמי השבטים כי כאמר רבינו ז"ל כי כן בקול והי' כלום הנ' כהויקם כוכבים
ומ' במקומו כי בהיותם כוכבים קודם לאחי דכבר תרום שמים ובעמם ויקרא
שמי בני יעקב וגו' אבל יוסף לא היה בכנעם שירבו כאבותם ממעלת
כנעם אלא כראוי הנשי' עיקרא גור זה יוסף דהקב"ה כסף שורי ודרי
ן ואמר עיקרו ולא הרגו שלא הרגו אבל מכרוהו לעבד ומרות עורת יוסף
ואם על יוסף עשוקים כן על ישראל בעלמא שחשה הן שהיה יורף אחר דבבור
היאך בכי לי היקשו כבוד גם בקובה ומשום בכי בקודם אל קבוא את
נפשי ובקהלם אל תחד את כבודי ומשום דבקהלם היה ענין כבוד לכן
אמר אל תחד כבודי וזה פשט חריף אך..

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו' לעיל מכיר בקיב וימת
יוסף וגו' ופירש"י וכו' ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה
כאילו היום באו לפי שכיון שמת יוסף התחילו המצריים לשעבד בהם
ובבר פי' המפרשים כי צריך תלות התחלה מעט מעט תחילה בפה רך אחר
כך בפרך אחר כך אמרו עבודת המצריים עצמם להיותם עבדו עבדים
כמו שפי' בפסוק וימררו את חייהם בעבודה קשה וכו' את כל עבודתם
של מצריים שהן הם צריכים לעבוד לפרעה בתוך מלאכתם לכן אמר כי
כמת יעקב התחיל קצת השעבוד בפה רך והיינו מ"ש בפרשת ויחי
למה פרשה זו סתומה אלא כיון שמת יעקב וכו' ואחר כך בפרך היינו
מ"ש הבאים כאילו היום באים אחר שמת יוסף וכו' ואחר כך את
כל עבודתם היינו אחר שמתו כל השבטים וימת יוסף וכל אחיו
וכו' דוק ומיהו קשה ווו ואלה ופי' רז"ל מוסיף על הנ"ל בפרשת ויגש
וכו' והיינו סיון דק הן הנ"ל אלו מוסיף שייך והרי"ף ז"ל בפרשה זו
בספר כסף נבחר פי' ענין בו ואני אומר כמרז"ל יש בני אדם שמעמידם
באים וכו' אבל שבטים שמוקדם באים ומעמידם באים אם כן זהו
שאמר ואלה שמות מוסיף שבח על הנ"ל שהיו בני יעקב צדיקים
כמעמידם ועכשיו בא להוסיף שבח גם על שמותם כי שמותם באים והוא
שאמר ואלה שמות בני ישראל גם הם באים כמודם ומעמידם דוק..

עיין בס' כש"ש דמו ב' ודף שלו ב' ודף שלו ב' וכם הר"ל קמו מח..

עיין ספר ועיין בפסוק אלה שמות האנשים אשר שמות בנערים במורל ועבן קהלה אשר שלח משה וגו' ולא חם כי יש שמותם בנערים ומעמידם באים..

ועוד י"ל במדרז"ל על שם גאולתם נזכרו כאן וכו' וקשה פי' ואלה שמות בני ישראל
הבאים מצרימה בלומר דהבאים מצרימה לא קאי לבני ישראל אלא לשמות
בני ישראל דפסק בהו קרא ואלה שמותם בני ישראל דבני ישראל סבר כאן
ועכשיו זכות שמותם בא ולענ"ד דגבי שמות לא שייך לשון מלת הבאים לא
דוקא אלא בלומר זכות שמותם בכבם לפני הקב"ה משום דאחד מהן יוסף
שעבדו בהם בפרך נזכר זכות שמות בני ישראל להיות נדם גאולתם וכנה
ביחד את יעקב פי' זכות שמות בני ישראל עם יעקב דגם זכות יעקב אביהם
נזכר להם ומספר ואחל ויוסף היה במצרים פי' וגם זכות יוסף עמדה להם
שהיה בכר במצרים אי בתו ויוסף היה מוכן במצרים לגאולתם חדא דהוא
לקט את כל הכסף כדי שיצאו ברכוש גדול ועוד שיוסף ירד תחילה במצרים
וגדר עצמו מן הערוה ובגדרו כל ישראל בזכותו ובזכות זה יצאו ישראל ממצרים
כמדרז"ל בפסוק בן כנעל וכו' ועוד שהוא כלכלם בשני הרעב ועוד שקנה כל
ארץ מצרים ואת העם העביר אותו לערים והיו ישראל משכירין בהם למצרים
שבאותו ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה ועוד כי בזכותו נקרע הים במו
שפי' בפסוק וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם
לפלטה גדולה עיין שם והו שרמז ויוסף כשמוכן הוא כל מה שרמז שמות
בני ישראל על גאולתם יוסף הוסיף על כולם והוא היה מתקן לגאולת מצרים
כמדרז"ל כל מה שבארתי כי היה מתוקן לגאולה אם כן ויוסף היה מתקן לגאולה
במצרים ורז"ל דרשו כי יוסף רומז על הגאולה העתידה יוסיף ה' שנית ידו
וצריך לומר דהכי פי' ויוסף נזכר על שם הגאולה העתידה ומכל שכן שרומז
על גאולת מצרים דלא שייך לומר יוסיף ה' שנית ידו לגאול אם לא שכבר
גאלם אם כן הם פי' ויוסף בגאולה העתידה כי כבר היה במצרים משום דכתיב
ביתו
בימי צלחך מארץ מצרים אראנו נפלאות לזה רמז ויוסף לפקיד ~~בית~~ מה
שהיה במצרים דוק ועוד י"ל ואלה זכות שמות בני ישראל היא שעמדה
להם דותם הבאים מצרימה מעצמם בכבודם את יעקב ולא ירדו על כרחם
בשלשלאות ברזל ולא עוד אלא ויוסף היה במצרים בבר כשירדו במצרים והיו
מלכים בכבוד גדול בשביל יוסף הא ראיה כי כל זמן שהיה אחד מהשבטים
קיים לא שעבדו בהם עד שמת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא במצא דקראו
שהיה חיה שירדו בכבוד ועוד שהקל הגלות והשעבוד בשביל בן כדפי' דוק

נ

ויאמר

ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה מקום באת כי המקום שבאת נבוך ואנה
תלכי כי המקום שהיא הולכת לשם ואיך אינך רואה כי הדרך משובש
והאמר אין להשיב עלי על כך כי מפני שרי גבירתי אנכי בורחת וכיון שאנכי
בורחת אני בבהלה ואיני יודעת מאין באתי ואנה הולכת כי כן דרך הבורח
שהוא בהול ואינו יודע אנה הולך דוק. ועוד י"ל הגר אני מדייק בשמך כי את
הגר ואת שפחת שרי ושרה גבירתך ודאי לא שלחך בשליחות במקום
רחוק כי אי מזה באת ואנה תלכי והאמר איני הולכת בשום שליחות שלה אלא
בורחת מפניה שרוצה להשקיד עלי ולהשתעבד בי להיות גבירתי מאד אנכי
בורחת לזה אמר שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה דוק ועוד י"ל בדיוק וזהו
במדרש כי הגר היא בת פרעה ובסוד פרעה כלוגיה שמשכה לזה אחר וכו'
ואמר לה הא אנריך ואמר מוטב תהיה בתי שפחה בבית שרה הצדקת ולא
שרתי וגבירת בבית אחר וזש"ל המלאך הגר שפחת שרי כלומר וכי לא
דייקת בשמך כי שמך הגר שנקרא אביך להגר לשרה אי מזה באת וכי אין
את בת פרעה ונתרצה אביך שתהיה שפחה בביתה יותר מגבירת בבית אחרת
ועוד רמז כי הגר ושכר דייקת צריך לך להיות שפחת שרי ומגר הלך שתהיה
בטוב יותר כי אמת שתהיה גבירת בבית אחרת אינו שוה להיותך שפחה בבית
שרה והאמר איני בורחת בהחבא בדרך העבד הבורח מרבו אלא מפני
שרי גבירתי אנכי בורחת לפניה כי היא השליכני וגירשני מפניה אי בתי
אלא היה לאברהם אדוני רוצה בכך הייתי מקבלת אבל אברהם אדוני אינו
רוצה בכך והיא שמענה אותי ומפניה אנכי בורחת ויאמר לה מלאך ד'
שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה כי את שפחת שרה בנכסי מלוג והיא
גבירתך ואברהם אין לו בך אלא פירות מעשיך דוק ..

ויאמרו אליו איה שרה אשתך לשגר לה כוס ברכה ויאמר הנה באהל פי' עיין בס' פרדס רמונים דף מב ע"ב
באשה אין לה אלא צניעות ואינה צריכה כוס ברכה כמרז"ל אין
פרי בטנה של אשה מתברכת אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי
בטנך עיין שם ועוד י"ל הנה קשה מלת הנה דהו"ל ויאמר באהל מאי הנה
אלא בוודאי המלאכים נתכוונו על כוס לומר שהיא צנועה ואמרו איה שרה
אשתך הנה קשה מאי שרה אשתך דהו"ל איה אשתך אלא כלומר היא שרה
פי' שרתי בנשים וגבירה ואינה עסוקה במאכל ואיה היא שאין אנו רואים אותה

ויאמר הנה באהל בלאמר מה צריך לשאול איה וכי מיא יוצאת מזוית ביתך הכה
הכי באהל צנועה לא וזה מקרן ביקה וזהו לשון הנה בלאמר הרי היא מסבבת
ומוזמנת באהל ומעשה לא זזה מזוית ביתה שצריך לשאול דוק

והיה לאות על ידכה ולזכרון בין עיניך בהבל עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה
על דרך ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ופעמין קנה בני לבך לי
ועיניך דרכי תצורנה ופירש הכתוב ולאות על ידך וכן עיניך למען תהיה תורת
ה' בפיך ולא ימוש ספר תורת ה' מפיך כי בזה יכבש לבבך דעת וכי תימא
מה ענין מוסר זה להבינו ינצל יד ע לקדש דאיברים סרסורי דעבירה אצל
יציאת מצרים לפי כי בחוזק יד הוציאך ה' וחוזק יד היינו מקום שהיו גוי
מקרב גוי ולא היו רוצים לצאת והיה קשה בעיניהם לפרוש מעז' כמז"ל
בפסוק וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה וגו' במצא כי
על כן צריך לעשות זכר ליציאת מצרים ענין לקדש האיברים סרסורי
דעבירה על ידי זכירת יציאת מצרים שנשתקעו בגוים למר ראו ממה החטא גורם
שהוצרך הקב"ה להוציא אתכם בחוזק יד מצד שנתערבתם בגוים ולמדתם
מעשיהם והיה קשה בעיניכם לפרוש מעז' דוק ומ' כמז"ל בהוציאך את
העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה כי בזכות קבלת התורה
יצאו ממצרים במצא שעיקר זכירת יציאת מצרים היא למען תהיה תורת
ה' בפיך דהיינו שתקבור כי לא במצא כך זכות ואת ערום ועריה ובזכות
התורה יצאת ממצרים כי בחוזק יד וגו' כל"מר. מחוסר זכות בכלל והיינו
מז"ל אנכי ה' אלהיך וקבל אלהות ותורת עליך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים על מנת כן הוצאתיך כלומר בזכות זה הצאתיך ממצרים דוק

ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף וגו' כבר בקבאתי לעיל דף סב ע"ב
עוד שם ועתה באתי לחדש ענין ששמעתי הנה קשה מה צורך
לומר ויהי אחרי הדברים האלה ודאי שהיה אחרי הדברים האלה כפי סיפור
הענין ואמר בפקח מינה מעיקרא אם היה אחד או קודם. ו"ל ימוז דרך
ארז מעשה דיוסף בשבע לאביו ועשה רצונו לומר אבי אעשה כדבריך
והיה יעקב חובה ליתן לו שכם אחד על אחיו ואם היה עושה זה מיד דה

י' ברלה

נראה כי לא מלדבת יוסף היה אלא בקורת שוחד על כן ריש הפסוק שהמתין
יעקב אחרי הדברים האלה שעברו ימים ולקיים במאן דאמר אחרי מופלג
ואז אגב שהיה חולה ובא לבקרו בתו לו חולה מעכה ומכה לבנו דוק

ויברכם ביום ההוא פי' מעשו דכתיב וירא ישראל את בני יוסף ויאמר דקך עיין בס' פר דף קע"ד ב'
קשה מי אלה שעתידים לעשות עגלים ולומר אלה אלהיך דהיינו
ירבעם ומלכים כמרז"ל בזוהר ולא הוו ראויים לברכה ודייק קרא לומר וירא
ישראל את בני יוסף כלומר בני יוסף ולא בני יעקב דהיינו מעשו דכתיב
ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרים לי הם אם
כן היה נראה כי בני ישראל ולא בני יוסף לזה אמר כי מה שראה ישראל הוא
את בני יוסף דהיינו מולדתו אשר יולדו אחריהם כי ליוסף הם דכתיב ומולדתך
אשר הולדת אחריהם לך יהיו ומש' וירא ישראל את בני יוסף אותם כי כשם
בני יוסף יקבו דהיינו הבאים אחריהם ויאמר מי אלה הנבבים כאן לפני
כי מהם הבא תרבות רעה והם מי אלה ויאמר יוסף אל אביו בני הם וגו'
ויאמר קחם נא אלי לו לשתי בנות ועתה שני בניך וגו' לי הם ואברכם משקד
מרז"ל בפק' דראש השנה אין הקב"ה דן את האדם אלא באשר הוא שם דף י"ו ע"ב
ומש' קחם נא עתה שהם צדיקים באשר הוא שם ואברכם ומש' ויברכם
ביום ההוא וגו' כלומר ביום ההוא באשר הוא שם הם צדיקים הוו ראויים
לברכה כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן דוק

וירא ישראל את בני יוסף וגו' הסה קשה וכי עד עתה לא ראה אותם ולא עיין בס' פר דף קפ"ד ע"א
הכירם דקאמר וירא ישראל את בני יוסף ועוד דשאל עליהם מי אלה ועוד
קשה מאי מי אלה מי הם מיבעי ליה ועוד קשה מאי וירא והכתיב ועיני
ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות וי"ל על פי מרז"ל בזוהר וירא ישראל בראיית
נבואה ברוח הקדש את בני יוסף היינו בני בניהם דהיינו ירבעם שעשה
עגלים ושם במקדש הזהב שהיו אומרים אנכי ה' אלהיך והיו אומרים אלה
אלהיך ישראל והיו קוצצים בנטיעות ואותיות אלהים הפרידו ועשו מי אלה
ועוד י"ל לפי שאפרים ומנשה בכר לקחם יעקב לעצמו ואמר ועתה שני בניך
הנולדים לך בארץ מצרים לי הם וגו' ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך

יוסף
ידע וגו׳ לזה אמר וירא ישראל את בני יוסף דהיינו הנולדים אחריהם כי על שם
יכנו ולא על שם ישראל וכיון שראה הנולדים מאלה הנצבים לפניו שמעיד
נצחת מהם עז׳ אמר מי אלה הנצבים לפני כי מהם קצת עז׳ דוק
אבי השביעני וכי קיימת מצוה דרבנן פרכא ולמה נשבעת היה לך
לומר איני נשבע על דבר זה אולי לא יעזבני פרעה. לזה אמר אם
היה אומר לי מצוה שהיה משביעני על ענין זה לא הייתי נשבע אבל אבי
השביעני לומר אחר כך ענין השבועה וכן אמר לי השבע לי לעשות דבר
אחד שאשאל ממך ומצוה השביעני סתם ולומר אחר כך ענין השבועה
הנה אנכי מת וגו׳ דוק וענין הנה אנכי מת וכו׳ יובן במ״ש במדרש סדר
ויחי כל מי שמת בח״ל ונקבר בח״ל שתי מיתות כידו כמו שפי׳ במ״ל בשבילך
אמיתני אמותה הפעם אל נא תקברני במצרים עיין שם ופי׳ דבר אנכי
מת כלומר הרי מתי הפעם ואם כן בקברי וגו׳ שמה תקברני ואל תקברני
בח״ל שבמצרים שיהיו לי שתי מיתות דוק
וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגורן האטד ויאמרו עליהם ואמר
מן הדין לא היה ראוי לעשות זה כאן אלא שמחה היא לכנעני
כי צדיק זה נקבר בארץ כנען כי זכותו יהיה מגן אף אחרי מותו על
כל יושבי הארץ הזאת במ״ש בפ״ז דמציעא גבי ר״א בר״ש אך אבל כבד
זה למצרים כי לא זכו להקבר צדיק זה אצלם על כן קרא שמה דהארץ
ההוא שהיה יושב הארץ אבל מצרים אשר בעבר הירדן כי עדיין לא עברו
את הירדן והיה יכול להקרא על שם מצרים דוק ועוד י״ל ידוע כי לעולם
קריאת שם המקום על שם המאורע צריך שיהיה על המאורע הגדול
והעיקרי שהיה שם כמו שפי׳ בפסוק על כן קרא שם המקום בבל וגו׳ וכן
ובפסוק למקום ההוא קרא נחל אשכול..
ובפסוק על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם ועוד שם
כי טוב והנה הכא היה מספד גדול ואבל שבעת ימים והנה יושב הארץ
היה חכם ואמר אבל כבד זה למצרים כי כן אמת כי ההספד היה גדול
אבל היה לפי שעה והאבל היה שבעה ועוד כי אבל זה היה כבד ועל כן קרא
שמה אבל מצרים על שם האבל ולא הספד מצרים על שם ההספד דוק
סליק חיי רעה לאחריו

[illegible]

ל׳

ויאמר

ויאמר אלהם יוסף אל תיראו פי׳ אל תיראו שאעשה כן ליקח אתכם לעבדים
כמו שאמרתם הננו לך לעבדים כי התחת אלהים אני שיהיו לי
לעבדים הלא אתם עבדי אלהים כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים
ואם כן איככה אוכל ליקח אתכם לעבדים וכי תחת אלהים אני דוק ויש׳ קרוב
לזה באופן אחר הנה אתם אמרתם ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך אם
כן איך אוכל להיות עבדי וכי תחת אלהים אני דוק ויש׳ אל תיראו מאחר
שאתם יראים לא ישטמנו יוסף למה כי התחת אלהים אני מרבבה לשביבה
אפילו קודם שמת יעקב כל שכן עתה שמת יעקב שבשביל יוסף מרבבה אם
כן אל תיראו למאי לא ישטמנו יוסף כי מי שהוא מרבבה לשביבה צריך
להיות עובר על פשע דומה לבוראו דוק ויש׳ מקושר עם הפסוק שאחריו
ואתם חשבתם עלי רעה וגו׳ והכי פי׳ אל תיראו מה שאתם יראים לאמר
לא ישטמנו יוסף כי התחת אלהים אני שאוכל לעשות כמו שעשה לי כאשר
חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה וכי תחת אלהים אני שאוכל לעשות
כמו שעשה לי שאני אחשוב רעה והוא יחשוב לטובה אין פי׳ דבר זה
מי יודע אם אחשוב עליכם רעה ואלהים לא יחשבנה לטובה כמעלה כי
אני יכול לעשות כמו שעשיתם לי שאם הייתי יכול לעשות כן היה מקום
לחשוד שמא ישיב לנו כל הרעה וגו׳ דוק ועוד י״ל כמו שפי׳ רש״י ז״ל כפי הפשט
כי התחת אלהים אני בתמיה שמא במקומו אני אם הייתי רוצה להרע לכם
כולכם אני יכול והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה וכו׳ והכי פי׳ כי התחת
אלהים אני כלומר אל תיראו שארע לכם כי מה אני יכול להרע לכם וכי
במקום אלהים אני שאוכל להרע לכם וכי כמו אחשוב עליכם רעה אלהים
יחשבנה לטובה ואם כן אל תיראו מרעה שאמרתם ותשב ישיב לנו את
כל הרעה דוק ועל פי זה יש לומר שם עוד בתוך דברים אלו דברי ניחומים
לומר אל תיראו מהשבת הרעה כי לא תלויה לכם רעה כיון שרואים שאלהים
תיקן עבירה שעשיתם ודאי שאתם צדיקים ולא רצה הקב״ה שיבוא תקלה
על ידכם במזיד אין הקב״ה מביא תקלה אפילו על ידי בהמתן של צדיקים
אם כן מי יוכל להרע אתכם כי אלהים יחשבנה לטובה כאשר עשה עמדי דוק

ועתה אל תיראו קשה דכבר אמר אל תיראו כי התחת אלהים אני מה חזר לומר ועתה
אל תיראו וי"ל אל תיראו דלעיל הוא להיות שלא ירע להם ועתה מבטיחם
שלא די שלא ירע להם אלא יעשה עמהם טובה אנכי אכלכל אתכם וגו'
והכי פי' ועתה שאמרתי כי אלהים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות
עם רב ועתה לא תיכנעו כי אל תיראו להרע לכם אלא אל תיראו לומר שמא
לא אעשה טובה עמכם אלא ודאי אכלכל אתכם כי עבירה שלא שלכם מחיד
היא לעולם ובמקומכם ועל ידיכם בא מחיה לעולם לכן שכן שאכלכל אתכם
וינחם אותם דברי ביאורים וידבר דברי ביאורים הנז"ל בוינחם אותם דברים
הנכנסים ומתקבלים בלב כמרז"ל כמו שפי' רש"י ז"ל עיין שם
וירא יוסף לאפרים בני שלשים וגו' פסוק מסולק הכתב אין לו ענין ושייכות
וי"ל לפי שאפרים ומנשה לקחם יעקב לו דאמר ועתה שני בניך וגו'
לי הם ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו והנה זכות האדם לראות
בנים לבניו דכתיב וראה בנים לבניך שלום על ישראל ובני אפרים אינם בני
בניו כי אפרים היה ליעקב לזה אמר וירא יוסף לאפרים בני שלשים כמוצא
כי כבר זכה לראות יוסף בנים לבניו שלו ועוד דמוקמי אחריו מנשה כי
בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף כמו שפי' רש"י ז"ל גידלן בין ברכיו
והמגדל בן חבירו מקרא על שמו כמרז"ל יולד בן לנעמי אם כן כמוצא המגדל כמ"ש בסנהדרין דף יט ע"ב כו'
כי בני מכיר בן מנשה כבר היו בני בנים של יוסף חוץ ממנשה גם היה
ענין אחר כי גידלם ואפשר אפ"ל שהיו בני יעקב ויקראו על שם יעקב בין
שגידלם על ברכיו הרי הם נקראים על שמו דוק עיין כמ"ש בש' דרשות א'
ויאמר יוסף אל אחיו בלשון רבים ואחר אל תיראו כי אנכי מת בלשון אנכי
מת ואלהיכם חי וקיים הוא ואם אני מת אלהים חי וקיים הוא והוא
פקוד יפקוד אתכם וכו' דוק ועוד י"ל אנכי מת מדאגה מדברי יעקב אמר
לא מת כמרז"ל אלא אנכי מת שמת בח"ל ונקבר בח"ל ואיני יכול לצוות
אתכם ולהשביע אתכם כמו שעשה לי אבי כיוון ספק בידכם אך ואלהים פקוד
יפקוד וכו' והעליתם את עצמותי לפחות מזה אתכם בשבע גאולה דוק
וישבע יוסף את בני ישראל והשבועה היא לאמר לבניהם אחריהם כי סימן
גאולתם הוא פקוד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה

וזהו

וזהו שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע פי' השבועה
שהשביעו את בניהם אחריהם לאמר פקוד יפקוד וגו' והעליתם את עצמותי מזה
אינו אומר אתם והעליתם על ידי אחרים כי אתם אין ספק כיוצא בעולם אך
והעליתם עמכם לבניכם שיעלו עצמותי והשביעם אותם דוק
ויקם מלך חדש על מצרים הנה קשה דהוה במצרים מאי על מצרים אך
אמרם ז"ל על מ"ש בפסוק ובני ישראל פרו וגו' ותמלא הארץ אותם
במצרים כי כבר אבדה מצרים כי כבר מלאה הארץ אותם ויקם מלך חדש
שחידש גזירות רעות על בני ישראל הנז' ובני ישראל פרו וגו' וזהו עיקר קיומו
היה על מצרים כאומר על ארץ מצרים לגזור גזירות באופן שלא קשה
מצרים ובני ישראל היינו מרז"ל ועלה מן הארץ דוק ועוד י"ל כמרז"ל ומצו
מיעוט לכל עמו לאמר כל הבן הילוד אף על עמו גזר וכו' ויקם מלך חדש
שחידש גזירות על מצרים אף על עמו גזר ואל תתמה על הדבר שגזר
אף על עמו גזר שהיה כמו טובה האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ולא ידע
את יוסף החסד שעשה עמהם שהחיים ברעב דוק ויתו' בדרך רמז ויקם
מלך חדש שחידש גזירות רעות על מי חידש גזירות על מצרים על אותם
שהפרו ברית מילה ובעשו במצריים כמרז"ל בפסוק כה' כנגדו וגו' עיין שם
וכפרע כמו שפי' בפסוק דפר"ך לכם לשבות עמו עיין שם כי טוב אשר לא
ידע ובין דעת מיוסף כי יוסף היה מל את הערלים והם הפרו מילה ואמרו
נהיה כמצריים דוק ויתו' אשר לא ידע את יוסף הנם שבמעשה לו כי מעיד
האפורים ואין למלך שאם היה יודע לא היה מקבל עליו לחדש גזירות רעות
על ישראל בשביל סנוריהם מתלבוקי דוק ועוד י"ל שאם היה יודע את
יוסף לא היה מתקוטט לתושיעם של ישראל והיה יודע כי גזרתם חזק אי כמו
שהיה יודע מנין יוסף שנתקהלו ויקבלו אותו להמיתו וכל מה שהיה
חשבו לרעה אלהים חשבה לטובה כן מיעה כל מה שהיה הוא חושב לרעה
היה חושב הקב"ה לעשות כן לטובה כמצא שהיו שונא השנאה והיה כמעשה
הדין אלהי על ידי רוע מחשבתם ואם היה יודע מנין יוסף לא היה עושה
כן כי הסא כמו היה כן כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ דוק ועוד י"ל
אשר לא ידע את יוסף שלא שם לבו לדברי האיצטגנינות כדפי' בפסוק ויקשה אשר
דיבור את מירה אל יוסף ובפסוק ויכם ויצא החולה ופי' רז"ל קרץ כוכב אבוד
שהם [illegible] יודע לא היה הולך אחר האיצטגנינות שרואה באיצטגנינות מושיען של ישראל
[illegible] היה אתו ולא ידע אי מצרי או ישראל ועוד רא' באיצטגנינות מושיען ישראל
לוקה במים וכו' ולכך ינע וכל הבן הילוד היאורה תשליכו

עיין כמ"ש דף [illegible] ודל דנה כ' [illegible] וכמ' [illegible] דף [illegible] ע"ב

עיין דף כ"ד ע"ב

עיין במ״ר נשא פ׳ י״ו ע״א וד״ה יגבר כ׳ וכו׳ פ׳ י״ד ק״ה ע״ב

ויאמר אל עמו הנה העם וכו׳ ומפרשים קשה כפל ישראל יש בהם ג׳
דברים שבהם קבועה המלחמה חדא שהם חשובים עם בני ישראל
שבא דהיינו יעקב כי לבן הארמי לא יכול לו ובהם כי בתחבולות תעשה
לך מלחמה ועוד רב ריבוי עם ועוד גבורים ועצומים אהו ועצום יגבר
ויקר ממנו הם לבדם כל שכן אם נוסף על שונאינו שיהיו רב ממנו
ומ׳ בכוי ממנו חוזר לישראל שבא הגלל לומר כי ממנו ומבוקר הם רב ועצום
ומ׳ רב חוזר לישראל שבא שהיה רב ובטל הבכורה ממנו וקרוב לזה
פ׳ כמורה בפסוק ויבא מואב מפני העם מאד כי רב הוא עיין שם

עיין פס׳ פ״י דף קמ״ח ע״א

הבה נתחכמה פ׳ הבה לנו עצה ובקיצור ומתוק העצה נתחכמה לו
פ׳ עלו על עם בני ישראל והיינו כדבקים שמע עצה וקבל מוסר
למען תחכם באחריתך ובקיב ושומע לעצה חכם אם כן הבה לנו עצה
ונתחכמה לו מתוק העצה וקשווה כרוב יועץ אי כמו הבה עצה ואחר
שנשמע העצה נתחכמה לו לנועץ אם עצתו נכונה כי יראים אלו פן ירבה
וגו׳ ועלה מן הארץ על פריהנו שהם אלם לשעבד בהם כ׳ שבר אי בתי כאדם
היולד קולקה באחרים בלותר ועלינו מן הארץ ורז״ל פ׳ נתחכם למושיעם
של אלו דהיינו הקב״ה נידונם במים וכו׳ והיתה אומרי לא דבו אומם
של אלו דהיינו הקב״ה... ז״ל דבכלל העצה היה להתחכם
במים מיד כיון שסבר נקיימצו ונתחכמו ו״ל דבכלל העצה היה להתחכם
על מושיעם שלא ידונם מדה כנגד מדה והיה אמרו לא כהרוג אותם
אבל במעשה מפרך ורביה מאליהם יתכלו על ידי העבודה וגם לא דין
יהיה העבודה ואחר כך חשבו לתמעם על ידי המיילדות ואחר כך על
ידי היאור דוק ועוד י״ל כי מושיעם של אלו הוא משה ועלו גזרו הכל
שראו באיצטגנינות שעתיד להולד משה גואל ישראל ומושיעם והתחילו
עינו אותם מקושיים המעט שלא יולד משה ואחר כך גזרו כל הבן הילוד
המיקיה על החכמים ואחר כך גזרו להשליכו ליאור שראו שמושיעם של
ישראל לוקה במים דוק ועוד פ׳ רז״ל ועלה מן הארץ עם בני ישראל
כשיגיע לארץ כי שחה לעתיד כפשיבו דכתיב לארץ שנכנס אותה שנה
קומה עזרה לנו ופדנו למען חסדך כמו שפ׳ בתו״ל בפלה ולא קופץ

• לבטול עוד קוש בקולת ישראל פי׳ בטלה בטלה שלא הוסיף לבטל עוד כי כבר
הגיע עד ארץ מצרים שעה קול בקולת ישראל ולפי זה רוח הקודש היא המוכחת
ומוחית כן לא יתכן לפרעה לומר כן וטפי כיון לומר שמושעו של ישראל
הכירתי כיום קרה הכה בתחכמה לו זהו שאמר כן דוק

עיין בס כש דף רכו א׳

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו׳ קשה דלא פי׳ הכתוב מה אמר להן
ועוד שחזר ואמר ויאמר בילדכן את העבריות ואמירה ראשונה מה
היא ויש לומר כמרז״ל שהבטן למשתים אם כן אמירה ראשונה היא זו ומשום כבוד
אבות הספר דבר לא פירש הכתוב עצם האמירה ומוכן מאליו כי לכן היה
עיקר הדבור למען שהיו ימיתים אחד דוק ויש לומר האי ואמר לשון מאמר המלך
כלומר אמר ובזה שיביאו אותם לפניו למוכים פה אל פה ולא על ידי שליח
אולי יתביישו ממנו ויראו ממנו ולומר למילדות למד הכעבור כמו אמרי
לי אחי הוא והכי פי׳ אמר על המילדות שיביאון לפניו דוק ויש כמרז״ל שפרה
שהיתה משפרת את הולד וכו׳ אם כן היינו הך עצם האמירה ומה אמר להן
שמתחלת הולכת בכל העולם שהן חכמות ומשפרות את הולד ועל כן אין
לכן מקום להבדל מפרעה לומר להן קוראים אותם או לא יקראו אותם

ועוד י״ל כמרז״ל שיגון
מוסר להן וכו׳ אם כן
שתי אמירות היו כאן
ולכן כתב שתי אמירות

• כשבתית כן אחר לפי שכבר יצא שמועה כי אתם משפרות הולד ואם כן
יאמרו מקדה הוא ולא יתכן לו לומר כי אתן ממיתות אותם ועוד כי כיון
שקמתיו אותו כחשוי כן האבנים ויצא מה לא יודע הדבר ועוד שכיון
שכל הבת תחיון כשאלה בת תחיון לא יתכן לו דוק

• **ותיראן** המילדות את האלהים כמותר קילוס כקוד קילוס כי משפר שאמר
פרעה להן להמית הילדים גמרו שלא לעשות כן וכשעה מעשה
ולא עשו כאשר צוה עליהן מלך מצרים ומעלה עליהם הכתוב כאילו החיו
את הילדים ועיין בפתוך בפסוק ויהי כי יראו המילדות וגו׳ ותחיין כתיב קילוס
כתוב קילוס על המחשבה ועל המעשה ועוד י״ל כמרז״ל כאשר דבר אליהן לכן לא כאמר אלא אליהן
שהבטן למשתים והענין שהיה מקום לומר כשמוע לפרעה בדבר זה שהבטן
אותו למשתים ובזה בחיה הולדים ולא כירא ממנו כיון שהיה לו אהבה
נותנו והיה הענין כמו יעל עבירה לשמה לזה אמר ולא עשו כאשר דבר

אמנם מלך מצרים שקבען למשתים לא עשו אותו תקון כדי להחיות את הילדים
אין צריך לומר שלא עשו להמית עצמן בקורת זיבות אלא אפילו להחיות את
הילדים לא עשו עצה זו ובטחו בה' וקחיין את הילדים הם ועוד י"ל ענין הלצ"י
ולא עשו מעשיהן מתחבלים הטוב להחיות הילדים כשב ואל תעשה שלא להורגם
כאשר דיבר אליהן מלך מצרים שקבען למשתים והוא קן קרקע עולם ואינן
עושות בידים אלא וקחיין את הילדים בקום עשה דוק ויתר ענין חריף בתיבת
מאחר שבקיבו ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים אבי יודע שוקחיין
את הילדים והענין קשה דהלא ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים כבר
דרשוהו לומר שקבען למשתים תדלא כתיב להן אם בן וקחיין את הילדים
איצטריך לגופיה וקראו ענין כבון דבר פ' כון דכתיב ולא עשו וכו' דהיינו
שקבען למשתים בבא"ל ואעפ"י שהן קרקע עולם ואינן בידים ואל יעבור —
ועבו' ולא עשו כלשכן שיודע אני שלא היו ממיתות את הילדים דהן בקרקע
ואל יעבור אלא ודאי קיום בתוך קיום וכו' ועוד י"ל ענין חריף פירוש זה
כילדכן את העבריות וגו' מה עשו קן לא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים
להיות קן מילדות ופירשו עצמן מליילד ואחר שידיקה יולדת העברית היו
[כזה לו בפסוק]
מחייות אותם במזון וכסות והיינו ויקרא מלך מצרים וגו' מדוע עשיתן
הדבר הזה שפרשתן מלהיות ליילד לעשות דברי ואם הייתם פורשות לגמרי
החרשתי אלא וקחיין את הילדים להחיותם אחר הולכות ולעשות דברי אין
אתן הולכות וכזה ניחא דענו בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו כלומר ליילד ועושות דברך
אנו הולכות אלא כי כשאנו הולכות כבר ילדו דוק ··
ויקרא מלך מצרים למילדות ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה שלא
לעשות רצוני שקבעתי אתכן למשתים ולא עוד אלא וקחיין את
הילדים שאם הייתם עושים רצוני כראשון הייתי אומר מתחלה שלא תעשה
אותן רעה אבל אתן מורדות כי בכל דברי לזה קשים על ראשון ראשון
ועל אחרון אחרון מה שאמרת שלא עשינו רצונך בקביעתך למשתים דע
כי לא כנשים המצריות הזונות כן העבריות וקן נאחות בעדות מאד ומה
שאמרת וקחיין את הילדים כי חיות הנה לא מבנינו שאינן שולחות אחר

המילדת אלא אפילו המילדת הולכת מאליה כטרם קבוא אליהן המילדת וילדו
שהן משונות כחיות השדה כמאמר דוק ועוד י"ל אם הייתן פורשות מאומנות
זו שלא להיות מילדות העבריות אבל מדוע עשיתן הדבר הזה פי' אומנות
זו וקחיין את הילדים לחיות היה לכן להשתמשותי מהדבר הזה ומאומנות
זו והייתן מבקשות עילה למה כי אין אתן עושות אומנות זו דוק ::
ותאמרנה המילדות אל פרעה כמאמר כאחד העם לא חשבוהו למלך למה
אל מלך מצרים אלא אל פרעה מה שאמר שואל טעם הענין
לידע מדוע עשיתן הדבר הזה דע כי לא כנשים וכו' וכוז כיאה לומר דכי
לא כנשים דקשה מאי כי האל לא כנשים וגו' אלא משום דשאל טעם מדוע
עשיתן הדבר הזה לזה ענו כי הטעם הוא כי לא כנשים וכו' ומיהו קשה וין
וילדו דהול"ל ילדו דהכי שייך למאי כטרם קבוא וגו' ילדו וצע' וכבר נתבאר
הם כבאן קשורה על שלא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים שקבען
להשמיש ועל שהחיו את הילדים עיין שם
וייטב אלהים כביכול כקמאר מדת הדין טוב וחסד ורחמים כשכ"ל :: עיין בס' כנ"י דף שמ"ה ב'
המילדות שהיו מוסרות נפשן על קדושת ה' להחיות את הילדים
וגם' וייטב אלהים הטוב והמיטיב מדת הדין כשבל המילדות ומה למילדות
היא למה הבלכוי דוק ועוד י"ל וייטב אלהים עשה להן טובה והשפיע להן
טוב וחסד ועשה מתקן טוב דוק ויש' שהוציא מהן כל טוב שבעולם קודם
וכהונה ומלכות כמו"ל ויש' וייטב אלהים למילדות כי וירב העם כלומר
טובה עשה עמהן הקב"ה כי וירב העם שהיו עם בני ישראל רב טובה היה
להן מקום למה אבה כלך לאושבה כי הם עם רב דוק
ויהי כי יראו המילדות את האלהים משמע דאשובה שיראו אלהים שלא עיין בס' פ"ר דף ק' ע"ב
לעשות הדבר הזה קודם ויחיין את הילדים ככי גזר עליהן הקב"ה
בבי כהונה ומלכות דלעיל כקיי' הייתי אחר ותיראן המילדות את האלהים
ולא עשו וגו' ועוד ותחיין את הילדים לזה אמר דעל כי יראו את האלהים
מיד כתן שכרן בית כהונה ומלכות וכל שכן דנראה פי' זה למאי"ל דיראת
אלהים היא מעלה בלפי כמשה שקבען להשמיש ולא רצו ועל אותה

יראה כאמר אשר יראת ה׳ היא מקהלת ושכרן היה בתים וכו׳ ועוד מחה פי׳
זה למרז״ל ותחיין את הילדים קילוס כתוך קילוס וכו׳ אם בן הוא פי׳ על כי
יראו המילדות ולא עשו דבר מרעה להמית כאן לכן שכרן בתים אבל על
ותחיין את הילדים יש להם שכר אחר גדול דוק ומ״מ מדי ס׳ יראו המילדות
את האלהים וכתיב רצון יראיו יעשה בזה הם מתפללות על עם בני ישראל
ובעשית תפלתן ובזה ותחיין את הילדים תמיד ובזה ויעש להם לבתי ישראל
בתים פי׳ משפחות רבות כמו בית אהרן ברכו את ה׳ וכו׳ עיין בס׳ נש דף רכ״ז ב׳
ויצו פרעה לכל עמו לאמר שילכו לאמר לכל עמו ולהכריז כל הבן הילוד
בין מצרי בין עברי היאורה השליכוהו כמרז״ל אף על עמו גזר וכו׳
ויש להמוה מה ראו על ככה וכי קענה על דעתך כי בן מצרית יהיה גואל
ישראל וחכמי פרעה שראו באיצטגנינות ענין זה מה טעם וי״ל דהאמת ראו
כי מושיע יהיה בן יוכבד עבריה ובן בתיה בת פרעה מצרית ויהי לה לבן
במצרים כי בפלאות היו אומרים והיו רואים ולכם יודעים מה מאיש דוק עיין בס׳ נש דף נ״ז ב׳
ותהר האשה ותלד בן מקים ליוכבד מה הריונה בלא צער אף לידה
בלא צער ותרא אותו כי טוב הוא כלומר סקוף סכן שאינו
בוכה וכבן היה לא מקום להצפינו ג׳ חדשים כדאפרש דוק ומ״מ כמרז״ל
שמשה נולד לשבעה מקוטעים ודיקה סבורה שמא כפל הוא בפרט שלא
עבר אבל יולדה כיון שאלה כי טוב הוא פי׳ בן טוב כלומר בן גמור שכלו
שערו וצפורניו והצפנהו ג׳ ירחים עד סוף השעה חדשים דוק
ועוד י״ל ותרא אותו כי טוב הוא בקמלא הבית אורה מזיוו והצפנהו ג׳
ירחים מפני ענין הרע דוק ורז״ל פי׳ שנולד מהול ופי׳ במקומו דהכי פי׳
ותרא אותו פי׳ אות ברית קדש כי טוב הוא מהול גמור וטוב הוא האות
ברית מיד והצפנהו ולא הוצרך למולו ואמר כי טוב לפי שהערלה היא
כחיבת רע ומהו ערלה רע לב כמו שפי׳ בפסוק המלאך הגואל אותי
מכל רע ה״ה פי׳ שנולד מהול כמרז״ל כמו שפי׳ כמרז״ל במדרש
הבחינה בפסוק אלה תולדות נח וכו׳ ובפסוק ויגדלו הנערים ויהי עשו
איש יודע ציד איש שדה ופי׳ רז״ל איש שיודע פי׳ שנולד מהול ושלא
דם מילה כמרז״ל בפסוק אם לא דם שנאת וכו׳ ויעקב איש תם דוק

ופ

ולא יכלה עוד הצפינו בתרגום שהחקירה המצרית שנשלם חדשים ומנו מיום
שהחזירה או שכבר משה נשבעה מקומות בין כך ובין כך כיון שנשלמו לו
ט' חדשים לא יכלה עוד הצפינו והוצרכה להטילו ליאור ובקשה לעשות תיבת
גומא דבר הרך [illegible] כמו שפי' המפרשים כדי שיעמד בפני רפה ושאמרו
כי כבר הושלך במים מתמש כי הגיע על ידי שנגזרו מן דתים אבו מפסיק
בין המים למשה והיה לו כאילו הושלך במים ורז"ל אמרו במדרש כאיזה יום
היה ויש אומרים בששי בסיון היה ואמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מי
שעתיד לקבל התורה ביום זה ילקה במים ה' כי התורה במשלה למים אם
כן אינו בדין שילקה במים במים ובן הוא החשבון משבעה באדר עד ששה
בסיון הם שלשה חדשים ולפי זה כיוונה יוכבד אמו להשליכו ביום זה כי
זכות התורה יגן עליו וככה ידעה זה מרים בנבואתה וסימן גדול היה לה כי
בתחלת הבית אורה כשנולד משה עתיד זה להאיר העולם בתורה שנמשלה
לאור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור ועוד רמזה העניין בעשיית התיבה
והחמירה בחמר ובזפת רמז לארון עץ שהיה מצופה זהב מבית ומחוץ
ויש אומרים כי אותו היום היה כ"א ניסן ואמרו מלאכי השרת מי שעתיד
לומר לפניך שירה ביום זה ילקה במים דהוי מדה כנגד מדה במים עתיד
לומר שירה ואינו בדין שילקה במים ולפי זה לא סבירא לה דמשה נולד
בשבעה באדר דהא אם באמור רשלשה חדשים לאו דוקא אלא רובו
של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ואותה שנה היה מעובר שני
אדרים דוק ודקדקו המפרשים כיון דידעו דעתיד לקבל התורה ביום זה
או לומר שירה ביום זה ודאי שעתיד לגדל והיאך אמרו ילקה במים
הלא ודאי לא ילקה במים ועוד אם באמור מי שראוי לקבל התורה קאמר
אם לא ילקה אבל אדם ילקה לא יקבל תורה ולא יאמר שירה
לי כמו ודאי ידעו שבכל אופן ילקה במים בצער שיהיה שם בהיותו
בתבה בלא מים וקם הם רוצים שלא ילקה כלל וכו'
ותתצב אחותו מרחוק שלא ידעו שיהא עבדי ... העברים

לדעת מה שם ויעשה לו באיזה אופן תהיה הצלתו כלומר תשועה לה כי שם יעשה
לו כי בבי ראתה בכוכבים שיהיה גואל ישראל וכי בזה ובתפלה הסית אותה
היה אומר אחות אם כן ודאי שם יעשה לו דוק ׃׃

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור פי׳ רז״ל לרחוץ מגלולי בית אביה פי׳
קשיא להו דהו״ל לרחוץ ביאור מאי על היאור אלא להתגייר
ולרחוץ מגלולי בית אביה דהיינו מעז׳ של אביה דהיינו היאור דכתיב
לי יאורי ואני עשיתני כתב׳ דורדה לרחוץ מגלולי בית אביה על ענין
היאור שהוא גלולי בית אביה ובזמן שירדה להתגייר הקב״ה הזמין לה זכות
משה שהוא על ידה ויקרב שלמה יסו ויהיה לה לבן אך בנערותיה הולכות
על יד היאור בגלולי בית אביה כי היאור היה אלוה על פי עניי . רשעיי
קבלנה והן היו על יד היאור ולא ראו את התיבה שהיה שם בסוף על שפת
היאור אלא בת פרעה ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה
מתוך היאור ואסתרכובי בשתיכב ותקחה דוק ועוד י״ל במ״ש שהיה
מצורעת והיה לרחוץ שתתרפא והכי פי׳ בא ורחצה במים נגעו לתיאר
כאשה שנה והיה בת פרעה לרחוץ מצרעתה על היאור ובנערותיה
הולכות למיתה כי בא גבריאל וחבטן על יד היאור לפי שהיו מעכבות
כי בת פרעה שלא תחמול על משה ותרא את התיבה בתוך הסוף
באגם ותשלח את אמתה המיוחד לה שהשאירה לו אחת במ״ש לבל
כל בנערותיה הולכות לא נשאר לה אלא אחת עמה ותשלח את אמתה
ותקחה ואם כאומר שמתו כולן ותשלח את אמתה ידה ונשתרבבה
ותקחה ביחא ואם כפרש ותקחה לאמתה ביחא דהיינו שנשתרבבה
מאמש לומר לפי ראה אותה קיבה עד טיבה והחלה פניה בדבריו
שלא תעשה בנערותיה שבא גבריאל וחבטן ולפי שכן היו מעכבות ליאור
שהוא אמר בא גבריאל שהוא אש וחבטן לומר מי יסוד האש גבוה
יסוד המים עוד אמרו רז״ל כי כיון ששלחה ידה ונגעה בתיבה
נתרפאה מצרעתה ונתבן והחמול עליו כדאמרי׳ במתוך דוק ׃׃

ותפתח

ותפתח ותראהו את הילד פי' רז"ל ותרא את הילד משמע לה מאי ותראהו
מלמד שראתה עמו שכינה והכי פי' ותרא הי' דהיינו שכינה עם
הילד כיון שראתה עמו שכינה וראתה כי קין עוד תבין מזיו שכינה כמרז"ל ותרא
אותו כי טוב שנתמלא הבית אורה מיד ותחמול עליו והאמר מסיבת היות
מילדי העברים הוא זה שאירע לו דהיינו חדא שראתה עמו שכינה ועוד
שנשתרבב לה ידה ועוד כי מיד שנגעה בתיבה נתרפאת מצרעתה ועוד
שבא גבריאל וחבט כל נערותיה לפי שהיו מעכבות על ידה ועוד כי לא היה
רוצה לינק חלב מצרית כדפי' ותחמול עליו מזה שראתה מניקת מצרית
ולא יינק דכתיב הכי כתיב האלך וקראתי לך אשה מניקת מן העבריות
ופי' רז"ל שכבר החזירוהו על כל מניקות מצריות ולא ינק אחד מהן ותחמול
עליו דהיינו לבקש לו מניקת כיון שראתה שלא יינק אחר מילדי העברים הוא
ענין זה שאינו רוצה לינק חלב מצרית רק במצא לכל הפי' דמילתא זה
לא קאי למשר ראש בן הולל ילד עברי זה אלא זה חוזר לענין כדפי' רק
ויש' במרז"ל הוא ילד וקולו כנער והכי דיוק קרא והנה נער בוכה פי'
כששמעה קול בכיתו כנער סבור שהיה נער ותפתח ותראהו יפה כי היה
ילד והבה קולו כנער כבכיתו והנה ילד הבוכה בכי גדול כנער הוא גבלי
לזה אמרי כי אעפ"כ ותחמול עליו להיותו ילד ואין לתמוה על החפץ כי
קולו כנער כי מילדי העברים שהם עצומים הוא זה שקולו כנער דכתיב
ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו עצומים וחזקים רק ועוד ית'
ותפתח ותראהו יפה את הילד וראתה אותו מהול לפי שנולד על עמו
גזר והיתה סבורה שמא הוא מצרי וכיון שראתה אותו מהול לא חמלה
עליו אך כשבא גבריאל והכהו כדי שיבכה ותחמול עליו אז והנה נער
בוכה שהיה בוכה כנער ותחמול עליו בלבה ובכמרו רחמיה אך והאמר
מילדי העברים זה ולכן יראה מאלהי ומה יכולתי עשות אז והאמר
אחותו אל בת פרעה האלך וגו' והניק לך לשמך ולזכרך ולשמך את
הילד והיא הניקתו בסוד ובסתר שלא ידע אביך כענין עד אשר יגדל

ותפילהו לך גדול. ותאמר לה בת פרעה לכי מיד ותלך העלמה בזריזות ובהעלם
שלא יודע הדבר דוק ובדרך רמז פי' כוהר כי נער בוכה אלנו ישראל כי
נער ישראל ואהבהו וז"ל זה מלך המשיח כי ילד יולד לנו ובזמן שישראל בצער
מיד בוכים ומתחננים לבוראם והשכינה פותחת ורואה את הילד זה מלך
המשיח מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו והנה נער בוכה נער ישראל
ואוהבו מיד ומתמלא עליו ואומרת מסיבת היותו מילדי העברים הוא זה
כי מיד בוכה ומתחנן לא כן ילדי נכרים כי בנידיהם פושעים ומכעיסים
אותו כמ"ש בפסוק ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי דוק
ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך פי' משתך בשבילך
אשה מניקת מן המצריות לומר לאשה מניקת מן העבריות
בא כי בת המלך קוראה לך כדי שתבוא מיד ותניק לך לשתך את
הילד במילא הוא בכך דוק
ותאמר לה בת פרעה לא תתעכב בדברים לומר לה דבר אלא לכי
סתם ולא תאריך דבר לומר לך אמור לה כן וכך כי אני קוראה
ומי אתן את שכרה אלא לכי סתם בקצר דיבור שלא לעכבה בדברים עד
שתבוא האשה ורמז הכתוב שאמר לה מרים אשה מניקת מן העבריות
הראשונה שמצאת במדירות והנה מרים לא עשתה כן אלא והקרית את
אם הילד והנה היה צריכה להתעכב עד שתלך אצל אם הילד על כן מה
ותלך העלמה בזריזות שלא התעכב ובדין היה לרוץ חוש מהרה אלא
כי בת פרעה אמרה לכי דרך הלכה ולא דרך מרוצה שאם דראוך ראה
ישאלך מה זה ועל כן ותלך העלמה ולא ותרץ העלמה אך הלכה בזריזות
ועוד מהרה ממרוצה דוק
ותאמר לה בת פרעה הלנם פי' רז"ל כנבאה בה רוח הקודש הלנם הי שלכי
כלומר בהי שהבן זה שלכי מת' והניקהו לי לשתך ואני אתן את
שכרך ורמז היה לנבבד להתכבר שלא יבא לומר כי היא אמו לומר ובמה
אתן לי שכרי ובמוצא דברים שיהיו מדאם כי לא אמו לזה אמר ותקח
האשה ותניקהו כי בבמעיו רחמיה אל בנה ולא שקד על נפר שום דבר וזהו
מנס ותקח האשה הילד ותניקהו שנראה שפק יקיר ובי לא היה לה

לקחתו

לקחתי ומאי קושיא ותקח האשה הילד ותניקהו אלא ודאי כדפי' דוק ··
ועוד י"ל היליכי את הילד הזה והניקהו מכאן והניקה מכאן לי לשמי ואל
תתעסק כאן להניקו כאן ועוד אני אומר לך כי אני אתן את שכרך ואת
לא תשאלי לשאול השכר כדרך המיניקות גם לא אקצוב שכר חדש או
שנה כדרך המיניקות אלא את שכרך משלם שכיעור בתלך חוקו וכיון
שהניקתו זמן הילדה קראתהו לי ופי' הכתוב כי כשמרו רחמיה אל בבת
כי לא המתינה להניקו עד שהורגלו הבית אלא מיד ותקח האשה הילד
ותניקהו אבל מה שאמרה ואני אתן את שכרך כפול הינקה ודאי עשתה
כן ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה וכו' דוק ועוד י"ל כי לפי שמשה לא יינק
מן המצריות הוצרכה אמו להניקו בפני בת פרעה שקראה שונק מינקה דוק
ויגדל הילד כשהוא ילד היה גדל שלא כדרך כל הארץ ואחר שגדל אחר עי' בס' בש"ד דף נ"א ע"א
גמלה אותו אז ותביאהו לבת פרעה כי משה לא יינק מאחר ולכן
לא כתיב וקראתהו ותביאהו אלא ויגדל הילד ויהי לה לבן ותקרא שמו משה
אחר שכתבייה ודיבבה לשון הקודש כי כבר פי' מרז"ל וירד בת פרעה לרחוץ
על היאור שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ואמר מה טעם קראתי שמו
משה דמשמע מושך ולא משוי דהוה משמע משוך לפי כי מן המים פי'
כהיותי אני כקובוץ המים כיאור והוא כפול על שפת היאור ואיך יכולת
להמשיכו אך אין זה אלא כי משיכתובי משקרכבה ידי במצאו כי בלאת
חה משה פי' מושך ולא משוך כי זכותו מושך ידי אצלו דוק ועוד י"ל
ותקרא שמו משה על שם יומשכו מים רבים וכו' תמה והלא משה
לא היה במים אלא כפול על שפת היאור לזה אמר ואמר כי מן המים
משיתיהו פי' הוא היתה אומרת לבריות כי מן המים משיתיהו שהיה
מושלך ביאור בתוך המים דוק או כמו הן אמת שמשה היה כפול אך
אבכי דייתי בתוך היאור במים ומשם משיתיהו אני במים ושם כנעשה לו
כמו שחשבתי ענין במצאו בו כמשך מים רבים כי כבר הכלותו בתוך
המים או כמו כי מגזרת מים רבל הכן הילוד היאורה תשליכוהו משיתיהו
והצלתיהו כמצאו כי הוא כמשה מגזרת מים רשיך כה לשון זה דוק

ויהי בימים ההם וגו' של צער ויגדל משה פי' רז"ל גדולה שבגדולות ועלה
לגדולה שמינהו פרעה על ביתו ועכ"ז לא כשנגדלה בגדולתו יצא ויצא אל
אחיו וירא בסבלותם והיה מצטער עמהם ונתן כתפו לסבול סבלותם על שם
עמו אנכי בצרה וירא איש מצרי מכה דרך הכאה מות. ועוד שהיה העברי
מאחיו משבטו לוי כמרז"ל במצא כי ויפן כה וכה כבחינת המכה והמוכה וכו'
כמו שאפרש בפסוק דוק והרמב"ן ז"ל פי' וירא ברוח הקודש והנה איש
מצרי מכה איש עברי וזה האיש מצרי היה ניצוץ נשמת קין מאחיו שהיו
לו למשה שהם קין ושת והוא ניצוץ קין שהרג את אחיו הבל דהיינו משה
שהוא סוד הבל כמו שאפרש בפסוק ומשה היה רועה וגו' אם כן ויפן כה
וכה מה שנעשה להבל שהרגו ומה שמבקש לעשות לזה האיש עברי מאחיו
להמיתו ואז ויך את המצרי וכו'
ויפן כה וכה ~~כבר נתבאר לעיל~~ [וגו' ירצה נתכוון] ויפן כה וכה כבחינת ~~[illegible]~~ [המכה] היינו איש
מצרי וכה כבחינת המוכה היינו איש עברי אעפ"י שהיה רשע
כמרז"ל שהיה דתן מ"מ כיון שהוא עברי ד"ל זה להצילו ויך את המצרי
וכו' והנה פסוק זה כבר נתבאר לעיל דף מ"פא וגם נתבאר דקשיא להו
לרז"ל וירא כי אין איש אין לו הכנה להורג ולא ראה איש בלשון שלילה מאי
וירא כי אין איש דהכא לא שייך חיובי ומכח זה פי' רז"ל וירא כי אין
איש עתיד לצאת ממנו מתוכו לעולם ועתה על פי דברי הרמב"ן ז"ל
ויפן כה וכה מה שנעשה להבל ומה שבקש לעשות לזה איש עברי מכה
איש עברי מאחיו ויך את המצרי וכו' ומ"מ ויפן כה וכה איש מצרי
ואיש עברי הנ"ל וירא כי בכולם אין איש אין תולד איש כי כולם רשעים
מ"מ זה עברי וזה מצרי ויך את המצרי ועיין מה שפי' כמרז"ל המלאך
והקב"ה והכהן מוציאין את האדם מן העולם פי' כבר ידעת כי האדם
עולם קטן והנה הבעשך אחר מדות אלו מוציאין את האדם מעבר
עולם שלא יאחר עליו שהוא עולם קטן דוק אי כמו לפי המכוון כמרז"ל
בפי' רשב"ע לבל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס ושוגג ופי'
רש"י ז"ל האדם משמע שהוא מיושב בדעתו אם כן מוציאין את האדם
מן העולם קודם אדם מן העולם והמשל כבהמות נדמה וכו' וירא כי אין

איש כי אין גבר איש כהם מתם' זה נעכרו וזה מצרו ויך את המצרי משולל
קודר איש ונתמכדו כמול פי' רז"ל אתו ישראל שרס בענין סוד כחול הזק שליכו
משמיע קול ועיין בסתוך כפסוק ויאמר מי שמך לאיש וגו' ויכין ומע' על
דרך הנ"ל ויך את המצרי. כשבת כשם המפורש ונתמכהו כחול כמצלי שבת
שהוא חול ועיין מה שפי' בפסוק שבת משום לככו כדרך לאבל מחולבו דוק
ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים וכל המחזיק ע' וכם נ"ר דף רמ"ד ע"ב
כמתעקד כקרא רשע כמצא שסבר דו שניהם רשעים כדווקא
מחזיקים כמחלוקת וכיוקם כצים האמר לרשע המרים יד לחבירו למה תכה
רעך רשע כמוקד ואמר אני בדרך הנ"ל מון שסבר אקד רשע משעה
הרמת יד למה תכה רעך מה צריך לכופו כלאו הכי ככר אקד רשע
והרי הוא כאילו הכית כמצא דאמר לה קושיא דמעתה כיון שהמרים
יד לחבירו כקרא רשע כמצא דכיון שהרים יד הוה לה כאילו הכהו אם כן
ואמר לרשע שסבר הרים יד לחבירו דהוי כאילו הכהו למה תכה רעך
די לך מה שהרמות ידך להכותו דהוי כאילו הכית אותו דוק ·
ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו שאמרת לו למה תכה רעך וקראתני עיין כס' כ"ס דף ל"ד ע"ב
רשע ולחבירי רשע שאמרת רעך רשע שכמותך וכי קראת כך הוא
הדין כשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך יהיו כעיניך כרשעים מי שמך לאיש
שר ושופט עלינו והלא אין אנו עומדים בדין לפניך ואם לומר שאתה צריך
לעמוד כדין שסבר הדין שפוט שאני היה מיקר ~~[illegible]~~ כלבו רקני אקד אותו שאני כלבו רקני
רשע דקייבו רשע לתוק ויירא משה ובפלה עליו יראה ופחד ובראות משה כי
נפלה עליו יראה אמר אין זה אלא כי מוני חוי אכן נודלי נודע הדבר
לאמר שילשין זה עלי ולא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר הוא וילשין עלי
מיד שאם לא כן לא היה מורא זו ככנס כלבי על דרך שפי' בפסוק ··
ויירא יעקב מאד ויצר לו דוק ועוד י"ל ויירא משה וכי קראת עבדי אביכם
דניים ולא עביד ולא ולשין לזה אמר ויאמר אכן נודע כל כך מה זה שילשין
עלי אלא שבראיתי הדברים כי ככר נודע הדבר לתלבוק על ידי אחרים שאם

לאו כן לא היה זה משום חנוף בפני בעצמן זה אלא ידע שנודע הדבר ולכן דיבר כן
דוק ומ״ש ויירא משה בלבו ומיהו לא רצה להראות מורך לבב שבקריאה מעבו
אלא משה בעיקרה שלאיבו מקריאה מעבו ויאמר אכן נודע הדבר ומודעת זאת
בכל הארץ ומה אתה סבור שהוא דבר סוד ושקר דוק ומ״ש מקרא להרגני
אתה אומר אתה מבקש אין כתיב כאן אלא אתה אומר כלומר שבשם המפורש
הרגת ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר והדיבור כי בדיבור הרגתו ומי גלה
לכם רז זה כי בשם המפורש הרגתו דוק ומ״ש ל׳ ויירא משה חזר ואמר
אכן נודע כבר העניין בראיון הדברים שכבר ידע פרעה ושקר דוק ורז״ל
פי׳ אכן נודע הדבר על מה הם משתעבדין ופיאור קטן דלעיל כתיב
ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם פי׳ נתן לב לראות
ולעיין בסבלותם של ישראל מפני מה הם משתעבדין בסבלות מצרים ולא היה
יודע גם עתה אמר אכן נודע הדבר על מה הם משתעבדין דאיכא לומר אכן
נודע הדבר שהרגתי את המצרי לא יקבץ דהא כל ישראל ידעו במילה ויטלבהו
כחול אלו ישראל דוק ::

וישמע פרעה את הדבר הזה פי׳ רז״ל שהיו דלטורין עליו ולא היה בומה אוזן
כיון שאמרו לו הדבר הזה שהרג את המצרי אז בקש להרוג
את משה וכו׳ וישמע פרעה את הדבר הזה מכלל דאיכא דבר אחר ולא
שמע וזה שמע ויברח משה מפני פרעה פי׳ רז״ל מלאך ירד כדמות משה
ותפסוהו ובזה יכול משה לברוח מפני שבעה ופי׳ המפרשים דהכי דייק קרא
ויברח משה כלומר משה ברח ואחר לא ברח ונתפס במקומו זה מלאך
ומ״ש במאמ״ל וצוואו מחרב פרעה עשרה פעמים כתב קוסטינר החרב בצואר
משה ולא הזיקו אם כן ויבקש פרעה אופן ומציאות להרוג את משה כי
ראה כי לא יכול להורגו בחרב ובקש במה להורגו והכי דייק קרא דלא
כתיב ויבקש פרעה את משה להורגו אלא ויבקש פרעה להרוג את משה
וראוי היה משה שלא יברח כיון שראה הנס שנעשה לו מ״מ ויברח
משה מפני פרעה לומר לאו כל שעה ושעה מתרחשים נסים ואין סומכים
על הנס על כן ויברח משה ולא כבורח בהחבא אלא מפני פרעה בפניו

הי' בורח ולכן דוכי אלנו מאותר מהם נעשו אלמים מהם חרשים וכו' כמ"ש ז"ל
ועיין מ"ה שפי' בפסוק מפני שרי גבירתי אנכי בורחת דוק ועוד י"ל כיון דסתם
פרעה הדבר הזה כי בשר המצורע היינו ביקש מצלות להורגו שלא יזכור שם
המפורש והרגם ומשה הזכיר שם המפורש ויברח מפני פרעה לעיניו ובפניו

ולכהן מדין שבע בנות לפי שבקוב וישב על הבאר ופי' רז"ל למד מיעקב
שנזדווג לו זווגו על הבאר לזה סמוך לזה מיד ולכהן מדין שבע
בנות ושב מזדווג לו זווגו כדמפרש וק"ל

ויבאו הרועים ויגרשום פי' רז"ל מפני הנידוי שנידוהו לפי שפירש מע"ז
ולכן היה מוכרח לשלח בנותיו לרעות צאן אביהם ולכן כאן כיוון
יתר כי לא היה לרעות צאן אחרים אלא צאן אביהם ויבאו הרועים ויגרשום
ויקם משה ויושען פי' רז"ל ביקשו להזדווג להן וכן היו צועקות ויקם משה
ויושען כדכתיב צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה כי כמו דחמו אוקי
לתוך המים ויקם משה ויושען מן המים דכתיב הושעני אלקים כי באו
מים עד נפש אם כן ויושען מן המים כמו שמשה ביצול מן המים כמו
שפי' בפסוק כי מן המים משיתיהו וגם וישק את צאנם לא די שהושיע אותם
אלא וישק את צאנם אי כמו ויקם משה בקימה שהיה יושב וקם כמורי
אל ופירש הכתוב כי בקימה זו הושיעם ובקירבתו אליו ועוד וישק את
צאנם שעלו המים לקראתו דוק..

ותבאנה אל רעואל שנעשה רע לאל ובפי' פירש מע"ז וכן היו הולכות להגיד
לו הענין והוא הקדים ושאל קודם שיגידו לו מדוע מהרתן בא
באן היום כי כל הימים הייתן באות באיחור ועוד י"ל מדוע מהרתם באת
היום באות כל היום ובשקע גלגל חמה כי עדיין היום גדול דוק..

ותאמרנה איש מצרי פי' מאחר מצרים הצילנו מיד הרועים שביקשו
לשכב עמנו וגם דלה כדליה אחת דלה המים ולכן מאיש
שהשלכו אותנו במים ועלו המים לקראתו וישק את הצאן כל הצאן שהיו
צאנכו אין כתיב כאן אלא את הצאן שעלו המים לקראתו ורז"ל פי' איש
מצרי שהרג משה המצרי שאלו לא הרג משה למצרי לא היה בא כאן להצילנו

ולכן אורחייהו דמזו כי איש מצרי הצילן ולא איש מצרי שהלשין עליו ובזה שיבא
מעשה כי אין לייחס דבר טוב סבמשך מדבר רע. אלא זבות מעשה שהרג איש
מצרי הביאו לבא לבית לגבו דוק
ויאמר אל בנותיו ואיו שאלו והדעתה הרועים וכי יתאמרו שהוא איש גבור עיין בס' פ"ר דף רמ"ה ע"א
חיל ואיכו והא מעשיו לנה זה עזבתן את האיש וגו' ורז"ל פי' הכיר
בו שהוא מזרע יעקב שעלו המים לקראתו אם כן איכו איש מצרי כמו
שאתם סבורות אלא הוא מזרע יעקב שעלו המים לקראתו. ושמא רוצה
לישא אשה ולכן ישב על הבאר שאזדווג לו זווגו שם כמו ליעקב ומשה ולא
ידע מה ביבא אם כן קראן לו ויאכל לחם לשון בקי יקח אחת מכם כמרז"ל
ולפי הפשט למה זה עזבתן את האיש אין עזיבה אלא פרנסה כמאמר קראן
לו ויאכל לחם דוק··
בראשית ברא אלהים את השמים וגו' משום דים סברא דהעולם קדמון הוצרך עיין בס' נש דף לח ב'
הכתוב לאשמועי' שהוא מחודש ומשום דים סברא שהעולם מחודש ודף ריז א' ודף רכר ב'
אך אמנם יש מאין כי זה לא יתכן ולא יצוייר בשכל אלא שהיה חומר קדום ואמנם ודף רסג א' ודף שה א'
עדת ישראל מאמינים בני מאמינים ישנבו אמונה אומן כי העולם מחודש יש מאין ובס' פרדס רמונים
כמו שפי' בפסוק שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי לזה אמר דף ב' ע"א ודף ה ע"א
בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ כלומר כלא היה חומר והתחלה
וראשית קודם אלא בראשית והתחלת הכל ברא אלהים וכו' דוק ועוד יל
כמרז"ל בראשית ובתחלה ברא אלהים במדת הדין את השמים ואת הארץ
כיון שראה שאין העולם יכול לעמוד עמד ושיתף מדת רחמים במדת הדין
ולא עוד אלא שהקדים מדת רחמים למדת הדין שנאמר אלה תולדות השמים
והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים ואין בכוונה שנמלך
אחר כך חו אלא כלומר להורות דעת את העם שאם יחטא איש יעשה
תשובה כי כבר ידע הקב"ה שעתיד האדם לחטוא ומשום כבי לא היה יכול
לעמוד במדת הדין והוצרך לשתף מדת רחמים מפני רוע מעללים של בני
אדם ושיתף רחמים הוא לומר לעתי' שיחטא האדם ה' ה' אל רחום וחנון
וכו' כמו שפי' בפסוק זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה עיין שם
ועוד יל אפשר להורות לאדם כי מלך במשפט יעמיד ארץ וכדין בברא העולם

וכל האומר הקב"ה וותרן יוותרון כל מעוהי אלא מאריך רוחיה וגבי דיליה ולא הוי שיקול מדת רחמים אלא כדי ליתן להרבות אפים לרשעים שמא יעשו תשובה ולא תהיה מדת הדין ורצונו תלוי מיד להפרע מן הרשעים דכתיב אם עונות תשמר יה ה' מי יעמוד ושכ' אודך לעולם כי עשית פי' שעשית במדת הדין אך אתכם ואקוה שמך מיוחד לך שם הוי' מדת רחמים כי טוב נגד חסידיך עיין שם ועל פי הטעם הראשון שפי' שהוא ללמד דעת את העם שיעשו תשובה פי' פסוק דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו וגו' וכן יש לפרש על פי טעם שני דוק ועוד י"ל כמרז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם ומה ת"ל וכו' כדי שהרשעים מאבדין את העולם ומיד להפרע מהם וכי קשה היכן מצינו שהרשעים מאבדין העולם והלא כמה רשעים יש בכל דור ודור ולא נחרב העולם וי"ל בודאי הוא הרשע המעבר על דבר ה' להחריב העולם כי בדבר ה' שמים נעשו והרשע המעבר על דברו בודאי הוא להחריב העולם אלא כי הקב"ה מעמידו ומקיימו כמו שפי' בפסוק המה יאבדו ואתה תעמוד וגו' פי' המה יאבדו ומאבדין העולם אלא שאתה תעמוד מה שהם מאבדים כאילו חוזר ובורא העולם מחדש כמו שפי' בפסוק נמוגים ארץ וכל יושביה לא מפני שהארץ לא נבראה ביסודות חזקים כי אנכי תכנתי עמודיה סלה דכתיב יסד ארץ על מכוניה בל תמוט עולם ועד אלא מפני רוע מעלליהם של רשעים ועוד י"ל נמוגים ארץ וכל יושביה מפני רשעים שמחרבין את העולם ואם תאמר ולמה אין העולם חרב אנכי תכנתי עמודיה סלה ובקהי לה בזכות שבעמוד ומא' בודאי הוא הרשע להחריב העולם דוק אם כן לזה כברא העולם בדין לומר כי בדין נברא ומלך במשפט יעמיד ארץ והעובר על דבר ה' מחריבו וחזר ושיתף מדת רחמים לומר אנכי מעמידו ומקיימו לכל עת"ד אני להפרע מהרשע שמאבד עולם מלא ברוע מעלליו דוק ועוד ללמוד מזה כדרוש זה עיין כמרז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם ושם הארכתי והבן וזש' הכתוב כי אמר ובזה אומר לברוא כל דבר

כמה דאת אומר במדרש מאמרות נברא העולם ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור
אך אחר שהיה ובריאת העולם לא היה כדאי לעמוד מפני רוע מעשה הרשעים
על כן הוא צוה ויעמוד ונתקיים ואם כפרש פסוק זה על האור י"ל כי הוא
אמר יהי אור ויהי רקיע ויאמר אך אחר שברא האור וירא אלהים את
האור כי טוב ואין העולם כדאי להשתמש באורה אורה ועמד וגנזה שנאמר
וימנע מרשעים אורם וזהו הוא צוה ויעמוד האור שהיה גנוז בו כמו ויעמוד
השמש דוק ומיהו הראשון עיקר ומכוון דהאי ויעמוד לשון קיום והעמדה
ועוד י"ל כמרז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית ברא אלהים את השמים
ואת הארץ דכתיב ה' קנני ראשית דרכו וכו' וצריך להבין מה טעם כראוי
תורה כאן פעולת ראשית על שם ה' קנני ראשית דרכו וי"ל כמרז"ל על
הפסוק כו' דורות היה האלף קודם מה וכו' עיין שם ובזה מובן כפשר
האלף היה לו דין בטענה זו או לא אם היה לו דין והדין עמו כי היא
ראשית הבכורה ולו משפט הבכורה לא השיב לו הקב"ה טענה מספקת
דמה בכך דלאחר פותח בה מתן' היינו אימתי לא פתח בה ואם לא היה לו
דין למה לו בבריאת אין לך דין כי אני יכול לברוא העולם בך על פי
הטענה שהודיע הקב"ה ועוד קשה לשון שאלה איזי פותח אלא בך והוא
לשון חיוב ותפתח בך ועוד יש קושיות עצומות כמאמר ויתורצו על פי
דרכינו וי"ל דודאי באלף הדין עמו כי היא ראשית הבכורה ולו משפט
הבכורה והקב"ה הודה להריה אלא שהודיע לו מה שלא כהוגן
והקב"ה דטב לו עבד לו ולא פתח בראשית העולם בה ובאמור הענין כמאמר
שבבין בוונת המאמר בראשית העולם ותכלית וכו' פי' כמרז"ל תנאי התנה הקב"ה
הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין את התורה מוטב וכו' כמוצא
כי נמוגים ארץ וכל יושביה עד שקיבלו ישראל התורה אנכי תכנתי עמודיה
סלה ועד שלא קיבלו ישראל התורה עדיין לא היה עולם קיים והיה העולם
תלוי ברפיון קלויים ועומדים אם יקבלו ישראל התורה מוטב ואם לאו
אין כאן עולם וחוזר לתוהו ובוהו כמבואר כי אין כבוד באלף להתחיל בבסא

עיין

עיין
ודף
ודף
וכו
ד

רנ"ה

רמיז תגין שסיון ואם מחר לא יקבלו ישראל התורה וחזור העולם לתוהו
ובוהו מה תהא עליך על כן נאמר כשקבלו ישראל התורה ונתקיים העולם
פותח בך ובי קושיא בבר פתחת בב"ת בראשית ברא אלהים אותה פתוחה
אינה פתוחה יהו"ה כמין הנקה ובאות אינו פותח אלא בך דאות פתוחה
לא מקריא פתוחה ומש' כלשון שלה אינו פותח אלא בך כנותר אעפי' שפתחתי
בב"ת אות פתוחה אינה פתוחה והיום היה עולם כמנין תורה דוק ומש"ל
את אלא ספור כי בריאת העולם הוא דבר הראשון שיש בתוה"ק ולכן את
רוצה לפתוח בסוד בבריאת העולם ואינו בן כי התורה קדמה לעולם אלפים
שנה ואעפי' שקבלו התורה למחר לא נפי שהוא בריאת אחר העולם חו'
כי העולם ומלואו לא נברא בשבבריאה אלא בזכות התורה כי כבר קדמה
התורה אלפים שנה שהיה מביט בתורה ובורא העולם כמרז"ל במצא דעיקר
משפט הבכורה הוא כמנין תורה שהיא ראשונה לעולם אלפים שנה ולזו אני
פותח בך ולא מתחלה דסוף סוף ספר קדמה הב"ת קדימה זו כמחלוקת בריאת
העוה"ז שקדמה כו' דורות לזה אמר לפי האמת אינו פותח תחלה אלא בך
דכיון דהעולם בכללו מעיקרו לא נברא אלא בכח התורה כמצא דהיא עיקר
ואחריך זה שלמעלה בראני והיינו מרז"ל כי הספר תורה כעקר שלאחריה
נאלף נותר בזכות התורה שהיא לפני בבראתי ואם הייתי מתחיל בבריאת
העולם בך הוה כמיק חורבה לומר כי העולם קדם לכל ואחר כך נבריאת
התורה אבל עתה שיראו התורה בקלף זה והעולם בבית יאמרו כי העולם
נברא אחר העולם בכח התורה ובל זה רמז הפסוק כאומרו בספר התורה
שנקראת ראשית ברא אלהים את השמים והיא תשובת הקב"ה לאלף
ורמז הכתוב כי לא בריאת העולם ראשית אלא התורה ראשית ובשביל
התורה נברא העולם מעיקרו כמצא שהתורה קדמה לבריאת ועד שהיא
סיבת בריאת העולם מעיקרא וכזה נבין קשר הפסוק והארץ היתה תוהו
ובוהו ופי' אל תורה ובוהה וכו' ועל פי דבריהם בוכל לומר כי בריאות הארץ
קודם שהתנה הקב"ה' עם מעשה בראשית אם מקבלים ישראל התורה מוטב
ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו כפירש כי בזה פיים הקב"ה את האלף

לאמר כי העולם תלוי ברפיון עד שיקבלו ישראל התורה וכמדרש חז"ל דיום הששי הכי
אמר לה בלשון שאלה אולי פוקח אלא כך פי' שאפרש כפשוטו אם כן והארץ
היתה תוהו ובוהו בתנאים ארץ לומר אם לא יקבלו ישראל התורה הרי חוזר לתהו
ובוהו דוק ובזה ניחא דאמר לה הקב"ה בלשון שאלה אולי פוקח אלא כך כלומר כי
ה' אלהים אמת ואיכו אומר אלא אמת בעצם ובכון דאפשר דישראל לא יקבלו
התורה ויחזור העולם לתוהו ובוהו אוכי יכול לומר בלשון חיובי אני פוקח כך
אלא בלשון שאלה אולי פוקח אלא כך כלומר אם יקבלו ישראל התורה ואפקח
בשום אופן אבל פוקח אלא כך ולא באופן אך אם לא יקבלוה ואולי פוקח בשום
גם כך לא אפקח דוק כי דבר זה תלוי ובכך היה אפשר לומר דהדרכה ריעו
לה הקב"ה כי גם לאחר לא היה עוברת לפקוח פק דבכך היה אפשר לפקוח
באחרת אלא בקירת חסד ואחכך אני מבטיחך שלא אפקח אלא כך אעפ'
שיכולני לפקוח באחרת דוק ומיהו בראשון עיקר ועוד נראה מעון כמאמר
זה עיין שם ועוד י"ל במדרז"ל לא נברא העולם אלא בשביל יראת שמים ועיין
בפסוק סוף דבר הכל נשמע וגו' ובפסוק ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים
הוא יהיה לעולם וכו' וזש' בשביל יראת שמים שנקראת ראשית שנא' ראשית
חכמה יראת ה' ובכתוב יראת ה' ראשית דעת הרי שיראת ה' נקראת ראשית
חכמה וראשית דעת ורמז הכתוב כי זה כל האדם ובשביל יראת ה' עשה
אלהים את השמים ואת הארץ וזש' בראשית ברא אלהים את השמים וגו' דוק
ועוד י"ל במדרז"ל בשביל ישראל שנקראו ראשית שנאמר קדש ישראל לה' וגו'
ברא אלהים את השמים ואת הארץ כלומר אעפ' שהאדם נברא אחור
למעשה בראשית דע כי הוא ראשית שסוף מעשה במחשבה תחלה דוק
וזשה' אחור וקדם צרתני פי' היותי אחור במעשה הוא לצאתי היותי קדם
במחשבה כי סוף מעשה במחשבה תחלה דוק ועוד י"ל במדרז"ל עם המלך
מלאכתו' הקב"ה ישבו והמה ראו מעשה ה' ולכן אתם עדי נאום ה' כמו שפי'
בקשר במעמד סוף התורה בתחלתה לעיני כל ישראל בראשית ברא אלהים
את השמים ואת הארץ וזש' בראשית דהם ישראל עמהם היה הקב"ה כשברא
את השמים ואת הארץ ועיניהם ראו ולא זר כמו שפי' בפסוק ושמרו

בני

כי ישראל את השבת וכו׳ ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם וגו׳ עיין שם
ועד פי׳ רז״ל בשביל מעשר שנקרא ראשית שנאמר וירא ראשית לו וגו׳ ברא אלהים
את השמים ואת הארץ וסוד הענין כיון שמשה זכה שמסר נפשו על התורה ועל
ישראל שנקראו ראשית כמרז״ל בפסוק ואלה המשפטים עיין שם וכמו שפי׳
בפסוק וירא ראשית לו וגו׳ כנגד התורה אמר וירא ראשית לו שלו כנגד ישראל
אמר ויאת ראשי עם ומסר נפשו עליהם במלחמת עמלק ובמדבר בכמה מקומות
העיד למות נפשו עליהם ובקשה כמרדכי עם משה רבי המדבר להכניס עמו
ומשפטיו עם ישראל דייכו דיבין וכמו משפטיו היה למשה לא להקב״ה הכל
מרלה סקיב צדקת ומשפטיו ה׳ עשה עם ישראל עיין שם במדה כי ראשית לו
פי׳ התורה וישראל שנקראו ראשית ובשבילם נברא העולם בולם זכה משה ונקראו
על שמו אם כן בזכותו נברא העולם דוק ועוד י״ל כמרז״ל בזכות חלה שנקראת
ראשית שנאמר ראשית עריסותיכם חלה קריש וקשה מאי אולמיה ומאי
רבותיה דחלה שבשבילה העולם נברא ו״ל דהיינו לאדם הראשון שנקרא חלתו
של עולם כמרז״ל בפ׳ דשבת כי לכן [illegible] מצות חלה לאשה לתקן חלתו של
עולם זה אדם הראשון דוק ועוד י״ל כמרז״ל את השמים שמים שעלו במחשבה
תחלה לפניו דלא קיימא דהך במחשבה לפניו לברוא עולם יותר כמו ולא עלה
בידו אלא השמים שעלו במחשבה לפניו וסוד הענין כשר ודם שמצייר
בדעתו לעשות ענין מה אינו עולה בידו בפעם ראשונה עד שחוזר ועושה
אותו פעמים שלש ובולי האי ואולי אבל הקב״ה כמ״ש ויחלת כל ברא
את השמים הואלים הידועים שעלו במחשבתו לברוא ועיין בפסוק לחשוב
מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת דוק ועוד י״ל כמרז״ל אפילו אותם
שמים החדשים והארץ החדשה כבר נבראו מתחלת בריאת העולם וזש״
בראשית בריאת העולם ברא אלהים את השמים הידועים אותם שכתוב בהם
כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כבר בראם מתחלת בריאת
ואין כל חדש תחת השמש ולא קיימא שמים חדשים מעשה מה מחדש בבריאתו
אלא כבר נבראו כמו שפי׳ בפסוק יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה
לעולמים אשר היו מלפנים עיין שם ומה שאמר אשר אני עושה פי׳ מתקן
כמו ויעש אלהים את הרקיע פי׳ רז״ל תיקנו וקיימו כן אשר אני עושה מתקן

ומתקן אותם אף במה אשר אני עושה אור למאירים לפני פי' אשר אני עושה
שיהיו עומדים לפני כמו המאור הגדולה והקטנה עומדים לפני דוק
והארץ היתה תהו ובהו פי' רז"ל קרא במעשיהם של רשעים ויאמר
אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע באיזה מהן
חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב וכו' והוא מאמר תמוה
דכפה ודשו בים הבים והאידנא דדשו בה רבים שומר פתאים ה' ואני אמרתי
דרכם ואשב ראש ובפי' אלו מעשיהם של רשעים הוו עבירות שנעשו
זכיות מכח התשובה כמז"ל בפ"ח דיומא גדולה תשובה שזדונות נעשות
כזכיות ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים מצוות ומע' ואיני
יודע באיזה מהם חפץ אם במעשיהם של רשעים שנעשו זכיות והיינו מאן
דאמר במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד אם
במעשיהם של צדיקים גמורים והיינו כמ"ד כל הנביאים לא נתנבאו אלא
לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה וכו' כי צדיק גמור עדיף
כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב אלו מעשיהם של צדיקים
הוי אומר במעשיהם של צדיקים חפץ ומכאן אני אומר דקרא דבועלך
אשמועינן דחפץ במעשיהם של צדיקים וכל שכן דחפץ במעשיהם של
רשעים אי במאי חפץ יותר במעשיהם של צדיקים אבל אה"נ דחפץ במאי
במעשיהם של רשעים כשהוא אומר כי טוב ומה"כ ויבדל אלהים בין
האור ובין החושך אלמא לא חפץ במעשיהם של רשעים דמאי יהא והיינו
שלא חטאו ולא עשו תשובה ואין לו חפץ בזדונות אף שנעשו זכיות כי
סוף סוף משורש עבירה באים וצריך להבדיל בנידם ועיין מה שפי' במז"ל
בפרשת עקב אתה ישראל מיותר אלקיך כותב לכו שכר מצוות שאבו
עושים בעוה"ז דוק ועוד י"ל במז"ל בודד בפסוק יש הבל אשר נעשה
על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם עבירות כמעשה הרשעים ויש
רשעים שמגיע אליהם מצוות מקובלות וגדולות כמעשה הצדיקים גם
אמרו רז"ל הקבים שבישראל מלאים מצוות כרמון ועיין מה שפי'
במז"ל אדם זה למעשיו אמר נכים כך וכך פי' טובים ורעים כי אדם
אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא שום חטא גם רשע ויחטא

עיין בס' כ"ש דף ש"ו ע"א
ובס' חרדים דמעונים
דף ג' ע"ב

אין

אין בארץ אשר יחטא ולא יעשה טוב עיין שם וכפי' אלו מעשיהם של רשעים
דהיינו מצוות ומע"ט שעושים הרשעים כי הם מצוות ומע"ט של רשעים באלים
מצוות חשובים שהם רשעים ואור אלו מעשיהם של צדיקים ואיני יודע באיזה
מהם חפץ שמא מצוות ומע"ט של רשעים חשובים מאד לפני הקב"ה דיוקא
רשעים ועושים מצוות ומע"ט הוא דבר גדול כשהוא אומר וכו' כשאומר מעשיהם
של צדיקים הם אור כי טוב אבל מעשיהם של רשעים לא טוב כי אין להקב"ה
חפץ במעשיהם דכתיב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וכו' ועיין
מה שפי' בפסוק אל תני אמשה יאכל לכם וחטב לך והבן ועוד י"ל במארז"ל
גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ומעסק במצוה שלא לשמה ועיין
מה שפי' במארז"ל בריש עקב הכל אומר אקרי בותן לבו שכר מצוות
שלכו עושים בעוה"ז' כשאמר האיל שכר עבירה לשמה אין לכו פה לסלול
וזש' אור אלו מעשיהם של צדיקים דהיינו מצוות ומע"ט ממש וחושך
אלו מעשיהם של רשעים דהיינו עבירות אך הם עבירה לשמה ואיני יודע
באיזה מהן חפץ דשמא בגדולה עבירה לשמה כשהוא אומר וכו' דהיינו
כדמסיק בנדרים גדולה מצוה אפילו שלא לשמה דוק ועוד נלמד מזה
במאמר זה עיין שם

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור קשה דהו"ל ויהי כן מאי ויהי אור וי"ל
במארז"ל וירא אלהים את האור כי טוב עמד וגנזו לצדיקים וכו'
במצא שלא זכה העולם להשתמש באותו אור ולכן לא אמר ויהי כן דלא היה
כן דאמר נגנז אלא ויהי לצער ואוי כי לא זכה העולם להשתמש מאותו אור
ולכן כתיב ויהי אור בלשון ווי כמארז"ל דוק ועוד י"ל במארז"ל על הפסוק פתח
דבריך יאיר וכו' במצא כי שני אורות הן כאן אחת מפקח פומא דזה
בהרא לך ואחד על פי דיבורך ומאמרך שאמרת יהי אור וזש' ויאמר
אלהים יהי אור ויקרא אור ומפקח פיו בפה בהרא ויהי אור דוק ועוד
י"ל במארז"ל בסדר בהעלותך ויאמר אלהים יהי אור מהיכן מתוך החושך
הכ"ל וחושך על פני תהום ולא קימא שנברא אור חדש מתוך החושך
אלא החושך עצמו גזר הקב"ה ויהי אור ובמקום אור וזה פשוטו דוק ..

עיין בס' בשדה שו"ב
ובס' מדרש ראובני
דף ד' ע"ב

ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך והקב"ה בא לבודקו כמרז"ל וכיון שראה קין ששאל
לו אחר שמע ממנו לא ידע הקב"ה מכחש ויאמר לא ידעתי וכי תאמר
כל לא ידענא תשובתא קול והוה לה למידע השומר אחי אנכי דאין זה דוקא
כשומר דהוה לה למידע אבל אני אם שומר אחי דוק ונמ' כי קין היה מחבב
להבל וקורא לו אחי לשון חיבה והיה אוהב לו וכו' ויאמר קין אל הבל ומה אמר
לו אחי דרך חבורה והבל לא כשומר מקין ויהי בהיותם בשדה ויקם קין באלוי
על הבל אחיו ויהרגהו לזה אמר לו הקב"ה אי הבל אחיך פי' איה אוהב אחוה שהיית
קורא להבל אחיך. ועוד רמז איך כעסה הבל הכנס אחיך והיה לו להיות מודה
על חטאו לה' ולומר חטאתי אך אמר לא ידעתי אחוה השומר אחי אנכי דוק. עיין כש' נח' כ'
ויאמר מה עשית פי' מה הועלת בקנקנך לבחס ממני ופי' סבור הייק כיו
לא ידעתי קול דמי אחיך צועקים אלי וכו' ולא אמרתי אלא לבטוך
דוק ועוד וכי סבור הייתי כי לא הייתי יודע ולכן שאלתי לך אי הבל אחיך לא
כן דברי אבל כוונתי היה לומר לך מה עשית פי' מה עון גדול עשית אתה
סבור שלא הרגת אלא את הבל אחיך לא הרגת אלא דמו ודם זרעותיו כי
דמים רבים שפכת דוק ועוד י"ל כמרז"ל כיון שהרג את הנפש פסול לעבודה
והנה אין לך להקריב קרבן ולכפר כי קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה
ודמים רבים שפכת ומה תקומה יש לך ומה עשית להרוג את אחיך שעתה
איכה יכול להקריב קרבן דוק ועוד י"ל שהרגת הבל היה על קנאה כי להבל
שעה ולקין לא שעה ועל כן הרגו כדי שלא לבדו יהיה מקריב לזה אמר מה
עשית ומה הועלת בקנקנך הלא הפסדת הכל בזה קול דמי אחיך
צועקים אלי ואיכה יכול להקריב עוד ובזה כיון כי לא תאבו שהביא קין
עוד קרבן לכפר עונו דוק
ועתה ארור אתה יותר ויותר מן האדמה ומס מן האדמה מס היקרון ביתו עיין כק בש קכ"ח כ'
טובים השנים מן האחד כמו שפי' בפסוק ויקן ה' אלהים אקבצנו
אשר לקח כקן כה כבה יותר ויותר מן האדם עיין שם וכש' ארור אתה
יותר מן האדמה כי גם האדמה ארורה ואתה כנקי ופי' קינה אם אני חטאתי
האדמה מה חטאה לזה אמר אשר פצתה את פיה וגו' ולא היה לה לקבל

דמי אחיך מידך ובזה לא הייתי מכחש כומר לא ידעתי השומר אחי אנכי כי
הייתי מכחיש וזש"ה ועתה שכפרת וכחשת ואמרת לא ידעתי ארור אתה וגו'
מן האדמה כאומר ארורים אתם אתה והאדמה ואתה ביותר ··
כי תעבוד את האדמה לא תוסף תת כחה לך כי היא ארורה ונע ונד תהיה
ארורה האדמה וארורתך יהיה ביותר כי נע ונד תהיה בארץ כמו שנשיל
להבל אחיך שהיה בורח מפניך בהרים ובגבעות ואתה היית רודף אחריו ולא
שבקת אותו לנוח באדמה כן אתה נע ונד תהיה בארץ וזה לפי שן כמו
מכה נפש בשוגג שחייב גלות כן אתה דוק
ויאמר קין אל ה' שהוא מדת רחמים גדול עוני יותר ממה שכתוב בך. עיין בס' נ"ב קכח ב'
נושא עון ואם שמי גדול שמך ד' נושא עון גדול כמו שפי' בפסוק
למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא ומה מכשול מה דיקרין אך ··
הן גרשת וגו' כבר כתבתי פסוק זה לעיל דף כח ע"א ועתה כאמר דאמר
קין כשאמר אבי גרשת גלות אחד מבני האדמה אבל אני גרשתני
מעל פני האדמה לא גרשתני ממקום למקום גלות אלא מעל פני האדמה
ועד הסתרת פניך ממני ומפניך אסתר והיה כל מוצאי יהרגני דוק
ויאמר לו ה' לכן שבכבעת ועשית השובר אני מבטיחך כי לא יהרגך כל
מוצאך אלא דהכי קאמר לך שבעה דורות אך כמותו שבעה דורות
יהרג וחש' כלומר על קין שבכבעת אני מבטיחך כי כל הורג שיהרוג לקין
הוא בשבעתים יוקם הכל וישם ה' לקין אות אחת משמו לבלתי הכות אותו
כל מוצאו כמו שכתיב והיה כל מוצאי יהרגני אך לא שם לו אות שלא
יהרגוהו בכלל דבסוף שבעה דורות יהרג ועוד שהרגו למך בבלתי מצוה
אותו ולא ראהו ולא ידע בו אלא בסבור (שוגג) שהוא חיה חק ורש' הכה קשה
דהוא"ל וישם ה' אות לקין מה לקין אות לכן פי' רז"ל שקין נעשה שמו אות
נרצחים כלומר לא קרא שיהרג שום אדם במזיד כי ממך יראו וזכרו
מה שאירע לך לפי שהרגת את אחיך שבארץ רגזה קולך מעולם דוק ולא
יקון לפרש לכן כל הורג קין שבעתים יוקם דשבעתים יוקם חוזר לקין לא כ'
להורג קין דהכתיב כי שבעתים יוקם קין ועוד לכן למה לי אלא ודאי כדפי'

ורש"י ז"ל פי' כענין אחר כרחוק עיין בו ועיין תוקזה פי' רז"ל שפריחה הבינה עלה
ויובן במדרז"ל על עשרה הרוגים הנגעים כליו ואחד מנייהו על שפכות דמיו
ורמז הפסוק דכתיב זה לא יהרגנו כל מוצאו דהכה יכופר עונכם שיהיה קולה
לו עד ספנה חוית ובפרט כי מצורע חשוב כמת דוק ורז"ל פי' ששה אות
עשתו ואפשר שהיא אות יוד מששה דויד ועד עתה נקרא קין ועכשיו
קיני ורמז כי יתגלגל ביתרו שנקרא קיני דכתיב ובני קיני חותן משה
והרב הרמ"א ז"ל הה' פי' סודו עיין בו ..

הפך לבם של מצריים לשנוא עמו שמעיקרא הו אוהבים אותם בשביל יוסף
והשבטים וכיון שמת יוסף ואחיו בני ישראל בקיה במצריים והפרו ברית
מילה הפך הקב"ה לבם של מצריים לשנוא עמו שישנאום ואלהים חשבה לטובה
להיות שלא הקב"ה כעבדיו בני ישראל שאם יתערבו בגוים ויאכלו מאכל לא ישובו
כמדרז"ל היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח כל רודפיה השיגוה בין המצרים
לטובה שאם מצאה מנוח היתה מתערבת בגוים וח"ו להקבל כעבדין
שיהיו עבדיו ולא יתערבו בגוים כך שמעת דוק ועוד י"ל כמדרז"ל הנזל
בפסוק בה' בגדו כי בנים זרים ילדו שכיון שמת יוסף הפרו ברית מילה
ואמרו נהיה כמצריים מיד הפך לבם לשנוא עמו ולא די שהפך לבם כדי
שישנאו אותם אלא הקים לב פרעה המלך וקם מלך חדש שחידש גזירות
רעות שאכל את מלקוחם דהיינו מלקוחם שלהם ולא של הקב"ה כמרז"ל
ג' שותפים באדם הקב"ה ואביו ואמו וכיון שבגדו בה' וילדו בנים זרים
להקב"ה נמצא כי לא היה שותף הקב"ה לבן קם פרעה וחידש גזירות
רעות עליהם להמית בניהם ולהמיתם על ידי המילדות וכדי להשליכם
ליאור נותר שלא יפרע הקב"ה ממנו וגם להקבל פרעה המלך כעבדין
ולהתחכם כבגדים דכתיב הבה נתחכמה לו לתשועים של אלו כמדרז"ל
ואפילו שהם היו יראים מהקב"ה שלא יפרע מהם הפך לבם לשנוא עמו
והפך לבם להקבל ולהתחכם עם עבדיו הבה נתחכמה לו דוק ..

ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח כשליחותי של"ח ממני ומי
ילך לנו מעצמתו הקדושה בענין שאינו מייחד שמו עליו דהיינו
על הרעה כמרז"ל אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה וביאור הענין כי

הכל שלמות. זה קבלתו דעת דהיינו השמן לב העם הזה וגו' וסופו טוב דכתיב
פן יראה בעיניו וכו' ושב ורפא לו לכן היה רוצה הקב"ה שהוא ילך לקבלה
מעצמו בענין זה ולא ייחד הקב"ה שמו עליו ובענין הטובה יהיה שליח
מעצמו וזש"ה את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הנני מוכן ומזומן ומה אמר
אומר אך מי אשלח הנני מוכן אך שלחני בענין הטובה להיות שליח שלך
אבל לא בענין הרעה להיות הולך מעצמי כדבר שאין לו מי ייחד שמך
ויאמר לך ואמרת וגו' כי אפשר לשלחך לענין דטובה אם לא תלך לקבלה
בענין הרעה ומקודם לא יבא הטובה ובזה שאתה רוצה שאשלחך בענין הטובה
צריך שתלך לקבלה מעצמך כך שמעתי משם הרה"ג זלה"ה ועיין מה
שפי' בפסוק ועתה לכה ואשלחך אל פרעה וגו' ובפסוק שלח לך אנשים וגו'
ועוד י"ל בכוונת הפסוק את מי אשלח ומי ילך לנו מעצמו אחר ששמע שיצוה
לשלוח ילך מיד ואומר הנני מוכן אך עכ"ז שלחני ברשות ולא רוצה לילך
מעצמו בלי רשות מפיך ויאמר לך והריני משלחך ברשותי דוק ומ'
את מי אשלח בקורת שליח. או מי ילך לנו לא בקורת שליח אלא שהוא
רוצה לילך מעצמו כההיא דקצין האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה האומר
לכהן וכו' ומדרש רבה' דחסרו לאו כקורת שליח שלח מלאכו ואומר הנני
מוכן שלחני להיות שליח כי לא אחפוץ להיות שולחך ויאמר לחלק כבוד
לך כהולך מעצמך ולא כשליח שליח ממני דוק

אבד חסיד ולא מחסידי חוצה לארץ אלא מן הארץ כמרז"ל קא חזי
מה מחסידי ח"ל לקיימי ארץ ישראל במצוה כי אפילו ריקני ארץ
ישראל הם טובים מחסידי ח"ל כל שכן חסיד מן הארץ דוק ועוד י"ל כמרז"ל
הצדיק אבד לדורו אבד ובן הבא אבד חסיד לא שהוא כאבד כמשל מרגלית
שפי' ח"ל כל מקום. שהולכת מרגלית היא כמו שפי' בפסוק וזרח השמש
ובא השמש וגו' עיין שם והלא היה כשאר מעלה מקומו אלא אבל על
דאבדין ולא משתכחין וישר כאמרם אין דוק

ועשית את הקרשים למשכן פי' רז"ל מדרש על הפסוק לא היה קרא למימר עיין בס' כשר דף י"ט ב'
אלא ועשית את הקרשים משכן מהו למשכן וכו' ויש לקמוד

אמאי כקט לשון שלילה. לא היה צריך קרא למימר אלא וכו' דהא לשון כבר כמופיע
ולימא לא כקט לשון חיובי ולימא הכי היה צריך קרא למימר ועשיק. אך דקרשיי
מעשך ומתפללת שמעינן דלא היה צריך למימר אלא הכי ועוד קשה כיון דאמר
דלא היה צריך קרא למימר וכו' ממילא ידעינן דלא היה צריך לומר למעשך ומה
זה שחזר לאקשויי מהו למעשך וכו' ועוד כל הוכוח הזה שעבר בין הקב"ה
למשה שעקידין ישראל שלא יהיה לפס מעשך ומקדש וכו' היכן רמוזה וי"ל
מעשים דבעל דמימר כנגי לאקשויי מהו למעשך דקיימו אמאי הל"ל פקודה
פקדה ולא כשכלת במשמעה והיה נראה דלא קשיא לי' אלא קשיא זו אבל
אי הוה כשכלת הוה ניחא לי' לזה הקדים דלפלו הוה כתיב כשכלת קשיא
לי' דעבי' אל"ל דלמד יהיה מעקרא דלא היה צריך למימר אלא מעשך כלא
למד כלל וא"כ ל"ל דהלמד איצטריך לשום דרשא לפיכך נקשה מהו למעשך
הלמד כפיקה ומפרש למעשך ודע מה שקדוה כמעשך כי עלי שנים סדר
צדיקים שבדור עומדים ולא יהיו בקפדים. כגון הדור שהיו יש מעשך למעשך
השמים מעשר והלא עתידים ישראל וכו' אמר לו הקב"ה וכו' וחש' הלמד
בדיוקא פקודה למימר לא מעשך אם לא יהיה מעשך למעשך עלי שנים שכם
הצדיקים שבדור עומדים ולוקח אחד לכפר על הדור ואגב אורחיה רמז
לו דלא יכול לחזור ולשאול בשלא יהיה לפס צדיק להיות בקפס מה קהיא
עליהם לזה אמר עלי שנים עומדים לאן השנים חסר מעך וכך צדיקים
בכל דור כאברהם כשמואל במדרז"ל גם במדרז"ל כי לה' מצוקי ארץ וישת
עליהם תבל ראה הקב"ה שהצדיקים מועטים עמד ושתלם בכל דור ודור
ועל זה היה מקדעם הכפרה והיינו כל מיתדי נין אלו הצדיקים עלי דעדד
אף כי באהל כך ציון שבך כאלו חזקו ואיך לא הספיק חדש ב"ב דוק עיין בש"ר דף י"א שער א'
וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו' פי' רז"ל במדרש על
הפסוק אמר דכי מיתה כאחד כנגן מהו כבוש אהרן וכו'. ויש
להקשות מאי קושיא הלא כבר פי' רז"ל והביאו רש"י ז"ל משל לרופא וכו' אם
כן להזהיר לאהרן שלא ימות כדרך שמתו כמו חביב מיקקם ועוד קשה מאי
הא דקאמר אלא מלמד וכו' דמשמע דעיקר שום פירוש אחר דהכי הוה

מורחת דהמודה כשאומר אלא דעיקר שום קרובה אחרונה דאיקתי מקמי
הכי וקבא לא שייך למימר הכי דהא לא איקתי מידי ועוד קשה מאי סכפס
ולא אמר כפר ועוד מאי כעי תנן שיום הכפורים מכפר והלא שמו מוכיח
עליו ועוד קשה דקאמר ותכין שמיתתם של צדיקים מכפרת והלא שמעינן
לה מיום הכפורים כשם וכו' והשתא דאיתא קרא דמיתת הצדיקים מכפרת
הדרא קושין לדוכתין למה מוכיר מיתתם מום הכפורים וי"ל חדא ידעינן
כמו דמאמר דמוכיר מיתתם להזהיר לאהרן מה' הקשה דהו"ל כן מיד אחר
מות בני אהרן כיון שהזהירו כיין ושכר מיד אחרי מות למ' שקויי יין
כבבבו כן הו"ל מיד בפרשת שאני להזהיר לאהרן שלא יבא בכל עת
אל הקדש אלא ודאי נב' שום ענין עלמא ותש' אלא עלמא וכו' דוק ועוד
י"ל כיעה שכמדקדק מאי שכפס ולא אמר כפר דקיבו למעד דלא כמעה למימר
דמיתת הצדיקים מכפרת בכל ענין אפי' בלא תשובה אלא מלמד שכשם
וכאופן שיום הכפורים מכפר בתשובה כך באותו ענין מכפרת מיתת הצדיק
ולזה אמר ומכין שיום הכפורים מכפר בקהלים בתשובה אומה נעזובתו של
יום מכפר אפי' בלא תשובה שנאמר כי ביום הזה יכפר וגו' כיון שלפני
ה' תטהרו בתשובה דוק ובזה ביאר נשבא דאלא מלמד כלומר משום דאיכא
לקין לבאורה מלמד כשם שיום הכפורים מכפר כך מיתת הצדיקים מכפר
לזה אמר אלא מלמד לא קיימא דקמ"ל דמיתת הצדיקים מכפרת דלזה
לא היה צריך קרא אלא למד שאינה מכפרת אלא דומיא דיום הכפורים
בתשובה ודייקו דכעי ותנן לך בפשיטות שמיתת הצדיקים מכפרת דלא
הוצרכת ללמוד מיום הכפורים אלא שאינה מכפרת אלא בתשובה דומיא
דיום הכפורים אדרבה איפכא מלמד כשם שיום הכפורים כך מיתת הצדיק
מכפרת לזה אמר דאהכי לא הוה צריך קרא דכפר איפכא ממקום אחר
דמיתת הצדיקים מכפרת דוק ועוד י"ל משום דאיכא למימר ללמד שמיתת
הצדיק בכבל אחד דין ואין אדיבות יחוס מכפלה לזה אמר לא כן
מאי שנא כבי ביום הכפורים ספי ממקום אחר אלא ודאי מלמד וכו' דוק

כלומר שבשם וכאותן שיום הכפורים מכפר דהיינו עבירות שבין אדם למקום אבל
עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר בדקדק בפת׳ דיומא אי כמ״ש בשם
שיום הכפורים מכפר לשוגג אבל האומר אחטא ויום הכפורים מכפר אין מכפר
כך מיתת צדיקים אינה מכפרת לאומר אחטא ומיתת הצדיק מכפרת ולזה
המדרש והזיל ותנין שיום הכפורים מכפר כקרבנות אלו שבאמר כי ביום הזה
וכו׳ ומשמע דוקא עבירות שבין אדם למקום שהם לפני אדני ולא עבירות
שהם לפני האדם וכדקן בפת׳ דיומא דרש ראב״ע מכל חטאתיכם לפני
ה׳ תטהרו וגם משמע מאחר שכנוס כשגגה לא כמזיד למי אחטא ואשוב
דוק והדר מדרש ותנין שמיתתם של צדיקים בעבירה מכפרת כמו תשובה
וכן הספד כהלכה דלא צריכן למילף זה מיום הכפורים שבאמר וכו׳ והקשה
ודאי ככי עברו להו קדישי ודאי שקלו ולאו אורח ארעא למספד ולא כספד
כהלכה ולאפוקי הכי כיפרה מיתתו אם כן עכ׳ הא לא צריכן למילף מיום
הכפורים דהכי איך לן קרא בהדיא אלא ולפיכן אוכך מילי והאי כלל
המאמר הכי דעיקרו של יום מכפר בלא צום ותשובה דפלוגתא דרבי
ורבי יהודה היא כבודע דוק

עיין בס׳ כ״פ שכ א׳

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכו׳ פי׳ רז״ל ראשון לחשבון עונות
וכו׳ פי׳ דלעיל מכיה מיירי כמו׳ ויום והכא קראו ליה הראשון
ראי למימר ראשון לחג הכי הקיב לעיל כמו׳ יום וכו׳ אלא לדרשא למימר
ראשון לחשבון עונות ומה שהקשה הרב מוהרי״ק ז״ל אם כן מאי דכתיב
ביום הכפורים ז״ל דיום הכפורים מכפר הכל כל מה שמוצא לאיבו כמו
ערב ראש השנה או מעשרת ימי תשובה שמוצאו עונות וכפיו מקצת
והכיחו מקצת כי לא יכלו לכפר הכל אבל יום הכפורים מכפר הכל מה
שמוצא ואהב׳ דאם היה מוצא יותר היה מכפר יותר ודייקו דכתיב כי
ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם שמוצא וגם על דרך
הרב ז״ל זה שעשרה אחרון קשה כבולם כיון דקייבו דקאמר מכל חטאתיכם
בלומר דביום הזה כמחל הכל והוי כאילו מוחל הכל ביום הזה דוק
ועוד ז״ל בעישוריקא דרכי. לשלם מאחרו שני שלשים לום הכפורים דוק

הלוי׳

עיין בס׳ נש״ח שנ״עא״
בפ״ק דע״ז דף י״ט ע״א״

הללויה אשרי איש פי׳ רז״ל אשרין לאדם כי בעודו איש הוא ירא את ה׳ כענין
שפי׳ בפסוק מפני שיבה תקום ובפסוק כי אחרי שובי נחמתי ובפסוק כל
אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה ובפסוק שמח בחור בילדותך וגו׳ דלא נאו
כן הוא״ל אשרי ירא ה׳ מאי אשרי איש דמשמע משמעות איש ולא אשה ולימד
דאשה יראת ה׳ היא תתהלל לכן פי׳ אשרין לאדם כי בעודו איש בחור בכחו הוא
ירא את ה׳ ופורש מן החטא ויובן במז״ל בפ״ק דקידושין דף ל״ט ע״ב כי מי שבא דבר עבירה
לידו וניצל מתכפר בו וקיים לו שכר כעושה מצוה כמו שפי׳ המפרשים בפסוק
אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו עיין שם ויראת ה׳ בקרא הפורש מדבר עבירה
במצותיו חפץ מאד כן מצוות עשה במצוה שמקיים מצוות לא תעשה ועשה
ובמצות לא תעשה מקבל שכר כעושה כגון שבא דבר עבירה לידו וניצל
מתכפר דוק ועוד י״ל נדייק חפץ מאד דלא סגי מאד אלא כענין מעט וזהו
פי׳ אשרי איש ירא את ה׳ ואינו הולך בעצת רשעים לומר אלך במקום
פלוני בשוק של זונות ואכוף יצרי ואקבל שכר כעושה מצוה אלא ירא ה׳
ואינו הולך בעצת רשעים אלא במצותיו מצוות עשה חפץ מאד יותר
מהלך בדרך עבירה לקבל שכר כעושה מצוה דלזה טפי עדיף לעשות מצות
עשה ולא יביא עצמו לידי נסיון שמא יתוקף מיצרו ויחטא ואשם כי זה דרך
היצר הרע כמו שפי׳ בפסוק און יחשוב על משכבו ומה חושב כי יתיצב
על דרך לא טוב דהיינו שוק של זונות לקבל שכר והוא פיתוי יצר הרע
בתחילתו ואחר סיבה עבירה רע לא ימאס וכן פי׳ בפסוקים הקודמים
כי החליק אליו בעיניו וגו׳ דברי פיו און ומרמה וכו׳ ובפסוק לא אשית
לנגד עיני דבר בליעל וכו׳ עיין שם ועוד י״ל אשרי איש ירא את ה׳
ופורש מדבר עבירה ובורח מן העבירה שלא להמציא עצמו בדרך רע
כגון שוק של זונות כנ״ל לזה כי במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו
ואם כן אם מבקש שכר ואיך יאמר אלך בדרך רע ואכוף יצרי ואקבל
שכר והלא הוא אינו חפץ שכר אלא מצוה לעצמה אם כן למה יסכן נפשו

ובפסוק כספו לא נתן
בנשך וגו׳ ופסוק ראשית
חכמה יראת ה׳ היינו
סור מרע כדכתיב
בחסד ואמת יכופר עון
וביראת ה׳ סור מרע
דכתיב ובעבור תהיה
יראתו על פניכם לבלתי
תחטאו מותו זה יפה
אדם ולא עבר עבירה
אבל שבלמוד לכל
מצות עושים היינו שבא
דבר עבירה לידו וניצל
מתנה שמקרא מושיבם
ונוטל שכר כעושה
מצוה ״

ללכת בדרך רע לקבל שכר דוק ועוד י"ל קרוב לזה באופן אחר אשרי איש
ירא את ה' ובורח מן העבירה שלא יחטא וישוב לומר אחטא ואשוב וגדולה
תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות כמו שפי' בתרז"ל הוי רץ למצוה קלה
ספק לית שקהיד וגם הוי בורח מן העבירה שאם יבוא עבירה לידך ברח לך
ותקבל שכר כעושה מצוה ועוד י"ל הוי רץ למצוה קלה כיון שהיא מצוה
והוי בורח מן העבירה שלא תאמר אבוא לידי עבירה ואפרוש ממנה ואקבל
שכר כעושה מצוה ועוד י"ל ובורח מן העבירה מתם שלא תאמר אחטא
ואשובה ואקבל שכר כי זדונות יעשו זכיות ועל דרך זה יוכל לפרש פסוקים
הכז"ל כי החליק אליו בעיניו וימצאו למצוא עונו ויחטא ואחר לשבות דעון
ויקבל שכר דברי פיו און ומרמה וכו' וכן כפסוק לא אשית לנגד עיני דבר
בליעל וכו' במצותיו מצוות עשה חפץ מאד יותר מעשות עבירה ותשובה
ועוד י"ל אשרי איש ירא את ה' ואומר הוא להשיג חכמה כי ראשית חכמה
יראת ה' כן יראת ה' היא חכמה אך במצותיו של הקב"ה חפץ מאד להשיג
החכמה ולקיים כן כי מי שמעשיו מרובים מחכמתו מתקיימת דוק ועוד י"ל דף כ"ג ע"ב
קרוב לזה כתרז"ל בפ"ב דשבת מאן דדחיל רבנן איהו גופיה הוי צורבא דרבנן
ואמר אשרי איש ירא את ה' לרבות ת"ח כתרז"ל את ה' אלהיך תירא לרבות
ת"ח ואשרו הוא שיזכה להיות הוא ת"ח כנז"ל והפך מאן דלא דחיל רבנן דף ל"ג ע"ב
כתרז"ל בפ"ק דקדושין כפסוק וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל
וכו' עיין שם וסמך שאחר להשיג חכמה וירא ה' על כן במצותיו חפץ מאד
כדי שיקיים חכמתו כנז"ל כי מי שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת
ועיין מה שפי' בפסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' בתרז"ל
שם על הפסוק כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים פי' יראת שמים
היינו דחיל רבנן ומאן דדחיל רבנן שכרו הוא דאיהו גופיה הוי צורבא
מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמעין מיליה כצורבא דרבנן וקרא ייעד
הכא שכר דדבריו נשמעים ואמר סוף דבר הכל מה שכר כל דבריך

יהיו נשמעים אם תדיר ירא שמים את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי
כדי שתתקיים חכמתך. ופירש הכתוב כיון שיש ייעוד אחר גדול דהיינו
דהוי צורבא מרבנן למה לא ייעד הכא אלא שכר גרוע דדבריו נשמעים
ולזה אמר לעולם ייעדק ייעוד זה מעלה פסיקתא קקני כי זה כל האדם
בין סי הכי בין לאו בר הכי אבל אינה הוי צורבא מרבנן לא כל אדם. וזהו
אבל כי זה כל האדם ועוד דלגבי האמת גם צורבא דרבנן דבריו נשמעים
וכל עיקרו של זה אינו אלא שדבריו נשמעים אלא שאם יזכה יהיה צורבא
דרבנן ויהיו דבריו נשמעים כצורבא דרבנן שהוא ואי לאו בר הכי הוא לפחות
יהא דבריו נשמעים כמו צורבא דרבנן במצוה דלכל הפי' דבריו נשמעים
הוא עיקר הייעוד לכל אדם איש ואיש כמו שיזכה וכזה בפרש הפסוק
הפך הקודם דהיינו למה לא קיימא דייעוד זה אינו אלא למאן דלאו בר
הכי אלא כי זה עיקר ייעוד כל האדם שיהיו דבריו נשמעים אלא שאם
זכה יהיה כצורבא דרבנן ואם לאו כצורבא דרבנן וכיון דעיקר ייעוד דבריו
נשמעים הוי כצורבא דרבנן לצורבא דרבנן דבריו נשמעים במצוה כי
הייעוד דבריו נשמעים היינו לאקוי צורבא דרבנן אלא דאי לאו בר הכי
הוא יהיה כצורבא דרבנן במצוה כי זה כל האדם וזה חריף מאד דוק:
ועוד י"ל על דרך איש תם וישר ירא אלהים ולא מעבירות שכיח ירחק
המוכש כי סר מרע הוא וכן פי' בפסוק אשרי כל ירא ה' ולא ירחק המוכש
אלא ירחק הרוממות כי הלא הוא ההולך בדרכיו של הקב"ה וכן הכא
אשרי איש ירא את ה'. ולא ירחק הענוש מעבירות שבידו כי הלא במצותיו
חפץ מאד ואינו עובר על דבריו ומצוה דוק ועוד י"ל כי הפסוק עצמו מפרש
טעמו למה אמר אשרי איש ואמר לאו למעשי אשה אלא למרקי איש
מפני דבמצותיו המיוחדות לאיש דהן מצות עשה שהזמן גרמא שהוא
חייב והאשה פטורה חפץ הקב"ה מאד ולכן מאריך איש שאושרו ומעלתו גדול
כי חייב במצות עשה שהזמן גרמא והאשה פטורה ובאותם מצוות מיוחדות

לזה חתן הקב״ה אחר מצוות עשה שלא הזמן גרמא שהכל חייבים בהן איש
ואשה ולקיימם בכל שעה אבל מצוה שהזמן גרמא חביבה מצוה בשעתה
ועל דרך זה פי׳ הפסוק סוף דבר הכל נשמע וכלל המלה הוא את האלהים
ירא ואת מצותיו כי זה דבר מצוי כל האדם בין איש ואשה לא לאדם לחוד
שהוא תנא גופא תנא נשמעה אלא כל האדם זכר ונקבה שנקראו שניהם
אדם שנאמר זכר ונקבה בראם וכו׳ כי גם האשה חייבת במצות לא תעשה
וקיום מצותיו שמור דהשמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ואחר אחריו מצוות
לא תעשה כי זה כל האדם בין איש בין אשה אבל מצוות עשה יש מהן שלא
כל האדם דהיינו מצוות עשה שהזמן גרמא דוק ועוד י״ל כמרז״ל ספק רש״י
במצוותיו ולא בשכר מצוותיו וקיימה שכר מצות מאן דבר שתיה והא במצוותיו
חפץ ומשמע במצוותיו ולא כל מצוותיו כמו כצדק ולא כל צדק אלא כדויק
כיון דשכר מצוה מצוה במצוה דשפיר במצותיו ולא כל מצוותיו והיינו הלוי
שכר מצוותיו ששכר מצוה מצוה ועיין במקומו מה שפי׳ ששכר מצוה
מצוה והבין

גבור בארץ דהיינו ארץ ישראל וכמו שפי׳ בפסוק אבד חסיד מן הארץ כי כל
חוצה לארץ נקרא חוצות וארץ ישראל נקרא ארץ שנאמר הנותן מטר
על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות וכמו שפי׳ בפסוק ויאמר ה׳ אל אברם
לך לך מארצך מקום שאתה נקרא ארץ אלא לך כי לא נקרא חוצה ולך אל
הארץ מקום ארץ הידועה אשר אראך סם מראות הכסאות עיין שם וזה גבור
בארץ זו ארץ ישראל יהיה זרעו כי לפי שארץ ישראל ביקרה ביכורים ומנם דיושב
בה קובלו ביכורים והם חולים לזה אמר גבור בארץ יהיה זרעו ואמנ אורחן
רמז כי יזכה לזרע ואמר זרעו מיוחד לו ועוד י״ל גבור בתורה ובצדק
כמרז״ל איזהו גבור הכובש את יצרו במצות סודיה לו זרעו כשר גבור בוכש
את יצרו ויהיה זרעו מיוחס אחריו ירא ה׳ במאד ועוד י״ל בארץ זו התורה
כמרז״ל הפסוק כוסכו מאד כי נשבנו ארץ זו תורה שנאמר כי ארוכה מארץ
מדה ושיעור הפסוק כי קול כה כשמע מהשכיבה השוכבת בלין ארך שודדנו

ואכו

ולכן ששמעו אותו קול כששכבו אחד לגבי כי נזכרו ארץ ועל עזיבת התורה
באה עליהם כל הרעה הגדולה הזאת שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו'
ולפי שהתורה נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם לזה אמר גבור בארץ
זה תורה יהיה זרעו שיזכה לזרע חכמים כמו שזכה דוד כפלא"ב ועוד כי
כפי פי' לעיל כי ירא ה' נקרא מאן דדחיל רבנן דכתיב בה וירא את אלהיך
ובודאי כי מאן דדחיל רבנן כל שכן דמוקיר רבנן ורחים רבנן ושכרו הוא
דהויין ליה בני רבנן אם כן גבור בגבורת התורה יהיה זרעו ולא קאמר
זרעו דוקא מחלציו אלא דור ישרים יבורך בניו ובני בניו דוק
הון ועושר בביתו זו אשתו פי' רז"ל איזהו עשיר כל שיש לו אשה נאה במעשיה
וזש' פי' גם יכה לאשה נאה במעשיה שיהיה לו הון ממון ועושר
עשירות בביתו זו אשתו פי' שיקרא עשיר בה ועוד י"ל כמרז"ל איזהו עשיר
השמח בחלקו כמו שפי' בפסוק טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים והוא
עשיר עיין שם כי טוב וזש' הון ועושר בביתו שיהיה שמח בחלקו ויהיה
עשירות בביתו דהיינו שמח בחלקו כי אם אינו שמח בחלקו אינו עשיר
וצדקתו עומדת לעד כי לא יחסר לו ממון לעשות צדקה כמרז"ל בפסוק
רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה דהיינו שהקב"ה ממציא לו מעות
לעשות צדקה או כמו הקב"ה ממציא לו בני אדם הגונים שיקבל שכר
עליהם ולא ימציא לו בני אדם שאינם מהוגנים שיכשל בהם ויפסיד
כמרז"ל בפסוק ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם עיין שם ולא
די שאינו מקבל שכר אלא עונש כמרז"ל בפסוק לחמך ישימו מזור
תחתיך כמו שפי' בפסוק יש צדיק אובד בצדקו דהיינו בצדקתו שנכשל
בבני אדם שאינם הגונים ולזה אמר כי זה צדקתו עומדת לעד והקב"ה
ימציא לו בני אדם הגונים דוק ועוד י"ל כמרז"ל עושה צדקה בכל עת זה
המגדל יתום ויתומה בביתו וזש' וצדקתו היינו צדקה עומדת לעד דהיינו
מגדל יתום ו[illegible] בביתו שנקרא עושה צדקה בכל עת דוק ויש' פירוש מוסר
כמרז"ל ג' מדברים יש לאדם בעוה"ז וכו' עש' וזש' הון ועושר וכו' בביתו

ואפילו לויה עד הקבר לא יעשה לו אבל צדקתו עומדת לעד כשהוא ובעוה"ב דוק
ועוד י"ל כמרז"ל עושה צדקה בכל עת זה הכותב ספרים. ואמר הון הקורא ועושר
קורא והיה בביתו שיהיה בית כיס ועד לחכמים ולא הון ועושר אלא של קורא
כמרז"ל בפסוק ורועה זונות יאבד הון ובפסוק והשבע לעשיר איננו מניח
לו לישון עיין שם ואמר וצדקתו שמשאיל ספריו ועוסקים בקורא בביתו עומדת
לעד והוי עושה צדקה בכל עת כל שכן אם יקנה אותם תלמידיו דוק
ועוד י"ל דהאי וצדקתו הוא צדקתו דידיה צדיק בצדקו ולא יתמוט מצדקותיו
כי ידוע כי העושר סיבה להסיח את דעתם כמרז"ל כרבי אלעזר בן חרסום והוא
שאמר הון ועושר רב בביתו ולא קורא כי כזה ירום לבבו ויתגאה או יתבטל
מן הקורא אלא וצדקתו וצדקותיו וחסידותו עומדת לעד דוק

זרח בחושך הקב"ה אור לישרים ובגוד לישרים דכתיב והארץ היתה
תהו ובהו וחושך ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וירא אלהים את
האור כי טוב ויבדל לצדיקים ולישרים שנאמר אור זרוע לצדיק ולישרי לב
שמחה מי הוא זה שזרח בחושך אור לישרים חנון ורחום וצדיק זה הקב"ה
שהוא רחום וחנון וצדיק ה' בכל דרכיו דוק ואמר כן למען זכות הצדיק
הוא שעשה הכל כי צדקתו עומדת ויזכה לאותו אור הגנוז לצדיקים ועליו
רמז הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך דהיינו אותו אור כי טוב ועל
פי מרז"ל כמוזכר בגמ' דהכי פי' מה רב הוא טובך כיון דצפנת אותו ליראיך
עיין שם ולפי שאירי באושר ירא ה' אמר כן דוק

טוב איש פי' המפרשים איש טוב חונן במתנת חנם לעני ומלוה לעני עיין בס' מ"ר ד"ו רב"ט ע"ב
שאינו עני יכלכל דבריו במשפט ובסדר והקדמה לקח לכל אחד
די מחסורו לעני במתנת חנם ולעשיר הדחוק במתנת מלוה לו דוק ועוד
טוב הוא לאיש שהוא חונן ומלוה שיכלכל דבריו במשפט דהיינו שיסתפק
בקרובו ובעצמו ונאמנו בכל האפשר כדי לעשות מתנות זו ועוד י"ל
טוב הוא לאיש חונן ומלוה שיכלכל דבריו במשפט ולא יבזבז יותר מחומש
שאם יבזבז יותר אפשר שיעני ולא יוכל עוד להיות חונן ומלוה דוק ועוד י"ל
טוב לאיש שהוא חונן עניים ומעשה לאחרים שיתנו ואם אין לו גם נותן

ומלוה

מלוה אותם כדי שיקנו וכן אנו רואים מעשים בכל יום אספי חיל בדינים
מלוים לאחרים אם אין להם כדי שיקנו לצדקה כמו שפי' בפסוק וכדומה
בדיבוק מעט לאחרים שיהיו בדינים ויקנו לצדקה ואם אין להם ליתן הוא
על בדיבוק יקום ומלוה אותם עוד פי' כמרז"ל גדול המעשה יותר מהעושה
אם כן והוא המעיין לאחרים שיקנו ומעשה אותם יקום למעלה מהעושה
באותם בדיבוק שבנפשו על ידו בענינו דוק ולא עוד אלא במעשה גבאי צדקה
כדי שיתקיימו מתנו ויקנו ואם אין להם ליתן מלוה אותם בכל וכי קימא
הלא אמרו ז"ל והא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקיה שמשפט הקוב
כו ליה אמר ובכל דבריו במשפט ויקבל שכר על חילוקה ולא ירדף
שלא יעשה עול בחילוקה כי יכלכל דבריו במשפט דוק ועוד י"ל טוב איש
חונן במתכת חכם אך אם הוא בן טובים ומקדים ליקח במתכת חונם
מלוה לו ואומר שיקח בקירת הלוה ומכלכל דבריו במשפט על פי הדין
כי כן אמרו ז"ל בן טובים שמקדים ליקח בתורת צדקה נותנים לו
בתורת הלואה ואחר כך יאמר הלכו ליקנו לו במתנה חנם דוק ועוד י"ל
כמרז"ל והמפיס מקבלך בכד כבנות ואמר טוב לאיש שהוא חונן ומלוה
יותר טוב מכל כי יכלכל דבריו ודבורו במשפט לפיס ולבחם לעני בדברי
פיוס ובכיתומים דוק ובפרט שלא יענה לעני דיבור קשה כמרז"ל על פסוק
ואבד העושר ההוא בענין רע כמבי"ד רעה שענה לעני דוק ··
כי לעולם לא ימוט פי' מבטחו דפסוק אמפי' שגלגל הוא שחוזר בעולם ע"ין כס' כש שנת א'
לעולם לא ימוט מכבדו כמו שפי' בפסוק ובא כמהלך רשך ומחסורך
כאיש מגן לזכר עולם יהיה צדיק עושה צדקה בכל עת דוק ועוד י"ל דודאי
ימוט כי גלגל הוא שחוזר בעולם אך לעולם ועד לא ימוט אלא ימוט
ויעלה וכן פי' ז"ל בפסוק עושר אלה לא ימוט לעולם פי' לא ימוט הקמוטטוק
שיהיה לעולם אלא מתמוטט ועולה וכי ימוט לא יהא קורא קבר אלא
לזכר עולם יהיה צדיק עומד בצדקו דוק ועל פי זה פוסל ואמר כי לעולם
ועד לא ימוט מצדקותו כין שיהיה עשיר כין שיהיה עני לזכר עולם יהיה

צדיק פי' והיה זכרו זכר צדיק דכתיב זכר צדיק לברכה במגלה פ"ק אחרי מותו
ישא ברכה מכל העולם כי זכרו יהיה זכר צדיק וכתיב זכר צדיק לברכה דוק
ועוד י"ל כמרז"ל זה שמי לעולם לעלם וזה זכרי לדור דור כי זכרו קיימו מיבוג וגו'
כי שמו גדול שמו כעולם יראה ה' ותקיד וכיוצא לזכר עולם כינוי בעלמא
הוא שיהיה צדיק מכובד מאוד צדיק׃

משמועה רעה לא ירא לו שמועה רעה כגון אדם וישמע אחרים
כי בשכב אחיו לא ירא מיד וירק אך מכבין ובמה בטח
בכחו או בגבורתו אלא בכון לבו בטוח בה' דוק ולפי זה משמועה רעה פי'
מהשמועה רעה שבאה לו כבר ועוד י"ל מתמיהות שמועה רעה לא ירא
שקבוא לו שמועה רעה לפי בכון לבו בטוח בה' ואמר בכון לבו כי מי
שבאה לו שמועה רעה מו' לבו ירא ואחר קודם כי אע"ג דאיהו לא חזי
מזליה חזי וזה בכון לבו בטוח בה' דוק וביתי בטוח בה' אפשר מחוי לבו
בגלל פי' לבו בכון ובטוח בה' ואפשר שחוזר לאיש הגדול דגבי איש שייך
טפי בטוח בה' דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' אשרי הגבר אשר שם ה'
מבטחו וכו' וכיוצא בזה משום דאוסר הבוטח בה' הוא להיות ברוך כמו
שפי' בפסוק חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישוגב אם כן לעיל אמר כי
לזכר עולם יהיה צדיק וישא ברכה מאת הרוות לומר זכר צדיק לברכה
והשקא קאמר בו בטוח בה' וישא ברכה מאת ה' ברוך הגבר אשר ובטוח בה'..
לבו בה' לא ירא וכן בך סמוך לבו כי לא ימוט עד אשר יראה

סמוך בקמה בצריו שלו אי נמי בצריו של הקב"ה שהרשעים הם צריו
של הקב"ה כמו שפי' בפסוק כהלוקה' דרכי איש גם אויביו של ה' הגדול
ישלים אתו עיין שם׃

פזר נתן לאביונים פי' דבר שהוא פיזור ובזכות הוא מתנתו שבתן בתורה
מתנה לאביונים לא בתורת פיזור ופי' דבר שפיזר כבר לעצמו
עומד ובתן לאביונים צדקתו עומדת לעד כי הקב"ה ממציא לו ממון
לעשות צדקה הגדול וגו' קרנו וקרן מתוכו ירום בכבוד ולא כבר זו
ופי' כמרז"ל מראש השנה קצובים חסרונות לאדם וכו' הלא פרוס לרעב
לחמך כמו שפי' בפסוק הלא פרוס לרעב לחמך עש' וגו' דבר שהוא כבר

פזור

חזור ונזור חסרונו כדי לאביונים ואפילו הכי צדקתו עומדת לעד וצדקה קושר
לו אעפ״י שהיה קצוב לו חסרונו ועתה זכה שנתן לאביונים וקרנו תרום בכבוד
רשע יראה וכעס ושאר של הצדיק כמו״ז ובעם לומר לא דיין לצדיקים
.. מה שמתוקן להם וכו׳ ורשע הוא יצר הרע כי כן רשע הוא בגימ׳
יצר רע כמו שפי׳ הרב ז״ל כפסוק צופה רשע לצדיק ויצר הרע הוא
שטן ומלאך המות וסופו יחרוק וכעס כנגד הצדיק ותאות רשעים להמטיא
לצדיק היה תאבד וקבר בפי מה שפי׳ כפסוק כי לעולם לא ימוט מצדקתו
לפני עולם יהיה צדיק כיון חשב דרשע הוא יצר הרע יראה וכעס דוק
ועוד י״ל קרוב לזה רשע זה מלאך המות יראה וסוף הצדקה שלו זה וכנים
כי צדקה תציל ממות ומגזירות ואם כן במקום הצדקה לא יכול לו אפילו
שהיתה מיתה גזורה עליו דוק ..
ויואל משה לשבת את האיש אעפ״י שהיה כומר למן כבר פירשו ז״ל עיין כה׳ דף רמ״ה ב׳
.. כי משה שהיה כנגד איש צנוע ועניו וחכם גדול מאוד כפסוק
עתה ידעתי כי גדול ה׳ נראה שהיה תקן עצמו ואמר קראן לו ויאכל לחם
ואחר כך נתן לו את צפורה בתו לאשה אבל מעיקרא לא יהואיל לשבת
אלא את האיש לא כשביל צפורה זו שום אחת מכבודו דוק ורז״ל פירשו
שנשבע לו לשבת עמו ולא יעשה לו כמו שעשה יעקב ללבן כי היה יודע
מעשים ועניין לבן כי לבן אמר ואין שהכירו שהוא מזרע יעקב שעלה
הימים לקראתו קראן לו ויאכל לחם יקח את מעשים ומיפר הכתוב כי
לא נתן לו בתו עד שנשבע לו על העניין הנ״ל ויאכל לחם שישב עמו
וזש׳ לשבת את האיש ואחר כך ויתן את צפורה בתו לאשה ולא רימהו
כמו לבן ליעקב דוק ..
ותלד בן ולא הקדים וקרא ותלד שלא הקדים הרובה לנדרה ומאי כי
עברה חבל יולדה כנידה ואחלו הזכר קשים מאוד ויקרא משה
את שמו גרשם ולא וקרא היא שם למה כי אמר לה משה לא כאשה
לקרוא שם כי גם הייתי ומכשיו כמעשה קשה וזש׳ הייתי קודם דוק ..
ועוד י״ל כי אמר דרך התמלאות למה קראו גר שם דמשמע גר שם

ואמרו לו מה בחורות יש לך עמהם הלא אתה כהן בית אהרן וחכמים לנו אמר גר
הייתי מעיקרא ולא נכרי ואמרו מעיקרא לא הייתי גר אלא כשבירה בארץ
נכריה לא כתיב זה כי מעיקרא הייתי כהן בית דוק ומה שקראו היה ס
הבן הראשון יהיה לנו' ומשה בתחלה מכ' לזה קרא שמו ראשון דקראו גרשם
כי אמר בקריאת השם גר הייתי בבריות ודלא גר בארץ טובה אלא בארץ
נכריה זרה ונכריה כלומר ארץ רעה וקרובה רעה וכל יושביה עובדי ע"ז
ובן אחר הימו בקריאת אותו שם ועיין מה שפי' בפסוק וגם בדרך משפט
בולק לכותחר ואמר לכל מכל דוח ודקין ..
ויהי בימים הרבים ההם ימים של צער היו ואמרו ולמה קרא להם רבים
כמו שפי' בפסוק שלא נאמר על פני הימים כי ברוב הימים פי' בימים
של צער שימים של צער הם רבים אז המצרים וימת מלך מצרים ומ'
מלך מצרים ואחר הוא כמו ישראל העבודה שעשו עליהם במצרים למלך כי
אותו יום מיתה להם המצריים לכבוד המלך ואז הרגישו בני ישראל העבודה
כי כן הדרך כשאדם ינוח ושוכח את העבודה מרגיש בהרגל בחוזר בפסוק
ויהי כשלח פרעה את העם ומן דיל לענין הבא כבקש שאחר שפסק מעשה
לא יקרא קשה עיין שם והכא ויאנחו בני ישראל מן העבודה אבל לא היו
יכולים להאנח מן העבודה מפני המצריים אך ויזעקו כשהלך מפני יראת
המלך אבל האלהים הידוע הענוות כי עלתה שזעקו אנו מן העבודה
וכחוזר פי' ויאנחו היינו בפקח אין כתיב כאן אלא ויאנחו היינו בכינוי
למר שבאנחה מאחרים ואחרים מאנחותם עליהם כמו שפי' בפסוק גם
היא באנחה והשב אחור עיין שם ורז"ל פי' וימת מלך מצרים נצטרע
והיה שוחט בני ישראל ורוחץ בדמם וזהו הפסוק כי שוב קיח ויבא רע
ויהי בימים הרבים ההם ימים של צער מן העבודה קשה וימת נצטרע
מלך מצרים והיה שוחט בני ישראל וכל כך היו מרים ובאנחות מן
העבודה כי לא הרגישו כשחיטת הילדים אלא בעבודה וקול שזעקו
אל האלהים מן העבודה ולא משחיטת בניהם דוק ..

וישמע

וישמע אלהים את נאקתם של. עבודה קשה וכיון שהתחיל לרחם לא רחם
לבד להוציאם מן העבודה אלא ויזכור אלהים את בריתו שהיה
לו עם אברהם עם יצחק ועם יעקב דהיינו לתת להם את ארץ כנען דכתיב
וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען. ואם כן אגב אורחא
קיים מיקש הקבה׳ להוציאם מן העבודה ולהעלותם מן הארץ ההיא. וכו׳
כדמפרש קרא ואומר אעלה אתכם וגו׳ וקבה קשה דהולך ויזכור את
בריתו דכפר נזכר שם אלהים דכתיב וישמע אלהים את נאקתם זולת
אם כאותו דאלהים ראשון בבינה והשני בגבורה או במלכות דוק ״
ועוד יל׳ ויזכור אלהים את בריתו זכות המילה וגם זכר את אברהם
ויצחק ויעקב ועל דרך האמת בריתו זו השכינה מדת מלכות ואלהים
הוא הבינה והוא הפסוק שזכר וקשר בריתו עם מדת החסד והפחד
והאמת שהם סוד אברהם יצחק ויעקב.

וירא אלהים את בני ישראל סדור שותא פרעה בליום וידע אלהים שהיו
עתידים להיות רשעים או כמו וירא אלהים את בני ישראל באכזרים
כלומר פקח עיניו לראות בצרתם מיד וידע גרחם אלהים וסוד וידע
אלהים הוא שיבא השכינה מסוד הדעת ויזדווג בסוד הדעת דוק.
או כמו וידע מקורם של זה אלהים עד שלא ראה ושמע צעקתם ועד
שלא צעקו כבר ידע אלהים או כמו וידע אלהים מכאובים דכתיב כי
ידעתי את מכאוביו כי מעולם הוא בצרה או כמו וידע אלהים מי
מתוקן לגאולה זו ומשה היה מתוקן לגאולה היה כמז״ל דוק

ומשה היה כמו קרא׳. וידע אלהים ומשה כי גם משה ידע את עיין בם נ״ש יל׳ רעו א׳
מכאובים כמז״ל בפסוק וירא בסבלותם ולפי שהיה מצטער
בצרתם של ישראל זכה להיות מתוקן לגאולה ועוד כי היה רועה את
צאן יתרו חותנו והיה רחמן ומנהגם ברחמים ואין הקבה׳ מעלה
בגדולה לאדם. אלא אם כן מנסהו וכן דוד בקהו בצאן כמז״ל בפסוק
מאחר עלות הביאו וכן למרדכי באסתר ועל דרך הסוד משה הוא סוד
הבל שבמשלם לא הבל אחיך ועכשיו בשאל ולוו והבל היה רועה

צאן דכתיב ויהי הבל רועה צאן ומשה כמו כן רועה מעלה היה. שכבר היה כמו
שאמרו בפסוק ויפקד משה תכין וגו' עיין שם ושיעור הפסוק כי בזכות שהיה
בורח מן הגזל כי על כן נינהג את הצאן אחר המדבר מקום הפקר כמו שפי'
רש"י ז"ל על כן זכה ויבא אל הר האלהים חורבה שנקרא קורא על ידו כי
אני ה' אוהב משפט שונא גזל ..

עיין דף קס ע"א ..

וירא מלאך ה' פי' המפרשים לפי שהיה במקום קדוש כי כבר נתקדש
אותו מקום משעשק יעקב כראשית לקבלת התורה כמז"ל בפסוק עתה
ויאמר אליו וכו' לכן זכה שנראה אליו שר מלאך ה' והתחיל בהדרגה מעט
מעט כי תחלה נראה אליו מלאך ה' ואחר כך סהפין עצמו מעט מעט קרא
אליו אלקים ואחר כך דיבר עמו הקב"ה ויאמר ה' ראה ראיתי וכו' ובראה
לו דבכוי אליו חוזר להר האלהים ה' הבז"ל לומר כי בזכות הר האלקים
דיוקו מקום מקודש דוק ועוד י"ל כמז"ל בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלהים על ההר הזה כי לא יצאו ישראל ממצרים אלא
כזמנ קבלת התורה אם כן זש' וירא מלאך ה' אליו פי' בשכול זכות הר
האלהים חורבה דה"יכו מעתר הר סיני נראה אליו לגאול את ישראל
וכוד כיחא דלא כתיב וירא אליו מלאך ה' אלא וירא מלאך ה' אליו
פי' בשביל הר האלהים ולא הוד כתיב וירא אליו וגו' הוא משמע
אליו אל משה והשתא דכתיב וירא מלאך ה' אליו קאי חוזר להר אלהים
דבז"ל ויל' כי משה היה רועה צאן יתרו חותנו בהר האלהים ולא היה
יודע שהוא מקום קדוש ולכן הר האלהים נראה הקב"ה אליו למשה
לומר אל תקרב הלם וגו' ועיין מדלה זו פי' רש"י ז"ל על פי המדרש
מתוך הסנה ולא מתוך אילן אחר משום עמו אנכי בצרה. והכי פי'
וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל דמו כי הקב"ה
עמנו בצרה וכמו יכול איננו כוגם לו כענין שיתקן לא אוכל כנו
מומים כמו שפי' המפרשים בכל צרתם לו צר לא צר ואם כן
נסיתן עמו אנכי בצרה נראה אליו הסנה בוער באש אוכל לפי

האמת דסנה איננו אוכל ולפי זה בוכל לפרש כי אמנו אל משה היה בראה
הסנה בוער באש אבל לפי האמת הסנה איננו אכל רק ויש על פי מאמר
סימן שהמצריים היו משעבדים בישראל ומבקשים לכלותם ולשורפם
והסנה איננו אוכל וישראל אינם כלים ויש לומר הסנה אל המצריים קוצים
כקוצים באש יצתו והאש אל ישראל כי יעקב אש והסנה היא בוער
ושורף באש והראוי היה כי הסנה יאוכל באש אבל הסנה איננו אוכל
כענין מאמר רז"ל מפסוק לכן כאכול קש לשון אש וכו' עיין שם ויש לומר הסנה
אל ישראל שפלים ואפלים כסנה בגלות והאש בוער בהם ועם הסנה
איננו אוכל ואינם כלים בשעבוד בגלות

ויאמר משה אסורה נא מן המקום הזה ואקרבה שם ואראה המראה
הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה ויש מקשים דהוא מדוע
לא אוכל הסנה אבל יבער כמו היה בוער כדכתיב והנה הסנה בוער
באש אלא אמר משה אם איתא שהסנה בוער היה באכל וכיון שאינו
באכל ודאי לא יבער ואם כן מדוע לא יבער הסנה ואני מתמה ולא
אכין וכיון דאי אמרינן ודאי איננו בוער קשיא טובא מדוע לא יבער
הסנה אם כן מאי אולמיה דהאי קושיא מהאי קושיא דר' היכי דיצא
מקושיא מדוע לא אוכל ישפט כמעט דודאי לא יבער ואמר והקשה
מדוע לא יבער הסנה וכנ' ..

וירא ה' כי סר לראות פי' מעיקרא כשאמר משה אסורה נא ואראה עיין כמ"ש בש"ד דף רב ע"א ודף רסט ע"ב ודף רפח ע"א
לא קרא עד שלא יסור לראות אבל וירא ה' כי סר לראות אז
ויקרא אליו וכו' ויאמר משה משה פי' כמו דלא פסיק טעמא בנתיים
הוא קראו קודם סופו ומהירון ומכבון יצא מוכן והגון לנביאות כמאמר
בפסוק ויקרא אליו כי טוב הוא ויאמר הנני מוכן ומזומן ועל דרך
האמת פי' הרב הק' ז"ל כי משה היה סבור שידיו הגלות רמ"ם שנים
כמנין ס"ר כמנין עשר הויות וזהו כי ס"ר לראות ואינם אלא רד"ו
כמנין פשר שמות אהיה בגולים רדו ועל כן ויקרא אליו אלהים וכו'

וסוף הענין רמז אליה אשר אליה למר כי כשם אהיה מתנהג עמהם עתה
ואם כן יהיו רצו' שבר כמנין עשר שמות אקיה כדפי' דוק ..

ויאמר אל תקרב הלום פי' רז"ל כי משה אמר הנני לכהונה ולמלכות
ולזה השיבו הקב"ה אל תקרב כנגד הכהונה גדולה ורמז לו שניתנה
לאהרן שהכהונה כאמרה קריבה קרם אל המזבח ויקרב אהרן אל המזבח
הלום זה מלכות שנאמר בו הלום כי הביאותני עד הלום ודייקו מרז"ל
בפסוק נס היא כאלכה וקשה לאחור אחור מן הכהונה אחור מן המלכות
וזה דכיון דאל תקרב הלום רמז לכהונה ומלכות אם כן והשב אחור הוא
אחור מן המלכות שנאמר בו הלום ומשה היה סבור לזכות בכתר כהונה
ובכתר מלכות לדורות כי הוא כבר היה כהן ומלך כמרז"ל בפסוק ויהי
בישורון מלך אבל לדורות לא זכה ומשה היה סבור דכיון דזכה לכתר
תורה שכתוב בה כי מלכים ימלוכו בי שרים ושרין יזכה לכתר כהונה
ומלכות ולזה רמז לו הקב"ה אל תקרב הלום דוק ועל דרך הפשט וירא ה'
כי סר וקרב הלזה לראות ולא הודיעו מיד כשסר לראות אבל אחר
הולך סבעלך כרגלך אלא המתין עד שהגיע לקצה הגבול וכיון שהגיע
שם אמר לו אל תקרב הלום וכו' וכן מדתו של הקב"ה אינו מוכיח
האדם ומניחו ברשותו עד סוף הרשות וכמו דייק קרא וירא ה' וגלוי
וידוע לפניו כי סר לראות והיה קרב והולך עד שיראה בעיניו והיה ראוי
להודיעו מיד אל תקרב עד שם אלא המתין להלוך מעצמו עד קצה הגבול
וכיון שהגיע שם אמר לו אל תקרב הלום דוק ועל דרך דרש פי' בזוהר
שכאן רמז לו שיפרוש מאשתו וזה' של נעלך מעל רגליך ואמר כבוד
בענס כי המקום והמדרגה אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא לומר
(עיין בס' כש"י רבה א') מקום ורמז על מדרגת משה ולפי מדרגתו היה צריך לפרוש מאשתו ..

ויאמר אנכי אלהי אביך קשה וכי יותר גדול היה עמרם מהאבות שהזכירו
להקדים קודם האבות ו"ל כמרז"ל שמשה היה מיוחן לנבואה ונגלה
אליו ה' בקול אביו ומשה היה סבור שקולו אביו ואמר אנכי אביך

אלא אנכי אלהי אביך והיה סבור משה ~~[illegible]~~ אל האלהים שנראה
אליו בקול אביו אלא ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים דוק
א׳ כתבי לפי שהיה היה פי׳ וקרוב לראות המראה הגדול הזאת ואמר
לו הקב״ה אל תקרב הלום וכו׳ אם כן הרי הודיע לו כי אותה מראה
היא אש שכינה כמרז״ל שאמר לו הקב״ה אין דורכי קדשים כבניה
והיינו ~~[illegible]~~ אמר לו אנכי אלהי אביך ואין דורכי קדשים כבניה אחר ויסתר משה פניו
מראות המראה הגדול הזאת כי ירא מהביט אל האלהים כיון דאמר
לו הקב״ה אין דורכי קדשים כבניה דוק ועל דרך הסוד פי׳ חכמי האמת
כי ירא מהביט אל האלהים בקירא מתה שאירע לו כסר לפי שרצה
להביט אל האלהים כי הוא סוד הכל שבקוב כו וישע ה׳ אל הבל ואז
הציץ בשכינה ולכן ניתן כח לקין שהרגו דוק וכפי הפשט ירצה
ויסתר משה פניו כשום מעיה וכנגד לכסות פניו שלא יביט וכי
תימא מה צורך להסתיר פניו וישפיל עיניו ולא יביט וסגי לזה
אמר כי ירא שמא מתוך המראה הגדול יביט אל האלהים על כן
הסתיר פניו ולכן זכה לתמונה מדה כנגד מדה דוק ..

ויאמר ה׳ ראה ראיתי וגו׳ קשה מה ענין זה אצל זה וי״ל ודאי
כי משה שנראה אליו השכינה בסנה שאל שאלה דז״ל
למה נראה אליו בסנה והקב״ה השיב על זה עמו אנכי בצרה כי
ראה ראיתי וגו׳ כי ידעתי את מכאוביו היום כי בצרתו לו צר דוק
ועוד י״ל כמרז״ל ראה ראיתי אתה רואה ראיה אחת ואני רואה שתי
ראיות וקשה מה ענין זה לכאן ולמאי הלכתא קאמר לה הכי וי״ל
דמשה שאל למה נראה אליו בסנה והקב״ה ראה ראיתי שהיה
מצטער על שהיה רוצה לגאלם בקושים ובמתלאות ולא היה יכול
לעשות נסים ונפלאות כרצונו לזה כי ראה ראיתי וכו׳ וכי קימעה והלא
אין הקב״ה רואה העתידות להרע כי הוא ידע מקי שולח וירא און
ולא יתבונן וי״ל כיון דלא בגולה ישראל אלא בזכות המעמד הר סיני

כמרז״ל בפסוק בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר
הזה ולמה אותו זמן לא היה כדאי כי אנוס וקרוב בכ ושופרו עמו
כי שם ועשו עגל דכתיב עשו עגל בחורב וגו׳ ועוד י״ל דלפי ראיה
אחר ראיה בכי ראיתי זה כמה שנים עני עמי אשר במצרים זו פרישות
דרך ארץ ולא די שמעבים אותם אלא שמכים אותם ואת צעקתם
שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו הרי כאן ראיה ושמיעה
וידיעה דוק ולפי מרז״ל ראה ראיתי אתה רואה ראיה אחת וכו׳ ככה״ל
קשה מלי אשר במצרים ול״ל דמצרים העבידו אותם עז׳ כמו שפי׳
בפסוק וימררו את חייהם וגו׳ ומכאן שקר משה לבקש קללה על ישראל
נותר לנחה ה׳ ויחרה אפך בעמך זכור אל תשכח אשר הוצאת אותם
מארץ מצרים ושם למדו מעשיהם ועשו גוי מקרב גוי דוק ועוד
י״ל על פי מרז״ל הנ״ל אתה רואה ראיה אחת וכו׳ דהיינו כי במראה
הגדול הזה היה רומז על מעמד הר סיני דכתיב בה׳ והר סיני עשן
כולו מפני אשר ירד עליו ה׳ באש והיינו והנה הסנה זה סיני בוער
באש דכתיב מפני אשר ירד ה׳ עליו באש ומשה שאל מה המראה
הגדול הזה והקב״ה השיב שרומז למעמד הר סיני ומתמ׳ ראה
ראיתי מקודם ראיה אחת ראיתי ראיה אחרת עון העגל ולפ״ז כן
צעקתם
ואת שמעתי מפני נוגשיו וגו׳ דוק
וארד מקודם ששמעתי צעקתם זכרתי את בריתי את האבות וארד
להצילו מיד מצרים מיד סבלותם ויכול הייתי להצילם מקודם
סבלות מצרים ולהביאם שם במצרים אלא שאני ששמעתי צעקתם
זכרתי את בריתי שיש לי עם האבות לתת להם את ארץ כנען ככה״ל
יפה בפסוק וישמע אלהים את נאקתם וגו׳ ולכן וארד וכו׳ דוק
ועתה בעת ובעונה הזאת פיק אחי הבה צעקת בני ישראל באה
אלי וששמעתי צעקתם וגם ראיתי בעיני את הלחץ זה
הדחק אשר מצרים לוחצים אותם פי׳ אותם לבני ישראל הנ״ל
ועל דרך דרש אותם את עצמם כי מה שלוחצים לבני ישראל

לעצמם

לעצמם הם נוטים כי כל הנוגע בישראל כנוגע בבבת עינו כמו שפי'
בפסוק בקהלת היהודים בעריהם וגו' לשלוח יד במבקשי רעתם פי' רעתם
שלהם מתוך פי דורש רעת הכותבו וכיון שנגעו בישראל נגעו בבבת
עיניהם וכי אנכי יודעים כי הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו עכ"ל

ועתה לכה ואשלחך קשה מאי לכה ואשלחך הולך לכה אל פרעה או
אשלחך אל פרעה ועוד קשה מאי לכה לך מיבעי וי"ל פי'
לכה הי' בסוף הוכה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם ולפי זה לכה
אין פי' לשון הליכה אלא אנך כמה הדבר הזה והיינו מ"ש ומשה היה
מוסן לבכותה וכאן רמז לו הקב"ה שלא יסרב בשליחות זה לומר כי
אהרן גדול ממנו כמו שאמרו בפסוק שלח נא ביד תשלח לכך אמר
לך מוכן השליחות ועל ידך ואם אין אתה גואלם אין אחר גואלם
והדבר הלזה נראה פי' במדרש אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה כמו שפי'
בפסוק ויקרא אלהים לאור יום והכל צפה הקב"ה כי שליחות זה
תחלתו פורענות ורעה דהיינו הכבד העבודה על הכבשים וסופו טובה
לכן אמר הקב"ה ועתה בעת ובעונה הזאת לכה מגלגלך כי אנכי
משלחך אך אחר כך אשלחך ואייחד שמי עלך בשליחותי והוצא
את עמי וכו' ועיין מה שפי' בפסוק שלח לך אנשים ובפסוק ואשמע
את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו והרבה פסוקי פרשה
זו יתבארו בהקדמה זו עם דעתך עליה והבן

ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך מעצמי אל פרעה עיין כס' נש יא דך כ'
ולא אמרת סתם משלחכי אלא לך מעצמך מי אנכי
כי אלך אל פרעה ועוד וכי בתמיה יש לאל ידי להוציא את בני
ישראל ממצרים זה הקשר של מצרים שהקליפה מצרים ועוד אם
היית אומר ואוציא את עמי כי אתה המוציא בידא אבל אמרת
והוצא את עמי כי אני אוציא ומי אנכי כי אני אוציא את בני ישראל
וי"ל פי' מי אנכי בתמיה כמו ומי אמר רבי יוחנן הכי דאמרינן בגמ'
שהוא לשון תמיה כמו שפי' בפסוק אם עונות תשמור יה ה' מי

ועוד עיין שם ואמר משה לפני הקב״ה אתה אמרת למצרים אפסים ונסלת ממני
אשר יעבדו בו אנכי ומן אמרת ליעקב אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך
וכו׳ אני הוא אותו אנכי שאמרת ועוד וכי אוציא את בני ישראל ממצרים לא
די להוציאם מתחת יד פרעה ומסבלותם אלא להעלותם מן הארץ ההיא וכו׳ אל
אני לעשות כן אי כמו אם הם בני ישראל שקועים במ״ט נאיבים רוצים לאלת
יכול אני להוציאם כמ״כ בתרי״ל בפסוק הן בני ישראל לא שמעו אלי עיין שם
ועוד יש״ל שהיה קשה באיזה זכות יצאו ממצרים ועל הכל השיבו הקב״ה כי
אהיה עמך וכו׳ כדאפרש בסמוך דוק ויש״ל אמר משה בתמיה מי אנכי
כי אלך אל פרעה כלומר מי אנכי אין אתה יודע מי אנכי הלא אמר לא אנכי הוא
אותו שברחתי מלפני פרעה דכתיב ויברח משה מלפני פרעה ואם כן איך
אלך אל פרעה והרגני ועוד וכי יכול אני להוציא את בני ישראל ממצרים
על פי הדי׳ הנזל ועל זה השיבו כי אהיה עמך כדכתיבנא ועוד יש״ל מי
אנכי כי אלך אל פרעה לא אנכי הוא שאקוב פי כי כבד פה וכבד לשון
אנכי ואיך אלך אל פרעה לדבר למליץ לפני המלך ועוד וכי יכול אני
להוציא את בני ישראל וכו׳ כדלעיל דוק״

עיין בס׳ בנ״ד דף ס״ג ב׳ ודף שנ״ה ע״א

ויאמר כי אהיה עמך השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון כנגד
מה שאמרת מי אנכי שאתה הוא הבורח מפרעה ואיך תלך
אל פרעה והרגך אל תירא כי אהיה עמך ולא יהרגך ולא יגעפך רע וזה
לך האות פי׳ וזה ענין המראה שראית בסנה הוא אות וסימן לך כי
כמו שראית הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל כך אתה תלך לפרעה
והסנה באש אינך אוכל כי אהיה עמך אי כמו ופי קשה היכא דשכיח
היזקא אין סומכים על הנס ובכי שאמרת כי אהיה עמך מ״מ טוב
טוב שולך אבין שאינו סומך על הנס לזה אמר אדרבה מסוס הבי
אני משלח אותך כי זה עצמו יהיה אות לך כי אנכי שלחתיך וידעו כי
אני שלחתיך הלא שאמרו אתמול משה בורח מפני פרעה ועכשיו
בכבס אצלו ועוד אתמול פרעה מבקש את משה להרגו ועכשיו בא אצלו

ואיבו

ולכן אמרנו אין זה אלא כי ה׳ שלחו וה׳ עמו אם כן אדרבה לכן אני שולח לך
ולא לאחר כי זה שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה דהיינו אקטנות כוחי
מפניו יהיה לך אות כי אנכי שלחתיך ומה שאמרת מה זכות יש בישראל
בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה ובזכות מתן
תורה יגאלו דוק ועוד יש׳ מה שאמרת מי אנכי דהיינו כי כבד פה וכבד
לשון אנכי כי אהיה עמך והוריתך אשר תדבר כי יכול מי יהא מדבר בפיך.
וזה עצמו יהיה לך אות ופירש לכל כי אנכי שלחתיך כדאמרי׳ כי אהיה עמך
ופי מדבר כפיך ואמרו הלא משה כבד פה וכבד לשון הוא ומה לשון
למודים זה אין זה אלא כי רוח ה׳ מדבר בפיו ומלתו על לשונו כעניין
וישלח ה׳ את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ולא כתב ואותי עיין
שם ומה שאמרת באיזה זכות בהוציאך וכו׳ כדלעיל דוק ועוד י״ל מה
שאמרת מי אנכי שאלך אותו אנכי שבקום אנכי אלך עמך וכו׳ הדין
עמך ואהב׳ כי אנכי ארד עמך כי אהיה עמך והיינו יורד ולא אמרתי
לך כי אתה הלך ולא אנכי כי אנכי ארד ואהיה עמך ואת הדבר בשבילי
וזה מראה הסנה שראית לך האות כי אנכי עמהם כי כל ענין מראה הסנה
היה להורות כי עמו אנכי בצרה כמרז״ל אם כן זה לך האות כי אנכי עמהם
ואהיה עמך ומה שאמרת באיזה זכות יצאו בהוציאך וכו׳ כדלעיל דוק
ועוד י״ל אתה סבור כי צריכין לישב ת״ל שנים כנגד עשר הוויות כנ״ל
וירא ה׳ כי סר לראות אינו כן אלא כי אהיה עמך עשר אהיה הס״ג וזה
לך האות כי בשם אהיה אני מקדים עמהם כי אנכי שלחתיך בשם זה
והיינו כדמפרש ואז״ל ויאמר אהיה אשר אהיה וכו׳ ומה שאמרת
באיזה זכות בהוציאך וכו׳ כדלעיל דוק ועוד י״ל במה ספי׳ בפסוק ועתה
לכה ואשלחך כי כל מקום שהקב״ה משלח את האדם אין דבר רע כלל
ואין הקללה יוצא שאם היה שום הקללה לא היה משלחו וזה אמת כי לבני
ישראל יצא שום קללה אבל לך לא לזה אמר דברים כפשטן וזה לך

האות כי אהיה עמך ואין דבר רע כי אנכי שלחתיך ולא אמרתי לך מעצמך אלא
לענין בני ישראל אבל לך אנכי שלחתיך וכיון שאנכי שלחתיך זה לך
האות כי אהיה עמך ואין דבר רע ומה שאמרת באיזה זכות בהוציאך וכו'
ועוד י"ל בדרך פי' כי ענין מראה הסנה רמז למעמד הר סיני. והר סיני עשן
כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש וזהו והסנה בוער באש והכוונה
היה להורות למשה כי בזכות מעמד הר סיני יגאלו וזש"ה וזה לך האות
וגו' כלומר וזה מראה הסנה הוא לך אות כי אנכי שלחתיך לגאלם בזכות
מעמד הר סיני כי בהוציאך את העם וגו' כנ"ל דוק

עיין בס' נש דף שלג ב'

ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל תחילה קודם שאלך
אל פרעה לא כמו שאמרת ועתה לכה ואשלחך אל פרעה תחילה
כי בודאי צריך אני לבא אל בני ישראל תחילה ואמרתי להם אלהי אבותיכם
שלחני אליכם מוכרח אני לומר כי אקדים שלחני כי איני יכול לומר כי אני
הולך מעצמי כמו שאמרת ועתה לכה וגו' ואמרו לי מה שמו כלומר
מדה בגלה אליך בדין או ברחמים מה אומר אליהם כן אמת כי אני
לא אזכיר שום שם לא אלהים ולא הויה אבל הם ודאי ישאלו ואמרו לי
מה שמו וכו' פי' רז"ל כי בודאי שעה ביקש משה לדעת שם המפורש
ובתחילה היה אומר כן כדי שיודיעהו הקב"ה דוק וזש' הנה אנכי בא
וגו' כלומר אני איני שואל מה שמך אבל הם יאמרו ומה אומר אליהם

ויאמר אלהים אל משה כלומר צוה הקב"ה שיהיה משה מבקש לידע
שם המפורש לזה אמר על מה שנוגע לך כי אתה מבקש
לידע שמי לא תוכל לדעת כי אני אשר אהיה ומה שאמרת מה
אומר אליהם כה תאמר אל בני ישראל אהיה שלחני אליכם ולכן אחר
ויאמר ויאמר כה תאמר אל בני ישראל להורות כי התשובה הראשונה לא
היתה אל בני ישראל אלא אל משה תשובה למשה כדפי' דוק ועוד י"ל
אני אין כי שינוי כי אני ה' לא שניתי כי אהיה אשר אהיה והשינוי הוא
מצידם כמו שפי' בפסוק ויאמר אנכי הוא שבות יתן ענין אסף מה

שאמרת

שאמרת מה שמו אלהים לא הוה אין כי שכוי מעידי בי אני אהיה אשר
אהיה בסוד ד' הוא האלהים ד' הוא האלהים וכה תאמר אל בני ישראל
אהיה שלחני אליכם דוק ועוד י"ל ענין חדית כפי הפשט מה שאמרו אם
יאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם אם ישאלו לך מה שמו תאמר
להם אהיה אשר אהיה אף שמע מה לענין ולא תענין עד שישאלו
לך מה שמו והשיב אהיה אשר אהיה אלא מיד כשתבוא אל בני ישראל כה
תאמר להם אהיה שלחני אליכם דמשה היה סבור לומר סתם אלהי
(יאמר להם אהיה אשר אהיה)
אבותיכם שלחני אליכם ואם ישאלו מה שמו ולזה השיב הקב"ה אהיה
אשר אהיה אבל יותר נכון כי כה תאמר מיד אהיה שלחני אליכם דוק
ועוד י"ל כמ"ש בספ' דכתוב אהיה ~~[illegible]~~ אשר אהיה בשעבוד
מלכיות אמר משה דייה לצרה בשעתה ויאמר כה תאמר וכו' ובזוהר זה
הפסוק על פי דברים ולבא אפרש בדברים קצת דשו"ל פי' אהיה עמהם בצרה
זו אשר אהיה בשעבוד מלכיות אמר משה דיים בצרה זו וכו' עיין בו בפי'
הפסוק כתובים ולכן לומר אהיה עמהם בשעבוד מלכיות אשר אהיה
עמהם בצרה זו דהיינו לומר כיון שלקח ממצרים אדרבו כפלאות
אמר משה דייה לצרה בשעתה רש"י ז"ל פי' דיים להם בצרה הזו בשעתה מה
אני מודיע להם צרה אחרת ולכן שמעתי יותר נכון דייה לצרה שקשות
בשעתה ולא יותר בלומר ואם אני מודיע להם מעכשיו מצאו הצרה
משמשת יותר משעתה כי מעתה יהיו מצירין ולפי זה כמו לשון דייה
לצרה בשעתה ואלו כדרש"י ז"ל הולך דיים לצרה בשעתה פי' דיים להם
לישראל דוק ואמר כה תאמר וכו' כלומר ופי' אני אמרתי לך שתאמר
להם כן אשר אהיה בשעבוד מלכיות לך לפרך גלותי אבל להם תאמר
אהיה שלחני אליכם ומשה לא הפסיק להקב"ה בשביל לחסוך לשלוחיו והיה
סבור דבוונת הקב"ה לומר להם לישראל כך דוק ועוד י"ל לעולם דהקב"ה
ויאמר לבני ישראל אהיה אשר אהיה כי כן משמע כפי הפשט דאהיה
אשר אהיה הוא תשובה לומר לבני ישראל אלא דלבני ישראל לא הפרש

דף ט' ע"ב אשר אהיה
אני דייקי עמהם בשעבוד

ובזוהר מילך אשר כתוב
כאשר אהיה בצרה זו
ותוס' דייקי לשון עבר
דייכו אחד שיראו כי
דייקי עמהם ודייבו..

אך אלא כה תאמר אל בני ישראל כפירוש אהיה אשר אהיה לומר שמי זה
הוא אהיה וזהו אהיה שלחני אליכם ובשם זה אשר אהיה עמכם בצרה
בעצה כיון דהקדים דאהיה. דאשון הוא לומר אהיה שלחני אליכם מעתה
לא הקדים אשר אהיה בצרה אחרת דמה טעם לפירוש זה דפירוש זה
לא יצדק אלא כשהקדים אהיה בצרה זו וכו' אבל עתה הקדים לומר להם
שמי אהיה שלחני אליכם ומעתה משמע אשר אהיה עמכם בצרה אחר
ויאמר עוד אלהים אל משה וכו' טוב לומר להם מעיקרא קודם שישאלו
הם מה שמו ה' אלהי אבותיכם דרך כלל כל האבות ולא תפני
כי זכות אחד מהם איכו מספיק לבן חזי ומיין אלהי אברהם וכו' כי כל
אחד מהם מספיק כמ"ש בפסוק ובויק אלהי יעקב ומה ישאלו
לדעת סוד שמי אמור להם כי זה שמי לעולם בקיום וזה זכרי
לדור דור בכינוי ומהו כינוי אדני דוק ועוד י"ל כי מעיקרא קאמר
אהיה שלחני אליכם ואחר כך קאמר עוד ה' אלהי אבותיכם וכו' אלא כי
זה שמי דהויה הוא לעולם על כן אמרתי אהיה שלחני אליכם וזה שם
אהיה הנ"ל הוא זכרי לדור דור בקריאה כשמו וכמו כמבואר במקומו סוד
איך שם הויה בעולם יותר משם אהיה ואדרבה שם אהיה עליון כבקי
והויה בקבלה עיין שם ואני שמעתי כי משה היה סבור כי בקריאת הקב"ה
אלהי אבותיך לפי שאמר לו אבי אליך בכלל וגם היה מבקש לידע
סוד שם המפורש בכלל לזה בא הקב"ה להוציא מלבו ואמר כה תאמר
וכו' ולא הוסיף אלהי אבותיך בכלל אלא אברהם יצחק ויעקב וכי
קימא אלהי אבותיך לא בקריאת אבל אלהי משה יקרא לזה אמר זה שמי
שם הויה המפורש בעולם וזה זכרי שנזכר שמי על האבות לדור דור ולא
יזכר שמי עוד על שום בבריאת דוק ועוד י"ל משה כשם הויה לא יקרא
ה' אלהי משה אבל בשם אהיה ובוודאי יקרא אהיה אלהי משה לזה אמר
זה שמי דהויה לעולם ועד הוא שמי אני ה' הוא שמי ואיפוא בקריאת בשם

אחר

אחר כי זה שמו מיוחד לו וזהו אמרו או אדיר הוא כינוי לדוד דוק״
לך ואספת את זקני ישראל כי פקידת זקנים כנגן ואמרת אליהם ה׳
אלהי אבותיכם נראה אלי כי הם יאמינו כי נראה אליך ה׳ ובוין אזם
ואמינו קבלה מאבותיהם בידם שאומר להם פקוד פקדתי וכו׳ וזהו
לאמר וסימן פקד פקדתי פי׳ ר״ל שהיה סימן בידם מיעקב ויוסף שהבא
בסימן זה הוא הגואל ופי׳ המפרשים כי הסימן רומז על משה שהיה פ״ה
קד׳ דהיינו שבסופו פיו בגמגום ועל ידי אותו שהוא פ״ה קד פקדתי אתכם
או כמו כמנין פקוד פקדתי וחסירין מחשבון ק׳ סנה דהיינו קץ ונסתרין
ידו כמו כי יפקד מושבך והוא סימן לגאולה כנודע שאמינו במלובר
מעפר׳ שעדיין חסר להם קץ שנים לחשבון גלות ק׳ שבה דוק ומה
שאמר ואת העשוי לכם במצרים היינו רוב השעבוד שהם מתקנצרים
שהם ביותר מים ובלבנה ועל כן כפקד כמנין פקוד דוק״
כבי אם חכם לבך ישמח לבי ולא מיבעיא לבי אלא גם אבי כל עלמי כן עיין בס׳ כנס לך שבע ה׳
לבי כן כל ראיה אמרי דוק אי כמו גם אבי אמיה חכם ואחכם
מי ד כמו שפי׳ בפסוק בן חכם מוסר אב פי׳ הכן חכם הוא מוסר אב
שאומרים הבריות ראו בנו וראו עלמו ועל ידי בנו מתקיים ושומע מוסר
זו קורה ומקהלים עיין שם וזש׳ גם אני אהיה חכם כיון שישמח לבי
ממחמתך גם אני אקהלם דוק ור״ל פי׳ גם אני השכינה אמירה לא כדרש סדר תולדות יצחק
מיבעיא שישמח אביך ואמך אלא גם אני כי הקב״ה׳ מתמלא עליו רחמים
ושמח בו ובקוראין דוק ור״ל פי׳ פסוק זה על דוד עם בנו כדאיתא לד׳ עמ״ק
בפק׳ דכריות והענין כי כזכות דוד יצא בנו חכם גדול שהיה מכיים
בני מעי כושת כהלכה כמו שאמר לפיכך זכה דוד ויצא ממנו בנו כו׳
וכו׳ עיין שם כי טוב לומר כי לא עון מעי כושת גרם אלא זכות דוד
גרם וזש׳ דוד כמו קיומת כל דבר מין שאמר בני אופי מקבלו בך
כי בכל אדם מקבלו חוץ מבנו בתולות כמו שפי׳ בפסוק ויקבלו בו
אחיו ואביו שמר את הדבר מתי יבא לידו ויקיים בחטם יראו עיניו

וישמח לבו וזש"א חלא כי אקח כם ועוד כי להיותך בני חכם לכך בזכותי כי
בזכותי אקח חכם אם כן ישמח לבי גם אני ובזה יובן מרז"ל כפר'
דכדה מלאך הממונה על ההריון וכו' ואילו צדיק ורשע לא קאמר
ובקושיא כו באוס עלש מה צורך למימר מאי דלא קאמר לא היה צריך
לפרש אלא מאי דקאמר אבל מאי דלא קאמר ממילא משמע ומה'
דלא קאמר כיון שגזר עשיר וגבור וחכם ולזה עני וחלש וטיפש הרי
מוכרח כי זה יהיה צדיק וזה רשע לזה אמר כי כענין הבחירה דצדיק
ורשע לא קאמר ולא ככרם ויצא כזה כענין דמה בכך שיהיה עשיר
וחכם שמא יהיה למוב חכם להטיב או להרע וכיוצא בעושר ובגבורה
והעני וטיפש אם ירצה יהיה צדיק ויראת שמים לוק ובזה יובן מרז"ל
אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת וזש"א
כי לכך נוצרת הוא כקושיא טעם למה לא מדת היפה זאת לך כי לכך
נוצרת וכבר נגזר על הטיפה מה קאי עליה כדפי' בפסוק אל יתהלל
חכם בחכמתו וכו' עיין שם והוא פשט מתוק ועוד יש להרחיב הענין
למימר אל תחזיק טובה לעצמך בחכמתך כי עדיין אינך יודע חכמתך
מה תהא עליה להרע או להטיב ודע דהא כי לכך נוצרת להיות חכם
ואילו צדיק ורשע לא קאמר וכו' אין זה אלא כי חכמה זו תלויה ועומדת
להרע או להטיב אם כן עיקר המחזיק טובה הוא בצדיק ויראת שמים
כי לא המדרש והלימוד הוא העיקר אלא יראת שמים להיות צדיק
ועוד י"ל כי כל זה שנגזר חכם או טיפש וכו' אינה גזרה קיימת אלא
הוראת שעה כפי מה שמחייב הוראת שעה כמו שמפרש אבל אינו
יהיה צדיק או רשע לא קאמר מאי דקאמר חכם או טיפש וכו' וזה
שאם יהיה צדיק ישיג חכמה ועושר וגבורה ואם יהיה רשע יפסיד
החכמה והעושר והגבורה כמרז"ל בפסוק חיל בלע ויקיאנו גם בעושר
בקב ואבד העושר ההוא בענין רע ועל פי זה כפירוש מרז"ל הנ"ל

אם נאמר קודם הרהור וכו' ועל דרך הנ"ל אלא כאומן אחר לדיבור נאמר
אל תחזיק טובה לעצמך כי אינו יכול לקבוע וקין ק"ש כי אלא לכך
נוצרת מעיקרא קודם צדיק ורשע כמאמר שאם קודם רשע היה כלא
ויקלקל מעשיו ולפשו אל דוק ועוד י"ל עפ"י הריא"ה ואמנם צדיק ורשע
לא קאמר כמאמר לא כמעה נאמר רנה"ד זו הוא על ידיעתו יכול כי זה
יהיה צדיק וזה רשע הלא לאו כן נאמר גזר כך כי אלא עדין אין כזה
זכות ולא כזה עון שהי אמר הוי דאמנן צדיק ורשע לא קאמר גזירה
זו אלא הורתה שעה כפי מה שמתחייב בה אותה טפה ובה אותה
שעה או כמו שנ"י הנזכר אם כמסרוכה כמרז"ל בזוהר פרשת וישב עיין
שם דוק ועוד י"ל כמה שפי' כמרז"ל בק' רבמים האב לבה לבנו וכו'
וביאור הענין כי בזכות האב בנו חכם הדא כמרז"ל הנ"ל בפק' דברכות
לפיכך זכה דוד ויצא ממנו שלמה ועוד כמרז"ל בפס' דשבת מאן
דמוקיר רבנן הוין ליה חתני רבנן מדה כנגד מדה שמקבל בהם
ועוד כי כיון דמוקיר רבנן ומחזיק בהם ויקח קח לבתו מאן דרחים
רבנן הויין ליה בני רבנן וכו' קרי כי בזכות אביו זוכה לבני רבנן
והפך יש מי שאביו זוכה לבני רבנן כמרז"ל בפע' דברכות כל פירכם
המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים עליו כאמר לכן
יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב אם כן גזרה זו לאו משום צדיק
ורשע אלא מצד אביו כפי מה שקדימו מעשים של אביו דוק..
בן חכם מוסר אב פי' אם ראית בן חכם לאדם אין זה אלא מוסר
אביו גרם שהיה משחיר משפי רבקיב ולהכן שיתרו מוסר ולך
ואם ראית בן לך לאדם אין זה אלא מצד חסרון מוסר כי לא עשו
אביו מימיו לאמר אפילו גערה בעלמא מדוע ככה עשית וכו' לא
שמע גערה הלך מאביו כי מעשים שעשו אביו אי כמה אביו ויסרו
והוא לא שמע וקיבל אפילו גערה כשהיה נוער כו אביו ליסרו דוק

עיין דף קע"א ע"א.. וכם כנ"ל דף רצ"ז ב'

אי נמי בן חכם הוא מוסר לאביו שאם בא אביו לעשות דבר רע מביישים אותו הס"ד לומר יש לך בן כזה ואתה עושה כן..

באין תחבולות יפול עם הדבקים כי בתחבולות תעשה לך מלחמה אך
והשועה אחר שיפול עם אפשר להיות לדם השועה ~~שלא יפול~~ שיהיה
ברוב יועץ דוקא ואכי שהמה ענין חייב כי מלת יפול מושך עצמו ואחר
עמו כלומר באין תחבולות יפול עם וגם השועה תלוי ברוב יועץ
כי על ידי רוב יועצים זה אומר בכה וזה אומר מתקבל העולם על דרך
כמשל אדם רבים שריך אחד לדור שמים שריר כן אחד לנים שבולים ומצבים
נואף אשה ודאי הוא חסר לב ובכלל זה רוח שטות כמרז"ל אין אדם עיין בס נס שפג ב'
כי השטה אשתו אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות
דבקים אשר בואלבו ואשר מעולבו ולבן החוטא היה מביא קרבן בהמה
לומר כי נמשל כבהמה בהמה כשנה שחטא כמו שפי' בפסוק אדם
כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה ובפסוק נמשל עטרת ראשיהם הם
המושכלות והדעות כמו שפי' רמב"ם ז"ל במו"נ ומעוקרים בראשיהם
ובי המאה הלא אבי רואה כי הנואף אשה פיקח חריף ומאוד הקבלן
בכמה ערמות מעשה עד שנואף אשה לזר אמר לא מעכו אלא מלאך
המשחית הברית דהיינו מלאך המות הוא מעשכה אותה חכמה ובינה
כדי לאבדו מן העולם דוק ועוד י"ל נואף אשה היינו אשת איש בודאי
הוא חסר לב כי אינו כולל לב לאחר שחטא מעוות כי לא יוכל לתקן
כמרז"ל בשלמא משחית נפשו לבדו יש לו תקון הוא מעשכה ויתקבלת
בתשובה והקרבנות אך משחית נפש אחרים דהיינו הנואף שמשחית
נפש האשה ונפש העובר חרא שמוליד ממזר ואוסר אשה על בעלה
ועוד שאם היתה מעוברת מבעלה. הקב"ה משחית אותה צורה ומצייר
צורת הנואף כמרז"ל בפסוק צור ילדך תשי ובמרז"ל במזרי בפסוק בגדל
אביו ואמו וכו' עיין שם ועוד י"ל על פי מרז"ל בלקוט על הפסוק אשר
זו קורה ובכי פי' העוסק בתורה לכבוד מעכה בנואף הזה שאינו מכוון
להעמיד קולדות אלא להכות עצמו כן זה העוסק בתורה אינו עוסק
לשמה לדרוש חידושין והשגות בעולם ופיגעה אלא עושה קורדום

נחקך

לחקוק ולעורר להגדיל כוחו זה חסר לב שכוונת חיוב מן העולם אבל
המשה״ק עבירה על התורה ומשחית נפשו עליה כמרז״ל ואף התורה אדם
כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה
ועניין הוא מעשה. חוזר לנפשו הגזל כמו אמר אותה השחקה משחית נפשו
הוא קיקיון ומשחית נפשו כמרז״ל מה יעשה אדם ויחיה ימית עצמו אי
במי הוא מעשה למשה הגזל דקיא התורה כמו אמר הממית עצמו על התורה
הוא מעשה ומקיימה מתקיים בידו דוק ועוד י״ל על דרך על פרס המקבלה
על הצבור כמרז״ל והפי׳ תי׳ כואת אשה המקבלה על הצבור שהם אשת
איש להקב״ה כעניין ומדוע הקשיתו על קהל ה׳ חסר לב כי לא ירחק כל
חכמי לב כמרז״ל בפט׳ דהרסות כפסוק לכן ירחה אנשים לא ירחה כל חכמי
לב שאינו רואה כן חכם כמו שפי׳ כמרז״ל מפה זו מה קהל עליו וכו׳
משחית. נפשו כמשה שמסר נפשו עליהם למות כמה פעמים כמרז״ל בפסוק
לכן אחלק לו ברבים וכו׳ הוא מעשה לנפשו בכלל והוא מעשה למשה הגזל
זו כנסת ישרא׳ והוא מקיימה דוק ועוד י״ל לכל הפי׳ כון על התורה כון
על כנסת ישרא׳ הוא מעשה למור דמעלה עלי הכתוב כאילו הוא נשלה
כן על התורה כמרז״ל בפסוק אם כחוקותי תלכו וגו׳ אמר הקב״ה מעלה
אני עליכם כאילו עשיתם אותם אם על כנסת ישרא׳ מעלה עליו הכתוב
כאילו הוא נשלה ונקראת על שמו תורה וכנסת ישרא׳ כמרז״ל בסדר
ואלה המשפטים ג׳ דברים מסר משה נפשו עליהם ונקראו על שמו וכו׳
הרי משכילי כפוקר להיות משכיל. להפליג בכל מקום שמוצא להלוך
לדרוש אחר שכר אומרי מתפללים עדין איכו יום וכן מאחרי בנשף
כתבות של יין והולכים ומתפללים ערבית מבעוד יום כמצוה תפלת יום
בלילה ותפלת לילה ביום למי שמאחרין בנשף יין ידליקם לכן מקדימים
להתפלל מבעוד יום ודיה בבור ובכל קול וחליל ויין זה הוא משכילים
כמו אמר והיה משכילים כבור ובכל קול וחליל ויין ולכן ויין מופלג ואיכו

מעוף כצפרי ולא פועל ה' לא יביטו היינו כמרז"ל בפסוק כי לא יבינו אל פעולות ה' גו' ואל מעשה ידיו יהרסם ולא יבנם דהיינו שאינם חושבים בקומות ותולדות ומעשה ידיו לא ראו. לכן בשנה זה נגד מתי מעט רעת היינו כמרז"ל בפ"ק דברכות כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע ולכאורה גונב שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים וגו' לכן נגד. מתי רעת יש שהיו משכימים בבוקר לרדוף שכר לא היו הולכים לבית הכנסת שבעירם רק ועד בקרבי בתקותו יפה עיין שם

עיין בכ"ש דל פר' ד' ודף ר"ב א'

איש היה בארץ עוץ ועל שם העיר נקרא עוץ כמרז"ל עוז זה איוב אבל איוב שמו בעצם ועוץ על שם המקרה ובזה ניחא קושיא מבואר כמרז"ל הצדיקים הם קודמים לשמם אבל הרשעים שמם קודם להם כמו שכתוב שבע בן בכרי שמו והא הכא באיוב דמשתכחי ביה קרא איש תם וישר וכו' וקדם שמו לו אלא ודאי כדפי' דהשתא לא כתיב קרא לכי אם הוא קודם לשמו אם שמו לו אלא כתיב לפרש דאיוב היה שמו ועוץ על שם שהיה בארץ עוץ והיינו דחזר קרא ופירש והיה האיש ההוא תם וישר ולא קיימא שהיה רשע כרשעים שהם קודמים לשמם רק ועוד י"ל על דרך האמת איש היה בכבר בארץ עוץ זה תרח אבי אברהם והיה מתקן לפורים לתקן שן תרח והיה האיש ההוא בגלגול זה תם וישר אבל בגלגול תרח היה אדם בעל איש און כמו שאמרים בפסוק קדם אבי לא ידע בנפשו אמאס חיי והיה תם כנגד יעקב ויעקב איש תם וישר כנגד יצחק וירא אלהים כנגד אברהם כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא קיימא ירא אלהים יראת העונש מעבירות שבידו אלא יראת רוממות כי הלא סר מרע ועבירה כמו שפי' בפסוק אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו ועוד י"ל כמרז"ל במדרש תנחומא סדר לך לך בפסוק אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה זה אחד משבעה בני אדם שבולעו מעולם ובו ואיוב עיין שם וביאור הענין כי הערלה נקרא ערלה על שם סרוח קליפה רעה וזהו ערלה יע"ל כמו שפי' בפסוק המלאך הגואל אותי מכל רע ובפסוק ויקרא אותו ט טוב הוא עיין שם כי טוב ולפי שיש אותיות אוב לא היה

ולא

ולא נברא למשל היה לזה אמר איש היה ... היה ... בארץ עוץ
איוב שמו דקיימו הכרח כי היה ... בכל דוק ואחר והיה
האיש ההוא דוקא ולא כן ... שנולד מהול כמרז"ל הנ"ל וישר ...
ואת ישרים ... וירא אלהים ... נראה וסר מרע הייני קליפת
רע דהיינו ערלה ... שנולד מהול כנ"ל ... וסר מרע ... קדי
שנקרא רע כמרז"ל בזוהר בפסוק ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'
וכמו שפי' בפסוק המלאך הגואל אותי מכל רע ... קדי
שנקרא רע במרז"ל כן פר' שנים היה יעקב ולא ראה קרי ואמר ראובן
בכורי אתה ... כחי וראשית אוני ... ידעי שהוא כחו
כי הזרע ... הענים ... דוק ... פסוק ...
שנולד מהול ... כרית ... בעדה וקדושה שלא ראה טיפת
קרי ... שכח זה ... שכח אחר שלא ... לשון
הרע שנקרא רע במרז"ל בפסוק כי קלא ... על ... ובשארית מכל
דבר רע שלא יקרה ... לילה קרי ולמד ... קלא ...
... שנקרא ... ולפי ... היינו ... הואר
... להקב"ה ... ואם יראה
... רע ... קרי ... דכתיב כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך
להצילך וגו' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך ואני פי' מכל דבר
רע כפשוטו דיבור רע כי דיבור רע ... גורם ... במרז"ל בפסוק
... הדבר ... טעם שעבור זה לפי ... גם
גורם שנופלים לפני אויבים במרז"ל בסדר חוקת דורו של אחאב עובדי
ע"ז היו ... שלא היה בהם רכילות היו נוצחים המלחמה ודורו של
דוד היו נופלים לפי שהיה בהם רכילות אם כן ובשארית מכל דבר רע
דיבור רע ... קול במלחמה לפני אויביך ... וזהו כמו
ולא יראה בך ערות דבר דיבור רע ושב מאחריך ...
כי ... דיבור רע ... קרי כי ... לשון ... ... מעשר

והפוגם ברית לשון במשך הפגם עד ברית מעשר ובא לידי קרי כמאמר יעשקבח
קרח כאיוב כי סר מרע מכל דבר רע בברית לשון מדיבור רע ובברית
מעשר מטומאת קרי ועוד י"ל להדיבר הענין דסר מרע כנגד כל דבר רע
והנה יש רע בעינים להסתכל ולהסתכל בפני אדם רשע או כנגד דבר רע
בענין אל תפנו אל האלילים ומוצא אני בתי' סר מרע מדות רע עין דהיינו
מרז"ל שהיה מניח פרוטה לחנוני בנחת שלא היה רע עין אני בתי שלא היה
בכלל להון דכתיב בכלל להון איש רע עין וכו' ומאמר הענין מעשה דאמר
איש היה בארץ עוץ מתקן ליסורים דהיינו גלגול קרח ולכן באו עליו כל
היסורים האלו דמעביש ואמרו ומי היה דלא נטפה לפרש שלא היה בכלל
להון איש רע עין ולכן חסד יבואהו ואמר מתוכו לזה הקדים וסר מרע פי'
רע עין ושלא אמר היה כלל ולא כתב לבדיקה ובשון היה אחד העושים
דהוא בענין רע לזה הקדים וסר מרע כי לא היה בכלל וכל כי היה מניח
פרוטה לחנוני ושלא אמר היה להם אחד לשון הרע ולכן באו יסורים
בגופו בשחין רע כי בנגעים באים על עון לשון הרע כמרז"ל זאת תהיה
תורת המצורע המוציא שם רע מדלא כתיב זאת תורת הצרוע מאי
תהיה ומאי המצורע אלא ודאי רמז הקדרה למוציא שם רע כי זאת
תהיה תורתו לבקות בצרעת לזה אמר וסר מרע עכ' אין לך לומר אלא
כי היה מתקן ליסורים בגלל איש היה והכן זה ועוד י"ל וסר מרע
מעין הרע והיינו שהיה איש טוב עין וכתיב טוב עין הוא יבורך כי נתן
מלחמו לדל והיינו דאמר איוב ואוכל פתי לבדי וכו' ומעשה דכתב למימר
מעשה ידיו ברכת והיינו כמרז"ל כל הנותן פרוטה מאיוב מתפרך ממונו שנ'
בפסוק בכלל להון איש רע עין ובפסוק אחר כי לא יהיה כך אבין ענין שם
לזה הקדים כי היה סר מרע מעין רע והיה טוב עין וטוב עין הוא יבורך
והוא יברך לאחרים ועוד י"ל וסר מרע היינו ברכת יוסף שאין עין הרע
שולט בו כמרז"ל בפסוק בן פורת יוסף וכו' ומוצא בזה פי' בפסוק והסיר
ה' ממך כל חולי ופי' רז"ל זה עין הרע ולפי הפשט היינו שלא תהיה אתה

איש

איש רע עין ובאור הענין לפי שכתוב ואהבך וברכך וגו׳ והנה כדי שיהיה
ראוי להתברך צריך שיהיה טוב עין כי טוב עין הוא יבורך ועכ״פ והסיר
ה׳ ממך כל חולי דעין הרע שלא יהיה איש רע עין אלא טוב עין כמבא
כי הברכות מברכות אך בעליהם כי סיבות זה כדי שיתברך יסיר ה׳
ממך כל חולי דעין הרע שיהיה טוב עין כדי שיתברך כמו שפי׳ בפסוק
נתון תתן לו ולא ירע לבבך להיות לב רע בתתך לו ובגלל לב רע דהוא עין
רע כי בגלל הדבר הזה שלא תתן בלב רע ועין רע יברכך ה׳ כי טוב עין
הוא יבורך ואם יהיה רע עין ולב רע לא יברכך ה׳ כי אין הברכה שורה
על רע עין ולב רע דוק אי כתי׳ כי בגלל הדבר הזה כדי שלא ירע לבבך
ולא תתן בלב רע ועין רע יברכך ה׳ וכו׳ וכיון שיברכך ה׳ ברכת ה׳ היא
תעשיר פי׳ כמרז״ל אזהו עשיר השמח בחלקו כי מי שאינו שמח בחלקו
אינו עשיר כמו שפי׳ בפסוק טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים והוא
דהיינו עשיר ועיין שם כי טוב אם בן ברכת ה׳ היא מועלת לאדם להיות עשיר
שיהיה שמח בחלקו ולא יוסיף עצב עמה להיות מרבה נכסים מרבה
דאגה כי לא ירבה לו נכסים אלא יהיה שמח בחלקו וז״ש כי בגלל הדבר
הזה דהיינו לשמור ולהבדל מהדבר הרע הזה שלא יהיה לך לב רע
ועין רע יברכך ה׳ וברכתו היא תעשיר והיא לך גדר עשיר דהיינו שמח
בחלקך ותתן בעין טוב כמצא ברכות מברכות לבעליהם בכל והסיר
ה׳ ממך כל חולי וכזה בכון מרז״ל בקרא כי לא יחדל אביון וכו׳ והענין
קשה מה ענין זכות ישראל לענין זה אלא ודאי כדפי׳ כי כיון שישראל
עושים רצון המקום הקב״ה מברכם ושולח ברכתו אליהם וברכת ה׳
היא תעשיר ונותנים לצדקה בלב טוב וטוב עין ובכן לא יהיה בך אביון
והיינו דמפרש קרא ואזיל כי ברך יברכך ה׳ וגו׳ ולא תחשוש משמע
ענין בכון פשט בפלא כפסוק שמבטיחו שלא יבא לידי עניות כי לעולם
אין דבר רע בא מן הצדקה לפי שמדת הרע מסית ומדיח לאדם שלא יתן
לצדקה שלא יחסר ממונו ויבא לידי עניות כמרז״ל בפסוק כי כי מבור

ובפסוק רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד דהיינו דקשה׳ ימציא לו
מתון לעשות צדקה עין פס כי טוב ובפסוק השמר לך פן יהיה דבר
עם לבבך בליעל וגו׳ דאדרבה כדקוש זה כי יצר הרע מפתה לאדם כי
לא יתן צדקה כדי שלא יבא לידי עניות ואדרבה הוא גורם זה להביאו
לידי עניות כי מלה מתון חסד ואומר לה חסר ואם יתן לא יבא לידי
עניות ואמר לא יתן יבא וחש׳ ורעה עינך באחיך האביון עבירה גוררת
עבירה כי יבואך לידי רע עין ורעה עינך באחיך באביון ולא תתן לו וכן
וקרא עליך אל ה׳ יצעק עליך והיה בך חטא פי׳ חסר כמו והייתי אני
ובני שלמה חטאים דהיינו סיון שיבואך לידי רע עין עד שנכשו דוח
כי חסרי ימולאכו דבקב כבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו
וחש׳ במפתיא אפס כי לא יהיה בך אביון ולא תבוא לידי עניות אם תתן
לצדקה אלא אדרבה תעשיר כי בירך יברכך ה׳ וברכת ה׳ היא תעשיר
דוק אך אתנה על פי דברי רז״ל המז״ל כאן בזמן שעושים רצונו וכו׳
הכי פי׳ אפס כי לא יהיה בך אביון בזמן שאתה עושה רצונו של מקום
לתת כי ברך יברכך ה׳ וברכת ה׳ היא תעשיר ויבואך לכלל גדר עשיר
דהיינו שמח בחלקך וכיון שתהיה עשיר שמח בחלקך תהיה טוב עין
ותתן לו לאביון ולא יהיה בך אביון כי תתן לו כברכת ה׳ אלהיך אשר
נתן לך דוק ועוד יל עוד חריף בכלל כי ברך יברכך ה׳ דהיינו שקדם
באתרה ואמר כי כל הבועל פרוטה מעיד מתברך בכלל ואומר אפס כי
לא יהיה בך אביון אם תעשה רצון המקום לתת כי ברך יברכך ה׳ ברבה
לך ברבה לבועל פרוטה מתוך בתוצאה כי לא יהיה בך אביון כי יתברך
עד כפרוטה שיטול מתוך אבל בזמן שאין אתה עושה רצון המקום ויש
לך לב רע ועין רע ויראה עינך באחיך האביון לא תתברך יותר ולא
הבועל מתוך ובזה לא יחדל אביון מעשיות מקרב הארץ בתוצאה לפי
זה כי ברך יברכך ה׳ אותו שבר אחר שתתן צדקה אלא יעשר טוב קודם
שתתן לצדקה תהיה בך ברכה זו כי ברך יברכך ה׳ ובזמן שיטול פרוטה

מתוך

עמך יתברך ולא יהיה בך אביון וכן כתי' כי בגלל הדבר הזה אמרו שפי'
בקבלת הצדקה אלא אשר טוב לו בגלל ובשביל הדבר הזה שלא ירע לבבך
ועינך באחיך האביון יברכך ה' דהיינו ברכת ה' היא תעשיר דהיינו נדי
עשיר שמח בחלקו ולב טוב ועין טוב ולפי זה ולא ירע לבבך הוא יעשיר
שכר המקבל כי לא יבא לידי רוע לב [illegible] עין לאמר כי בגלל הדבר הזה
יברכך ה' וברכת ה' היא תעשיר ויהיה שמח וטוב לב ויתן צדקה בסבר
פנים יפות א"כ מה ענין חריף וכמו פסוק איש כמתנת ידו כברכת ה'
אלהיך אשר נתן לך והוא משולל הכבד ויתו' ענין חריף במדרגות דבורת
מקבל לחבירו צריך לקודש במצות כי דין המקבל היא כידוע וכמה
גדר הצדקה איכו כן אלא מתן בסתר שלא ידע למי נותנה וכו' ועש' בכוונת
שבעולם איש כשעושה צדקה נותנה בקול קולות ומודיע לכל הרבים
רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא עיין שם ולכן אמר
אשר אבי עמוד הוא שנתן הצדקה בסתר כברכת ה' אלהיך אשר נתן
וברכת ה' היא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה
באסמיך דוק ואני אומר כי יש נותן פתאה לעני בלא ברכה ויש נותן
פרוטה בברכה במצות דנותן לו פרוטה ומברך כי כיון שנוטל פרוטה זו
יקפיד במצות כי לא נתן לו פרוטה אלא נתן לו ברכה שמברך ועדיף
מהון עתק ונש' כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך מן קדם לעני כמתנת ידך
שקובל כי הנוטל ממך פרוטה ויברך וכמו לא יהיה בך אביון ובמצות
אחד נותן לו פרוטה וברכה ונעש' רב אדם יקרא ויבוין איש חסדו
שעושה וכמו אין הברכה מצויה בחסדו ומקיים כי אין הברכה מצויה אלא
בדבר הסמוי מן העין ואיש אמונים כי יהיה רב ברכות כדכתיב איש
אמונות רב ברכות שנקיה הברכה בחסדם והנוטל פרוטה ממנו יקפיד
מי ימצא אי כמו שאחז"ל ואהיה אצלו אמון וכו' אמון מכוסה אמון
מוצנע וזהו אמונים שנים דהיינו מכוסה ומוצנע שנקיה ברכה בפרוטה
כיון שיהיה סמוי מן העין מי ימצא כי לא נמצא בזה ולפי זה במצות
נמדים בני העני זוכה ליטול פרוטה מאיש אמונות רב ברכות ובזה

יתברך הוא מאד ובזה תבין הפסוק הנ"ל כי בגלל הדבר הזה שתתן לו בטוב
עין קורא כי יברכך ה' אלהיך בכל מעשיך לך ובכל משלח ידיך פי'
בכל פרוטה שתשלח ידך לתת לעני ובזה לא יהיה לך חסרון כנ"ל דיוק
ובחזור לענין והסיר ה' ממך כל חולי זה עין הרע שלא תהיה איש רע עין
אלא טוב עין וטוב עין הוא יבורך ובזה וברכך תחול בך ברכה כנ"ל
אי נמי זה עין הרע שלא יהיה לך עין הרע על בני אדם לראות לבריות
בעין רע ולא תהיה מביט רע על הבריות אלא עין טוב תבורך בעבין עיניך
ברבות בחשבון וכמ"ש בזוהר בפסוק עיניך בשדה אשר יקצורון עין
שם כי טוב וזש"ה כיון שברכך והברך וגו' והסיר ה' ממך כל חולי זה עין
הרע כנ"ל אי נמי והסיר ה' ממך כל חולי זה עין הרע שלא ישלוט
בך עין הרע דלא תירא כיון שמברכך ואיך תשלוט בך עין הרע
כי מבין נפש אחרי והסיר ה' ממך כל חולי מרע יוסף שאין עין רע
שולטת בו וזה יהיה מאבד שהיה צדיק כי יוסף משלו בקבו לו בזכות
שלא כשלו עין לאשת אדוניו זכה כי אין עין הרע שולטת בזרעו כמו
שפי' בפסוק בן פורת יוסף וכו' וזש"ה באיוב וסר מרע בכל הפי' שפי'
והכל שבח איוב אם לומר כי היה סר מרע ומסולק מעין רע הבריות
שאין עין הרע שולטת בו כדמפרש ואח"כ מעשה ידיו ברכת ומקנהו
פרץ בארץ ואין עין הרע שולטת בו זה ודאי שבח איוב כי לא נשא
עין לאשה דכתיב אם נפתה לבי על אשה ומה אתבונן על בתולה עין
שם כי טוב ואם פרשו שלא היה לו עין רע אלא טוב עין ודאי שבח
יקרו ובזכות זה נתברך ובזכות זה כל הזולת פרוטה מעט מתברך
בכנ"ל ועוד י"ל ופי' מרע לב רע כי היה לו לב טוב וידוע מ"ש בגמ'
דברי רבותינו כי לב טוב הוא שורש לכל המדות טובות דיק
ויולדו לו שבעה בנים שהיה משקה עיניו על הבטן עד שמגיעת
היא כמ"ש הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן גם שלש בנות
נולדו לו כלומר לדעתו הוא רצה כדי שלא תשלוט עין הרע בבנים וזה
ויולדו לו וכמו שפי' בפסוק אלה תולדות נח הלאומים בפרשה דס אות

ועדיק

ומרומזו בא איש צדיק דהיינו מולד בח ג׳ בנים ולא בנות שלא היה להוט
אחר התאוות והיה משכיל ונאמן על השטן דוק׳׳
ויהי מקנהו לפי שאמר וסר מרע היינו שלא היה איש רע עין אלא טוב עין
הוא יבורך הידוע כי ככה ויהי מקנהו וכו׳ דהיינו כי הוא יבורך זכן
תלוכן לתימר מולדו לו וגו׳ דהיינו כדכתיב וכירך פרי בטנך ופי׳ רז״ל אין
פרי בטנה של אשה מתברכת אלא מפרי בטנו של איש אם כן בא ורז״ל
שהיה סר מרע וטוב עין הוא יבורך כי מולדו לו מתברכת פרי בטנו שבעה
בנים וכו׳ וכן ויהי מקנהו וכו׳ בדלקין ומקנהו פרין גרין של שנים בחרן
אם כן קש׳ ויהי מקנהו ולא מקנה אחרים אי כתוב על דרך שפי׳ וסר
מרע עין הרע שאין עין הרע שולטת בו כי קנה מולדו וגו׳ ויהי וגו׳ דוק
והדבר בפו׳ פסוק זה הוא הלעג הענין בדאפיים והבה רש״ל פי׳ כי כל
יום ויום היו עושים משתה שבעה בנים כל אחד יומו וזהו שפי׳
ויהי כי הקיפו ימי המשתה בכל סוף שבעת ימים וכו׳ ולפי זה מעלת יומו
בכינוי אינו משכן זולת אם באומר כי כל אחד היה עושה יום אחד ואותו
יום שהיה יומו שבוגע לו לפסוק המשתה היו הולכים בביתו לאכול דוק
ולכן אומר המשתה זה היה על שמחת יום נולדם כדכתן ספק׳ רעו׳ דרך
מלכים לעשות יום אידו יום שנולד בו ואם כן יומו של כל אחד ואחד
שנולד בו היה עושה משתה ושמחה ושלחו וקראו לג׳ אחיותיהם שהן
יבואו לאכול ולשתות עמהם לשמחן לא שהיו מבקשים לאכול
ולשתות עמהן אלא כן עמהם לשמחן דוק
ויהי כי הקיפו והיו חוזרים חלילה להקיף ימי המשתה קודם שיקחו ע״ן כמ׳ בש״ד דל״ב א׳
ישבים כבודד והעלה עולות מספר כולם חי רז״ל מספר כל בניו
כלומר ולא מספר בנותיו כי לא חטא עליהן שחטאו אי כתוב מספר
כולם ימי המשתה ואנכה דרשו ז״ל היינו מספר כולם דבנים ודימים
אבל לפי מה שפי׳ אני אפשר דלא היו עושים כל הימים משתה אלא
כל אחד יום אחד בשנה ומספר כולם היינו כל ימי השנה או מספר כל
עולת שבקורד ולמה שלק כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים

בלבבם והמעלה בחד על הרהור הלב אי מאי למה מספר בונם של בבין ולבא
של בבוקיו כי אמר איוב אולי חטאו בני אבל בבותי איוב יראה מבן שחטאו
ככה יעשה איוב כל הימים של היקף ימי המשתה לא כל הימים של משתה
אי כמו מעיקרא סבור מקרה הוא שעשו ימי משתה אבל בסוף שהקיפו
ימי המשתה ועשו אותם קבע לחזור חלילה היה משכים בכל בוקר והעלה
עולות וכו' וככה יעשה כל הימים משום לא ימי היקף המשתה לבד . . . עיין בס' נ"ש דל"ב ב'
ויהי היום יום אחד של ימי המשתה ורז"ל פי' יום ראש השנה שהוא יום
הדין ויבאו בני האלהים בם ביה דין של מעלה ויבא גם השטן בתוכם
אלו בקרבם עמהם מיכמו זה לא כמו אמרו עמהם לא הזכיר אלא ויבא
גם השטן ומתוכם משמע שבא עמהם ומיהו י"ל דהא לא הוה בקיב בקובם
הוה אתוכא שבא למו אחר שבאו בני האלהים משום הכי בקיב בקובם
ומיהו הדרש קושיין לדוכתין דהול עמהם ומד אולי בקרב מוכח אם בך
בקרבם או לא וי"ל כמרז"ל בזוהר להתיצב על ה' דייקא משום דלא כתיב
זה כמו שמלמד חובה על בנין וקטיגוריא כמרז"ל בפסוק והנה מלאכי אלהים
עולים ויורדים בו למעלה כל מי שמלמד זכות עולה והמלמד חובה יורד וזהו
גם השטן המשטין ומלמד חובה מתון וצפון בקובם למה להתיצב על ה' כנגד
ה' כמו על ה' ועל משיחו ועוד דכל יכול מקטרג כנגד ה' למר אמר אלקי הבורא
שאקה משפט להם רוב טובה ואופלאים בענין ודי זהב דוק ומה' כמרז"ל על בס' משכית דף לב נ"א
פסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף באותו מלאך מדבר בקיב מלאך
אחד מני אלף מליץ אלא ואלו אחד מני אלף באותו מלאך והדבר קשה דמי
משכחת לה והלא אין קטיגור נעשה סניגור ופי' רבינו כמלאכי השרת
ביה דין של מעלה והם כמלאכים הנעשים מעונות האדם עסקינן כמרז"ל
העושה מצוה אחת קנה לו סניגור אחד והקטיגור אחד ודבר ידוע כי אדם
אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא באותו טוב נמצא במצוה שעושה
מצוה ונברא מלאך אחד וחטא באותו טוב והשטן בתוכו דהיינו לאותו טוב
מעורב ברע וכל אחד מעיד על אותו כמו שפי' בפסוק כל תשא עון וקח טוב
ובפסוק איש כי ידור נדר וגו' ככל היוצא מפיו יעשה וזהו שאמר מליץ אחד

עד אלא פי' מני אלף בלוקי מלאך שאומר זה הבנה אחד מני אלף דהיינו שאומר דקדקמ' לרע ואחד לטוב הא כיצד שעשה עבירה אחת או מצוה אחת ודקדקמ' בחובת רע ואחד מטוב ומש' ויהי היום יום ראש השנה יום הדין ובאו בני האלהים הם המצוות וזכיות שעושה האדם ויבא גם השטן בתוכם מעש דהיינו בחובת האחד המעורב בתוכו טוב ורע:

ויאמר ה' אל השטן דהיינו שטן ויצר הרע ומלאך המות מאין תבוא פי' מאין ותוהו בילתך ובכיסתך בגוף האדם להחטיאו דהיינו בחבלי השוא דכתיב הוי מושכי העון בחבלי השוא בעניין חוט דמשך כמה שהן בעניין מרז"ל תחלה דומה לעני ואחר כך לאורח ואחר כך לבעל הבית דכתיב ויבא הלך וגו' ובקרא תפנק מנוער עבדו ולאחריתו יהיה מנון ויען השטן את ה' ויאמר סדר בעשות בעל הבית ולא עני ואורח אלא משוט בארץ ומהתהלך והטייל בה לאורכה ולרחבה דוק ורז"ל פי' משוט בארץ ששטתי בכל הארץ ולא מצאתי כאברהם שבקום בו קום התהלך בארץ לאורכה ולרחבה כי לך אתננה ואחר כך בקש מקום קבורה לשרה ולא הרהר אחר מדותיך כעניין מרז"ל חבל על דאבדין ולא משתכחין ופי' רז"ל כי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו וכו' ואני אומר כי להשטן נתכוון לומר לא מצאתי כמוהם כאחד אחד היה אברהם ואין לך שטן גדול מזה והכי דייק קרא ויען השטן את ה' דהוא ויען ויאמר מאי השטן לרמוז כי כוונייה זו נתכוון להשטין דוק

ויאמר ה' אל השטן עד שאלה משטין ומקטרג כי לא מצאת אלא אחד היה אברהם השמת לבך על עבדי איוב ואהיה כמאן דאמר איוב כיותר אברהם היה וראיה כי גם הוא צדיק כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר וכו' ופי' רז"ל במס' דבקרא גדול מה שנאמר באברהם יותר מאברהם דבקיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע עין שם במס' בקטובן דבחית קרא נשבוחיה יותר מאברהם. אם כן איך תאמר כי לא מצאת כאברהם ולא שמת לבך על עבדי איוב ולפי הפשט כי אין כמוהו בארץ אבו לשון

[illegible]

דהא אלא מפרש שימת לבו על איוב מהו לראות איך אין כמוהו בארץ וגו'
ועוד י"ל בלשון דהא והכי פי' השמת לבך על עבדי איוב בקטיגור כלומר
תמה אני אם שמת לבך על עבדי איוב למה דהא אין כמוהו בארץ וגו'
ואיך אתגרה בו לא תצליח בקטרוגים אלא ודאי לא שמת לבך על עבדי
איוב דוק ועוד י"ל יותר כמון כמרז"ל כל מי שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו
ולזה אמר השמת לבך ובזה רמז על עבדי איוב להחטיאו כי השטן
הוא יצר הרע כמרז"ל ושימת לבך בו היינו לב כסיל להכניס בו בחינת
יצר הרע ולמה עליו יותר מכל העולם כי אין כמוהו וגו' וכל הגדול מחבירו
יצרו גדול ממנו היינו מרז"ל בפ' דסוכה צדיקים נדמה להם כהר גבוה
וכו' עיין שם ועיין קוהלת אלו הם וישר וכו' סבה כהסתר לעיל עש ..
ויען השטן המשטין כי כל דבריו דרך משטין ויאמר החנם ירא איוב
אלהים כלומר לא בחנם ירא כלא אתה שכת בעדו וגו' ולהבין דומה
לאפרדס שנשקפת כי ירא אלהים אתה כשעה שהלך לשחוט את בנו ..
הרי לא בחנם ירא איוב אלהים כי אתה שכת בעדו להגן עליו מכל עיין כה' נ"ש רל"ב כ'
רע ובעד כל אשר לו מסביב היינו אשתו דכתיב נקבה תסובב
גבר כמוב"א כי אשתו היא סביב לו מעשה ידיו אלו בניו ברכת שבולת לו
שבעה בנים ושלש בנות והבנים נקראים מעשה ידיו שנאמר למה כ"כ דשבת י"ד ל"ב ע"ב
יקצוף האלהים על קולך וחיבל את מעשה ידיך ופי' רז"ל אלו בניו כמו
שפי' בפסוק ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו עיין שם כי טוב
קרי חיי ובני כבנך מזוני אמר ומקנהו פרץ בארץ דוק ועוד י"ל בעדו
היינו הוא ואשתו כי שנידם אחד הי כמו ובעד ביתו זו אשתו כמרז"ל אין
ביתו אלא אשה ובעד כל אשר לו מסביב אלו בניו שנאמר בניך כשתילי
זתים סביב לשולחנך הי כמו ובעד ביתו זו משפחתו כענין שנאמר
בית אהרן בית הלוי וביאור לפרש לפי מה שפי' ובעד כל אשר לו מסביב
זו אשתו נקבה תסובב גבר לפי זה צריך לפרש ובעד ביתו זו משפחתו
ועוד י"ל ענין חיות דמסביב דקאמר חוזר להקב"ה שהוא סביב ליראיו דכתיב
ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו כמרז"ל בפסוק ויסב אלהים את

העם

העני וזהו שפי' בפסוק לא אירא מרבבות עם מה אשר סביב אני שעומד
סביב לי רדייהו ול' סביב כמעט חונה מלאך ה' זו שכינה כמרז"ל בזוהר הק'
שהוא בשבילי אי כמו על מעשה שהם שות שהו עליו לשמרני והכי פירושו
הנה אחד שבא בעת וגו' ושכינה זה הוא מסביב להם להגן עליהם ושייך
לשון סבב מסביב כמו שפי' רש"י ז"ל בפסוק מסך בכח אדם מעמד ורז"ל
פי' מעשה ידיו ברכת כל הבוטל פרוטה מאיוב מקבלין וכל זה מקושר עם
מה שפי' בפסוק ראשון איש היה בארץ עוץ וגו' וסר מרע עיין שם ולזה
קיטרג ואמר הקונס ירא איוב אלהים הנה אתה כלם לו שכרו ושכר
בעדו וגו' וכל זה בפסוק ירא אלהים כי בענין תם וישר וסר מרע לא בגע
השטן מיהו סר מרע הוא בשביל יראת שמים אלא בתם וישר לא בגע
וענין מסך זה שבסוף בעדו הייכו מענין הרע ובקבלו בורע יוסף בכו"ל
ואין עין הרע שולטת בו ובאשתו ובניו ובמשפחתו ומקנהו פרץ בברכה
הכו"ל מעשה ידיו ברכת בארץ לא ברגיש בם אלא בארץ ואין עין הרע
שולטת בו בענין וידגו לרוב בקרב הארץ ורז"ל פרץ גדרו של עולם וכו'
ועוד פי' שהשטינהו מענין לפקיד לבא ובינש חודש בקוצר ופו' דוק ::
ואולם בורא וכאמך שלח נא ידך זו מסיך ולא קיגע בו אלא עיין בס' נ"ש יד רנב ב'
בכל דבר אשר לו או בבניו או במקנהו אם לא קראה כי
על פניך יברכך לשון ברכה מעט בגימי לפניו בפיו ובשפתיו יברך
אבל בלבו לא יברכך ורז"ל פי' יברכך לשון כינוי בלבי מעלה ועל פי
זה בפירוש על פניך בלבו מקום שאתה פונה ורואה ידיו וד' יראה ללבב
כלומר לבני הבריות לא יברכך אבל על פניך יברכך וכן היה במרז"ל בכל
זאת לא חטא איוב בשפתיו אבל בלבו חטא עיין שם
ויאמר ה' אל השטן אתה אמרת וגע בכל אשר לו פי' בכל דבר
אשר לו בשום דבר או בבניו או במקנהו ובוצא ואני
אומר הנה כל אשר לו בידך ופירושך לעשות כרצונך בבניו ובקניס
ומקנהו רק אליו אל תשלח ידך וקראה כי לא יחטא ולא יברכני דוק ::

ומה שאמר ויצא השטן מעם פני ה׳ כאלה במרז״ל כרוח כבוד צא ממחיצתי
ויצא קרוח כי לא אל חפץ רשע הוא על כן לא יגור עמו רע דוק ועוד
י״ל כמרז״ל שהיו ישראל בצער לעבור הים והשטן מקטרג ומה שכתב לו
את איוב יצא מלפניו ולא קטרג על ישראל דוק

ויהי היום יום ראש השנה הגדול באותו יום נידון ובאותו יום כבנע ידי
השטן כו׳ אי כתי׳ על פי מרז״ל שהיו ישראל עוברים הים באותו
לילה והנה השטן כיון שנתן לו רשות שיגע בכל אשר לו יצא מיד מלפני
ה׳ ועברו ישראל הים בלילה אך השטן לא שלח ידו מיד בלילה אלא המתין
עד שהאיר היום ויהי היום ואחר היום ובניו ובנותיו וכו׳ ואז שלח ידו
באמן כי בלילה הבקר הי׳ בעיר כדור וגם בניו ובנותיו לא היו אוכלים
ושותים והשטן היה רוצה לערבב שמחתם על כן המתין עד שהאיר
היום כי הבקר יצא השדה ובניו ובנותיו אוכלים וכו׳ ובזה ביאר וגו׳
ובניו ובנותיו כדפי׳ דהכלל ויהי היום רמז שהמתין עד שיאיר היום
כי הבקר יהיה בשדה ובניו ובנותיו וכו׳ דוק ..

ומלאך בא אל איוב ויאמר לא קיימו שנעשו משונה כרעיית
הבקר ושילחו אותם משדה אחר ועל כן באבדו ולקחום כי
הנה הבקר שהן בנות חרישה היו חורשות ומדרכו כי הבקר החורשת
בשדה אינם יוצאות מהשדה והאתונות שאינן בני חרישה היו רועות
על ידיהן במקומן שרגילות לרעות כל הימים ולא נכנסו בשדה אחר
דוק ורז״ל פי׳ שהטעימו הקב״ה לאיוב מעין לעתיד לבא ונכנס חורש
קוצר וקצה שלא סופי הכתוב ענין זה אלא השקה וי״ל דרך המליצה
אמרו כן כי כמה דרך בם הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהן
אחר החורש בברכה כי היה אוכלים עמך ועושה עמך כן ופלא ולא
אירע מזיק קודם וכפתע פתאום ותפול שבא וכו׳ דוק ..

ותפול שבא ותקחם ואת הנערים שעמדו כנגדו שלא יקחום הכו
לפי חרב וגם אני הכוני ולא כמלאכתי אלא לבד שישאר שאוכל
להגיד לך וכן היה במדרז״ל אך הוא כיון סדנייר מת כאילו לא כמלאכתי

אלא

אלא שיעור בצמצום שאוכל לדבר לך כי כבר אני הולך למעיק דוק..

עוד נוסף על זה מה שלא אירע בזה וזה בא ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים כבר השמים הם אש ומים והקב״ה הפיל אש מן השמים ואינו אש טבעי אלא אש אלהים כי מיד שנפל עליהם שורפם בהרף עין. כי כתי אלהים במקומי בזה אלא למען הי יוד מס מי הכלל עולה אש והוא אש אלהים מדת הדין הקשה והגבורה שהוא מן השמים כי שמים אש ומים דהיינו כי הקב״ה כלל מחסד ופחד ולא קימא אש אלהים של אלהים דמלכות מדת הדין הרפה אלא אש אלהים מאותו אש שהוא מן השמים דוק..

עוד זה מדבר ועדין לא מת כי אחר שכלה דבורו מת וזה נרמז במו בראשון בא ויאמר כשדים שמו וכו׳ והנה מה שהקדים בממון ואחר בבנים כבר אמרו חז״ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה אך לא ידעתי כוונת השטן במה שהקדים בבקר והאתונות ואחר כך בצאן ואחר כך בגמלים וכבר פי׳ רש״י ז״ל כי הגמלים הללו שולחי השטן היו וכדי להקדימו ולהחטיאו כישראו תחילה בהפסד מועט ואחר כך בגדול ממנו וכן כולם עכ״ל ואיני יודע מנא לו כי הבקר והאתונות היה הפסד מועט מכולם

עוד זה מדבר לפי שהיה אחרון המבשרים ולא בא עוד אחריו לכן אמר עד זה ומ״מ פי׳ כל הראשונים לא כתב דבורותיהם וכעוד זה מדבר זה בא ופלא עד שבלק דברין זה מדבר זה בא וקצת קשה למה הכניס בכל פסוק ויהי היום וכו׳ והפסיק אחר כך בסיפור אל המלאכים וקיצר הוא לסיפור אל המלאכים ואחר כך ויהי היום וכו׳ עד זה מדבר וכו׳ ועוד יהיו קושיא יקירה דכבר הגיד כל זה המבשר בניך ובנותיך אוכלים וכו׳ ומה להזכירו לעיל וצע׳..

והנה רוח גדולה פתע פתאום וזהו לשון והנה דבר פתאומי בכל מקום וכן והנה רחל באה עם הצאן ולא קשיא שהיו ארבע רוחות שנגעו בארבע פינות הבית אלא רוח אחת גדולה מעקרת השש כח

בקבלה וזהו גדולה לשון נקבה ואחר כך נקבר בזכר בשנכנס בבית
ונגע בארבע פינות הבית וכו׳ ולפי האמת כן הוא כי רוח זה הוא של
שטן והוא מקובל בזכר בתרז״ל כאומרו בפסוק לפתח חטאת רובץ דהוה
רובצת אלא שמתגבר בזכר דוק ומי יתן ידעתי סימני מכות שקים
בידי אדם שבא וכשדים ושקים בידי שמים אש ורוח ולא עוד אלא
בסימנין אחת בידי אדם ואחת בידי שמים אחת בידי אדם ואחת בידי
שמים ולא לחינם וכו׳ ומצינו השטן שנעשה רוח גדולה לרבה בר נחמני
כדאיתא בפ׳ [illegible] דף קט ע״ב
ונעשה אש לאנשי בבבל הגדולה כי נורא דבורא לרב עמרם חסידא
כמ״ד דקידושין דף [illegible]
בתרז״ל וכל שכן צורת אנשים רעים כמו שבא וכשדים והכה קודם
שבדימה לאש כי מה לשבא כי הן אותיות כאש כמודע לנודעי חן
לבשרו על אש אלהים דוק ועוד אש הקדמון המלאך ג׳ מיתות סקילה
כשנפל הבית על בנו ובנותיו שריפה אש אלהים נפלה מן השמים
הרג ואת הנערים הכו לפי חרב כשבא וכשדים ושמא באחד מהם
היה חנק כשום ידיהם בגרונם להמיתם בחרב דוק ..
ויקם איוב ויקרע את מעילו מכאן למדו רז״ל דין הקריעה מעומד
ועניין קריעת מעילו רמז כי קרע זכותו ומשפטו שהיה לו
דין אמת דכתיב לקמן בסימן כט׳ צדק לבשתי וילבשני כמעיל וצניף
משפטי ופי׳ שם שהיה עושה כמו דוד המלך שפי׳ רז״ל ויהי דוד
עושה משפט וצדקה ושם׳ צדק לבשתי וילבשני אמתי בשעה שהייתי
דן את הדין במצא שהיה משפטי מקושט במעיל וצניף משפטי דהיינו
בצדק אי בתי לא קיימא שהייתי מסופק בדין שמא טועני ולצאת
ידי ספק הייתי עושה צדקה עמו כי הנה במעיל וצניף משפטי ועתה
שבא אליו כל הרעה הגדולה הזאת קרע מעילו כאומר קרע ה׳ אותו
מעיל וצניף שהיה משפטו כי מעתה לא אוכל להטפל בזה והצדיק
אינו מרגיש בצרה אלא מהמוק המגיע לנפשו שמתבטל ממצותיו..
וזהו רמז ויקרע את מעילו גם רמז כי בפרדו בנו ממנו במעיל

דוק שנקרע מאחוריו גם ויגז את ראשו רמז כי שערות הראש רומזים לאדם שהוא איש בעונו ושרשיו למעלה קשר כסא הכבוד כמו שפי' בפסוק וקדקד יהושע שמאליו וגו' ויעלו עפר על ראשם עש' ולכן ויגז שער ראשו לומר כי כלו שרשיו והכה ויקרע מעילו היה על הכנים ויגז את ראשו היה על הממון ויפול ארצה וישתחו לה' ויאמר וגו' דוק ··

ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי דהיינו ערום ועריה מכל שלימות וחכמה כי עין פרא אדם יולד וכשעה שיוצא מבטן אמו משכחין אותו כל התורה שלמד כמרז"ל ועתה ערום אשוב שמה כלומר אין לו קנה ולפי פשוטו ערום יצאתי מבטן אמי דהיינו הארץ כי היא אם כל חי כי מאמה לוקח אדם הראשון וערום אשוב שמה לא קיימא ערום אשוב לצאת מעי אחרת כמרז"ל בפסוק כי עפר אתה ואל עפר תשוב מכאן לתחיית המתים מן התורה עש' אלא ערום אשוב שמה ה' נתן ברחמים ולא לקח כי מה שמאיר מעדם יהיה מעשהל לא שקלי אלא וה' הוא ובית דינו דכבי על עולי יהי שם ה' הגזל ה' נתן מבורך ועיין במקום ··

בכל זאת שאמר יהי שם ה' מבורך הכותן ולא אמר יהי שם אלהים מבורך לברך על הרעה כמו על הטובה לא חטא איוב ולא נתן תפלה מדת הדין חו' כי כוונתו היה על הנתינה ועל הלקיחה דוק ויש בכל זאת שאמר וה' לקח דמשמע שצריך להמלך בבית דינו לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים כי כן הוא האמת כי נמלך בבית דינו לא שצריך להמלך אלא כדי שיעידון ויצדון כולם כאחד כי דינו דין אמת דכתיב וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו דוק ועוד י"ל לא חטא איוב דמיחזי כשתי רשויות דהוה"ל ה' נתן ולקח מאי וה' ועוד מורה תפלת מדת הדין דאלכו אלא לקח ולא נתן דוק ··

ויהי היום הנה השטן היה רוצה עוד לקטרג על איוב ולא היה רשות להתיצב על ה' ויהי היום ויבאו וגו' ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על ה' לומר כי עדין יש לו קטרוג על איוב כדמפרש ואזיל דוק ··

ויאמר ה' אל השטן כאילו השיב קבול נפי לא אמרת ואומר שלח נא
ידך וגו' הרי שלחת ידך ולא בירך אלהים מה עשה השטן חזר
לקטרג כבתחלה. כדכתיב בראשונה שמשוט בכל הארץ ולא מצאתי צדיק
כאברהם שעמד בנסיון שאמרת לקום התהלך בארץ וגו' ואחר כך קם
מקום לקבור את שרה ולא מצא אלא בדמים יקרים ולא הרהר אחריך
ויאמר ה' אל השטן (השמר) לך אל עבדי איוב פי' כלומר מובהק ודעת דומה
נסיון אל עבדי איוב לומר כי לא מצאתי כאברהם כי הלא
הוא איש תם וישר וגו' והסיתני בו לבלעו כטענת חכמים שאמרת היתם
ירא איוב אלהים וגו' ועתה הרי בלעת כל אשר לו ועדין הוא בגדרו
תם וישר וגו' ולא הפסיד קולו אחר מאמריו הטובים דוק ועוד י"ל
על דרך חנם כאברהם כלומר לא הועלתם מאומה בקטרגכם להעביר
כי חנם כאברהם ולא כבכל הגאלה כי לא אבד עבדים ושטרי קודש ואין
קנה ואין לו קנין אבדים מן הכל סמר הייתי לבלעו מצדקותיו והסיתני
בו לבלעו אבל חנם ולא יגעת כי עודנו מחזיק בתומתו דוק ובזוהר
פי' והסיתני לבלעו חנם אין כתיב כאן אלא והסיתני בו כיה קיימא דך
מלאה שסבור כי הסיתני לבלעו עיין שם
ויען השטן את ה' ויאמר יפה אמרתי כי לא מצאתי כאברהם בעולם כי
נתנסה בבנו יחידו שהיה חביב עליו מנפשו אבל נסיון דאיוב
הוא סבור מבחוץ אע"ג דנתנסה בבנים לא מדעתו ורצונו מכו דוק [illegible]
אולם שלח נא עתה שבכר לקח בבנים ומאון ידך וכנגע וגע אל
עצמו ואל בשרו אם לא ירחה אל פניך יברכך כבול דוק
ועוד י"ל יותר חדית אמר השטן זה שאתה משבחו שהוא תם וישר וגו'
עדין איכו ראוי כנסיון זה אך שלח נא ידך וגו' ואומר אז יהיה ראוי
לשבחו כאוהרים אם לא יברכך על פניך ויעמוד בנסיון זה דוק
ויאמר ה' אל השטן הנו הוא עצמו ובשרו בידך לייסרו אך לא תגיעהו
במורים קשים שימית דברים בלא מעלה ויפריד נפשו מגופו אך
את נפשו שמור אי כנוי אך את נפשו שמור לא הכנו מכה בפתשימות

דהיינו מרז"ל יותר צער היה לשטן מאיוב משל לאדם שאומר לו רבו שבור החבית והזהר והשמר שלא ישפך היין ע"ש ובזוהר פ' שאירע לאיוב ויקם ובנפש בענין רבי יהודה ורבי יוסי ורשב"י כי רשב"י שדיבר רע ידין ורבי יוסי ששתק ינצל ורבי יהודה שדיבר טוב ראש המדברים וכן ג' יועצים היו לפרעה בלעם אמר הרוג אותם לפיכך נהרג בחרב יתרו ברח זכה שישבו מבני בניו בלשכת הגזית איוב אמר הנה בידך אך את נפשו שמור ולא הפר כפש לפיכך מסרו הקב"ה ביד השטן מדה כנגד מדה דו"ק ··

ויצא השטן מאת פני ה' ומתחילתו בבזל"ל א"כ מה לא התחיל שיאמר לו הקב"ה לך אלא כיון שבא לו רשות מיד ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב בשחין היותר רע מכל מיני שחין שיש בעולם ובכל גופו מכף רגלו ועד קדקדו הכו' כפירש"י כי קבוא עיין שם ··

ויקח לו חרס להתגרד בו מחמת חמימות השחין והוא גם כן יושב בתוך האפר וקשה דהול"ל וישב בתוך האפר מאי והוא יושב שבראה לשון כבר בעופרת ואי משום דכבר היה יושב באפר ולכן אמר והוא יושב לומר תחלה וישב בתוך האפר ויקח לו חרס להתגרד בו וצ"ע ··

ותאמר לו אשתו דומה אנכי כי לא יכל לסבול יסורים קשים כאלו וסובל לכעוס ולהטיח דברים כי הגיע עד מקום שלא היו כל כך הפסדת כל קולותי שנאמר תם וישר וירא אלהים וסר מרע ולא אמר נשאר כך אלא בתמותך עודך מחזיק בתומתך כי קודם יש וירא אלהים וסר מרע הפסדת על כן מה שקנית בסוף עשה ממנה ברך אלהים ומות דו"ק ועוד י"ל כמרז"ל בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אבל בלבו חטא מש' עודך מחזיק בתומתך כי עדין לא חטאת בפה וסופך לחטוא בפיך ובלבך על כן לא תהיה בלוקו שאבל ולקה ושילם ברך אלהים ומות דו"ק ועוד הנה אתה אומרת יהי שם ה' מבורך ולא אמרת יהי שם אלהים מבורך ועל כן מדת הדין מחללת אחריך ברך אלהים ולומר יהי שם אלהים מבורך וקבות ותמות מיד ותבטל מצער זה

עיין פסוק אני אמרתי ה' חנני וגו' ופסוק על שאלה אתה אתה כבוד וגו' ופסוק על מה אנכי יושבים וגו' ··

ויאמר אליה כדבר אחת מהנבלות שבכבלות הדבר וכי שתי רשויות יש בעולם והלא ה' הוא האלהים והדיך אומר אלא דברי נבלות דהיינו האומרת אין אלהים דכתיב אמר נבל בלבו אין אלהים

וכי את ספורה כי יש פועל הטוב ויש פועל הרע או חרא כי גם את הטוב
נקבל מאת האלהים וה' הוא האלהים הפועל הטוב והרע ועוד כפי האמת
אין רע יורד מלמעלה כי את הרע לא נקבל וכל דעבדין מן שמיא
לטב אי כמו וכי בשביל שבא עלי רע אבעט ואברך עדים למות וכי
ככי כקיימשתי והלא גם את הטוב נקבל עד מאת האלהים ואם היום
קבלנו רע מחר נקבל הטוב בפנים כריבוי וזהו ריבוי דגם את הטוב
נקבל ועוד כי לפי האמת אין רע יורד מלמעלה ואת הרע בעצם לא
נקבל כי תכלית הרע לטוב כדפי' והבן זה כי טוב ..

ויצא במהלך ריסך דהיינו באיש מהלך לדרכו כי אבו מולך בידו אלא
כל מהלך לא יבא לך ריש אך יהיה לך פת לאכול ובגד ללבוש
ולא תהיה ערום ועריה בחוסר כל ומחסורך כמו איש ממונה על הדור
כי בזכותו ניזון כל העולם והוא מסתפק בקב חרובין כמו רבי חנינא
בן דוסא כמרז"ל דוק ולעיל פי' כענין אחר עיין שם ..

וישא יעקב רגליו כבר ידעת מה שפי' בפסוק לא רגל על לשונו במרז"ל
המשקר אין לו רגלים ורמז קרא כי לא רגל ופתח רגל למי שאין
לו רגל על לשונו דהיינו בשפת שקר במאמר כי לא דיבר שקר מעולם
והנה לעיל מפורש כתיב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ופי' רז"ל כי אמת
יתנה חסד ליעקב דכתיב תתן אמת ליעקב ולא שיקר בזה והיו לו
יב' בנים ואפרים ומנשה הרי יד' הוציא ד' שהם בכורות נשאר
עשרה הוציא לוי מעשר מהם וזהו שרמז וישא יעקב רגליו דהיינו
רגלי האמת שניתן ליעקב דכתיב תתן אמת ליעקב והאמת קיים לו
רגלים כמאמר כי לא שיקר במה שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו
לך דוק ולפי הפשט פי' רז"ל הדר' חיי בשרים לב מרפא הרא אמרה
נשא מעיקה ית כראשו במאמר כי עד עתה היה הולך בכבדות שהיה קשה
לו לצאת מארץ ישראל והיה מצטער שלא מעת בואם לארץ חוצה לו
כיד עשו או לבן וכיון שנתבשר במראה הלילה והנה אנכי עמך ושמרתיך
בכל אשר תלך וגו' אז וישא יעקב רגליו וילך קל ברגליו חוש מרה קל
יסא ג"מ כמרז"ל הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך דהיינו

שקבלו אחיו בפסק כמ"ש פי' פריתו בארץ וישראל לא היה צריך לנשא
רגלו ללכת שדיתה כל הארץ כמולה קחתיו ואותו' וישא יעקב רגליו כותן
שהלך אוצר שני קדם דוק.

וירא והנה באר בשדה זה בית הכנסת והנה שם ג' עדרי צאן רובצים
עליה כהנים לוים וישראלים כי מן הבאר ההיא שמבארים התורה
באר היטב ישקו העדרים והאבן גדולה זה יצר הרע שנמשל לאבן כמ"ש
בפסוק אבנים שחקו מים דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם על פי
הבאר שהיו נכנס יצר הרע בבית הכנסת אלא כשאר בפתח בכנסת
ממתין לאדם שיצא מבית הכנסת ולכן אמרו אומרים כי מלה מבית
הכנסת ה' נחני בצדקתך למען שוררי וכו' כמו שהוא דוק וגם ז"ל כדרך
רמז במרז"ל כל מי שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כמו שפי' בפסוק הסמוך   כדה יסוכה דף נב ע"א
לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' עיין שם ועם' והאבן זה יצר
הרע גדולה ביותר על פי הבאר זו תורה בעומד כל מי שגדול מחבירו
אי נמי מדגיש כי יותר במרז"ל שם כי הגדול ובעשות בתוך יותר מכולם..
בתורה יצרו גדול ממנו דוק

ונאספו שמה בבית הכנסת כל העדרים וגללו את האבן זה יצר
הרע שהוא על פי הבאר מפתח הכנסת כנז"ל שאין לו רשות
לכנס בכנסת והם מגלגלים אותו עמם ונכנס עמהם ולכן חוטאים בבית
הכנסת בדברים ויוצא אחר אותם והשקו כדברי תורה את הצאן ובזה
והשיבו את האבן זה יצר הרע על פי הבאר בפתח הכנסת למקומה כאשר
בראשונה שהיה בפתח הכנסת כנז"ל דוק..

ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם וגו' וקשר דהול פקם האמרו
מחרן והוא משמע דמחרן די דעלים שאל מאין אתם ואמרו
קאמר מחרן אנחנו וצע"ג ועל דרך דרש פ' רז"ל קרא בגלות ויאמרו
מחרן אנחנו בורחים מחרונו של הקב"ה דפקים פה חרון אפו ביום
חרבן בית המקדש ועל דרך רמז מאין אתם בענין רע מאין באת קן אתה
מאין דהיינו מאין ואפס והוא דהיינו מטפה סרוחה דוק..

ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור

פיהם ולהודיע מודע לאיש וכן ומודע לבינה קרא ויאמרו ידענו דוק ורז״ל פי׳ קרא בגלות דידעתם אתם יודעים שעתיד הקב״ה לבן שנתקבצו דכתיב אם יהיו נדחיכם בקצה השמים כשלג ילבינו ויאמרו ידענו ודוק ואכו מקבצן לישועה דוק:·

ויאמר להם השלום לו שלם בגופו ובממונו ובבריאות ויאמרו שלום ואי מקשין את כבני והנה רחל בתו באה עם הצאן פי׳ הדבורות מאד בנשים ונותה קרבה כל נרפך וקשר מה שאחר יקרה יש כאן לותר בתנא דהאריך מענין לשון שלפר פנעים מאין אתם השלום לו ומעניקיך הוא השלום לבן בן נחור ואם היו אומרים לא ידענוהו היו מושיבין הכל ואי היו אומרים שלום היו מושיבין על הכל ובכיון שהאריך כל כך בדברים נ״ל דעקיה דפימין כני ולכן אמרו לו והנה רחל בתו וגו׳ ובראה דדייק מלת והנה בלומר הרי לך פימין מה שאתה מבקש דוק ועל דרך דרש השלום לו אם יש שלום בנפשו לביבו ויאמרו ודאי שלום והא ראיה כי הנה רחל בתו וגו׳ נהגו שבע מבאו הרועים ויגרשון והפלו תרא אלא ודאי שלום בניו לבאדום נאן מן לא היה סולח רחל בתו נערה יפת תאר ויפת מראה לרשות הצאן דוק ועוד י״ל השלום לו עשיר בנכסיו ויש שלום בביתו הסם נבולך שלום אנם חטים ושביעך ויאמרו שלום אך הוא קמאן בלו כי הנה רחל בתו וגו׳ וסולח בתו לרעות כי שלא ישלם .שבר רועה. כלומר ואין לך הגאה במעונו דוק ועל דרך דרש פי׳ רז״ל קרא בגלות מקושר עם הפסוק הקודם הדעתם את לבן שעתיד לבן שיתוקבצו ומן הדעתם השלום לו מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום פסוק הא והנה רחל בתו בפסוק רחל מבכה קול ברמה נשמע וגו׳ דוק

עיין דף ק׳ע עמ׳ ב·· ויאמר הן עוד היום גדול אף אדם שכירו ובו׳ רועי צאן הבעלים

ק

הן עוד היום גדול וגו' פירש מעלה משכירי יום ואם הצאן שלכם מה לכם על
האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו כלומר כיון שהאספתם הצאן להשקות
יש צער בעלי חיים ולא תאמרו נלך בדרך ואחר נשקה אלא השקו
הצאן ולכו רעו רוק ועל דרך דרש הן עוד היום של חרבן בית המקדש
שהיה עתיד להיות אלף שנים רמזה במים חיים אחר הגלות מחין לבחנו
גדול כנמשל יום גדול ונקראו יותר מאלף וחמש מאות ושמונים לא עת
האסף המקנה קיבוץ גלות כלומר אעפ' שהיום גדול אם היה זכות
אחישנה מכל מקום אין זכות לא עת האסף המקנה אך לראות ...
אלמר ... בגלות השקו הצאן ודרשו דברי תורה ולכו רעו
והיו בוחנים באחים ורעים זה עם זה כמו שפי' הפסוק וכי תמכרו
ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו ונגש'
ויאמרו לא נוכל להשקות הצאן עד אשר יאספו כל העדרים וגו'
ומיהו קשה מאי קאמר והשקינו הצאן דודאי לא נוכל
להשקות קאמר בדרך ואם כן כיון דקאמר עד אשר יאספו וגו'
סגי ולמה לי למימר והשקינו הצאן וי"ל לפי שאמר השקו הצאן
ואחר כך לכו רעו לכך אמרו הלא נוכל להשקות הצאן אחר שיאספו
כל העדרים ואין עוד זמן לרעות רוק ומיהו קשה ויש עוד הפרש
ואחר ישקו באסיפת כל הרועים וא"ל הצאן צריך לשתות רוק
ועל דרך רמז ויאמרו לא נוכל להיות אחדים ורעים זה לזה בלב אחד עד
אשר יאספו כל העדרים בקיבוץ גלות ויהיו לעם אחד ונגלל את האבן
זה יצר הרע מעל פי הבאר ואז והשקינו הצאן בדברי תורה רוק
עודנו מדבר עמם פשוט שיעקב היה מדבר עמם בתוכחות הן עוד
היום גדול וגו' הרועים שהשיבו לא נוכל וגו' ורחל באה עם
הצאן אשר לאביה לא בצאן אחרים אלא של אביה ולא תימא כי לא
באה אלא להשקות הצאן אלא כי רועה היא מעשה רועה הצאן רוק
ומיהו קשה מאי כי רועה היא בתוכחות עמם לענין קנול ורחל באה

עם הצאן והיה בקיצור טעמי שייך כאן ועוד דלעיל הוא"ל והנה רחל בתו באה

עם הצאן כי רועה היא והיינו הוא שייך בקיצור טעמי גבי באה עם הצאן

דרועים דאמרו שהיה באה עם הצאן אבל הכא איכא עקימת וצע"ג

ועוד י"ל לפי שהם אמרו ליעקב והנה רחל בתו באה עם הצאן אמר כי לא

בשביל יעקב אין מרחוק לראות ברחל איך באה בלי שום [illegible] אלא

עשה עצמו כמדבר עמהם בויכוח ובקנאה בדיבור עד אשר באה

אצלו וכדין היה שתקנאה רחל ולא הכא לפני יעקב אלא באה כי רועה

היא ולא [illegible] להקנאה מפני הצאן דוק

ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו לא יעלה רחל לראות

הקמרית גבורה שהיה גבור בעולם ואת צאן לבן אחי אמו

ויגש יעקב ויגל את האבן פי הבאר כמעביר פקק צלוחית פי' דייקא דלא

סקל ויגלל את האבן אלא ויגל לשון גילוי [illegible] וישק את צאן לבן

אחי אמו ולא בשביל רחל דוק ועיין קשה דהוא"ל ויגש ויגל והוה

ידעינן דביעקב משתעי קרא דכתיב ויהי כאשר ראה יעקב וגו' וצע"ג

ועוד י"ל להכין ענין עודנו מדבר עמם וגו' כי הא דפסוק כי אירע

כן כי עודנו מדבר עמם כקורא מן עד היום גדול וגו' באה רחל

עם הצאן וכו' והנה יעקב כראותו את רחל ואת צאן לבן כבש

ויגל את האבן וגו' והמעיין סבור שעשה כן בשביל שאחיו לא

בו בלי וגו' והפסוק העיד כי לא עשה אלא בשביל רחל וצאן לבן דוק

וישק יעקב לרחל כנשיקה של קורבה אך שמע מהדורש שחשדוה

לנשיקות של תפלות ולכן וישא את קולו ויבך כמרז"ל בפי'

דיותא הנא הוא פורש ובוכה שחשדוהו כצדוקי והם פורשים ובוכים

שחשדו בכשרים אם כן מאי הפסוק כי מעיק נשיקה זו במעשה

כפיה ליעקב דהיינו שחשדוהו לנשיקה של תפלות ויוצרך לבכות

בדין מי שחושדין אותו וריחו כי הוא יעקב בכה והם לא בכו כי נס

הם היו צריכין לבכות בדין החושד בכשרים. חק ועוד י"ל כמרז"ל

שבכך

שבכה על כי לא נתמלא כדו כוס אחד או מטבע אחת והענין קשה אם
כן מה בכיה של קטנות מדרגה מדבר שלא היה לו בידו דבר ליתן לכלתו
וי"ל דיעקב דוברת לנשקה נשיקה של קורבה ולפי שסמוך שהרועים חשדוהו
כנז"ל בכה ואמר מה גרם לי זה שלא היה בידי כוס אחד שאם היה
בידו כוס אחד לא היה צריך לנשקה לראות חיבתו אלא היה נותן
לה כוס אחד דוק. ויש"ל פי' שבכה לפי שאינה נקברת עמו במערה
והענין קשה מה ענין זה לכאן וי"ל כמרז"ל ישקני מנשיקות פיהו ידביקני
כל נשיקה הוא דביקות ורמז כאן כי נשק יעקב את רחל ונדבק רוחו
עמה אך בכה שאינה נקברת ונדבקת עמו במערה דוק ועוד י"ל כמרז"ל
לכן ישכב עמך הלילה עמך ראשך ופי' רז"ל כי כשם שזכתה כבשר הצדיק
בעולם הזה לא זכתה שתשכבה הצדיק נקברה עמו ומה גרם לרחל זה כנז"ל
בצדיק לפי שהיה מתכבה יעקב ביותר אם כן היה פי' וישק יעקב לרחל
ונדבקה עמה ומזה בתמה כי לא נקברה עמו ולכן וישא את קולו ויבך ··
ועוד י"ל כמרז"ל בסמוך ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא רמאי כלבן
וכו' וישק יעקב לרחל לנשקה ואז אמרה רחל אותה אבא רמאי ואז
וישא את קולו ויבך כי ידע כי סוף סוף ירמהו ויתן לו את לאה ומזה
נתמשך כי לא תקבר עמו במערה ופי' הענין כנז"ל בפסוק ועוד לזה
רמז כי נשואי לאה שקדמו היו נשואי היתר ונשואי רחל היו באיסור
שתי אחיות ולכן לא נקברה עמו דוק ועוד שבכה לפי שהוצרך להתחבר
עמו ברמאות והוצרך להגיד לרחל כי אחי אביה הוא ברמאות דוק ··
ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ברמאות כלומר דומה ללבן וק'
כיון איסור רמאות לזה וכי כן רבקה הוא דומה לרבקה הצדקת
וכיון שכן גם כפי הקבלה וגם עוקש הקפתל ועיקר והגד לאביה מה
דמלך מניה כי כן רבקה הוא תם וצדיק כרבקה הצדקת דלאפיש
בסמוך דוק
ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב שהיה בן אחותו דהיינו תם וצדיק
כרבקה אחותו דהיינו מאי דמלך מניה דהגידה רחל ולכן כנז"ל
מיד וירץ לקראתו לקיחה מעשיו לומר איש כזה אני מבקש מה

פי' לרצונו ונתן לו כבודו ויחבק לו וכו' קשה דהול"ל ויחבקהו וינשקהו מאי
ויחבק לו וינשק לו וי"ל כמרז"ל שחיבקו לראות אם היה לו צרור כספו
במתניו וכו' וזש"ה ויחבק לו להנאתו ולשבחו דלבן לראות מה יש בידו לא
מחמת אהבת יעקב ולא הוה כתיב ויחבקהו וינשקהו חד מחמת אהבה לחיבק
ואהבת יעקב שהיה בן אחותו כיון שראה יעקב שהיה ריקם שהיה עמו
צרור כסף ומרגליות ויספר ללבן את כל הדברים האלה שעבר עם עשו
וכי בורח הוא מעשו על מה שעשה לו יעקב שלקח ממנו הבכורה
והברכה אז אמר לבן אך עצמי ובשרי אתה דומה לי רמאי לא רמאי
לרבקה אחותי שהיתה רמאית ולבקה כדאפרש בפסוק דוק
ויאמר לו לבן מכח דייקי שה"ק כיון שבא עשן כסף וזהב אך אינו כן אלא
עצמי ובשרי אתה בעצם דזה שאין בו מה לגזור דוק ועוד י"ל
כמ"ל סבור דהיתה כי אתה קם ויש' כרבקה אחותי אך כיון שסיפרת
לי מה שעשית לעשו שרמית אותו אינך דומה אלא לי עצמי ובשרי
אתה כי חוב הסכ"ס דומים לאחי האם דוק ..
ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה רמאי כמוני ואחי ברמאות כמ"ל
ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ברמאות אם כן ודאי
לא תעבדני חנם וזש' ועבדתני חנם כמו שה' לבן הגידה לי וכו' דוק
וישלח יעקב מלאכים לפניו מלאכים ממש דהיינו מלאכים הכ"ל
שהיו לפניו ויפגשו בו מלאכי אלהים וגו' ועוד י"ל דדייקי
מלאכים לפניו דהיינו כי לפניו היו מלאכים אבל לפני עשו לא היו
מלאכים אלא דומים לאיננות לבושי שריין כמרז"ל ועיין בפסוק מה
שאפרש בפסוק וישובו המלאכים אל יעקב לאמר ובאנו אל עשו
אחיו פי' רז"ל אעפ' שהוא עשו הוא אחיו פי' היה סבור יעקב בן כי
אעפ' שהוא עשו הרשע מ"מ הוא אחיו ויתמלא רחמים אך עשו לא כן
יחשוב ולבבו לא כן ידמה כדכתיב באנו אל אחיך אל עשו ודעני
דקשה להו דהול"ל אל עשו וידעינן שהוא אחיו או דהול"ל אל אחיו
ודוה ידעינן שהוא עשו כי לא היה לו אח אחר אי כמו דייקי דבאנו
כתיב אל עשו אחיו ובפסוק כתיב אל אחיך אל עשו וכו' דוק ועוד י"ל
כמו שאפרש בפסוק הצילני נא מיד אחי מיד עשו דהיינו מיד אחי

עיין בס' נש"ד דף ד"ו ע"א
ודף ד"י ע"ב ודף ש"ט ע"ב
ובס' פ"ר דף פ"ט ע"א
ודף צ"ד ע"א ודף ר"ס"ב
ע"א

ואני

ולפי טעם זו כאמור ויירא אנכי אותו להורגו מיד עשו שכועס כי כעשו ויירא
אנכי אותו פן יבא והכני אם על בנים וזש' אל עשו כדי לפייסו שלא יהרגנו
אחיו ויירא שלא יהרגנו יעקב דוק א' כתב כמו שפי' בפסוק והוא עבר
לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו ונגע בגדי אחיו שכתבנו
עליו רחמים ברוע פחד וזש' אל עשו לנשקו אחיו ויתנדג עמו כאח דוק
וישובו המלאכים וגו' בזה פי' כי לפני יעקב היו נדמים כמלאכים אבל

עיין במ' כש דף ד"א ב' ובמ' אד דף ז' עמוד רעו עא

לפני עשו היו דומים כאנשי חיל מקולעי' ולזה אמר כששבו
אל יעקב שבו להתלבש במלאכות וזש' וישובו המלאכים כלומר שבו
למלאכותם דוק
ויירא יעקב מאד ויצר לו פי' במז"ל מחזיק באזני כלב לדרכו קיה
מהלך וכו' והענין קשה היכי לדרכו היה מהלך והא כתיב באנו
אל אחיך אל עשו וגו' וי"ל אחר שבאו אצלו בקשו לבא לקראתו וזש'
ויצר לו על שניחות המלאכים כי החזיק באזני כלב וכו' דוק ··

עיין במ' כש דף ד"א ב' ובמ' אד דף ז' עכ ודף רעו עב

וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם פי' רז"ל למה נקוד על את וכו'
וקשה וכי נמי נקוד על את מאי הוי מה הקי בקים ולכו אחיו
לרעות צאן אביהם ומיהו על ידי הנקוד נכ' שמגנן דל מעכה ענין זה
והיינו למאי שלא הלכו לרעות צאן אביהם דאם לאו כן נקוד למאי אתא
ומיה קשה דקוה לא להיות נקוד על מלת צאן דהוא גופא עקר והוא משמע
דלא הלכו לרעות הצאן אלא לרעות עצמן וכנ' ומיהו י"ל כרוחק דבל תיבה
נקודה עכ' הכתב אתא להראות ענין מה דאם לאו כן למה נכתב מעיקרא
והנה אם היה נקוד על צאן היה קשה דלא ניכתוב מעיקרא צאן ולמאי
נכתב בשכם סתם ולכן נבקד מלת את למאי שהלכו לרעות צאן אביהם
ודאי ועם צאן אביהם הלכו לרעות עצמם כלומר עשו עצמם כרועים לרעות
הצאן וכוונתם לרעות עצמם והנה נקוד מלת את אינו לעקור התיבה לגמרי
אלא למעט כוונה אחרת ולעקור משמע דקרא ולפי שפשט הפסוק יהא
מורה מעשה למאי שהלכו לרעות הצאן לזה בא הנקוד לעקור משמעות
זה- ולמאי שהלכו לרעות עצמם עם צאן אביהם כלומר אגב צאן אביהם
דהיינו שעשו עצמם כרועים לרעות צאן אביהם וזה חריף דוק ועיין מה
שפי' בזה בפסוק הלא אחיך רועים בשכם וגו' עיין שם כי טוב ··

למה ה' תעמוד ברחוק דהיינו הרשע שהוא רחוק מאד דכתיב רחוק ה'
מרשעים כמרז"ל בפסוק שלום שלום לרחוק ולקרוב ולענ"ד לאיפכא מאן
דאמר רחוק מעבירה מאי משמע דקרא רחוק הוא רשע והכוונה להתרעם
על קושית רשע וטוב לו והכי פי' למה ה' תעמוד ברחוק כלומר שהוא רחוק
מאד דהיינו רשע לעמוד עמו כעוזרו וכל אשר יעשה יצליח ועומד על ימינו
לעוזרו ובזה ניחא דאמר ברחוק ולא אמר מרחוק כמו מרחוק ה' נראה לי
תעלים לעתות בצרה קשה מאי לעתות ומאי בצרה בעתות צרה מיבעי ליה
והראב"ע ז"ל פי' תעלים עיניך מראות כמו אעלים עיני מכם וכמו
ואעלים עיני בו לעתות שאנחנו בצרה ולא תירץ אלא מילת בצרה לומר
שאנחנו בצרה מיהו מילת לעתות לא תירץ דהול"ל בעתות ועוד דפי' זה אמר
בעתות צרה הוה משמע הכי שאנחנו בצרה וכו' ורש"י ז"ל פי' תעלים עיניך
לעתות הצרה ולא דקדק מידי בדבריו ואני אומר ידוע כי מאמת הסתרת
פנים בא הצרה דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני מהם וגו' ומצאוהו צרות
רבות ורעות אם קרא האמת כי בזמן שאין הסתרת פנים אין שטן ואין פגע
רע דכתיב בם הוא ישקיט ומי ירשיע ויסתר פניו ומי ישורנו הכל קאי
עליו דכתיב ותפניך אסתר והיה כל מוצאי יהרגני פי' אפילו מי שאעשה
עמו טובה ואהיה לו למציאה כי ימצא כי מציאה טובה דהיינו שאעשה לו
טובה אפילו זה יעמוד עלי ויהרגני לזה אמר תעלים והסתיר השגחתך כי
שיבאו עתות בצרה ואמר עתות לומר כי הלא הוה עת צרה היא ליעקב
וממנה יושע אלא עתות רבות בצרה ועיין מה שפי' כמרז"ל גבי לפקד
כשעקה ויטב לך כי טוב ועוד י"ל מילי מילי קמי דרכי קאמר ומילת למה
מושך עצמו ואחר עמו וקאילה קאמר למה ה' תעמוד ברשע שהוא רחוק
מאד כדמפרש ואחז"ל יחילו דרכיו בכל עת וגו' ועוד למה תעלים מנגד עמנו
לעתות שאנו בצרה ואקה אמרת עמו אנכי בצרה ולפי זה ניחא דקדוקי קושיא
לה רשע וטוב לו צדיק ורע לו דוק ועוד י"ל בזה חדא מנהו היא ומפלג
בהצלחת הרשע יחילו דרכיו בכל עת מאי בכל עת אפילו בעתות צרה כי מדת
הדין מתוחה בעולם יחילו דרכיו ולזה אמר למה ה' תעמוד ברשע שהוא רחוק
מאד אפילו בעתות צרה שאיכה בהסתר פנים עמהם אתה עומד על ימינו דוק

בגאות רשע הנ״ל שהוא רחוק מאד ואתה עומד על ימינו לשוזרו מהגאוה כמאמר
חפץ ה׳ במעשה הרשעים ואיני מקפיד על מיתת הרשע כי ידעתי כי לרעתו
היא להשמידם עדי עד אבל אני מקפיד על הקללה היוצאה ממנו כי מהגאוה רשע
זה ובגאות רשע ידלק עני ידי רצון כי יתפשו כל הרשעים במזימות זו חשבו פי׳
מחשבה שחשבו להדליק עני וילקו הם מדה כנגד מדה דוק ועוד י״ל כי הנה
מזימות ומחשבות הרשע הם להכחיש השגחת ה׳ כדמפרש ואזיל רשע כגובה
אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזימותיו ועל זה קאמר המשורר ואתה הוא מכחיש
השגחתך ואתה משגיח עליו יתפשו במזימות זו חשבו וקא״ל מדה כנגד מדה
והסתר פניך ממנו. כמרז״ל הכופר בתחיית המתים אין לו חלק לעוה״ב מדה כנגד
מדה הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יחיה בתחיית המתים דוק ואם נפרש
אין אלהים כל מזימותיו דהיינו שכופר במציאות ה׳ ואומר אין אלהים כמו אמר
נבל בלבו אין אלהים ניחא ויובן במרז״ל מחשבה רעה [illegible] ה׳ מצרפה
למעשה זולת בעכו״ם כמו שפי׳ שם בפ״ק דקידושין ביאורו וטעמו עיין שם ולזה אמר
כיון שאין אלהים כל מזימותיהם זהו מחשבה דעכו״ם יתפשו במזימות זו חשבו
וכזה טחה מילת זו כלומר אע״ג דבאלוך מחשבות רעות לא יתפשו במזימות
זו חשבו דהוי בעכו״ם יתפשו דוק ועוד י״ל זה הענין יותר נכון כפי הפשט לישב
כוונה קרא דישיה ופיפה וקנה המשורר רוצה לומר יתפשו במזימות זו
חשבו דהיינו להדליק עני ומשום דמחשבה רעה אין הקב״ה מצרפה למעשה
לכך הביא הטעם ואמר דבשעה גאוה וידוע לפניך כי בגאות רשע ידלק עני
והגאוה היא כעכו״ם דכתיב תועבת ה׳ כל גבה לב וכיון שכן יתפשו במזימות זו
חשבו ועיין מה שפי׳ בפסוק השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו׳ ..
כי הלל רשע פי׳ הדלכנו כי הרשע הנ״ל הלל רשע אחר אשר התאוה וכן
יפרך הבוצע אשר ניאץ ה׳ והיינו בענין עוזבי תורה יהללו רשע ומיהו על
תאות נפשו לא הבנתי מהו מפרש כי הדלכנו פי׳ אשר התאוה ובדאה דמפרש
כי הלל הרשע הנ״ל רשע דעלמא ולא כל רשע דעלמא אלא רשע שהתאוה
הוא על תאות נפשו וכן ובוצע בצע כדרך ומברך לבוצע אשר ניאץ ה׳ דוק
ועוד פי׳ בשם רבי משה הכהן כי הלל ומהלל רשע על תאות נפשו בעבור השיגו
תאות נפשו במאמר לפי שבקוב רשע ידאה ובעת שיגיע יחרוק ונתעב תאות
רשעים תאבד זולת לצדיק דכתיב תאות לבו נתת לו וזה רואה כי השיג תאות

[illegible]

נפשו מתהלל ומיהו רש"י ז"ל הוא דפי' כן הלל מתהלל כדאמרס בפסוק אך ימי
מעשה דכתן פי' יהלל ואפשר דכוונתו הוא לאפוקי ומודה להקב"ה על שנתן לו
תאות נפשו וסיפר הכתוב כי מה שמהלל הרשע להקב"ה על תאות נפשו וכן
מה שמברך הבוצע להקב"ה אינו הילול וברכה אלא חירוף וניאוץ וזהו שפירש
פי הלל אשר יהלל פירוש מה שהלל רשע וכו' כבזול ורש"י ז"ל פי' כי מתהלל
רשע על תאות נפשו שמשיג כל תאות נפשו וכן בוצע ברך עצמו פי נאץ ה'
בזה והקדיר בלבבו לאמר שלום יהיה לי וגו' דוק וכוונת הפסוק לפרש דנפיק
מינה חורבה מהטוב שיש לרשע שלומדים ממנו רבים כי רבים חללים הפילה
נמה פי הלל רשע וגו' והרבה בגדים אחריו דוק ועוד י"ל כי הלל ומהלל רשע
להקב"ה ובוצע מודה על תאות נפשו השיגו וסיפר הכתוב ובוצע ברך כי נאץ ה' לפי
שהיא מצוה הבאה בעבירה כלשון הילול הרשע פי כי נאץ ה' דוק ועוד י"ל
כמ"ד ז"ל ובוצע יאמ"ר מי שמברך לדיין העושה פשרה ובוצע והכי פי' כי הלל
רשע זה לא רשע ולא ישלם הלל לעצמו ומהלל שאכל ממון חבירו ולא שילם
והדיין הבוצע מברך כי מיד עושה פשרה והרי גזל חצי ממונו של חבירו
כמ"ד לאמר הדין קין כן ולכן הדיין העושה פשרה תמיד כי נאץ ה' אם יכול
לדון דין שיציל עשוק מיד עושקו ויוציא גזלו מידו דוק/ רשע כגובה אפו
כל ידרוש אלהים כענין שנאמר אלהים משמים השקיף על בני אדם לראות
היש משכיל דורש את אלהים אם כן כל ידרוש היינו כל ידרוש אלהים שהיה
צריך לדרוש בענין שפי' הראב"ע ז"ל כל ידרוש פלוני כמותר אינו דורש טוב
זולתו ונראה אלא דורש טוב לעצמו כן לא מותר כל ידרוש מה שהיה צריך
לדרוש דהיינו אלהים בכלל ולא עוד אלהים שכופר בהשגחה וכל מזימותיו
כן נותר אין אלהים לית דין ולית דיין דוק והראב"ע ז"ל פי' כי חסר אות כ"ף
במילת כל מזימותיו כאומר בכל מזימותיו ולפי זה ביאור דמקושר עם הקודם
כל ידרוש אלהים ואין דרישת אלהים בכל מזימותיו דוק ואמנם לפי מה שפי'
ביאור כי לא יחסר כ"ף והוי כמו אמר בכל כלבו אין אלהים אם כן כל
מזימותיו כן להכחיש ההשגחה לומר אין אלהים דהיינו לית דין ולית דיין
או כמו להכחיש מציאות ה' לגמרי לומר כי אין אלהים דוק ובזה ביאור כי
מקושר עם הקודם לומר יקפסו במזימות" חשבו לומר כי מחשבתם מחשבת
עז' כי כל מזימותיו כן לומר אין אלהים ומחשבה רעה בעל מזימה לעושה דוק

ומוד

ועוד י"ל רשע כגבה אפו פירש"י ז"ל שהוא גבה רוח ומגביה וזוקף פניו ואפיו
בגבהות בל ידרוש כל מזמותיו אומרים לו בל ידרוש הקב"ה כל מה שאעשה
כי אין אלהים לית דין ולית דיין ולפי זה בל ידרוש חוזר להקב"ה הכ"ל לנאץ ה'
קנמעור בריחוק ירוחק ועוד כיון דאמר אין אלהים כל מזמותיו דאמר לית דין
ולית דיין מה צורך לומר דאומר דרשע כי בל ידרוש מעשיו והול"ל רשע אין
אלהים כל מזמותיו ועוד דהלשון קשה רשע אומר בל ידרוש וצע' זולתי אם
נאמר דכל מזמותיו חוזר לבל ידרוש כמו בלומר כל מזמותיו הן בל ידרוש
ואין אלהים באמת בקב כל מזמותיו בל ידרוש אין אלהים דוק ולענין כפל
בל ידרוש אין אלהים אפשר דמעיקרא אומר בל ידרוש ואחר אלהים מכחוני
לבו ואחר כך כופר ואומר אין אלהים ובלם שייך דר"ש דכתיב כי בל לבסוף
הוא דורש דוק ועוד י"ל דבל ידרוש חוזר לבל מזמותיו כלומר מפי ואומר
כי בל ידרוש הקב"ה לידע כל מזמותיו ואין אלהים יודע מחשבות לבו דוק
יחילו דרכיו לשון הצלחה כמו על כן לא יחיל טובו ואמר בכל עת בכ"פי' לפי
דקיימו כן בעת רצון כן בעת צרה אפילו בזמן כי עת צרה היא ליעקב ותדע
דדין מקוחד במעולה יחילו דרכיו אי כמו בכל עת אמג' דק"ל לאו כל שעתא
ושעתא מיתרחיש ניסא לכך אמר בכל עת כמו שפי' בפסוק רבים אומרים
לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה עיין שם מרום משפטיך פי' רז"ל מסולקים
הם משפטיך מנגדו ולשון מרום לשון יחיד ורוחק והראב"ע ז"ל פי' מרום הוא
הקב"ה כמו ואתה מרום לעולם ה' כלומר אתה מרום הוא משפטיך מנגדו
ואיני יודע מילת הוא היכן דמיל' אדרבה משפטיך מנגדו משמע איפכא
ועוד מה צורך להזכיר שם הקב"ה באמצע פסוק ולמה קוראו מרום מקה וצע'
ויותר נכון לומר מרום שם דבר מרוחק משפטיך מנגדו ואמר מנגדו ולא
אמר ממנו לרמוז מרז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו ורמז על האשה כי גם היא
אין יסורים באים לה אלא כמו אין לו יסורים כד לדיות. מנגדו אשה רעה כמו
שהוא רשע כמו שפי' בפסוק ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו כל
צורריו יפיח בהם בהפחת רוחו נופלים לפניו ומילת יחילו ית' לשון יחולו על
על ראש יחול כלומר כי יבאו ויקפצו לו דרכיו בחפצו כמו שפי' הראב"ע כשר
רבי משה הכהן ועוד פי' דרכיו דרכי אלהים ומשם יחילו לשון חיל כיולדה כלומר

היה ראוי שיחילו ויפחידוהו דרכיו של אדם ונראה לו כי כזה כיחה לייחס החיל
לדרכיו ואמר יחילו דרכיו ולא אמר יחיל בדרכיו אם הוא לשון הצלחה כמו על
כן לא יחיל טובו וקוה כיחה לייחס הצלחה אלו לומר שמצליח בדרכיו אלא ודאי
יחילו היינו התרעומת המשורר שהיה ראוי וכדין הוא כי יחילו ויפחידו דרכיו של
אלהים הנז' שכפר בו ואמר אין אלהים ועוד כיחה מרום משפטיך מנגדו
כלומר אתה מרום ראוי היה כי משפטיך יהיו מנגדו ולא יכחיש ויאמר אין
אלהים לית דין ולית דיין אך יאמר כי יש אלהים שופטים בארץ כל צורריו
יפיח בהם לשון עפה כמו אנשי לשון יפיחו קריה והרד"ק ז"ל פי' יחילו
דרכיו לבריות בכל עת כי הבריות אחוזים חיל כיולדה כראותם הצלחתו דוק
אמר בלבו בל אמוט משלותי כמו ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם ודור ודור
אהיה כטוב כשלותי אשר לא תבא עלי רעה ולא אהיה ברע דוק ועוד י"ל על
פי דברי המקובלים שהרשע לא חזוע מדר לדר מלמעבד ביש והפסוק במשך
עד סופו לא אמוט לדור ודור אשר לא אעשה רע וכל אמוט היינו כל אמוט
ואעזוב עצמי ממעלות רע כלומר מהקדמת המשורר מההקדמה דהפיק אורבת
מהצלחת הרשע כי הנה אומר בלבו חפץ ה' במעשה ברשעים כיון שאני פורש
רע ומצליח וכל עושה רע טוב בעיני ה' אם כן לא אמוט לדור ודור אשר
לא אעשה כרע דוק ועוד י"ל מלעיג עליו המפסיק הוא עושה כל רעה שבעולם
ורע לשמים ולבריות ואומר בלבו בל אמוט משלותי ואני לדור ודור אהיה מרע לעד
אשר לא כרע אני עושה רע לאדם והוא אינו מכיר עד שלא עבדה דוק'
אלה פיו מלא עקה בא הכתוב להעיד עליו שאומר אשר לא כמו שאינו עושה
רע וכא לספר מעשיו ואמר אלה ושבועה פיהו מלא כי מפני אלה אבלה
ארץ ואמר פיהו משום דבעי למימר תחת לשונו עמל ואון לזה אמר דודאי
תחת לשונו אלא פיהו מלא בכל מעשה מוצאות וכן מלא מרמה ותוך תחת
לשונו שאינו מראה לבריות ואינו מוציא בפיו הוא עמל ואון דוק ישב במארב
חצרים כלומר לא מכניס היוצא לדרך שאורב לו על הדרך והורגו אלא אפילו
מי שאינו יוצא מביתו דקיימו חוץ דבקיים בם נקי יהיה לביתו שנה אחת ישב
במארב חצרים במסתרים יהרוג נקי זה היושב שנה אחת כמו שפי' בפסוק
יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו עיניו לחיל של כה יצפונו ופי' יסוד במולה
כמו שפי' רש"י ז"ל ויתן שמדבר לנוכח עם הקב"ה כנז' למה ה' תעמוד ברחוק

ואמר

ואמר עיניו לאותם שהם אל שלך אלך דהיינו הצדיקים ונקיים יצפונו דוק
יארוב במסתר כמו שיארוב בארי' בסוכו אבל אינו כמו ארי' כי הארי' אינו
אורב לחטוף צדיק בענין חנניה מישאל ועזריה אבל זה יארוב לחטוף עני וכן
יענה ויצליח כי הארי' יארוב ולא יצליח לחטוף אבל זה יצליח ויחטוף מיד עני
במושכו ברשתו מיד ולכוד העני ברשתו דוק ידכה ישוח פי' מדכה עצמו וישוח
במקום צר במסתר במארב במקום כי לא נודע על לב איש שיש שם אורבים
ובראותו אל כאים עפולס בעצמיו ונבוריו עצומים אשר לו דוק אמר בלבו
שכח אל מדת חסדו חסד אל כל היום והיינו על עשו הרשע כל המזמור שהחריב
בית קדשנו ואומר שכח כענין שאמרו אומרים למה לנצח תשכחנו וקול אומר
שכח אל והסתיר פניו בל ראה וזה יהיה לנצח ומילת בל ראה לשעבר אובד
דבקה עם לנצח ראם בן הולך כל ירא' דוק ועוד י"ל בהי דהסתיר פניו מקי
דבקה ואנכי הסתר אסתיר פני אבל קודם שהסתיר פני ראה לזה אמר בל
ראה קודם שהסתיר פניו מה שעתיד להיות לנצח דוק י"ל דרך האמת לנצח
היינו מדת נצח שהיא קו הימין חוץ של חסד ואמר שכח אל מדת חסד
והסתיר פניו בל ראה והאיר והשפיע במדת נצח דוק ונמה ה' מדת רחמים
דכתיב אל מדת חסד חסד אל כל היום נשא ידך והשבע כשמך לגאלנו כמו
כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם אל תשכח ענוים דוק ועוד
י"ל נשא ידך שהכתך בסוד היתה על יד ה' כמו שפי' בספר מגיד מישרים
בפסוק וא"ל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים משום דויאכלו
וישתו וידוע מרז"ל כל מקום שגלו שכינה עמהם אם כן נשא ידך הגבה
אותה ובשאר אל תשכח ענוים כי אתה בקפתי ואל זה אמיץ אל עני
ונכה רוח דוק ועוד י"ל זה הענין באופן אחר ידוע כי שם אדני רומז
בשכינה דינא דמלכותא ושם אדני בגלות נפרד יד' בא כמו שפי'
בפסוק שלח נא' ביד ואחר כך השלח שלח לגאול את בניך וזש' נשא
ידך וחבריה עם בא ויהיה שם אדני שלם ובי קיימא יש השנים כדור
מפרידין אותיות אדני לזה אמר אל תשכח ענוים וענוים ירשו ארץ והם
מייחדים מה שמפרידין הרשעים כי לכן נקרא עניה על ה' הפך
גאוה גא' וה' כי אלו מפרידין בין ו' לה' ואלו מייחדין דוק על מה ועל
כיאץ רשע ואירף שם אלהים כמו שפי' בפסוק עד מתי אלהים יחרף צר
פי' עד מתי יאמר כי שם אלהים יחרף צר דהיינו טיטוס הרשע דאמר אי

אלהימו צור חסיו כי אמר בלבו לא תדרוש עוד עמך ישראל וכבר המאמר
וגעלתם דוק ועוד י"ל כדרך רמז אמר כי בלבו מה שהוא חושב בלבו לא
תדרוש ובכר פי' נ"ל כי בלב שייך לדרישה כדכתיב כי כל לבבות ה' דורש
דוק ועל מה הוא הרעומת המשורר להקב"ה' למה אתה נושא ידו ומוליא תחלית
גדולתו ואז יראוהו אנשים כי על מה ולמה נאץ רשע אלהים אם לא לפי
שאמר בלבו לא תדרוש דוק ועוד י"ל שהוא נסיון קיומו לומר על מה ומה
מה נאץ רשע אלקים ואמר בלבו לא תדרוש כלומר הנקם מאדם דוק
ראיתה כי אתה וכו' פי' מקושר עם הפסוק הקודם על מה ומבין כח לרשע
כח כי נאץ אלהים ואמר בלבו לא תדרוש ראית גלוי וידוע לפניך ואתה
ראית כי העמל דוה לפי כי אתה עמל וכעס הבית ומשנית עליהם לתת בידך
פי' רש"י ז"ל אתה כו"ל יד לרשעים להצליח ברשעם עליך יעזוב ישראל שהם
חלק שוכים משלם שתריב ריבם ותעשה דין ברשעים לא כמי עליך והסימנך
ועוזרתך יעזוב ומתעזר ישראל שהם חלק כמו עזוב תעזוב עמו כי אתה
פזרתם כי יתום אתה היית עוזר לפנים כימים ראשונים דוק ועוד י"ל על
פי' דברי הראב"ע י"ל ראית מה שנאץ רשע אלהים כי אתה עמל וכעס
לתת לרשע הגזל בידך להפרע ממנו
שעושה הרשע תכינו לתתו בידך נתת לנצח כי ודאי ראית הכל עליך
הפך הרשע שאומר הסתיר פניו כל ראה לנצח כי ראה כי יתום אתה היית עוזר
ובסבילך וסיבתך יעזוב הרשע חילך כי ראה כי יתום אתה היית עוזר
ומעזוב חלכה הייבו יעזוב להם שלא ימיתם ויהרגם כי יירא ממך דוק
שבור זרוע רשע דעוזר לרשע כי זרועות רשעים תשברנה כי הם סיבת
רשע הרשע להיותם זרוע לו ובוטחים יד לפושעים וכיון שתשבר זרוע רשע
הנה הרע משקדרוש רשעו כל המצא כי כל רשעו הוא מזרועו דוק
ועוד י"ל כי הרשע מתייסר בשרואה רשע אחר שנשבר זרועו כמו שפי'
בפסוק כי לא אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע וכו' וגם' שבור
זרוע רשע אחר ואז ורע בשקדרוש רשעו כל המצא בו רשע שישוב
בתשובה ויוסר מרשע חבירו ולפי זה היו תדרוש ותמצא היו הנוכחית לירע
ויתא' היו הנקבה לזרוע כי זרוע הוא נקבה והכי פי' תדרוש זרוע חד
הרשע רשעו לעשות כל תמצא זרועו לעשות רשעו כיון שנשבר דוק
ה' מלך עולם ועד כימי שאבדו גוים מארצו והם עמלק כמרז"ל אין גוים
אלא עמלק שנאמר ראשית גוים עמלק ולפי זה אני אומר כי כל המזמור
מדבר במלכות אדום הרשעה וגם' נעיל קומה ה' אל נשא ידך והרגם

כמתרגמי קוש ה' ק"ש שבועת ידך ולפאורר דייבו שבועת ונאמר שנשבע
הקב"ה לגאול את ישראל כמו שפי' בפסוק לפני הנ"ל וגו' אמנם כראה
לפי הפנין דהיינו שבועת למחות זכר עמלק דכתיב כי יד על כס יה מלחמה
לה' בעמלק מדור דור וזש' ה' מלך עולם ועד כיון שאבדו גוים זה עמלק
מארצו כדכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה
תאות ענוים דהיינו תאות לבם כדכתיב תאות לבו נתת לו שמעת ה' מה שהם
מתאוים בלבם ודאוי היה לך לתת תאותם ורצונם ומה' תכין לבם כמה
שבקאוו בלבם כי חפץ אתה בהם כמה שתקשיב אזנך תפלתם ולא תצרכם
תאותם עד שיתפללו בפיהם כדי שידעו כי מאתו אתה לשמוע תפלתם
ויש' תכין לבם בתפלתם כדי שתקשיב אזנך תפלתם ויש' תכין לבם שיהיה
לבם נכון בטוח בה' כדי שתקשיב אזנך תפלתם כי זכה ישעים קונכה
והכין לבם לא בתפלתם דוקא קאמר כבראה מעוז דל אלא תכין לבם בכל ענין
שיהיה נכון לבם בטוח בה' וכיון תקשיב אזנך דוק ויש' תאות ענוים שמעת
ה' ומה היא תאותם כי תכין לבם לעבודתך ולכן דין הוא שתקשיב אזנך
כיון שכל תפלתם ליראה שמך להכין לבם ליראתך ועו' תקשיב אתה
שיא תן המבוזית וזהו בכון שהיא קו דנקבה כי אוזן היא בקבלה דוק
לשפוט יתום פי' תקשיב אזנך תפלתם לשפוט יתום אלו ישראל יתומים דייבו
ולין אב ודך כדכתיב אל ישוב דך נכלם בל יוסיף עוד הרשע הגזל הוא
עשו הרשע לערוץ אנוש מן הארץ לשפוט דייבו לעשות משפטו דוק

מזמור יג' למנצח מזמור לדוד עד אנה תשכחני וכי נצח בתמיד וכי
כוונתך להשכיחני נצח ודאי כי לא תשכחני נצח ושין שב עד אנה
תשכחני גם עד אנה תסתיר את פניך ממני כדכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני
ואמר ממני בלשון אין אתה בסתר כי מלא כל הארץ כבודך אלא ממני אתה
נסתר לפי כמו ממני תסיבתי כי אתה אינך מסתיר פניך ואתה מאליו נדבק
בנו אלא ממני ומסיבתי בעונותי אתה מסתיר פניך כמו שפי' בפסוק ולא
חשכת את בנך את יחידך ממני ובפסוק צדקה ממני ובפסוק רבים הצוים
האלה ממני ובפסוק הב' לבי מרודפי כי אמצו ממני ובפסוק ולא הלכתי בגדולות
ובנפלאות ממני ובמה דוכתי עיין שם ורש"י ז"ל פי' עד אנה ארבעה פעמים

מלכיות ובשביל כל ושרש נאמר בלשון דקודק עד אנה אחד והיה מושך עצמו
ואחרים עמו לומר עד אנה ה' תשכחני נצח ותסתיר את פניך וכו' אלא ודאי
רמז כנגד ד' מלכיות וכל אחד כאומר למעלה דוק' עד אנה אשית עצות
בנפשי היינו בגולה וקדר שבקי מעני כהקיימן בנפשי איכה ארעה ואריכין
בגלות גם עד אנה אשית יון כנגדי יומם ואמר יומם לרמוז כי עד אנה
אשית עצות בנפשי הוא בגולה עד אנה ירום אויבי עלי בסיבתי כי ודאי עלי
ובסיבתי הוא מקרותם כמו שפי' בפסוק רבים הנים האומרי ממני דוק ו'
הביטה ודאה ענני ואיך נקרותם אויבי עלי ועננני ה' אלהי כי אינו נאה דיד
כי זכות אלא כי אקרא אלהי כאומר כי כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שיקרנו
בבריתך די לזכות אותנו אי כמו ד' מדת רחמים כמשיך לכו מדת הדין
כמו שפי' בפסוק זכור ה' מה היה לנו עיין שם הדרך עוני מתה שחשבו
בחרבן בית המקדש דכתיב ועל אלה חשכו עינינו פן אישן המות כי המות
בקריאת שינה כתיב הקיצו ורננו כי המתים הם ישנים דוק' פן יאמר אויבי
יכלתיו יכולתי לו, יאמר כי הוא יכול לו ולא יאמר כי עוני עשה בענין לולי
כעס אויב אגור פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה צרי הצוררים לי בקום
עשה כי האויב הוא כעס וצר הוא בקם עשה כמו שפי' בפסוק הן צריך
נחם אויביה שלא יגילו כי אמוט מדרך הטובה ואמעט כי אין יוכל לו חק
ומיהו קשה למה כתוב בקרא לשון יחיד ובצרים לשון רבים והמקרבים פירש
אויבי על יצר הרע דלמא יאמר יצרא בישא אשלטיה ופתח דבקרא לשון יחיד
ואם כן יל' עד אנה ירום אויבי עלי זה יצר הרע והכוונה לצמוק להקב"ה שנקר'
יצר הרע ממנו ויבא זמן שכלתי המות והסירותי את לב האבן מבשרכם ולפי
שיצר הרע ושעבוד מלכיות מעכבים בגאולה ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד
מלכיות לכן אמר כנגד יצר הרע פן יאמר אויבי יכלתיו וכנגד שעבוד מלכיות
אמר צרי יגילו כי אמוט דוק' ואני בחסדך בטחתי על מה החסד בענין לא לנו
ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך וגו' יגל לבי בישועתך כי הישועה היא
שלך ואמר לא אשירה בפה בקול רם כיון כי הישועה היא שלך ולא שלנו אך
אשירה לה' כי גמל ועשה חסד עמדי על בסיבתי כי אני הבאתי את
הישועה כמז"ל בפ' דברכות מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין
האומות הרי כי יש זכות שמקיימים הישועה על כלומר בזכותי כי שני

זמנים יש לגאולה דהיינו זכו אחישנה לא זכו בעתה כמו שפי' בפסוק לכי
הגולה וגו' עיין שם וכי לא זכו בעתה איכא קץ לגאולה אחרת כי כל בעתה
ולא אחישנה ועוד פי' לה' הישועה והם הגאולים גאולי ה' לא זכו כי הם יהיו
גואלים בכ יכול שיאמר הקב"ה בשבילי הושעתי לי ושני כמו שפי' בפסוק יאמרו
גאולי ה' וגו' ובפסוק מי יתן מציון ישועת ישראל וגו' עיין שם ועוד י"ל
במדרז"ל תמה זכות ופי' בפסוק כי דרכיו ישרים וגו' שאם זכות אבות תמה
חסד ה' לא תמה וכמו שפי' בפסוק אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי עיין
שם וזש' ואני בחסדך בטחתי יגל לבי גילת הלב בישועתך שם יכול על ישועת
שביכתך במדרז"ל בפסוק אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' כי יש כמה
פסוקים מוכיחים כי ישועת ישראל היא ישועת הקב"ה וכמו שפי' בפסוק ויושע
ה' ביום ההוא את ישראל וגו' אתנם על מה שבוגע אני כי גמל עלי והוציאני
לחירות אשירה לה' אף לא יגל לבי אלא על ישועתו כמו שפי' בפסוק הגדיל ה'
לעשות עמנו היינו שעמהם עיין שם ועוד י"ל על פי מדרז"ל ואני יודע בעצמי
כי אין בי זכות ובחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אתכם הקב"ה לא עשה
כן אלא תלה הישועה בי בזכותי ואשירה לה' כי גמל עלי כשעשה ותלה בזכותי
זהו חסד ה' שתלה בי כי אני בחסדך בטחתי על דרך לה' הישועה על עמך
ברכתך סלה דוק:

מזמור י"ד למנצח לדוד אמר נבל והוא הפלא וקשה והמפרשים עיינו את הצדקה
בענין בכל דבריהם אין אלהים היינו מרז"ל בפסוק השמר לך פן
יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר כל המפרשים עיינו את הצדקה בשכר עז'
וזש' אמר נבל בלבו אין אלהים בשביל כפי העיקר במציאות ה' ולא הוא בלבד
אלא השחיתו התעיבו עלילה כל המעשים נשחתים ותעבים מתועבים והלאו
היו עושים טוב ומועלים בתוכו טוב בענין כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה
טוב ולא יחטא באותו טוב דוק ועוד י"ל אין עושה טוב אין מחזיק ביד יצר
הטוב ואיש לא זכר את המסכן כמו שפי' בפסוק סור מרע זה יצר הרע ועשה
טוב זה יצר הטוב ומאי ועשה להחזיק כחו להשליטו על יצר הרע כמו ויעש
אלהים את הרקיע תיקנו והקבו ועוד י"ל אין עושה טוב זו קריה כמאמר אין מחזיק
ביד לומדי התורה ואין טוב אלא תורה כמרז"ל בפסוק באלמתי דומיה דחשיבי

מטוב וכו׳ והכוונה מי גרם לה״ם כי השחיתו הקלקלו עולה לפי שאין עושה טוב
זו קורה אין מחזיק בידה כי כל זמן שהם עוסקים בקורה ידה מסור בידם כמו
שפי׳ בפסוק ויאמר ה׳ על עזבם את תורתי דוק ועוד י״ל כמרז״ל ודמוב בעניין
עשיית שסומך גאולה לתפלה ואמרו רז״ל בפ״ק דברכות כל הסומך גאולה לתפלה
אינו ניזוק כל אותו היום כמו שפי׳ בפסוק וזכור את בוראך בימי בחורותיך
וגו׳ עיין שם וזש׳ השחיתו הקלקלו עולה וכל המעשים נשחתו ונקלקלו לפי שאין עושה טוב
סומך גאולה לתפלה שאם היו סומכים גאולה לתפלה לא היו ניזוקין דוק:
ה׳ משמים השקיף על בני אדם כו׳ כיון שראה מעשיהם מקולקלים סילק
שכינתו למעלה בשמים כמרז״ל בפסוק רומה על השמים אלהים סלק שכינתך
מבני אדם ומשמים השקיף על בני אדם בנוי דאדם קדמאה אלו כגוני בני
אדם ועיקר קרי שהוציא אדם בכוונו לראות היש משכיל ודורש את אלהים
זו שכינה שהיא בגלות במעוכים כמרז״ל בזוהר ויפן כה וכה וירא כי אין איש
מנהל לשכינה ומחזיק בידה אלא כולם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו דוק
ומיהו קשה דהו״ל השקיף על בני אדם היש משכיל מאי השקיף לראות וי״ל
כמרז״ל בפסוק השקיפה ממעון קדשך כל השקפה לפורענות וכו׳ והכי פי׳
השקיף בהשקפה של פורענות והביא עליהם פורענות לקבלת טוב לייסרם
שיעשו תשובה לראות היש משכיל וגו׳ אחר שייסרם אולי ישובו בתשובה אל
ה׳ ויבאו לדרוש את ה׳ דוק הכל סר פי׳ כולם סרו מאחרי ה׳ יחדו הכל נאלחו
אין עושה טוב סומך גאולה לתפלה כבז״ל אין גם אחד מי שיקבל עליו עול
מלכות שמים שנאמר ה׳ אלהינו ה׳ אחד אי כמו אין עושה טוב מחזיק
ביד יצר הרע כבז״ל אי כמו אין עוסק טוב לא טובות דרכה אין גם אחד פי׳
אין גם טוב אחד דלא קיימא טוב הייכו שם דבר טובות אלא אין גם אחד
אין גם טוב אחד בעולם ממש דוק הלא ידעו כל פועלי און הם אותם אוכלי
עמי כאילו אכלו לחם תמידי ועיקרי כמו שפי׳ בפסוק לכו לחמו בלחמי כי לא
עמי כאילו אכלו לחם ה׳ לא קראו עמי לו עמי קראו ה׳ לא היו אוכלים אוכלי
במשלה קורה ללחם ה׳ לא קראו עמי לו אוכלי עמי כלומר
ועוד י״ל מעיקר דברי הראב״ע ז״ל הלא ידעו כל פועלי און
כי ידענו כי ישראל הם עמי והם לא עשו כלום אלא מפני עשיקי ומפרקי
עמי כידם והם ה׳ לא קראו לומר מה יצא הדבר והוא עשה אלא אומרים
ידינו רמה ולא ה׳ פעל כל זאת וזהו ה׳ לא קראו כמו שפי׳ הראב״ע ז״ל דוק

שם באותו מקום בהיותם אוכלים עמי פחדו פחד פועלי און הנזל נאמר כי אלהים
בדור שיש בו צדיק אחד דור של צדיק ואם כן אפשר כי יש צדיק אחד בהם
שיהיה אלהים עמו וינקם מעמו דוק עצת עני עמי ישראל הביש ומבישים
אותו ומה היא עצתו כי ה' מחסהו ואתם הבישו עצתו נאמר איה אלהיכם כי
הוא מחסה לכם כמרז"ל בפסוק ונראה כשמחכים והם יבושו דוק מי
יתן והיה מציון ישועת ישראל דהיינו כי ציון במשפט תפדה פי'
כי ציון במשפט תפדה בדינא ודיינא אם ישראל חטאו ציון מה חטא ובדין
תפדה ושביה אליה יפדו בצדקה כי הם חטאו וזש' מי יתן והיה מציון
ישועת ישראל שיזכו שיפדו במשפט ובדין בשוב ה' שבות עמו אז יגל יעקב
דהיינו יעקב אבינו שנשאר עמנו בגלות כמרז"ל בפק' דתעניות בפסוק
ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק
וכו' וישמח ישראל אלו בני ישראל ושמעתי כי אותיות ישמח הן אותיות
משיח נאמר עד יבא משיח צדקנו לא ישמח ישראל דוק

ויאמר הן עוד היום גדול וגו' קשה מאי הן דהול"ל ויאמר עוד היום גדול וכו'
ונראה ענין חייל במד שפי' כי הרועים היבין לשון הרע מלבן נאמר שלום
לו והוא עשיר גדול אך הוא כילי וקמצן כי הנה רחל בתו באה עם הצאן ואינו לוקח
רועה אחד וכו' בכל זה אמר יעקב מהפך בזכות לבן כי לא אירא כי אינו
כילי וקמצן אלא משום דרואה כי אתם עושים מלאכתכם רמיה ואינכם רועים
הצאן כל היום כשכירי יום לכן שולח בתו קדש כי הן עוד היום גדול וכו' ובזה
ניחא קושיא אחריני מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלועז בקבוך לומר
השקו הצאן ולכו רעו אלא ודאי כדפי' דוק נשר יל' יותר נכון במד שפי'
כי הרועים זלזלו בכבוד יעקב לומר ואם פינתין את בני והנה רחל בתו וכו'
כלומר כי אינו שכירי יום רועים הצאן ואין אנו יכולים להקפיד מלאכתכם לגד
אמר יעקב עד שאתם מקפידין על דבור אחד ואתם מרמים שלפי חזיר
כי אתם עושים מלאכתכם במרמה שקר אתם אומרים כי הנה הן עוד היום
גדול וכו' ולפי שראיתי אני כי הייתם בטלים ממלאכה דיברתי עמכם דוק

ולא ראו איש את אחיו כשלשת ימים ראשונים ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים במ' הר' דל' קצ"ח ע"ל
ימים אחרים שהיו יושבים ואינם יכולים לקום ובזה אני אומר קושיא אחת
ולכל בני ישראל היה אור ושמעתי במושבותם של מצריים שהיו יושבים ולא היו

יכולים לקור באותה ישיבה היה אור לישראל כי על ידי זה יצאו ברכוש גדול כמרז"ל
על הפסוק בשלשת ימי אפלה נתן הקב"ה חן העם בעיני מצרים וכו' אך קשה
מרז"ל על הפסוק בארץ גושן לא כתיב אלא במושבותם וכו' וקשה מה נפשך
היה אור סתם היכי הוה משמע אי הוה משמע היה אור בכל מקום סתם אפילו
בבית המצרי אם כן במושבותם למה לי למה היה אור סתם דמשמע בכל
מקום ואי הוה משמע דוקא בארץ גושן אם כן היכי קאמרו בארץ גושן לא
כתיב וכו' ולמה לי למימר בארץ גושן כל כמה דלא כתיב במושבותם בהדיא
מכח קרא יתירה אלא היה אור סתם לא הוה שמעינן אלא בארץ גושן וי"ל דאי
הוה כתיב היה אור סתם אפשר למימר ואיכא למימר הכי והכי נמי מפרש
דלימא קרא בהדיא בארץ גושן כלומר היה אור בארץ גושן למעוטי בארץ
מצרים דוק ועוד י"ל דהאי בארץ גושן לאו דוקא ואין פירושו דלימא קרא בהדיא
בארץ גושן אלא כלומר משום דבעל המאמר בעי לפרש במושבותם של מצרים
ומסקנא דלא כימא איפכא במושבותם של ישראל דוקא דהיינו בארץ גושן לזה
אחר בארץ גושן לא כתיב כלומר על לנכח למימר לפרש האי במושבותם
בארץ גושן דאם כן למאי דנכתב אפקיה בהאי לישנא דבמושבותם למאי
בארץ גושן דאם כן בני ישראל לא היה ביד
בארץ גושן כדכתיב רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל לא היה ברד
אלא ודאי במושבותם של מצרים דוק ומיהו קשה השתא למאי קשה למאי
היה אור בארץ מצרים ולמאי דנכתב אפקיה בלשון במושבותם וי"ל דאפילו
לבני ישראל היה אחושך בארץ מצרים ודאי ולא היה להם אור אלא במושבותם
שהיו יושבים במצרים אבל בארץ גושן לא שייך במושבותם אלא בכל ארץ
גושן סתם דוק ועוד י"ל דהכי פי' על' האי במושבותם רבוי הוא לרבות מושבות
מצרים ולא מיעוטא היא למעוטי במושבותם דוקא היינו בארץ גושן והקברא קולא
מסברא דמהיכא תיתי דהיה אור במצרים דהוצרך למעוטי דוק כי הוא חידוש
ועוד י"ל בארץ גושן לא כתיב אין פירושו דלימא קרא ולכל בני ישראל היה אור
בארץ גושן אלא לימא בארץ גושן דוקא ולימא הכי ובארץ גושן היה אור
וכבר ידעינן אשר שם בני ישראל אלא ודאי תדע והכי קרא ולכל בני
ישראל היה אור במושבותם משמע דבמקום עצמו שהיה חושך למצרים היה
אור לכל בני ישראל במושבותם של מצרים בעצמם הכל ולא קמו איש מתחתיו"

היפלא

היפלא מה׳ דבר בפי הפשט הוא תימה דמאתה דיתרעם הקב״ה על שרה שצחקה כאילו זה דבר פלאי וכתבנו שקלד ולזה אמר היפלא מה׳ דבר וכו׳ ומיהו קשה דא״כ לא הול״ל היפלא דמשמעתין היפכו אלא הכי הול״ל הקצרה יד ה׳ דבר וכו׳ לכן נראה דקרא קושיות הוו חדא למה זה צחקה וגו׳ באומר לא האמינה ועוד שצחקה בקרבה כאילו מסתירתנפשה מהני ופי׳ היפלא מה׳ דבר כי כל נבכות דורש ה׳ ולא יפלא מהני מאומה דוק ועוד י״ל משום דהקב״ה שינה מפני השלום ואמר למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד והיא לא אמרה אלא ואדוני זקן ונקיירא הקב״ה דלא [illegible] שרה לומר דנעלם מעיני ה׳ דבר כמו שאמרה ואדוני זקן ולא קבין וידע כי מפני השלום שינה הקב״ה לכן רמז הכתוב היפלא מה׳ דבר שתבין שרה כי לא יפלא מה׳ דבר וכי הוא יודע כי היא אמרה ואדוני זקן והקב״ה שינה מפני השלום דוק ובפירוש כמו שפי׳ בשם הרב ז״ל הה׳ בפסוק ותכחש שרה וכו׳ כי שרה כיחשה באומר לא היו דברים מעולם והדברים היו כמשמען לאמר אף צחקתי אבל עיקר כוונתה היה לא אמרתי כן ואני זקנתי אלא ואדוני זקן ולמה כיחשה סתם ולא פירשה דבריה כי יראה מאברהם שלא יעשה מחלוקת עמה כי לכן שינה הקב״ה מפני השלום וכו׳ עיין שם אם כן בזה ניחא שהוצרך הקב״ה לומר כן היפלא מה׳ דבר לגלות אוזן שרה כי מה שאמר ואני זקנתי הוא כי שינה מפני השלום ולא תטעה שרה כי נעלם מה׳ דבר שאמרה ואדוני זקן דוק..

מזמור קח׳ שיר מזמור לדוד נכון לבי נעמך אלהים כמו שפי׳ בפסוק תכין לבם תקשיב אזנך פי׳ תכין לבם להיות לבם נכון כמו כן ובזה תקשיב אזנך לתפלתם כי התפלה רצויה ואתה מתאוה לתפלת צדיקים וז״ש נכון לבי אלהים עמך לשירה ולזמרה לך על זה שזכיתי להיות נכון לבי אף כבודי ישיר ויזמר לך על כך כי נכון לבי דוק ועוד י״ל אף כבודי נכון לך אלהים דהיינו כבוד מלכותי נכון בידי ועל כן גם כן כי נכון כבודי לשירה ולזמרה וניחא בזה דהוא מקשר עם הפסוק הסמוך עורה כבודי דהיינו כמו״ל שהיה יצרו אומר לו דוד אתה מלך וכו׳ ברא״פירש כמעוך כמצא ראה כבודי נכון לך אלהים להודות לך דוק.. ורש״י ז״ל פי׳ אף כבודי הוא מה שאני משורר לך דבר אחר אף כבודי אף לפי כבודי לא אמנע לשורר לך ולא אחלק לעצמי כבוד והבל לפי דבר אחר שפי׳ רש״י ז״ל ניחא

כמו דמקושר עם הפסוק הנמשך עורה כבודי וכו' כי לא היה חש על כבודו לפני כבוד
שמים כדמפרש ואח"ז עורה כבודי וכו' דוק לכן כתב הראב"ע בקיצור אל כבודו
נכון כדין לכן שמאחרי ויגל כבודו ורמז משה אמר את כבודי קודם עין כו' והבל
יאת כבודי חוזר לנכון לפי אלתשירה ואזמרה את כבודי קודם דוק .. עורה
הנבל וכנור להעיר לי כחצי הלילה ואז חצות לילה אקום להודות לך ואחר כך נימשך עד
השחר ואעירה שחר ולא יעיר לי השחר כדרך שאר מלכים המעורים בשלש
שעות היום ולכך היה לדוד עד שלש שעות היום הוי לילה כמו שפי' בפסוק קדמו
עיני אשמורות וגו' ובפסוק ימים על ימי מלך תוסיף וכו' ונראה דמקושר עם
הפסוק הקודם דמפרש ואח"ז אך את כבודי נכון לומר לך בכנור כי הנה עורה
הנבל וכנור אעירה שחר ועורה כבודי כמזכר במקום אחר דוק ומתוך דברי
הראב"ע ז"ל עורה מעצמך הנבל וכנור ואם לא קמי מעצמך אעירך אני כשחר
ומלת אעירה יחזר לנבל וכנור לא לשחר דלא שייך אעירה בשחר אלא בנבל
וכנור דכתיב בהדיא עורה הנבל וכנור דוק אודך בעמים ה' דהיינו כל העמים
הבוחרים בך ואזמרך בלאומים אלו מלכי העמים ואין לאומים אלא מלכים
שנאמר ולאום מלאום יאמץ כמו שפי' בפסוק ישמחו וירננו לאומים וכו' דוק
והראב"ע ז"ל פי' לפי שאמר אזמרך כשחר במפקרים אמר גם אזמרך ביום בלבני ..
כי גדול מעל שמים חסדך פי' רש"י ז"ל והכתוב אחר אומר עד שמים פי' רז"ל
כאן בעושים לשמה כאן בעושין שלא לשמה פירוש בעושין לשמה הוא חסד גדול
מעל שמים למעלה למעלה יותר משמים כמו שפי' בפסוק והגדל חסדך אשר
עשית עמדי להחיות את נפשי דהיינו חסד גדול שבחסד עד שמים מעל שמים
ואמר שמדבר עם המלאך על שם המשלח קאמר אבל שלא לשמה עד שמים
עד ולא עד בכלל וביאה דהיינו מרגל למיימינים בה אורך ימים חוכא וכל
שכן עושר וכבוד ואורך ימים הוא מעל שמים למשמאלין בה עושר וכבוד
אבל דהיינו עד שמים אורך ימים לבד דהיינו מעל שמים דוק רומה פי'
רז"ל שראה דוד דורו להוט אחר לשון הרע אמר מה השכינה עושה בארץ
רומה על שמים אלהים סלק שכינתך מהם ולפי זה רומה היינו כתרגומו ..
רומה על שמים אלהים כלומר הגדל חסדך מעל
אקרומם ועוד י"ל רומה חסדך על שמים אלהים כלומר הגדל חסדך מעל
שמים ונראה דמקושר עם הקודם כי גדול מעל שמים חסדך וגו' ולזה אמר
רומה חסדך הכל על שמים אלהים ועל כל הארץ רומה כבודך ומלת רומה

מושך עליתו ואחריתו כלומר ורומה על כל הארץ כבודך ומלת כבודך
קאי שכינתך ועוד י"ל כמ"ש רז"ל למה נקרא מלך הכבוד שחולק כבוד ליראיו והיינו
מלבי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו הרי כי כבודו הוא מלבושו כמו
שפי' בפסוק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' ופי' רומה על
כל הארץ כבודך שאתה חולק לבשר ודם לפי שיש בהם יראתך דוקא ועוד י"ל
לפי שכבודו מחולל בגוים מתחלל שיתגלה כבודו כדכתיב ונגלה כבוד ה' ולכן
אמר רומה על כל הארץ כבודך דוקא למען יחלצון ידידיך כדי שיחלצון ידידיך
הושיעה ימינך היא ימינך שהיא אחור דכתיב השיב אחור ימינו מפני אויב
כמו שפי' בפסוק דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך עיין שם ועיין לו [בדין?]
כישועת ימינך ורש"י ז"ל פי' וענני שכל עמך וידידיך תלוין בי ולמה זה לא דקדק
הושיעה ימינך אלא כלומר למען יחלצון ידידיך ענני ולפי שענייתו תלויה
בימין ה' רוממה לזה אמר הושיעה ימינך ועננו דוקא והיה כחא כי מלת
וענני קרי ועננו כתיב ועננו לומר כי הם תלוין בי וכיון שבענני הוא לי
באולו עניתנו כולנו וזהו ועננו דוקא אלהים דבר בקדשו שאהיה מלך אעלוזה
כדבריו כי לא ישוב אחור אחלקה שכם אחלקה ארץ אויבי לישראל שכם חלק כמו
ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך וכן ועמק סוכות אמדד ובמזמור ששים
פי' רש"י ז"ל עוד כענין אחר עיין שם לי גלעד וכו' פסוק זה יתכן בדרש מרז"ל
במזמור ששים בכמה פנים עיין שם ועיין שם בראב"ע ורש"י ז"ל מי יובילני
עיר מבצר ובמזמור ששים כתיב עיר מצור פי' רז"ל עיר שמצירה לישראל
עיר שמבוצרת בצורה גדולה השמיר [חוד?] ואמר מי נחני עד אדום שהכתי
בהם בניא מלח שמונה עשר אלף כלומר ומי שנחני עד אדום הוא יובילני
עיר מבצר כן פי' רש"י ז"ל והוא על דרך הושיעני מפי אריה ומקרני ראמים
עניתני עיין שם הלא אלהים זנחתנו עתה בגלות החיל הזה ואיך [יוצא?]
בצבאותינו לעזרנו כדכתיב כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וכו'
וקשה מה צורך לומר אלהים שני פעמים דהכי הוה ליה הלא אלהים זנחתנו
[ובולנו?] ולא תצא בצבאותינו מאי ולא תצא אלהים דבאלהים עסקינן ועל דרך
האמת יוכל לומר דאלהים ראשון בבינה או בגבורה ואלהים שני במלכות
ולא תצא אפשר שהיא קאי [illegible] למלכות או קאי הנקבה הנסתרת מדבר
למוכח עם הנוכח ואומר ולא תצא אלהים השכינה בצבאותינו דוק

הבה לנו עזרת מצר והוא עזרת יקו הנקבה כמאמר עזרה כנגדו קשה בה פגם
נקבה ולא ימוד אדם כי שוא תשועת אדם ועוד י"ל ענין בכון כי יקוו עזרת יקו
הפתיכות ואמנם רמז כהיכ מצר רמז כי יקהיה העזרה פתשכה מצד לצד
כמו שפי' בפסוק וראית בשביה אשת יפת תואר עיין שם באלהים כשיצא
בצבאותיכם בעשה חיל בעזרתו בצאת חיל למלחמה ולא שאנחנו בצאת למלחמה
אלא הוא יעשה הכל והוא יבוס צרינו כענין כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו
ה' אלהיך בידך וכענין ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד ובאלים הדברים על
דרך האמת כי באלהים רכיבה מדבר ואומר באלהים דמלבוש בעשה חיל
הוא יבוס צרינו ראשי לא כן הוא כך נעשה חיל ואחד הבוס צרינו דענפי
אלהים מדבר זולת אם בהרש כרוחק להפך פניו כנגד ישראל ואמר באלהים
נעשה חיל וכו' ומאחר על דרך האמת ניחא מפי כדפי' דוק ::

עיין בס' נשא דף שנט ב'

רחוק ה' מרשעים שאם יקראוהו רשעים לא יענם אלא ותפלת צדיקים
ישמע אם יבאו צדיקים להתפלל על הרשעים אעפ"י שהוא רחוק
מהם מן הרשעים בזכות הצדיקים ישמע תפלתם של צדיקים עליהם בזמן
ירבעם הנביא שהתפלל על ירבעם והשב ידו ותהי כבראשונה דוק אי נמי
ותפלת צדיקים ישמע כלומר אעפ"י שרחוק ה' מרשעים הקב"ה יש לכם
שיתפללו עם הצדיקים ותפלת צדיקים ישמע כמאמר ובזכות הצדיקים יקבל
תפלת הרשעים כמו שפי' בפסוק ברצות ה' דרכי איש וגו' ועוד י"ל כמרז"ל
ובפלגנו אני ועמך כלום שלא תשרה שכינה באומות העולם וזש"ה רחוק
ה' מרשעים שאינו משרה שכינה בניהם ותפלת צדיקים ישמע שמבקשים
שלא תשרה שכינה על האומות דוק ועוד י"ל כמרז"ל כל תפלה שאין בה פושעי
ישראל אינה תפלה כמו שפי' בפסוק סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה'
קול בכיי וזש"ה רחוק ה' מרשעים פושעי ישראל ועכ"ז הם צריכין לתפלת
ה' תפלת צדיקים ישמע בזיקת הרשעים בדוקם בתפלת הצדיקים דוק ::

וכפרט כמרז"ל מאי ותהי
כבראשונה מפסח ויק
ואם כן היה דין שלא
ישמע תפלתו ועוד י"ל
ותפלת צדיקים ישמע
דייקו דהקב"ה גם אל
הבכיי וגו' שער השמע
השמים וגו'

ועוד ראיתי קחת השמש מקום המשפט ר' שעומד המשפט דהיינו בידו
של הקב"ה' כמרז"ל בסדר שופטים שני דברים בידו של הקב"ה' דין
והנפש שנאמר ואחז במשפט ידי והנפש שנאמר אשר בידו נפש כל חי
אמר הקב"ה' הנפש והדין בידי שמרו את הדין ואני אשמור נפשותיכם מתוך
כי מקום המשפט דהיינו ביד שמה הרשע והחיוב לחייבו בנפשו מיד ומן
ומקום הצדק דהיינו כמו דהקב"ה צדק מלאה ימינך כמרז"ל במדרש של
ה' מאוי רשע וכתיב קחו רשעים הקב"ה ועוד
וכם ועוד ותפלת צדיקים ישמע שהתפללו אל ה' מאוי רשע וכתיב רשעים
י"ל מרשעים עזי פניו שבקרא רשע שנאמר העז איש רשע כמרז"ל כדרקדק ל' בקרא רשעים
וכו' ואוספה כלפי שמיא מהניא ועוד כי תפלת צדיקים ישמע דכתיב ועזי פניו ישובא ופי' רז"ל ישנה

ועוד י"ל ועוד כי תפלת צדיקים
ישמע שמתפללים אל הקב"ה
ה' מאוי רשע לפי שכתוב
קחו עמכם דברים וכתיב ואוספה
עמכם שמע ה' אל האור
רשעים הקב"ה כי האותיות
קחו עמכם דברים ונפש
רשע אוהב רע וזש"ה רחוק
ה' מרשעים ניחא האור

עיין בס' נשמת דף קד ע"א

שמה

שתה הרשע דהיינו הקורה דכתיב מימינו אש דת למו ואוי להם לבריות מעלבונה של תורה אי נמי כמרז״ל בפ״ק דע״ז דקורה דכתיב בה אמת דכתיב וקורתך דף ד׳ ע״ב אמת בשעה שעוסק בקבלה בתורה דין דין אמת לאמיתו הדין את הדר עיין שם במצ״א כי שתה הרשע והחיוב, ועוד י״ל כמרז״ל כי הפסיד בקריאת צדקה ואמר כי הדיין שאינו דן דין אמת חוטא ומרשיע בכל מקום המשפט אם עושה משפט שתה הרשע ומקום הצדק שעושה פשרה שתה הרשע כי גם בפשרה צריך ליזהר איך דן שלא יעשה עול לזה יותר מזה דוק, ועוד י״ל על דרך צדק ילין בה ועתה מרצחים עיין שם אשר מקום המשפט שעשו משפט מרצחים להרוג בו ביום מיד ולא הלינו המשפט שתה הרשע ומקום הצדק שהיה להם לחקור כשעה שתה הרשע כי צדק ילין בה דוק, ועוד י״ל כמרז״ל כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט וכו׳ זה הנותן צדקה לאשה בסתר ומביא עצמו לידי חשד או הנותן ברבים לבן טובים ומלבין פניו ברבים שטוב לו שלא יתן וזש׳ מקום המשפט שאדם דן הדין שתה הרשע ועושה עבירה ורשע דהיינו להקדים שום דין לחבירו והתורה אמרה בקטן כגדול תשמעון ועוד כי בזה מספקתם מענות חבירו כמרז״ל ומקום הצדק שאדם עושה צדקה שתה הרשע כגון הנותן לאשה בסתר וכו׳ כנז״ל דוק ..

כי אמת יהגה חכי ותועבת שפתי רשע לחייב ולהרשיע שום אדם ואם כן מוכרח אני לדבר שקר מפני השלום היינו מרז״ל משנים מפני השלום כי כן מצינו בהקב״ה ששינה ואמר ואני זקנתי שלא להרשיע את שרה עם אברהם שיקוטט עמה אברהם ועוד י״ל ותועבת שפתי לדבר אמת במקום שיש רשע וחיוב נפש כגון שלא אצבע ודבר און שמצוה לדבר און להציל אדם על דרך שפי׳ בפסוק לא תלך רכיל בעמך וגו׳ עיין שם

משלי סימן י׳ משלי שלמה בן חכם ישמח אב כאמרתו נותר כי זכה לבן חכם כמ״ש נ״ש שער ב׳ כי בזכות האב זכה לבן חכם דהיינו דמוקיר רבנן כמרז״ל בפ״ב דשבת מאן דמוקיר רבנן הויין ליה בני רבנן אי נמי בזכות שמכניס עצמו על דברי תורה כמרז״ל בפ״ק דברכות לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וכו׳ כמוספ׳ כמרז״ל בפרק התפלה מלאך הממונה על ההריון וכו׳ חכם או טיפש וכו׳ בעל העולה כי בזכות אביו זכה לבן חכם ולכן בן חכם ישמח אב ולא אמו אבל בן כסיל תוגת אמו כי קולין קלקלתה בה לומר מבטן אמור לא יצא כרוך בענין אריך המדרש

וכן פי׳ בפסוק ואם כרע יקללו והלא אי היה כאמו הוי׳ כדין לבטל מפני שם: השלום קלא ואמר לא ידבר .. ועוד י״ל כמרז״ל בפ״ק דכ״ד דף יו ע״ב בקידושין אמת ולבסוף רב חסד נוש ויש כי אמת יהגה חכי מתוך קודם שפתי רשע ולכן לבסוף רב חסד ועיין פסוק חיבו ומוקדים היינו כי אמת יהגה חכי וכו׳ מוחזרים היינו ולבסוף ורב חסד ..

כמבואר ומה׳ בן חכם ישמח אב כי האב משער ערך החכמה ועוד כי מתוך שהוא
חכם מולידו עמו בבית המדרש והכל מאשרים אותו אשריך שזכית לבן חכם ובן
כסיל מוסגר בבית המיד והוא תוגת אמו והיותר פי׳ הפסוק על ישר׳ כשהם צדיקים
נקראו בן חכם ומעשים רמזנו ישמח אב כביכול הקב״ה שמח להטיב אותם דכתיב
והיה כאשר שש ה׳ עליכם להרבות אתכם ולהטיב אתכם וכו׳ ונמצא כי ישמח אב
רומז גם כן רב טוב לבית ישר׳ כי זו שמחתו להטיב אותם ובן כסיל תוגת אמו
זו השכינה ובפשעיכם שולחה אמכם ונודם(?) נלוה לשכינה דוק ומיהו קשה לכל
הפי׳ דהוליל ובן כסיל ודאג אמו רומזת דישמח אב או הוליל שמחת אב רומזת
דתוגת אמו ועוד קשה דהוליל ישמח אביו רומזת דאמו או תוגת אם רומזת דאב
ומיהו לזה יל׳ דגבי אב לא כתיב אביו בייחוד כי מי יודע אך לגבי אם כתיב אמו
כי היא אמו ודאי בלי ספק ודוחק ועוד יל׳ כמו״ל את אמך לרבות בעל
אמך לזה אמר אב סתם אפילו אינו אביו ודאי אלא שם אב דקיימא שהוא
בעל אמו מש׳ אפילו הוא ישמח ובן כסיל וזה אינו אביו אלא בעל אמו ולכן
לא איכפת ליה מבן כסיל זה כי אינו בנו אלא תוגת אמו דוק ורול פי׳ סולקינו(?) בן חכם
ישמח אב זה יצחק שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ובן כסיל תוגת אמו זה ישמעאל
ואפשר דרמז הכתוב דאפילו אברהם שנקרא אב סתם דכתיב כי אב המון גוים נתתיך
ושמחו בן חכם ולא ישמח אם דקיימא ישמח מגוכו(?) כשיצא ישמעאל לתרבות
רעה ובכעור אברהם מאד על שיצא לתרבות רעה כמו״ל בשמוע רבה פר׳
וירע הדבר מאד בעיני אברהם על שיצא לתרבות רעה ופי׳ במקומו שהרע בעיניו
מאד הדבר לפי שהוא גרמא שלא הוכיחו ולא רדהו ביסורים כמו״ל במדרש שם
ומיהו קשה אם כן מאי קאמר ליה הקב״ה אל ירע בעיניך וכו׳ והלא ראוי לו שירע
בעיניו מאד שיצא לתרבות רעה בסופו וי״ל דאהא׳ דבדין הוא שירע בעיניו על
שיצא לתרבות רעה ולכן לא כתיב אל ירע בעיניך סתם אלא פירש על הנער ועל
אמתך פי׳ שהיה ירא אברהם שיצא ממנו פסולת ויתחלל שם שמים כי לנער הוא
מעבר גוים והוא יצא ממנו עובד ע״ז לזה נחמו הקב״ה כי הולך אחר הקלקלה
מקולקלת כהגר הא ראיה כי ביצחק יקרא לך זרע ויצא צדיק נמצא שבהיות
יצחק בן חכם צדיק ישמח אב ודאי ישמח אביו כי שהוא צדיק גיל יגיל אבי
צדיק ועוד כי הוא קבלתו לכבו כי יקלט קלקלת ישמעאל באמו ובן כסיל תוגת
אמו זה ישמעאל שגירשה אברהם מביתו בחוסר כל בסבל ישמעאל בבה דוק

ועוד

ועוד י"ל ומדקדק דנקט אב סתם ולא אמר אביו והענין כמה שנבין דברי הקב"ה
אל ירע בעיניך וגו' כענין אחר כמרז"ל כי ביצחק ולא כל יצחק יקרא לך זרע וכו'
ולכאורה י"ל שבחינתו לומר כי גם יצחק שהיה עולה תמימה וקדש קדשים יצא ממנו
פסול דהיינו עשו ואז יאמרו העולם אין זה אלא כי קילקלת פגם אדם הראשון גרם
כי לא פסקה זוהמתו עד שעמדו ישראל בסיני ולא יתלו בך כי אתה קדוש וצדיק
ויהא נערער אחריך כיון שביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק בדפ' ועוד י"ל כי
כן זה שיצא לתרבות רעה אינו תחתיו אחר במקומו דהיינו יעקב וביצחק יקרא
לך זרע על שמך יקרא כענין ועתה שני בניך הנולדים לך וגו' והיינו דכתיב
אב ה' אלהי אברהם אביך הרי כי אברהם נקרא אבי יעקב ולכן לא כתיב כי
יצחק יקרא לך זרע אלא ביצחק בתולדותיו יקרא לך על שמך זרע ועוד י"ל
כמרז"ל לא בזכות אברהם מכבשין הים אלא בזכות יעקב וכו' וזש' כי ביצחק ולא
כל יצחק דהיינו יעקב יקרא לך מיוחס אחריך זרע כי במקומו נוצלת ועשו זרע
פסול לא איקרי זרע וזש' בן חכם זה יצחק שהיה חכם וצדיק ישמח אב שנקרא
אב המון גוים כנ"ל וכן בפסוק זה ישמעאל הוגה אותו כי לא בקיים על שם אברהם
אלא אחר אותו כייחוד דכתיב על הנער ועל אמתך והיינו דמסיים המאמר סר
אברהם נתגדל ביצחק אלה תולדות יצחק בן אברהם דהיינו כי אברהם נתגדל
ביצחק לומר כי הוא בנו מיוחס אחריו שהיה חכם וצדיק לא כן ישמעאל שיצא
לתרבות רעה אינו בנו ונראה ענין זה גבי תולדות יצחק לפי שבתולדות יצחק נקברו
כי זרע פסול לא איקרי זרע כנ"ל כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק דוק
ועוד י"ל כמרז"ל בילקוט על הפסוק בן חכם ישמח אב זה שלמה שהיה חכם
ביותר וישמח אב זה הקב"ה שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך וכו' ואם נפרש
כפי הפשט וישמח אב זה דוד אביו הוא ניחא כנ"ל לפיכך זכה דוד ויצא ממנו
בלאו במצא כי שמחת דוד שזכה לבנים חכמים כשלמה ובלאו הייני דכתיב
בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ומה שאמר שהיה חכם ביותר פי' דכתיב ביה
ויחכם מכל האדם אמנם רז"ל דייקי דכתיב ישמח אב סתם ולא כתיב אביו לומר
ישמח הקב"ה כי הוא אב סתם לכל וענין השמחה יען מדכתיב וישב שלמה
על כסא ה' קשה דלא יען מידי וי"ל כדוחק כמרז"ל וכי אפשר לאדם לישב על
כסא ה' דכתיב כרסייה שביבין די נור אלא מה כסא ה' דן כל העולם וכו' מה
כסא ה' בלא עדים וכו' וכיון שהופיע רוח הקדש בבית דינו של שלמה ואמר
היא אמו שמע מינה שמח הקב"ה והופיע רוח הקדש בבית דינו ולפי זה

ניחא דמשכחת כיון דקרא כשלמה שזכה לחכמה ויחכם מכל האדם וכל כך בזכותו
שהיה מקיים אחר דברי תורה כמרז"ל במדרש חזית בפסוק שיר השירים ומייתי
לה דכתיב ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה ולכן זכה לישב על כסא ה' למלך
כמאמר זכה לחכמה להיותן כלא ערים כמו כסא ה' והוא הדין שזכה למלוך על
כל העולם כמו כסא ה' וכל כך על ידי חכמתו וכן כסיל קונה אותו זה המן
הרשע ששמע לעצת אשתו לעשות עץ גבוה ותלה וכל עושרו לא הציל כדאמ'
רז"ל דרשו מתיבות לא יועילו אוצרות רשע דהמן דוק ועיין בסמוך ..
ל"א יועילו אוצרות רשע לפי מה שפי' רז"ל בהמן כדאמ' דרשע הוא כמו אהבת
צדק ותשנא רשע כי לא אל חפץ רשע אתה וכל עיקר אוצרותיו היו לחייב
כלייה לישראל ואמר לא יועילו כי לא הועילו כלום ועוד שאפילו לא לקח הכסף
אחשורוש שאמר לו הכסף נתון לך וצדקה תציל ממות כדאמ' לי עניין כמון על
פי דרכם אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד וכן במרז"ל אשרי
שומרי משפט עושי צדקה בכל עת זה מרדכי שגדל אותה יתומה אסתר הצדקת
וכו' עיין שם וזש' וצדקה דמרדכי שעשה עם אסתר בכל עת וגידלה בבית
תציל ממות הגזירה על ידי המן דבזל ואוצרותיו של רשע דוק ועוד י"ל לא
יועילו אוצרות רשע של גזלות ומתעשר עושר שלא במשפט וממו' וצדקה אם
יעשה מהם צדקה תציל אותה צדקה ממות ופי' רז"ל שתי צדקות הללו למה
וכו' עיין בילקוט על הפסוק ובזה לא יותק דהתם בקב הון דהיינו הון
עתק בצדקה שאינו של גזל ולכן יכול להציל ביום עברה של גדולים והכא
שהן אוצרות רשע לא יועילו ולא יקנה אדם כי כאשר יחנו כן ימעו כי אחרון
זוכה קיבבא וגו' וממו' וצדקה אם יעשה צדקה מהם תציל ממות לפחות ואם
לאחר אפילו ממות לא תציל וי"ל דמיירי שעושה צדקה לשם פעלו כמרז"ל גבי
הגזלנים ומלוי ברבית שעושו צורכי רבים וכו' ולכן יועיל להציל ממות דמעוט
קעביד דוק ועוד י"ל לא יועילו אוצרות רשע כלל אך וצדקה פי' אוצרות
צדקה הון עתק וצדקה כמאמר שהן אוצרות בצדק וביושר יועילו כי תציל
ממות אותה צדקה אותה אוצרות המבונים בשם צדקה דוק ועוד י"ל כי וי"ו
וצדקה מוסיף על ענין ראשון כמו ויהי מקיו מספר דקאי לאל ימות ואל יהי
מתיו מספר עיין שם וכן הכא דתן כי גם הצדקה לא תציל ממות לפי שהן
אוצרות רשע אפילו יעשה מהם צדקה לא תצילהו ממות דוק
ל"א ירעיב ה' נפש צדיק שיבא לידי רעב כי לעולם צדיק אוכל לשובע נפשו
ואפילו בשנת בצורת נער הייתי גם זקנתי וגו' והות בוגדים דקיימו מגו
הכא לעולם בשביל רשעים יהדוף וקוחה הצדיק וכל העולם ניזונים בזכותו כמו

[illegible]

שפי' בפסוק ביבות' שוכב רבו אוכליה וגו' ובפסוק ברצות ה' דרכי איש וגו' ״
ובבראשית רבה סדר תולדות יצחק ריש פ' ס"ד ד"ה קרא ביצחק לא ירעיב ה'
נפש צדיק זה יצחק גור בארץ וגו' והות רשעים יהדוף זה אבימלך פי' אעג'
דהוה רעב בארץ לסקיב וידי רעב בארץ מע"ג אמר לו הקב"ה גור בארץ הזאת
פי' אעפ' שהיא ארץ קשה במ"ש ויזרע יצחק בארץ ההיא בשנה ההיא ארץ
קשה ושנה קשה וגו' וברכתי ה' וגו' ואהיה עמך בארץ הזאת ואברכך
והות בוגדים יהדוף זה אבימלך דהיינו הות בוגדים שביקש אבימלך לגרש
אות שסמא אצלו לפ"ס לעד כי ראה ראו כי היה ה' עמו והם היו סבורים
כי עצם מהם מאד כלומר שלקח חלק ברכה שהיה ראוי לבא אליהם
ובסוף הודו ואמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך ולא כמו שהיינו סבורים
ועיין במדרש שם ועוד הובא בילקוט לא ירעיב ה' נפש צדיק זה תלמידי חכמים
שעסק בתורה ונבעלם ממנו פרק אחד או דבר אחד מתלמודו אינו נפטר
מן העולם עד שבאים מלאכי השרת וסודרין לפניו תלמודו כדי שלא יהיה לו בושת
פנים לפני הקב"ה עכ"ד ולפי זה ברא"ה לו נ"ס [illegible] בקיצור שקלקלה
עליו משנתו ונפלה ממנו ושכח תלמודו מחמת אונסו אבל מי ששכח תלמודו
ביאוש ובטל ומסירם מלבו אדרבה יהדוף הקב"ה אותו מלפניו וכדאה מתחילתו
ועוד פי' לא ירעיב ה' נפש צדיק בפשוטו אין הקב"ה מצריכו לבריות והיינו ממש
כדכתיב בפי' ד"ה גם זקנתי וגו' והות בוגדים יהדוף ולחמם לשר גריכם פי'
דלא קשיא והא איכא כמה רשעים דלא ירעיבם ה' נפשם ויש להם עושר וכבוד
יותר מצדיק לזה אמר והות בוגדים אין הקב"ה מחקם גזר דינם עד יום הדין
ליפרע מהם [illegible] ודוחם בנזקיהם כדי שיהא בחוזק רוק' רש עושה כל ימיו
נפרע מהם [illegible] אותו עושר אותם שהם
ועושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ומי יאכל אותו עושר הוא כל ימיו
חרוצים כמבין וצפון לצדיק חיל חוטא ויש' ויד חרוצים תעשיר אותו כל ימיו
קנזל העושר לאחרים על ידך ושבו לאחרים חיל פי' אותם שהם צדיקים
אחרים מהם כי הם רשעים ואלו צדיקים והתרגם פי' ענין כנו משככותא
אחרים מהם כי הם רשעים ואלו צדיקים ונראה דתפרש כי הרש
מתכבא לגברא דאית ליה דכשרא מעתרא להון ונראה ויד חרוצים צדיקים
והעני חושש ידו לשאול צדקה ומה היינו כמו רמה בים ויד חרוצים צדיקים
העשיר היינו מרז"ל כל הכותל פרוטה מאלוה מקבלין כמו שפי' בפסוק בכה"ל לאו
איש רע עין וגו' ובפסוק אפס כי לא יהיה בך אביון וגו' דוק ויש כמרז"ל לא
יהיה בכיסך אבן ואבן אם עשית כן לא יהיה לך אבן שלמה וצדק יהיה לך
אם עשית כן יהיה לך ממון לשאת ולתת במצא כי ברכות מברכות את בעליהן

עיין כ"ו

ע"ש ועיין בפסוק ויום
המות מיום הולדו כי
ביום הולדו בא מאחר
ושטרי על פיו ומשכחו
כל התורה וביום המות
בא מלאך ומזכירו התורה

עיין בס' כ"ש דף מ"א ע"ב

וקללות מקללות את בעליהן וזש' רש פי' איש שקראה שלו רש היינו מעשה
דעושה כף רמיה ואם רמיה עשיר מעשה שהוא יד חרוצים דוק: אוגר בקיץ
הוא בן משכיל שהוא זמן אסיפה נרדם בקציר בן מביש כי מבייש פני קונו
כי מחר יחזור על הפתחים ויהיה פני משפחה דוק ועל דרך רמז פי' רז"ל בספרי
אוגר בקיץ בן משכיל זה תח' משנה שנים שלשה פרקים בכל יום וקובץ על
יד ירבה לאחר זמן נמצא עשיר בתורה נרדם בקציר בן מביש זה תח' האומר
למחר אני לומד למחר אני שונה נמצא שאין בידו כלום ועליו נאמר מחורף
עצל לא יחרוש וגו' והנה בפסוק מחורף עצל לא יחרוש פי' במקומו דחורף
הוא זמן בחרות כענין דאת אמר כימי חורפי מקדימוני וקציר היינו בזמן
הזקנה ימי הרעה שהוא שבים מרע וקציר הוא חולה כלשון קרבים ורמז
הפסוק כי העצל לא יחרוש חרישה של תורה (אחזור) ואומר מחר אני לומד ולמחר
ושאל בקציר בר קציר ורמי כמדרשיה ואין וזש' נרדם בקציר שאינו עוסק
בתורה בימי זקנה בן מביש שלא חרש מחורף כנז"ל דוק: ברכות לראש
צדיק קירנס המתקרנס ברכתן קיון על רישא דצדיקא כלומר ברכות יבואו
ויחולו לראש צדיק ופי רשעים יכסה פיו חמס שעושה ומראה טלפי חזיר
ומחליק דבריו לומר כי לא פעל און דוק ועוד ברכות לראש צדיק היינו
ברכות שמים אי כמו ברכות דברות כי כל העולם מברכים אותו כענין
ואברכה מברכיך וגו' עיין שם ולא אמר לראש ולא אמר ברכות לצדיק סתם
שיוכן בכל רמח אבריו לפי שעיקר אברי המורך צדקות הצדיק הוא הראש
כביית רישיה ושפיל וכו' ואמרו ז"ל דוק זכר צדיק (לברכה) כל המזכיר את הצדיק
מברכו אפילו הקב"ה כמז"ל ה' זכרנו יברך וכתיב בכל המקום אשר אזכיר
את שמי אבוא אליך וברכתיך ושם רשעים ירקב כי אין מי מזכיר שמו
ואדרבה אם מזכיר שמו מקללו וכיוצא לדייק כי בצדיק נקט זכר וברשע
נקט שם והיינו כמז"ל בפסוק זה שמי לעלם וזה זכרי לדור ודור כי שם
הוא שם העצם וזכר הוא כינוי עיין שם וזש' זכר צדיק לא מיבעיא
שם הצדיק אלא אפילו זכרו וכינויו הוא לברכה וברשע בהפך. אפילו
שם העצם ירקב דוק וז"ל פי' על הקב"ה על דרך כי שם ה' אקרא הבו
גודל לאלהינו דקיימו שדין עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו וכו' ולפי
זה ושם רשעים ירקב צריך לומר דאוור לפעל הרשע ובקליפות על

אפילו הקב"ה כשמזכיר הצדיק
כביכול כח הוא לו ויזכירו
ספר בשבחו ואחריו דבקיב
ואחרי כך יברך:

ואומר מכינה למעלה מראשי
כמז"ל כזה בפסוק רחבה
עיני בראשו

דיך

דרך ושם אלהים אחרים לא תזכירו וגו' וכן ירבו עצבותם אחר מהרו וגו'
ובל אשא את שמותם על שפתי אי' כמ' ושם רשעים המכנים ומע"כ יש
את. שם קדשו דכתיב הנה המכנים אותי על פני תמיד ירקב מקללים על
שמכנים להקב"ה ומיבעין אותו הפך הצדיק' דוק: חכם לב מי שיש לו
לב חכם יקח מצות בלקוחין ולא כחכם כמרז"ל במו"ר כי אין לך דבר גדול
בבפיק סטרא אחרא כמו בלקיחת המצוה בדמים יקרים כי סטרא אחרא
נקראת מגן וחוכם ובזאת עוד דאמר חכם לב כי אפילו המצוה שעלה על
לבו לעשותה ולא הוציאו בשפתיו דובר אמת בלבבו ויקח מצות כמו שפי'
בפסוק ואיש אמונים מי ימצא אמונים שנים שיהא דובר אמת בשפתיו ודובר
אמת בלבבו ואויל שפתים פי' שמראה אולתו בשפתים על שם גם אויל
מחריש חכם יחשב כמצא כי הוא אויל שפתיו כי בסבל שפתיו נראה
אולתו ילבט שמוציא דבר מצוה בשפתיו ואינו מקיים כל שכן מה שחושב
בלבו דוק ורז"ל פי' חכם לב יקח מצות זה אברהם כיון שראה שחרב מקומה
של סדום ופסקו העוברים ושבים אמר מה אני פוסק צדקה מביתי הלך ונטה
לו אהל בנזר ואויל שפתים ילבט זה לוט שבא על בנותיו והקריבה שתי בנות
לוט מאביהם. ילבט שנאסר לבא בקהל לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו'
ובנה מה שאמר זה אברהם ודייש קרא באברהם בענין הצדקה נראה לדייק
יקח מצות בענין הצדקה במפרש מה אני פוסק צדקה מביתי ויובן יפה
כמרז"ל בפק' דבקרא' דמצות הצדקה (עא) גדולה ששקולה ככל התורה שנאמר
והעמדנו עלינו מצות מצוה אין כתיב כאן וגו' אם כן בזה נראה חכם לב
יקח צדקה שהיא שקולה ככל התורה שנקראת מצות אי כמו כי אברהם
היה (עושה) מצות רבה בשיקול הצדקה מאכיל ומשקה ומלוה ומגייר גרים
ואויל שפתים ילבט כי מעקרא בפיד מאכילים ובחר באנשי סדום שהן
רעים וחטאים לה' מאד ושכחו תורת הרגל מהם הפך אברהם דוק ומיח
רז"ל פי' על שם שבא על בנותיו וקראו אויל שפתים שהיה לו לומר דבר שלקה
העולם בו דהיינו המבול שבא על הזנות אנו באים לעשות כמרז"ל ומיהו
אינו מקושר בדרשה דקרא מקבל דאברהם ולפי מה שפי' אני כפי הפשט
ניחא דהוי מקבל דאברהם ומיהו על פי דרכם נראה לומר שיהא מקושר

שעושים רצונו ובחק רוח
ובירשעים בקוב והמה
מרו ועצבו את רוח קדשו
עיין פסוק שם רשעים
חדלו רוגז ובקראי בקום
ישנו אונים לשודדים
ובעוחק למרגיזי אל

ברישיה דקרא וזהו כמדרז"ל בבראשית רבה סדר וירא פ' נ"ג ויסע משם
אברהם מפני ריח רע שהיו אומרים לוט בן אחי אברהם בא על שתי בנותיו וכו'
ולמעוטי מזה בא הפסוק כי לא נסע משם אלא משום חכם לב יקח מצות
דאילו משום ריח רע מה איכפת ליה לאסדים ואויל שפתים ילבט דוק עוד
פי' הפסוק על משה שכל ישראל היו עסוקים בבזה והוא נתעסק בעצמות יוסף
שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו ובררא"ה דדייק יקח מצות לשון רבים
על שם שעשה מצוה אחת בכולה מצוות רבות חדא לקיים מצות יוסף כי
השבע השביע את בני ישראל וגו' ועוד כי גאולת ישראל היתה מתעכבת על
ידו כמדרז"ל במדרש סדר וזאת הברכה עיין שם/ הולך בתם הב"ת פתוחה לרמוז בכל
מקום הידוע הנזכר בתורה תמים תהיה עם ה' אלהיך ילך בטח למה כי קא דכתב
עם ה' כמדרז"ל בזוהר תמים תהיה וכזה עם ה' אלהיך וכיון שהולך ה' אלהיו עמו להצילו
ילך בטח ומעקש דרכיו והולך בדרך שהוא במקום סכנה והוא עיקש דרכים
יודע מהו ישכר כי השטן מקטרג בשעת סכנה כי כל הדרכים בחזקת סכנה
כמדרז"ל בפסוק וקראו אסון בדרך: ועוד י"ל ומעקש דרכיו שהוא מראה תמים
ונבזה תפלה יודע כמדרז"ל מפרסמים את החנפים מפני חילול ה' וכתיב ונקתי
מכשול לפניו במעשה כי יודע ויגלה רעתו בעולם דוק/ קורץ עין לעשות רע
עצבת להקב"ה דכתיב והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ובתרא הקורץ
עין בקריצת סתם ואויל שפתים הפוגם דבורו ויש בו דברי שפתים אך למחסור
ונעל פי' דקרי ליה אויל שפתים על שם כי מראה אולתו בשפתיו שאם היה
מחריש גם אויל מחריש חכם יחשב דוק מקור חיים פי צדיק כי כל דברו
תוצאות חיים בדברי תורה ותפלה ולהשים שלום בין אדם לחבירו אבל פי רשעים
יכסה ומעלים חמס שבלבו ומראה טלפי חזיר כמז"ל דוק ועוד על דרך שוזפי
תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם עיין שם והנה התוכחה בקרא תוכחת
חיים דכתיב אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין ואמר מקור
חיים פי צדיק ומוכיח לרשע לזכותו להפרישו מאיסורא ופי רשעים יכסה
חמס ומחפה על הרשע ומחניף לרשע ומחזיק בידי עוברי עבירה ולפי זה
ניחא מפי יכסה חמס כענין מכסה פשעיו לא יצליח דוק ומיהו קשה דהול
פי צדיק מקור חיים ~~חמס~~ דומיא ופי רשעים יכסה חמס וצע"ג שבלה הקשר המלבים
משמע דקרא הוא לפי שכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך וכתוב ואהבת לרעך

רז"ל בשמות רבה פ' כ' דף קנ"ג ע"א

ועיין לפי שנאמר השבע השביע
עיין בס' נש דף כו ד'

עיין בס' נש דף נ"ג ב'

מתוך ומפרש הקושיא המשך ממצוות אלו כי מצוה גוררת מצוה כי שנאה
המעורר מדנים ועל ידי שנאה בא לידי מדנים ומצוה גוררת מצוה כי כיון שיש
לו אהבה עם חבירו ומכיר על מדותיו ועל כל פשעים תכסה אהבה והיינו דכתיב
לא תקום ולא תטור את בני עמך ואם רצונך לקיים מצוה זו ואהבת לרעך
כמוך וכיון שיהיה לך אהבה לא תקום ולא תטור כי על כל פשעים תכסה אהבה
והוא פשט נכון בפסוק וכן יש לפרש לא תשנא את אחיך בלבבך כי כמים-
הפנים לפנים כן לב האדם לאדם וכיון שאתה תשנאו יבא לשנוא לך אך אם
רצונך לבא לידי אהבה הוכח תוכיח את עמיתך והוכחה מביאה לידי אהבה ואם
תעשה כן לא תשא עליו חטא לשון חוב כמו לא תשא ברעך משאת מאומה
כמרז"ל בפסוק כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם והיינו מעשר כי על כל
פשעים תכסה אהבה דוק ורז"ל פי' קרא על הקב"ה שנאה שכתבו ישראל בניהם
לבין אביהם שבשמים כמעשה העגל המעורר מדינים דאמר רבי שמואל בר נחמני
קרוב לחשע מאות שנה היתה שנאה בכושה בין ישראל לאביהם שבשמים כלומר
והיו כאלו עליהם דיני דינין ועל כל פשעים תכסה אהבה שאהב הקב"ה לישראל
שנאמר אהבתי אתכם אמר ה' ועוד דרשוהו על אהרן כי על ידי העגל התאנף
ה' בו מאד להשמידו ועל כל פשעים תכסה אהבה היינו אהבה שאהב משה לאהרן
והתפלל בעדו שנאמר ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא עיין שם ומיהו קשה דמי
הוגל ואהבה תכסה על כל פשעים דומיא דשנאה תעורר מדנים או הוגל
מדנים תעורר שנאה ועל כל פשעים תכסה אהבה וצע' כשפתי נבון תמצא
חכמה דרך מציאה כמרז"ל ועל שפתיו יוסיף לקח מקיף שמוציא דברי תורה
כשפתיו יוסיף לקח ומשיג מעלה אחת דהיינו חכמה שהיא למעלה מבינה כמו שכ'
לודעי חן אבל חסר לב אין לך דרך שימצא בו חכמה אלא בשבט וזש' ושבט
לגו חסר לב כלומר בזה ימצא בו חכמה דוק חכמים יצפנו כלבם דעת דהיינו
שלא ישכחוה כמו שפי' הראב"ע ז"ל בענין כלבי צפנתי אמרתך או יצפנו להיות
צפון כלבם ולא יודיעו לעולם דעתם בענין חכמה כלב נבון קנות ופי אויל כי על
ידי פיו יודע אולתו כמז"ל שאם היה אויל מחריש חכם יחשב מחיקה קרובה לבא
והחכם מצפין חכמתו וזה האויל אינו מצפין אולתו חק הון עשיר הוא קרית
עוזו ומשנבו כי אוהבי עשיר רבים ויראים מתנו והעושר והכבוד מתחת דלים

היא רעשה כי בזה כל אחי רש שנאוהו וגו' ותיה קשר דאתון ולא דלים מחיתה
דומיא דאון עשיר קרית עוזו וכו' ונראה דכדלים בדעת איירי שאם אין בעלי
דעת לא היו נקראים דלים כי דעת קנית מה חסרת כמרז"ל וכמו שפי' בפסוק
פי חנכי אלהים וכי יש לו כל דהיינו דעת פי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו
שנאמר כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו וזש"ה הון עשיר בקורה קרית
עוזו כי דעת קנית מה חסרת מחיתת דלים הוא רעשה ריש שיש בדם מפני הדעת
[illegible] אחאי בקט לשון יכים דלים ולא דל במו עשיר וכו' פעולת צדיק לחיים
דהיינו להשגת חיי העוה"ב שנקרא חיים סתם כמרז"ל בפסוק ודרך חיים תוכחות
מוסר תבואת רשע לחטאת יש מפרשים לשון חסרון כמו והיינו אני ובני שלמה
חטאים לומר כל מה שהרשע עושה הוא חסרון וכוח לו שלא יעשנה דוק
אמנם יותר נכון לומר לחטאת השכינה יצרו לרע הנקרא חטאת כדכתיב
לפתח חטאת רובץ ופי' רז"ל שהוא יצר הרע וכמרז"ל בזוהר בפסוק וחטאתי
נגדי תמיד והכי פי' פעולת צדיק לחיים אפילו עושה עבירה גדולה עבירה לשמה
אך תבואת רשע אפילו דבר מצוה שהיא תבואה היא לחטאת לשם עבירה
כגון שנותן צדקה בסתר לאשר ויוצא מצוה לשם עבירה ואם אפשר גם
כן לחטאת לשון חסרון ככל"ל וכן כמרז"ל אחורים הרשעים שאין טובתם
כמרז"ל שלמה שהזכירו לגנאי ושם אתכו כנגד עכרי עכד וכו' דוק ועוד י"ל כמרז"ל
וחסד לאומים חטאת לישראל וזש' תבואת רשע כששושה מצוה היא לחטאת
לישראל אך לחטא לצדיק הנזכר דוק' אורח להשגת חיי העוה"ב שומר מוסר
דהיינו מרז"ל ודרך חיים תוכחות מוסר ושוב. תוכחת לא תכניע שעוזב
מוסר כשבט אלא אפילו תוכחת דהיינו תוכחת דברים הוא מתעה קופר
בתיב כאן אלא מתעה פי' מתעה אחרים מדרך מוסר דוק וימ'
דדרכי קאמר שומר מוסר וגם עוזב תוכחת מתעה שאם יוכיחוהו
להשגת מאורח חיים עוזב אותו תוכחת מתעה ושומר מוסר התורה דוק'
מכסה שנאה ומסקיר שנאה שכלבו מוכרח להיות שפתי שקר בפיו שלום
את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו ומוציא דבה פי' מוציא דבה שגורם
שישנאוהו הוא כסיל והיינו ענין השבטים עם יוסף כי ביוסף כתיב ויבא
יוסף את דבתם רעה אל אביהם והשבטים שנאוהו וישנאו אותו אך לא
הסתירו שנאתם כאמרו אלא ולא יכלו דברו לשלום כי מכסה שנאה שפתי

ועוד י"ל הון של קורה
דעשיר בקורה כמו
הן מרבל ימעט וכן
ורועה קוץ יאכר
הן שבלם פי' קל הונה
של קורה וכן הכא הון
עשיר בקורה קרית
עוזו כמרז"ל סוף פג
דחגיגה קח אין אור
גדיבים שולט בו אי כתי'
קרית עוזו דשלקיתו
יהיו דוכבו קבקה עיין
חוק מזוקק נזיפה
המופר ומסוק קריה
זכה מקור חיים אי כתי'
קרית עוזו ד' יגו מרז"ל שלמה
כפג דקושה דף כא ע"א
קורה כמדלא דעסיק
בה תונבה ומצלה ..
וכן י"ל הון עשיר הכבשים
קריה עוזו כי כמה
תגלית טובוקים לעושאים
צדקה חוצלת מחיתה אין
ואוריכם כי כצל החכמה וגו'

שקר ושארית ישראל שהם בני יעקב שנאמר בו תתן אמת ליעקב לא ידברו
כזב ושפתי שקר לכן ולא יבלו דבריו לשוא ולא כימו שנאמר דוק וכן שיברו
רז"ל אותם ואמרו מעיק גכוקם אתה לעד שבחם ולנושל גינו וקראו עליו
ומוציא דבה הוא כסיל עיין שם ברוב דברים שידבר מוציא דיבה הרבה
להקבל מן הדיבה שמוציא לא יחדל פשע כי לא הגלה אהובה לנעקו כי
חבירו ישנא אותו על כן חושך שפתיו מלהוציא דבה ומשים מעצר בשפתיו
הוא משכיל דוק ולפי הפשט ברוב דברים דהיינו האדם דברני ומרבה דברים
על כל מה שהוא ולא יחדל פשע אך הכלתי מרבה דברים אלא מדבר בישר
אינו מביא חטא אך אינו משכיל דכיון דמדבר ואיל אפשר ירבה דברים
חושך שפתיו [illegible] לדבר כלל משכיל דוק ועל דרך זה פי' הפסוק יש מפזר
ונוסף עוד וחושך מיושר אך למחסור עיין שם ועוד י"ל וחושך שפתיו
של אותו שיש לו רוב דברים איש משכיל ואינו מניחו לדבר רוב דברים כדי
שלא יבא לידי פשע ואומר לו רב לך אל תוסף דבר רוב דברים דוק
כסף נבחר ודומה בק מפנים הוא לשון צדיק שאינו מדבר דבר שלא כהוגן
ובראוי ואמר לשון צדיק לפי שאמרו' ששלה על לבו לדבר דבר מה' טרם
יוציאנה מלשונו מחשב בה ואם נראה שיש בה דבר בעור יבחרנה במאמר
הקבס שאמר שהיה רוצה להיות לו צואר ארוך כדי שיהיה לו זמן לעיין
בדבר טרם יצא מפיו אך לב רשעים הוא ודעתם הוא מעט ואין בהם
שכל ודעת לעיין בדבר ולשוקלה במאזני דעתו ועל כן כל רוחו יוציא כסיל
כי בלשון קודם ושלא הלב וכיון שהלב הוא מעט תחלה דברי פיו סכלות
ועוד י"ל לב רשעים מעט ואינם יורדים לסוף דעתו ואין לוקחים דבריו דוק
שפתי צדיק ירעו ויהגו רבים בדרך ישרה כי הצדיק זה דרכו להדריך בני
אדם ואולים הכלתי שומעים תוכחתו והם חסרי לב בעבור חסר לב ימותו
בחסר לב שיש בהם ויש' בעבור אדם חסר לב שיקנא מדרך ישרה ימותו
ברכת ה' בשהקב"ה שולח ברכתו לאדם ברכתו יצו ה' אתך את הברכה באסמיך
היא העשיר מכח שיש בה עושר גדול להעשירו ולהוציאו מידי עניות ולפי
שכל המרבה בכבוס מרבה דאגה והיינו כי גם ביום לא בלילה שיבה בעניין

אינו רוצה מריבה מחמת נכסים ושודדי לילה לזה אמר ולא יוסיף עצב עמה
והיינו כמרז"ל יברכך ה' בממון וישמרך מגנבים ושודדי לילה אי נמי לפי
שברכת ה' היא בדבר הסמוי מן העין אם כן ברכת ה' היא תעשיר מצד ספקי
בסמוי מן העין ולא יוסיף הקב"ה עצב ודאגה עמה עם אותה ברכה כיון שהיא
סמוי מן העין אין יודעים בו בני אדם ועיין מה שפי' בפסוק נתון תתן לו
וגו' ובפסוק איש כמתנת ידו וגו' ועוד י"ל כמרז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו
כמו שפי' בפסוק טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים והוא עשיר וז"ש ברכת
ה' היא תעשיר מברכה לאדם להיות עשיר דהיינו שמח בחלקו ולא יהיה אוהב
כסף לא ישבע כסף ואין אדם מת וחצי תאותו בידו אלא ימות שבע כמו
שפי' בפסוק וימת אברהם זקן ושבע וז"ש ולא יוסיף עצב עמה להיות אוהב
כסף לא ישבע כסף וימות בעצב חצי תאותו בידו וי"ל ג"כ ברכת ה' היא
המעשיר זה השבת דלעתיד ויברך אלקים את יום השביעי ולא יוסיף עצב עמה
זה האכל דלעתיד כי בעצב תאכל על כן וכו' ויראה שיכון כמרז"ל ממזונותיו
של אדם קצובים מראש השנה חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים וכו' והיינו
מרז"ל לוו עלי בשביל עלי ולא עליכם מהמזונות הקצובים כי אני פורע
ועיין מה שפי' במרז"ל אכל בלא מדה אחרית דיקה בו וכו' דהיינו כי שאכל
היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת על שם שבת ולא היה נחשב ממזונותיו
ולכן היה עשיר וז"ש ברכת ה' היא תעשיר כי אפילו בקצבו מזונות האדם
ירבה בשבתות ויוסיפו לו ואף זה יוכל לפרש עצב לשון יגיעה ועמל כמו
בעצבון תאכלנה ורמז כי כיון שהשבת הוא יום מנוחה ועונג גם ברכת
השבת היא במנוחה ושובה ונחת בלי עצב ועמל דוק' כשחוק לכסיל
עשות זמה כי כיון שהוא כסיל לא ידע להזהר מעשות זמה אך וחכמה יש
לאיש תבונה שידע להזהר מעשות זמה דוק' אי נמי בשחוק הוא לכסיל
עשות זמה שמח בעבירה גם כמו וחכמה לאיש תבונה ששמח בחכמה
כן היא דומה לכסיל שמח כמו באלו הסיג דשנה בדוה דוק' מגורת רשע
היא תבואנו קשה דהל"ל תבואהו מאי היא תבואנו וי"ל דאי הוה אמר תבואנו
הוה משמע מגורת רשע שפחד תבואנו אך אם לא פחד לא יפחד לזה אמר

היא

ה״ה הכוונה לרמוז דמעורב ממטה הכוונה שיפחד פחדים ואחר שיפחד יבא
אליו פחדו על דרך כי פחד פחדתי ויאתיני פי׳ מתפחד עצמו פחדתי שלא יבא עליו
וסוף ויאתיני ואחר שבא עליו הפחד ואשר יגורתי יבא לי עיין שם והאות
צדיקים יראו הקב״ה דהיינו ופחדו אל ה׳ ואל טובו באחרית הימים כמצא ידוע
מקבלין הרשעים לרשע פחד רעה ולצדיק פחד טוב וקרי ליה קאות צדיקים
כמ״ש בבראשית רבה סדר וירא עיין שם ויתר׳ והאות צדיקים מושך
הקב״ה׳ כמו שמגורת רשע הכוונה כי זה קאות הצדיקים להשמיד הרשעים
בעבור סופה דהיינו רוח סערה דהיינו גזירה רעה הבא על העולם ואין רשע
זה דור המבול אך צדיק כנח הוא יסוד עולם וניצול ממי המבול דוק ועוד
יל כמרז״ל כי תצא אש ומצאה קוצים אלו רשעים וכבר באכל גדיש זה הצדיק
וזש׳ בעבור סופה וגזרת דין בעולם ואין רשע וגם אין צדיק יסוד עולם כי
באכל גדיש והצדיק נקפח בשביל הרשע דוק ועוד יל על דרך מרז״ל כל העולם
ניזון בשביל חנינא בני וכו׳ כמו שפי׳ בפסוק פרבות דמוכה וגו׳ ובפסוק ברצות
ה׳ דרכי איש וגו׳ ואמר בעבור סופה גזרת דין בעולם ואין רשע ופי׳ קימאה
בלא סופה לא יהיה רשע כיון שהוא רשע הוא רשע בעצמו ומוק לזה אמר
דע כי צדיק יסוד העולם ובזכותו ניזון כל העולם על כן הם כהשקט כל
זמן שאין מדת הדין מתקומם בעולם דוק כחומץ וגו׳ ענין שני מעלות
אלו חומץ ועשן כדאיתא לי על דרך עד מתי עצל תשכב וגו׳ שהוא עצל
לשכב ועצל לקום והנה העצל קודם שהולך הוא כחומץ לשיניים שמקהה
שיני האדם קודם שילך וכעשן לעינים קודם שיבא כלו עיני מייחל עד
שיבא בשליחותו דוק, יראת ה׳ דהיינו יראת שמים בפשוטו כלומר מי שיש בו
יראת ה׳ דהיינו בושת דרקיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו מכאן
סימנו רז״ל להרואה לעזי פנים שלא עמדו בהר סיני אבל העז פני הנקרא
רשע כמרז״ל בפסוק העז איש רשע בפניו שבוקו תקצרנה דוק ועוד יל
דרך ימו ושנות רשעים שמאריכים הרשעים ברשעתם ימים ושנים בשלוה
תקצרנה יראת ה׳ הז״ל כי על ידי כן שלו כל בוגדי בגד שאם הרשע לא
היה מאריך ימים היה יראת ה׳ בדונה ואוהבה דרקיב וטוב לא יהיה לרשע
ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים אך שנות רשעים תקצרנה

עיין בס׳ בש״דף שבג ע״א
ודף שבט ע״ב

דהיינו שנות שחיים הרשעים ומאריכין ימים הקצורה ומתמעטים יראת ה' כלומר
כדין היה שהאל יהיו יראי ה' כיון שכל כך חשוב יראת שמים אך הדיוקים שנות
רשעים אומרים חפץ ה' במעשה הרשעים ולמדים מהם ושלו כל בוגדי בגד
על דרך כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך וירא ממך רע עיין שם ומ"ש
יראת ה' זו הוא כמו"ל בפסוק יראת ה' טהורה עומדת לעד ויראת בניע' הוא
תוסיף ימים דכתיב בני תורתי אל תשכח וגו' כי אורך ימים ושנות חיים ושלום
יוסיפו לך ולמה תוסיף ימים להרויח הימים כמו שמשמש לאדם הראשון שנתן
לו יום אחד מימיו אלף שנים כמו"ל בפסוק וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך
בגן וכו' ושנות רשעים גם כן הקצורה ומאוחר שנים מאחר לצדיק כמו"ל
כמוכח דמרים מגדלאה בש"ס אי איכא צורבא דרבנן דמעביר על מדותיו
יהיבנא להו לה הוי ועוד י"ל יראת ה' תוסיף ימים לא נראה שנים שמאריך ימים
אלא כמו"ל בשים לגוזל ימים מן השם לגוזל ימים שעושה מהנטו ימים
ולכם ישנים אך שנות רשעים הם הבל ערוקים הקורה הם ישנים בלי
הלילה ועד שחרית והקצורה דימים הלא היו ישנים כל הלילה לבד אלא גם
שינת שחרית כמצא כי מתשמים ומושים ימים כלגוב הפך הצדיק שעושים
לילות כימים ומלילה שינת הוא כמו מעט שינת מעט תנומות ומ"ש עד
שפי' בפסוק ימים על ימי מלך תוסיף וכו' תוחלת צדיקים היא דבר שמחה
וטוב לעולם ואין תוחלתם הבל רק אך תקות רשעים תאבד כי תקותם אינו אלא
דבר רע דוק ומ"ש וגם תוחלת הצדיקים היא כי תקות רשעים תאבד ואל
יתן ה' מאוויי רשע דוק ועוד מ"ש תוחלת צדיקים היא שמחה לפי שכשמח
כיתבר לישרי לב דכתיב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה אך תקות
רשעים שכמעט מהם אור דכתיב וימנע מרשעים אורם ובי"כ לצדיק
תאבד כי רשעים בחושך ידמו דוק ועוד מ"ש כי תוחלת צדיק להיות כמעלתם
של רשעים שמחה היא כי כאבוד רשעים רנה אך תקות רשעים להיות
במעלתם של צדיקים תאבד דוק מעוז לתם דרך ה' וגם דרך ה' ה' היא
היות מחיקה לפועלי און דוק איכותי וגם מחיקה לפועלי און הוא מעוז
לתום כי כזה כל העם ישמעו ויראו דוק וכבה דרך ה' היינו לעשות צדקה
ומשפט דכתיב ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט ולמה כי דרך ה' דהיינו
עשות צדקה ומשפט בעולם הוא מעוז לתם והוא מחיקה לפועלי און כי

פועלו אין כח מחיה לבם מדרך ה' כשעושה משפט בעולמו כמרז"ל על פסוק
אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב וכו' דוק צדיק לעולם כל ימיו פי' כמרז"ל
בפ"ק דברכות בגמרי' טב לא הוי כיש וזש' מי שהוא צדיק ושורש טוב לעולם כל
ימיו מצדקותו אפילו יבאו עליו כל צרות שבעולם והיינו מרז"ל נער הייתי גם
זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב מצדקותו אף שזרעו מבקש לחם אינו נעזב
מצדקותו ואינו מת מצדקותו כי לעולם ועד יהיה צדיק כדכתיב כי לעולם לא
ימוט לזכר עולם יהיה צדיק אי כמו על דרך מרז"ל בפסוק עושה אלה לא ימוט
ואם ימוט לא ימוט לעולם אלא מתמוטט ועולה וכן פי' בפסוק כי לעולם
לא ימוט פי' כי אם יתמוטט לא יתמוטט לעולם אך מתמוטט ועולה וזש' צדיק
מי שהוא צדיק לעולם בל ימוט לא יתמוטט התמוטטות לעולם אך יתמוטט ועולה
ורשעים לעולם כי בל ישכנו ארץ כי רשעים מארץ יכרתו נמצא כי
ורשעים יתמוטטו לעולם דוק פי צדיק ינוב חכמה דהיינו כמרז"ל בפסוק לב חכם ישכיל
פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח כי מתוק שמוציא דברי תורה מפיו מוסיף לקח
נמצא כי פי צדיק ינוב חכמה כלו' פיו הוא מעיין חכמה ולשון תהפוכות תכרת
דהיינו יכרית ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות ואפשר שמקלל לצדיק
המדבר על צדיק עתק כדכתיב תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק
וזש' ולשון תהפוכות המדברת על צדיק עתק תכרת דוק ∴

עי' בס' נ"ש דף קס"ב ודף שנ"ח ע"א

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור לתה כי זה פי' כי ענין
זה שאמרתי את האלהים ירא משיג כל האדם שהוא אדם כמו שהוא
אדם וצדיק דהיינו כמרז"ל את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח נמצא כי כדין הוא
ליראה את ה' כיון שהוא מלך הכבוד וצוה ליראה מת"ח ועיין מה שאמרתי בסמוך
כמרז"ל כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים ויתכן ועוד י"ל על דרך
מרז"ל בפ"ק דברכות יזכור לו יום המיתה וזש' סוף כל דבר הכל נשמע אין לך דבר
שאין לו סוף לכל תכלה ראיתי קץ ועל כן את האלהים ירא ואת מצותיו שמור
לתה כי זה כי ענין זה שאמרתי כי סוף דבר הכל נשמע ולכל דבר נשמע
סופו הוא כמו כל האדם כי האדם יש לו סוף דהיינו סוף אדם למות דוק כי הוא
חריף ורז"ל פי' בפ"ק דברכות כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים ס
וסמוך הפסוק אמר שלמה אם תרצה כי סוף דבר שהדבר יהיה דבר נשמע

בפ"ק דברכות דף ו' ע"ב

דף ל' ע"א

דף ו' ע"ב

ויהיו דבריך נשמעים את האלהים ירא כי מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים
כי זה פי' כי שכר זה ומעוד זה שאמרתי כי דבריו נשמעים הוא כל האדם
היינו כמרז"ל כל אדם שיש בו יראת שמים אפילו אינו צורבא דרבנן כמרז"ל
בפ' רשבת מאן דדחיל רבנן הוא גופיה הוי צורבא דרבנן ואם לאו בר
הכי משתמען מיליה כצורבא דרבנן נמצא כי אפילו לאו בר הכי הוא שאינו
צורבא דרבנן משתמען מיליה כצורבא דרבנן ודבריו נשמעים דוק אך קשה
לשון המאמר כל אדם שיש בו יראת שמים דהוא לשון כבד כבדיל ומופרך
דהוה לל כל אדם שהוא ירא שמים דהוא שם הקודש כדכתיב אשרי כל ירא ה'
מאי שיש בו יראת שמים ובודאי ענין חריף שיש בו בעצמותו יראת שמים
דהיינו כי נתקיים בו את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וכיון שאת ת"ח חייבים
ליירא ממנו כמורא שמים נמצא שיש בו יראת שמים שמחויבים ליירא ממנו
כמורא שמים וזה חריף ושכרו כי דבריו נשמעים דמשתמען מיליה כיון שהוא
צורבא דרבנן ואחרים ממנו כמורא שמים דוק

ש"ר צבאות לבסיע

כי יום דהיינו חמה מנרתקה על כל מי שהוא נאה ורם ועל כל נשא והוא
עניו ושפל דהיינו כמרז"ל בנדרים אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא
חמה מנרתקה מלהט לרשעים ומרפא לצדיקים כמו שפי' בפסוק תזרח השמש
יאספון וגו' עיין שם וכן הכא יבא יום בוער כתנור כחום היום דהיינו חמה
מנרתקה מלהט לרשע שהוא נאה ורם והיינו כמרז"ל בסדר צו מיתום הוא
פי' כל המתגאה נידון באש שנאמר זאת תורת העולה ומתגאה כי היא העולה
על מוקדה ומתוכך שרפים עומדים ממעל לו כמו שפי' שם בעל תוקבות
ועל כל נשא והוא שפל כרך לרפאתו שמש צדקה ומרפא דוק ..

מזמור קג לדוד ברכי את נפשי את ה' שיש בך ד' דברים דומים לבוראך
כמרז"ל ויש בך כח לברך את ה' שם החיה וכל קרבי ברכו את שם
קדשו זו מדת מלכות הנקראת אדני כנודע ליודעי חן ומלך ברכי מושך
לעצמו ואחר ממנו כאילו אמר וכל קרבי ברכו שם קדשו והיינו על דרך כל
עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך דוק ברכי נפשי את ה' ואל תהיי כפויה טובה
ואל תשכחי כל גמוליו שגמלך טובות כמרז"ל ארבעה צריכים להודות כמו שפי'
בפסוק זובח תודה יכבדנני וגו' עיין שם ורז"ל פי' מאי כל גמוליו שעשה לה

ע"ד יש ענוה פסולה עיין
זיק נאות אדם קשפלנהוכה
וגם על מי שהוא
נאה בלב ושפל בפני
בריות ויש כמרז"ל בפרק
מי פסחים דף
לנאה עיין שם ושם ועל
שהוא נשא והוא שפל
שם היינו הך ..

דין במקום בינה כדי שלא יתקבל במקום המופת ויינק ממקום בינה כמו
שפי' בפסוק וחנה היא מדברת על לבה על עמקי דדין שעל לבה עיין שם וכמו
שפי' בפסוק חיים וחסד עשית עמדי עיין שם הסולח וגו' עתה מפרש ולזה"ל
כל גמוליו דהיינו הסולח לכל עוניכי חולי הנפש כי העון פוגם בנפש ויש עון
מטריף הנפש ועושה אותה טרפה כמו שפי' בפסוק טורף נפשו באפו ואחר
כך הרופא לכל תחלואייכי חולי הגוף במרז"ל אין החולה עומד מחוליו אלא
אם כן מוחלין לו כל עונותיו שנאמר הסולח לכל עוניכי וגו' והיינו כי עיקר
החולי הוא חולי הנפש שהעון פוגם בנפש ומחשיך אורה כפי בחינת העבירה
שעושה ומיד בא חולי לגוף כמו שפי' בפסוק אין מתום בבשרי וגו' ובפסוק
אני אמרתי [illegible]כי וגו' ובפסוק רפאני ה' רפואת הנפש ואחר וארפא לו:
ממילא רפואת הגוף כי כל עוד שבנפש חולה מפגם העון לא תעלה רפואה
לגופו רק ושיער הכתוב במרז"ל חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על
הטובה ומסיק לקבלו בשמחה ואמר ברכי נפשי את ה' על הרעה כשמחה
כמו על הטובה ואעפ' שהוא רעה דע כי טובה היא ואל תשכחי כל גמוליו
שגומל עליך ומאי כל גמוליו הסולח לכל עוניכי חולי הנפש ורופא תחלואייכי..
הגואל משחת דהיינו גיהנם שנקרא שחת במרז"ל וחייכי היינו נשמת חיים
כי על ידי יסורים יכופר עון וגואל משחת חייכי אי כמו שאמר זה קרוי כמו
שפי' בפסוק לא תתן חסידך לראות שחת וביאור הענין כי יש בני אדם חשובים
כמתים ובחיים הם הקבורים בשחת כגון עני וסומא ומצורע כמו שפי' בפסוק
כי שבעה ברעות נפשי וחיי לשאול הגיעו ולזה אמר הגואל משחת חייכי שלא
יגיעו חייכי לשאול להיות בחיים חשוב כמת כמו שפי' בפסוק למה יתן
לעמל אור וחיים למרי נפש כי אורך חיים הם בעמלה כי הוא חשוב כמת אי
כמו במרז"ל בזוהר בפסוק מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם
תחתיך ולאומים תחת נפשך וזהו טעם כי יש מגינים עד שערי מות ונצולים
דהיינו שחייבים מיתה והקב"ה נותן כופר ואדם החשובים וזה נקרא גאולה
ופדות כמו שפי' בפסוק ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה

וזהו שאמר הגואל משחית חייבי המעטרכי חסד ורחמים למקיד לבא כמו
שפי' ז"ל בסדר עקב בפסוק ושמר ה' אלהיך את הברית ואת החסד דוק"
ואפשר לפרש המעטרכי שקדים מעטרת בעטרת תפארת חסד ורחמים
להיות עושה חסד ומרחם על הבריות וזו מדת אלהים היא דכתיב ונתן לך
רחמים ורחמך ופי' ז"ל ונתן לך רחמים שקב"ה מרחם על הבריות ואז
ורחמך כי כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים דוק"
המשביע בטוב היינו כענין מה רב טובך הצפון לצדיקים עדייך היינו אותו
עדי שנתעטרת בסיני ויתנצלו בני ישראל את עדיים מהר חורב ופי' ז"ל
עתיד הקב"ה להחזירו לכו דכתיב ופדויי ה' ישובון וכו' אי נמי לפי הענין הנז'
הסולח לכל עונייכי וגו' אמר המשביע בטוב עדייך וגו' ויובן במז"ל בפסוק
רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו כי דחולה שניפה חוזר לימי עלומיו
וזש' מתחדש כנשר נעורייכי דוק עושה צדקות ה' עם העושקים ומשפטים עם
העשוקים וביאור הענין במז"ל עשיתי משפט וצדק היה דן את הדין ועושה
משפט ומוציא גזל מיד הגוזל והעושק מיד העושק ואין לך צדקה גדולה
מזאת דהוי צדקות לעשוקים ועשיית משפט לעשוקים וזהו שאמר עושה
צדקות ה' ומשפטים לכל העשוקים דוק ולפי הפשט עושה צדקות ה' סתם לכל
העולם כי לך הצדקה ובאותו רגע שעושה צדקות ה' מיני צדקות דכות לזה
בנים ולזה חיים ולזה מזוני עושה משפטים לכל עשוקים הרבי דקרין אהדדי
במז"ל בפסוק לא ישב בבית ומי כמוהו מורה דוק יודיע דרכיו למשה
ששאל הודיעני נא את דרכיך אבל לבני ישראל יודיע עלילותיו היינו פעולותיו
דהיינו מעשה בראשית דכתיב כח מעשיו הגיד לעמו אי נמי עלילותיו מעשה
בורא עלילה על בני אדם ולא כקבנו עלילות כדכתיב ולמען תספר באזני בנך
ובן בנך את אשר התעללתי במצרים דוק רחום וחנון ה' למי שיש בידו
רחום למי שאין בידו חנון כמז"ל בפסוק וחנותי את אשר אחון ורחמתי את
אשר ארחם ארך אפים לצדיקים ולרשעים מאריך אפיו וגבי דינא ורב חסד
מטה כלפי חסד כשהאדם שקול מטה כלפי חסד אי נמי ורב חסד את
לאותם שחטאו ומאריך אפו לא די שחטאו ומאריך אפו אלא מתחסד עמהם

ורב

ורב חסד דוק לא לנצח פי' רז"ל לנצח פירוש לנצוח בדיוקיו ירוב כי אין רצונו
לנצוח בדיוקיו בדין אלא להנצח ספר אחר למען תצדק כי לא אל חפץ רשע
להרשיע ולחייב בדיוקך ולא לעולם יטור כלב דוק לא כחטאינו כפי ערך
חטאתינו כי הם חטאותינו שלנו בלי מסייע כי הבא לטמא אין מסייעין אותו מה
הבא ליטהר כדפי' כמרז"ל עבירה מעברת מצוה וכפסוק והכתי אתכם גם אני שבע
על חטאתיכם ולא כעונותינו לא מיבעיא כעשותינו ועונות אבותינו כי כך דין
המדה פוקד עון אבות על בנים כמו שפי' כפסוק אבותינו חטאו ואינם וכפסוק
כי בחטאינו ובעונות אבותינו אלא אפילו כעונותינו כערך שעשינו ומידו לא
זה כך דין המדה כי עונות האב פוקד על הבן ולכן כאלה נצריך מלי גמל
עלינו דכולה לשון גמילות חסדים ועוד לערכינו ולקיבנו לא כחטאינו ועונותינו
עשה לנו [illegible]ביאר דרכי פי' ולא כפי ערך עונותינו גמל עלינו כשגומל עלינו
חסדו לא מיבעיא שאינו כפי ערך החטאים אלא אפילו כפי ערך השכר אינו
גומל עלינו על הטובה והמצוה אלא כפי ערכו כמו שפי' כפסוק ולך ה' חסד
כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ועוד י"ל כמרז"ל בפג' דיומא אלא מהו שאומר מעשה
נושא עון ופשע וחטאה עשה להם וכו' זדונות כשגגות כמצא שהם עונות ועושה
אותם שגגות וזש' לא כחטאינו עשה לנו כפי ערך החטאים הרי חסד אחד
ועוד חסד אחר כי הלואי היו חטאים מעיקרא כי לא היו אלא עונות ולא
כעונותינו גמל עלינו ועוד י"ל דרך זה כמרז"ל בפר' דמציעא כפסוק והגד
לעמי פשעם אלו ת"ח וכו' ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדון נחשב
להם כשוגג כמו שפי' כפסוק ויאמר אפרים אך עשרתי וכו' עיין שם דוק
ועוד י"ל לא כחטאינו עשה לנו אפילו שכות אינו מושלם אפילו לפי ערך
חטאינו וכי עושה חסד אינו גומל כפי ערך פגם עונותינו לומר שיהא
המון מעבב במילות חסדים דוק כי בגבוה האי כי הוא לשון אלא כלומר
לא כפי ערך חטאינו עשה לנו וגו' אלא כגבוה שמים על הארץ גבר
חסדו עלינו ולא כצדקתינו וכשכלנו כי אם על יראיו כלומר כשביל יראיו
כמו שפי' כפסוק ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו וכפסוק טוב
ה' לקוויו לנפש תדרשנו וכפסוק צחוק עשה לי אלהים כל השומע יצחק לי

וכזה ניחא דפתח בעלינו ויצא בעל יראיו אלא ודאי דפי' בעל עלינו בשביל
יראיו כמ"ש ז"ל כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכו' כמו שפי' בפסוק ברבות
הטובה רבו אוכליה וכו' והנה מלא חסדו כפי הפשט הוא שמע רבה ורב
טוב כענין חסד ה' מלאה הארץ אך ז"ל פי' כמתוק בפסוק וחסד ה' מעולם
ועד עולם על יראיו דחסד היינו חוט של חסד דהיינו חן וחסד וכן י"ל נמי
חסדו וחוט חסד וחן על יראיו ממש והיינו העוסקים בתורה ומצות
נ"ב ואילך דוק כרחוק מזרח ממערב כי מזרח רחוק במציאות ממערב
לא הרחיק מקום כי אם הרחיק מציאות כי בע' כמזרח ובהיפך כמערב כן
הרחיק ממנו את פשעינו לעשותם זכיות ולהצילנו מגיהנם ולהכניסנו לג"ע
כמו שפי' בפסוק ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' וענין כי זדונות
נעשות כזכיות פי' בפסוק סור מרע ועשה טוב ובכמה דוכתי עיין שם ..
כרחם אב על בנים פי' ז"ל זה יעקב דכתיב והוא עבר לפניהם ושם עליו
במטרה לחן ודרשו הכי מדלא כתיב כרחם אב על בן סתם כן כ"מן ירך
הכתוב להזכיר שם בן סתם אלא על בנים זה יעקב דאמר פן יבא והכני
אם על בנים והוא עבר לפניהם והנה ענין המשל הוא כי כן הקב"ה עובר
לפניהם להגן בעדם כמ"ש ז"ל בפסוק ויסע עמוד הענן מלפניהם וכו' ועוד
י"ל כרחם אב על בנים רבים אעפ"י שאין כולם צדיקים אלא בשביל אחד
יחידי שיהיה צדיק כן ירחם ה' עלינו בשביל יראיו בכלל דוק כי הוא ידע
יצרינו כי יצר לב האדם רע מנעוריו והוא ידע רוע יצרינו גם הוא ידע
ערך יצרינו כי לא כל אדם שוים כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כמ"ש ז"ל
כמו שפי' בפסוק השמר לך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ עיין שם
וכי תימא י"ל הקושיא על יצר הרע כי הלא ככר כתב לך רז"ל מרפא להרגיז
יצר הרע דהיינו יזכור לו יום המיתה דהיינו ולאן אתה הולך למקום עפר
רמה ותולעה לזה אמר זכור כי עפר אנחנו ובכל זה אכינו שזה להרגיז יצר
הרע ועוד י"ל במה שפי' בפסוק לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור
האדם דהיינו לקלות את הקללה כמקולקל למה כי יצר לב האדם רע והוא
הגורם ולא האדמה עיין שם וזש' כי הוא ידע יצרינו ורוע יצרינו כי הוא
הגורם זכור כי עפר אנחנו ולא זה הגורם אלא יצרינו הרע דוק ..

אנוש

ויציץ

אנוש שהוא אנוש מכות כחציר ימיו יבש חציר וכי יעשה שום חסד כציץ
השדה כן יציץ להקב"ה וכל חסדו כציץ השדה ובקב"ה יבש חציר נבל ציץ כי רוח
ה' נשבה בו אכן חציר העם וזהו שאמר כי רוח נשבה בו ואיכיכו דהיינו רוח
ה' נשבה בו בכול אי כתי' רוח ה' זה מלאך המות כמרז"ל בפסוק אין אדם שליט
ברוח לכלוא את הרוח עיין שם בסדר הלחיים ולא יכירנו עוד מקומו רק
וחסד ה' דהיינו שובע שפע ברכה מעולם ועד עולם על יראיו וקשה כמרז"ל
טיפה בתן ליראיו טירופ בתן ליראיו כמהז' יזכור לעולם בריתו כמהכ' לכן כולה
דעל יראיו היינו בשביל יראיו ובהי דטירופ בתן ליראיו כמהז' מת' בשבילם
בא שפע ברכה בכל העולמות כמרז"ל בדבי חנינא בן דוסא כל העולם ביזון
בשביל חנינא בני וכו' אי כתי' וחסד ה' היינו חוט של חסד מעולם ועד עולם
על יראיו כמרז"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד
ביום כמו שנאמר יומם יצוה ה' חסדו וכן פי' רז"ל בפר' דסוכה כל מי שיש
בו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו
משמע דמפרשי חסד לשון חוט של חן וחסד כמו יומם יצוה ה' חסדו רק
ואמר מעולם ועד עולם לפי שרבי יוחנן ור"ל פליגי חד אמר כל העוסק בתורה
בלילה וכו' וחד אמר בעוה"ז המשל ללבנה לזה אמר מעולם ועד עולם פי'
בין בעוה"ז בין בעוה"ב' דהכל אמת רק וצדקתו דהקב"ה הנ"ל על יראיו
שומרה לבני בנים פי' שיזכו לבני בנים וישמור להם צדקתו רק לשומרי
בריתו פי' בלאוה בני בנים אחריו ששומר להם [...] צדקתו לאוהבים בני
בנים שהם שומרי בריתו זו התורה או המילה מעשה אי בריתו מעשה היינו
הברית שבית עמנו בחורב עם כל הכשרות ולזוכרי פקודיו לעשותם לומר
מקי יבא לידי ואקיימנה רק ה' בשמים הכין כסאו דהיינו בצדק ומשפט
דהקב"ה צדק ומשפט מכון כסאך הרי כי מכון כסאו הם צדק ומשפט במצא
דכי בהקב"ה הכין כסאו היינו בצדק ומשפט שהם מכון כסאו ומלכותו היינו
שכינת עוזו בכל משלה היינו כל מעשה בראשית וירא אלהים את כל אשר
עשה והנה טוב מאד כמרז"ל בפסוק טוב ה' לכל ורחמיו על כל לפי שהם מעשיו
ומיהו קשה דקא בהקב"ה השמים כסאי משמע דהשמים עצמם הם כסאו והכא
בהקב"ה בשמים הכין כסאו משמע דשמים עצמם אינם כסאו וצע' ועל

דרך דרש ירצה כמו שפי' בפסוק כי כל אלהי העמים אלילים וכו' וזש' ה' בשמים הכין כסאו ואינו חפצה לאבד עולמו מפני השוטים ולעולם דמלכותו בכל משלה ואל תתמה למה אינו מאבד כל עז' שבעולם כי אינו רוצה לאבד עולמו מפני השוטים ועיין בפסוק יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ברכו ה' מלאכיו בפי' הפשט אלו מלאכי השרת ממש וכן נראה ממרז"ל בפ"ט' דשבת בשעה שאמרו ישראל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע יצתה בת קול ואמרה מי גלה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשים בו שנאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וגו' ולפי שאמר ומלכותו בכל משלה לזה התחיל ממלאכי השרת ואמר ברכו ה' מלאכיו אותם שהם גבורי כח ועושי דברו תחלה לשמוע בקול דברו אחר כך לפי שהם גבורי כח ואין בהם יצר הרע ויש בהם כח לעשות דברו לשמוע בקול דברו ואחר כך פתח בעולם הגלגלים ואמר ברכו ה' כל צבאיו משרתיו ששים ושמחים לעשות רצון קונם עושי רצונו ולא לקבל שכר ואחר כך פתח בעולם התחתון ואמר ברכו ה' כל מעשיו לתת בכל מקומות ממשלתו ולא כחוקים האומרים עזב ה' את הארץ ובשמים כבודו ולפי שאמר ברכו משמע שמוציא עצמו מן הכלל לומר ברכו אתם ולא אני כמרז"ל בפ' דברכות לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל ומהאי טעמא מאריך פסוק ואסמכו בברך יק בסוף תהלה לדוד לפי שסיים ויברך כל בשר וכו' משמע שמוציא עצמו מן הכלל לזה אמר ואסמכו בברך יק וכן הכא לפי שאמר ברכו ה' וגו' דמשמע דמוציא עצמו מן הכלל לזה אמר ברכי נפשי את ה' דוק ומיהו רז"ל פי' בר"ש ויקרא רבה דבתחתונים הכתוב מדבר ולכן לא כתיב כל מלאכיו כמו שכתוב כל צבאיו כל מעשיו ופי' בשומרי שביעית הכתוב מדבר דכתיב עושי דברו וכתיב הכא וזה דבר השמטה עיין שם ואני שמעתי ולא אבין מאי דייק דלא כתיב כל מלאכיו ומה דיוק הוא זה ולימא כל מלאכיו דהא מפרש קרא במי מדבר והם באותם עושי דברו ושפיר מצי למימר כל מלאכיו והם הנזכרים בפסוק

ועוד מה דיוק הוא זה למאי הלכתא הוה ליה כל מלאכיו כיון דמפרש ואזיל עושי דברו וכו' הרי כולם אדרבה אי הוה כתיב כל הוה קרא יתירה ובקרא דכל צבאיו וכל מעשיו קשיא כל למה לי ועוד קשה דמייתי ראיה דבשומרי שביעית הכתוב מדבר וקרי להו גבורי כח שרואה שדהו בור וכו' והדר מייתי קרא וזה דבר השמטה דאיירי בשמיטת כספים ולא בשמיטת קרקעות ומיהו רא לא

קשיא

קשיא דלא מייתי אלא נלמד מלתא במלתא דאיירי בענין שמיעה דכתיב דבר
השמיעה מה דכי האמור להלן שמיעה ועוד קשה דקרי להו מלאכיו ודיקן מעיכו
כי שומרי שביעית נקראו מלאכים זולת הנביאים וצע׳ עיין שם ונראה אני
אומר כמרז״ל בסוף מסכת שביעית המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט
אני אמר לו אעפי׳ כן יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה ואמר ברכו ה׳
מלאכיו שהם גבורי כח לכבוש את יצרם הרע דהיינו עושי דברו לומר וזה
דבר השמיטה משמט ורואה שזה מחזיר לו חובו אעפי׳ שהוא לא קבלו ועכז׳
אומר משמט אני ולא הימנע לעשה דברו לומר משמט אני לפי שידע שיאמר
הלא אעפי׳ כן קבלו עושי דברו לשמוע בקול דברו לגמרי אעפי׳ שיפסיד ממונו
הלא אעפי׳ כן קבלו עושי דברו לומר משמט אני אך כי רב כחם לסו כח ש
לגמרי דוק ועוד י״ל עושי דברו לומר משמט אני אך כי רב כחם לסו כח ש
בומר בקוד ק׳ כו וכיון שרואה הפסד ממונו גומר בלבו לבטל דלת בפני לווים
שלא ילוו עוד לזה אומר עושי דברו לומר משמט אני בלב שמח וטוב לשמוע
בקול דברו להלוות עוד מכאן ואילך ולעשות דברו דהיינו והעבט תעביטנו דוק
ועוד י״ל על פי מרז״ל הנביאים נקראו מלאכים ואמר ברכו ה׳ מלאכיו הנביאים
הנקראים מלאכים גבורי כח כי אין הנבואה שורה אלא על גבור עושי ומקיימי
דברו ורצונו כדי לזכות לשמוע בקול דברו דבר ה׳ דהיינו נבואתו לפי שיש
מי שמסתלק נבואתו ממנו כגון הכועס והמתייהר וכיוצא ולזה הם חרדים
אל דברו ונבואתו שלא תסתלק מהם ולכן הם עושי דברו וציוויו ורצונו דוק
ועוד י״ל כמרז״ל כי הכהן נקרא מלאך כמו שפי׳ בפסוק כי שפתי כהן ישמרו
דעת פי׳ במרז״ל טהור הוא וטיהרו הכהן הא טמא שטיהרו אינו טהור פי׳
דסלא׳ גזירת הכתוב הוא וטיהרו הכהן וכיון דכהן אמור דבר לפי אמר
דוקא טהור הוא וטיהרו הכהן וזש׳ כי שפתי כהן ישמרו דעת ודברים כדעת
והשכל ואין הדבר מסור בידו ככל היוצא מפיו כי לא מפיו אנו חיים ואם
תאמר וכיון דעל פי הקורא יהיה מאי דכתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל
נגע ולא על פי כל חכם על פי הקורא לזה אמר ותורה יבקשו מפיהו ולא
מפי חכם דייכו מעמא כי מלאך ה׳ צבאות הוא ואני שמעתי במרז״ל
שאם הכהן אינו יודע החכם מלמדו ואומר לו טהור או טמא והכהן גוזר
וזש׳ והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית דקשה מאי כנגע ומאי
לאמר אלא רמז אפילו כנגע הבית חכם ויודע הדין שהוא נגע לא יגזור

אומר בנגע נראה לי בכה"ג אלא בנגע ולא משמע' אם הכהן חכם יודע
הדין אלא אפילו הכהן עם הארץ יגיד ויודיע הדין לכהן כדי לאמר שהכהן
יגזור אומר אם הוא בנגע או לא כי על פיו יהיה כל ריב וכל נגע ומש' לי
שפתי כהן ישמרו ויבקשו דעת פירוש ישמרו ויבקשו דעת הדין שיבא
החכם ויודיעהו הדין אם הוא נגע או לא וסל"א סוף סוף הדין יוצא מפי
החכם ויבא החכם ויגזור אומר אפילו הכי תורה יבקשו מפיהו ועל פיו
יהיה כל ריב וכל נגע למה כי מלאך ה' צבאות הוא דוקא וחש' ברכו
ה' מלאכיו הכהנים הכשרים מלאכים של הקב"ה דכתיב כי מלאך ה' צבאות
הוא ולכן גזר כי תורה יבקשו מפיהם עושי דברו אעפ"י שאין אתם יודעים
הדין ואתם שומרים דעת לשמוע בקול דברו אפילו הכי גזר כי על פיכם
יהיה כל ריב וכל נגע כי מלאכים אתם דוקא ועוד י"ל בהא דהני כהני
שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא נינהו ומסיק דשלוחי דרחמנא נינהו
דאי שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדי ואינהו עבדי
וכמו שפי' בפסוק וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב וגו' עיין שם
ומש' כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ה' צבאות ולא שליח דידך
ומש' ברכו ה' אתם כהני ה' מלאכיו שאתם שלוחיו ומלאכיו ולא שלוחיכון
עושי דברו ולא דבריכו דוק' ברכו ה' כל צבאיו אלו ישראל דכתיב והוצאתי
את צבאותי את עמי בני ישראל ממצרים משרתיו עושי רצונו העוסקים
בתורה לשמה לעשות רצונו ולהפיק רצון מה' ולא להתייהר ולהתגדל דוק
ואם כן המשמש מלאכיו הכשרים בפרש משרתיו עושי רצונו על הכהנים
המשרתים את פני המלך מה"מ הקב"ה עושי רצונו לא להתייהר כמו
בבית שני שהיו לוקחים הכהונה בדמים אלא כמו בית ראשון או כמו עושי
רצונו מקריבי הקרבן לרצון להם לפני ה' עושי רצונו ולא מפגלין בעבודה
כי לא לרצון יהיה להם דוקא ברכו ה' כל מעשיו אלו ישראלים ואמר
בכל מקומות ממשלתו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם
מני ומינך תסתיים שמעלה דוקא ומה שפי' רז"ל כי מלאכי השרת עושי
דברו ואחר כך שומעי דברו ובן ישראל שאמרו נעשה ונשמע קשה היפי
מצו עבדי קדם שישמעו ועיין בפסוק כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע :

וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך קימה מה טעם בכה וי"ל במרז"ל
ששמע מקרובים שהיו מרננים אחריו שנשקה נשיקה של תפלות
ואמרו מה זה מבקש להביא עלינו מבול כדור המבול וביאור הענין במרז"ל
בפ"ק דיומא הוא פורש ובוכה שחשדוהו כצדוקי והם פורשים ובוכים דאמר
ר"ל כל החושד בכשרים לוקה בגופו פירוש בנגעים בגופו דהיינו בצרעת
ויליף לה ממקום אחר ממשה שאמר והן לא יאמינו לי ונראין הדברים כפי
הפשט כי החושד והנחשד צריכין לבכות החושד לפי שחשד בכשרים והנחשד לפי
שחשדוהו והנה רמז הפסוק כי על ידי וישק יעקב לרחל נמשך שבכה יעקב
דהיינו שחשדוהו והוצרך יעקב לבכות מדין מי שחושדים אותו בדבר ורמז
גם כן כי יעקב בכה מדין והם לא בכו שגם הם היו צריכים לבכות דוק ועוד
נראה ענין חריף כי הנה החושד אין לו טעם לבכות כשלא הנחשד בוכה
מדאגה מדבר שחשדוהו אך החושד מה טעם לבכות ולפי הפשט י"ל מדאגה
מדבר על מה שילקה בגופו או בוכה ומקונן שלא ילקה בגופו על מה שחשד
בכשרים אך דרך דרש נראה לי כמה שבכין כוונת ר"ל לוקה בגופו ואני
פי' שם בגמ' דהיינו לוקה באותו ענין עצמו שחשד בכשרים דהיינו כענין
משה שאמר והן לא יאמינו וסופו שלא האמין במרז"ל אם כן לוקה בגופו
היינו באותו דבר עצמו שחשד בכשרים ילקה ויכשל אי נמי לוקה בגופו
באותו ענין עצמו דהיינו שיבאו לחשוד בו באותו דבר עצמו כמרז"ל כל מי
שחושדין בו בדבר ודאי שיש בו עון שנחשד ולפי זה יש הדין הנחשד
צריך לבכות ולא החושד אך לפי שהחושד לוקה בגופו וסופו שיחשד באותו
דבר ויצטרך לבכות אז בדין מי שחושדין אותו לכן מקדים ובוכה דוק
ורז"ל פי' בכה לפי שלא היה בידו נזם אחד וטבעת אחד ונראה לפרש קרוב
לענין הנז"ל במרז"ל ששמע שחשדוהו בנשיקות של תפלות והנה יעקב אם
היה בידו נזם או טבעת לא היה נושקה אלא היה נותן בידה נזם או טבעת
למסלכות והיה סני אך לפי שלא היה בידו דבר לא ידע במה להודות להסתו
אותה הוצרך לנשקה נשיקה של קורבה ונתגלגל הדבר שחשדוהו ולכן בכה
מדאגה מדבר שלא היה בידו נזם וכו' כנז"ל ועוד י"ל במרז"ל שצפה שאינה
נקברת עמו במערה וביאור הענין במרז"ל כדע' שבכה ושחק ורקק כשראה

אשת עורכים רופים וכו' ומה ששחק לא גלה לה והגיד יעקב רחל כי אינה
נכנסת עמו בקבורה ובכה אז והנה כשראתה רחל בוכה ליעקב שאלה לו
מה בוכה ובכיות לה ולא הגיד לה הסוד אך ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה
הוא ופי' כן רבקה הוא ומאמר הקורבה בכה דוק ועוד י"ל כמרז"ל שאמרה
רחל אית לי אחא רמאי ואז ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא לרמאות
וכו' וביאור הענין כמה שפי' בפסוק ועיני לאה רכות כי בזכות רחמנותיה
בטלה הגזירה וקדמה לאחותה והיו נישואיה נישואי היקר עיין שם כי טוב
והנה כשנשק יעקב לרחל ואמר מינסבת לי ומסר לה סבלונות ואמרה
רחל אית לי אחא רמאי בכה יעקב וצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת
עמו בקבורה והיינו כי סוף סוף עתיד לבא לרמות ליעקב ועתידה
לאה להנשא ליעקב ולהקדים לרחל אך לרחל לא הגיד [illegible] אדרבה
הראה לה פנים כי לא קירא שלבן ירמה ויגד יעקב לרחל כי אחי אביהו
ברמאות וכו' וזה חריף ונכון ועוד י"ל כמרז"ל כשאמר יעקב ללאה רמאית
בת רמאי אמרה לו לאה לית ספר בלא תלמידין וכו' במצא דרמאות יעקב
כתם מקום שתבוא לאה והראיהו כדפי' שם והנה בשבכה יעקב על
שאינה נכנסת עמו בקבורה הגיד יעקב לרחל עיקר דברים כמו ויגד
יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ברמאות וזה גרם שתראה לאה ויהיה לה
מקום לרמותו ולהקדים לרחל אך לרחל לא גלה סוד זה אלא אדרבה
הראה לה פנים שכוונתו לומר כי אחי אביה הוא ברמאות ולא הבינה
מלבן שירמהו דוק ::

מזמור צו' שירו לה' שיר חדש פי' רז"ל שיר שחידש עולמו יש מאין והכל
בפסוק עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ פי' דנפקא מינה דהקב"ה
ישלח ברכה לאדם יש מאין כל הברכה כמו שברא העולם יש מאין וזש' שירו
לה' שיר שחידש עולמו יש מאין ועל ידי זה יהיו בטוחים ויודעים כי האדם
עזרו מעם ה' יש מאין דוק ועוד י"ל כענין המחדש בטובו בכל יום תמיד
עיין שם וזש' שירו לה' שיר שמחדש מעשה בראשית בכל יום תמיד
ואמר מדבר לעתיד לבא אמר שירו לה' שיר ולא שירה בלשון נקבה חדש
שיחדש עולמו לעתיד לבא שירו לה' כל הארץ וכולם ידעו את ה' ולא יהיה
עוד מי שלא ישיר לה כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים דוק

שירו

שירו לה' זה סוד הק' ברכו שמו סוד מלכות הנקראת ש"ס בשרו מיום ליום ישועתו
כלומר כל יום הוחילו לישועה כי כל יום מעורר לישועה היום אם בקולו תשמעו
וכמ"ש הקיצו ורננו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום וכמ"ש בשרו מיום ליום
ישועתו כלומר כל יום בשרו ליום הבא ישועתו לומר מחר יבוא הישועה ולא
תשימו זמן אלא מיום ליום כל יום תאמרו מחר יבא ואל תתיאשו דוק:
ספרו בגוים זה עמלק כמרז"ל אין גוים אלא עמלק שנאמר ראשית גוים עמלק
את כבודו יבא מחר הישועה ונגלה כבוד ה' ועוד י"ל את כבודו היינו כבוד
שהוא חולק ליראיו כמרז"ל מה נקרא מלך הכבוד שחולק כבוד ליראיו כמו
שפי' בפסוק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' דהיינו כי מחר
ביום הישועה יראה אל עבדיך כבודך שתחלוק להם דהיינו שנהיה מלכים
בכל העמים ומלכיהם אפים ארץ ישתחוו לנו אך כמו כבודו היינו מתן שכר
צדיקים כמרז"ל בפסוק הראשון. נא את כבודך היינו לעתיד על מתן שכר צדיקים
בכל העמים ספרו נפלאותיו ומולא ספרו מוסף נצחו ואחר מתו וענין
סיפור נפלאותיו כדי שנאמין כי מעשי צדיקיו ממצרים ירמזו נפלאות כמו
שפי' בפסוק ויוסף היה במצרים אי כמו כדי שיאמינו בחידוש העולם לפי
שפקח בחידוש העולם כנז"ל שירו לה' שיר חדש וידוע כי פלאות עידותיו
של הקב"ה כי הוא חידש העולם כמו שפי' בפסוק אזכור מעללי יה כי אזכרה
מקדם פלאיך ובפסוק לכל האותות והמופתים וגו' ולכל היד החזקה וגו': כי
גדול ה' ומהולל מאד מכל העולם בורא הוא על כל אלהים ועז' שם בעולם
הוא בורא ויראים ממנו כמרז"ל בזוהר סדר משפטים בפסוק מי לא יראך
מלך הגוים מי מלך הגוים לא יראך ולא תהיה בורא עליו כי בכל חכמי
הגוים ובכל מלכותם משבחים ומודים ואומרים מאין כמוך דוק כי כל אלהי
העמים אלילים כלא חשיבים והיו כלא היו וכי קיימא אם כן למה אינו מאבדם
הקב"ה דהיינו כמרז"ל במס' ע"ז אם אין רצונו בע"ז למה אינו מאבדה
לזה אמר וה' שמים עשה כלומר ואינו רוצה לאבד עולמו מפני השוטים
והיינו כמרז"ל הבז"ל אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדים היה כן
אבל עובדים לשמש ולירח ולכוכבים יאבד עולמו מפני השוטים וזש' וה'
שמים עשה כלומר והם עובדים לשמש ולירח וכו' ואינו רוצה לאבד עולמו

מפני השומים ועוד י"ל וה' אומ' צריך לפרש שבחיו כי כבר נעשה שמים כי הנה השמים מספרים כבוד אל והם מפרסמים ומגידים אלהותו כמו שפי' בפסוק למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם ואלהינו בשמים וכו' עיין שם ועוד י"ל כמרז"ל בפסוק אל תפנו אל האלילים אלילים הם ולשם פנית אלילים סופך לעשות אותם אלוהות וזש' ואלהי מסכה לא תעשו לכם כלומר אם לא תפנו אותם לא תבאו לעשותם אלהי מסכה הא אם תפנו אליהם תבאו לעשותם אלהים וזש' כי כל אלהי העמים שהם להם אלהיהם אלילים הין אלא מקודם שפנו אחריהם עשו אותם אלוהות וכי תימא והכתב' למה בראש לזה אמר וה' שמים עשה אלוהות לא עשה והם שדרשינו ועשו אותם אלוהות הוד והדר לפניו בשמים באלו ושם לפניו הוד והדר עוז ותפארת במקדשו בבית המקדש למטה דכתיב נורא אלהים ממקדשך דוק הבו לה' [illegible] משפחות עמים כבוד ועוז ולא תעשו כמעשה העמים כי ילכו איש בשם אלהיו והבו לה' כבוד וכבדו שמו ושוו הבו עוז לאלהים כי עוז לאלהים דוק הבו לה' כבוד שמו כי ה' איש מלחמה לא בחיל ולא בכח כי אם ה' שמו ולכן הבו לה' כבוד שמו שאו מנחה היינו מדכתיב מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו אי כמו מנחה היינו והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' ואמר מנחה על ידי מנחה באו לחצרותיו אבל לא לבית כדכתיב אשרי מי שתבחר ותקרב ישכון חצריך אבל אנו נשבעה בטוב ביתך כמו שפי' בפסוק נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' וגו' אבל אשרי אותם שיזכו להיות יושבי ביתך עוד יהללוך סלה שהם לפני ולפנים דוק השתחוו לה' בהדרת קדש כמרז"ל בהדרת מעמש כי הא דרבי מאיין בפסוק כמנין שבאמר הכון לקראת אלהיך וכעין דיקחא חילו מלפניו פני זעמו כל הארץ כי כעין דיקחא ענשי אפילו לא עשה כמרז"ל במנחות בפרק הקומץ בפי' בפסוק כמה אפך עשה בכם וכפסוק בהשפטו יצא רשע כי היכי דלנפוש חרון אף וקפדי לה אפילו אנשה וכפסוק ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו לצדיק בהשפטו הרשע עיין שם דוק אמרו בגוים זה עמלק בכלל ראשית גוים עמלק ה' מלך וכיון שמלך יאבדו דכתיב ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק וכיון שה' מלך אף תכון תבל בל תמוט אבל העמים שאר האומות ידין עמים במישרים ולא יגער אלא בחזיר זה עמלק דוק ואז ישמחו השמים ותגל

הארץ

הארץ כי אז יקבון קהל כל הגוים מפני רוב מעלת בני אדם ועוד כי הארץ
בקללה ארורה האדמה ואז יצא מכלל ארורה לכלל ברוכה כמו שפי' בפסוק
הושיעה את עמך וברך את נחלתך זו ארץ ישראל עיין שם וכן ירעם הים
היינו מרז"ל כי גדול כח שכיר מי שעתיד ליתן שכרו של יום הוא ירפא
לך עיין שם במצא כי היום יש לו שכר ולעתיד ירפא מכאו ולכן ירעם הים
ומלואו מרוב שמחה וגילה והכל ר"ת ישמחו השמים ותגל הארץ הוא הויה
ור"ת ירעם הים ומלואו כולו יהו דוק יעלוז שדי וכל אשר בו כל אילני סרק
כי אז ירננו כל עצי יער אפילו אילני סרק כמרז"ל עתידים אילני סרק שיתנו
פרי כל שכן עצי השדה דוק לפני ה' כי בא ועל עיקר עצם ביאתו יהיה
שמחתם והדר מפרש ואזיל ענין ביאתו למה כי בא לשפוט הארץ כינס היא
חטאה ונבירה על הציווי כענין והנני משחיתם את הארץ ישפוט תבל בצדק
פי' רז"ל בירושלמי דר"ה השנה והוא ישפוט תבל בצדק לישראל ביום בשעה
שעסוקים בתורה ובמצוות ולגוים בלילה בשעה שבטלים ממלאכה ועיין
מה שפי' בפסוק לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני דהיינו כי חצות לילה אקום להודות
לך כמרז"ל בפ"ק דברכות ופי' המפרשים דהכוונה לומר שפעמי בלילה כי
נגדי ריקי לילה כמו יום ועוסק בתורה ובמצוות עיין שם כי טוב

שמואל ראשון ויהי איש אחד מיוחד שלם כמוהו מן הרמתים צופים
פי' רז"ל מן המאתים צופים ונביאים וצופים לשון נביאים
מהר אפרים פירש"י ז"ל יוכיח קינס בתורה דכתיב אפרים ומדרש הגדה אפרתי
בן פלטין אדם חשוב ונראה דמדרש אגדה מורה להגבוה יוכיח אלא מוכח
קרא יתירה דריש כיון דכתיב מהר אפרים ידוע שהיה אפרתי אלא ודאי
לדרשא אתא והרבה שהיה צדיק ושמו אלקנה כמרז"ל צדיקים שמם קודם
להם הפך הרשעים בכל שמו שכתוב בכרי שמו דוק ולו שתי נשים ולמה
היו לו שתי נשים לפי שלא היו לו בן מחנה כי חנה נשא ראשונה ולא היו לו
בנים ממנה ולכן לקח אשה שנית פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים
ולכן לקח לו שתי נשים ונו' שם אחת ולא אמר שם הראשונה או שם
האחת אלא שם אחת כי מעיקרא לא נשא אלא אחת ולא היה בדעתו

לישא אלא אשה אחת אלא לפי שלחנה אין ילדים נשא את פנינה דוק׳
ואמר אין ילדים ולא אמר עקרה או לא ילדה לרמוז כי ילדים לא היו לה
אבל בני הנפש ועיקר תולדות צדיקים הם מצות ומעשים טובים כמו
שפי׳ בפסוק אלה תולדות נח עיין שם ועלה האיש ההוא דוקא לא היו
שנים עמו אנשים ורז״ל פי׳ כדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה
אחרת כדי להשמיע את ישרא׳ ויעשו כמותו כראה שמשמעות כיה קריא
שלא היו עולים לרגל והוא היה מכנס ואפשר לדרשו ועלה פי׳ היה
מעלה עמו אנשים אחרים מעכו הין רואים ועושים ועולים להשתחוות
ולזבוח לה׳ ולפי זה ועלה האיש ההוא אין פירושו היה עולה אלא היה
מעלה אנשים מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה׳ ובכל שנה היה מעלה
אנשים מחדש לעד שבשנה אחרת היה עולה בדרך אחר [illegible] ממנו ויראו
וכן יעשו ולעד כך היו מונעים בני אדם מעלות לרגל כיום שני בני עלי
כדמפרש ואז״ל לקמן ובני עלי בני בליעל ולכן היו מונעים לעלות דוק׳
ויהי היום יום מועדא פי׳ ויהי היום מהימים הנז״ל מימים ימימה דהיינו
ימי מועד ורגל וביום מועד שעלה לרגל אירע כי ויזבח אלקנה וגו׳ ולכל
בניה ובנותיה מנות הגונה לשמחם ברגל ולחנה יתן היה כורך מנה אחת
אפים הראוי להתקבל בסבר פנים יפות כי את חנה מאד מצד עצמה אעפי׳
שלא היו לה בנים וה׳ סגר רחמה איכתי וה׳ סגר רחמה הוא מוסב
למה אהב כי ה׳ סגר רחמה כלומר ומה בידה לעשות ברוך המוזר אין
זה דבר הבא מידה דוק וכעסתה צרתה גם כעס כלומר כעס אחר כעס
בעבור הרעימה פי׳ שתתרעם לפני הקב״ה ולפי הפשט להכעיסה שתשיח
דברים כלפי מעלה והענש ורז״ל פי׳ לשם שמים נתכוונה דהיינו שתבכה
ותתחנן ותתרעם לפני הקב״ה שיתן לה בנים והיה אומר לה כלום קנית
מפריות לבנך גדול או חלוק לבנך קטן לשמחם ברגל ולמה להיתה
אומרת לה כך כי ראתה כי סגר ה׳ בעד רחמה והיה לה תקוה ולא היתה
עקרה ויש׳ שבכלל הכעס שהיה מכעיסה היה אומרת לה כי סגר ה׳ בעד
ובעבור רחמה שום עון שעשה בידה או בדה או ביאוש כדלקמן דוק

וזהו שאמר בעד רחמה ולא אמר כי סגר ה' רחמה כנ"ל וה' סגר
רחמה דוק ועל דרך הפשט כי את חנה אהב לפי כי ה' סגר רחמה והיתה
ביופיה כי האשה כל זמן שאינה יולדת היא ביופיה וכעסתה צרתה גם כעס
כלומר כעס אחר כעס בעבור הרעימה שקנה והקנאה אולי לא תהיה כל
כך חביבה על בעלה ואהובה והכתוב העיד כי את חנה אהב מצד עצמה
ולא מצד יופיה וצרתה היתה סבורה כי לכן היתה אהובה ולכן וכעסתה
כי סגר ה' בעד רחמה והיא היתה בעיא בנים ולא שתקה כמו עקרים
כדי שלא תלד והיא אינה רוצה בנים שאם כן לריק היתה ימנע להכעיסה
בעבור הרעימה. כי היא לא בעיא בנים אלא הראות הוא כי סגר ה' בעד
רחמה [illegible]וק וכן יעשה אלקנה שנה בשנה ליתן לה מנה אחת מובחר
ואפים הראוי לקבל בסבר פנים יפות וצרתה גם כן כן הכעיסתה לפי
ערך החיבה והאהבה שהיתה מחבבה אלקנה אי נמי על דרך ויהי כאשר
פתר לנו כן היה אותי השיב על כני יוסף הנ"ל כי הוא הגורם וכן הכא
י"ל כן הכעיסה צרתה כעס אחר כעס גם כעס כנ"ל בשביל אלקנה
שהיה מראה לה אהבה וחיבה עזר והכבוד והיתה לה דמעתה לחם ולא
האכל כי כן דרך המר נפש שבוכה ושבע בבכי ואינו אוכל כמו שפי'
כפסוק היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה ועוד י"ל שהיתה בעשית רצון
צריכה שתקנא כי הנה היתה בוכה והבכי מעגד היופי בפני ועיני לאה
רכות ועוד ולא תאכל והיתה מקנאה ביותר דוק ויאמר לה אלקנה
אישה חנה כלומר להראות לה חיבה ואהבה היה קורא בשמה להורות כי
יערב זכרה על לשונו כמו נופת צופים טעם למה תבכי ולמה כך
לא תאכלי ולמה ירע לבבך שאין את יולדת ומי יודע אם הקב"ה עשה
כן טוב לך שתהיה חביבה עלי כמו שעשה לאימהות כמדרז"ל הלא אנכי
טוב לך מחבבך מעשרה בנים שילדה לי פנינה דוק ותקם חנה אחרי אכלה
בשילה ואחרי שתה כדברי אלקנה אישה תמה' לא שמעה לה לדברי אלקנה
אלא ותקם חנה להתפלל ברמזים ואזיל ואירע הענין כי על הכהן יושב
על הכסא אוקי דינו מינוהו שופט על ישרא' ויושב על הכסא גדול ועל מזוזת

היכל ה' ואירע הדבר כן כי מקודם כך ביקשה רחמים עלי על חנה וכירבר
כדמפרש ואזיל ויען עלי ויאמר לכי לשלום וכו' עיין שם במצא שנצטרף
זכות ברכת עלי ותפלתו דוק' והיא מרת נפש ירצה כמרז״ל אין אדם
נתפס על צערו והנה אמרו רז״ל בפ' דברכות חנה הטיחה דברים כלפי
מעלה שנאמר ותתפלל על ה' דהוא ותתפלל סתם דומיא דאל ה' התפלל
ועוד דהוא אל ה' מאי על ה' כנגד ה' ועניין הטחת דברים פי' המפרשים
במה שאמרה דין אין למה בראת כו' וכן מה שאמרה אלך ואסתתר
וכו' והכל טרם כתב הפסוק כי הטיחה דברים כלפי מעלה בותתפלל על
ה' כתב אמתלא לדבריה והיא מרת נפש בצער גדול ולכן לא נתפסה
במה שהתפללה על ה' והטיחה דברים כלפי מעלה כי אין אדם נתפס על
צערו דוק ועוד י״ל עלי חשב שהיתה שיכורה שקמה להתפלל [illegible] אכלה
ואחרי שתה ולא כן הדבר כי היא מרת נפש בפשה מאד לה ותתפלל על
ה' ונהי שאכלה ושתה כדברי אלקנה אישה מ״מ ובכה תבכה כלומר
ולא נשתה דבר אלקנה למה תבכי דוק ועוד י״ל במרז״ל לא נברא יין בעולם
אלא לנחם אבלים שנאמר ~~[illegible]~~ תנו שכר לאובד ויין למרי
נפש ואמר ידע למה אכלה ושתה חנה והיא מרת נפש ולא נברא
יין בעולם אלא למרי נפש במצא כי בדין עשתה לאכול ולשתות אף במי
אעפ' שאכלה ושתה תניד היו לה והיא מרת נפש וגם לא סתם כיותר
הוא ראיה כי ותתפלל על ה' ושיכור אל יתפלל והדע שהיא מרת נפש
כי בכה תבכה וכל זה הוא התנצלות לחנה שדיברה כנגד עלי דברים
קשים לפי שחשבה ואשרה לשיכורה דוק והדור נדר ותאמר ה' צבאות
מכל צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן וזהו הטחת דברים
שהטיחה כלפי מעלה כדפי' לעיל אם ראה מוטב ואם לאו אלך
אלך ואסתתר וכו' שמעתי לפי שצריכה הסעיקבה בעד רחמה למר
כי סגר ה' בעד ובעבור רחמה על כן אמרה אם אם חסורה שחטאתי
אלך ואסתתר וכו' ואמרה ג' פעמים אמתך כנגד ג' מצות שנצטוו האשה
חלה נדה הדלקת הנר ופירוש חנה שמא עברתי על אחת מהן ונראה
לי דלא אמרה כן להשכיח שמרה ג' מצוות דמאי דבוק״יהו אלא במי

עיין כס' דר' דף על

שהתנצלות

שהתכלית העיקר שהיתה מבקשת כי קני ה' כנגד רחמה כנז"ל או כמו
לפי שאמרה אלך ואספקי ועבפ' וזכרתני כי אני לא חטאתי במצוות
שבמצוות ובקשה לאמתך זרע אנשים ממוצע לא חכם ולא טיפש
לא חכם ביותר מפני עין הרע ולא טיפש ביותר אלא נברא כגוברין
עוד פי' רז"ל זרע שמושח שני אנשים דהיינו שאול ודוד ולפי זה
כבין ומורה לא יעלה על ראשו כמרז"ל ומרות אינש לא הוה עלוהי
דהיינו שהתפלל כשהלך למשוח לדוד מרות שאול לא הוה עלוהי
כמו שכתיב שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וזה חריף דוק ..
ומה שאמרו רז"ל לא חכם ולא טיפש נראה כמרז"ל בפרק המפלת מלאך
הממונה על ההריון וכו' חכם או טיפש הרי שהקב"ה גוזר חכם או
טיפש והיא היתה רוצה שלא יהא בגזר עליו לא חכם ולא טיפש להיות
כי כן זה אינו על פי הטבע בדרך כל הארץ אלא שאול מאת ה' דוק :

והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' באומר כלחש לפני ה' ולא לפני בשר
ודם ועלי שומר את פיה שהדבר והתפלל שלא כלחש כמו שפי'
רש"י ז"ל בפסוק ויחשבה עלי לשכורה שלא דיו רבנן להתפלל בלחש דוק
ורש"י ז"ל פי' ועלי שומר את פיה מצפה שתפסוק ונ"ל דקרא מפרש כי
היא הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי היה שומר את פיה שתפסוק דוק ..

וחנה היא מדברת תפלתה על לבה עם כוונת לבה לא כאותם שבקול
כהם ויפקוהו בפיהם וכו' אלא מתפללת בכוונת הלב כמו שפי'
כפסוק ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ופי' רז"ל קירות לבו ויתפלל אל ה' רק
שפתיה נעות דכוונה במוח וקולה לא ישמע אפילו לעצמה ולכן ויחשבה
עלי לשכורה ולפי שהיתה שכורה על כן לא היתה יכולה לדבר ולהשמיע
קולה ופי' רש"י ז"ל ויחשבה עלי לשכורה לא דיו רבנן להתפלל בלחש דוק כמו
שפי' לעיל ועלי שומר את פיה דוק ועוד י"ל כמרז"ל מאי על לבה על עסקי
לבה לומר דדין הללו שנתת לי על לבי לנה וקימה כיון שכל עיקר טענתה
היא דדין הללו לנה אמאי ייחס עיקר טענתה תלויה על לבה והעיקר
שהם הדדין חסר מן הספר ונראה תלויה על לבה ולמאי וחנה היא

מדברת על שהיה וגו' וי"ל כמרז"ל ונקט לאמתך זרע אנשים גברא
בגוברין כלומר שלא שאלה זרע סתם אלא זרע צדיק דאילו אינו צדיק
נוח לה שלא יהיה לה זרע כמרז"ל כאברהם ודוד אברהם אמר מה תתן
לי הוא זרע כשר מוטב ואם לאו נוח לי ואנכי הולך ערירי דוד אמר ודאי
אם דרך מוטב כו' ונחזי כדרך עולם והנה כיון שכל עיקר שאלת חנה היא
זרע אנשים דהיינו זרע כשר כדפי' על כן הוכרחה לשאול כן כשמבך דדין
שעל לבה כלומר למה בראת דדי האשה על לבה אלא כדי שינק ממקום
בינה ולא יסתכל במקום טינוף אם כן ונקט לאמתך זרע אנשים כגון וחכם
וצדיק כי כן מחייב בריאת דדין על הלב דוק ולפי זה כולל לומר כי לכן
חשבה עלי לשכורה לפי שראה אותה עושה רמיזות לפי' דדין הללו שעל
לבי למה וקולה לא ישמע לשמוע מה היתה אומרת על כן ויחשבה
לשכורה שהיה נראה מעשה שכרות דוק ועל פי מה שפי' רש"י ז"ל ויחשבה
עלי לשכורה שלא היו רגילין להתפלל בלחש כדאיתא דכפי פי' וחנה כיון שהיא
מדברת על עסקי לבה על כן היתה מדברת בלחש וקולה לא ישמע אך
עלי היה סבור שהיתה שכורה וכי לכן קולה לא ישמע כנז"ל דוק ורז"ל
פי' בפרק' דברכות ויחשבה עלי לשכורה מכאן שהשיכור אסור להתפלל
והיינו כיון דאמרינן בפסוק אל תתן את אמתך לפני בת בליעל מכאן
לשיכור שמתפלל כאילו עובד ע"ז פשיטא דאסור להתפלל ומאי ק"מל דאסור
להתפלל וי"ל דהתם בשיכור גמור שהגיע לשכרות לוט והכא בשיכור סתם
שלא הגיע לשכרות לוט ויתע' ויחשבה עלי לשיכורה לפי שמעיזה דברים כלפי
מעלה כמרז"ל הנז"ל ולכן חשבה לשכורה לומר שהיתה שכורה דוק ומיהו
קשה דקאמר וחנה מדברת על לבה מאי היא מדברת וי"ל קרא מפרש ואזיל
בא וראה מה כן חנה לעלי כי חנה היא מדברת על לבה בדרך וההלכה אך
עלי חשבה לשכורה שלא היו רגילין להתפלל בלחש ועלי סובר אך פיר שמשמע
קולה כנז"ל וכן י"ל על פי מה שפי' שחשבה לשיכורה לפי שראה רמיזות
דדיה שהיתה אומרת דדין הללו וכו' ויחשבה עלי לשיכורה לומר מה טעמה

היא זו מעדין שיהיה לה זרע אנשים ולא כבוד ועשר כל עקרות יאמרו
הכי ועשר י״ל כמרז״ל אלך ואסתכל וכו׳ ועל כן חשבה לשיכורה ומר מענה
של הכל היא זו דהיינו כמ״ש אם היתה יולדת בקשוי יולדת בריוח זכרים רוק ··
ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין פי׳ רז״ל מכאן לרואה בחבירו דבר
שאינו הגון צריך להוכיחו ופי׳ התוספו׳ דבר שאינו הגון אע״ג
דליכא איסורא דאורייתא וכו׳ וקשה הוי״ל מוכח אע״ג דליכא איסורא
דאורייתא אלא דבר שאינו הגון והא אמר בפסוק מכאן לשיכור שמתפלל
כאלו עובד ע״ז ואין לך דבר איסורא גדול מזה וצע״ג ומה שאמר עד
מתי תשתכרין נראה לפי שחשבה לשיכורה והדיבור רע ומזיק לשיכור
ומשכרו טפי ודפוקו היא לישן עד שיסירינו לכן אמר עד מתי
קורה להתפלל כדיוקך שיכורה ובזה תשתכרין עוד הסירי את יינך מעליך
דהיינו בסיבה בלומר בלשון נקי לכי לישן רוק
ותען חנה בענ״י קשה ענתה כנגדו וקאמר לא אדוני כמו שאתה
לא אדון אתה בדבר זה שחשדתני
סבור כי אני שיכורה ורז״ל פי׳ לא אדון אתה בדבר זה שחשדתני
בדבר זה שאם היה בך רוח הקודש הי״ת יודע האמת ולא הי״ת חושדני
בדבר זה כ״ין ושכר לא שתיתי ועמדתי להתפלל לשפוך נפשי לפני ה׳
זו תפלה כדכתיב תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה׳ ישפוך שיחו כי יודע אני
כי שיכור אסור להתפלל והכי פירושו יין ושכר לא שתיתי ואשפוך את
נפשי לפני ה׳ בתפלה רוק ומיהו יין׳ ויין ושכר קשה וי״ל כפי הפשט אעפ׳
שקראה שעניתי אותך בדיבור קשה לא אדוני אשה קשת רוח אנכי וגם
יין ושכר לא שתיתי ואיני שיכורה ומתפללת וגם איני שיכורה ומחמת
שיכרוני עניתי בדיבור קשה אלא מרוב שיחי וכעסי כדמפרש ואזיל רוק
אך קשה את אמתך לפני בת בליעל פי׳ רש״י ז״ל לפי שדיברה לו בקושי לא
אדוני לא יש רוח הקדש בך ולא אדון אתה וכו׳ חזרה ופייסתו
שלא יקנבה הפקר ובזיון לפני צרתה בת בליעל כי מרוב שיחי וכעסי שצרתי
מכעסת אותי דיברתי בקושי עד הנה כי מחר תכעיסני צרתי לאמר לך
ראה מה אמר לך עלי כי אתה שיכורה במצא אתה נוקבני לפני צרתי

דבר אחר פי' מרוב שיחי כתרגומו אדי מסגי אקבילתי ואדגזותי דיברתי
עד הנה אוריכית בצלו עד כאן דקייבו לפי מה שקדם המתרגם לעיל
והיה כי הרבתה להתפלל ועל שומר אקפיד מצפר שבפסוק ולא הירבה
יאריך להתפלל ולכן חשבה לשיכורה לזה אמרה אני שיכורה מרוב
שיחי וכעסי דיברתי בתפלה ואורכית עד הנה דוק ··
ויען עלי ויאמר לכי לשלום מכאן לחושד בחבירו בדבר שאין בו שצריך
לפייסו שנאמר ויען עלי ויאמר לכי לשלום ולא עוד אלא
שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו
פי' רשי ז"ל את שלתך חסר אלף לדרוש בו לשון שליה כמו ובשליתה
היוצאת מבין רגליה ומה' יתן ויאמר שלתך שנבקש דוק ומיהו קשה דהוה
אשר שאלת מעמו מאי מעמו וי"ל לפי שהקים כי עם ה' [illegible] מעולה
כי לא שאלה אלא על צד החסד שעמו כי עם ה' החסד כדכתי' בפסוק
עזרי מעם ה' ולא אמר מה' לרמוז על צד החסד כי עם ה' דוק ולפי
שחנה הטיחה דברים כלפי מעלה כבז"ל ועל כן חשבה עלי לשיכורה
כבז"ל לכן אמרה הא דהטחתי דברים כלפי מעלה אל תתן את אמתך
לפני בת בליעל כי מרוב שיחי וכעסי שהכעיסני צרתי דיברתי עד
ואין אדם נתפס על צערו כמו שפי' בפסוק והיא מרת נפש וכו' דוק ·
ולזה אמר לכי לשלום ואלהי ישראל יתן ויעזור וימחול לך שלתך ושנבקש
שהטחת דברים כלפי מעלה דוק ועוד י"ל לפי שחנה אמרה אם ראה מוטב
ואם לאו תראה עכפ' כההרה כי אלך ואסתתר וכו' ועל זה חשבה עלי
לשיכורה שאמרה בן תראה כעכ' ולזה אמרה חנה כי מרוב שיחי
וכעסי של צרתי דיברתי עד הנה לומר אם ראה תראה ולזה אמר לכי
לשלום עם הקבה' ואלהי ישראל שענה את ישראל סבא זה יעקב וידר
יעקב נדר לאמר יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו מרצונו ולא כמו
שאמרת תראה כעכ' אלך ואסתתר וכו' דוק א"נ כמו ואלהי ישראל סבא שזכה
לבנים צדיקים כלו מטתו כולה יפה רעיתי ומום אין בך יתן את שאלתך
אשר שאלת מעמו זרע אנשים צדיק גברא כגופדין כבז"ל דוק ··

ותאמר ··

ותאמר מה הדין חייב אתה לפייסני ולברכני בדין החושד בחבירו דבר
שאין בו כנ״ל ועכ״ז אני מחזיק טובה לך קמצא שפסקת מן
כעניך כי נחמתני ופייסתני וברכתני וביקשת רחמים עלי ותלך האשה
לדרכה ותאכל למה כי פניה לא היו לה עוד כי אותם פני זעמה לא היו
מניחין לה לאכול כנ״ל ותבכה ולא תאכל דוק

וישכימו בבוקר וישתחוו לפני ה׳ על כי פניה לא היו לה עוד וישובו
אל ביתם הרמתה ולא וידע אלקנה את חנה אשתו פי׳ רש״ל
מכאן למכסלי שאסור בתשמיש המטה ויזכרה ה׳ כמו שאמרה וזכרתני
ולא תשכח את אמתך דוק··

ויהי לתקופות הימים פי׳ רש״ז״ל מיעוט תקופות שתים מיעוט ימים שנים
לששה חדשים ושני ימים כולד מכאן שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעי׳
ותהר ותלד בן נראה לפרש כנ״ל במעשה ותהר האשה ותלד בן וגו׳
מקיש לידה להריונה מה הריונה שלא בצער אף לידה שלא בצער וכן
בשרה מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפקידה של חוה בעצב תלדי בנים
פי׳ דהאי ותהר הוי קרא יתירה דכיון דאמר ותלד ידעינן כי ותהר אלא
ודאי לדרשא אתא דוק ותקרא את שמו שמואל על שם אל ועל שם המעשה
כי מה׳ שאלתיו ואיכי יודע היכי יצדק שם שמואל על שם כי מה׳ שאלתיו
וי״ל בדוחק כי אל הוא חסד דכתיב חסד אל כל היום וזהו שמו״א על שם
כי מה׳ מדת החסד והרחמים שאלתיו דוק ורש״ז״ל פי׳ בסמוך ומדרש
אגדה בימים בת קול יוצאת ומפוצצת במעשה ואומרת עתיד צדיק אחד לעמוד
ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל כיון שהיו
רואים מעשיו הם אומרים אין זה שמואל כיון שנולד זה וראו מעשיו אמרו
דומה שזה הוא ולפי זה פי׳ מה׳ שאלתיו איתו טעם למה קראה את שמו
שמואל אלא ותקרא את שמו שמואל על שם בת קול שהיתה אומרת
עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל וטעם דכי מה׳ שאלתיו הוא טעם
כמה ידעה כי זה הוא כי מה׳ שאלתיו זרע אנשים בן צדיק כנ״ל דוק··

ויעל האיש אלקנה וכל ביתו לזבוח לה׳ את זבח הימים שהיה זובח מימים
ימימה כמנהגו הטוב לכבוד יום טוב ואת נדרו נדרים שנדר כן
רגל לרגל ווכן הענין כתי״ל כעין נדרים אשתו וכנו מקים ולפי שנולד

שמואל הצדיק היה כנודר שלא לאחר נדרו כדי שלא יענש חו' דוק ··
וחנה לא עלתה ואישה היה רוצה שתעלה ותקיים נדרה ונתנו לה' כל
ימי חיין אלא כי היא אמרה לאישה מעתה מספקת אותך עד
יגמל הנער וגו' וכיון שנראה את פני ה' לא אוציאנו משם וישב שם
עד עולם עולמו של לוי כמו שפי' רשי ז"ל עיין שם ··
ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך בזה איני מקפיד אך מה
שאני מתפלל הוא כי יקם ה' את דברו פי' רש"י ז"ל את שאלת
ממנו זרע אנשים ומדרש אגדה יקם ה' כן את דברו היינו בת קול
הנזל שיהא זה שמואל הצדיק מיכן לשנה אך יקם ה' צע' דוק ··
ותעלהו עמה כאשר גמלתו וגו' פי' רש"י ז"ל שמעתי בשם רבי יצחק הלוי
איפה קמח שלש סאין להוציא ממנה שלש עשרונים סולת הראוי
לפר האחד כדתנן לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים ··
סאין עשרון סולת לפרה חטים ונבל יין לנסך והנער נער ורבית הוא יניק
וישחטו את הפר כדרכו שמואל שאמר שחיטה בזר כשרה ועל ידי
שחיטת הפר נתגלגל כי ויביאו את הנער אל עלי להענישו
מיתה בדין המורה הוראה בפני רבו ועד ז"ל ויביאו את הנער אל עלי
להיות התלמידו לעמוד לפניו כי היה מוכרח בו שיורה הוראות בישראל כמו
שאפרש במקום דוק ··
ותאמר בי אדוני כמו ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני שפי' רז"ל בי
ולא כיה עיין שם ומש' בי אדוני הענין הזה ומכוש אותי ואל
תענוש לנער שביקש להענישו כמרז"ל ועל דרך הפשט פי' רשי ז"ל בי אדוני
אחלי אדוני שיהא התלמידך ושים עינך עליו לטובה לפי שהביאו את הנער
אל עלי שראה יופי חכמתו ושאל שיביאוהו לפניו לעמוד לפניו ללמדו תורה
ושמא שאל בן מי זה הנער על כן אמרה כי אדוני קחנו להתלמיד ולמדהו
תורה אני האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אל ה' כי אתה דייק יושב על
הכסא על מזוזת היכל ה' ואני נצבת עמכה בזה להתפלל ופי' רז"ל מכאן
שאסור לעמוד בתוך ארבע אמות של מתפלל ופי' התוספות דדייק דכתיב
עמכה בה"י ולא כתיב עמך לרמוז כי לא היתה נצבת להתפלל עמו תוך
ארבע אמות שהיה יושב עלי אלא כחמשה אמות חוץ לארבע אמות

אל

אל הנער הזה התפללתי פי' דיוק שאומר על הנה לי לנפשו מיקר ואני
איתן לך אחר יפה ממנו אמרה היא אל הנער הזה התפללתי פירוש
כמרז"ל זרע אנשים לא חכם ולא טיפש אם כן מה יהא טובו ויופיו של בן
אחר אם יוקר חכם או כלך איכי אמר כו כי אל הנער הזה התפללתי ועוד
כי לאו כל שעה ושעה מקריחים כמה כי קלח ויתן ה' לי את שאלתי אשר
שאלתי מעמו ופי' לעיל מאי מעמו מלשון החסד דכתיב כי עם ה' החסד ואם
כן מי יאמר לו כי יקריחים כיסה דוק

כמרז"ל כפ"ק דמגלה דף ז' ע"ב

וגם עוד מענה אחרת כי אנכי השאלתיהו לה' וגו' ופי' המפרשים דקיימא לן
הלכה לא הדרא כעניה שאלה הדרא כעניה וכיון שהוא שאול הדרא
כעניה ואיכי יכול ליתן אחר קחגיו דוק..

[illegible] ממונו לצדקה ונוסף עוד מיהו לא כל אדם זוכה לזה אלא יש
מפזר ונוסף עוד אבל על הרוב וחושך ומחסר ממונו יותר מיושר
מהראוי לו ליתן אך למחסור יבא לידי עניות ולכן כאומר הקדימו המכוון
אל יבוזבז יותר מחומש דוק ועוד י"ל וחושך ומונע עצמו מליתן היושר
והראוי לו ליתן כפי ערכו אך למחסור ודאי וכאן איני אומר יש [illegible]
והיינו שממונו יחסר ולכל העושר הוא כענין כי [illegible] ממון חסר [illegible]
הוא כי אך למחסור דוק כמרז"ל כפ"ק דכתיב לא זכה לא פרוס וכו' לא זכה וכו' עיין [illegible]
הלא פרוס לרעב לחמך הפרש גדול יש בין מזון לכסות כי למזון אין בודקין
אלא מיד שבא הרעב לפניך פרוס לרעב ולכן נקט פרוס בלשון
מקור כלומר שיהיה מוכן ומזומן מיד ועוד לחמך אמינו מלחם חוקך כי
אין לך אלא לחם בצמצום פרוס ממנו פרוסה ותן לרעב אך בכסות אינו
כן אלא בודקין לכסות לכסות כי תראה ערום אם תראה בדעתך והשכלך לפוק כי כשמרה [illegible]
כי הוא ערום ועריה בחוסר כל וכסיתו ועוד הפרש אחר כי מכשיר לא
הקענים לכסותו להוציא בסוק כמו מלחמך אלא אם יש לך כסות יותר
כי יהיה בך אביון וגו' לא תאמץ את לבבך לטוב שיתאמץ לבבך עליך ליתן [illegible]
לו כרוב וביותר כי אני ידעתי כי לבבך נדיב והתאמץ לפזר ממונך כן
לא תעשה כן וגם לא תקפוץ את ידך שלא ליתן לו כלל אלא אמצעי שלם
כי פתוח תפתח את ידך לו ולא תקפוץ את ידך בין העבט תעביטנו די
מחסורו אשר יחסר לו ולא להעשירו כלומר אל תבוזבז מחומש על דרך [illegible]

ולכו אחר אדרבה [illegible] עוד [illegible] כלבו כמרז"ל במדרש [illegible] דף ב' ע"ד ועל עקבי יוסף לקח [illegible]
[illegible] מאבו מוסיף לקח עיין [illegible] כמרז"ל בפ"ק דיומא דף י' ע"א כשמה [illegible]
[illegible]
עיין [illegible] והעושר הוא [illegible] [illegible] וחושך מיושר אך למחסור [illegible]
[illegible] כלבו כמרז"ל כפ"ק [illegible] דף ז' ע"א [illegible]
[illegible] ונוסף עוד..

[illegible]

איש כמתנת ידו ולא תחוש כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך ולא תבוזו יותר
ובזה כבין מרז"ל בפ"ג דאבות תן לו משלו שאתה ושלך שלו דכתיב לי
הכסף ולי הזהב וכי קיימא השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ואם
כן כבר זכיתי אני בממוני לזה אמר יתר אמרי משלו למה כי אתה ושלך
שלו אפילו מה שהוא שלך שלו הוא כי מה שקנה עבד קנה רבו כמו שפי'
בפסוק יש לי רב אחי וגו' נמצא כי תן לו מה שבידך כי הכסף והזהב שנתן
לך שלך מ"מ אתה שלו וכיון שאתה שלו אתה ושלך שלו כי מה שקנה
עבד קנה רבו דוק ועוד י"ל יותר בבון שהוא בקיצור מעט לעיקר הענין
שאמר תן לו משלו למה שאתה ושלך שלו נמצא שאם לא תתן לו דהיינו
לצדקה לעניים שנקרא מלוה ה' חונן דל לא יש בידך מאומה כי אתה ושלך
שלו ואם תתן לו אתה זוכה בו והוי שלך ואתה נותן לו ומשלך [illegible]
מה שלא תתן לו ונמצא כי אין בידך מאומה כי הכל שלו דוק ועוד י"ל
תן לו מהדבר המיוחס לו משלו דהיינו כל חלב לה' כן תן לצדקה כל חלב
והמובחר שבשלך דוק ויותר תן לו מקצת משלו ולא כל שלו ולא תבוזו
ביותר למה כי אתה ושלך שלו נמצא כי גם אתה שלו ואין רצונו שתתן
כל שלך אלא רוצה גם לך ואין רצונו שתבוזו ביותר ולא תשאיר לך
ברכה כי כמו שחס על העני כן חס עליך שלא תבוא לידי עוני וכן בדוד
הוא אומר כי ממך הכל ומידך נתנו ועל כן מידך מקצת מתנת ידך נתנו
לך ולא כל מתנת ידך ועוד י"ל תן לו משלו ופי' ואמר משלו שאמרתי
דהיינו מכל מה שהוא שלו ודע כי אתה ושלך שלו נמצא כי גם אתה שלו אם
כן תן לו עצמך ונפשך אשר בידו נפש כל חי וכן בדוד הוא אומר כי ממך
הכל ולכן אנו נותנים לך הכל וגם דבר שהוא מידך דהיינו הנפש נתנו לך
כדכתיב אשר בידו נפש כל חי ונתנו לך דהיינו למסור נפשינו על קדושת שמך
דכתיב אליך ה' נפשי אשא דוק ועוד י"ל תן לו משלו מה שהפרים וקבע
לעצמו כגון המעשרות והתרומות שקבע בהם שיעור שלו ושיעור לך ואל
ירע בעיניך ליתן לו שלו כי אתה ושלך שלו ולא די לך שעשאך בעל הבית
ונתן לך כמה חלקים וצוך ליתן הראוי לו שהוא שלו דוק ועוד י"ל על

דרך ואיש את קדשיו לו יהיו איש החלק הנוגע לכהן אשר יתן לכהן לו יהיה
הפך עשר תעשר את כל תבואת זרעך עיין שם וזש' יתן לו משלו חלקו
הנוגע לו תרומות ויהיה הקב"ה כהן ואתה בעל הבית לתת שאתה ושלך
שלו ואם לא יתן לו משלו יעשה הוא בעל הבית ואתה כהן ויקח שלך
דהיינו מה שהיה לך כבעל הבית אתה ..

וה' חפץ דכאו כפי הפשט משמע דמיירי באדם מיוחד הנז' הנה ישכיל עיין דף קס"ב ב'
עבדי וגו' ועליו אמר כי ה' חפץ דכאו החלי כענין כי חפץ ה' להמיתם
ויען כי אעג' דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה איכו חפץ להרשיע ולחייב
בריה כאן חפץ דכאו לומר כי הם יסורים של אהבה חש לו חפץ בהם לפי
שיסורים אלו הם לטובתו ולצדקו וכתיב ה' חפץ למען צדקו אם כן גלי קרא
[illegible] אלו הם יסורי אהבה שיש לו להקב"ה חפץ לדכאו והיינו ודאי
משום דה' חפץ למען צדקו ואמר אם צדיק זה קשים בנפשו כלומר יאשים
עצמו ולא יקבל היסורי אהבה להחזיק עצמו כצדיק אלא בנפשו קשים משום
לומר כי אשום אשם לה' אז יראה זרע יאריך ימים פי' כמוהר
כי יאריך ימים הזרע דהיינו בני קיימא ולא ימותו בחייו וביאור הענין
כי הנה לפי האמת הם יסורי אהבה והוא בצדקתו קשים אשם בנפשו
לומר כי אשום אשם לה' ומצדיק עליו הדין את הקב"ה וידע כי הם יסורי
אהבה הא כיצד יראה זרע ויובן במארז"ל בפק' דברכות אמר רבי יוחנן
נגעים ובנים אינם יסורים של אהבה ומסיק הא דהוו ליה ומיתו וכו' עיין
שם וזש' ויראה זרע ולא יקרא כידון דבנים כי אינם יסורי אהבה וכי קיימא
להו דיראה זרע ויהיו לו בנים משום דכי לא הוו ליה לאו אינם יסורי אהבה
מאי הוו ליה ומיתו הוו יסורי אהבה לזה אמר יראה זרע כי יאריך ימים
כבול ולא עוד אלא וחפץ ה' זו תורה בידו יצלח כמו חולין דהיינו שלא יהיו
יסורים שיהיה בהם ביטול תורה דאיכא למ"ד אינם יסורי אהבה אלא
יסורים שלא יהיה בהם ביטול תורה וחפץ ה' בידו יצלח כמו חולין דהיינו
שלא יהיה בהם ביטול תורה והיינו מרגול ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו
דוק ועוד י"ל וחפץ ה' הנז' כי ה' חפץ דכאו בידו יצלח שיחפוץ ה' דכאו

בידו יצלח כלומר שאם היה בוטח ביסורים ואומר לא הם ולא שכרם לא היה
מצליח חפץ ה' שחפץ דכאו בידו אבל עכשיו שהוא מקבלם מאהבה חפץ
ה' בידו יצלח דוק ועוד שמפרש ואזיל הקושיא דמשמע מחפץ ה' דכאו ואמר
וחפץ ה' הנ״ל כי חפץ דכאו לטובתו הוא כי אותו חפץ ה' בידו יצלח דוק
ועוד י״ל כמ״ש ולא עוד שתלמודו מתקיים בידו דהיינו כמרז״ל בנדרים
כי התורה תלמודו משתכחת ממנו לזה אמר כי יסורים של אהבה לא יהיו
כן אלא תלמודו מתקיים בידו שלא תשתכח ממנו כמו שפי' בפסוק יראת
ה' טהורה עומדת לעד עיין שם ועוד י״ל כי וחפץ ה' בידו יצלח חוזר לזרע
הנ״ל כמו שפי' מהזוהר כי יאריך ימים חוזר לזרע אם כן וחפץ ה' בידו
של הזרע הנ״ל יצלח שיהיה חכם זרע קדש ברוך ה' דוק ג״כ י״ל על פי
מרז״ל וה' חפץ מי שהקב״ה חפץ בו בו מדכאו ביסורים כמו שפי' [illegible]
כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה אך בזאת שיקבלם מאהבה
באשם אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורים לדעת יראה זרע
יאריך ימים וחפץ ה' הנ״ל וה' חפץ דהיינו שחפץ בו בידו יצלח שיחפוץ
בו יותר ויותר ויצליח חפץ ה' בידו או כמו וחפץ ה' הנ״ל שחפץ באדם
בידו של זרע הנ״ל יצלח שיחפוץ גם כן בזרעו וזו הבטחה גדולה שיהיה
זרעו זרע קדש ברוך ה' כי יחפוץ הקב״ה בו יותר ויותר כמו שפי'
בפסוק גבור בארץ והיה זרעו וגו' דוק ועוד י״ל בידו של הקב״ה הנ״ל יצלח
דהיינו משום דכתיב אשר בידו נפש כל חי והמשפט ביד הקב״ה כמרז״ל
בסדר שופטים שני דברים ביד הקב״ה הנפש והדין וכו' כמו שפי' בפסוק
ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע וכו' דוק
לא יועיל הון ביום עברה וגו' בפ״ק דבבא בתרא אמר רבי חייא בר
אבא אמר רבי יוחנן שתי צדקות הללו למה וכו' עיין שם ופירש
רש״י ז״ל כלומר איזה מן המקראות וכו' ובאור הענין דכפי הפשט משמע
דכתי' על מציאות הצדקה אוון צדקה שמצלת מדינה של גיהנם דומיא
דאינו היא שמצלת ממיתה משונה דמדרש בפסוק וזה לא יתכן דאם כן
מאי משני הדיא דכתיב ביה עברה ומה ענין זה לזה דעדין לא ידענו
אמו היא דיש הרבה מעלות בצדקה כנודע לכן פי' כלומר איזה מן

המקראות וכו' ומיהו קשה טובא חדא דלכו' נראה לאיזו היא שמצלת
ממיתה משונה דהכא ולאו בשני על מציאות הצדקה דמשני נותנה ואינו
יודע למי נותנה וכו' אם כן עכ' דבוודאי קשה איזו שמצלת ממיתה של
גיהנם אבל לפי' רש"י ז"ל הוי דוחק דהכא בעי ענין אחד איזה מן המקראות
וכו' ודרך בעי ענין אחר איזו שמצלת ממיתה משונה ודוחק ועוד קשה
מאי אמר לה דמסייעי קראי כי היכי דליבעי הכי איזה מן המקראות מדבר
בדינה של גיהנם אימא דלא מסייעי קראי והכי משמע פשטא דשמעתין
דרבי יוחנן קרא יתירא קא דריש שתי צדקות הללו למה ומשני דצריכי
חד להכי וחד להכי ולא מסייעי קראי אלא מכח קרא יתירה דרשינן חד
להכי וחד להכי ולאו לא הוה ניחא אלא חד קרא הוה שדינן לחד מינייהו -
להורות לנסבא מוטעם קפסת ועוד קשה מאי נפקא מיניה לידע איזה מן המקראות
מדבר בהכי ולענ"ד לפי הנראה דהכי בעי איזו צדקה המצלת מדין גיהנם
ממש ובעי על מציאות הצדקה בכלל ומשני אוצר שמקום עבירה דהיינו
נותנה ויודע למי נותנה ונותנה להתייהר ולאו היה ניצול בגיהנם ואפילו הכי
זכות הצדקה מגן וצדקה תציל ממות וביאור הענין כמז"ל שם כתק'
דכתיב צדקה תרומם גוי אלו ישראל וחסד לאומים חטאת שכל מה
שעושים הוא להתייהר ונופלים בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ
שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם ואשמועינן הכא קרא
כי אפילו חסד שעושין להתייהר שנופל בגיהנם שמקום בו עברה תציל
ממות אם כן מהו שמקום בו עברה דהיינו צדקה שנותנה ויודע
למי נותנה ואדרבה הוא נותנה להתייהר ואפילו הכי תציל ממות דוק ..
כי אדם לעמל יולד וגו' כתק' דכתובות דף עט דר"ש ריש לקיש רשף אלו יסורים
עוף זו תורה ושיעור הפסוק לפי שיטתו ובני רשף דהיינו יסורים
יגביהו ויסתלקו למה בזכות התורה הנקראת עוף על שם הקנין ענין כן
ושיעור הפסוק כי אדם לעמל יולד היינו עמל תורה כמז"ל על הפסוק וכי
קיימא והיכי יוכל לעסוק בתורה והא כאיש עליו יסורים לזה אמר ובני רשף
דהיינו יסורים יגביהו ויסתלקו בזכות התורה הנקראת עוף ואם קאמר

מה טעם קרא לקורה כאן עוד וכי לא היה לה שם אחר או ~~[illegible]~~ כיון
אחר וי"ל מלתא בטעמיה דכיון דנקראת עוד על שם הקשה עניך כו ואינכו
אם כן אם ישלטו יסורים עליו קשקשה קורה מתכו על כן יש כח לקורה
כי יסורים כדלן דימיכו כדי שלא יבטל ממלאכתו דוק ומשום דלאכה
דר"ל קרא מקורס לומר כי בשביל הקורה הנקראת עוד יסורים כדלן
לכן דריש קרא מן המאוחר אל הקודם ואין עוד קילה ואחר כך ואין
רשף למשמע' אגב אורחיה דהכתוב מקורס כאילו כתיב עוד יגביה
כמי רשף וזה דוחק ועוד דוחק נר"ל דיגביה משמע לאחרים דהולג
יגבהו ועוד דוחק אחר דהכתוב קצר יגבהו בזכות עוד לכן פי' רבי יוחנן
אלא אימא כל מי שאפשר וכו' ופי' במקומו דבוצק רבי יותבי לפרש וכני
רשף דהייכו יסורים בעורים יגביהו ויסלקו עוד זו קורה ויל"ל עיק' [illegible]
זו מקרא כאלמת דומיה וכו' פי' כאלו לדי יסורים כי כאלמתי דומיה ולא
יכולתי לעסוק בקורה החשתי מטוב מעסק הקורה ובלאכי נעכר וכל זה
בוא ביאור מוכס שבא עליו הרי כי מעון גורם שיבאו עליו יסורים בעורים
ויבטל מן הקורה אם כן השקא מאילא משמע כי אדם לבטל הקורה יגד
אף כן וכני רשף יגביהו עוד מי שאיכו עסק בקורה ומעל בה יסורים בעורים
הבריאים ברשף דהייכו מזי רעב ולחומי רשף יגביהו ויסלקו שלא יוכל
לעסוק בקורה הנקראת שף דוק ומה שאמר אלא אימא וכו' כלומר
פרש דבריך ואימא דמוכקק כך הוא כל העוסק בקורה יסורים כדלן
דימיכו על כן כשהקב"ה רוצה ליסר האדם ביסורים בעורים מוכרח
שיבאו עליו יסורים בעורים שלא יוכל לעסוק בקורה כדי שלא יבדלו מתכו
וזה חריף וחשיב ועוד אני אומר על פי דברי הרי"ף ז"ל במ"רזל בפרק
חלק כי רבי יוחנן מפרש מקרא זה כדרש מעצמו אם תשמע לא
אשים ואם לא תשמע אשים ואעפ"כ כי אני ה' רופאך ופי' במקומו דרבי
פי' קרא דלא אשים עליך דהא אני ה' רופאך אפילו באו עליך יסורים
בזכות הקורה כדלן כל שכן דלא אשים אחר שתשמע וזש' רבי יוחנן
הא אפילו היסורים וכו' כלומר מה אתה סבור דהא רבותא היא אפילו

באו עליו יסורים בדין הימנו דלאו בבטול מן התורה לא בטל אלא לא חשב
מעיקרא ניחא דהא כתי' בוכי בבטול דעכ' מקרא זה נדרש מעצמו ואפילו
שמעתי אני ה' יותנן בכלל וגם זה יתיי' על פי שיטת הרי"ף ז"ל דוק ועל פי
שיטת הרי"ף ז"ל הכי פי' אלא מיתה וכו' והמובן לומר כיון שכל העוסק בתורה
יסורים בדלין מימנו זה שהיו לו יסורים קודם שהיה אפשר לו לעסוק בתורה
ולא עסק הקב"ה מביא עליו יסורים בעורים באותו שלא יוכל לעסוק בתורה
והענין כי מעיקרא לא רצה הקב"ה להביא עליו יסורים בעורים כדי שלא יבטל
מתורתו ואעפ"י שבאו עלין יסורים היה יכול לעסוק בתורה והוא לא עסק
והלכך ביסורים לומר שאינו יכול לעסוק בתורה הקב"ה יעשה כן באותו ויביא
עליו יסורים בעורים וכו' דוק וקרא דהחשני מטוב לא פורש אם בוודאי
החזיק בכד"כ כמון שהחשני מטוב בדיוק לא ידי לעסוק בתורה או אם הוא
סיפור ענין שהגיע לכלל שכולם והחשה מטוב שלא יכול לעסוק בתורה והיה
כפי פשטא דשמעתא משמע דדייק מיניה כמון החשני מטוב ולא שייך
לומר החשני אלא בדיוק לא ידו לעסוק ובזה יותקיו לנו שערי אורה להבין
לשון רש"י ז"ל דפי' מטוב מן התורה ובתחכמו כן גאוני עולם דהקדוק אתר בגמ'
ואין טוב אלא תורה ובזה ניחא דהוובת רש"י ז"ל לפרש דכי אמריכן אין טוב
אלא תורה אין הכוונה סיפור ענין דמפרש אחז"ל בתלמוד וכו' ולא פי' סיבת
הענין אלא דכי פי' כמון שהחשני מטוב מן התורה בלכי כעבר ובזה בכין
לשון הגמ' דהכא לשון שנאמר אין טוב אלא תורה ולימא לשון חייב טוב זו
תורה אלא ודאי פשיטא לן דטוב זו תורה אבל אכי יודע כוונת הפסוק אם
כמון שיבת התורה בלכי כעבר או אדרבה בשביל שום סיבה אחרת החשני
מטוב מהתורה לזה אמר ואין טוב של תורה האמור כאן אלא תורה פי' שסיבת
עסק התורה דהיה לו לעסוק בתורה ומייתי שפיר דטוב האמור בתורה הקם
דייכו לומר תורתי אל תעזובו ואני החשני מאותו טוב מן התורה ועזבתי התורה
ובלכי בעבר וזה חריף ומיהו קשה וו' ובלכי בעבר דהול"ל ובלכי בעבר
ו"ל דקרא ודאי שפיר קאמר ואה"נ כל מה שעבר עליו שהחשני מטוב ואחר
כך בעון זה בלכי בעבר ובמקומו פי' ענין אחר בכון עיין שם והבן..

דף ז' ע"א

כי נר מצוה ותורה אור וגו' בפ"ק דכריתות יליף מינה דעכו"ם לא ניתן אלא על ידי יסורים ופי' רש"י ז"ל ודרך חיים חיי העוה"ב הוין לך תוכחות מוסר לאדם והקשה הרי"ף ז"ל דבלא"ה קרא כמי מהיכא דנלף עוה"ב דכולה איתקשו בהך קרא ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר וכמדומה לי שהרי"ף ז"ל הבין דכוונת רש"י ז"ל לפרש להשיג דרך חיים דהיינו עוה"ב צריך שיהיו תוכחות מוסר לאדם ובזה הקשה שפיר דגם קרא מצי למילף מינה דלהשיג תורה אור צריך שיהיו לו לאדם תוכחות מוסר ועל פי שיטתו זו גם נר מצוה הוי מצי למילף דצריך תוכחות מוסר וזה לא יתכן ואחר המחילה בזה דלא דק דקרא [illegible] מילי קתני כי נר היא המצוה ותורה היא אור וזהו נזירת הפסוק וכפשטא מיכד
כמו דסוטה דף כא ע"א
נמי ז"ל עבירה מכבה מצוה וכו' כדאמרינן בפרק ואבו כמשך לענין תוכחות מוסר ומה שאמר ודרך חיים תוכחות מוסר הוא גם כן על פי שיטה זו דמפרש ואזיל מהות כל דבר ודרך לחיים לחיי עוה"ב הוין לה לאדם [illegible] מוסר כלומר תוכחות מוסר הוין לאדם דרך חיים פי' דרך ומסילות לחיי העוה"ב על דרך ותורה ~~אור~~ אור כלומר כי התורה היא אור כן מפרש כי דרך להלוך לחיי העוה"ב הוין תוכחות מוסר לאדם שהם דרך ללכת לחיי עוה"ב וזה נכון ולפי שיטת הרי"ף ז"ל הו"ל להשיג דרך חיים צריך שיהיו לו לאדם תוכחות מוסר ועוד דעולם הבא חיים בקרא דרך חיים לא נקרא אלא ודאי התוכחות מוסר הם דרך חיי העוה"ב כלומר ותוכחות מוסר הוין לאדם דרך ה' דרך להשיג חיי עוה"ב דוק ת"ל ז"ל עבירה מכבה מצוה וכו' וכבר כתבנו כן באוני עולם מרובה מדה טובה ממדת פורענות ומה עבירה מכבה מצוה והיינו דבעבירה אין מסייעין לאדם והיא כולה שלו ובמצוה מסייעין ומ' עיין שם ומיהו קשה דהו"ל כי נר מצוה כו' ותורה אור ותוכחות מוסר דרך חיים והוה כיון דהוי מפרש ואזיל מהות כל דבר אי כמו דהו"ל כי נר מצוה ואור תורה ודרך חיים תוכחות מוסר וצע"ג ועוד קשה מה ענין הכא תלת מילי מצוה ותורה ותוכחות מוסר דמפרש ואזיל מה טיבם טפי מתני' מאחרי וצע"ג

כי תשב ללחום את מושל פי' המפרשים כי תשב ללחום לשון מלחמה פי' כי תצא למלחמה ללחום את מושל זה יצר הרע שנקרא מושל על שם כי הוא מלך זקן וכסיל ועוד שמלך ומשל בעיר זה גוף האדם

משום דגבי' ותורה אור שינה הסדר ולא ואור תורה כקא במי ודרך חיים קן תוכחות מוסר על סדר ותורה אור דבעיך מיניה

כלומר בכר במו כמי נא זאת דף' כמי כח וכן פ' גבי כי זה מושב כזה אבו עושין לך הלבן חיר שהיה זכות לבניו וכן ותורה אור כאילו כתיב וכאור תורה וכן כיכד כתיבין לאור כאילו כתיב כברזל ואור תורה ודרשינן וכאור היא תורה אך ודרך חיים איננו כבג אלא מתום ולכן שינה הסדר בו

כתוב בנדרים דף לב ע״ב

כמרז״ל בפסוק עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו׳ אם הרצה למחוש עמו ולהבינו בין הבין בינה אחר בינה והקבונבות אחר הקבונבות אך אשר לפניך דהיינו מה שהיית לפנים מתקום שבאת דהיינו מאין באת מטפה סרוחה גם אך אשר לפניך המקום אשר לפניך להלוך דהיינו ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה כמו שפי׳ בפסוק אם רוח המושל זה יצר הרע תעלה עליך להחטיאך מקומך אל תנח דהיינו מקומך שבאת ממנו דהיינו מאין באת מטפה סרוחה גם מקומך שאתה הולך דהיינו למקום עפר רמה ותולעה אל תנח והיינו על דרך מרז״ל יזכור לו יום המיתה וכן פי׳ כמרז״ל גבי ר״ע רק בכה ושחק דהיינו רק על שם שבאה מטפה— סרוחה ובכה על שם על הלי שופרא דבלי בארעא ואגב אורחיה היה רמז מה הזכיר לו מאין בא מטפה סרוחה ולאן הולך למקום עפר רמה ותולעה ובזה ביאר מה לו לזכור שופרא דידה אלא להזכיר לו יום המיתה אגב אורחיה דוק ·· | כמו דבנדרים דף נ ע״ב ומוראשיק של עורבים ריפיק וכו׳ עיין שם ··

דף ט׳ ע״א

הלא פרוש לרעב לחמך פי׳ רז״ל בפ״ק דבתרא זכה וכו׳ מעפ״ בן ומושיך צדקה בראה דבל מאי דעבד הכה׳ לטב כי חסרון שבגזר על האדם אך בענין צדקה ולא לאיבוד ממונו או כאבידה אלא בענין צדקה אלא שאם זכה הלא פרוש לרעב לחמך בידו והיבו קיום בכבוד לא זכה להבו בידון ועניים מרודים הביא ביק ויטלהו בזיופ ומעפ׳ בן יכוגשיך צדקה במצא דעבת׳ לצדקה בולך חסרונו אלא שיש חילוק בין צדקה שעושה בידו ברצונו לצדקה על ידי כפייה על דרך שפי׳ כמרז״ל זכה עזר לא זכה כנגדו בלומר ענפי׳ האשה היא עזר ולמוכיחו אדם זכה והוא זכאי היא עזר עוזרתו בצדקתו ובוכו לא זכה מנגדתו על שלא זכה ויכאבו לדי מוטב כמרז״ל הכל מן האשה דוק ·· | עיין פסוק וכאמור רושד ומחסר כאיש לא מגן

והיה מעשה הצדקה שלום רז״ל פי׳ מעשה הצדקה היינו המעשה לאחרים וכופה לאחרים לעשות אלכא דקושיו׳ דכופין על הצדקה ממש או כופין בדברים או מעשה שבותן עצה טובה ומייעץ לבני אדם שיעשו צדקה כמו שפי׳ בפסוק ונדיב נדיבות יעץ לבני אדם ומייעצם עצה טובה שיתנו לצדקה ויהיו נדיבים וכי קיומא מה שכיו והוא הנדיב הכו׳ על | בבא בתרא דף ט׳ ע״א

נדיבות ובשביל הנדיבות שיעז כנ״ל יקום ויהיה לו קיומת מעלה וזהו מה
אי כתיב על ולמעלה מהנדיבות שיעז יקום כנ״ל גדול המעשה יותר מן
העושה ועבודת הצדקה היינו המעשה צדקה דוק ועוד י״ל כמרז״ל בפסוק
הלא פרוס לרעב לחמך אעפ״ כן ובונשיך צדקה וזש׳ והיה מעשה הצדקה
שלום דהיינו צדקה מעושית ובונשיך צדקה אבל עבודת הצדקה דהיינו
צדקה שעושה האדם מדעתו השקט ובטח עד עולם דוק וכן י״ל מעשה
הצדקה בצדקה מעושה כגון כופין על הצדקה או במקבל או בדברים כנ״ל
וכל בניך למודי ה׳ מה הקב״ה מדריך ענוים דכתיב ידרך ענוים במשפט
כך בניך תלמידי חכמים יהיו למודי ה׳ ויעשו כן בנ״ה וכן ורב
שלום בניך דהיינו והיה מעשה הצדקה שלום דהיינו גדול המעשה כמעלה
שבניך יהיו מעשים צדקה ורב שלום בניך יותר מן העושה ומה אומרים
לבני ישראל בצדקה תכונני וגו׳ והוא כמאמר בניך הנ״ל דוק נ״ח י״ל
כמרז״ל בגיטין תנן שבותפים שלם לעולם שבאמר [crossed out] ודוה לבשה אך
מתשי וגו׳ שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכו וזש׳ ורב שלום בניך פי׳
שלום שיקבו לה׳ כפול דוק בצדקה תכונני ופי׳ קיימא יהיה צדקה נדועה
ובונשיך צדקה כענין לא זכה ועניים מרודים תביא בית אעפ״ כן ובונשיך
צדקה לזו אמר רחקי מעושק כי לא תיראי דוק ועוד י״ל קרוב לזה
כענין אחר על דרך מרז״ל זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה וכו׳ וזש׳
בצדקה תכונני וכזה רחקי מעושק כי לא תיראי כי זכה הלא פרוס וכו׳
כמו שפי׳ בפסוק כי ה׳ יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד דוק
וכרמך לא תעולל אלמא דאמר׳ אין לעניים בעוללות כלום מהו הפסוק
לא תעולל לא תעשה אוקי׳ עוללות להפקר מפאה ופרט
וכרמך לא תעולל
כרמך לא תלקט לעני פי׳ רז״ל להזהיר לבעל הבית שלא יסייע אך
העניים אפילו שהוא חולה או זקן אלא הבא לפניהם וזש׳ לא תלקט לעני
ולגר פי׳ לא תלקט אתה לסייע לעני ולגר אלא העזוב אותם כלומר הבא
לפניהם ומעני דרשא זו בהלכה לענ׳ דהולל עזוב אותם לעני ולגר והכי
הוה ביאור טפי אלא ודאי דאין לא תלקט לעני ולגר וכו׳ אי כתיב הולל
אבל לא תעולל בכרמך ולא תלקט פרט כרמך לעני ולגר העזוב אותם אלא
ודאי דאין לא תלקט לעני והכי שני בלישנא מפסוק לא תלקט לעני

> עיין בס׳ נש׳ דף קכ״ב ע״א ודף שמ״ח ע״ב ובס׳ פר׳ דף שכ״א ע״א

כנ"ל והפק' דנטין מייתי פלוגתא דרבי אליעזר וחכמים במי שליקט את
הפאה לעני רבי אליעזר אומר זכה לו וכו' ומפרש בגמ' דפליגי בהאי קרא
ר"א סבר להזהיר לעני על שלו וחכמים סברי להזהיר שלא ילקט לעני עיין
שם ובזה פי' פסוק גזלת העני בבתיכם בהרבה פירושים עיין שם
אל תגזול דל למה כי דל הוא ולפי ידעת את נפש הדל כי מיד ממית

דברים בלפי מעלה ולפני ה' ישפוך שיחו כמו שפי' בפסוק ושמעתי
כי חנון אני דוק לפי אל תגזול דל דהיינו דקאי בפאה המסייע את העני דהוי
זה גוזל את העניים כמו שפי' בפסוק ופרט כרמך לא תלקט לעני ובפסוק
ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם עיין שם והיה קשיא לך לעשות
כן נותני כי דל הוא אותו שאתה מלקט לו כי אינך מלקט לעצמך חלילה
אלא לעני אחר אפילו הכי אתה גוזל את העניים דוק ועוד י"ל אל תגזול
דל אם שמעת חידוש תורה בשם דל בתורה אל תגזול מאמרו לומר כי
דל עם הארץ ואינו כבוד לך לומר דבר בשמו אלא אמור בשמו כמרז"ל
בפסוק מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו שאמר עם הארץ דקדוק יביאו
אין בקיב כאן וכו' והודה לו לאומרה משמו גם ואל תדכא עני בשער
זו בית ועד דהיינו בישיבה ולפי שאתה עשיר והוא עני חכמת המסכן
בזויה ותדכאה בשער כמו שפי' בפסוק עטרת חכמים עשרם וגו' דוק
לא תלך רכיל בעמך מה' לא תעמוד על דם רעך אם ראית חבירך
מושטים להרוג את חבירו לך רכיל וגלה אוזנו שיזהר וישמר ממנו
למה אני ה' אני הוא שעשיתי כן דהיינו גבי עשו כשהשטים את יעקב
להורגו בקיב ויוגד לרבקה את דברי עשו ופי' רז"ל מי הגיד לה הקב"ה
אימהות נביאות היו אם כן גם אתה לך רכיל בענין זה ולא תעמוד על
דם רעך כי האנוש מאלוה יצדק ועל דרך זה פי' רז"ל ויראת מאלהיך אני
ה' אני הוא שקיימתי מצוה זו תחילה וכן פי' בפסוק ואהבת לרעך כמוך אני
ה' פי' אני ה' הוא רעך ועלי אני אומר דכתיב רעך ורע אביך אל תעזוב
הללו את ה' כל גוים וגו' ובי מה מהיכן אנו מכירין אותו כדי שנהללו
לזה אמר כי גבר עלינו חסדו ומתוך החסד הגדול שגבר עלינו קבלנו
להכירו חק ורז"ל הכינו דבי גבי עלינו חסדו הוא בקיבת מעם להללו את ה'
כל גוים כלומר הללוהו על החסד שגבר עלינו ולכן דקשו ראובן כשמחד

[illegible]

שמעון מה איכפת לי והירצו כי על ידי החסד שנכר עליכם היו ביזוניס הם
מקמצי' השפע והיינו מתם על דרך מרז"ל בפסוק צחוק עשה לי אלהים
כל השומע יצחק לי עיין שם ומה שאמר ואתה ה' לעולם פי' רז"ל בפי'
דפסחים ורבי יוחנן אמר ואתה ה' לעולם נבריאל אמרו וכו' וקשה למה
לא מעד יורקמי כשעה שהשליכו לאברהם אבינו בכבשן האש וז"ל דידע
השוכן הקב"ה כלך ליחיד וכו' ומיהו קשה כי השליכו לחננ' מישאל
לא השיב נבריאל אי אפשר לך כי כבר הבטיחני הקב"ה כי אני אירד כמו
שאמר לכסול ואתה ה' לעולם שקיים הבטחתו ואם קאמר עדיפא מיניה
קאמר כמעם גדול כי הוא יעשה לם כקוך בם אם כן מאי קאמר ואתה
ה' לעולם והלא כמענה אחרת וכר כדין מתכר כי אתה ד' וכו' ש
ועוד קשה לים אומרים רבים שבים אמרוהו אמאי יתחו אותו לרבי
ולא לשר של ים כיון דהקומה היה שר של ים ולא הבטיח הקב"ה ליקח לו
אחד ומחצה ואם כן מלו להלל ואתה ה' וכו' ועוד קשה דהלא משמע
דכשבי"ל ושרא"ל שבחוקו הדור שהיו קטני אמנה פלטם הים לכשה דאם
לאו כן היו אומרים רבים שבים ורז"ל אמרו והביאו רש"י ז"ל בפסוק
נטית ימינך קבלעמו ארץ כי כשבר שאמרו ה' הצדיק ניקנו לקבורה וי"ל
בוחק דקרי דון חלא קטנות אמנה שבישרא"ל להפליטם ליבשה וחלא
שאחר שפלטם הים ליבשה ניקנו לקבורה וכיאור הענין דזכות ה' הצדיק
לא היה כדי שיפלו מן הים ליבשה ויקנו לקבורה אבל אחר שקטנות
אמנה שבישרא"ל גרם שפלטם ליבשה מספיק זכות ד' הצדיק כי קבלעם
ארץ ויקנו לקבורה דוק כי לא מצאתי קירוץ אחר דוק

אהבתי כי ישמע ה' קשה מאי אהבתי אהבה לא שייך כאן אלא חפץ
או רצון לומר חפצתי כי ישמע ד' ועוד קשה מאי קולי קול תחנוני
מיכעי ליה וכפי' דפסחים איבא דרשבא מר' אהבתי וכו' כמדומה דקשיא
ליה הנך קושי' דהקשתי ומשני אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע
קול תחנוני והיינו כמרז"ל בשמואל דגזר קבניתא וכו' כמו שפי' בפסוק
שבר יורקמי שלא הבטיחו בשום דבר כמו נבריאל וז"ל דיורקמי שר ברד ומלאכתו
היא להציל את הצדיקים דוק ומיהו ק' לשבא דרבי יוחנן ולפי שאין הקב"ה ולא אמר
ולפי שאיני מקפח שכר כל בריה קוכה וכו' וז"ל דלגבריאל לא אמר הקב"ה כן אלא סתם
רצון

[illegible]

עיין בס' נ"ש דף רפו ע"א

רצון יראיו יעשה וכו' ובפסוק אם קראתי ויענני לא אאמין כי יאזין קולי
עיין שם כי טוב וזש' אמרתי יודע אני כי אני אהובה לפניך כזמן שאתה
שומע קול תחנוני ואין אתה נותן לי שאלתי מיד קודם שאשאל שהיה
מודה כי אני שנואה לפניך והמלאכי מלפניך בקק לי שאלתי אבל כזמן
שאתה שומע קול תחנוני קודם יודע אני כי אהובה לפניך ואתה מתאוה
לשמוע קולי ותחנוני ומיהו אני יודע היכי מדרש לשנא להבתי כי ישמע
ה' דמשמע דבכנסת ישראל אותיות אהבתי כי ישמע ה' ומוד יוד דקולי
לא אקרש ומוד את קול נתן לי למען קול תחנוני וצע'
שוטטו בחוצות ירושלים וגו' פי' רז"ל לא חרבה ירושלים אלא מפני שפסקו — בפרק יו דשבת דף קיט ע"ב
ממנה אנשי אמנה ומסיק דא כלל הא במשא ומתן וכוז
ת"ל אנ"י נשאת באמונה קבעת עתים לתורה כלומר הכל תשאלני בתורה נשאת
ונתת בתורה באמונה וקבעת עתים בתורה וקשה מאי הכי דייק דבקיב
אמונה עלק בקיום המצוות כלומר עלק שקבעת בתורה יהיה באמונה
אי מאי כפי הדרש על דרך שפי' רש"ל וקיצ זכות אמונה עלק סלקה מאמין
כי אני ה' בעקר אחושנה ולא בקיומת מהנאולה מפני שהאריך הגלות זכות
זה יהיה לך לחוסן ישועות על דרך זה י"ל זכות אמונה עלק שאתה נושא
ונותן באמונה בקבע עתים בתורה חוסן ישועות לוק וכוז ניחא דהכי דייק
קרא שוטטו בחוצות ירושלים דקשה מאי בחוצות ירושלים וברחובותיה
לימא שוטטו בירושלים אלא ודאי כי בירושלים יש אמונה היינו בתורה אבל
בשווקים וברחובות מקום משא ומתן לא תמצאו אמונה כמו שפי' בפסוק
כי כשלה ברחוב אמת וכו' עיין שם כי טוב:
כי תראה חמור שונאך פי' שונא שלך פי' שאתה שונא לו לא שהוא שונא — דף קיג ע"ב
לך אלא שאתה שונא לו ובשונא ישראל עסקינן בדאיתא בפ' דפסחים
שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא גוי ומסיק דהיינו דחזי ביה דבר
עבירה דמותר לשנאותו ומצוה לשנאותו ועל זה אמר וחדלת מעזוב לו
בהיות כי הוא שונאך שהוא רשע שמצוה לשנאותו ומ"מ עזוב תעזוב
עמו כפי הפשט משום צער בעלי חיים והתוספות פי' משום מעשים דבקיבמ"ס

הפנים לפנים ומקודם כך באים לידי שנאה במורא ושייך בפי"ת יצר הרע ולפי
זה ביאור דשונאך משמע שונא לך ושונא של אביך שונאו והוא שונאך
ומקודם כך באים לידי שנאה במורא על כן עזוב תעזוב עמו ואפשר
דהיינו דברי המקרים שכתב עד די כלבך מעדי דהיינו כי כלבך שבאה
עליו שראית בו דבר עבירה וכזה ירצה לך וחלילה תעזוב לו על עזוב
תעזוב עמו עזוב עד די כלבך ותעזוב עמו דוק׃

ויהי אחרי מות משה שהוא עבד ה' דיוק אחרי מותו ואין פירושו שהיה עבד
ה' בחייו אלא אחרי מותו הוא עבד ה' עומד ומשרת לפניו כמרז"ל בפסוק
וימת שם משה עבד ה' וגו' לא מת כתיב הכא וימת שם משה וכתיב התם ויהי
שם עם ה' ארבעים יום מה להלן עומד ומשרת אף כאן עומד ומשרת והכי
דייק קרא וימת שם משה ושם אחרי מותו הוא עבד ה' עומד ומשרת [illegible]
וזהו שאמר ויהי אחרי מות משה עדין הוא עבד ה' כאומר ויהי משה עבד
ה' אחרי מותו דוק משה עבדי מת פי' משה אשר היה המעודד ועבדי שהיה מלך
כי עבד מלך מלך וכיון שהיה עבדי היה מלך כמו שפי' בפסוק ומדוע לא
יראתם לדבר בעבדי במשה או בתי' ככי פי' משה הוא עבדי עומד ומשרת
לפני מת אחרי מותו כלל כאומר משה לא מת כי אף אחר מותו הוא עבדי
קום עבור וכו' דוק
עומד ומשרת לפני וכיון שכן ועתה

צר לי עליך אחי יהונתן ואח לצרה יולד כן הי"ת לי אח באחיו לצרה במיתתך לי.
נעמת לי במיתות מאד ואהבה נפלאה אהבתך, יוקר מופלאת מאהבת
נשים כי דרך העולם כי האנשים אוהבים נשים לא הנשים אוהבות האנשים
ואם ימצא אהבת נשים דרך פלאי הוא ואהבתך לי נפלאה יותר דוק ויתי'
דרך נשים צריך להיות בדרך וזאת כי כל אחד מקנא בחבירו ואם ימצא
אהבת נשים שיהו באהבה שקים נשים הוא פלאי ואהבתך לי נפלאת יותר··
ויתי' להיות כי דוד בא מלאה דהונתן מרחל ורחל אמרו נפלאה אהבתה
לאחר ומסירה סימניה ביד אחותה ואהבתך לי נפלאה ביותר ויתי' דמה
מאהבה איכא מה דיתרון אלא מה מקומות כמו מה' יצא הדבר והכי
פי' נפלאה אהבתך לי דבר פלא ואין זה אלא מאהבת נשים שאהבה רחל

נפלאה

לנבל כן ורעיבן זרע רשע אוהב זרע נבל רוק ויתר לפי שמיכל אהבה את
דוד לכבוד וקראה מיכל בת שאול את דוד ומיכל הצילתו מיד שאול אביה
ומ' איכה אהבה מופלאה שאהבתו והצילתו כאשר היא אשתו ועשתה כן
אבל אתה בפלאה אהבתך לי והצלתני כמה פעמים ומסרת נפשך למות
עם אביך בשבילי רוק ··

ותפול על רגליו וכו' פי' רז"ל כי דוד ביקש לשכב עמה והיא בתמיהה החטא
נפלה מעל החמור לרגלי דוד ותוכיחו מן ותאמר בי אני אדוני העון
הזה אם תשכב עמי כי אני אסורה לך ונבעל ואף קרח בשיס רבות
על כן קודם בא אמתך באזניך ידברו דברי באזניך דהיינו מה שאמרה לו
ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול כדאמרינן שם רוק אל נא ישים אדוני את
לבו אל איש הבליעל הזה דהיינו מרז"ל כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו
כאילו שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר והאיש
הזה הוא מעלים עיניו מן הצדקה ואל תתמה על החפץ כי הוא איש קמצן
וכילי כי כשמו כן הוא לעצמו בכל שמו לכריות כילי וקמצן ובכלה עמו
ואף לעצמו מצמצם וקמצן ולא השליטו האלהים בנכסים לא לעצמו ולא
לעשות צדקה ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדוני שלא ראויים הייתי
שולח מנחתי כראוי אי כמו שלא ראויים לא הייתי מניחם לדבר עמו
שלא יבא לידי נבלות זה אלא לא ראיתים רוק אי כמו כמרז"ל סדר שלא
לך יש בני אדם שמעוקים בעורים ומעשיהם בארץ לזה אמר כי זה כשמו
כן הוא נבל שמו ונבלה עמו במעשיו רוק ··

מבואר כן הוא נבל שמו ונבלה עמו במעשיו רוק
ויהי בבוקר בצאת היין מנבל וגו' וימת לבו בקרבו והוא מצמצם בכל עצמו
בל עצמו וגופו היה לאבן באבן דומם ולפי זה כינוי והוא מבואר
לב אלא לנבל במצא כי היה במעט גופו ולבו אי כמו והוא לבו הבול היה
קודם לכן לאבן דומם שאינו מבין ועתה מת לבו לגמרי ולכך צריך
להרץ קושיא עמרתה שהקשה הרב ולהיה' דהוא ויהי לאבן והרב מדר
פי' והוא היה סוד בעם שנתגלגל באבן דומם על כי בא לקלל את
ישראל ועתה חירף וגידף את דוד ולכן כיון שהגידה לו אשתו דברי דוד מת

לבו בקרבו והוא בכל הכח היה לאבן ונתגלגל כאבן דומם כבר לבן עקה
מת לבו בקרבו כי זכור תזכור במשלי הרמקי דעדו עליה ומשוח דוק ..
אם קלבו ושמעתי קשה דהוגל אם קלבו לשמוע דקלבו אלשמוע קלי
ו"ל דחוזר לקיא דלעיל לבו לא ולנוכחה וגו' ואמר כי כל זה יהיה אם
קלבו ללכת ולעשות תשובה ושמעתים וכן אם קמאנו ללכת ולנוכחה ומריתם
חרב קאוכלו וכו' ומה שאמר כי פי ה' דיבר קשה וכי לא ידענו כן והרב אלהי
פי' הלא קלי לכוונת ישעיה אלא לברכות יצחק. ולפי שאמר אם קלבו
ושמעתים טוב הארץ קאכלו דהיינו מטל השמים ומשמני הארץ כברכת
יעקב ואם קמאנו ומריתם חרב לעשו קאוכלו כברכת עשו ועל חרבך תחיה
וכי קימא לן דברי יצחק שבירך את בניו איכון אלא כי פי ה' דיבר כי
כל הברכות שבירך יצחק את בניו היו על פי ה' כמרז"ל דוק/איכה היתה
היתה לזונה שזכתה מעל אלהיה קריה נאמנה עם אלהיה שפיו. דבקיה
בקבקב' מ כתי כמרז"ל לא חרבה ירושלים אלא לפי שפסקו ממנה אנשי אמנה
בפרק יו דשבת דף קי"ט ע"ב
שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וכו' לכך אמר איכה היתה לזונה שמונה
ומחקה פיה ומשקרת ואמרה לא פעלתי און כן עשו קריה נאמנה כי אבדה
האמונה ונכרתה מפיהם מלאתי משפט כשהיה אדם עושה היו מייסרים
אותו מיד ועושין בו משפט אי נמי שלא היה עינוי הדין כי מלאתי משפט
יוכח נמי דיכן כיון במנין מלאתי ולא קימא משפט מעוות כי צדק
ילין בה והיה משפט צדק ועתה מלאתי מרצחים דוק ויתן כמרז"ל כל קעניה
שמלינין בו צדקה כשר' וגם' צדק ילין בה דהוי כשר' ולענין דיני נפשות
שהיו מלינין הדין להצדיקו לא עושים בהכן ועתה כעת ובעונה הזאת היו
בבא דמציעא דף ל' ע"ב
מרצחים ועוד י"ל כמרז"ל לא חרבה ירושלים אלא לפי שהעמידו דבריהם
על דין תורה ולא היו עושים פשרה ולפנים משורת הדין וזש' מלאתי משפט
גמור ודין תורה אבל צדק לשפוט משפט צדק דהיינו פשרה כמרז"ל ילין
בה ועתה מרצחים דוק ..
כך וכל זה לגבאי ושהיה כעין זה כענין שנאמר הודיעני
תודיעני ארח חיים מדלא קאמר הודיעני ארח חיים כענין שנאמר הודיעני
ה' דרך חוקך ואצרנה עקב פי' לא קימא דמושום כי אתה
הורני לא יהיה לי שכר טוב אלא ואצרנה עקב דוק וכן הכא הודעל

הריני אורח חיים ואחר קודמני כלומר יק"ל דעת שאדם ואפיר אורח
חיים ובין שאדעה תחשבהו בענין דע את אלהי אביך ועבדהו ובענין
ודע מה שתשיב לאפיקורס עיין שם
משא ג' חזיון בפתיחות איכה רבתי פ"יך ולאינרייא סלקין לעבקתא דף ב' ע"א עיין בס' נש דף דנ"ז ב'
ומשני אלו גסי הרוח ולפי זה הכי פירושו מקדים הנבואה
משא ג' חזיון לי שבל החוזים עומדים מתוכה כדמפרש שם והיינו בפ' דנדרים דף
ודאי לפי שהיו ענוים כמרז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור
עשיר ועניו ומבשו מה לך אפוא כי עלית כולך לגגות אלו גסי הרוח דוק בפ"ב דברכות דף יז ע"א
אלופינו מסובלים פי' רז"ל אלופינו בתורה ומסובלים ביסורים פי'
כמרז"ל בפק' דברכות דף ה' ע"א כל יסורים שיש בהם ביטול תורה
אינם יסורי אהבה כמו שפי' בפסוק שבסוף ומשמעתך דמה יכחמו'
ונש' אלופינו בתורה ומסובלים ביסורים ואינם יסורים שיש בהם
ביטול תורה דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפק' דברכות דף ה' ע"א כל העוסק בתורה
יסורים בדלין ממנו. ענש' ונש' אלופינו בתורה ואפילו הכי מסובלים
ביסורים ואינם קוראים קני לתור ובולוני רחמיך ואחיה ואקדפא
מיסורים כי תורתך שעשועי וכל העוסק בתורה יסורים בדלין ממנו
אלא הם מסובלים וסובלים היסורים דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפ"ק דקדושין דף ד' ע"א הא
בורכא דרבנן דמרקח לורייתיה הא דקא מרקח לה שכלתו ר' קודק חכם מוקיר רבנן
הלא כל דברי כלם כמו שפי' בפסוק מי כהחכם ומי יודע פשר
דבר עש' ונש' אלופינו בתורה ועם מסובלים סבלנים ואשג'
דדרך צורבא מרבנן להיות רתחן וכעסן אלו סבלנים דוק וזהו טעם מרז"ל בפ"ק דתענית דף ד' ע"א אי
אני אמרתי ה' חסדי דמלה כפשי ולא יבולתי לסבול היסורים לקבלם איכא צורבא דרבנן דרתח וכו'
מאהבה לכן כי קטלתי לך פי' הנו ומורים קשים שמרוב עיין שם כי טוב
שיחי וכפשי חטאתי לך והטחתי דברים כלפי מעלה ולכן אין
לי חפץ בהם כמו שפי' בפסוק כלה מערת דאסינו אוי נא לנו
כי חטאנו ובפסוק על מה אבחנו יושבים וגו' דוק ועוד י"ל יודע
אני כי אינם יסורי אהבה כי יודע אני בעצמי כי חטאתי לך שאם

היינו ויודע שהם יסורי אהבה היינו מקבלם בסבר פנים יפות כמרז״ל
בפ״ק דברכות בפסוק וה׳ חפץ דכאו החלי כל מי שהקב״ה חפץ בו
מדכאו ביסורים וכו׳ עיין שם:

משלי סימן כח בקום רשעים היינו בשעה שהרשע יש לו קימה,
דהיינו שבשעה משחקת לו יסתר אדם הצדיק חבי כמעט
רגע ואפשר דרשעים היינו במות הדין והגבורות כמו סמאל הרשע
ומיניו יסתר אדם אלו ישראל והיינו חבי כמעט רגע בגלות ובאבדם
באבוד רשעים ירבו צדיקים לשון גדולה שמו על כל רב ביתו כמרז״ל
בפסוק וכל קרני רשעים אגדע ואז תרוממנה קרנות צדיק ולכן סידרו
רז״ל אחר ברכת המינין ברכת על הצדיקים כדאיתא בפ״ק דמגילה
ועוד י״ל ירבו במשמעו לשון ריבוי והיינו לומר באבוד רשעים יהיה
וירבו צדיקים בעולם כי כל זמן שהרשעים בטוב לא ירבו צדיקים
בעולם אדרבה ירבו רשעים כי אומרים בני אדם שוא עבוד אלהים כח
ומה בצע כי נפגע בו ויחפץ ה׳ במעשה הרשעים וכיון שאובדים
הרשעים ירבו צדיקים בעולם ויאמר אדם אך פרי לצדיק אך יש
אלהים שופטים בארץ דוק ועוד י״ל בקום רשעים להמית הצדיק או
רשעים האומות להשמיד ישראל יסתר אדם זה הצדיק או ישראל והיינו
כדכתיב אתה סתר לי ובצל כנפיך תסתירני ובכן מצר תצרני ורבבה
מחסה לנו ובאבדם מן העולם ירבו צדיקים בעולם כענין ורבים
מעמי הארץ מתיהדים כמרז״ל בפסוק ה׳ עוזי ומעוזי וגו׳ עיין שם:
איש תוכחות שיש לו מוכיחים בתוכחות רבות והוא מקשה עורף
ואינו מקבל תוכחת פתע פתאום ישבר שבר כי לא יהיה לו מרפא דוקי
ברבות צדיקים רבים בעולם ישמח העם כי כל עוד שיש צדיקים רבים ב
בעולם יש רב טוב לבית ישראל כי אינו דומה זכות צדיק אחד לזכות
שני צדיקים כמרז״ל בפסוק ויצא יעקב עיין שם ובמשול אפילו
רשע אחד וכל שכן רשעים רבים יאנח עם כי ממלוך אדם חנף
ממוקשי עם דוק ועוד י״ל ברבות לשון גדולה כגזל ירבו צדיקים
ואמר ברבות והתגדל צדיקים ישמח העם כי בזמן שהצדיקים בטוב,
ובגדולה הכל שמחים כי הצדיקים גדולים הנאה להם והנאה לעולם

לבוכ״ח

להוכיח במישור לרשעי ארץ כמו שפי' בפסוק עמיק חכמים עושים
ובמשול רשע על העולם וכל שכן במשול רשע על הצדיקים רבז"ל
יאנח עם כלומר יבאו רעות רבות בעולם כי לפני לחמם לאחרים
קבול ואנחה שוברת חצי גופו של אדם דוק איש אוהב חכמה ישמח
אביו כענין בן חכם ישמח אב והיינו כדפי' במרז"ל טפה זו מה היא
עליך חכם או טיפש וכו' דהיינו כי בזכות אביו זכה לחכמה כמרז"ל
בפק' דברכות לחכך זכה הוד ויצא ממנו כלאב וכו' וכמרז"ל בפ'
דשבת מאן דרחים רבנן הוין ליה בני רבנן ורועה זונות שמתחבר
עם הזונות יאבד הון דב דהיינו שמאבד הונו וממונו כלקט
זונה אי נמי כי כענין זיווג בא לידי עניות כדדרשו כי בעד אשה
זונה עד ככר לחם דוק ועוד י"ל לקשר הפסוק סופו עם ראשו
דז"ל פי' הון דהיינו הקורה וזונות היינו לותר הלכה זו נאה וזו
אינה נאה ובפי' פי' איש אוהב חכמה וכל דבר חכמה של תורה
ששומע אוהב ישמח אביו כי סופו להיות חכם כי בן חכם ישמח
אב ורועה זונות לותר הלכה זו נאה וזו אינה נאה יאבד הון
החכמה והתורה דוק ועוד י"ל איש אוהב חכמה היינו בורח מזנות כי
בואף אשר חסר לב ונכנס בו רוח שטות ישמח אב כי יגיד קדוש
ומהור ורועה זונות ובואף אשה יאבד הון התורה והורתו משכחת
ממנו דוק ועוד י"ל אוהב חכמה דהיינו מרז"ל מאן דרחים רבנן הוין
ליה בני רבנן ואוהב חכמה דהיינו אוהב את התורה ומלמדה ורחים
רבנן ישמח אביו פי' אביו של חכם ולכן לא אמר בן אוהב חכמה
ישמח אביו דזה בכר פי' בן חכם ישמח אב אבל הכא קאי דקים
ישמח אביו של החכם שרואה
אוהב חכמה דהיינו דרחים רבנן ישמח אביו של החכם שרואה
שהכל אוהבים בנו שהוא חכם ורועה זונות השרבן הוא רועה זונות
יאבד לאביו הון מאבד הון לא בקיב אלא יאבד גויס לאביו שיאבד
הון בדים כדי שלא ירש בנו הונו כמרז"ל באו"ל מדורך דוק מלך
ב במשפט פי' רז"ל אם דומה הדיין למלך שאינו צריך למאחר בן הוא עשיר
ואינו צריך לשאול דבר מאחרים יעמיד ארץ דהיינו שידין דין אמת
לאמיתו ולא ישא פנים ולא יכיר פנים במשפט ויעמיד ארץ פי' מקיים

ויכן במדרז"ל בבבא דמועד
על כל הבא על
כבה דשבת דאבב על
אשת איש לפני למוד
קורא דהקבה יקרה
הזונים
שבאמור ואסור
איש בתוך יקרה דבור כי
לפי שאמרו ז"ל שוא פב
זונות דחנינה אין אור
נזר
אחר אמינו קורא
והיינו כדפי' במדרז"ל
המניכה עם
המת האשה וכו' ויש

וכם פרדס רמונים דף נח

ארץ כל תמוט עולם ועד למה כי על ג' דברים העולם עומד על
הדין ועל האמת ועל השלום ואיש תרומות שאינו מלך עשיר אלא
איש כמלאך מחזר על הגרנות כן זה הדין צריך לבריות ושואל
שאלה מדם יהרסנה דעכפ' יכיר פנים במשפט וישא פנים ולא
ידין דין אמת כמו שפי' בפסוק והשוכנו האמת כי שם ביקו ושם
שפט את ישראל ובפסוק ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וכו'
ועוד פי' רז"ל אם דומה הדיין למלך שאינו צריך לשום אדם כן הדיין
הוא חכם ובקי כמו כן בדינין יעמיד ארץ פי' מתקן עמודים לארץ
שתהיה מיוסדת על עמודיה וזהו יעמיד ארץ לשון עמודים כולן
עמודים לארץ ואיש תרומות שצריך לחזר אחר חכם שילמדנו
בדין כבהן זה שמחזר בגרנות שיתנו לו תרומות יהרסנה כי לא
ישפוט דין אמת כצדק ויטה בדין ועליו אמרו רז"ל לא תעשון אתי
אלהי כסף אלהי זהב בשביל כסף דוק ועוד פי' רז"ל מלך זה
הקב"ה במשפט יעמיד ארץ שברא העולם בדין שנאמר בראשית
ברא אלהים את השמים ואת הארץ ואיש תרומות זה אדם הראשון
שהיה תרומתו של עולם יהרסנה שאכל מעץ הדעת טוב ורע והביא
מיתה לעולם כי הקב"ה יסד ארץ על מכוניה כי בל תמוט עולם
ועד אלא שהרשעים מאבדין את העולם כמו שפי' בפסוק נמוגים
ארץ וכל יושביה וזה מצד רוע מעלליהם של הבריות שמחריבין
את העולם כי אנכי תכנתי עמודיה סלה שבל תמוט עולם ועד
ויתן מלך במשפט ודין שעושה במלכותו יעמיד ארץ וכל העם
ישמעו כי יש שופטים ומשפט בארץ וייראו ולא יזידון עוד ואיש
תרומות שמסתלק מן הדין ונותן יד לרשעים ואינו עושה משפט
יהרסנה וכן הענין על הדיין אם מטפל בדין יעמיד ארץ ונעשה
שותף להקב"ה במעשה בראשית דהיינו שיעמיד ארץ אך איש
תרומות שמסתלק עצמו מן הדין ומושך עצמו מן הדין יהרסנה
כמרז"ל בפסוק ועמודים כל הדיוני' לא כתב ואיש תרומות שעדיין
לא הגיע להוראה אלא שהוא מקרים וגם לכן בהוראה יהרסנה הי

כמו ואיש קדמות שעדין לא הגיע להודאה שאינו מלך כמשפט אלא
קלמיד שעדין צריך לחזר אחר דבוקין שלמדוהו דבר המשפט וגם.
זהו כהודאה יהדקנה דוק ויש׳ מלך ממש שזכה לכתר מלכות והוא
מלך כמשפט כי לו משפט המלוכה כי הוא מזרע המלוכה וראוי
למלכות ימתיד ארץ ואיש קדמות שמקדימים מעצמו ואינו ראוי
לזיוק מלך ואינו מלך כמשפט וכדין כגון הורדוס שהרג בעליו
ונעשה מלך וכגון אחשורוש שמלך מעצמו כמרז״ל ודביאו רשז״ל
בפסוק ויה בימי אחשורוש וכו׳ שמלך מעצמו זה ידקנה כמו
שפי׳ בפסוק ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת דקשר דהול״ל
ובכן אבוא אשר לא כדת אל המלך דאשר לא כדת כפי הפשט
חוזר לביאה לבוא שלא כדת כלי שיקרא ויבא ואם כן הול״ל אשר
לא כדת כקי אבוא ומיהו י״ל מנין חריץ דאשר לא כדת דיינו
שלא יעשה כי מה שהוא דת אשר לא יקרא ויבא דהיינו אחת
דקו להמית דוק כי הוא חריץ אבל לפי הענין ירצה ובכן אבוא אל
המלך שהוא מלך שלא כדת כי אין לו דת ומשפט המלוכה דוק
גבר מחליק בשפתי חלקות על רעהו ומחניף לו רשת פורש על פעמיו לכדו
ברשתו שלא ידע להזהר ולהשמר ממנו ויחשוב כי לא אויב לו ולא
מבקש רעתו כענין שעשה קין להבל כמו שפי׳ בפסוק ויהי בהיותם
בשדה ויאמר קין אל הבל אחיו עש׳ ואפשר לפרש כי רשת פורש
על פעמיו חוזר לגבר מחליק כי רע לנפשו עושה שמחליק ודובר
שקר בלבבו ועונשו יכרית ה׳ כל שפתי חלקות דוק בפשע איש רע
דהיינו שמוציא זרע לבטלה שנקרא רע כמרז״ל בזוהר בפסוק ויהי
ער בכור יהודה רע בעיני ה׳ וכמו שפי׳ בפסוק המלאך הגואל אותי
מכל רע מוקש בלכד ונוקש בפשע עצמו ממש דכתיב עונותיו
ילכדונו את הרשע וצדיק דהיינו השומר בריתו קדש בקדושה וטהרה
ואינו פוגם בו בזרע לבטלה כמו יוסף הצדיק שזכה לקרא צדיק
על ששמר בריתו בעריה כמרז״ל בזוהר בפסוק כח איש צדיק

ובפסוק ומתק כולם צדיקים ירון ושמח בחלקו שזכה להיות צדיק ולא
נלכד ונוקש בפשע איש רע דוק אי כתי בפשע איש רע אדם רשע
בכלל לשון הרע שנקרא גם כן איש רע מוקש בא לעולם ואומר
אחד יאבד טובה הרבה אי כתי מוקש נוקש הוא בפשעו וצדיק
ירון ושמח במפלתו של רשע דכתיב באבוד רשעים רנה דוק׳
יודע צדיק הייבו המשיר המלוה לדל שנקרא צדיק דכתיב וצדיק
חונן ונותן יודע דין דלים ודין העני ודל במה הוא קשה בעולם
קשה עניות יותר מחמשים מכות שנאמר חנני חנוני אתם רעי
כי יד אלוה נגעה בי בשער אל הקטן אל אין כי על זה בחרת מעוני
רשע הייבו המעלים עיניו מן הצדקה לא יבין דעת לרחם על העני
לומר כאילו צער ודין הוא בתון בעוני דוק ועוד י״ל רשע הייבו
הלוה ואינו משלם שנקרא רשע שנאמר לוה רשע ולא ישלם והכי
פי׳ יודע צדיק זה המלוה וחונן ונותן את לרשע שאינו משלם
דין דלים ולכן חונן ונותן כדרך מקבת חינם את שאינו משלם
רשע דהייבו הלוה ואינו משלם לא יבין דעת במה רעו ונזק גורם
לעצמו לבל ישלם אחד לזה מן האדם כאילו לוה מן המקום דוק׳
אנשי לצון יפיחו קריה וגורמים פי׳ קריה הלכד בפח מלאך המות
והשטן שיבא רע בקריה בעבורם דכתיב ועתה אל תתלוצצו פן
יחזקו מוסריכם וחכמים ישיבו אף אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה
בעולם והקב״ה בחרון אף ישיבו אחור אף שלא ישלוט בצדיקים
חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה וחכם מקבל לץ כי
לץ הוא פתי ולכן מציבו בפסוק אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם
ויאהבך וגו׳ וחכמים הם מקבלים לאנשי לצון כי יפיחו קריה
ומבאים פורעניות בעולם והם ישיבו אחור אף בכלל דוק אי
כתי אנשי לצון יפיחו קריה ומבאים רע בקריה וחכמים הם
בונים מה שמחריבין אנשי לצון וישיבו אף אחור שבא לעולם
בשביל אנשי לצון דוק׳ איש חכם פי׳ רז״ל זה הקב״ה חכם לבו ואמיץ כח — עיין בס׳ נשדף מיה ב׳
בא במשפט את איש אויל אלו ישראל כי אויל עמי אותי לא ידעו בנ

יכול

יכול נשפט ממש ונכנס עמהם בגהינם לקצינם שנאמר כי באש ה'
נשפט שופט אין כתיב כאן אלא נשפט במעלה כי בשביל שהם איש אויל
דקב"ה נשפט עמהם בגהינם אי נמי נשפט בכל פורענות שמביא
לג"דם כב יכול עמו אנכי בצרה ובכל צרתם לו צר כאילו הוא עמהו
נידון ונשפט עמהם בפורענותם במרז"ל בוודאי בפסוק ודבקי אקרא
גם אני כב יכול גם אני בתוכה ובייסורים דוק אי נמי נשפט
ונידון בצער כי כב יכול מצטער איך יעשה עמהם ודנן ובועס
עליהם ומייסרם להחזירם למוטב ואין נחת איכם נחית מלמעלה
ומעבירות שבידם להביא להקב"ה ושחק נותן להם רב טוב ומשפיע
להם טובה ואין נחת וישמן ישורון ויבעט במעלה כב יכול נשפט
ונידון עמהם לומר איך אעשה מפני בת עמי דע בפי ורע דפי
אי נמי נשפט מהאומות כב יכול שאומרים על מה עשה ה' ככה
לארץ הזאת ועוד דכתיב ויבא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את
שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו במעלה כי נשפט
ונידון עמהם שמתחלל שם קדשו בשבילם דוק ולפי הפשט איש
חכם וצדיק שהוא חכם ולא בכל נשפט ונידון את איש אויל ואם
בא פורענות בעולם בשביל הרשע הצדיק נתפס בעונו במרז"ל
בפסוק כי תצא אש מדת הדין לפי שמצאה קוצים רשעים ונאכל
גדיש זה הצדיק כי מפני הרעה של של הרשע נאסף הצדיק ודנ[ז]
הרשע ושחק ואין נחת ואינו מניח עבירה דוק אנשי רעים סופני
רעים כדכתיב איש רעים ומרעים יקנום ה' ישנאו תם לפי שמוכיח
אותם כדכתיב שנאו בשער מוכיח וגו' אבל ישרים יבקשו נפשו
ומקללים לאל שידה ויצדיק יתום אי נמי יבקשו נפשו מקללים
לאל בסוד הקם קבוא נפשינו כענין שנאמר תמות נפשי מות
ישרים אי נמי יבקשו נפשו לומר נזכה להשיג נפש האיש תם
ועוד י"ל יבקש נפשו לרע להמיתו והכי פי' אנשי דמים ישנאו תם
במרז"ל גדולה שנאה ששונאים עמי הארץ לת"ח יותר קנאה שנא'
ופירש קשה מכולם וגם' וישרים כלומר אם אלו אנשי דמים
הם ישרים ונעשו אנשי דמים יבקשו נפשו של תם להמיתו כדכתיב

צורר רשע לצדיק ומבקש להמיתו כי גדולה שבאלה דוק לו' כמו יבקשו
נפשו של תם מיד אנשי דמים כי אנשי דמים ישנאו תם ומבקשים
להמיתו וישרים יבקשו נפשו של תם מיד אנשי דמים כענין ודמו
מידך אבקש דוק כל רוחו ודעתו יוציא כסיל וכל רז וסוד שלו
לו מגלה כי כסיל הוא ואין לו מקום להסתיר דבר סוד וחכם באחור
ובהפך מדת הכסיל דהיינו כדיוקו איש סוד ישבחנה לרוחו שלו
ורות לשון נקפה בתו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה דוק'
ור"ל פי' כל רוחו יוציא כסיל אלו חרטומי פרעה כי לא ידעו לפתור
חלום פרעה וחכם באחור ישבחנה זה יוסף שנקרא חכם ונראה
דהכי פי' כל רוחו של פרעה יוציא כסיל פי' ר"ל שביקש רוחו של
פרעה לצאת שנאמר ויהי בבוקר ותפעם רוחו וחכם זה יוסף
באחור [illegible] שבא באחרונה ישבחנה לרוחו של פרעה וכיון
שאמר לו אלהים יענה את שלום פרעה נתקררה דעתו ונחה רוחו
ועוד י"ל ענין חריף במרז"ל אחרי הודיע שהודיע אלהים אותך את
כל זאת אין נבון וחכם כמוך והכי פי' וחכם שנקראת אצל
פרעה כי הוא חכם היכי נקראת לו כן באחור באומרו אחרי
הודיע כי הודיע אלהים אותך ואם כן אין נבון וחכם כמוך ישבחנה
לרוח פרעה דוק ועוד י"ל כי פרעה מן אומות העולם שהוא מבחינת
ערף ואחורים ויוסף הצדיק להיותו חכם ויודע בסוד האחור
ישבחנה לרוח פרעה דוק' מושל מקשיב ונוטה אזנו לדבת
מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים שכיון שרואים המושל
מקשיב על דבר שקר מעכו ירא ופן יענשו דוק רש בממון ואיש
תככים שאינו עשיר בממון מ"מ איכו רש אלא איש תככים איש
בינוני בנפשו ואומר הרש לאיש תככים זכה בי ועשה עמי צדקה
ותן לו מאיר עיני שניהם ה' ובותן לכם עושר והאיר עיני
שייך בעושר על שם נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום
חושך וכאן מאיר עיני שניהם ה' כי לא יהיו נודדים ללחם איה
ולא יהיה נכון בידם יום חושך דוק לו' כמו רש בתורה ואיש
תככים בתורה שאינו עשיר בתורה וחכם אבל הוא בינוני בנפשו

ואומר

ואומר דרש בקורה לאיש תככים למדני פרק אחד ומלמדו מאיר עיני
שניהם ה׳ דרש מאיר עיניו ולמד פרק אחד ואיש תככים כי על ידי
כן אורו עיניו בקורה כי על ספקיו יוסיף לקח ולא חסר לו כלום אלא
אדרבה אורו עיניו ומה גם בתורה ומתלמידי יותר מכולם דוק ועוד
י״ל רש בקורה ואיש תככים זה יודע פרק אחד וזה יודע שני פרקים
ונפגשו זה בזה למדני פרקך ואלמדך שני פרקים מאיר עיני שניהם ה׳
נמצאו ביד כל אחד שלשה פרקים ולא חסר אחד פרקו דוק ... מלך
שופט באמת דין אמת דלים ואינו אומר דל הוא וארחם בדין אלא ודל
לא תהדר בריבו ואין מרחמים בדין במאי לעד יכון ויזכה להאריך
ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל גם בניו עדי עד ושבו לכסא
לו דוק שבט תוכחת בשבט לנער חסר לב ותוכחת לחכם כי אינו צריך
שבט אלא תוכחת יתן חכמה כי אולת קשורה בלב נער ובשבט ותוכחת
לחכם נמצא כי שבט ותוכחת יתן חכמה ונער משולח שאין מוסרים
אותו סופו להיות מביש אמו דהיינו בן כסיל תוגת אמו דוק ברבות
רשעים כל זמן שמתרבים הרשעים בעולם ירבה פשע בעולם כי זה דרכ
של רשעים שמלמדים זה את זה לעשות רע וצדיקים במפלתם של
רשעים יראו ויזכו לראות במפלת רשעים דוק ועוד י״ל ברבות לשון
גדולה כמו על כל רב ביתו כמו שפי׳ בפסוק ה׳ מה רבו צרי ואמר ברבות
והגדל רשעים ירבה פשע כל עוד שמתגדלים מתגאים ומרבים פשע
לפשוע על הכבד כענין בב׳ הרשע כיון שנתגדל מעט מתלבות אחר
אונה על כמותי עם אדמה לענין אבל הצדיקים אינם כן כשהם
מתגדלים אדרבה במפלתם יראו שמא יתלו מגדולתם ומשפילים עצמם
אי בעי במפלתם שהיו קודם שנתגדלו יראו ומכירים עצמם ומרבים
לאמר מי אנכי ומי ביתי אבי כי הביאותני עד הלום דוק אי בעי ספי
הפשע ברבות והגדל רשעים ירבה פשע בעולם ולמדים מהם ואומרים
חפץ ה׳ במעשה הרשעים אך צדיקים במפלתם של רשעים יראו ואין
מתקנאים בהם אלא אומרים לרעתם מתגדלים להפילם מפלה גדולה
במשל בפסוק אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן וכמו
שפי׳ בפסוק ה׳ מורים ומעשיר משפיל אף מרוממם עיין שם כי טוב

יסר בנך והכהו בשבט אף כתי' למדהו קורה שנקראת מוסר בתורה בפסוק
יוסר לץ לוקח לו קלון דהיינו כל המלמד קורה למלמד שאינו הגון ונקרא
יוסר על שם שמלמדו קורה ומוסר ויניחך בקבר שיהיו עצמותיך
בנחת בקבר ולא מגולגלים ויתן מעדנים לנפשך בעולם' אי נמי בנך
עצמו יאמר אכה מאחרי גוזו כעין כי יסרני בשבט או כי למדני
קורה על פי הפי' הנז' דוק' באין חזון מיום שחרב בית המקדש ניטלה
נבואה מן הנביאים ואין עוד נביא ולכן בתוספת יפרע עם לשון בקמה במו בפרוע
פרעות בישראל או לשון גילוי כמו וירא משה את העם כי פרוע הוא
דהיינו שמסתלק מעליהם סתר דקבה ועכני בכודו דמגינים עליו בנותי
אם היו בכיאים היו בחיים ומוכיחים אותם ולא היינו באים לידי פירוע
ומת' ושומר קורה אשרהו כי חכם עדיף מנביא ועוד יל' יפרע מן לשון
למתרע כמו שפי' בפסוק שמע מוסר וחכמו ואל תפרעו כלומר בזורו
אחור יהולכים אחור למתרע ושומר קורה אשרהו דוק' בדברים אפילו
דיבור קשה לא יוסר עבד פי' לא יוסר לשון מוסר אי נמי לא יוסר אינו
למד קורה בנז' בפסוק יסר בנך כי יבין ועושה עצמו כחרש לא שמע
ואין מענה דוק' חזיק איש שאינו זקן אלא מכין איש והוא אז בדבריו
ואינו מיתן קוה לכסיל ממנו כי מדה זו היא בגולם וחילופו
בחכם דוק מפנק מנוער מנעריות עבדו זה יצרו הרע שנקרא עבדו
על שם יאקה הקשול בו כמו שפי' בפסוק מי בכם ירא ה' שומע
בקול עבדו וגו' ואחריתו יהיה מנון ואדון עליו קחק עבד כי ימלך
ומעשה מלך זקן וכסיל ולא יוכל לו ויזל פי' מנון עד כי הוא יעיד
עליו לום דדין דוק' איש אף כעסן כי מיד כועס יגרה מדון וירבה קטטות
בישראל מעיקר שהוא כעסן מיד עלה נושא כאפו ומורא בפשו באפו
מלא ואפשר לפרש יגרה עליו מדון ודינו כמרז"ל באלהים שספקו לו גדולה
מן הסתים והורידוהו מגדולתו ואיש שהוא בעל חמה בירוע שהוא רוב
בפשע שפשעיו מרובין כיון שהוא בעל חמה כי גם בקיב איש חמה יגרה
מדון ומעיקר מרז"ל בדאל כי חימה עוד מאלף דכתיב מתן בסתר יכפה
אף חימה אפי' שסוחד בחיק וכן בסתר עכז' חימה עזה ועל

וכ הקדמים דאמרי דייבו
מדות כל דקנגיה
יל ה על ואס לא
ומלה כידו וכגים
דעתו מביא אף
שבאמר מקרא אל
על עינה ופי' שם יש
דף ו' עב המנחד אל
כדי שמח מיד עבן
אורו אם כן מקרא אף
על עולר דייכו שמיזהף
מי יגרה מורי אף לא עקה בידו על יד' ענה דעתי בא מנחר אף כדי ומדיה עב ויניז
עבן אודי

פי

פי זה ובעל חימה הוא יותר מאיש אף ולכן אמר רב פשע כי מחמת
כי פשעיו מרובין הוא בעל חימה ואפשר לפרש כי מילת איש ויגרה מושך
עצמו ואחר עמו כנותר ואיש בעל חימה יגרה רב פשע ויבא להיות רב
פשע דוק ועוד י"ל בעל חימה לשבח שכובש כעסו ומושל ברוחו כמרז"ל
בפסוק נוקם ה' ובעל חימה ולפי זה ניחא כי בעל חימה הוא מקביל
איש אף כי זה וזה בענין איש אף אשר אין מעצור לרוחו יגרה מדון
וקטטה עם הבריות ובעל חימה יגרה רב פשע עמו לשבח [illegible]
שהוא בעל חימה כובש כעסו יוכל לדור עם רב פשע ויסבול ולא
יכעוס הפך איש אף דוק גאות אדם תשפילנו כמרז"ל כהלל הנכבדי
היא השפלה ושפל רוח ובמתוך רוח ושפל יתמוך כבוד הכל יכבדוהו
ויעלה לגדולה והיינו נמי כמרז"ל השפלה היא הגבהה דוק ועוד י"ל
ענין חז"ל ידוע כי יש ענוה פסולה בדקדוק והדרך צלח רכב על דבר
אמת וענוה צדק מכלל דאיכא ענוה פסולה והיינו כמו שפי' המפרשים
כי מעוצם גאותו שמחשיב כל העולם בקליפת השום אינו מתחבר
עם הבריות ומראה עצמו בעניו ונש' גאות אדם מחמת גאותו ועוצם
גאותו תשפילנו לאדם ובא לידי שפלות והיא ענוה פסולה אבל מי
שהוא שפל רוח אם יכבדוהו יתמוך כבוד ומתחבר עם הבריות וזה
אדרבה מקודם שהוא שפל רוח מחשיב אותו כבוד לאחר דוק ועוד
י"ל גאות אדם הראשון מעט השפילנו שאמר לו הקב"ה ועתה ופתח
לו פתח תשובה ואמר פן כמרז"ל תשפילנו כי זה גרם לו מיתה וגרוש
מעדן ובהתמעטה קומתו ושפל רוח זה משה ודאיום משה עניו מאד
יתמוך כבוד שניתן לו כי אדם הראשון אדם בוקי כל... אבל משה
זיו הפנים שניתן לו לא אבד כמרז"ל בדברים רבה פרשה וזאת הברכה
בפסוק רבות בנות עשו חיל דוק/ חולק עם גנב שונא נפשו' שלא גנב חולק
אלא שרואה גנב ורץ עמו וחולק עמו שונא נפשו כי מתחייב בנפשו
כי מאחר בתפס בגנב ויהיה נידון כגנב להרג ועוד אלא ישמע שיבא
הגנב ויחרים וישביע כל מי שיודע לו עדות ולא יגיד וכתיב אם לא
יגיד ונשא עונו דוק/ חרדת אדם פ' רז"ל על יעקב שהחריד ליצחק חרדת
אביו דכתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ובדין היה לקללו ויבא

עליו קללה ולא ברכה אלא ובוטח בה' שבטח בה' שאמרה לו אמו רבקה
עלי קללתך בני ומתרגמינן עלי איתאמר בנבואה וגו' ובזכות זה כי
בטח בה' ושוגב מקללה ונהפך וניחא מוכח דכתיב ברוך הגבר ב״י
יבטח בה' במצא כי בזכות בוטח בה' ושוגב ונהפך במשפט כל
אשר יבטח בה' דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' דוק וכן פי' בחת
שהחרידה לבוטח דכתיב ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת ימן מוקש
בדין היה לקללה ובוטח בה' ושוגב ונהפך כלבו לברכה ברוכה את לה'
בתי ופי' רז״ל כי מכח אותה ברכה ילדה ממנו בן דוק/ רבים מבקשים
פני מושל שיציל אדם ממשפט מוק ומעט יומילו כי מה' משפט איש
ובגזר דינו שימסר לתולדות דוק/ תועבת צדיקים שנראה בעו' בעיניהם
איש עול היינו דיין שעושה עול במשפט דכתיב לא תעשו עול במשפט
ותועבת רשע הוא איש ישר דרך שהולך בדרך ישרה דוק
מלכים א' סימן יח' ויהי ימים רבים פי' ימים של צער כמו שפי'
בפסוק שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו
ודבר ה' היה אל אליהו בשנה השלישית לעצירת גשמים שאמר אליהו
חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר וכו'
לאמר כלומר לא היה דבר ה' מיד לך הראה אל אחאב אלא היה דבר
אליו ושרה עליו שכינה וניבא ענין אחר לאמר לו מקודם הענין
לך הראה אל אחאב וגו' וקשה אל שהיו ימים רבים של צער לא
ניבא לאליהו דקיימא לן אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה וענין
לך הראה לפי שנשבעת אם יהיה טל ומטר כי אם לפי דברי לך
הראה אל אחאב ואמור לו והקב״ה מטר וגו' ופי' רז״ל דטל לא
הוצרך ולכן לא כתיב טל אשר לא יקוה לאיש ושבועת אליהו היה
על טל של ברכה ומשום דלא מבכר מלקא לא הזכיר טל ומתין
ענין זה לענין בן הצרפית כי על ידי בן לקח הקב״ה מפתח גשמים
של אליהו דכיון דהוצרך אליהו למפתח תחית המתים אמר לו הקב״ה
הבא מפתח גשמים דשלש מפתחות הן ולא מסרם לשליח שיהיו ביד
שנים וכידי אחת ונראה לי דיבול היה הקב״ה להצריכו לאליהו מפתח

ועיד יל בתריל גם הקב״ה
דף ח' מא הקמיה ילד
אצל חסיד שבדור וכו'
עיין שם והיינו חסיד
כרבי חנינא בן דוסא
שהיה מתפלל על החולים
ויחיו על בכו של
ריבו ומה רבים פי'
שפמ״ב וכן רבים מבקשים
פני מושל זה צדיק
מושל ביצרו א' כמו״ר
מושל בכל העולם
כמורא בפסוק ולמה
בים ובלילה ע״ן פסוק
כי קשה לאחוס את
מושל ומיתה יוה' מושפע
איש ואם חייב מיתה
מיד בכשל בלשונו
ואין קהלתו סדורה
כפיו וידע שסופו
לאחוך מין פסוק בתוך מינעלר
הוסני שנהיה

לידה שילך אצל אשר הצריכה לילך ויצטרך למפקח יולדת ואבא זה
יבין מאמרו מפקח מעשר אלא רמז לו דמפקח נשמות שקולה כתחיית
המתים כמרז"ל ולכן קבעוה בתחיית המתים דוק וילך אליהו להראות
אל אחאב עצמו אלא שאירע הענין שהרעב חזק בשומרון ויקרא
אחאב אל עובדיהו וגו' ומאליו נתגלגל הדבר שפגע בעובדיהו כדרך
כדמפרש ואזיל ואז אמר לו לך אמור לאדונך הנה אליהו. אבל
מעיקרא וילך אליהו להראות אל אחאב כאשר דבר אליו ה' דוק ··
ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר היה פקיד על הבית והקדים הכתוב
ועובדיהו היה ירא את ה' דהיינו כדכתיב את ה' אלהיך תירא לרבות
ת"ח וכן היה עובדיהו ירא את ה' לרבות ת"ח מאד והקדים הכתוב כן
משום דהבעי למימר ועבדך ירא את ה' מנעורי דוק ואמר מאד
כלומר אעג' דכתיב ירא את ה' בני ומלך כי גם המלך צריך ליירא
כמרז"ל שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך מ"מ' עיקר יראה
היא מה' והוא מאד מאחאב אף שהיה אדוניו דוק ויהי בהכרית איזבל
את נביאי ה' וגו' פי' רז"ל שהיו המים ביוקר יותר מן הלחם וראיה לי
שהיה ראוי לומר בלחם ומים אלא רמז שהיה נותן להם לחם ומים
במדה ומשקל וזש' וכלכלם במו וכל בשליש עפר הארץ ורמז כי
היה נותן להם לחם במשקל ומים במשורה דוק ויאמר אחאב אל
עובדיהו וגו' ולא נכרית מזון מן הבהמה ליתן מזון לבהמה טמאה כמו
סוס ופרד לבהמה טהורה והיינו דנקט ונחיה סוס ופרד כלומר לפי
שהם בהמה טמאה ע"כ צריך להכרית מזון מהם ליתן לבהמה טהורה
ואם יגזור ה' ונמצא חציר נחיה סוס ופרד ולא נכרית מזון מן בהמה
זו כמו בפשוטו לא יכרית מן הארץ מן בהמה שימותו ברעב דוק
ויחלקו להם את הארץ ויקר מקרה כי הלך כל אחד לבדו ולא הלך
נער אחד עמהם כלומר שאם היה נער אחד עם עובדיהו היה שולח
נערו לומר לאחאב הנה אליהו והוא היה נשאר והולך עם אליהו דוק

ועוד י"ל כי לבדו חוזר לדרך ואעפ' שמצינו דרך לשון נקבה והודעת
להם את הדרך ילכו בה מ"מ כתיב יש דרך ישר וכתיב בדרך אחת
וכדאיתא פק' דקידושין מקרין קראי עש' ואמר כיון דספיקי להלין וגו'
אלא דרך אחד לבדו ומ"ד פגע באליהו כלומר שאם היה בדרך
קודם ממש היו שניהם באחד אחאב ועובדיהו דוק ..
ודי עובדיהו בדרך אחד הנ"ל כי אפילו אוקי דרך אחד לא הספיק
להלוך אלא כהיותו עדין בדרך והנה אליהו לקראתו ומ"ד הכירו כי
הוא אליהו הא ראיה שנפל על פניו כלומר לא קמאה דלא הכירו כיון
ששאל לו האתה זה אדוני אליהו דודאי הכירו מ"ד ויפול על פניו
אלא דרך כבוד שאל כן האתה זה אדוני אליהו כדי לכבדו לקרותו
אדוני דוק ומוד י"ל כמה שנדקדק מ"ל זה דהו"ל האתה אדוני
אליהו אלא ודאי לא שאל אם הוא אליהו דמ"ד הכירו אלא שאל כ
האתה נראה זה כרעה והרעב בארץ להיות כרעב כבר בארץ
כי אנו מבקשים חציר בארץ להחיות בהמה ולפי שעובדיהו יש לו
שם יקו' ואליהו יש לו שם יקו' לזה אמר לא ראי זה כראי זה
כי אני עבד ואתה אדון כי עובדיהו הוא עובד' יקו' דוק ומוד
י"ל נהי שהכירו כי הוא אליהו אבל שמא אינו אליהו עצמו אלא
מלאך בדמותו ומתמ' שפיר ע"ע נפל על פניו כיון שהיה בדמות
אליהו ולזה שאל האתה זה שראיתי והכרתי אליהו דוק ויאמר
אני הוא ממש אליה ולא מלאך בדמות אי נמי לפי הדרך ראשון
אני נראתי זה וכך היא מדתי לבוא לה' ומתמ' עקרה באתי ליתן
למתעטר לך אמור לאדוניך הנה אליהו וקשה מאי הנה וי"ל דמז
לו שהיה יודע שביקשוהו ולא מצאוהו ולכן אמר לו אמור כן הנה
אליהו שאתה מבקש אי נמי הנה הוא אליהו לא קאמר לו דאיקי את
אליהו או יבוא אליהו אלא הנה אליהו מוכן ומזומן דוק ויאמר
מה חטאתי וגו' הנה עובדיהו היה חכם ודקדק בדברי אליהו כי לא

אמר

אמר לו כדרך הרגיל מפיו עתה אתה אל אדונך ולך אמור לו הנה
אליהו אמר ספק לך אמור לאדונך כלומר אני איני אומר לך שהנני
הולך אליו אלא שאני אומר כן וה"נו שיש כי עון אשר חטא שחייב
מיתה כדי שימיתני אחאב מה חטאתי כלומר מה הוא חטאתי כי
אתה נותן את עבדך ביד אחאב להמיתני ולא המיתני אתה איני אומר
כי אין כי חטא משפט מות אלא מה חטאתי שלא תהיה מיתתי על
ידך אלא אתה נותן עבדך ביד אחאב להמיתני דוק ואמר ביד אחאב
כי כיון שהוא רשע מלכותא דעביד מיניה והרי הוא כאחד העם ולא
מלך לומר פלגי מים לב מלך ביד ה' על דרך ושמע שאול והרגני ויק
חי ה' וכו' כלומר מה צורך להראות לו ולומר כדרך ציווי אמור לאדונך
הנה הייה לך להראות לכל אדם וכלי ציווי מיד היה רץ להגיד כי חי
ה' וגו' ועתה אתה אומר לו ותצוני לך אמור וגו' אין זה אלא כי
אתה נותן עבדך ביד אחאב להמיתני כנ"ל דוק ועתה וגו' כבר
נתבאר בפסוק הקודם ועוד י"ל על פי הנ"ל שאם כ"כ אומר לו דרך
הודעה אני אתה עתה אל אחאב לך אמור לאדונך הנה אליהו יודע
אני כי דרכך מאת אכל אתה אומר לו סתם אמור לאדונך הנה
אליהו דוק אי כתי' אם ה"ק אומר כשם ה' כה אמר ה' אמור לאדונך
הנה אליהו ה"ק יודע כי דבר ה' בפיך אמת אבל עכשיו כי אתה משנה
אומר אל כן ולא משם ה' ירא אנכי דוק והיה אני איני כמוך פורח
באויר אלא הולך ברגלי ורוח ה' ישאך על מקום אשר לא אדע
לא תמצאני כי לא אוכל לנסק אלא אפלו ירמה לא אדע ובאתי להגיד
לאחאב הנה אליהו ויבקש ולא ימצאך בשום מקום והרגני ועבדך ירא
את ה' לכבוד קח' מנעורי ויראת ה' קוסיא ימים ולמה אמות מיד
אחאב דוק הלא הוגד לאדוני כנבואה את אשר עשיתי בהרוג איזבל
את נביאי ה' דה"נו מספר מה ויגד ועוד ואחביא וגו' כמצלתי מק"ס
כמה נפשות מישראל וכל המק"ס כנפש אחד מישראל כאילו ק"ס
עולם מלא על כן אל תתנני ביד אחאב להמיתני דוק ועתה וגו' פסוק

זה מעותד וי"ל דהכי פי' דקשיא לי' וכי ישלחני רוח ה' מה בכך משום
הכי לא ידענך דמעוד אשוב לבא לזה ומעתה אתה אומר אמור לאדונך
הנה בלשון הנה מוכן ומזומן ואני צריך לומר כדרך הנה אליהו
ולכן כי לא יעלהך יהרגני מיד דוק ויאמר אליהו חי ה' צבאות אשר
עמדתי לפניו עיין כרב זלה"ה מוד עמדתי לפניו כי היום אראה אליו
ולא רצה להזכירו בשמו לפי שהיה רשע ולא אמר היום אראה אל אחאב
אלא אליו וגם חוזר אליו להקב"ה הנז"ל דוק וילך עובדיהו לקראת
אחאב ולא אחריו אלא קירמו כדרך אשר בא בה והלך לקראתו זה
לקראת זה ויגד לו עובדיהו כל מה שאירע לו עם אליהו ופי' כשפגע
שראה אליו היום וילך אחאב לקראת אליהו ולא אחריו אלא כדרך
אשר הלך עובדיהו כשפגע בו דוק ויהי כראות אחאב את אליהו
ויאמר אחאב אליו קשה דהו"ל ויאמר לו אחאב מאי ויאמר אחאב
אליו וי"ל דמזו כי בנפשו דבר ואליו ומצאתו קרא עוכר ישראל כי
הוא העוכר ישראל כאמת כמו שאמר לו אליהו לא עכרתי את
ישראל כי אם אתה וגו' דוק והאתה למה קראו עוכר ישראל הל"ל כשביל
שהיה קנאי והקב"ה היה מאריך אפו והוא נשבע חי ה' אם יהיה
טל ומטר וכו' דוק ויאמר לא עכרתי וגו' קשה דהו"ל לא עכר את
ישראל וגו' מאי לא עכרתי וי"ל דהכי פי' לא היה סיבה כי עכרתי
את ישראל אלא אתה וגו' ועל ידי כך קנאתי לה' ונשבעתי וכו' דוק
ועתה אין ועתה אלא לשון תשובה שלא קבוץ וגו' פי' המפרשים כי
נביאי הבעל היו עובדים לשמש שר האש והשמש הוא בעל של
ירח ונביאי האשירה היו עובדים ללבנה ולכן היו אוכלים שולחן-
איזבל כי היא נקבה מושפעת כלבנה דוק וישלח אחאב בכל בני
ישראל ויקבוץ את הנביאים דוקא אל הר הכרמל אבל לא קיבץ
כל ישראל כדברי אליהו שנתיירא פן יהרגוהו כהויתם יחד אי נמי
היה ענין למורח וגם נביאי האשירה של איזבל לא קיבץ כי לא
סיפר הכתוב שהרג ושחט אליהו אלא נביאי הבעל כדלקמן דוק "

ויגש

ויגש אליהו כיון שראה אליהו כי המלך לא קיבץ כל העם אלא הנביאים
בלבד עמד הוא וקיבצם כולן וכשפקו ויגש אליהו אל כל העם הנשאר
ועוד כמ״ש בפסוק ויגש אליו יהודה אי בעי ויגש ורחק כמו לנכרי קינוס
רחקם בדברים כמ״ש בפסוק ויגשו אליו פקח הכיל שהיו רוחקים אותו
ולא ענו העם אותו דבר קשה דהולל ולא ענו העם דבר מאי אותו ול״ל ענו
העם דבר אבל אותו לא נכנס באזניו על מ״ש בפסוק ואין פוקד
אותם לפרעה אימתי אותו מרוב שיחם וכעסם לא ענו דבר אבל
הם כינם לבינם היו עונים דבר שום דבר דוק ויאמר אליהו וגו׳
כשראה שלא ענו אותו דבר כמו שעשה קרח למשה כדשע ותשע כי
זו רשע גדול שלא להשיב דבר אז עשה אליהו כחכמה ונכנס עמהם
בדברי שיקרבו להכנס עמו בנסיון חדא שבנסיון היה כענין האש ובדבר
ה׳ לגמל כי נביאי הבעל היו עובדים לשמש שר האש ועוד כי כראה
להם להקל באליהו והם ישימו איש שיצא אש ויאמרו כי הבעל ענם
ומי יאמר כי לא כן ואליהו בעל במעוננו ומאך בזה אליהו על הכם
ממש שיסיב להם אחרנית מלקמן ובכלל הדבר מפקד אותם ממש
שיקרבו ואמר מה אתם ירא׳ם למעוד בנסיון הנה אני נותרתי נביא
לה׳ לבדי וכל נביאי ה׳ נהרגו בדגם איזבל ואתם ת״נ נביאים
בנראה ס אלהיכם יש לו יכולת להציל נביאיו ואפשר כי אלהיכם
הוא ויענה אתכם באש וקדש האמת דוק ויקבו לבו על יד אחרים
שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וישימו על העצים וכי קימא לם
כן ישימו אש כבנעל לזה כיבא ואש לא ישימו כי הקב״ה יעשה
למען שמו ואני אעשה את הפר האחד ולא אמר השני כי אין כאן שני
כי כל אחד מיוחד אחד לה׳ ואחד לבעל אך קשה דבהם אמר וישימו
ובאליהו אמר ובקבי ולא אמר ואשים וצע״ק וקראתם בשם אלהיכם
וגו׳ בבכורים רבים שימשו יחד שניכם הפרים הם והוא ולכן הודו לומר
טוב הדבר בבכורים כי כיון שימשו יחד כיון שירדו האש יורדת
ויעשו ערבוביא ויאמרו כי הבעל ענם ומי יאמר לא ועוד בכורים

לעשות כמראה ליתן אש תחת המזבח כבעל שישים אש כמו
שעשו לפי האמת ולכן אמרו טוב הדבר דוק ויאמר אליהו לנביאי
הבעל לא כמו שאתם סבורים לעשות הפרים ביחד אתם תעסקון ואני
תעבדון אלא אחד לאחד ולא כמו שאתם סבורים שאעשה אני
ראשונה אלא אתם כי אתם הרבים ואני יחיד וראוי לחלק כבוד
לרבים ואפשר שירמוז שאחר יעמוד בנסיון עם נביאי האשירה
אלא לפי שאתם הרבים מהם כי אתם ת״ן והם ת׳ לכן נעשה
נסיון ראשונה עמכם כי אתם רבים דוק ויקחו את הפר כפי
הפשט לא היו רוצים לעמוד בנסיון ואליהו המציא בסבורים שיעשו
כולם יחד ויכלו כענין הבעל ואחר שאמר להם אליהו כן היו
רוצים לחזור בהם לולי כי אליהו כבר להם כעכ׳ שלא יחזרו בהם
והעם היו מסייעים לאליהו ואמרו טוב הדבר ורז״ל פי׳ אשר נתן
להם אליהו כי לולי נתנו להם אליהו לא היו יכולים לנקוח שבעל
רגליו בארץ ולא היה רוצה להניע בחלק הבעל עד שנתנו אליהו
ואמר לו כשם שמתקדש שם שמים בשלך כך מתקדש בך ועל
זה באמר מלפני מעבדתות ארץ זה חרו של אליהו שרץ ופר שהם
לא רק לפי שהיה לעז׳ ויקראו מהבוקר ועד הצהרים ולא היה בוונתי
לקרוא לבעל כי יודעים היה כי הבל הוא אלא היה כדאה בוונתם
לאמר הבעל עננו אבל רם לא היו קוראים אלא לאוקי רשע שישים
אש על ידך וקבחש שיה לאמר לא צחקתי וכו׳ עם׳ אבל לפי
האמת ואין קול ואין עונה פי׳ אין קול קורא לבעל כי מעולם לא היה
בוונתם לקרוא לבעל אלא לאוקי רשע ולכן ויפסחו על המזבח והיה
נראה כי היו מפסחים מדלגה הדבר ובוונתם היה לעורר לאוקי רשע
במרז״ל דוק ויהי בצהרים כי אז השמש בקודקד עבודתו ויהתל בהם
אליהו ויאמר קראו בקול גדול כי אלהים הוא שהם היו עובדים לשמש
שר האש כנ״ל ועכשיו השמש בקדקד ובכל להוציא אש וית׳ ויהי
בצהרים כי היא שעת שיבת הצהרים ויהתל בהם אליהו וגו׳ אולי ישן

הוא

הוא כי היה שעת שינה דצהרים ועוד גם אם הוא ישן מעורר כי דרך
לו נשקוע בשינה לכן קראו בקול גדול דוק ומיהו קשה מה צורך לומר
שהבעל כדי אלהו וכי סלקא על דעתכו כי באמת היה אומר כן ומי לא ידע
בכל אלו כי הוא חוכא ואיטלולא וי"ל דקאמר כל לעבודה אסירה כ"ר
מלעבודה דעז' דכתיב כרע בל קורס נבו כמ"ז ואמנם הבעל כהם
היה מתלוצץ מעקם שהיו קוראים הבעל ענכו ולכן אמר קראו בקול
גדול וכו' וכי שיג פי' אולי דרך אחר אחר להשינו ויגע וישן או הלך
בדרך ויגע או שיח היפך דברים עד שחם בראשו בדרך האדם
דבדבר וישן דוק אי נמי לא אשמעו' שאמנם היה מהבל אלא קמ"ל
כי גם להם היו בראים דברי היקול כעיניהם וכו' ויהתל בהם פי'
אמר דברים שהיו היקול בהם כי הם יודעים כי לא שיח לו וגו' דוק
ויקראו בקול גדול ויתגודדו כמשפטם פי' כמנהגם כרע ם כן נוהגים הם
ומיהו קשה דלא מציכו להתגודד בחרבות וברמחים וי"ל כמשפטם
כפי משפטם ונימוסם לקרוא בקול גדול ולהתגודד על מת כי אבן
קי"ל אסור להתגלל בקול רם דהרואה מקטני אמנה ואסור להתגודד
דכתיב לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת אבל הם
ויקראו בקול גדול ויתגודדו לכל עשו כפי משפטם ודינם למעשי
בני ישראל בדפי' דוק ויתו' כי נביאי הבעל היו חכמים בחכמת
האיצטגנינות וראו כי כן משפטם לעבור בחרב וישפך דמם כי כן
גשר אליהו וישחטם ולכן חשבו מדימה כל יוכלו לבטל הראיה
האיצטגנינות בזה בענין היום גלותי את חרפת מצרים ובענין ויצו
פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד אף על עמו גזר עש' וכו'
ויתגודדו כמשפטם שנגזר עליהם בחרבות וברמחים עד שפוך
דם עליהם לומר שיתבטל בזה הוראת האיצטגנינות דוק והיות לזה
לא יותר כבון כפי דקשה כי הכתוב סיפר שהתגודדו כמשפטם שהיו
חייבים דינא ושפיכות דמים כן עשו הם במצותם ויפה עשו דוק "

ויהי אני ואכוי עליהם בעבור הצהרים דכיון שראו שעבר צהרים ולא נענו
שהוא זמן שהשמש אלהים בגבורתו ויקראו בגיב שפקיי כלי קול
גדול עד לעלות המנחה כי עדין השמש בגבורתו ואין קול כי הרי לא
היו קוראים בקול ואין עונה ואין קשב דוק ויאמר אליהו לכל העם
כאמורה רכב ומיום גשו אלי ויגשו כל העם אליו וירפא את מזבח ה'
ההרוס ולא סיפר עדין הכתוב ממאות הענין וכדר מפרש ואזיל רו
ויקח אליהו לבנות מזבח ה' ההרוס יב' אבנים כמספר שבטי בני יעקב
ולמה הזכיר שם יעקב ולא ישראל לומר כמספר שבטי בני ישראל אשר
היה דבר ה' אליו אל יעקב לאמר ישראל יהיה שמך והשבטים נולדו
כהיותו יעקב וזאת כבאין כמו שפי' בפסוק אם קטון אתה בעיניך
ראש שבטי ישראל אתה עש' ויא' למה הזכיר זכות יעקב יותר
מאברהם ויצחק אשר היה דבר ה' אליו לאמר כשבא את המלאך
שהיה שרו של עשו כמרז"ל לאמר ישראל יהיה שמך כי כן אמר
לו המלאך לא יקרא עוד שמך יעקב על שם כי שרית עם אלהים
ועם אנשים ואליהו היה רוצה לנצח לכל נביאי הבעל לכן הזכיר
זכות יעקב דוק ואני מוסיף תוספת כמה שפי' הרב זלה"ה' בענין
ישראל דהיינו צירוף לי' ראש ולא עקב אם כן גם אליהו ינצחם
ויהיה ראש דוק ויבנה את האבנים הנזל מזבח בשם כל אמן סדיך
בוכה היה מזכיר שם שמים בשם ה' לזמן שם שמים שהיה
אש מן השמים ולפי שראה אליהו שהיה עושה באיסור במה היה
מזכיר שם שמים לומר כדברך אני עושה כן על דבר כבוד שמך
וענין ד' כדים כנגד ד' רגלי המרכבה וענין שלשו כנגד זכות
אבות אברהם יצחק ויעקב והוריה בכלים ובקופים ובקנים לוים
וישראלים וכיוצא דוק ::

ויזד יעקב נזיד פי' רז"ל שהיה עדשים על אבלות אברהם ולמה עדשים
גלגל הוא שחוזר בעולם כלומר כי אברהם לא היה ראוי למות
אך גלגל הוא שחוזר בעולם מצד חטא אדם וכבר נגזרה מיתה
על אדם וכל הדורות ועכש' היה צריך למות בעטיו של נחש כמרז"ל

עיין בס' נש"ד רנג ב'
ובס' רמ"ם רמונים
דל סה ע"ב

דף נה עב

בפ' דשבת ד' מקו בעמוד של פחם כמו שפי' בפסוק קם קין יציק למות
ויבא עשו מן השדה שבא על נערה המאורסה דכתיב כי בשדה מצאה
ולפי שדין נערה המאורסה הוא דומיא דרוצח יהרג ואל יעבור וניתן
להצילו בנפשו לזה אמר והוא עיף שהרג את הנפש שקם להושיע לה
דכתיב ואין מושיע לה וזש' והוא עיף כלומר מן הדין היה צריך
להיות עיף המושיע לה להרוג את עשו והבא הוא עשו עיף שהרג
את הנפש ופי' רז"ל שאמר עשו בזיד זה למה וכו' אם כן לית דין ולית
דיין וכו' והיתר וכי העולם יחיד אברהם ועוד מה ענין מיתת אברהם
לומר לית דין וכו' וי"ל כמרז"ל בפסוק כי טוב חסדך מחיים כי אברהם
היה ראוי לחיות קפ' שנים כיצחק ונקצרו לו ה' שנים וכו' כמו שפי'
בפסוק אל תבכו למת וכו' עש' וזש' כאומר צדיק נגעה מדת הדין
דהיינו שמת ה' שנים בשבילי שיצאתי לתרבות רעה אם כן מוכרח
אני להיות רשע כי כבר קדמה ידיעתו יתברך עד כי בעבור זה
מת אברהם אם כן לית דין וכו' דוק

ואתם חשבתם עלי רעה יובן כמרז"ל ויראו אחי יוסף כי מת אביהם מה
ראו שהצניע יוסף בבור וסברו כי להזכיר עון בא וזש'
ואתם חשבתם עלי שראיתם כי נראה הצלתי בבור להזכיר עון אך
אלהים היודע תעלומות חשבה לטובה כי כוונתי לטובה דהיינו
אם היה שום אדם בבור להחיותו כי זה דרכי וכוונתי היה למען
עשות כיום הזה כמו שכתבתי שאני עושה היום הזה להחיות עם
רב דכתיב דהיינו כן היה כוונתי אז להחיות שום אדם אם היה
שם בתוך הבור וזהו טעם הצנע ראם לברך ברוך שעשה לי נס
במקום הזה מה טעם להצנע דוק

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם וגו' ביאור הענין
כי חטא אחי יוסף בערך בשתי בחינות חדא להיותם אחיו ולא
נכמרו רחמיו על אחיהם כדכתיבנו אליהם ועוד שהוא עבד דקב"ה'

ולא עבד לעבד כמרז"ל כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והם
מכירוהו לעבד ורעה במצרים שהוציאוהו מעבודת הקב"ה ומדת הקודש
שהיה לומד עם אביו וזהו כי רעה גמלוך דהיינו רעה לנפשך כמו
שפי' בפסוק אל תריב עם אדם חנם אם לא גמלך רעה והיה פשט
כהיוקם אחיו והיה מאחר כי רעה במצרים ומדה מתוצא דבר קשה
כי שא נא לפשע עבדי אבי אביך שאם הרצה לפדע מאתנו למוכרנו
לעבדים הרי אתה פושע כי אתה רואה כי אנחנו מהחרטים כמה
שרעה גמלנוך ומדה אם אתה תמכרנו לעבדים רעה אתה גומל
לנפשך שאתה מעלאנו מעבודת האל כי אנו עבדיו ואתה חוטא
בנו ויבך יוסף בדברם אליו לא היתה שבכה מדאגה מדבר שהזכירו
לו כי הם לעבדי אבי אביך ואינו יכול לפדע מהם אלא אדרבה
בכה שחשדוהו בנוקם ובוטר שיראו ממנו פן ישטמנו יוסף כי
מן הדין לבכות מי שחושדים אותו בדבר כמרז"ל בפ' דיומא הוא
פורש ובוכה לפי שחשדוהו בצדוקי וכו' כמו שפי' בפסוק וישק יעקב
לרחל וישא את קולו ויבך עש'

פנחס

אך שס"פ פי' פנחס מדת הדין כמו סקולא פט בפנחס
במדת הדין כו דהיינו שמה כי סורים ומושה צדק אם
נדר לצדקה שיחיה בנו ומת ופגעה בו מדת הדין אינו מודע
צדקתו אלא ומושה צדק כמרז"ל בפ' דראש השנה האומר סלע
זו לצדקה בפי שיחיו בני הרי זה צדיק גמור ומפיק דהיינו דוקא
בישראל כמו שפי' בפסוק נתון תתן לו וגו' עש' ובכל כך לומר בדי
שיעשו תשובה וישאו קו' כמעמים אם כאדוניס כמלה שנהפך מה
יעשו אחזו. הרי אבל אנו לא עשינו כן אלא הן אתה קצפת ונחטא
וכמרז"ל גבי יהושע אחר שבאו להיכות רעה לפי שהיה לשון חוצפה
הקורא במון מולך עפר וכו' כמו שפי' הרב ז"ל בפסוק איש לשון
בל יכון בארץ איש חמס רע יצודנו למדחפות עש' ואני סיימתי פסוק

יובן כמרז"ל בפ"ק דיעציה דף ה' ע"א כל הנותן דינו לשמים ... ידבר פי'

בפ"ק דקידושין דף ל"ט ע"ב

כמרז"ל בבראשית רבה סדר תולדות יצחק אמר עשו באותו צדיק מגעה מדת הדין אם כן לית דין ולית דיין ולית עלמא אחרינא

הכא

הבא אחריו ידעתי כי יעשה ה' דין אני חוצפיק הקורנגען וכן יעשה משפט אביונים ולא נצא לריבות רעה כשבא כך אך צדיקים אדרבה מיפרקים ענין כזה של חוצפיק הקורנגען יודו לשמך כי יודעים כי אקה לא עביד דינא בלא דינא דוק בחזור לענין כי הן אקה קצפת כשש ומושב צדק ואנו ונחטא כבר לומר את פשעו את חטאתו של צדיק זה להיות כגוע מוכה אלקים ומעונה ועל דרך זה הפי' בפסוק נפלה עטרת ראשינו אלו הצדיקים אוי נא לנו כי חטאנו ומעתיקים דברים כלפי מעלה לומר את פשעו את חטאתו של צדיק זה דוק וירא אליו מלאך ה' בלבת אש מתוך הסנה פי' רז"ל מתוך הסנה לומר עמו אנכי בצרה עוד פי' ללמדך שאין מקום פנוי מהשכינה ולכאורה בראשון קרי טעמי וכי בעיין ריעב בתצא דתרווייהו איצטריכו אהדדי וביאור הענין דקדקו מ"ל הוו כאן חדא דיוק לבת אש בתוך הסנה ולא בא"ל אחר ועוד דיוק בתוך במציאות הסנה בעצמו ואיבו פונה מן הצדדין ובזה נבין פסוק מדוע לא יבער הסנה שנתקשו בו ראשונים דל"ל מדוע לא אוכל הסנה אבל בוער דוה וי"ל דהיה בוער דוקא בתוך הסנה ולא מן הצדדין ותמה אחר מה שאינו אוכל יודע אני דקייבו כי ישראל אינם כלים בגלות כי שכינתי עמהם אבל אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה כלל אלא בתוך הסנה דוקא והשיב לו הקב"ה מן דיקדי קא"ים בנויד כלומר להורות צער שכינה כי מעצם שכינתי בניה"ם נתגלה לפי זה דקדקו מ"ל בינתו מה שהיה בסנה ולא בא"ל אחר לומר מלא כל הארץ כבודו ומה שהיה מעצם בתוך הסנה להורות עמו אנכי בצרה לכן הראה עצמו בעצמו כמו שמעצם עצמו בצרה שעליו דוק ובזה קכין מרע"ה להוציאך חלק אי אפשר וכו' כלומר יכול הייתי להשיבך לומר עמו אנכי בצרה אבל לפי שענין כזה איבו במתר

לגוי היה צריך להוציאו חלק מן הקשורה לזר אחר להוציאך חלק וכו'
אשרי אדם מצא חכמה בקריאת מציאה בלא יגיעה ועמל דהיינו בזכות
אביו כי בחמשה דברים האב זוכה לבנים בחכמה וכו' וזה
שאמרו חז"ל שפר זו מה הדה עלי' חכם וכו' דהיינו בזכות אביו אם
נפי שהיה אוהב רבנן ומוקיר דרבנן הווין ליה בני רבנן כמרז"ל דף כג ע"ב
כדכ' דשבת אם מעשים ואדבריה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש ובמלך
כמדי בושת דבו ולפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב כמרז"ל בפרק דף ד' ע"א
דברכות ובמצא כי כבולו כעודך מצא חכמה בחלת אבות ואפשר
דהיינו דכתיב בית והון נחלת אבות דהון זה היינו דין הקורה במרז"ל
בפסוק רועה זונות יאבד הון ומה' אשה משכלת כי לפי הטבע בשום
דעת קנה ואיכה יוצאה לחוץ למצוא חכמה אלא כי מה' הוא שבקנה
בינה כמרז"ל בפסוק ויבן ה' אלהים את הצלע שנתן לה בינה יותר
האדם ודרשו מם מן האדם מם היקרון בחו טובים דשנים מן
האחד ומ' אשרי אדם מצא חכמה אך אשרי אדם יפיק תבונה
דבר מקוד דבר ומילת אשרי מושך לעצמו ולאחר עמו כלומר
אשרי אדם יפיק תבונה דוק ומה' כי מילת מצא מושך לעצמו
ולאחר עמו והכי פי' אשרי אדם מצא חכמה וגם מצא אדם יפיק לו
תבונה ויבינהו ומוליכו חכמה ובינה דוק ..
* כי קדיין לאיש שקי בשיר וכו' קשה אריכות לשון דהול"ל בפסוק
כי קדיין לאיש וגו' וכן בכור לשניאה וגו' מאי והיה הבן הבכור
לשניאה דמשמע דהוי גזירת הכתוב כי הבן הבכור יהיה לשניאה וי"ל
לקחת כי שומע אל אביונים ה' והשנואה יולדת והאהובה אינה
יולדת כדי שתהיה השנואה אהובה בעינו וירא ה' כי שנואה לאה וגו'
ובענין ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים ובי כמי משכחת לה שילדו
לו בנים הרויינו האהובה והשניאה לפחות והיה הבן הבכור לשניאה
ועוד י"ל כמה שנדקדק ענין לא יוכל לבכר את בן האהובה ובי דבכורה
ניתנה בידים וי"ל דהשנואה היא יפת תואר אשת איש שכבר ילדה

בית והון וגו' ..

דאי משום מקומותיה קשיא מן
דכבר כתיב ויקח
אחת מצלעותיו והדביקן
ידעינן דלקחה מן
האדם אלא ודאי לאשמועינן
היקרין ומודי קשר
דהולך ויבן ה' את
הצלע מן האדם

אשר לקח למה לו
דכבר כתיב ויקח
אחת מצלעותיו ועוד
דנשאר הפסוק קצר
ולא פי' מתי לקחה
ולא דרדשה קדש
ואין מקרא יוצא
מידי פשוטו עיין
דף קסג ע"א ..

כמרז"ל

בפ״ק דקידושין דף

כמרז״ל ורא״ה בשביה אשת יפת תואר איש והאהובה לא ילדה
עדיין וילדה השנואה בן תחילה והוא בכור לנחלה כי הוא ראשית
אונו שהיה פסול והאהובה ילדה אחר כך פטר רחם והוא בכור
לכהן ואינו בכור לנחלה וכל הא״ש לומר כי בכור האהובה הוא
בכורו לכהן ולנחלה ורוצה לבכרו לזה אמר לא יוכל לבכר וגו׳ דוק
ויתר משום דקל לענין דינא דיציאת פרחתו הדר הוא כילוד ודבה
בן השנואה הוציא פרחתו תחילה והאהובה ילדה תחילה ורוצה לבכרו
וקמ״ל הכתוב כי לא יוכל לבכר וגו׳ אלא הבכור בן השנואה יכיר
משהוכר שיצא פרחתו הדר הוא כילוד וכו׳ דוק אי נמי בן האהובה
בהעבירה אמו תחילה ונולד ל~~שנה~~ (תשעה) שלמים ובן השנואה נולד
לשבעה מקוטעין ומעוברת אחר כך וקמ״ל כי לא יוכל לבכר את בן
האהובה לומר זו מעוברת ראשונה וזה תחילת וראשית אוני לפי
האמת טפה ראשונה בן השנואה קמ״ל כי כתיב לידה אלא מן
וכן השנואה יצא ראשונה ללידה ולו משפט הבכורה דוק

דף כ״ב סוף ע״ב

הנה הלילה ההוא יהי גלמוד יכון כמרז״ל בפ״ט דברכות ארבעה
צריכין שתודה ח״ה וכו׳ לזה אמר הלואי היה גלמוד כלי
שתודה ויהא ניזוק ולפי שאמרו כי קריאת הגבר פעמים שלש
הוי שתודה והוי לילה אחד שנין לזה אמר אל תבא ברנה בו דוק

איוב ג׳

המחכים למות קשה למה נקט המחכים ולא המיחלים כמו
מיחלים לחסדו וי״ל דרמז דמי גבר יחיה ולא יראה
מות בכי כל העולם תולדו בחכה של מות ולכן מחכים למות
כי יודעים כי אין מידו מציל ובכי הם בחכה של מות ולכן יום
המות מיום הולדו קודם שיחטא האדם לומר כי עכ״פ סוף
אדם למות אעפ״י שהיה צדיק ולא יחטא בעטיו של נחש נגש׳

איוב ג׳

השמחים אלי גיל לעולם עושים יום טוב לאבול ישישו
כי ימצאו קבר אפילו בשעה שיש מת והולכים לקבור
המת עושים סעודה כדרך העולם דוק ויתר השמחים אלי

נ״ל הייכו שזכו לבנים צדיקים דכתיב גיל יגיל אבי צדיק ישישו למה
כי יתעלו ויספיק להם קבר ולא יצטרכו לבא בגלגול פעמים שלש
ויהיו קברים להם כמו שפי׳ בפסוק רוחי חובלה כי גם רוחו
אדם חובלה ונפגם כמו שפי׳ בפסוק לא ידון רוחי באדם לעולם
למה בשגם הוא הרוח בהפך ונעשה בשר חומרי נגש׳ ואז ימי
נזעכו וכבן קברים לו כי אצטריך לבא בגלגול דוק

יכבח כניו ולא ידע כלומר לא איכפת לה ויצערו ויתעצו ולא
יבין למו כי לא איכפת לה בריבויים או במיעוטים אך
בשרו זו אשתו עליו יכאב כמרז״ל אין האיש מת אלא לאשתו שנאמר
וימת אלימלך איש נעמי ובשרו זו אשתו דכתיב זאת הפעם
עצם מעצמי ובשר מבשרי ונפשו של מת עליו תאבל על מה
שנוגע לו לא תכאב ולצער אשתו אי נמי בהפך עליו חוזר לכאב
בשרו הנז׳ לומר כי מצער אשתו מרגיש ולא מצער בניו למה
כי שביק רוחא במעיה כמרז״ל בזוהר אי נמי עליו על בשרו
הנז׳ ובשרו הייכו גופו כפשוטו ואמר כי בגוף עליו על צערו
האבל ולא מצער הנפש ונפשו לא כן ימיה אלא עליו על גופו
האבל ולא מצער הנפש ונפשו עליו על הגוף הנז׳ האבל
ובשרו הנז׳ האבל דוק או נמי ונפשו עליו על הגוף הנז׳ האבל
כלומר כי הקבר׳ מכנים נפשו תוך גופו ונידונים יחד ובעדו
שניהם יחדו ואין מכסה דוק׃

כלא ימות בתולה כלומר אין צריך לומר ימות ירא אלא כלא עיין בס׳ כש רא רצט ב
ימות כלי שיבא ימות העולה והכרת ופי׳ המאה כיון שקבר
כלא ימות יהיה חוק מועט בראי ויהיה קשה לגופו כמו עץ רענן
לזר אחר ובפקו דהיינו ונקבו לא רענד ויהיה נקל לגופו כמו
עץ יבש שנשבר בנקל דוק

ומה לא תישא פשעי וגו׳ לפי שגבי פשע כלפ~~…~~ עבר על
פשע וגבי עון כתיב נושא עון כדכתיב מי אל כמוך נושא
עון ועובר על פשע ולזה אמר ומה לא תישא פשעי ותעבי׳ על

עוני כלומר שיהיה קטן לגבי פשע שהוא חמור הרבה נושא פשע
וגבי עון הוי"ה עובר על עון ואז יקשה לי אבל כי עתה שאינך עושה
כן אין לי תקומה ולעפר אשכב ויגע אמות ואפילו כי שחרתני
ואינני לא תמצאני דו"ק ועוד י"ל על פי מרז"ל למי נושא עון
למי שעובר על פשע בתמיה בתמיה כי כי לא תשא פשעי והעביר
על עוני הרי אלא יעבור על פשע היינו למי שעובר על פשע
וכיון שכן כי עתה לעפר אשכב וגו' כנ"ל דו"ק ועוד י"ל כמה —
שאמר כי עתה לעפר אשכב כמרז"ל בפי' דסבר כי עפר אתה
ואל עפר תשוב הוא סוף אחר קודם תחיית המתים ולזה אמר
אני לא יהיה כן עד תחיית המתים אלא כי עתה כעת ובשעה
הזאת לעפר אשכב וכו' דו"ק ועוד י"ל כמרז"ל במדרש כי עפר
אתה ואל עפר תשוב ~~[illegible]~~ מוכן רמז לתחיית המתים
מן התורה עיין שם ולזה אמר אני עתה לעפר אשכב לא
אשוב לעפר היינו תחיית המתים כנז' שם אלא אשכון
וכי שיחרתני בתחיית המתים דבשחר מתעורר הישן כלומר
לעתיד יחיו המתים אז אינני ולא אהיה במציאות דו"ק
י"ל צדיק יבחן ומדכאו ביסורים ורשע ואוהב חמס שנאה
נפשו של הקב"ה אותו ולכן אינו בוחן אותו דו"ק
ועוד י"ל ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו של רשע היסורים
והתוכחות הנז' ואינו אוהב את התוכחות ויסורים ולכן הקב"ה
אינו בוחן אותו דו"ק ועוד י"ל ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו
של רשע להקב"ה הנז' כדכתיב הלא ~~[illegible]~~ משנאיך ה' אשנא
וכיון ששונא להקב"ה את הקב"ה שונאו לכן אינו בוחן אותו דו"ק
ועוד י"ל ה' צדיק יבחן לטובתו כמרז"ל וה' חפץ דכאו מי כפ"ק דברכות דף ה' ע"א
שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים ורשע ואוהב חמס כינויו

לצדיק מדובק ביסורים שנאה נפשו לצדיק הנ"ל כדכתיב ואנחנו
חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה וזה חריף דוק ··
וי"ל חפץ דכאו כפי הפשט בצדיק הנ"ל הנה ישכיל עבדי
וגו' מ"ש ואמר כי אעפ"י שה' חפץ לענש צדקו והצדיק
בדיוקו להביא עולים טובים ולא אל חפץ רשע להרשיע ··
בדיוקו ולא"כ הוא מה' לזה ה' חפץ דכאו החלי וגו' אבל דף ה' ע"א
רז"ל פי' בפ"ק דברכות כל מי שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים
ודבי פי' וה' חפץ פי' מי שה' חפץ בו מדכאו ולפי זה קשה ה
דקדק וחפץ ה' בידו יצלח הכי פי' וחפץ ה' שחפץ בו כנ"ל וה'
חפץ דהיינו שהקב"ה חפץ בו בידו יצלח שעתה יחפץ בו יותר
ויותר ויהיה המתק מהמ' חפץ ביסורין דוק אבל לפי הפשט
דחפץ לדכאו כנ"ל יהיה פירושו כן וחפץ ה' שחפץ לדכאו
בידו יצלח כי עתה יחפוץ הקב"ה דכאו יותר ויותר כיון שרואה
בו שאוהב היסורים ומקבלם מאהבה כמרז"ל ואם קיבלם
מאהבה מה שכרו וכו' [illegible] כמאמר שאם היה כרבי יוחנן
שאין יסורים חביבים עליו ואומר לא הם ולא שכרם לא היה
הקב"ה מדכאו וזהו וחפץ ה' בידו יצלח דוק ועוד י"ל עניין
חריף וחפץ ה' שחפץ דכאו בידו יצלח שיחפוץ הוא ביסורים
כי עד עתה ה' חפץ דכאו אבל הוא לא היה חפץ ולכך
הכנעם באו אחי באו ריעי אבל עתה שיראה כמה מעלות
טובות ביסורים ובמה חביבים יסורים בידו יצלח כי הוא
ענותו יקבנם וביאור העניין כי יש ג' מדריגות בקבלת
היסורים חדא מי שבועט ואומר לא הם ולא שכרם שנית
מי שמקבלם מאהבה אחר שבאו עליו מידו מעיקרא לא היה
חפץ בהם ולא קבלם מעצמו כעניין רבינו הקדוש שבאו
עליו יסורים על ידי מעשה וקיבלם מאהבה בדאוקי שחביבים

יסורים

יסודים בגדו״ל כה׳ דעצינות אותו הכינים יסודים קבי״ל עלי״ה
כביל תלוקר שנין וכו׳ עיין שם כי עוב מלשיח את שמקבלים
מעלמו מהזכר והוכבים כלו אחי כלו דיעי כעינין דכי אלעזר
כרכי שמעון והם יסודים של הזכר כלומר פי׳ יסודים
של הזכר יסודים כדף׳ במקום אחר עיין שם דוק

עיין כה׳ נש דף ר״לט א׳ וכם׳ חד דף ר״מז ע״ב

ויבן ה׳ אלהים את הצלע פי׳ רז״ל שנרמז בה בינה יותר מן האדם
ודרשו ויבן לשון בינה ולפי זה מאם מן האדם היא עם
היקרון וחוזר לעיל לויבן כמו טובים השנים מן האחד
והכי פי׳ ויבן ה׳ אלהים את הצלע ונרמז בה בינה יותר ווקר
מן האדם ובזה ניחא דמאי קמ״ל אשר לקח מן האדם וכי
לא ידעינן דמן האדם היה כדכתיב ויקח אחת מצלעותיו
אלא ודאי מן האדם חוזר לעיל לויבן וקמ״ל שנרמז בה בינה
יותר מן האדם והכי פי׳ ויבן ה׳ אלהים את הצלע אשר לקח
בכ״ל ויקח אחת מצלעותיו לנרמז בה בינה יותר מן האדם דוק
ועידו קשה דאם כן גם אשר לקח הוא מיותר דהו״ל ויבן
ה׳ אלהים את הצלע מן האדם ולפי מ״ש דהטעם שנרמז בה
בינה יותר מן האדם הוא לפי שהיא מירכתי ביתה ואינה יוצאה
לחוצה ללמוד דעת מבני האדם ניחא כולה הוא וכונת הכתוב
ליתן טעם לשבח למה נרמז בה בינה יותר לפי שהיא נלקחה
מן הצלע דהיינו כדי שתהיה צנועה בירכתי ביתה וכיון שכן
אינה למודה דעת את העם ולכן הוצרך ליתן בה בינה יותר דוק

למנצח בנגינות וגו׳ ה׳ במדת רחמים אל באפך דהיינו על ידי
מלאך אף שהוא קשה כמז״ל שנקרא משה להקב״ה
קוטה ה׳ באפך תוכיחני אפילו תוכיחה קלה ואל בחמתך מלאך
חימה תיסרני ביסורים דוק אי נמי כפי הפשט באפך ובחמתך
היינו בעידן דריתחא משום דבעידן דריתחא ענשי אפילו על

מציל עושה כמרז"ל בס' רמזחות וכמו שפי' בפסוק כמו אפך
נושא כוס ובפסוק לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל
עמ' לזה אמר כי בעין דיקחא שהוא באת ובחינה אל קופיתא
וקיסרי ועיי"ן מה שפי' בפסוק אהבה בורא אתה ומי יעמוד
ותניך מאז אפך והכין ·· חנני ה' כמדת רחמים כי בכר אומלל
אני ובכירת ומה בכבת, כי לא מלאו ימי רפאני ה' כי נבהלו עצמי
דהיינו בבכיים והם מונחים על עצמותם כמו שפי' בפסוק
אין מקום בבשרו מפני זעמך אין שלום בעצמי מפני חטאתי
ולכן רפאני ה' כי רפואתי על ידך דהיינו רפואת הנפש מקודם
ורפואת הגוף כמו שפי' בפסוק אני אמרתי ה' חנני וגו' עמ'
ובמנין נבהלו עצמי יל על דרך שפי' בפסוק אל תבהל על פיך
דהיינו קליפת בהלה במה דאמר אחר למען לא ביגע לריק ולא
נלד לבהלה עמ' וזהו כי נבהלו עצמי ושבו מלהים קליפת בהלה
דהיינו מחיצת העין בנזל והם מונחים על עצמותם דוק ··
ונפשי נבהלה מאד יותר ממה שנבהלו עצמי והיינו לומר
כי נתלבשה קליפת בהלה בנפש כי עיקר הפגם הוא בנפש דוק
ואתה ה' עד מתי המתין לרפוא אותי אי במי ואתה ה' עד מתי
יהיה שתק שלם כי עתה שתק חסר כי יד על כס יה דוק ··
שובה ה' חלצה נפשי כלומר אחר שרפאתני לא די שרפאתני
מהחולי אלא אחר שרפאתני שובה ה' חלצה נפשי וחדש נפשי
בענין רצה והחלצנו ועצמותיך יחליץ כמו שפי' בפסוק רוטפש
בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו ובפסוק המשביע בטוב עדייך
וכו' הושיעני מעוני למען חסדך אעפ"י שמדת הדין אינו כדי
מקום לזה מ"מ למען חסדך על צד החסד דוק כי אין במות
זכרך דהיינו מרז"ל אין הקב"ה מכבה שמו על הרעה שנאמר ויקרא
אלהים לאור יום וכו' עיין שם וזהו כי אין במות וברעה זכרך

כלומר

כלומר ראה כי גם אל חפץ רשע אהבה כי אין במות זכרך כי אינך
חפץ במות ואינך מזכיר שמך בשאול דהיינו בקבר מי יודה
לך כי לא המתים יהללו יה אבל אין נפרש בשאול בגיהנם דהא
אמרו רז"ל בשם שקילוסו של הקב"ה עולה מפי הצדיקים בגן ע'
כך עולה מפי הרשעים מגיהנם כמו שפי' בפסוק ממזרח שמש
עד מבואו מהולל שם ה' עיין יגעתי באנחתי למה שאנחה
שוברת חצי גופו של אדם או כל גופו כמו שפי' הפסוק גם היום
מרי שיחי ידי כבדה על אנחתי גם דמעתי הדרבה מאד כי הנה
בדמעתי ערשי אמסה והדמעה מזיק לעינים כמרז"ל היכלא
ועורא וכו' רוק עששה מחמת כעס עיני כי מחמת הכעס חושך
מאור העינים כמרז"ל בפסוק ונתן ה' אלהיך לך שם לב רגז
וכליון עינים ודאבון נפש וכמו שפי' בפסוק וירא עשו כי רעות
בנות כנען בעיני יצחק אביו ובפסוק ויחר אף שאול וירע
בעיניו הדבר הזה עיין שם ועתקה בעסי היינו בכל צוררי
כראוי מה רבו צרי רוק סורו ממני כל פועלי און היינו פושעי
ישרא' כי אני צריך לבם להיינו כמרז"ל כל תפלה שאין בה פושעי
ישרא' אינה תפלה לזה אמר סורו ממני כל פועלי און ואיני
צריך לבם לשיקובל תפלתי למה כי שמע ה' קול בכיי וכל
השערים ננעלו חוץ משערי דמעה וזש' שמע ה' תחינתי וגו'
כלומר לא מיבעיא כי שערי דמעה לא ננעלו אלא אפילו שערי
תפלה שננעלו על ידי הדמעה נפתחים כמו שפי' בפסוק כה
אמר ה' שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך ובפסוק שמעה
תפלתי ה' וגו' יבושו ויבהלו מאד כל אויבי היינו בזמן שלא
עשו תשובה אויבי אז יבושו מאד אבל אם ישובו בתשובה
לא יבושו מאד אלא רגע כמאמרו דוק

משלי פרק יב׳ אוהב מוסר ותוכחת אוהב דעת כמרז״ל ג׳
מתנות נתן הקב״ה לישראל וכולם לא נתנם אלא על
ידי יסורים נמצא כי אוהב מוסר ותוכחת אוהב דעת כי על ידי
מוסר ויסורים ישיג התורה שנקראת דעת כמרז״ל בפסוק
ממתן גלה עמוי תוכלו דעת ואמר אוהב מוסר דהיינו שמקבל
היסורים מאהבה אם לומר כמו אחי כמו ריעי והוא קורא
אוהב מאהבה בראשו׳ אם לקבל מאהבה אחר שבאו כבר
עליו כרבינו הקדוש וכמרז״ל בפסוק וה׳ חפץ דכאו עיין שם
ושונא תוכחת בער לא אמר ושונא מוסר כי כבר יש מי
ששונא מוסר כמו רבי יוחנן שאמר לא הן ולא שכרם אך
אמר ושונא תוכחת בער כי לא יחכם וישיג דעת התורה דוק
טוב מ׳ איש צדיק כי טוב יפיק רצון מה׳ אמרו צדיק כי טוב
כי עושה רצון ה׳ ויפיק רצון מה׳ בורא מקום להקב״ה שיפיק
רצונו ומהו רצון הקב״ה להצדיק ברואיו ולהשפיע להם רב
טוב וכיון שיש צדיק כי [illegible] בדור הקב״ה משפיע רב טוב
לכל העולם כמרז״ל כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו׳
כמו שפי׳ בפסוק ברצות ה׳ דרכי איש וגו׳ והפסוק טוב ה׳ לקוויו
לנפש תדרשנו עס׳ נמצא כי טוב יפיק רצון מה׳ ומשלים רצון
הקב״ה להטיב ברואיו כי חפץ חסד הוא והקב״ה מתחסד עם
ברואיו בשביל האיש טוב ואיש מזימות ירשיע ומחייב העולם
כמרז״ל בפ״ק דקידושין דף מ׳ ע״ב הרי שהיה העולם שקול ככף מאזנים
ובא זה ועשה עבירה אחת אוי לו שהכריע עצמו וכל העולם
לכף חובה וחוטא אחד יאבד טובה הרבה דוק ועוד י״ל איש
טוב יפיק רצון מה׳ מהו רצון ה׳ היינו להצדיק ברואיו מירום
לעשוקים צדיקים דכתיב ה׳ חפץ למען צדקו כמו שפי׳ בפסוק

טוב אתה ומטיב דהיינו מטיב עמו לעשות בריותך צדיקים וטובים
ומדריכם בדרך טובה ומסייעם כדאיתא במרז"ל הבא לטהר מסייעין
אותו וכן הצדיק איש טוב מדריך רשעים בדרך ישרה כאברהם
אבינו שהיה מגייר גרים אבל איש מזימות ירשיע ומעשה רשעים
לבריות ומחטיאם כירבעם בן נבט דוק ועוד י"ל ואיש מזימות
ירשיע האיש טוב הנז"ל והיינו כי הצדיק מחייב לרשע בדין
כענין מרז"ל יוסף מחייב את ~~[illegible]~~ היפים הלל מחייב
את העניים אלעזר בן חרסום את העשירים והכי פי' טוב היינו
הצדיק כי טוב יפיק רצון מה' וכל העולם ניזון בזכותו ואיש
מזימות ירשיע ומחייבו בדין כנז"ל וכמו שפי' בפסוק בהשפטו
יצא רשע יצא צדיק אין כתיב כאן וכו' ועוד י"ל ואיש מזימות
ירשיע ויעשה רשע לטוב הנז"ל כי הרשע לפעמים רודף את
הצדיק ומחטיאו ואם נפרש וירשיע מחייב היינו לומר כי איש
מזימות חוטא אחד יאבד טובה הרבה ובשביל הרשע קצת אש
מתח הדין ונאכל גדיש זה הצדיק והצדיק לוקה בעונו דוק
ועוד י"ל טוב דהיינו צדיק כי טוב יפיק רצון מה' דהיינו לדון כל
האדם לכף זכות כי זהו רצון ה' דכתיב בצדק תשפוט עמיתך
אבל איש מזימות ירשיע וכן לכף חובה לכל אי נמי האיש
טוב הנז"ל לאיש מזימות ירשיע וכן לכף חובה כי לא צוה הקב"ה
אלא בצדק תשפוט עמיתך עם שאתך בתו"מ דוק, לא יכון אדם
ויהיה לו מושב וכוננות בהיותו רשע כי לעולם יהיה מט ונופל
אבל שורש צדיקים בל ימוט כדכתיב לא יתן לעולם מוט
לצדיק דוק ועוד י"ל ואם האדם הרשע הזה הוא משורש
צדיקים בל ימוט היינו מרז"ל בפק' דברכות (דלפי' ענ') רשע וטוב לו רשע
בן צדיק ובמדרז"ל בבראשית רבה ריש סדר תולדות יצחק ג"כ
נ"ל אבי צדיק דוק ועוד י"ל לא יכון ויתקיים האדם ברשע.

שאם ירצה יעשה תשובה כהרף עין ויצא מגדר רשע ולא נאמר ברשע גמור כיון שלא הוי עכ"ל אבל בצדיק מי שהוא משורש צדיקים כל ימיו מצדקותו היינו מרז"ל אליבא דאבי גמורין עד לא הוי כיון ~~בהתחלה ספר הפרשיות~~ דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפסוק אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו כי כשמחטיא לחבירו אין מספיקין בידו לעשות תשובה שלא יהא הוא בג"ע ותלמידיו בגיהנם וזש' לא יכון ויהיה בזנות והקורה אדם ברשע שמרשיע ומחטיא לחבירו ושורש צדיקים כל ימיו מצדקותו ולא יוכל אדם ברשע להרשיעו ולהחטיאו דוק אשת חיל דהיינו שהיא צדקת ממדות טובות כפירש אשת חיל מי ימצא וכן ובניה בן יהוידע איש חיל עטרת בעלה כי בעלה מתעטר בה לומר זכיתי לאשת חיל והוא מתפאר בה לפי שהוא שבח לו והכל אומרים לו זכית כי אין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו אבל מבישה ר"ל כרקב בעצמותיו כי היא עצם מעצמותיו כמו שפי' כמרז"ל רקבון עצמותיו של אותו האיש וגו' ואינו ראוי לומר גנאי שלה שאומר גנאי שלו לפי שאומרים לו אין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו ועוד כמרז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו ועוד כמרז"ל בצוקה' דרכי אישנם אומרו שנים אחת ~~[illegible]~~ זו אשתו כמצא שאם היה זוכה היתה לו עזר והקב"ה משלמה אחת ועל כן אינו יכול לומר גנאי שלה ודוק לעצמותיו מבקבקין וגו' וכרקב בעצמותיו מבישה ועוד י"ל אשת חיל היינו אשה עשירה שמכניסה לו ממון הרבה היא עטרת בעלה כי בעלה מתכבד ומתפאר בה כי העשירה והיינו בשביל צדקת ועוזרת אבל אם היא מבישה הויא כרקב בעצמותיו כי אינו יכול לגרשה כי כתובתה מרובה כמרז"ל זו אשה רעה וכתובתה מרובה שאינו יכול לגרשה דוק/ מחשבות צדיקים משפט פירוש

כמ"ש דברכות דף כט ע"א

כמ"ש דיומא דף פז ע"א

עשוק

משול משפטו אי כמו משפט יום הדין של הקב"ה ומקדרים מאום
הדין כמרז"ל למה הנוגני להעלות אות מקבולות רשעים הם
למשול מידה למות בני אדם ואינם חרדים ומבכים מאום
הדין כמרז"ל בפסוק כי אין חרצובות למותם וכו' עש' דוק || דנ"ב דשבת דף נה ע"ב
דברי רשעים ארוכים כמשו שאמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה
את יעקב אחי ולפי יסורים יצילם לרשעים הגול מלאורך דם ואין
מניחין אותם לארוך דם אי כמו יצילם לבארכים שארכו הרשעים
והולכים ומודיעים להם כי הרשעים ארכו דמם כענין שנאמר
הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך ולפי שהם צדיקים הולכים
רכיל מגלים סוד לה"צ לקודם למות כמו שפי' בפסוק לא תלך
רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך אני ה' דוק אי כמו יפי
ישרים יצילם לישרים מצאם כמתק שפקידם לבל יפלו ביד רשעי
המארכים דם ואינם מכילים לו אורך דם דוק' הפוך רשעים
ואינם עוד בעולם כמו דור המבול והפלוגים אשר הפך ה'
באפו ובחמתו ובית צדיקים יעמוד זה נח ובניו כמרז"ל ולפי ריש סדר נח
זה בית צדיקים היינו משפחתם כמו בית אהרן בית הלוי לומר
לא מיבעיא כי צדיקים יעמדו אלא גם משפחתם יעמוד דוק
לפי שכלו יהולל איש בעולם ואם כן אם רצה לדעת מה טיבו
של אדם ושכלו פוק חזי מה מהללים הבריות אותו ולפי זה
היינו דכתיב מצרף לכסף וכור לזהב לדעת מה טיבו ואיש אם
רצה לידע מה טיבו לפי מהללו שמהולל ומהללים אותו בני
אדם דוק וכי קימא יש אדם עקים חנם עקים שוטה והיאך
נדע מה טיבו והרי הוא יהולל לפי שכלו כשהוא חנם וכשהוא
שוטה הוא דבר האבד לזה אמר ונעוה לב נוטע כשנים שמו
ואפילו כשהוא חנם יהיה לבוז שכלו ולא יהולל כלל בשביל מה
שעושה כשהוא שוטה דוק ועוד י"ל כמרז"ל דעת קנית מה

חסרת דעת חסרת מה קנית וזש׳ לפי שכלו יהולל איש אם קרבה
להלל איש שהוא עשיר והיוצא פוק חזי מה שכלו ולפי שכלו
יהולל איש שאם הוא נעוה לב וחסר דעת סופו יהיה לבוז לעפי׳
לך שהוא עשיר והיוצא דוק/טוב נקלה פי׳ כוזהר טוב לאדם להיות
נקלה ולא יתכבד וכזה ועבד לו יצר הרע והיה כפוף תחתיו עבד
כלו כי יצר הרע נקרא עבד על שם ולזה המשול בו כמו שפי׳
בפסוק מי בכם ירא ה׳ שומע בקול עבדו ובפסוק מפנק
מנוער עבדו וגו׳ ומתכבד עצמו כי כח שולט יצרו עליו והוא
חסר לחם מהימנותא עילאה עיין שם ולפי הפשט טוב לאדם
להיות נקלה בבגדים מעולאים וכן טוב לאדם להיות עבד לו לעצמו
ולא יבקש עבד ומתכבד בבגדים יקרים על ידי עבדים כי מחר
בא עד כבר לחם מחוסר כל כי יבלה ממונו דוק ~ יודע
צדיק לשון רחמים כמו וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים
לומר כי מי נשוא צדיק חס על נפש אחינו של בהמה כי
צער בעלי חיים דאורייתא כמרז״ל ולכן מקיים מצות פריקה
וטעינה ואפילו שהיא בהמתו אינו עושה הדבר לפי שהיא ממונו
אלא לפי שחס על נפש בהמתו כי היא בצער אך הרשע לבו
חס על צער בעלי חיים ורואה בהמת חבירו רובצת תחת משאו
ולא חס ונעשה אכזרי דוק ורז״ל פי׳ יודע צדיק ~~נפש בהמתו~~
זה הקב״ה נפש בהמתו זה הכלב יודע הקב״ה בכלב שמזונותיו
מועטים ועשה מזונותיו בבני מעיו ג׳ ימים ודרשו בהמתו
על הכלב מדא דס״ל כרבנן׳ דאמר כלב מין בהמה כדתנן סוף
פ״ח דכלאים ועוד דאיתא כמרז״ל בורך לבהמה לאמר זה
הכלב כאמור בגמ׳ כלב ורחמי רשעים אכזרי שמכים אותו
במקל או זורקים בו אבנים במנהג העולם דוק ·· עובד
אדמתו שהיא אדמה שלו נחלת אבות ישבע לחם שיזרענה

פי׳ דעת קנית בדמים יקרים
מה חסרת מה חסרון
בא לך כמאמר שהזכרנו
לקנות הדעת כי הכל
בדעת חדרים ימלאון לפי
כמו מה חסרון בא לך
אחר קניית הדעת כי
בדעת מזהיר לא~~…~~
דעת חסרת שהיה בך
דעת ובחסרי מה קנית
מה קנין היה בך בדעת
שחסרת שאם היה בך
קנין לא היה בחסר אי
כמו דעת קנית בקנין
מה חסרת מחמת שכיון
שהוא בקנין לך לא יחסר

בעתה

בענק ולא יוכירכה ומרדף ריקים דהיינו למי שימצא מכשום
ריקים אחרים לשלש ולרביע חסר לב כי אינו רואה מה שבאדם
עובד אדמתו לאחרים ומאחר יוכירכה ויפסיד אדמתו דוק חמד
רשע מצוד רעים דהיינו מצודות חיה ועופות שבאים מן
ההפקר ונעשה להם כדיהר אבל מי שהוא משורש צדיקים יתן
מצודים ואינו חומד דבר אי נמי הרשע הנ׳ לפי שהם רעים
ומאחים חמד מצודם כענין מרז״ל סקר נגבא נגוב. אבל מצוד
צדיק שהוא משורש צדיקים יתן ואינו חומד ובראה בעיניו
איסור לחמוד דבר שלו דוק בפשע שפתים הוא מוקש אדם
רע ונוקש בפשע שפתיו כמרז״ל ד׳ כיתות אין מקבלות פני
שכינה ליצנים חנפים שקרנים מדברי לשון הרע וכולם דר בפשע
שפתים כמרז״ל בזוהר על פסוק כל עמל האדם לפיהו ויצא מצרה
צדיק דהיינו שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו דוק מפרי פי
איש אחר שדיבר בנבלות פשע שפתים שהם ליצנים חנפים
שקרנים מדברי לשון הרע בא לדבר בשבח מי שיש לו מתק
שפתים ודבש וחלב תחת לשונו ואמר מפרי פי איש מדבר
במתק שפתים ישבע טוב שיהיה אהוב ונחמד לכל ולא עוד
אלא וגמול ידי אדם שנעשה לו טובה בידים ישיב לו כפל ואם
לא יהיה לו להשיב גמול במעשה ידיו ישיב לו בפיו תשואות
חן חן ויהיה מרוצה ומקובל על חבירו כאילו השיב לו גמולו דוק
דרך אויל ישר בעיניו ואינו שומע לעצה כי נראה לו כי דרכו
דרך ישרה ושומע לעצה ואם האויל יהיה שומע לעצה ומוסר
לא יקרא אויל אלא חכם יחשב דוק אויל ביום שיש בני אדם
יודע כעסו שמורה בפני בני אדם כעסו אבל בלילה שאין בני
אדם עוצר כעסו וכוסה קלון מי שנעשה דבר בבלה וקלון

וכוסה קלון כענין כסוי חטאה ומכסה פשעו הוא ערום וק״יבו
ערום נשלח כענין שנאמר כל ערום יעשה בדעת דוק ׳׳ יפיח
אמונה מי שמדבר אמונה יגיד צדק וכן ועד שקרים יגיד צדק
ולא נאמנה גבר כארץ אלא יגיד צדק כמראה לפי שאמרו רז״ל
כל שקר שאין בו יסוד אמת לא יכון לפי שהשקר אין לו רגלים
כמנין המרגלים שאמרו טובה הארץ מאד מאד אפס כי עז העם
וגו׳ כמו שפי׳ בפסוק וידרכו את לשונם קשתם שקר וגו׳ ובפסוק
לא רגל על לשונו וגו׳ דוק יש בוטה שדבריו נדקרו כחרב כי
ישבע לבטא בשפתים להרע או להטיב ולפי שיש נשבע לדבר
מצוה כיוסף הצדיק וכמו ופלטי לזה אמר יש בוטה כי לא
כל בוטה כמדקרות חרב כי יש בוטה משובח כדכתיב
נשבעתי ואקיימה אבל יש בוטה שאינו לדבר מצוה שדבריו
נדקרו כחרב אלא שלשון חכמים מרפ׳ זה החכם שנעקר
הנדר מעיקרא דוק ועוד י״ל כמרז״ל בפסוק מרפא לשון עץ
חיים היינו כי תיקון ומרפא לשון שדיבר לשון הרע היא הקריה
שנדבקה עץ חיים ומעסוק בתורה ומש׳ ולשון חכמים היינו
הקורא מרפא לבוטה שהוא כמדקרות חרב דהיינו בעל לשון
הרע כי לשונו חרב חדה דוק שפת אמת תכון לעד פי׳ אמת
יש לו רגלים ותכון על מכונתה אך לשון שקר לא תכון
אלא עד ירגע כי השקר אין לו רגלים ומיד קיפול ארבה דוק
ועוד י״ל עד ארגיעה לשון כדיתה כמו בכחו רגע הים מורי ירגע
ומאחם והכי פי׳ ועד ארגיעה ואכריתה לשון שקר תכון כענין
שנאמר יכרית ה׳ כל שפתי חלקות דוק ומיהו קשה דהו״ל
ולשון שקר עד ארגיעה ובמ׳ מרמה קבועה כלב חורשי רע
כי החורש רע מחניף את חבירו כדי שיפול בידו ולא ידע
להזהיר דהיינו מרמה לדבר בפיו שלום את רעהו ובקרבו ישים
ארבו ולמועצי שלום שמחה כלבם דוק ומיהו קשה דהו״ל

ושמחה

ושמחה ליועצי שלום וכמ' ודוחק לומר וליועצי שלום דהיינו בבני
אדם המיישבים שלום לבריות ומטילים שלום בין אדם לחבירו
ובין איש לאשתו היא שמחה מה שמגיע בלבם של חורשי רע
כי שיעלה הם תוקם ושברם דוק ושי"ל כי יועצי שלום הם
המיישבים ליתן לצדקה על שם והיה מעשה הצדקה שלום כענין
שנאמר ובדיב נדיבות יקום שמיישבין לבריות להיות נדיבים ע"ש
לא יאונה לצדיק כל און כי הקב"ה יצילם דבהיב והשועת צדיקים
מה' כענין שנאמר לא תאונה אליך רעה אבל רשעים מלאו
רע כי יאונה להם כל רע ודחיק ה' מרשעים דוק ועוד י"ל ורשעים
מלאו רע לצדיק הנ"ל כי בשביל הרשעים הצדיק לוקה כמרז"ל
בפסוק כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש ומלאו משמע
לאחר ולא כתיב נתמלאו דוק/ תועבת ה' שפתי שקר דהיינו הגונב
דעת הבריות בפיו ובשפתיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים
ארבו ועושי אמונה דהיינו דובר אמת בלבבו רצונו דוק ומיהו
קשה דהו"ל ורצונו עושי אמונה וכמ' ד"ל אדם ערום דהיינו
ערום לטוב כמו כל ערום יעשה בדעת ואמר כי מי שהוא ערום
כוסה דעת ואינו מודיע דעתו כענין כלב נכון קנוח חכמה ואינו
כאותם אספקלריא בלבנא קיש קיש קריא ומראה עצמו בפני
הבריות כמי שאין בו דעת ולב כסילים יקרא ויכריז אולת סלו
לבריות אי כמו ולב כסילים יקרא אולת מה שהערום כוסה
דעת ואומר כי זה אולת היא לו כי קום לא לאודועי בפשיה
כי איש דעת הוא דוק יד חרוצים תמשול ורמיה לה תמשלה
דהיינו שיהיו לו עבדים שימשול בהם ורמיה פי' ויד רמיה תהיה
למס דוק דאגה בלב איש ישחנה פי' רז"ל ישיחנה לאחרים או
ישיחנה מדעתו והיינו משום דקשיא להו דלב לשון זכר והו"ל ישחנו
מהי ישחנה דוק מיהו כפי הפשט ישחנה חוזר ליד חרוצים

ולפי הפשט רמיז חומר
עון שפתי שקר דהוי
כנייכר לז' כיון פי'
רז"ל כחק דסוטה דף
ד' על כפסוק תועבת
ה' כל גבה לב נוש וכן
מדרשו כפסוק דובר
שקר הרחק וכפסוק
שקר שנאתי ואתעבה
כתעבה

הנ"ל והיינו כמרז"ל חיי בשרים לב מרפא דוק יקר כיקר שאת
ויתרון מרעהו צדיק אך דרך רשעים דהיינו לנבת הצדיק בדרך
רשעים הקנאה ולמדו ממעשיהם ומוצאים לקרבות רעה דוק··
אי נמי דרך רשעים היינו מדוע דרך רשעים צלחה וכראותם
כי דרך רשעים צלחה הקנאה ומוציאים לקרבות רעה דוק אי נמי
הקנאה לרשעים הנ"ל ולא לצדיק דהקנאה לשון רבים ואדרבה
קאמר כי הצדיק אינו חש לדרך רשעים צלחה אך הרשעים דרך
רשעים הקנאה כדפי׳ דוק לא יחרוך רמיה צידו זה עשו הרשע
שהלך לצוד ציד להביא ויד כל מלאך ומקירם כדי שיפגא
יעקב ויטול הברכות והון אדם חרוץ יקר דוק בארח צדקה
חיים להוסיף לו חיים ממש ודרך נתיבה הנתיב הצר וקצר
של צדקה לפחות אל מות להצילו מן המות כדכתיב וצדקה
תציל ממות שאם כבר נגזר עליו גזר מות מצילתו כי הרבה
מעלות ומדרגות יש לצדקה כמו שפי׳ בפסוק שלח לחמך
על פני המים וגו׳ עיי״ן שם כי טוב ··
שמואל שני סוף סימן ג׳ ויאמר המלך אל עבדיו הלא תדעו לשון
הכנעה כמו ויודע בהם את אנשי סוכות וראוי הוא שתכנעו
לבבם הנ"ל ועשו תשובה לתקן כי שר וגדול נפל היום הזה בשביל
ישר׳ כענין ישר׳ לכפר על הדור וידוע מרז"ל כשם שמות הצדיקים
מכפר כתשובה כך מיתתם של צדיקים מכפרת כתשובה דוק ··
אי נמי תדעו כפשוטו לשון ידיעה לומר כי מיתת הצדיק ורושם
פטירתו אינו נודע ביום מיתתו כי נעלם· הם עסוקים בו בהספדו
אבל בהמשך הזמן נודע וז"ש הלא תדעו בהמשך הזמן כראותכם
כי פנה הודה וזיוה והדרה כי שר וגדול נפל היום בישר׳ דוק ··
ואנכי היום רך ומשוח מלך ואמרו רז"ל ג׳ מוחלים להם עונותם
מלך ונשיא וחתן וכיון שאנכי היום רך ומשוח מלך מוחלים
לי כל עונותי ואין בי עון אשר חטא גם כי האנשים האלה וגו׳

ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו אבל אני אין בי עון אשר חטא שכבר
מחלו לי כל עונותי דוק ועוד י"ל כמרז"ל גדולה עבירה לשמה וכו'
וזש' ישלם ה' לעושה הרעה והעבירה כרעתו אבל עושה הרעה
לשמה לטובה לא ישלם ה' לו אלא יברך כיעל דכתיב תבורך
מנשים יעל וגו' דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפסוק כי את כל מעשה
יביא האלהים במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע כי אפילו
הנותן צדקה אם בוש להמקבל בה נענש וזש' ישלם ה' לעושה
הרעה לא שעשה רעה ממש כי מצוה עשה וצדקה עשה אלא
נקראת עבירה כרעתו ומחשבתו רעה שהביש לו דוק א"נ כמו שמי
בפי אדם עשו עבירה אחת ולא יקבלו עונש שוה אלא כל אחד
כרעתו כפי מה שנהנה מהעבירה ולפי הערבות וטעם ושמחה
שלקח מהעבירה דוק ועוד י"ל כמה שפי' בפסוק על רוב עומק
עצתו חטאתיך כי לשעת שרבו לו עונותיו אפילו על חטא קל
נענש כמו העון וזש' כרעתו כפי חומר רעתו ועונותיו דוק וי'
קלים פי' קהלת לדוד הטה ה' אזנך לתפלתי הב"ל ועני כי עני
ואביון אני איני מחשב עצמי במלך כדמתרש ואמ"ל שמרה
נפשי כי חסיד אני אלא כעני ואביון ולכן הטה ה' אזנך ענני
כמו תפלת העני דכתיב תפלה לעני כי יעטוף וכו' עם' דוק' שמרה
נפשי כי חסיד אני פי' רז"ל בפק' דברכות לא חסיד אני וכו' מ"ש כי
טוב ולפי הפשט שמרה זו אפשר שהיא שמירה ממזיקים ומכל
מיני משחית ופגעים המתרגשות לבא בעולם ואמרו רז"ל כי אם
שמור השמרון קרי ביה השמרון אמר הקב"ה כדי בידך וכך בידי
שמור כרי ואני אשמור כרך כמצא שאמר דוד שמרה נפשי כדין
הוא לפי כי חסיד אני ושמרתי כרך זו הקורה ומצות לולב
לקום להודות לך ועוד י"ל כי שמירה זו היא מן החטא שלא יגרום
החטא וכיון שאם כי חסיד אני כלומר וצדקה אמרת רגלי חסידיו
ישמור מן החטא כמרז"ל א"נ כמו כי חסיד אני ויירא אנכי מיוצר

ועוד י"ל קרוב לזה כמ"ש
אחר כמרז"ל בפ"ק דקידושין
דף . ע"ב הרי שהיה
שקול וכו' והכריע כל
העולם וכו' וזש כרעתו
עני לשון נוח כפי דנזיק והיא
והפרי שולח ממעלליו
כין לטוב בין לרע עיין
חסוק גדול המצוה וגו'
ועוד י"ל כמרז"ל סוף
פ"ב דמציעא והגר לעני
השעים אלו ק"ח שמשגירים
בדיבור וכו' שם כ' כר
מעלה האדם בין כוח
הרגנים שפינם למעלה
וזש כרעתו כפי הרגנים
שעושה במו דכתי' הבופל
על הלבוש וכו'..

כמרז"ל ויעשיך מיוצר
רע ובפסוק רגלי
חסידיו ישמור..
בפ"ב דיומא דף לח ע"ב

הענין כי כל מי שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כמרז"ל וכמו שפי'
בפסוק השמר לכן אל עבדי איוב כי אין כמהו בארץ הושע עבדך
היינו לומר שהיה מלך ישראל כי עבד מלך מלך כמו שפי' בפסוק
ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה אתה אלהי אמרי שאני מלך
אתה אלהי ואני עבדך ועוד כי אני עבדך הבוטח אליך והבוטח
בה' חסד יסובבנו וכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' כמו שפי'
בפסוק חרדת אדם יתן מוקש וגו' עיי"ש ועוד י"ל לפי שכתוב אלהים
זדים קמו עלי ועדת עריצים ביקשו נפשי לזה אמר שמרה נפשי לא
הפלה כי מבקשי נפשי כי חסיד אני וכתיב ודעו כי הפלה ה' חסיד
לו גם מה שבוטח לגוף הושע עבדך הבוטח אליך אתה אלהי ולא
על ידי מלאך דוקא חנני ה' והנני לחן וחסד בעיניך כי אליך אקרא
ואתפלל כל היום היינו ערב ובוקר וצהרים ואני זהיר בשלש
תפלות היום אף כל היום כל יום ויום ואני קורא לאלהים מדת
הדין כדכתיב אקרא לאלהים עליון אלא אליך מדת רחמים דוקא (כרחמי')
שמח נפש עבדך לפי שדוד היה מצער נפשיה טובא כמרז"ל
ברוב רכיבות לזה אמר שמח נפש עבדך ולא תהיה עצובת רוח
בתפה ואינו כדין שאמרה עצובת רוח אני כמו
כי אליך ה' נפשי אשא (עיין שם ועיין בפסוק הבה אלהים) ולפי שאין עומדין
נפשי זו התפלה כמרז"ל בפסוק מורא נפשי כאחד
להתפלל מתוך עציבות לזה אמר שמח נפש עבדך למה כי אליך
ה' נפשי והתפלתי אשא כדכתיב ואשפוך את נפשי לפני ה' ואינו
שאתפלל מתוך עציבות אלא מתוך שמחה של מצוה דוקא
כי אתה ה' טוב וסלח עונות ישראל ורב חסד מעה כלפי חסד לכל
קוראיך וקשה דהא כתיב קרוב ה' לכל קוראיו יכול לכל ת"ל לכל
אשר יקראוהו באמת וי"ל כמו שפי' שם דלעולם קרוב ה' לכל
קוראיו והכי פי' יכול לכל בשביל כולם ת"ל לכל אשר יקראוהו
באמת בשבילם הוא קרוב לכל קוראיו עיין שם כי טוב
ומיהו קשה מה ענין זה אצל כי אתה ה' טוב וסלח וי"ל דגם בסליחה הוא כן כמרז"ל בפה
דיומא דף מ' ע"ב גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כשבילו
וכו' עיין שם ועיין בפסוק יעזוב רשע דרכו וגו' וכתב סלח לנו אבינו וכו'
האזינה

דף רבבות דאה ע"ב

היינו מרז"ל שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו וכו' ולבסוף שאלו להקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו כו' ואמרו טוב וישר ה' עיין שם ועיין בפסוק בחסד ואמת יכופר עון.

וכן פי' בפסוק טוב ה' לקוויו לנפש תדרשנו

האמונה ה' קהלת דה כי שהקדימה אומרך קשורות בה יכול אך:
בהתחנני אין צריך לאומר רק הקשה דוק כיון צריך לקרותך
נמה כי בטוח אני בך כי תענני כדכתיב אל ה' בצרתה לי קראתי
ויענני ואיך בבשר ודם שאומר מדוע באת אלי עתה כאשר
צר לך דוק אין כמוך באלהים ה' פירוש על דרך שפי' בזוהר
בפסוק מי לא יראך מלך הגוים וגו' כי בכל חכמי הגוים ובכל
מלכותם הם מודים ואומרים כי מאין כמוך ושם אין כמוך
באלהים ה' היינו כי כל אלהים הם עצמם אומרים כי אין כמוך
כדכתיב השתחוו לו כל אלהים ואין כמעשיך מה רבו מעשיך ה'
כולם בחכמה עשית דוק אי נמי מעשיך אלו הגוים כדמדרש
ואזיל כל גוים אשר עשית והכל מעשה ידיך דוק כל גוים אשר
עשית יבאו וישתחוו לפניך ה' ויכבדו לשמך ה' זובח תודה
כדכתיב זובח תודה יכבדנני ויבאו שלמים לשמך כי זהו
כבוד שמך אי נמי יכנע לבם הערל ויזבחו יצרם ויתודו
על חטאתם כמרז"ל בפסוק זובח תודה יכבדנני דהיינו הזובח
יצרו ומתודה והיינו דכתיב הבו לה' אלהיכם כבוד וגו' דוק ו
כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך כדכתיב לעושה
נפלאות גדולות לבדו דהיינו אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו דוק
הורני ה' דרכך היינו כדכתיב ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט
אהלך באמתך בדרכך הכולל של צדקה ומשפט דהיינו שאעשה
צדקה וחסד של אמת גם אדון דין אמת לאמיתו אך יודע
אני כי יצר הרע יתגבר בכמו מוכך ייחד לבבי היינו שני יצרים
יצר טוב ויצר רע שיהיו שניהם יחד נראה שמך כמרז"ל בפסוק
ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בשני יצריך וכמו שפי' בפסוק
סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו עיש' דוק אודך ה' — עיין בס' חר"ד דף רכ"ח ע"ב
אלהי בכל לבבי בשני יצרים כיון שיהיו יחד נראה שמך

כגזל ולהכרה שאין לעולם היינו כזובח תודה כדכתיב זובח תודה
יכבדנני כמ״ש אי נמי בתשובה כזביחת יצר הרע ווידוי כמא
מרז״ל כל הזובח יצרו ומתודה וכו׳ ונראה בזה דאמר לעולם פי׳
לא אהיה ככלב שב על קיאו נשוב לכסלו אלא תשובה דאלמות
לעולם אי נמי כמרז״ל יכבדני אין כתיב כאן אלא יכבדנני בשני
עולמות בעוה״ז ובעוה״ב וזהו לעולם דוק ״. כי חסדך גדול עי׳ בה׳ רד רבה ע״ב
עלי כדכתיב אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה׳ יסעדני פי׳ מטה
רגלי מדרך ישרה ותשאלתי חסדך ה׳ יסעדני ויודיעני בדרך
ישרה וכן עשית כי חסדך גדול עלי ובזה הצלת נפשי משאול
התחתיה כי יש שאול עליונה ועליה נאמר ה׳ ממית ומחיה
מוריד שאול ויעל ויש שאול תחתית ועליה נאמר כלה ענן
וילך כן יורד שאול לא יעלה כמרז״ל בזוהר דוק ועוד י״ל דקאי
גדול חוזר לחסד כמרז״ל כי יש חסד גדול דהיינו כי גדול
מעל שמים חסדך ויש חסד הקטן דהיינו כי גדול עד שמים
חסדך וזהו כי חסדך גדול דהיינו חסדך מעל שמים גדול
עלי ובזה והצלת נפשי וכו׳ דוק ועוד י״ל כפי הפשט רק אמת
כי אתה עושה חסד עם כל בריאתך אבל חסדך גדול עלי יותר
כמאמר הגדלת חסדך אשר עשית עמדי להחיות כענין שנאמר
ותגדל חסדך אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ונוסף על
כל והצלת נפשי משאול התחתיה כי לא היה לי עלייה כגזל דוק
אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי להרגני לפי
שחטאתי בבת שבע הקרו דמי וגם היות בעיניהם רחו כי אתה
בעזרי להצילני ותגן בעדי לא שמוך לנגדם אי נמי והם
רשעים כי לא שמוך לנגדם כדכתיב שויתי ה׳ לנגדי תמיד
וגו׳ ועכו״ם הם מבקשים נפשי דוק אי נמי כמרז״ל כל השופך
דמים כאילו ממעט את הדמות שנאמר שופך דם האדם

כאדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם וזהו שאמר
ולא שמוך לנגדם כמה שקמו עלי וביקשו נפשי שמעונים
דמיות ובוגנים בצלם אלהים דוק אי׳ כמו כדמפרש ואזיל
ואתה ה׳ אל רחום וגו׳ ולא שמוך לנגדם כי אתה רחום וחנון
ומה להם להרגני לפי שחטאתי כבר רצונך דוק ואתה ה׳ רחום
מתחשבתם שהם ביקשו נפשי ואתה אל רחום וחנון וגו׳ דוק
פנה אלי ויען חנך כי נעוכר בלומר אל תסתר פניך ממני
אלא פנה אלי כמו שפי׳ בפסוק ופניתי אליכם וגו׳ תנה עוזך
זו תורה שנקראת עוז אי׳ כמו זה המלכות שנאמר ויתן עוז
למלכו שלא יסיר המלכות ממנו כמו שעשה לשאול המלך
והושיעה לבן אמתך אני עבדך בן אמתך הבא מבחי׳ רות
שריות להקב״ה בשירות ותושבחות דוק׳ עשה עמי אות לטובה
שמחלת לי עון בת שבע וזה לא בשבילי כי אני מאמין בדיבורך
דקל שמחלת לי אלא כדי שיראו שונאי האות ויבושו כי אתה
ה׳ עזרתני והיית עזרה לי דבתיב לולי ה׳ עזרתה לי כמעט
שכנה דומה נפשי ונחמתני בשמת לי הבן דנולד מבת שבע
ונקרא לו שלמה ידיד יה בתקומו דוק אי׳ כמו הקב״ה נקרא מלך עוזר ומושיע ומגן והיינו דכתיב הנה אלהים עוזר לי והיינו
משלי סימן יב׳ בן חכם כו׳ אם זכה הבן להיות חכם זה גרם
מוסר אב דהיינו שאביו יסרו מוסר והבן שמע מוסר
ואם הבן וגו׳ לץ זה גרם לפי שלא שמע גערה מאביו מימיו
דהיינו כי לא עצבו אביו מימיו בגערה לאמר מדוע ככה
עשית וגם לפי שהבן היה זולל וסובא ולא שמע וקיבל גערה
ויש׳ בן חכם הוא מוסר אב שאם האב עם הארץ וזכה לבן
חכם הבן הוא מוסר אב כי הבל מייסרים אותו כבנו לאמר
ראה בבן החכם ומעשיו טובים ואם האב הוא לץ לא שמע
גערה אמתי׳ שהבריות גוערים בו למה מכבך וכו׳ דוק״

לפי שיש אות לרעה והקויה קיו ופי׳ קיו קתיה לא לטובה..

לרכבינו יצר רע בתורה בפרק דקידושין רב לו נוב ויקו אלא
הקב״ה עוזר וכו׳ והיינו ואהד פי׳ עוזר באשר דכתיב אמשה לו עזר כנגדו וזהו דכתיב הקב״ה בו זונו ועוזרו נר עוזר בקהלה דכתיב ומעזר לו אכישי ופי׳ זה שעוזרו בקהלה עיין פסוק ויעקר יצחק לה׳ וגו׳ ובתקיעי עיין פסוק כרוב שרפי בקרבי וגו׳

מה״פ אים להיות לו מתק שפתים ודבש וחלב תחת לשונו יאכל
טוב אך נפש בוגדים כשידברו במתק שפתים הוא חמס כי בפיו
שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו ומגלה דעת הבריות
וזהו חמס דוק' אי' בתו' שיעור הכתוב ונפש בוגדים יאכלו לשבע
חמס ותולה יאכלו מושך עצמו ואחר עמו דוק' נוצר פיו
שלא לדבר לשון הרע ולא בזות וכיוצא שומר נפשו כדכתיב
שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו ופושק שפתיו מחיתה
לו דהיינו בנגעים בעוה' ולא יזכה לראות פני שכינה בעוהב'
דוק' מתאוה ואין נפש עצל מתאוה לטוב העוהב' דכתיב
הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו וגו' זה גרם לפי שהיה עצל
במצוות התורה ונפש חרוצים הזריזים במצוות תדושן דכתיב
ירוין מדשן ביתך וגו' דוק' דבר שקר ישנא צדיק אם לדבר
דבר שקר כדכתיב מדבר שקר תרחק אם לשנוא המדבר דבר
שקר דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני ורשע יבאיש
ויחפיר לצדיק לפי ששונא דבר שקר ומחניף ומגדף לאחר
ראה חפיר שומע ובו' דוק' צדקה זכות הצדקה תצור תם דרך
חובם בתמימי דרך דכתיב בהו אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ובכתיב צדק לפניו יהלך
ה' והצדקה תצור אותם דכתיב והלך לפניך צדקך במצאת זכות
תורה ההולכים בתורת ה' וזכות צדקה עמו לך ורשעה כוחן
הקלה הצדקה לחטאת הרשעים צדקה תרומם גוי
שים עון וחסד לאומים הצדקה וחסד הוא חטאת והיינו שהקבה'
ונם חסד אך לאומים הצדקה בגדול כמה״ל בפסוק ויקין כמו דבבא בתרא דף י׳ ע״ב
מכשולם בבני אדם שאינם מהוגנים כמה״ל בפסוק ויקין
מכשולים לפניך כמו אחך נעשר כדם דוק' יש מתעשר ואין כל
מתוקשר דבאותיות דעולם לא שייך בדם דכשולם מהוגנים בבני אדם שאינם מהוגנים
ואעפ' שאין מוציא מעשרותיו בראוי כמה״ל עשר תעשר
שפולם אדם מהוגנים וגו' עשר בשביל שתתעשר כמה״ל וה' ביין את אברהם בכל במות
במה״ל בבבא בתרא דף ד' ויש מתעשר ואין
נו' כאן בישראל כאן מעשר דכתיב ויתן לו מעשר מכל ואמר כי יש מתעשר ואין
באומות העולם עיין שם

עיין בס' כש דף רצ״ז ב׳
עיין בס' כש שם
עיין בס' כש שם
עיין בס' כש דף רצ״ח א׳
עיין בס' כש שם
עיין בס' כש שם

בידו זכות המעשר שכתוב בו כל נכסים מקדושים והון רב של צדקה
בידו דכתיב לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכו׳
במקומו דהיינו והון צדקה תציל ממות ומיתה יש מושך עצמו
ואחר מתנו בדפי׳ לק ועוד י״ל כמרז״ל איזה עשיר השמח בחלקו
ועיין מה שפי׳ בפסוק טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים והוא
עשיר ופי׳ יש מתעשר ומשיג קורא עשיר ואין כל בידו דייקו
השמח בחלקו ויש מתרושש ויש לו הון רב היינו מי שאינו
שמח בחלקו והוא עיקש דרכים דוק׳ כופר נפש איש הצדיק — עיין בס׳ ב״ש שם
העושה צדקה עושרו כי עושה צדקה בכל עת כתוב לכך ועיין
טובב פי׳ רש ושום עני לא שמע גערה מפיו ועיי״ה רעה על
דרך מרז״ל ואבד העושר ההוא בענין רע כמו עניי״ה רעה
של גערה שגוער בעני עיין שם ואמר בפרט עושר דאמור
כאן בעושר דקורה במרז״ל בפסוק ודרשה לעשיר אוכיכו
מניח לו לישן וכן רש דאמור כאן הוא רש בקורה במרז״ל
בפסוק עשיר ורש נפגשו וגו׳ רש ואיש תככים נפגשו וגו׳
ניחא דקבי פי׳ כופר נפש איש הוא עושרו בקורה היינו עשיר
בקורה כי זכות הקורה הצילו מגיהנם פי׳ קה׳ אין אור גיהנם
שולט בהם ורש בקורה לא שמע גערה מפיו בשקיד בה לומר
נתכי פרק אחד או הלכה אחת אלא דיר מלמדו כתוב עין
ומקבלו בסבר פנים יפות אעפ״י שהיה טרוד בהלכה דוק׳
אור צדיקים דהיינו אור הזרוע לצדיק דכתיב אור זרוע לצדיק ישמח
לאור עצמו טובה שלא נהנו מתנו הרשעים דכתיב וימנע
מרשעים אורם ונר רשעים היינו משמחים דכתיב נר ה׳ נשמת
אדם ידעך ויתמו בלא עתו דוק׳ ועוד י״ל כמרז״ל בפ״ג דסוטה
בפסוק כי נר מצוה ותורה אור עבירה מכבה מצוה ואין עבירה
מכבה תורה כמרז״ל בזהר בפסוק אש תמיד תוקד על המזבח
חוצבים הם לשמה ובכוונה אך נר רשעים מצוה דרשם היא כנר בעולם שבלי הרוח והבכה כן [illegible]
הרשע שלא לשמה ואין בה כח מצוה נ״ה תלוי וזהו רמז מדליק נר מנר ח׳ כי מצוה נודרך מצוה ומדליק
בנה בריה אלא ידעך מיד ואינה הולך ואור להדליק כמה נר דוק׳

כמרז״ל פ״ק דר״ה א״כ כמרז״ל בפרק דברכות דל׳ ר׳ מה כל המעסק בתורה ובגמ״ח מוחלין לו על עונותיו שנא׳ בחסד ואמת יכופר עון

דף כמ״א ע״א ועוד כמרז״ל וירא אלקים את האור כי טוב אלו מעשיהם של צדיקים וכו׳ ושם אור צדיקים ישמח כי מעשיו

לא הכבה וזש"א אור צדיקים דהיינו זכות תורה אור של צדיקים ישמח
כי לא הכבה לעד אך דרשע לעתי' ס"ס כידו זכות נר מצוה
ידעת כי עבירה מכבה מצוה דוק' רק בזדון יתן מצה ומריבה
כי כל עיקר המצה היא מזדון לב שחבירו אומר לו דבר אחד בשגגה
וזדון לבו משיאו לעשות מצה ואינו עובר על מדותיו ואבל הנועצים
מקיימצים והם מקונים בדבר גרס ומשו הדבר מקיימצים בינם לבין
עצמם או עם חבריהם יש בהם חכמה דוק' הון רב של הבל מהבל או
ודברים שנראה הבל בעיני האדם ומעט כי אותו הוצאה יקרה ממעט
הון רב אך וקובץ על יד ואינו מוציא הוצאות יקרות וקמץ בידו זה
ירבה ההון הנ"ל וכן ירבה וכן יתרון דוק' ורז"ל פי' על התורה הון זה
הון התורה מהבל מעט כעון שמהביל דברי הלבב בעיניו ואומר אין
הלכה זו נאה משתכחת מלמודו ועוד פי' מהבל מוהבל כל הרוצה
לעשות התורה חבילות וללמוד כל התורה באחת מעט ולא ישאר בידו
מאומה אך קובץ על יד פרק אחד ביום ופרק אחר אחר ירבה הונו
של תורה ומעשה כמעיין המתגבר דוק' תוחלת ממושכה בהמשך זמן
מחלה לב אבל כשהאדם זוכה כשמתאוה הדבר מיד באה לו תאותו
זהו ודאי עץ חיים לאדם דוק' כן נראה כגון דוד שאמר למה ברית
דשינות יחבל לו כי אותו נצרך לשינות דהקים לדור כשבותו את טעמו
לפני אבימלך ויגא מצוה הוא ישמש מכל נזק וחבלה הנ"ל יחבל
לו כי שומר מצוה לא ידע דבר רע דוק' תורת חכם היא מקור
חיים לו כי התורה נקראת עץ חיים ולפי שיש תורה שאינה של
חכם דהיינו המחזיק כיד לומדי התורה כענין זבולון לזה אמר
כי הפרש גדול יש בין תורת חכם שהיא למודו ועיונו מתורת עם
הארץ כי דברי תורה מעות קונות למה כי תורת חכם שהיא מלבו
של חכם היא מקור חיים לסור ממוקשי מות דוק' שכל טוב
יתן שכל טוב לכל עושיהם דהיינו המקיים ועושה המצוות כהלכה
חן והקבה' מושך עליו חוט של חן וחסד ודרך בוגדים הוא איתן וקשה
להם כי דרך רשעים נצחה ולבן אל הקהל בתרועים כי שנה משחקת

ויוכן כמרז"ל פרקינ דבקיבות דל' קי"א ע"ב עמו' ארץ אינם ודעתי חיים וכו' מצלחי להפקה עם הקיר וכו' עיין שם ועיין פסוק כי בצל החכמה וגו' כי ודאי חיוק החכם יהיה גדול בעל הרר פצתו וזש ויקרון דעת וגו' ועיין פסוק מעשה ג' חזיון וגו' אי כתי' כמרז"ל שפקידי דוכבות קהר עיין פסוק וחיכך כיין הטוב וגו' ופסוק כשרק צדק ופסוק תקקה שיכר הנעבד ופסוק כי בצל החכמה וזש לסור ממקשי מות כקבר ועיר על תורת חכם שזכה שהתורה בקולה תל סתו בקרז"ל כפק דצי דף יט ע"א אי כתי' חוק זה גהינם אכדין וחוק עיין פסוק לא יועיל הון ביום עברה וזש לסור ממוקשי מות זה גהינם כמרז"ל דוק סול פג דחגיגה קף אין אור גהינם שולט בו ועיין שם ועיין פסוק גם כי אור בני צלמיה

עיין בס' נשרת רצח ב'

עיין בס' נש שר

דוק כל ערום שיש בו ערמומית חכמה בדקדוק אני חכמה שכנתי
ערמה יעשה דבריו בדעת והשכל וערום יעשה הדבר מקיימן דיינא
וכסיל יפרוש אולת עושה דבריו בשיטות ואולת דוק מלאך ובנ״ח
רשע כענין המרגלים יפול ברע ולא יצליח בשליחות כי ברע הוא
וציר אמונים שהולך באמונה כמו פנחס וכלב מרפא ולפי שמלאך
טוב הוא מרפא קראו ציר לשון צרי דוק ריש וקלון פורע ומבאל
מוסר מעליו שאם הוא איש ריש הבריות אומרים [illegible] לו כי איש
עני הוא ואין מייסרים אותו ואם הוא עז פנים ומקלל ומחרף ומגדף
ומוכיחו הבריות אומרים לו כי הוא איש רשע עז פנים במצח כי
ריש וקלון פורע מוסר מעליו ושומר תוכחת יכובד אם כמומון
הנקרא כבוד כענין ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה והיינו
הפך ריש אם יכובד בכבוד והיינו המכבד את הבריות כמרז״ל
איזהו מכובד המכבד את הבריות והוא הפך וקלון כנז״ל דוק ״
תאוה נהיה תערב לנפש ותועבת כסילים היא סור מרע אפרושי
מאיסורא כי הכסיל שבא לכל עבירה לדו גריסה כעניין תועבה
לסור מרע ולאפרושי מאיסורא דוק הולך את חכמים בדרך אחד
יחכם דהיינו יתחכם ויעשה חכם וחוזר לכסילים הנז״ל ואמר כי כל
כסיל ההולך את חכמים יחכם אפילו שאינו רועה ומתחבר עמהם
אלא הולך עמהם ועוד לא יחכם לאחרים שיתחכם עד שהוא ילמד
חכמה לאחרים אבל רועה ומתחבר כסילים ירוע יהיה רע וילמד
מדות מעשיהם אי נמי ירוע לשון רע ירוע כי ערב זר למי כי
אסור להתלוות עם כסילים בדרך כי סוף כי יפלו גנבים עליו ויבוזו
זרים יגעו למה כי אין עמהם לויה של תורה אבל הולך את חכמים בגמ׳ דתענית דף י׳ ע״ב
יחכם כי חכמים הולכי על דרך שיחו בדברי תורה כמרז״ל שני ת״ח
ההולכים בדרך ואינם עסוקים בד״ת ראויים לשרפה כמו שפי׳
כפסוק אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה׳ עש׳ ולכן אמר יחכם
מחמת שהם עוסקים בד״ת ומתפללת משמע כי לא ירוע כיון שיש בגמ׳ דתענית דף י׳ ע״ב
בהם לויה של דברי תורה ועוד אני אומר כמרז״ל אל תרגזו —

אל הקנפקי

כדרך כרכד הלבה ופריך מהדיא דשני קא' וכו' ומשני הא למגרס הא
לעיוני במצא כי החכמים הבולבים כדרך אנס עסוקים כדבר הלכה
אלא למגרס והיינו והולכי על דרך שיחו שיחה בעלמא והיינו למגרס
וכוק הכסיל יחכם כי יוכל להבין כמה הם עסוקים אבל הכסיל
הכבנס משער כשהחכמים יושבים כשעני ועסוקים כדבר הלכה
לא יחכם כי לא יבין וידע מה הם אומרים דוק והנה סקיב הלוך
את חכם יחכם וקריינן הולך את חכמים יחכם והיינו כי רוח הקודש
אומרת כיון שהולך את חכמים יחכם הלוך את חכמים וחכם דוק
חטאים תרדף רעה כי הפורענות רודפת אחריהם להשיגם ואת
צדיקים ישלם לכם מתן שכרם טוב היינו הקיים והטוב כי הטוב
והחיים ישלם לכם שכרם/ אי נמי על דרך כי פועל אדם ישלם
לו כענין הייפיך רעתך ואמר כי רעה והעבירה של חטאים תרדף
אותם כי העושה עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד והצדיקים ישלם
לכם טוב וזכות עצמו שעשו כי העושה מצוה אחת קנה לו סניגור
אחד ופועל אדם ישלם לו דוק/ טוב דהיינו הצדיק כי טוב ינחיל עושר
וכבוד לבני בנים וצפון לצדיק חיל והון ועושר החוטא כענין עושר
שמור לבעליו כי החוטא אינו בעליו דוק ורז"ל פי' על חיל הזכיות
והמצוות שעושה חוטא דהיינו מי שהיה צדיק גמור כל ימיו ועשה
מצוות רבות ומרד באחרונה וקהה על הראשונות איבד זכיותיו ועליו
נאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה כמרז"ל בפק' דקידושין והנה
כל אותם זכיות שאיבד החוטא ניתנים לצדיק וזהו וצפון לצדיק
חיל חוטא כמו שפי' בפסוק יגמור נא רע רשעים. אי נמי חיל
כמ"ש דחגיגה דף ט"ו ע"א
חוטא היינו חלקו שבגע' כמרז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו
עיין שם ועיין
בגע' כמה שפי' בפסוק יגמור נא רע רשעים ובפסוק עשרי
בפסוק הכבד ובפסוק ומוצא אני מר ממות את האשה דוק //
רוב אוכל מי שמרבה לאכול כמו זולל וסובא הוא ניר רשים כי על
ידי כן יאכל כל מה שיש לו ומחר יבקש למזונו ולכן מוצא ויצא
בפרשת דרכים ומפשט הכריות ויש נספה בלא משפט ודין מוב

עיין פסוק וירא העם הולכים
הלוך ודבר דהיינו דיבור
שאינו מורגש דדרך אלא
הלוך ודבר ומסיק פי'
בגמ' דהיינו למגרס עיין
פסוק אשרי תמימי דרך.

דהקיה ובאו עליך כל הקללות
האלה ורדפוך והשיגוך
עיין שם ועיין פסוק ונתן
ה' אלהיך את כל האלות
האלה על אויביך ועל
שונאיך אשר רדפוך

על

על רוב אוכל דהיינו זולל וסובא כי אינו נהרג על אכילתו אלא על
שם סופו של מחר כמרז״ל ועוד י״ל כי בשוק זה אינו בשוק של
מתון אלא של תורה והיינו כמרז״ל עד שאדם מתפלל לתורה׳ שיתפלל
לתורה יתפלל שלא יכנסו מעדנים בתוך מעיו כמו שבקבו הקופות
כמרז״ל בכתובות ק״ד ע״א גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה
ולא נהניתי באצבע קטנה עיי״ש וכמו שפי׳ בפסוק לעשות רצונך אלהי
חפצתי ותורתך בתוך מעי וכמו שפי׳ בפסוק ואל אצילי בני ישראל
לא שלח ידו וכו׳ וזש״ ורב אוכל הוא ביד רשים בתורה שנעשים
רשים בתורה ויש נספה בלא משפט ודין עונש מות ובהיפך רוב
כי מעיהם בריקן וכזוהר פי׳ בלא משפט היינו בדין דיהא ומלך
הדין מקודם בעולם ואין משפט בצדק כי צדק לחוד בלא משפט
לא הדין לי בעי אלא כי אדם שהוא בגזרים למות ואינם צריכין
למשפט כשעה שנספים עיי״ש חושך שבטו מעיקר בנו סופו לשנוא
בנו כי מחר יצא לתרבות רעה כישמעאל ועשו ונדרשו מעיקו אי
בעי בנו שונאו אחר בנו עצמו ישנאהו שלא יסרהו ואוהבו ומי
שאוהב בנו שיחרו מוסר אי בעי ואוהבו הכן לכבו כשמחרו מוסר
צדיק אוכל לשבע נפשו אחי שנפשו שבע בתורה כמו שפי׳
בפסוק לכו לחמו בלחמי וכון רשעים החסר מתנה שובע נפש
הנ״ל כי אוכל לצורך כזה ואינו שבע נפשו מן התורה רוק ״
תהלים קמ׳ למנצח מזמור לדוד חלצני ה׳ מאדם רע שהוא רע עין
אי כמו כי כרע הוא בעינין עד כבוד תורה רע בעיני ה׳
מוציא זרע לבטלה מאיש חמסים שגורם אחר הגזלות וחמסים
תנצרני ורז״ל פי׳ בפסוק ותמלא הארץ חמס כי חמס זה
ע״ז וש״ד וג״ע עיי״ש ואפשר שזהו שאמר מאיש חמסים הרבה
מיני חמס ע״ז ג״ע ש״ד וכיוצא רוק אשר חשבו באדם רע ואיש
חמסים הנ״ל חשבו ימעיך כלב בלותר ולכא לפותא לא בלי
אלא כלב ואם כן עכ״פ צריך כי אתה החלצני ותצרני כי מי יודע

מוסר שיתוק וכלי וכו׳
וזש״ ויש נספה על רוב אוכל
בלא משפט ועיין בזוהר
וכי יהיה באיש חטא
משפט מות פי׳ לפי
שחטא זולל וסובא הנ״ל
לכן חטא משפט מות
לזה אמר שלא יתקיים
זכאי מחר יתקיים כי
יהיה באיש חטא משפט
מות וכו׳ והבן זה ״

מעלימי לבם ורעות אשר חשבו בלב שיוכל להרוג מקום כענין עשו ויאמר
עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי והם כים נגרש
כי השקט לא יוכל כל היום יגורו מלחמות אי נמי כל יום יגורו מלחמות
בין אדם לחבירו וכן אים לאשק כלשון הרע ורכילות רוק שננו לשונם
כמו נחש הקדמוני ששנן לשונו להסית לחוה אי נמי שננו
לשונם לדבר לשון הרע ורכילות כמו נחש שנושך ואין לו תועלת
כן אלו לא היה להם שום תועלת כשיכון לשונם זולת להשית רע
ווהו אדם רע הנז' בעל לשון הרע אי נמי כמו נחש שנושך
באבר אחד ואומרו מתפשט בכל הגוף כן אלו עומדים בסוריא
והורגים ברומי בלשונם הרע כמרז"ל בפסוק ואין יתרון לבעל
הלשון עכ"ל רוק שמרני ה' מידי רשע וכו' פי' כן דכתיב דעו איש
רשע כפנו אי נמי מבעל מחלוקות ומלחמות הנז' כל יום יגורו
מלחמות וכמרז"ל סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה
ה' נקראו רשעים וכו' עכ"ל מאיש חמסים הנז' תצרני אשר
חשבו לדחות פעמי מדרכיך הישרים ולהחטיאני כענין שנאמר
קמוך אשורי כמענין בל במו פעמי רוק טמנו גאים פח לי
ומבכי כחומר נאוה ודוד מתפלל אל הקוצי רגל לומר רוק אמרתי
לה' מדת רחמים אלי אתה מדת החסד דכתיב חסד אל כל היום
אי נמי אלי אתה כלומר השיבני ותשובה כי אתה ה' אלהי ואיני
מאמין כמו' וכל הבוטח כמו' בתודה בכל דהויה אי נמי אל
אתה ואתה מקיים עלי כמרז"ל ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם
וגו' הא לנפשו לא אלא כל העושה כמעשיהם אני מקיים עליו
וכו' אם כן וש' אלי אתה כי אני עושה כמעשה אבות ואתה
מקיים עלי וכפרש שדוד זכה שיאמרו מגן דוד כמו אלהי
אברהם וכו' ואם כן האזינה ה' קול תחנוני כהקשבה אליך כי
אני עושה תפלתי קבע אלא רחמים ותחנונים לפניך רוק ..

ה' אדני עוז ישועתי להושיעני מיד גאים הנ"ל סכות לראשי ובעשית
סוכות על ראשי ביום נשק והושעתי וגם עתה הושיעני דוק
אל תתן ה' מאויי רשע וגם זממו אשר זומם ומחשב אל תפק
כאומר אל תמלא מחשבותיו שאם תמלא ירומו סלה ויגאו דוק
ורז"ל פי' זממו אל תפק זה דגן וזומם אל תפק אל תוציא זממו
ומה שאמר ירומו לשון רבים אחשר שחוזר לגאים הנ"ל דוק ··
ראש מסיבי עמל שפתימו יכסמו לכל מסיבי הנ"ל כי אמת
עכשיו תחת שפתימו סלה דוק ימוטו עליהם גחלים כנהיגם באש
נהיגם יפלם וכו' במרז"ל בפסוק חיצי גבור שנונים עם גחלי
רתמים שאומר הקב"ה להיגם אני כחיצים ואתה בגחלים וכו'
איש לשון בל יכון בארץ כאומר איגו מן היישוב ואיגו ראוי שיכון
בארץ כמו שפי' המפרשים כי זהו עונש המעבירת המוציא שם
רע ומדבר לשון הרע שאמרה תורה בדד ישב חוץ למחנה מושבו
לפי שהוא איש לשון בל יכון בארץ אין לו מושב וכבר בארץ
ומשלח מדנים בין אחים
לפי שמשים מלחמה בין אדם לחבירו וכין איש לאשתו כנ"ל
כל יום יגורו מלחמות על כן איש חמס רע יצודנו למדחפות
אי נמי דוד מתפלל ע"ז ר"ל על איש חמס רע וגו' דף ל"ג ע"ב
כנהיגם דוק והרב ז"ל פי' במרז"ל בפרק דקידושין כי אלישע אחר
יצא לתרבות רעה וכפי כשיקר ואמר לית דין ולית דיין וכו' לפי
שהיה לשון חוצפית המתורגמן מלחך בעפר אמר פה שהוציא
מרגליות ילחך עפר וזש"ה איש לשון בל יכון בארץ פי' על ידי
איש צדיק כי לשון של איבו כדין שיכון בארץ מלחך עפר
יצא לתרבות ואיש חמס רע (רעה) זה שטן יצודנו למדחפות דוק ועל
פי זה אני מקיים הפסוקים האלים ידעתי כאומר אמר דוד אני
איני כאלישע אחר שיצא לתר' ואמר לית דין ולית דיין אלא
ידעתי כי יעשה ה' דין עני ויש דין ודיין והקב"ה ידין דין עני

כי כל מאווה רע דבקה
נפש רשע אותה רע וגו'
עיין פסוק רשע יאלה
ובמס' וגו' ופסוק רחק
ה' מרשעים בקראם
אינו תוך תורה' לכל
קוראיו וגו' ועוד כי הנה
תפלת צדיקים ישמע
שהם מקהלים אל תתן
ה' מאויי רשע ואפילו
תפלת צדיקים איגו
שומע כיון שחב
לאחרים כעגין תפלת
עוברי דרכים ועל זה
היה מתפלל כהן גדול ביום
הכפורים אל יכנס לפניך
תפלת עוברי דרכים ע"ש
ועיין מרז"ל עשה
רצונו כרצונך וכו' ··

ועוד י"ל כמרז"ל בפרק
דסוטה דף ד' ע"א איכא
דמוקי לה אמספרי לשון הרע
עש וזש"ה איש לשון בל
יכון להקב"ה הנ"ל בארץ
שאומר הקב"ה אין יכול
לדור עמו בעולם וכן פי'
רז"ל סוף אמיר יחוקב
בפסוק רומה על השמים
אלהים עיין שם

עיין בס נש קמ"ב ב'

משפט אביונים מתו' רע על המעשה כי לשון שהוציא מרגליות -
אך עפר אלא שידעתי כי יעשה ה' דין עני אך צדיקים לא די כי
אינם יוצאים נקר' אלא אדרבה יודו לשמך על המעשה ואומרים
כי אלהים חשבה לטובה כי על ידי כך ישבו ישרים את פניך כמז"ל
שתוק כך עלה במחשבה יפי' הרב זלה"ה על ידי כך עלה ונקבעה
במחשבה שהיא חיי העוה"ב עש"ו ועוד י"ל ידעתי כי יעשה' לעתיד
דין עני משפט אביונים אך כמו"ז הם נרדפים ונזלזלים בעיני
העשירים והתקיפים בדאגה זו אך הצדיקים זוכים להודות את שמך
שרואים נקם תמיד ברשעים ויודו את שמך כדכתיב ישמח צדיק
[כבר דברנו מזה לעיל גבי ...]
כי חזה נקם רוק' ורז"ל פי' חסידים הראשונים היו שוהים שעה
אחת וכו' וקשה דקרא בכנס בצדיקים ויוצא בישרים ולפי מרז"ל הנ"ל
הו"ל אך צדיקים יודו לשמך ישבו את פניך וי"ל דהכא בצדיקים
לחוד וחסידים לחוד והכי פי' אך צדיקים יודו לשמך ואומרים
התהלים ודורשים להם תמיד אבל הישרים והם חסידים ישבו את
פניך אחר שיודו לשמך ושוהים שעה אחת בי' וישיבת בית
הכנסת תמיד ודי להם שוהים להקביל פני שכינה ונש' ישבו
כי אלהים נצב בעדת אל דוק ··
ישרים את פניך כי אלהים נצב בעדת אל שמע כשמועה מרחוק
תהלים קמ"ג מזמור לדוד ה' כמדת רחמיך אזין באמונתך
אך תחנוני האזינה כב יכול כדמיית
אך קראו כמשפט קבלו אין
בשביל אמונתך ענני בצדקתך דוק ואל תבוא במשפט
בקיה באן אלא תבוא בענין ה' במשפט יבא וגו' בשקבלה אני
אל תבא במשפט שאם כן לא יצדק לפניך כל חי אפילו צדיק
גמור כי במיתתו נקרא חי אי נמי אפילו חיות קדש במרום
ובעולם משני כל חי אלו חיות הקדש דוק כי ראה איוב ספירה
שבקום בו אמר איוב אדרוף ריבה לארץ חייתי בעניין שבאמר
ויתרו את חייהם בעבודה קשה הושיבני במחשכים חושך כמול

עיין מה שהוסיף בהם דוד במזמור דעו כי הוא ... נע"ג ז"ו קודר וזו שבורה אחר לו ··

ועיין פסוק בתהלים דוגמ' יוקב' אש וגו' וצדיקים ישמחו וגו' כי אלוהים ברשעים הנזן ··

ומכופל שלא נראה אור כתיקון מולד המזונים בעולמי לא בתי כמו
הקוים שחשובים כמתים כעורם חיים בעולם כן אני הייתי
מתקשכים כימיקי עולם שאני רואים אור דוק והקדוש עלי
דוחי מרוב צער ולא הייתי יכול לבוא ולהתפלל ולהלכה אלא בקול
ובקיבי ישקוצם לבי דוק זכרתי ימים מקדם היינו שהוא ימי
בראשית כי הם ימים ראשונים ויומי קדם היינו מעקדם ב'
אלפים שנה שקדמה תורה לבריאת העולם דכתיב ואהיה אצלו
אמון ואהיה שעשועים יום יום הגיתי בכל פעלך במעשה שברא
של צדיקים דכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים
בך או בתי בכל פעלך כענין שנאמר כי לא יבינו אל פעולות
ה' ואל מעשה ידיו וזש' במעשה ידיך אשוחח כלומר איני כאותם
שמקדימים הכתוב כי לא יבינו אל פעולות ה' ואל מעשה ידיו אלא
הגיתי בכל פעלך וכו' וכפסוק כי לא יבינו אל פעולות ה' פי' שהם
שני כלי מקדשות דכתיב מכון לשבתך פעלת ה' וגם פי' מעשה
ידיו על המקדש דכתיב מקדש ה' כוננו ידיך כמו שפי' בפסוק
ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו עש' וזהו גם כן הגיתי
בכל פעלך במעשה ידיך אשוחח דוק פרשתי ידי אליך לומר
כי אני נקי כפים ואין בידי גזל נפשי כארץ עיפה ובשביל נמיס
כן אני נפשי עיפה לך שקשיה שבשבילך כי דוק מהר ענני ה'
כי כלה כלתה רוחי שנתקטנה כחי אל תסתר פניך ממני ונמשלתי
עם יורדי בור זה גיהנם מאוכם שנאמר כלה ענן וילך כן יורד
שאול לא יעלה אי נמי בור זה הקבר ואמר אם אקוה מסתיר
פניך ממני הריני חשוב כמת ונמשלתי עם יורדי בור בקבר
דוק השמיעני בבוקר שהוא זמן שמתעורר מדת החסד בעולם
דכתיב יומם יצוה ה' חסדו כמארז"ל בזוהר בפסוק הבוקר אור
והאנשים שולחו ובפסוק ברן יחד כוכבי בוקר וכמו שפי'
בפסוק כי יומם ולילה תכבד עלי ידך ובפסוק גם היום מרי
שיחי ידו כבדה על אנחתי לומר כי גם היום ידו כבדה לכן כל

רחוקים כי כלתה יספר החוטא ובפסוקי יקל ורוח רוק אי נמי כמרז"ל
בפסוק יומם יצוה ה' חסדו כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך
עליו חוט של חסד ביום וזש' השמיעני בבוקר חסדך כי רוב
היה עוסק בתורה בלילה הודיעני מעשר שאדע אני דרך זו אלך
דרך ישרה שאלך ולא אשוב אחור רק' הצילני מאויבי ה' לא
שהם אויבי אלא אויביך אלא שרודפים כלפון כמו מעשים בכח
אלהים העוקר הכר וזש' אליך כסיתי רק' אי נמי כסיתי פירוש
כסיתי עונותי כך כי אתה מחסי וכיסוי כענין שנאמר כי אתה
ה' מחסי רוק' למדני וכו' לי ללמוד כדי לעשות רצונך כמרז"ל גדול
תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה ולכן לא אמר למדני לעשות
רצונך כי לעשות רצונו אינו צריך ללמוד אלא למדני תלמוד כדי
לעשות רצונך כי אתה אלוהי ואני כופר כענ' ואין לי אלוה
אלא אתה רוחך טובה היינו רוח נדיבה ורוח הקודש שהיה דוד
כמרז"ל בפסוק השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני רוק'
למען שמך ה' שהוא מדת רחמים תחייני היינו לומר קיפחני
חולי כמו ויחי מחוליו אי נמי תחייני מעט לפי שאמר לגזל
בגולה במעיקי עולם חשוב כמת לזה אמר תחייני וכפרש
שנצטרע ששה חדשים והמצורע חשוב כמת בצדקתך
נר"ל שנצטרע אך אני ראוי ללקות בקמה
על כן הצדקה תוציא מצרה נפשי ועוד י"ל כמרז"ל בפסוק
כאויבי אך בחסדך תצמית אויבי רוק'
מלשני בסתר רעהו אותו אצמית היינו שלקה בצרעת מוחלט
נפש' וזש' כי צרעתי קיפחני ולמען שמך ה' תחייני בגזל
ובחסדך תצמית אויבי השמחים בנפילתי ואחרי ויקנה הם צרעת
מוחלט והאבדת מן העולם כל צוררי נפשי כי אני עבדך ולא
וכהיותם צוררי נפשי הם צוררים לך כיון שאני עבדך ולא
שמוך לנבגדה לומר הוא עבד ה' אי נמי כי אני עבדך היינו
שהיה מלך כי עבד מלך מלך כמו שפי' בפסוק ומדוע לא יראתם

נר"י

במס' ע"ז דף ג' ע"ב

במס' קידושין דף מ' ע"ב

וענין רצונך היינו הקדוש ואלוהי
אך נראה כי רצונך שאה' ...
צריך ... ויק ...
לכסם זה ... היינו ...
במס' ... דף ... ע"א
בחוקי ... אי
אלא לשון החכמים וכן
הוא אומר לו נמי ...
לו ואומר לו ...

לדבר בעבדי במשה וכיון שאני עבדך בן אמתך עבד של אני
מלך ואתה אמרת סוד קשים עליך מלך שקדם אימתו עליך
והם אויבי וצוררי ואינם חולקים כבוד למלכות דוק ··
תהלים מזמור ה' למנצח אל הנחילות וגו' אמרי האזינה ה' הגיגי — עיין דף רכו א'
אמרי פי כשיש בי כח להתפלל והוא אומר בינה הגיגי דייקא
בשאני חולה ואין בי כח להתפלל אלא להרהר בלבי כי פסק דבין
הוא בלב דהקב"ה והבין לבי לפניך עש' וכן פי' רש"י דוק ועוד אל
בינה הגיגי דייקא כוונתי שאני מתפלל בכוונה כמו שפי' בפסוק
וחנה היא מדברת על לבה ובפסוק ויסב חזקיה פניו אל הקיר
ויתפלל אל ה' דוק' הקשיבה לקול שועי בנגון החזן הזה מלכי — עיין דף רכו א'
ואלהי כי אליך ובשבילך אתפלל לא לבו ה' כי נשמע קול כבוד והאי
אליך פירשו בשבילך כמו אל שאול ואל בית הדמים דוק אי — ויבוא אל בני ישראל ואל דיעה וגו'
במי כי אליך אתפלל שהקשיב קול שועי חוץ מתפלתי ושועתי
עוד אתפלל שהקשיב קול שועי דוק אי במי אליך אתפלל בכוונה
וודע אני לפני מי אני עומד לפניך וכיון שכן בכין הוא שהקשיב
קול שועי דוק ומיהו קשה דהולך קול שועי מאי לקול וצעקם — ומה שפי' אליך בשבילך פי' פסוק ויעקב ני שם
ה' בוקר שהוא זמן שמתעוררי מדת החסד כענין ברון יחד כוכבי — הנה צעקת בני ישראל
בוקר ויריעו כל בני אלהים תשמע קולי ועל כן בוקר אערוך — באה אלי ופסוק ויקרא אל הקהל כעד דעם דוד וגו' עיין שם כי טוב
לך תפלתי ואצפה פי' אם אתפלל ולא תענה לא אתייאש אלא
אצפה כמרז"ל בפסוק קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'
דוק ויתן' ענין נכון כמרז"ל עורה כבודי וגו' שדוד היה מעורר
השחר וגם ואצפה שיבא אור הבוקר לערוך תפלתי דוק ··
כי לא אל חפץ און לך חפץ להרשיע בריותיך ולחייבם בדינך — עיין דף רכו ב'
כדכתיב ספר אהבה למען צדקו וכתיב ה' חפץ למען צדקו
להצדיק בריותיו בדין וכיון שאוהב צדק ושונא רשע לא יגורך
לא יגור אתך רע דהיינו כל מלאך רע אי במי יצר הרע הנקרא
בפרק דברכות דף ו' ע"א ··
רע והוא שטן והוא יצר הרע והוא מלאך המות כמרז"ל ומצינו

ר״ל כי לא יגור אתו רע כי לכן נקרא אתה אלהים מרחיק רע כי כל
למכונתיו הקדושים של אל ותימה מרחיקים עצמו במקום רחוק דוק
ועוד י״ל לא יגורך לשון מגור כלומר על ידי כי לא אל חפץ רשע
אתה כי לא תחפוץ במות הרשע ובוודאי להם אתה אלהים לכן לא
יגורך איבו ירא מאתך רע שאם היית בורע מן הרשע מיד היה
הרשע מקיים על דרך נודע ה׳ משפט עשה וגו׳ דוק׳ לא נז שם
יתיצבו הוללים תעבכי״א כמד״א בסדר אחרי מות בפסוק
אמרתי להוללים אל תהולו לאחרים וגם ולא קראתו דין
לרשעים כל זה אמרתי להוללים כי זה דרכם להולל לבני אדם
ולהרים קרן לרשעים והוללים כענין עוזבי תורה יהללו רשע
ואמר כי הוללים אלו יאבדם הקב״ה מן העולם ולא יתיצבו לנגד
עיניך ועיני ה׳ המה משוטטות בכל הארץ אם כן לא יתיצבו
נגד עיניך היינו שיאבדם מן העולם וכל יהיו בכל הארץ
אבל פועלי און איני צריך להתפלל עליהם כי אתה שנאת כל עיין רל רבו א׳
פועלי און דוק׳ אך האבד דוברי כזב שיאבדם מן העולם אם
דמים שופך דמים ומרמה יתעב ה׳ כמו׳ שהיא תועבת ה׳ דוק
ואני את שאני איש דמים ודמים רבים שפכתי ובפרט דם נז שם
בכור אורידו. מ״מ ברוב חסדך אבוא ביתך לא מיבעיא כי
אבוא חצריך אלא אבוא ביתך לפנים ממש שפי׳ בפסוק
נכספה וגם כלתה נפשי וגו׳ אשרי יושבי ביתך לומר אם
אני נכספה וכלתה נפשי לחצרות ה׳ ואם אומר לזה לפי
וכשרי ירננו אל אל חי כל שכן הזוכים לישב בביתך כי
עוד יהללוך סלה כמו שפי׳ בפסוק אשרי תבחר
ותקרב ישכון חצריך ועש׳ אשתחוה אל היכל קדשך זה בית
המקדש בראשון כלומר לפי שהקום ומקדשי תיראו ופי׳
רז״ל יכול מן המקדש אתה ירא ת״ל את שבתותי תשמורו

ומקדשי

ומקדשי קדשו מה שכתב אין אמה יורד מן השכבה אלא מקבה'
שהדדי פניו אל מקדש כמו שנ' כתיב נורא אלהים ממקדשך
וכתיב מה נורא המקום הזה הכתוב ומקדשי קדשו מיהו אין
זה כי אין נורא זה מהמקדש מצד עצמו הנ' אלא מאלהים להיות
בית אלהים ומושב שכינה דוק וזש' אשתחוה אל היכל קדשך
לא שאני מושב יראה להיכל אלא ביראתך ואלהותך דוק' ד' נז שם
כמוד שאני בביתך אני יראתך לכן אחר' כשאני יוצא מביתך
ואני כבביתך למען שוררי הם יצר הרע וסימני הישר לפני
דרכך שאלך בדרכך דהיינו לעשות צדקה ומשפט דכתיב
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט דוק' כי אין בפיהו של איש נו שם ע״ב
רעים ומראה הבזל נכנעה וקרבם של דוברי כזב הבזל דוית
וכו' לכן כדין הוא שהאכלם ונגל ידי שגם דוד היה איש רעים
הפסיק דענין כואני ברוב חסדך וגו' ועכשיו חוזר לענין וכיון
מונם לגזל האבד דוברי כזב וכו' דוק' האשימם אלהים חייבם נז שם
בדין וידין אשמים יפלו ממועצותיהם בשעה שמקיימים לעשות
רע ברוב פשעיהם הדיחמו בדיניהם כי מרו כך לשון מרי אי כמו
לשון מרות כל יכול דוק' ואם כבר אתה עושה וישמחו כל חוסי נז שם
בך לעולם ירננו ותסך עלימו להיות צל ומחסה על ראשם
ויעלזו בך אוהבי שמך וזש' פנה אלי וחנני להיות צל ושמח
כמשפט לאוהבי שמך דהיינו ויעלזו בך אוהבי שמך דוק' כי אתה נז שם
תברך צדיק ה' כאומר כי אתה ה' כמצאך תברך צדיק ומברכך
יבורך וברכת ה' היא תעשיר כמו שמצינו באברהם תמבסר
אני מאברכם וגו' ואברהם היה יהיה וגו' הואיל והזכירו ברכו
דכתיב ה' זכרנו יברך אם כן כי אתה ה' תברך צדיק כאומר
כי אתה ה' מזכיר הצדיק לברכה ומברכו אף מה שאני
מתפלל הוא כצנה רצון תעטרנו גם אבל לברכו אני צריך —
להתפלל כי אתה ה' מעולם תברך צדיק דכתיב זכר צדיק לברכה דוק

עיין בס׳ נש דף יד ע״א

מגלת אסתר ויהי בימי אחשורוש שהיה צר ואויב לישראל יותר מהמן
ולכן אסתר דיקא רומז לומר עליו איש צר ואויב
לו׳ המלך ססלה וזה בלבי המן ואומר המן הרע הזה ועם׳ הוא
אחשורוש בלומר לא היתה דוקי בימי אחשורוש על צרת המן
שהיה בימיו אלא לומר הוא אחשורוש עצמו כי הוא צר ואויב
לישראל יותר מהמן ועיקר לומר הוא שהיה מולך בכל העולם מהודו
ועד כוש וכו׳ תחלת העולם ועד סופו כמרז״ל ובכן לא היה כשאר
שהיה ותלוי מישראל ועוד כי לא היה מקום לישראל להושע בממשלת
מלכותו [illegible] כמרז״ל בפסוק צדקות פרזונו בישראל והיינו שפי׳
בפסוק [illegible] אחד מפזר ומפורד בכל מדינות מלכותך עש׳
ועוד י״ל ויהי וי׳ וכי׳ וציר בוכה היה בימי אחשורוש ולא המלך
אחשורוש שלא היה מלך במשפט היה בכלל פי פלגי מים לב
מלך ביד ה׳ לך לרות אחשורוש ולא מלך היה צער כמו שפי׳ בפסוק
אוי לך ארץ שמלכך נער והפסוק בקום עלינו אדם ולא מלך
ולא היתה שהיה מלך אחר כך כשמלך אלא הוא אחשורוש הוא
בחייו והוא סופו כסא אחשורוש יהבק ולא כשם מלך לומר כי
לא היה מלך במשפט אלא המולך שמלך מעצמו וכו׳ כמו שפי׳
בפסוק והכן לבוא אל המלך אשר לא כדת וכו׳ עש׳ דוק׳ בימים
ההם שבת ימים של צער לישראל בגלל ודי בימי אחשורוש דהיינו
ר׳ וכו׳ ולומר בימי אחשורוש לזה אמר בימים ההם של צער הגלות
כשבת כסא המלך שרמז שהקב״ה מלכותו כי מנה שבעים
שנה ונמעה כמרז״ל ועל שם כך עשה משתה כדאמרינן ואז״ל ורז״ל
[illegible] אומות העולם אין להם ישיבה אלא ישיבה דמיונית שקינה
ישיבה על כסא מלכותו על כסא מלכות אין בקיום כאן אלא על
כסא מלכותו שמלך מעצמו בגזל ולא היה מזרע המלוכה ומלכן
עשה משתה לשוחדם והרלק להם עושרו כדי שיחשבוהו דוק׳

[illegible]

עיין בס׳ נש דף יו ע״א

ועיין פסוק [illegible] ישיבה ופסוק [illegible] קבל

כשנת שלש למלכו שראה שהחזיק במלכות שלש שנים נר׳ דה״ק עיין בס׳ בנ״ש דף י״ו ע״ב
בשבת על כסא מלכותו שראה שנתקיים מלכותו בידו והכיר שלא
שבעים שנה ולא נגאלו ועל שמחה זו עשה משתה ק״פ יום כדאמרים
ולזה אל דוק׳ בהראותו לפני [illegible] ש׳ היה משתה בהראותו וגו׳ הוכרח לפשוט עיין בס׳ בנ״ש דף י״ז ע״א
ימים רבים ק״פ יום ויום אחרון כיום ראשון אלא שקיבל ק״פ
ימים לומר שכולם היו כיום אחד ולכך למה בהיות שלש
עניינים אחד בשבת המלך אחשורוש שנית בשנת שלש למלכו
כנ״ל שלישית בהראותו בזמן שהיה מראה להם עושר כבוד מלכותו
וראו כבוד עושרו כי רב הוא על כך הוכרח לפרש מיעוטו במשתה
גדול ק״פ יום ויום אחרון כיום ראשון דוק ורז״ל פי׳ שלבש בגדי
כהונה שבאותה ביום ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת
ושיער הכתוב לומר פירוש הכתוב שהיה בשבת המלך אחשורוש על
כסא מלכותו לפי שהיה מראה כבוד מלכותו ולובש בגדי כהונה
והיה ירא פן יענש אלא שחשב שבכר שלמו שבעים שנה ולא
נגאלו ובקיימם המלכות בידו דוק׳ ובמלאת פי׳ רז״ל ובמלואת הכתוב בנ״ש שם
פי׳ ובמלואת מלה דהיינו פי׳ כל ק״פ ימים ימלאו האלה ושלמים
יום אחרון כיום ראשון כנ״ל ויצא ידי חובתו עשרים ועבדיו לא
עשה לכל העם הנמצאים וגו׳ ורז״ל פי׳ כי עם הנמצאים כאן הם
ישראל עם אחד כארץ ואפשר דקרי להו נמצאים על שם דכתיב
כנענים כמוכר אלהי ישראל ושיעור הכתוב לעם שהם נמצאים
ונקראים נמצאים וכן היום נמצאים בשושן וגו׳ דוק חור כרפס
פסוק זה אין לו גזרה וצריך לומר דקאי לעיל עשה המלך וגו׳ וחור
כרפס וגו׳ וכל הענין עשה המלך דוק׳ והשקות וגו׳ גם פסוק זה
אין לו גזרה אלא חוזר לעשה המלך הנ״ל אי כתב במשך לומר
כי כן יסד המלך וסיפר הכתוב כי השקות בכלי זהב וגו׳ והשתיה
כדת וגו׳ הכל היה כרצון המלך כי כן יסד המלך וגו׳ דוק׳ ורז״ל

פי' רקמה אחשורוש שהתפאר אך שלא לבן להשקותם בכלי זהב של
בית המקדש והשקות בכלי זהב כדתיה וכי היתה ... לא היתה
הכתוב כמו כשלבש בגדי כהן גדול כמו שלו אחר דכלים מקדש
משום דודע דכלים מכלים ומשונים כלומר כשהשקום בהם כמנין
פנסבר מלבא רמשום שנשקתם בכלי בית המקדש קטול בית
בלנלא והם ראו ולא לקחו מוסר ושונים כאילו הם להשקותם בהם
ויין מלכות פי' יין משובח ראוי למלכים רב וקשוב כיד המלך פי'
שכיד המלך דוק והשקיה כדת פי' כפי דת כל אחד כי הגוי היה
שותה יין נסך וישראל יין כשר אין אונס לישראל שישתה יין נסך כי
כן יסד המלך וגזר המלך שלא יהא אונס בשתיה לעשות כרצון
איש ואיש דוק אי כמו המלך לא צוה כפירוש שלא יהא אונס אלא
כלל גדול יסד המלך סתם בכל דבר לעשות כרצון איש ואיש ומינה
שמעינן דאין אונס דוק ושד ל' כי כן וכמו כן היה יסד המלך
על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש כשצוה לו כן היה כלי
אונס אלא כרצונו ואמר לו המוב בעיניך והרלא בעיניך לעשות
כרצון איש ואיש וגם רב ביתו כרצונו יסד לו המלך כן ואין אונס
בגדת מלך וזהו כי כן יסד המלך והוא חידוש דוק במו כי כן צוה
לו המלך נגס' ונות ל' בבה קשה דהולל לעשות רצון איש ואיש מלך
ברצון אלא בב' פי' לעשות איש ואיש ברצון פי' כרצונו והיינו כמה של
בי סעודה זו היה כשל בזו גדולה להחטיא את ישראל והמחניף להם
זונות ערוגות ומזה שלא יחבוש בדי שלא יהיו נידונים בקנסים
אלא יעשו כרצונם ועוד כי בוודאי המלך היה לרע לישראל כדי
שיעשו כל איש ואיש כרצון פי' כרצונו דוק לגם ושם במלכב-
פי' אחשורוש לא היה מלך ומשמחת לבו שהמלך ממעמו והחזיק
במלכותו עשה משתה ועוד שהמשתה היה לכל שריו ועבדיו כדי

לשודים

לשותים שיקשיבוהו אך ושתי לא היה צריכה לעשות מעשר כי
הא היה המלך מזרע המלוכה ועוד כי המעשר היה לכהנים כי
אין כהן מעולה ומכל נ׳ ושתי ונו׳ ויש על פי מה״ל דהלא מעשר
מעשר לכהנים ובן הוא ככל המלכות אלא הפי׳ מעשר
של כהנים אכו אפילו ושתי אלא להיות כל המלכות במעלה
כי כל המלכות מכתו שהיא לכן הוא נעשה מעשר כהנים דוק
ביום השביעי כמו במעשה ביום השביעי של מעשר דמ״ל נעשה
המלך לכל העם הנמצאים בשושן אירע המעשר זה בטוב לב
המלך כיון אמר ומ״ל ור״ל קשה אשר עד יום השביעי לא טב
לב״ר ופי׳ השביעי זה יום שבת בלומר והשקה מאי השביעי
זה פי׳ ביום השבת וקיה יום ראשון או שני למשקה ומוכו
קשה דאי דוד יום שפ או שלישי למשקה יום שבת לכתי
קשה אשר עד יום שבת לא טב לבי אלא ודאי מאי איכא לך
למימר דאהנ׳ דטב לבי קודם אלא דלא אירע המעשר זה לומר
להביא אך ושתי אלא ביום השביעי מה שקרין בשבת מעשה מדה
כנגד מדה אם כן נימא דיום השביעי הוא שביעי למשקה
כפשוטו ולא קשיא מידי אשר עד יום השביעי לא טוב לב״ר
דאהנ׳ דטב לבי אלא דלא אירע המעשר זה לומר וכו׳ וי״ל
דהי׳א נופל קשיא לר״ל כיון דהיה קל מעשה דאמר להביא
אך ושתי מעשה דטב לבי כיון קשיא טובא אשר עד הא״ה כא
לא טב לבי בלומר ומאי שנא דלא אירע כן אלא ביום השביעי
ומה יום מיוחד ולכן קורבנו לפרש דהוא יום שבת ולהכי ודאי
שביעי למשקה כמו דיום טוב מעם להם לא אירע כן אלא ביום
שבת מה שקרין מעשה ביום שבת מדה כנגד מדה דוק
להביא אך ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות דוקא שידעו
שהיא ושתי המלכה אך מרומה כל דבר אחר אלא בכתר מלכות

כי להראות העמים והשרים את יופיה הנה קשה דהו"ל לעמים
ולשרים וי"ל דהכי פי' דהעמים והשרים עצמם ודין מראים בלבם
את יופיה דוק כי טובת מראה היא קשה מאד כי בלשון כתיבת
טעמו דהו"ל את יופיה וטוב מראה וי"ל דיופיה היינו יופי מראה
ויש יופי תואר ויופי מראה כמו שפי' בפסוק ורחל היתה יפת תואר
ויפת מראה ואחשורוש לא הזכיר אלא יופיה דהיינו יפת מראה
ולא הזכיר יפת תואר לכן פי' הכתוב טובת מראה היא ולא
יפת תואר ולכן לא הזכיר יופי תואר דוק' ומיהו המלכה ושתי
פי' זדון לבה בשילה לפרש כי היא היתה מלכה ושתי מזרע מלכה
לא כן אחשורוש וכתיב לביזת ביד הסריסים שלא היה על ידו
אשר שלא הסיב בבגדו ויקצוף המלך קצף גדול מאד ודרך
המלך קצף מאד לקרר את חמתו מיד אבל הפה וחמתו בערה
בו כוער והולבה כמ"ש כי מה' יצא הדבר כדי שתהיה אחיה
אדורי בשבת מדה כנגד מדה כמו"ל ומה' וחמתו בערה בו פי'
בקירבו פי' שלא הראה חמתו לשרים ולעמים ומדי מה' וחמתו
בערה בו שהיה מתחרב עצמו ומשלך חמתו עליו ומה לגבי
נראה לסתר צבור שלא כהוגן דוק' ויאמר המלך לחכמים יודעי
העתים שידינו דינו לא שהיה רוצה לחייב ולדון לושתי אלא על
ברחו ועל אמו וחמתו קוברח לקבוע דין למה בי כן דבר המלך
ומכן המלך כשמיעת הענין דזה היה לפני כל יודעי דת ודין ולכן
לא יכול להעלים מבוכה בלומר שלא היה כיבו לביבה היה מעלים
כמ"ש בפסוק יען לא האמנתם בי וגו' לעיני בני ישראל דהל"ל
כמ"ש בפסוק יען לא האמנתם בי וגו' לעיני בני ישראל דהל"ל
שאמרת כיני לבבך וכו' כמו שפי' בפסוק ויקצוף ה' בי למענכם
וכן הכא דבר המלך ומכן זה היה לפני כל יודעי דת ודין כמו
שפי' בפסוק לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה וגו' עם דרך
ומה' כדין הוא שידין דינו המלך ויצא כפי רצונו כי כן היה

[illegible]

רצונו

רצונו אלא להיות הענין הכי המלך והיה נוגע כעדות לא היה יכול
לזכו כזה וצריך לחכמים דוק ויש״כ כי כן ראוי כי דבר המלך ודין
שנוגע למלך יהיה לפני כל יודעי דת ודין ויקבלו כולם יחד ולא
יספיק במוסר לו עשרה וכיוצא ווש׳ כל יודעי דת ודין כלומר
שיהיו כולם שם בדין ויש׳ בתרז״ל לחכמים יודעי העתים אלו בני
יששכר דכתי׳ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ופי׳ רש״י לעבר
שנה מסביל כבני יששכר ולא היה דינו כמו חכמיו לזה אמר
כי כן דבר המלך וענין המלך היה לפני כל יודעי דת ודין והיו עדים
ולא עד נמסר דיין דוק: והקרוב והקרוב אליו ר״ל שהקריב
החורשות אליו כי כך ישבו בספתא ידין זה ואלו הקריבו
עצמן לדון והקריבו חורשות אלפים שנטפלו בדין זה וקופם דיה
שנהרגו כתרז״ל דוק: כדת מה לעשות המלכה ושתי דקייבו לומר
כי ושתי היה מלכה אלא בהיותה מלכה ושתי מה לעשות בה
כפרט כי היה בירה ברחוקים וענין כוז היה צריך להיות על יד
המלך כמצותו דוק: ויאמר ממוכן ממוכן הוא לומר כי לומר
ופורענות מוכן לא על המלך בהיותו המלך לבדו היה לכיון עוקה
ושתי המלכה כי על כל השרים וגו׳ שבמלכות בין כאן ושמעו דבר
המלכה ואם כן לא יכול המלך להעניש חוכיו תחפוץ יד דוק
ויש׳ לא על המלך לבדו כמה כבוד מלכותו עוקר ושתי כמה
שעלתה לו דברי חירופין וגידופין ששלחה אלא אפילו אם היתה
שולחת לומר בדברים האלה לאחר מן העמים והשרים ואל היה
[illegible] והייבת מיקה דוק ויש׳ בתרז״ל שחשד בשרים שהדבר למלך
אם יראו יופיה וכו׳ לזה אמר לא על המלך לבדו וגו׳ שחשד לכל
השרים שיקבלו בו והדבר למלך דוק: כי יצא דבר המלכה וגו׳
ולא תדונו כי כשהם כך הדין ושתי אלא בלומר כשהם כבוד
המלך שלא יהיה לנו וקנס בפי הנשים לומר גבאי המלך ששלח

לבוא את ושתי המלכה לפניו ולא באה וגו׳ וכדי בזיון וקצף כדאמרם
בפתוך וטעם באומרים כמ״ש. ית׳ כדרך בגמ׳ שידיעו קולן כבת
האנשים ולא בקשום בת בנשים. ואני אומר כי באמרו חוזר
לממוכן שישמעו בזונם וישקיקו באמרם מה אני טוב מהמלך
המלך אחשורוש אמר וגו׳ ושתי וגם אני אשקיק דוק והיום הזה
וגו׳ הכה פסוק זה אין לו נודר ויש׳ עצם היום יהיה אמור כלומר
כי הנשים הפחותות והבזויות יבוו בעליהן במיניהן באומרים וכו׳
ויאמרו הענין בפירוש כי אין לו בושה אך שרות פרס ומדי עצם
היום הזה יהיה אמור סיבה בעליהן כמעיזה לומר זהו. אותו יום
וכדי בזיון וקצף למלך להיות לתת וקלם כי ישיחו בו. מגזרות
כלבבה דוק ועוד י״ל שבדקדוק עמדם מה שהאחשורש דרכו אשר
שמעו את דבר המלכה וזהו מה שהאחשורש היה בזיון בעליהן כמו
וכבוד כי אך שמעו דברי המלכה באזניך דוק ועוד י״ל יותר
נכון כפי הפשט דכל הנשים שלא שמעו דברי המלכה באזניהן
לא יבוו בעליהן היום הזה אלא בהמשך הזמן כי יצא דבר המלכה
אך שרות פרס ומדי היום הזה תאמרנה הענין הכל למה אשר
שמעו וגו׳ דוק אם על המלך טוב לעשות דין כושתי יצא דבר
מלכות מלפניו ולא יזכירה עוד כשם ושתי המלכה ולא די דקרי
לה מלכה אלא שדבר מלכות ודיבור מלכה הוא לפניו קודם ושתי
דלא קאמר כאן מה לעשות כושתי המלכה אלא כמלכה ושתי
משום כי דבר מלכות הוא לפניו וזש׳ יצא דבר מלכות מלפניו
דוק ועוד י״ל ענין חדש אמר היה יודע אני כי המלך אהבה
מאד לושתי לא מנדה אלא על דבר מלכות להיותה מזרע
המלוכה בבית של נב׳ ואם המלך מעשים נגד עיניו דבר מלכות
זה לא יגע בה אך אם על המלך טוב יצא ויוציא דבר מלכות
מלפניו ומכבד עיניו וגו׳ ואז מלכותה יתן המלך לרעותה הטובה

המנה ביופי כיון שיצא מלפניו דבר המלכות לכל עם ואין שמעשים
לפניו ובכל עיניו דבר המלכות שהיא בכל המדינות ומי אין כמו
כל המלכים לא ינגע בה דוק ועוד אל כי זו להיותה בכל המלכים אשר
מחשבת למלך כי לא כתב לו המלך מלכותו אך מלכותה שים
לו שלא יקח המלך לרצונה לטובה והמנה לה יעזר אשר אחרת
שהיתה כל מלך ומלכותה דבר מלכות שהיה תמיד יקח לו המלך
שקרא מלבד בשכל המלך ובכן קרא מחשבה למלך דוק ומג׳
מגם והמנה כמו בפקודיה ופריחה והמנה וכן כלומר לא יכירו
המלך במופית שהיתה המנה אלא מלכותה וזקנה כי כל מלך היא
כי הלך ילך ובכל נושא עמך דורש אלא יכיר בטובות שהוא
והמנה ומצאתה שהיא צנועה וחכמה ופורצת ונשדי יתג׳ וכי
היא קצ׳ ערב דרשתה קריה טובה ולא בעשר בושתי לו אמר
לכי ערב כי רשותה קריה טובה לכך והמנה מושתי קרח מוסר
מה שנעשה לו לבד שלא נעשה את מאמר המלך דוק ונשמע
וגו׳ ועוד ימשה יוצא כרוז בכל מלכותו פקני המלך אשר יעשה
כפי מה סיגור המלך בושתי אחר כך יוצא כרוז בכל מלכותו
כך ובכך נעשה המלך לושתי לבד שלא עשתה מאמר המלך למה
כי דבר הוא מלכותו ולא יודע הדבר למרחוק שהיה מלך תקיף
בעולם ועד סופו לכן נשמע פקני המלך ויוצא כרוז בכל מלכותו
כענין מגדול בפסוק וכל ישרא׳ ישמעו מיראו שהיו מוליכין ברוזוכו
ועוד אל כי רבה היא ודבר גדול הוא זה הנהגת ברוז כי כוז יועל
להיות יקרים בכל מלכותו וכל הנשים ישמעו וייראו דוק ויטב הדבר
בעיני המלך בי דבר טוב דבר בשכל כבוד המלך כנ״ל וגם טוב
בעיני השרים שלא יבוזו שרות פרס ומדי כנ״ל והיום הזה תאמרנה
שרות פרס ומדי אל כמו נ״ש טוב הדבר בעיני השרים שקבעו מלבושם
שחשדם ושתי שיקבלו כך ויהרגו למלך כנ״ל בפסוק לא על המלך

לבדו מקרה מעשיו וגמולם ועוד י״ל וייטב הדבר שאמר המן אם על
המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו וגם בעיני השרים מוב סקנ
המן ממוכן הרשע ראש וכן עלה זו להבאל עמים אחד לאומר
המן יען כן לא כתי וגם בעיני השרים. טוב שפה הדבר בעיני
המלך וגם משפט המלך בדבר ממוכן להבאל עמים מדין וה כמול
ומיהו קשר יבולת ויעש המלך כדבר ממוכן אולי כדבר וי״ל כוויקר
ולא מעונייה שאמר וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רמה לו למלך
כזה אלא משום כבודו אי כתי כמו״ל כי כוונת המן היה ליתן
כתר למלך ולכן אמר בדבר כבת הדתין ולא עשה דבר לגמרי
כי לא לקח כתר ריק. וישלח ספרים בכלל ובשמעו אכנס המלך יוצא
פרוז כי ושתי נהרגה על אשר לא עשתה את מאמר המלך כן
עשה וישלח ספרים מהמענין בכלל וימשך מזה קומלת להיות כל
איש שורר בביתו רק ורז״ל כי בפי הפשט כי מצא בספרים היה
להיות כל איש שורר בביתו ולכן אמרו כי לולא אגרות ראשונות גם
פלטו לא היה לנו דוק/ אחר סמוך לדברים האלה כשוך מקצת
חמת המלך הכלל וחמתו בעירה בו מיד זכר את ושתי כי מי מק
מרוב חמתו שהיה בוערת בו לא זכר שם ושתי לפניו אבל
כשוך חמתו קצת אמרי׳ שלא שספק לגמרי זכר את ושתי ואפיר
וכרת מלך ואת אשר נעשה שלא היה לפניו מרותה כי כדין עשה
ואת אשר נגזר עליה שקשתו נאחר והיה חוזרת חמתו בוערה
בו דוק ויאמרו שהיה כל אותם שבקנו לו עצה להרוג לושתי וקשר
לאמר לא כדין המן וצנו׳. ויאמרו נערי המלך משרתיו לשכך חמתו
מה המלך פר ומה יבקשו וגו׳ ושתי מה שבה טובת מראה וכמי
הרבה כמותה וכמוה ועתה יבקשו למלך נערות בתולות טובות
מראה דוק/ ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו כי בכל
העולם מולך מסוף העולם ועד סופו ואם כן לא יבצר מהיות בכל
מדינות מלכותו נערה הגונה אי נמי לא יחוש המלך כן ישמע
והיה כראותו כי אין הנער וגו׳

וגם כתוב פקד המדינות ולא כתוב פקד/ בכל המלכות

הדבר

הדבר אל מלכות כי כותב כן בכל מדינות מלכותו והמלך ימסר
כרצונו והנערה אשר תיטב בעיני המלך אמרו שלא תהיה מזרע
המלוכה דמלוך תחת ושתי וקשה דהלא ימלוכה דמלך תחת ושתי
אלא דמלוך ודוחק לומר דיו דמלוך היו בוחרים לומר למלך לקח
המלוכה תחת ושתי וכו' וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן ויפקד
פקידים לא כתיב ויעש הדבר כן במוסיות כמו שטוב בעיניו הדבר כן
כתיב נעשה הדבר כן כמוסיות לא כתיב לפי שהדבר היה אולת לעשות
כן כדרך כל ערום יעשה בדעת זה דוד וכסיל יפרוש אולת זה
אחשורוש לזה אמר ויעש כן ולא שת לבו כי זה אולת והיה לו
לעשות כדוד המלך דוק' איש יהודי הל' יהודי כדוד כי מתיב נלמד שמואל דף ד' ב'
היה משבנימין אלא שהיה יחיד בדור לא כתיב יהודי כשר כופר בעני
בדתפרש ואזיל ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה היה הוא קהילתו
והוא סופו לא כתיב היה מוכן לגאולה ושמו מורכב עליו שהיה יהודי
כשר ויחיד בדור בגלל שבקיאה מרדכי. מה מר ראש לבשמים כן
מרדכי ראש הדור ויחיד בדורו כן יאיר שהאיר עיני ישראל בקהלתו
כן שמעי שסמע דבבל קהלתו כן קיש שהקיש על דלתי רחמים
בגרתו כי דלתי רחמים היו בבעלן והוא הקיש בקהלתו ופקח דוק
נקשר דהולך כן קיש קהלה על שם שהקיש בדלתי רחמים ואחר כן
כן שמעי כן יאיר וימ' בקרול וישב מרדכי אל שער המלך סב
נסקו ולקמניקו וכו' כן שאחר שהאיר עיני ישראל ושמע אל
קהלתו חזר והקיש על דלתי רחמים להקדים קהלה למר דוק וישר
אל יהודי יחידי שקול כאברהם שכתוב בו אחד היה אברהם מה
אברהם נייר נייר אף מרדכי דבקים ורבים מעמי הארץ מתיהדים
כי נפל פחד מרדכי עליהם וכמו שמעשיו היו בנעימים כן שמו
היה בנעים ושמו מרדכי מורא דכיא כן יאיר בתורה ותורה אור במדרש סדר שלח לך
כן שמעי בכל שמועות ושמעתתא כן קיש לבעל גזירות דמעית יש בני אדם שנמשלים
הקיש על דלתי רחמים איש ימיני בעוד ליתן לב חכם לימינו בנמלים ומעשיהם כנערו'

ומה' ויאמ' וכו' עיין שם
ועיין פסוק אלה שמות
האנשים אשר שלח משה
וכו' ופסוק ואלה שמות
בני ישראל הבאים מצרימה

פי׳ דורש וכו׳ אחר המשנה ולפי שהיוצר בתחבולות ירחם לזה אמר איש
יהודי פונה לרחם אי בני עוסק בתורה נשיא דברים לדרך ימים
טמונה ודרשינן למימינין כה׳ לאבותי איש ימיני מלך טוב ומימין
ומשמאל זכות כענין שאמר וכל צבא השמים עומדים עליו
מימינו ומשמאלו. ודרשינן כלו מימינין וכו׳ כי זו מדרגה המוכד
ביה לו להימין ולשפוט בצדק ולדון כל אדם לכף זכות ולהלוי
טוב ולא להשמאל כלל׳ אי בני איש יושב לימין דקבה דסקיב
שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח ודרשו רז״ל כי
הבאים והנעימים שבסבע ביקות של צדיקים וכים ליושב בימין
הקבה׳ כענין שנאמר נאום ה׳ לאדוני שב לימיני ולזה אמר כי
מרדכי הוא איש ימיני דוק׳ אשר הגלה מעצמו להיות גולה למקום
קורא עם הגולה אשר הגלתה מעצמה עם יכניה מלך יהודה אשר
הגלה נב׳ כי גלות נב׳ לא יחשב אלא ליכניה והגולה אשר עמו
הגלתה מעצמו ומרדכי הגלה מעצמו עם הגולה אשר הגלתה
גם כן מעצמה דוק׳/ ויהי אומן פי׳ רז״ל אומן ויונק מתעם והנעצה
לו גם והיו בדין בופטות חלב כי אין לה אב ואם ומסיקה אמה
מת אביה. ילדה אמה מתה אמה ולכן במות אביה ואמה לקחה
מרדכי לו לבת וכבר אמרנו כי אמה מתה מיד ומרדכי היה
אומן ויונק לה דוק׳ אי בני אומן מסתיר ומצניע את הדסה
שלא תלקח אל בית המלך כמו ואהיה אצלו אמון שפי׳ רז״ל
אמון מכוסה אמון מוצנע כמו שפי׳ בפסוק רב אדם יקרא
איש חסדו ואיש אמונים שיהיה אמון מכוסה ומוצנע והצנע
לכת עם אלהיו כשעושה חסד עם ומעלה וזהו ויהי אומן מצניע
את הדסה פי׳ רז״ל אסתר שמה ולמה נקראת הדסה שהיתה צדקת
כי הצדיקים נמשלו להדסים שנאמר והוא עומד בין ההדסים ולפי
זה שיעור הכתוב היא אסתר לומר כי שמה הוא אסתר והדסה

כדאי׳ בפסוק חקבה
צדק וקשנא רשעי
ובפסוק ואפן ד׳
בידו יצלח דייני ה
אחז לעמו צדקו

כמרז״ל הוי גולה למקום

ועיין פסוק וישקוד ה׳
על הרעה וגו׳

נקראת על שם צדקתה שלפי זה יל׳ דפותה קראו׳ לפרש טוב טעם
למה היה מעלימה הדת שהיא צדקת ולא ישית שכם הרשע על גורל הצדיקי׳
ועוד פי׳ במות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת לבית כדאמרינן ואלא
בן היה אשת איש אשתו ולכן היה מעלימה דתה ועיין מה שפי׳
בפסוק ובהגיע תור אסתר בת אביחיל וגו׳ והכין ומשה יל׳ שמאלכי
דמאי שמה ולמה נקראת אסתר שהיא דומה ללבנה מחמת שהיתה
יפה כלבנה ולפי זה שיעור הכתוב היה אומן ומעלימה את הדסה למה
כי היא אסתר יפה כלבנה ולכך יאמר פן תלקח לבית המלך ובי קיימא
דלפי שהיא יפה כלבנה חשק בה ולקחה לו לאשה לזה אמר ובמות
אביה ואמה כלומר להיותה יתומה לקחה לו לבת לבית כמרז״ל ובדלא
דדייק מילת לו דהוול לקחה מרדכי לבת אלא לו לאשה דכתיב
אעשה לו עזר כנגדו כמרז״ל בפסוק אשר יחסר לו זו אשה וכו׳
עש׳ ועוד כדאמר דמה שכתבו אל הקרי׳ לבת אלא לבית אין פירושו
להוציא קרא מפשוטו דקרא ודאי לבת כתיב אלא כלומר לה קיימא
לבת כפשוטו אלא כך זו דייבו בית ומשום דבשלה לשם שמים
ולא לשם יופיה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה והיי לו לבת כמרז״ל
בפק׳ השותפי׳ בפסוק ובנו הוליד את עזובה אשר הוליד והלא אשתו
היא אלא מלמד כל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו
ילדה דוק ועוד יל׳ ויהי אומן ומעלימה את הדסה ובי קיימא מרדכי
היה מעלימה אבל היא לא היתה צוהר קל היא אסתר פי׳ היא
היתה מעשרת מצוה יותר ויותר ואסתר לשון דמקום כמו שפי׳
כמרז״ל אסתר מן התורה מנין וכו׳ עש׳ ולאפשר שזהו סובת הול
שנקראת אסתר על שם שדומה ללבנה דהיינו שהלבנה מכסית
דכתיב בכסה ליום חגנו למה כי חק לו אלהי וגו׳ ובגדלה מרדכי
כלבימו דוק׳ ויהי בהשמע דבר המלך שקבצו כל בנערה ודק היינו
גזירה כי כל מי שלא יבא כתו אחת דתו להמית לכן בקיימא מרדכי
ועל ידי כן נלקחה אסתר דוק׳ ותהי הנערה בעיניו של הגי הגזל ולא כש ...

סקירה ותה כמנהגו בו ירקרקית ד׳ [illegible] אלא סקיה חוץ של
חסד מושך על פניה ומש׳ [illegible] חסד לפניו וישבה פי׳ רז״ל שהאכילה
קדל דחזירי ופי׳ הקושיא חו׳ אלא היה [illegible] אלא כלומר הוא
לא היה יודע שהיא יהודית והיה סבור שהיא גויה והיה מאכילה
קדל דחזירי ואם תאמר וידע כי היא יהודית היה מאכילה בו
וכמה ביאה [illegible] גם לא הגידה אסתר [illegible] במעיין
לא הגידה אסתר [illegible] דאמר בבסה שמה הולך לא הגידה
בבסה ואל כיון [illegible] הפסד פלך שהיה
ולא הגידה עמה ומולדתה משום הכי [illegible] לאסתר לשון הסתר
שהיה מסתרת [illegible] היא בגלל [illegible] קשר הפסוק זה
היה [illegible] ויו׳ [illegible] מרדכי אשר לא
הגיד ומה [illegible] לגלל והשכל מפרש כי מרדכי צוה
עליה אשר לא תגיד [illegible] משום דלגלל [illegible] וישבה ופי׳ רז״ל
שהאכילה קדל דחזירי ופי׳ הקושיא חו׳ שהיה [illegible] וגו׳ כגון
ואם בן כדין היה שהגיד אסתר עמה ומולדתה כי היא יהודית כדי
שלא יאכילנה קדל בחזירי [illegible] לא הגידה אסתר וגו׳
ותפי׳ שהיה [illegible] בעיני שהיה מאכילה קדל דחזירי
לפי שלא היה יודע כי היא יהודית והיה סבור כי היה [illegible] לה
טוב [illegible] כמרחקה לטוב [illegible] הנשים כלומר לא נעשה היה
עושה כן אלא [illegible] ועשה מרדכי אשר צוה עליה אשר לא
הגיד [illegible] ולא יקחנה לו לאשה [illegible] עד
אני [illegible] כי אין לה אם ואב ובן היה יוצא מרדכי
כי הוא [illegible] בגלל הפסוק ויהי אומן את הדסה [illegible] שפי׳
הפסוק [illegible] אסתר וגו׳ [illegible] משום דמרדכי [illegible]
מהשורה כי [illegible] כמו שאמרו רז״ל [illegible] הצדיק [illegible] עד
שפי׳ הפסוק [illegible] על [illegible] ואם היתה אסתר מגדת
עמה ומולדתה היה כורע עד הוא מרדכי לה והיה המלך עושה

למרדכי

ומרדכי בשער המלך בשעה שבקשו בגתן ותרש לשלוח יד במלך ומרדכי גלה לאזני
המלך כי הגידה אסתר למרדכי דהוא ... שני׳ בפסוק אין אסתר
מגדת וגו׳ ולפי״ז ויש לדעת מרדכי כי אחשורוש טוב לבו ...
ולמה עתה יאמר להביא לה אסתר מאחר שכבר להחזיק דמעים
והשרים אך יותר כמו שעשה ... ואסתר ...
ואם ירע ... ומולדתה ... ומולדתה ...
בעיניו לשלוח יד במרדכי לכדו כי הגידו לו את עם מרדכי לכן זה
עליה אשר לא הגיד ויען לפי שמרדכי ידע ורצה כי לו שדיו
עקירים ישראל לבא בצרה גדולה ... על יד אסתר כי לא לחנם
נלקחה בית המלכות כמרגל כי מרדכי ... לו ... ואם לא
הי׳ יודעים כי לא יהודית בשוקה נזרק על ישראל יחרשו ...
שאסתר המלכה יהודית ובכן לא יהיה לה מקום למרדכי כאשר נמכרנו
אני ועמי להשמיד לכן צוה עליה אשר לא הגיד כי שיהיה לה
מקום למרדכי כאשר נמכרנו אני ועמי רק והיה ביום דשמחה ... ובכל
יום ויום וגו׳ כלומר דמרדכי ... לו ... ואם ולכן בכל יום היה
וכו׳ כדאמרינן בפסוק בכל יום וזהו טעם לא הגידה אסתר רק ועוד
נראה דקרא מוסבה באסתר דקדשה פלך שקיקה ולא הגידה מה
ומולדתה ואם מרדכי היה מגרש לה הני טעמי דהי׳ לא היה כל
כך שכח לאסתר כי לא הגידה כיון לידעה הני טעמי ולכן סיים דכתיב
כי מרדכי לא דבר לה טעמא אשר לא הגיד אלא סתם צוה עליה
אשר לא לא הגיד ומפני לא הגידה וכו׳ ועוד יש להוסיף כי מרדכי צוה
לה אשר לא תגיד מאי עליה אלא כלומר בשבילה ולטובתה כי היא
אשת מרדכי וצדקת רק לא הגידה לה טעמא דהי׳ ... שיבצלו
ישראל על ידה רק מרדכי שמר את הדבר בלבו ובכל יום ויום וגו׳ ול׳
ובכל יום ויום וגו׳ בכאן פי׳ נמשל לפסוק זה מקושר עם הקודם ומעד
לא הגידה אסתר מסוים דהיינו לו ... ואם דהיינו טעמא כי כל ...

ונ״ב היה מוכן על מודו
ובזה ניחא דשמור לה
ובכל יום ... דאפילו
... ככל יום ... שהיה
... על מודו

כמרדכי אסתר הכי
... בפסוק ויהי
אומן את הדסה

נ״ב דה״ד

ומרדכי יודע מתי שלא היה בודק הדרך משתלק בי' מרדכי להודיע ולהראות
לפי מה בית הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה כלומר
תסיים למה הדבר גדול יבא על ידי כי לא נחשבה כלקיחה אלא דלא
היה יודע מה יעשה בה כמו שכ' בפסוק והקדים אחשורוש מה
לדעת מה יעשה בה עש' ועוד פי' לפי הפסוק זה שקודם עד הקודם
לאמר כי מרדכי לא צוה לאסתר אלא מגיד וכשבילה פדי ס' שגלגל
לך ספר הצלת ישראל סוד כלנו ובכל יום ויום וגו' דוק וכהנה
קוד וגו' כי מקץ היה לנשים היינו שנבא הנשים וחוק שלכן ועל
דבר דרש דת ודין הנשים שיהיו נותנין לבתולה יב' חודש לפירכם
שמנה ולא הלי זה כדי זה דהיינו יב' חודש כי כדי לפרכם שמנה
והכל כי כן ימלאו ימי מרוקיהן וגו' דוק וכוק בית הנשים קבול
הבערה כאלו וכו' ועוד כל אשר תאמר והשלום יבקש לה בעירות לבא
עמה מבית הנשים וגו' ובל עד חלא הצער לסהבנע ואר אסקר
וגו' הדלקיש דוק בעבר היא כלה שהוא זמן הששים כמדל אסור
לשמש מתעקו ביום וגו' וכפוקי היא שבה אל בית הנשים שני כולה
דשני חוזר לבית הנשים שאול כי בית לשון זכר כמו כי תבנה ביק
חדש ושני בקים אחד להני כשהיה מקבן נערות שם לנעדיק
שהיה משמשין המלך והיה שומר משמשו מדלא כתיב שניה ועוד
דהוי קרא יתירה דהוגל וכפוקי היא שבה אל בית הנשים אל יד
שעשגז דוק והכנע קוד וגו' הבא קשה מה צורך לכל הסימנים אלו
אסקי בת אביחיל דוד מרדכי אשר לקח לו לבת הכבי בתיב לעיל
כי אין לה אב ואם לקחה מרדכי לו לבת וגדלה כמה שפי'
לעיל ... ואני אומן את הדסה לפי שהיתה צדקת ולא יבוא שבט
הרשע על גורל הצדיקים ועוד כי היתה אשת איש עש' ועוד וכהנה
קוד אסתר שהיתה צדקת בת אביחיל כלומר בת צדיק שהיתה
אותרת אבי איש חיל ועוד אשר לקח לו לבת לבית כבול שנשאה

לשם

לנשים שמור על כן לא ביקשה דבר כי אין רצונה שתלקח אל בית
המלך ועכו"ז והיא אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה כי חוט של
חסד משוך על פניה כמז"ל אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד
משוך על פניה כמו שפי' בפסוק וימצא כל אשר לו ביד יוסף וגו' ויהי
יוסף יפה תואר ויפה מראה עכ"ל וז"ל פי' בעיני כל רואיה בעיני עליונים
ובעיני תחתונים ואפשר לדייק מלת כל דהו"ל בעיני רואיה לרבות
עליונים ועוד יש לדייק רואיה שהם רואים אותה ובו"ל אותה רואה
אותם רק יבא עליונים וגם תחתונים כי הם רואים אותה והיא אינה
רואה אותם מעשים צדקות לא היתה בוטחת ענין דוק ותלקח אסתר
פי' ז"ל תתגלגל בלקיחין וכו' בחודש העשירי שהגול כהנה מן הגוף
הוא חודש טבת שימצא מנחה ז"ל כי בשמכל עבא ביד דוק
ויאהב המלך את אסתר להסד מאד יותר מכל הנשים דעלמא שכן
אהובת אכל כמשיכן דוק אי כתי כל הנשים כי אוהבות אחת אסתר
והמלך אהבה ביותר מכן דוק אי כתי מכל הנשים ששימש המלך
ושכי והבעולות שהיה מבגש קוי בעיר ובמעט וז"ל פי' ביד מעקם
מאס בשולה מוצא ממש בקולה מוצא וזו מכל הנשים ומכל
הבתולות כי אסתר בת מה' שנים היתה כענין הקשה במדול
בשולה למרדכי אלא שהיה החמד בי באונה כי לכן כמשלה לאילה
דסקים למנבת על אלת השחר ומקור בן ה"ה מוצא טעם בקולה
וישם המלך בעצמו כתר מלכות בראשה ולא על ידי שליח והנה כתר
מלכות שהיתה לושתי שהיתה בת מלכים שם בראשה לומר לזאת
קראה מלכה בת מלכים דוק וז"ל פי' קיחות ושתי היפך אסתר
דמלת קחת הוי קשה יקירא דהו"ל וישם כתר מלכות בראשה והוא
ידענין שהמלכה מעל' ויתמליכה תחת ושתי לומר קיחות ושתי וכו'
אבל אין לומר לגבלי כי המליכה תחת ושתי תחתיה ולא במקום

ושתי לומר שהיה ראויה למלוך במקום ושתי הקדים בשבח אסתר
מיד ולא כנגודה דוק׳ ויעש המלך וגו׳ פי׳ ז״ל שהיה משתה לחופה
שקנה עמה ומולדתה ועשה משתה גדול על שם אסתר וכן עשה
הנחה למדינות ונתן משאת כיד המלך על שם אסתר ועכ״ז אין
אסתר מגדת וכו׳ דוק׳ ובהקבץ בתולות שנית פי׳ ז״ל שנתייעץ עם
מרדכי ואמר לו אין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה כמ״ז אשר
יעד זרעה לבעלה אולי תקנא יגרשנה ואם בהוספה מרובת צרה
כצרה ועכ״ז אין אסתר מגדת וכו׳ ולפי פי׳ לעיל למה טעם לזה
הגידה אסתר משום מרדכי שהיה בורח מן הסנהדרין ועוד שלא יקטל
עליהודו והנה כיוס היה בהקבץ בתולות שנית מרדכי יושב בשער
המלך ופי׳ כי אסתר הגיד עמה ומולדתה דקשיא כבר היה יושב
מרדכי בשער המלך ועכ״ז אין אסתר מגדת דוק אין אסתר מגדת
אלא דז״ל דפי׳ דמרדכי נתן עצה למלך לקבץ בתולות שנית
והיינו דכתיב ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי יושב בשער המלך
כלומר כי מרדכי היושב בשער המלך נתן עצה זו ופי׳ שהגיד
אסתר עמה רק שרצון מרדכי שהגיד קול אין אסתר מגדת וכו׳
כי מרדכי נתן עצה זו ובקריאה כדי שישתבח דוק ועוד י״ל כה
כי מרדכי יושב בשער המלך ולא סיים מעלה דמרדכי שהיה
בורח מן הסנהדרין אמר אין אסתר מגדת וגו׳ דלא לדרך מעלה
כאשר צוה עליה בשבילה מרדכי כדי שישתבח בכל דוק׳ כיוצא
דרש דז״ל שהיה אוהב המלך את אסתר והבתולות ארוכות ודוד
משמשין אותו וכולא נשים ושואל מי כל הלילה גם מתקנאה בו
מרדכי היה יושב בשער המלך קצף בגתן וכו׳ דוק ועוד י״ל כיוצא
הדבר בו מרדכי יושב בשער המלך על כן והאמר אסתר למלך
בשם מרדכי ולא חששה שמא יתן לו המלך גדולה ומרדכי היה
בורח מזה דהכי היה יושב בשער המלך אבל אם לא היה יושב
בשער המלך לא הייתה אומרת בשם מרדכי כדי שלא ישים אותו

בשער

בשעה המלך [illegible] היה [illegible] אחשורוש
מעשה בכלל ישראל [illegible] בימי [illegible] [illegible]
וגו' והיה [illegible] להלעת ישראל [illegible] ותאמר אסתר
למלך בשם מרדכי וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם
גם כי תשועה זו נעשית על ידי [illegible] היות [illegible] המלך [illegible]
ועל ידי זה נתגלגלה תשועת ישראל [illegible] [illegible]
כי לא הגידה אסתר היה [illegible] [illegible] אמר מרדכי לא [illegible]
ולא למלך [illegible] [illegible] ומה הוא לה מרדכי לא היה [illegible]
אלא להיות כי מרדכי [illegible] בשער המלך היה מקום למרדכי לומר
לאסתר ואסתר למלך בשם מרדכי [illegible] [illegible]
כי מרדכי היה יודע שבעים לשון ושמע מרדכי לשונם [illegible]
לאסתר המלך הענין אבל לא אמרה [illegible] למלך [illegible]
היא אמרה [illegible] הענין בשם מרדכי [illegible] בשם מרדכי
לומר מרדכי צוה לי לומר לך המלך [illegible] [illegible]
שהיו מבקשים לשלוח יד במלך ויתלו שניהם על עץ [illegible] ויכתב
בספר דברי הימים לפני המלך [illegible] הענין [illegible]
כי חשש [illegible] מעשה [illegible] [illegible]
בדרשים בפסוק וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא וגו'
עש' ועוד יל' [illegible] המלך [illegible] הענין [illegible] [illegible]
וימצא היה לפני המלך [illegible] ויתלו שניהם על עץ היה לפני המלך [illegible]
אחר הדברים האלה פי' רז"ל אחר [illegible] [illegible] נכתב — עיין בס' [illegible]
בספר הזכרון ענין מרדכי שהיה תשועה לישראל על ידו אז גדל
המלך וגו' כי כתב אחר הדברים האלה [illegible] ויתלו שניהם על עץ
גדל המלך וגו' [illegible] כי [illegible] [illegible] כי [illegible]
העץ [illegible] [illegible] העץ [illegible] ועיין [illegible]
שפי' בפסוק ד' מודים [illegible] [illegible] — וכפסוק ד' מודים ומעשיר מושר [illegible]
המלך אשר בשער המלך [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] מודים

פירושו כסבור וכתוב אחרי כן אחר זה ואלה הדברים אמר׳ רז״ל כמו זה
לפי המלך וגו׳ ולאלופים דהוא לרומם את הבל עבדיו ולכן אמר כי
כן צוה להשתחוות להמלך לכל עבדיו רוק ולא כמו מלמו צוה לו
המלך להמן ולהשתחוות ולהכרע לכל עבדי המלך כדי שגם הם יעשו כן
ולכולם ורצונו כן ישתחו רוק ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה רה״ל
אינו כורע ומשתחוה דנראה דהוריעו ומשתחוים וגו׳ דהכתוב
עשר כי לא יכרע ולא ישתחוה לגבי לשום אדם אפילו כנגד לה רוק לא
כאן לא יכרע ולא ישתחוה לשום אדם בעולם אפילו למלך בעצמו
כל שכן להמן שהיה אדם ולא מלך רוק ולכן עבדי המלך דברי
רז״ל גדולה כן המן שלחם לומר למרדכי כן מדוע אתה עובר את
מצות המלך כי כן צוה לו ובשבילו המלך בכל ולא היה על ידי
שלוחי חוק אבל [illegible] שמ״כ כי כן [illegible] לו המלך להמן על דמצות
המלך קיים רצון המלך בין [illegible] על כל השרים ולכל [illegible]
בקרי ומן בקום [illegible] עשרים ועשרים [illegible] כאמרם אלו [illegible]
[illegible] ולא שמע אלהים [illegible] [illegible] לו [illegible] כורע
ומשתחוה לא עבור מצות המלך ויקחיב בנפשו והוא לא שמע
אלהים ולעשות לו כמו היה עושה עצמו באלהים כחרם
לא שמע [illegible] להמן להיות המעלה ויקיימו דברי מרדכי כי
הגיד להם אשר הוא יהודי כופר בע״ז לא יהודי לא צלוב ועוד כי
כל מכבותו שלא השתחוה לנפשו כאילו רוק ויראה המן וגו׳ כי
תפשו עד עתה לא ידע המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו
ועתה שהגידו לו עבדי המלך כך לכן וירא המן וגו׳ רוק ויתן׳
כי מרדכי טוען כי המן היה לו צלם חקוק בלבו ומרדכי היה איש
יהודי ולא רצה המן הצלם מלבו וירא המן בי אין מרדכי
כורע ומשתחוה לו מעתה ויתמלא חימה ומרדכי היה אומר כי הוא
עצמו היה ע״ז כי כמה נחשב הוא רוק ועוד י״ל כי מרדכי היה

כורע

כורע ומשתחוה להקב"ה בסוד שהיה מוכר המן לה מעוקי שיושב
שהיה כורע ומשתחוה כמנין והוא עבד לפניו וישתחו לדוד וגו'
וירא המן והקשה כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו אלא להקב"ה
וימלא המן חמה נקשר הכל וימלא חימה וכורא כי המן היה
כביה מוסיף קרא וירא המן וגו' ומה צריך לומר וימלא המן חימה
וי"ל דלא לא הוי כתיב המן בזה אלמא שמרדכי היה מלא חימה על
המן והכי פי' וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו וימלא
מרדכי הכל חימה דוק והכי כעינה פי' הגידו לו דמגידים בכל וגו'
ויבז לשלח וגו' עם מרדכי הייכו תלמידיו ויבקש המן מהמלך :
אחשורוש להשמיד וגו' לי מני ויבקש המן מה ולאותן להשמיד את'
ולאך יוכל להם וכלאו מיהי כענין ויבקש תרעה להרוג אך עשה
עין שם וכי היתה כי לא יוכל להשמיד כל היהודים מפני דקרו
לה מלכותא קטינא כל אשר בכל מלכות אחשורוש כמו שפי'
בפסוק ישנו עם אחד וגו' עיין שם דוק בחודש הראשון הוא
חודש ניסן מזכיין לטוב ולנסים לישראל הפיל המפלה פור הוא הגורל
הנזכר בתורה וביהושע ולכן קראו פור על שם פור הגדירה אבן
ורז"ל פי' הוא הגורל פי' המן כפל הגורל עליו להשמיח ובזה נכון
פסוק על כן קראו לימים האלה פורים וגו' דקשה לקהלו דלא
הוה להו לקרוא לימים האלה פורים על שם צרת ישראל כשהפיל
פור להשמידם אלא שם אחר על שם ישועת ישראל לזה אמר
על כן כמן ואשר קראו לימים האלה פורים על שם הפור ועיקר הפור
הוא על המן כבזל הוא הגורל דוק ויאמר המן למלך אחשורוש
ישנו קשה הכולל יש עם אחד מאלי ישנו ולכן פי' רז"ל שי הקב"ה
ישן מעמעו וככה עוכם ולפי הפשט ישן הוא והכל קורא עם אחד
כי אינו אלא מפוזר ומפורד פירוד לכבות יש כנים וחלק לבד

עיקר ולשונו לו כמו מפוזר ומפורד בין העמים וכו' ועש"ז ואח"כ
המלך אינם עושים ולמלך אין שוה כי הם מעורבים בין העמים
שלמדו מעשיהם בהקיץ ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ולכן
זכו ישראל כאותו דור שלא אי' שנתקיימה גזרה אלא שנתערבו
בגוים ודייגו כמרז"ל כי כל מה שהיה המן מקטרג על ישראל למטה
לפני אחשורוש היה מיכאל מלמד עליהם זכות למעלה כמו שאמר
ישנו' בכן אינם שבותים אלא [illegible] קויקך ולאם
עושים דת המלך לעפי' שהם בין העמים ויתערבו בגוים ולא
למדו מעשיהם רק לו כמו מפוזר ומפורד בין העמים בכל
מדינות מלכותך ועיר שם ועיר שם ובקל להורגם ואין חשש
שיקבצו למלחמה ויפלו חללים מעבדי המלך לו כמו מפוזר
ומפריד בין העמים בכל מדינות מלכותך ואין עושים קיומך
במלכות לומר כן יקרה הארץ שמותר לו כמו לא היה עמוח
דמלכותא קמנא כי הם בכל מדינות מלכותך ואין כאן מלכות
אחר כפי' לגמל הפסוק ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו עמ'
אם על המלך טוב פירוש אחשורוש היה צורר ליהודים יותר מהמן
כמרז"ל במדרש כמשל ובראיון הדברים שאמר אחשורוש באבד
אומר זו מן העולם ולזה השיב המן אם על המלך טוב לאבדם וכו'
אף בפשו לאבדם יכתב מה' כספי לאבדם ועשרת אלפים וכו'
פי' רז"ל שמכוון לקטרג על ישראל ולעורר עון מכירת יוסף כי היה
זו כאר כעון מכירת יוסף כמרז"ל אקס מכירת אחיכם מעקין
מאכל ומשקה שנאמר וישבו לאכול לחם וגו' חייבים כך והמלך
והמן ישבו לשתות וגו' ושם נתכוין לעבדים כמו שפי' בפסוק
ואם יהי' כפסוק ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי וגו'
ולכן אמר עשרת אלפים שהוא שיעור מה שהגיע לכל אחד

[illegible] לאמיו ז״ל שאמר כי הקבלה [illegible]
ככר הראיתי כבר באחר בזה״ר תוספתא על השקלים להיכו
כי בטל הכפורים של שקלים הה״ל לא נכר עון מכ״ל ויקל כמז״ל
בפסוק זה ישוב גם העומד על היהודים עשה וישר המלך וגו׳
פי׳ רז״ל כי יען צורר היהודים היה אחשורוש וכו׳ ולחשבה ספתים
פירש כי צורר היהודים לאמור כאן כמו פסוק אחר לאחשורוש
גם כן כענין מנחם בן אלעזר בן אהרן הכהן כי מנה הכהן הזה
לפנחס נראה הכבוד גם [illegible] בהם כמן
לך היהודים מעשים אלהים [illegible] בכל שאמרה אתן לך במקרה
כאילו הכלכה ותוך כי מלכיו לך והמה כאן הרע למעשות בו
בטוב בעיניך כי תחלה כהן לך תוסף מאתו ואחר עמוד ז״ל
פי׳ הכהן בנין הענין ז״ל ואמר לאחשורוש באן הוא קדש ורבנו
הקהוב שאמר הכהן הענין כאן לך [illegible] ונכתב שכונות
שכיל לך אחשורוש מאחר לכלה תוך עולך ואיך בענין וגם אני
אומר וגזור לעשות בו כטוב בעיניך לעשות [illegible] הוא
בנוים ונהרין הוא אסור שלא היהודים הכל בשונאיהם [illegible]
על ידו שליח סופרי המלך בשם המלך אחשורוש נחתם בטבעת המלך
דכתיב ונכתב ככל אשר צוה המן וגו׳ לא קראו דהמן צוה והמלך
לא צוה אלא המכתב הכל בשם המלך נכתב כי כן צוה המלך
לשופרים כתבו ככל אשר יאמר אליכם המן ובחתמו בטבעת בעצמו
כל מה שכתבו ככל אשר צוה המן הי׳ בשם המלך והספרים עמו
המלך ונחתם בטבעת המלך ונשלוח ספרים קשר דהל״ן וישלח
ספרים וכו׳ בחזר לכשם המלך וגו׳ הכל לומר כי בשם המלך
נכתב ובשם המלך נחתם בטבעת המלך ונשלח ספרים וגו׳ והגד
פי׳ רז״ל שנפל הגורל באדר כי באדר מת אבי הקטורת והגורל לא

כבר אלה עניני כי [illegible] וקשר

[illegible] עד ג' [illegible] ולא [illegible] מעשה [illegible]

כמו שכתו' המפרשים כי [illegible] קקפס של [illegible]

[illegible] דוק פקסן הכתב וגם בלתי [illegible]

[illegible] מפרים [illegible] נראה ג' בלדד [illegible] אמר שהיה צריך לשלוח

בכל מדינה ומדינה כי העם היה מפוזר ומפורד בכל מדינות המלך

[illegible] לא היה צריך להיות עקודים כולם [illegible]

[illegible] מלכי המלך בדבר המלך פי' [illegible]

[illegible] בדבר [illegible] כמו [illegible]

[illegible] בדבר

המלך [illegible] והדת [illegible] בכל מדינה

[illegible] כשושן הבירה [illegible] והעיר שושן נבוכה

[illegible] צריך [illegible] שושן [illegible] המלך [illegible] והעיר שושן

[illegible] שושן [illegible] והעיר שושן

[illegible] המלך והמן [illegible] נבוכה [illegible]

[illegible] המלך [illegible] כי [illegible]

מקדימין [illegible] עד ג' [illegible] דוק ומרדכי ידע

את כל אשר נעשה פי' [illegible] כל אשר נעשה בשמים

[illegible] מרדכי [illegible]

ידע [illegible] כל העם [illegible] כל אשר נעשה בשמים

[illegible] כי [illegible] ולא כדי ולכן

עשה [illegible] ויקרע בגדיו וכו' כדי שיעשו תשובה דוק ועוד יל

[illegible] כי [illegible] כי כל אשר נעשה על ידי מרדכי [illegible]

שקרע בגדיו וכי [illegible] העיר [illegible] לא בדעת היה [illegible]

[illegible] [illegible] כי מרדכי היה [illegible]

וכל אשר נעשה על ידו בדעת היה ויפה ידע מה שנעשה בכל

אשר נעשה על ידו [illegible]

נקרע

לקיים וכו' ויעקב נשא נפשו לשמוע וכו' כמאמר כי ידע כי יפה כל אשר
נעשה ונתקיים לבקש ולפי זה מתחיל מילת כמשמע דהיינו מה שנעשה
כבר רוק ועוד י"ל כי במשתה המלך והמן עברו דברים בין המלך
והמן ולא ידע בזה זולת מרדכי שהודיע לו רוק ועוד י"ל כמרז"ל
אמר הקב"ה אתם עבדתם לאלהים מעשה המאכל ומשתה וכו' אם כן
כשראה מרדכי המלך והמן ישבו לשתות ומרדכי ידע את כל אשר
נעשה בשביל מהנות המאכל ומשתה לכן קרע בגדיו וכו' רוק ויבא עד
לפני שער המלך כדי שישמע המלך ומעקה שהיה זועק בכל לבו
של המן וכו' כמרז"ל אי נמי כדי שתשמע אסתר ולא תתמה איך
בא עד לפני שער המלך רק כי רצונו היה לבא לפנים אלא כי אין
לבא וגו' רוק אי נמי לא היתה כונתו לבא בשער המלך לומר
למלך בדברים האלה שהיה זועק בכל לבו של המן ולמה היה זועק
מבחוץ כדי שישמע המלך או אסתר כנז"ל וזה אמר כי אין לבא
וגו' רוק ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו דהיינו
להבין רק בכל מדינה כנז"ל בפסוק הקודם שהקים מגינא אבל גדול
ליהודים פי' רז"ל לא בשאר [illegible] שהמשפט קבעו אלא כל
במה שהיו מוכרים יחיד הרבים לעיקר אך [illegible] ומספד
יוצע לרבים ולא אבל אי נמי לרבים כמו דבר המלך [illegible] רוק
והבאנה בעוון אסתר ומרדכי ונגזרה כי מרדכי היה זועק בלבוש
שק והתחלחל המלכה פי' רז"ל שהרגישה סדר ולכן הפשע בקעלפה
ובשלחה מלך בגדים והשלח בגדים ללבוש אך מרדכי מיד כמו
שהוא לבוש שק על לבוש שק ילבש מיד הבגדים ואחר כך לבקיר
שקו מעליו ולא קיבל רוק וקראת אסתר להתך פי' רז"ל זה דניאל שכל
דברי המלכות נחתכים על פיו משרתי המלך אשר העמיד לפניה
וקצוהו על מרדכי לידע מה זה שלא קיבל הבגדים ועל מה זה הוא
לבוש שק וזועק רוק ורז"ל פי' שאמר עברו ישראל על התורה שכתוב
בה מזה ומזה הם כתובים או כפרו בזה אלי ואנוהו וכן פי' רז"ל

כפסוק קנב לנבי המלך ... ולבנו זרע ... שכתוב בזה אלו
ואמרה עש׳ ויצא התך אל מרדכי ... לפנים במרדכי אך
נעשה בחכמה שעשה עצמו כיוצא אל רחוב העיר אשר לפני שער
המלך ושם היה מרדכי כדכתיב ויבא עד לפני שער המלך וגו׳
ומתבאר שמעינן דכתיב לפני שער המלך היינו ברחובה של עיר
ואומר אני כי עשה מרדכי שלקנן ... קנובה פך הוא מוציאין
את התיבה ברחובה של עיר ואומר אני שהוציא ספר תורה עמו
והיינו דכתיב מה זה ועל מה זה דהיינו התורה שכתוב בה מזה
ומזה הם כתובים דוק ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו כראה לי
דהיינו מה שהגיד לו אליהו כנודע ומרדכי ידע את כל אשר נעשה
בשמים שנחתם ונתקיים גזירה על ישראל וז״ל פי׳ שהגיד לו שהמן
הוא בן עמלק שכתוב בו אשר קרך בדרך וכראה דברי פי׳
כי המן בן עמלק וכל ... עשו שנקבדך ועל ... קריה
ואת פרשת הכסף וגו׳ דהיינו להזכיר עון מכירת יוסף כנודע כי
המן ... זכרו ... הוא ומרדכי ידע כי בעון מכירת
יוסף כל ישראל כברה זו בגלל דוק ואת פתשגן כתב הדת אשר
ניתן בשושן להשמידם נתן לו ... שנתן לו פתשגן
כתב הדת ... לבד היינו ... להראות את אסתר ... שהגיד
לה כל אשר קרהו היינו ... ואחר שיגיד לה ... הדת
ויגד לה כל הענין ... עליה לבא אל המלך להתחנן לו ולבקש
מלפניו על עמה היינו עמה ... כענין דן ידין עמו
כאחד שבטי ישראל וכן דורש טוב לעמו וכן ויאסף אל עמיו דוק
ומוד ... לפניו של הקך או לפניו של מרדכי שהיה רוצה לראות
בעיניו שתתחנן אל המלך לפניו דוק וז״ל פי׳ על עמה על ישראל
ולפי שמסרה נפשה עליהם נקראו על שמה כמז״ל בפסוק ויבא

מפני מעשיהם ל׳ דכתיב גם מסר נפשו עליהם וקדמו מעשיהם וכו'
עמ׳ ועיין מה שפי׳ בפסוק השמיעו יהלום ונו׳ וקשה דעדיין לא נתבאר
מסר עליהם ז״ל דכתיבה לפני המלך שלא כדת כי אחת דתו להמית
ורי בהמה במסר עליהם מותר להתחנן במקום דבר מקחן ומבקש
מלפניו גם עמה בכל מקום ההיא שעניין שידוע לה שמסר
נפשה עליהם לבא שלא כדת כי לא כמו מקניו שאחת דתו להמית
רק ובא דרך וגם לאסתר אל דבר מרדכי ולא פירש הכתוב שהלך
לה התחנן בקב הדת דקביהו ומקבל בפסוק אלו שאלו לא הוצרך לידיעה
אסתר כן רק והלואי ויאמר ביולה תשובתה דרעקה כדאפרש
ואז״ל להתך ואחר כך שהלכו שבבכתו הדסיים באזנין והגידו אל
מרדכי שלחוז לה תשובתה ובן דרך השלי בחולה מתמיה הלדם
דברין לשלוח סיכבנו באזנו ולאחר כך מבקש להשיב שלחו דברי
בדבריו מללה רק ועוד אל ויאמר אסתר דברי תשובתה להתך דוקא
אך לא יאמר כן למרדכי רק והגידו אל מרדכי שידבר עמו דווקא
ואם יוכל להלבישו ולבקש שקו מעליו ובזאת אך לא יגיד לו דברי
אסתר כי הדברים אמרה להתך שלא כפני מרדכי ואסתר אמרה
אל יודע הדבר למרדכי והיום לו מחר יקראני המלך ואעשה כדבר
מרדכי ואומר לו שעשיתי דברו ובזה ניחא דלא מצינו שהגיד
התך למרדכי דברי אסתר רק ויגידו אחרים לשון הק׳ כי הרבה
היתן שרלתו הולך ובא אל מרדכי ולפי הפשט י״ל בדבר שלא הגיד
לו דברי אסתר רק ויגידו אחרים למרדכי את דברי אסתר רוק
כל עבדי המלך וגו׳ כפי הפשט אמרה הכל מה אני אל מרדכי
איך לא ידע כן כי כל עבדי המלך וגו׳ לבד מאשר יושיט לו
המלך את שרביט הזהב וכו' לו רשות שמא אי במי זה שבאת
שלא ברשות דתו להמית אם מצא חן בעיני המלך יושיט לו

שרביט הזהב והיה מתים עתידו חוץ מהעות ומן היה באופן שנכנסה
שלא ברשות ויושיט לה המלך שרביט [illegible] מותגם כדפי׳ דאפילו
נכנס שלא ברשות אם יושיט לו המלך השרביט יחיה ואני איני
ברצון טוב עם המלך ולא מצאתי חן בעיניו כי לא נקראתי לבא
אל המלך זה שלשים יום ואיך אכנס שלא ברשות לולי לא יושיט
לי המלך השרביט ויתיקני דוק אם כמו כל עבדי המלך וגו׳ כלומר
אפילו ירצה המלך לחמול עלי לא יוכל כי דבר ידוע לכל
שאחת דתו להמית ועוד כי מי הפסיקני בדבר זה לו הזכה שלא ידוק
דתו להמית אמת׳ נכלי ושומר העניין כמו שלא ברשות ועוד חוץ
אמצא בעיניו כאותה שעה ויהיה לו להמתין עד רצון שאבוא
ברשות ואמצא חן בעיניו זה המלך הוא קל והמלכה ערוכה
ניקא כי אני לא נקראתי זה׳ שלשים ולא יעברו ימים רבים שיקראני
המלך והענין אינו כחוק לא היום ולא מחר דוק ויגידו למרדכי על
ידי אחרים את דברי אסתר כי הוא ידע דינו אם שאסתר לא
אמרה לו שילחה למרדכי דבר כמו לא דוק ויאמר מרדכי בבעם
להשיב אל אסתר אל תדמי דמיון בזה כמחשך להמלט בית המלך
להיותך מלכה יותר מכל היהודים כי דע כי הגזירה הזאת חתם בשמים
ואם חו׳ הגזירה אמת לא תמלט ועוד זל כמאמר רז״ל כי ברק זו
היא כענין מכירת יוסף והיא וביות אביו עשאם כנים ויכנלו
כי כמו שלא הועיל במכירת יוסף ולא היתה יד כתונת ושלי
היהודים משלה סכלים ויכנו כי מרדכי את ובית אביך תאבדו
כענין שאול שחמל על אגג מלך עמלק ויצא [illegible] הזה הרשע
הלשון ברמזים דוק כי אם החרש תחרישי לשון שתיקה ולשון
חרש [illegible] כפרוש אינו שותק [illegible] כמה המפין אם
החרש ביום הדין שישאלו לך למה לא הצלת לקוחים למות ומטים

נחתן שחייב דף ד׳ א׳

להרג

לדין אל תחוש מהגדל היינו מצות דקדושי' בעת הזאת כלומר אם
החדש בעת הזאת החריש בעדה' בלי ריוח היינו להרויח הצריך
כמרז"ל בפסוק ורוח תשימו בין עדר ובין עדר שהקב"ה יעקב הריוח
לכם בזוקקים שלא יהיו הסמוכים לזו והכונה היינו הצלה במשיח
יעמוד ליהודים ממקום אחר על ידי אחר ואת וכיון לכך הכלים
מושלול שחיתל על ידי מלך ממלך להבו ומי יודע אם לעת
כזאת להציל ישראל מעיר ה' לבעת ונכנסת למלכות בבית המלך כי
לא לחינם הגעת למלכות משיח אחשורוש כי לא יניח שבט הרשע
על גורל הצדיקים אלא ודאי לעת כזאת כי צפה הקב"ה שהיו ישראל
עתידים לבא לעת כזאת והגעת למלכות ואם כן תהיה כסילת
יוקר ויקר לכן והקדושי כיום הזין לזה החרשת בעת הזאת ריוח
אי כמו אי ירחק לך למות כמלך למלך שלא כדת אל תירא כי
מי יודע אם לעת כזאת הגעת להציל לישראל לתקן עון שאול הגעת
למלכות ואם כן אל תירא כי אם תחתר כי
עון שאול במחל הוא אמר כי הגעת למלכות ואם לא תמחל הרי
ככי כאתם קרעה' את התעלסות ישראל ממלך מי יודע אם לעת
כזאת בשביל ישראל הגעת למלכות רוק נמוד יש אמר אני כי
כוונתך שלא תחפר מתני ולא תהיה מחריב לי כמרז"ל וכאשר אבדתי
אבדתי עם' לזה אמר אל תחוש לאבדתך כי אם החרש החרישי
בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית
אביך תאבדו למיתרי וכי תימא יוקר טוב עלי להתקן היום או
מחר שיקדלו המלך ואחר תמשכה ולא אלאשר עליך לכך אמר
ומי יודע אם למחר לעת כזאת הגיעי למלכות שמא התיק
או יסירך ממלכות ולא יהיה לאל ידך לעשות לכן אל תמנע טוב

שבעתנו. בהיות ואל ירך למעשות זוק ולהמיר לאסתר לבעיום השמנה
אל מרדכי כאומר לא בפעם ראשונה שלא אמרה אסתר להשיב. אל
מרדכי כמאמר דוק לך בבוא את כל היהודים ... לגודה לאסתר ולאמרה
אסתר כל הדיבור והמלך לבבכם בתורה בבשק באספו ולהגיד לכם
ונו' כאומר. ... אחר ... בבוא את כל היהודים אי
כמו שפירשנו לך בבוא בעולם וזה ויקן אל ... לא ישלח ורשים כמעט
ענין
יצ לוך קיבוצין וגדשו ולא ימנע בפסח אל הקהל עלי ואל צוחרי
העון כמאמרו בפסוק ויעבור ... ... אשר צוקה עלו לאסתר
עלו
נס' וית' ובזמנו כשבתו וגם אני ונערותי לבוש כן כשבתם כמאמר
כל המרקחת על שכירו והוא צריך ללקוח דבר קול בעברו קהלה ובכן
פי' ובכן זה שאמרתי אבוש כן כשבתם אבוא אל המלך אשר לא
כדת לא כשבתי אלא בסבתם לבקשכן ולבקש מלפניו עליכם דוק
וית' כי כעובות ישראל נלקחה אסתר בבית אחשורוש והיתה בשוקד
שם ולכן יבואו עלי ... שהאלהים ... כן ... ונערותי
אבוש כן עלידם ... ... כן זה אמרה לבוא
אל המלך אשר לא כדת ועוד ית' כי שמם ג' ימים בואו כי בכל
יום יש ... שעות ... ... עוד שעות סמוכין
חסד כמוכן שם קולה בשמש יולך בוד יוד' ד' וא' ד' ... כמוכן
ובכן כבודם ... ולהב ... רלם השנה וזש' ובכן כלומר
ובכח זכות זה של עב' שעות שהוא סמוכין חסד אבוא אל המלך
ובעתקי כמסר אלהים שהיה ... שלא בדת כלומר שלא יעשו
כי בדת כל הבא שלא ברשות דהיינו אחת דתו להמית כלומר שלא
יתיקוני וזה אחת דתו ועוד אל ... קשה דהולך ובכן אבוא אל
המלך שלא כדת ... אשר לא כדת ועוד קשה דכפי' היתה הולך
ובכן אבוא שלא כדת אל המלך דשלא כדת חוזר לביאה ואם כן

עיין בס' כש דף לו א'

הו"ל וכבן לבוא שלא כדת אל המלך שהן כדאמר דרבי חי' גם אני ונערותי
אפילו אני שצריכה לבא לפני המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על
עמי אצום ולא תחשבו זה אחד או ב' ימים כמו דמדמים לו כלא
נלוח אלא אצום כן ג' ימים לילה ויום ולא עוד אלא כי וכבן מעיקר
הגזרה לבוא אל המלך ואף שאמרה גם אני לא תעשה דלכאורה
מלכה דמלכות כמותכם אלא גם אני שצריכה לבא אל המלך בפנים
שחשקו להתנאות יין במשתאות גם אני ונערותי אצום כן וכבן
מעיקר הגזרה לבוא אל המלך וזה אשר לא כדת לבא לפני המלך
בפנים חולניות ירוקות מתוך תענית ג' ימים לילה ויום דק ועוד
י"ל כמו שפי' בפסוק מלך במשפט יעמיד ארץ דר"ל מלך שהוא
מלך במשפט המלוכה כי לו משפט המלוכה שר"ל נלך אך אים
דריוש כמלתא שאינו ראוי למלך שמקיימים מצותיו ונעשה מלך
במרורות המלך שהרג אדוניו ומשחד מלך והאחשורוש מלך
מעצמו כמו"ש בפסוק ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש לא
מלך אלא המלך ממלך מעצמו ואינו מלך במשפט וכדת וזהו
שאמר וכבן מעיקר הגזרה לבוא אל מי שהוא מלך אשר לא
כדת שמלך מעצמו שלא כדת המלוכה שאינו ראוי למלכות
ואם כן כולי האי ואולי נהנה מידו שהוא בעל בחירה ורצון ואינו
כמו המלך במשפט כי פלגי מים לב מלך ביד ד' כענין ויש ידך
מלכא וכענין בקום עלינו אדם ולא מלך וכענין ליך מלך
ומשום שאול ודריוני דוק ומוד י"ל קרוב לפי הפשט אלא דשלא
כדת אין פירושו מעשום שאבוא שלא ברשות דלו הוה דהמלכה
אינה צריכה רשות מה' הוא שלא כדת שהאשה קבוה מעצמה
אל האיש כי שיקרא והכנה הכעל וכיון שזה שלשים יום

שלא נקראתי לבא אל המלך גדולה העונש לפי שעמדתי בקובעת
כפה ובמקלות לקשינש חק וי"ל פי' אשר לא כדת כל יום שכל
יום באופן והיום ברצון ולפי זה יוקי טבון אשר לא כדת אסר ובהלכה
כי זה ברצון ואעפ"י שאני מוסרת עצמי ולמרדכי אומר באשר
אבדתי אם לא אבוא שאחר כך ואת ובית אביך תאבדו אבדתי
גם מזה כלומר בין כך ובין כך אבדתי וכו' ויעבור מרדכי פי'
ר"ל שעבר עיקרות דת ובדלה להשמיד ויעבור מרדכי קהלות
כמו שכתוב כי תעבור את הירדן וכתיב ויקחם ויעבירם
את הנחל וגו' ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר לך כנוס את כל
היהודים ובני לקבץ ולאסוף כל היהודים מהירך לעבור במים לה
עבר הנהר דוק ועוד י"ל על דרך משל ויעבור מרדכי שעבר
על דברי קודש ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר לצום ג' ימים
לילה ויום ונתגם כפסח וכן הכל ויעבור מרדכי על דברי קודש
שעבר במים ביום טוב וביום טוב אסור לעבור במים ומרדכי
עבר במים ביום טוב לעשות דבר אסתר לכנוס כל היהודים
ושיבו קשר דקולה כל אשר צותה עליו אסתר מאי ככל ומעוד
לו מינבני לה מאי עליו ועוד אחרה אסתר מאי צותה והנה
למעלה כתיב ובאומר אסתר להתך ותצוהו אל מרדכי ופי' למעלה
דצותה להתך על מרדכי שישים ויבו עליו כענין כי מלאכיו
יצוה לך לשמרך בכל דרכיך וכמו מחא מה צותה אסתר
ומחל דכתיב צותה עליו פי' צותה להתך עליו ולא צותה לו
מעם ודבי פי' ויעבור מרדכי סך מעליו ויעש ככל אשר צותה
עליו אסתר להתך כלפי דוק' ויהי ביום הג' לתעניות והיו פניה נחמן ושמואל רבה ג' ב'
חולניות וירוקות והיה קשה לה לבא אל המלך זבקה ותלבש אסתר
מלכות כפי הפשט בקשטה ולבשה בגדי מלכות כלומר רעד

עתה לבסוף יסק על הסדר ולזה פי' שלבשה רוח הקודש בהקדים
ורוח לבשה את עמשי ולזה רמז אין מלכות היא המדה העשירית
הנקראת מלכות ושמה אדם דהיינו דרחמי ומי יודע אם לעת
כזאת הגעת למלכות כי לא הגיעך רצה למלכות אלא לעת
כזאת כעת הזאת לעת כזאת הגעת למלכות וזש"ה ויהי ביום הג'
שעמדה בתפלה על ישראל ותלבש אסתר מלכות כי עד עתה היתה
המלכות מושאלת בידה לעת כזאת והיום הג' לבשה בעצם מלכות
כלומר לעת כזאת הגיעה למלכות ועתה שמשפיע דרכי מרדכי
לבשה מלכות בעצם ורז"ל פי' שכיון שהגיעה לחצר בית המלך
הפנימית בתפלה שסרה שכינה ממנה גלגלה והתחילה צועקת
אלי אלי למה עזבתני וכו' עש"ה ונראה דרמזו דרשו והעמיד על השכינה
הרמוזה במלכות כנזכר ותלבש אסתר מלכות ואמרו בעלי הסוד על
מלכות שכינה ובשאלה שמתה והמלך לא ידע [illegible] כראות
המלך וגו' כראותם דוק ויהי כראות המלך את אסתר המלכה בחצר המלך
ראה לאסתר המלכה כמו שהיא [illegible] כבר לבושה
לפניו ויהי כראותו כי [illegible] שם תשלח יד בעיניו וגו'
ורז"ל פי' שנעשו לה נסים רבים כי בקשו להביא המלך עליה
וכו' ונראה דרמז ויהי שבא לשון צער [illegible] אסתר
המלכה הנה פי' ותלבש אסתר מלכות היינו שכינה [illegible]
כי התחילה אסתר משאלת מלכות דהיינו שנסתלקה שכינה
מעליה קצת עליה אך כראותו את אסתר המלכה על כשר מלכות
דהיינו שחזרה שכינה ולבשה אסתר מלכות את כשלה אז ונראת
ויאמר לה המלך וגו' אם על עצמך באת עד בעי [illegible] אסתר
המלכה נמה חסר לך ואם על אחרים באת לבקש מה בקשתך
כי את אין לך על מה לשאול כי אסופית את ואיך יודעת
שום קרוב ואם יהודית את ובאת לשאול בנין בה' נעמנו עד

חצי המלכות וינתן לך ולא עד בכלל כמ״ש רז״ל דהוא שמלכות
הלז וחצי המלכות הם הענין דהיינו ד״ת להיות להסתפק ס״ה
תאמר המלך רוצה ויאמר אסתר אם על המלך טוב ולעשות בקשתי
ולעשות שאלתי יבא המלך והמן אשר עשיתי לו ואומר למלך גם חזור
להיות הגלל והכבוד בעניינים הוא ויש בזה שם הויה בר״ת יבוא
המלך והמן היום לרמוז כי הגדולה גדולה היתה לאסתר כאותה שעה
והיה בכוונה להיות כמ״ש רז״ל כפל ביחוד מה ראתה אסתר וכו׳
ומסיק כוונתו הכל כוונתו אמרו להו ה׳ שהיה לה שאכשר
מלכות ולכן נרמז כאן שם הויה בר״ת רוק ומיד יל אם על
המלך תרמוז דקדק עוד מה שמסיק והוונתי רצוה בעשייה
משתה זה ויבא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי
לו לומר של המלך תרמוז הגלל והכוונה לשמים כמשתה זה
כמ״ש רז״ל כוונתו הכל ולאמרו רוק ויאמר המלך מהרו את
המן קשה דהלא מהרו לעשות את המן ויל מהרו לשון מורה
ומקץ כתוב ותהי בתמוה אחר מהרו בלשון במוסר לשנ והנם
עדיין שמשתה זו לאסתר משתה ומשתאות עם המלך מהרו
וקם לראות תוקף שבא למשתה לעשות דבר אסתר ובדיוקו
אומר כן ויבא המלך והמן וגו׳ רוק ויאמר המלך לאסתר וגו׳
במשתה אמר המלך יודע אני כי אסתר בקשה עוד ולא הגידה
לו כל לבה כי מה שאמרה יבא המלך והמן אל המשתה אין זו
כוונתה ולכן במשתה היין כי נכנס יין יצא סוד אמרה לה
מה שאלתך וגו׳ ואם הדלת להיות להיות מלכות אין שוק כי על
פי הבורך הכל וגם רוק ולכן אסתר והאמר במשתה אבי
איני חשובה להקרא אסתר המלכה אלא אסתר סתם ימצא
שאומר המלך מה שאלתך אם מצאתי חן וגו׳ פרקים רוק אם

מצאתי

מצאתי חן בעיני המלך מהמ׳ הקב״ה ואם על המלך טוב לתת את
שאלתי ולעשות את בקשתי יבא וגו׳ ולפרשנו משמעו ואם על
המלך טוב בעסק לנשוב דקיימו כפשוטו אם על המלך טוב לתת
את שאלתי וגו׳ ואם לומר דבעסק לנשמה ולבקש את שאלתי וגו׳
בעסק לומר כלומר כי לעשות בקשתי ולתת שאלתי יבא המלך
וגו׳ והכי פי׳ אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב מה שאני
עושה דהיינו התשובה אשר עשיתי היום לא כמו ואם על המלך
שמצאתי חן בעיניו ולכן יש שני [illegible] קטן באם על המלך טוב
ומחר אעשה כדבר המלך לפרש שאלתי ובקשתי לא כמו כדבר
המלך שאלה עתי ותודיעו שפסל המלך שיגיד לו כמ״ש לא
כמו כדבר המהמ׳ הקב״ה לחוב [illegible] במלך לא כמו דרך
[illegible] ומחר אעשה התשובה הכל ולקיים הכל כדבר המלך
שדבר המלך אין להשיב ריקם ויצא המן ביום ההוא שמח וט״ל
שמח לכל אנוש [illegible] ובראות המן את מרדכי חרה יושב
בשער המלך חרה לו מאד שהיה בשער המלך ועוד ולא קם ולא
זע ממנו מהמן לא בקמלא חמץ על מרדכי חמה פי׳ עד עכה
בקמלא חמה על כל היהודים ועתה על מרדכי לבדו ובקש להורגו
קודם הכל ועוד י״ל [illegible] המן בשביל מרדכי חמה ושמחה לקונה
[illegible] מה שהיה שמח ושב לו ועוד י״ל ולא זע מרדכי
ממנו [illegible] לומר פן [illegible] זה והיה לו להזדעזע ממנו הוא
[illegible] ונפשו שהיה מקחייב בנפשו וחילל נפשו למות לא כמו
בדי שלא קם בשביל לכבוד דיל לו לעשות חרדה כמודעיע
ממנו שהיה ברא שקם לכבודי [illegible] כנת׳ דאמר
רבא ~~[illegible]~~ שיהיה אוזה עלו ויקום לכבוד [illegible] חבר
ולא ירא שקמו לכבודו כדי שלא יסקלהו [illegible] דינו

כפר דשבועות דף ל׳ ע״ב

עיין שם בתוספות ד״ה [illegible]
[illegible] דף׳ ד״ה
[illegible]

וכן הבא היה לו לקום מפני ראש המדינה כמנהגם תמיד הוא אל
ידי שום המלכות והיה פלא שזה עמד ולא יקום מקרא כזה
דוק ועוד אני אומר שרצה כמו יושב בשער המלך דקם מרדכי
אבל לא קם מפני קול והמלכות אלא אמרו על ידי אחרים שהיו
מקיימים אותו כמש׳ ובלי מפני כמו וחשב לאפוקי אשר עליו מותני
הוא וכן בסתירה ופריחה מעבד יהיה אתו שפי׳ כפסוק ומאפוקד
יהא המלך לרעותה דעוצה מעכב וכן צדקה מתני קן הדרס היה
כאחד מתנו וכן רבים דוק׳ ויתאפק רשע כאומר שריה מלא חמה
וחמתו כמ״ד כי לא היה יכול להתאפק ולסבול כעסו והיה מבקש
להרוג את מרדכי באותה שעה אלא שהתאפק ויבא אל ביתו להקים
עם אוהביו דוק׳ ויספר להם רשע את כבוד עושרו כלומר כי עושרו
היה ככבוד כענין קרוב קרוב כבוד כי לא היה רשע דגול שיקפיים
ממנו וכן כבוד רב בניו כי בניו היו רבים ונכבדים ולא מחוקים
שיקביים כהם ומעלת כבוד מוסף עליהם ואחר מהם כאומר וכבוד
רוב בניו כלומר ותוי נגל כבוד והוא גם כן כבוד ואדם גדול
כי המלך גדלו ונשאו וכו׳ דוק ואחרי הכין אף גם זאת כבוד
גדול כמעשה לי כי לא הביאה אסתר המלכה עם המלך פי׳ המלכה
שהיא מלכה עם המלך כמו אשר המלך אף כי היא אינה
מזרע המלוכה אף כמו עם המלך שנינו כמו אותו אל המשתה
וכן למחר אני קרוא לה עם המלך כי היא והמלך קראוני
למשתה מחר אף כמו עם המלך אני קרוא כי המלך היה
המקרה שלה ויתכן למשתה עם המלכה דוק׳ וכל זה איננו
שוה לי ואני שמח בכל עת אשר אני רואה בעיני את מרדכי
היהודי יושב בשער המלך ולא קם ולא זע ועוד פי׳ אני מקבל
כו שיושב בשער המלך כי מה מבקש יהודי בשער המלך דוק׳

וקאמר

זרש

ויאמר לו אוהביו [illegible] על ידי אחרים בעליך ותשליך עץ וגו׳ א׳
כתיב הכי פי׳ אמרו לו כי הם יעשו עץ וגו׳ פי׳ רז״ל שבקיימנו פלוני
מיקד ימימנו שלא יבואו דקדק ואמרו לו אין לו אלא עץ שלא
עכינו שבינו לדרך מעמד ועל דרך ויבקש פרעה להרוג את
משה [illegible] ויטם דבריו לפני המלך עד שהלך הוא בעצמו ויעש העץ
ולא על ידי אחרים כיון שבלילה ההוא נדדה שנת המלך׳ דקדק
ויקן כיון ד׳ ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויקרא וישמע
ויבקש ספר זכרון לפניו דברי הימים. שנסתם בו דברי הימים דספר
[illegible] כל [illegible] שעושה האדם [illegible] אם טוב ואם רע [illegible]
ועוד י״ל כפי הפשט בלילה ההוא [illegible] ב׳ נדדה שנת המלך
שהיה [illegible] המלך [illegible] עד שבודעינו
המלך ונדדה שנתו [illegible] כי [illegible] מבקש
להרגו לא היה אדם מגלה אזני [illegible] ואמר לאני [illegible] ורמציל
[illegible] לו [illegible] אז אמר
להביא ספר הזכרונות לראות מי עשה למלך טובה ולא פרע לו
כדי שלא יהיה איש [illegible] ויגיד למלך [illegible] שבל דוק
אי כתיב בלילה ההוא נדדה שנת המלך לאמר עד זה לא [illegible] עשות
[illegible] לדרוש [illegible] אין זה אלא כי הם [illegible] זה לזה [illegible]
[illegible] ואמר אם היה כן לא היה מגלה אזני [illegible] ואמר שמא
אני כפוי טובה וכו׳ [illegible] ויש כפי הפשט כי דרך העולם הוא
כשנדדה שנת המלך מביא לפניו ספר הזכרונות דברי הימים
וקוראים לפניו סיפורים ומעשיות מאורעות שאירעו למלכים
ראשונים עד שתטרפו שינה ויהיו נקראים פי׳ רז״ל קוראים אין
כתיב כאן אלא נקראים מעצמם דרך נס ולכך הפשט י״ל כי
דברי הימים אלו לא היו נקראים [illegible] אחרת לפני המלך
ולא תמצא כתוב כן [illegible] נמצא כתוב דבר חידוש אשר הגיד

נאמן שמעון דף ו׳ א׳

מרדכי וגו׳ סריסי פרעה דוק׳ וימצא כתוב וגו׳ ... בני המן הרשע היו
סופרי המלך בשושן. דבר מרדכי כתובה לפני המלך לך עבדו
עליו קולמוס ומחקוהו לומר כי כבר נכתב לו זכות מרדכי הוא ועתה
נעשה נס כי כתובה דהוה שלא נמחק פרשה בתגנה אשר הגיד
מרדכי וגו׳ וישב ... כי כבר המן ... לו קרוב לאחשורוש
לא מדע מי הוא זה ... כל המלך והפריד עליה
לו וכתב כנבלה ... והוא ... ככה ... דרך
תגלה דוק ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה פי׳
בשביל דבר זה ... וגו׳ לא נעשה עמו דבר שום
דבר לא יקר ולא גדולה ולא דבר לא כמו לא נעשה עמו דבר לא
על זה ולא על דבר אחר ... שכבר נעשה עמו
יקר וגדולה אלא שעל זה ... ואנו אומרים כי לא נעשה עמו
דבר לא על זה ולא על דבר אחר חק׳ ויאמר המלך מי בחצר
לשאול כשנויות זה לעשות יקר וגדולה למרדכי הקדמה עקרה והמן
בא וגו׳ אשר הכין לו לעצמו ... המן כל ... דבר ...
שדיך בא לאמר וגו׳ והעץ אשר הכין לו לתלות ... לתלות
למרדכי דאם לא נפרש כן היו קרא יקרה ולא היה צריך קרא
למימר אלא לאמור למלך לתלות את מרדכי והוה ידעינן כי
הוה על העץ אשר הכין לו ... אלא ודאי כדפי׳ דוק ויאמרו
קשה ... ויבא המן לאמור למלך וגו׳ ויאמר המלך מי בחצר
ויאמרו נערי המלך וגו׳ ... הוה כתב הכי הוה משמע
שהמלך ידע בביאת המן ושאל מי הוא זה העומד בחצר
וגו׳ והא ... דכי אמר המלך מי בחצר היינו מי מהשרים
המלך עומד שם אשאלנו ומפני ... כי ... שפה כל
המן וגו׳ דוק׳ ויאמרו נערי המלך אליו ... המלך איש

לעשות

לעשות דבר זה הנה המן מוכן ומזומן לזה ויאמר המלך יבא ״
ויאמ׳ כמ״ש בפסוק בלילה ההוא כדרך שנת המלך שהיה רואה
בחלומו כי המן בא להורגו לזה אמרו הנה המן שראהו המלך
בחלום ובהקיצה לכן כי לזה בא ויאמר המלך יבא לפניו דוק׳
ויבא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש קשה דקדק לאיש מלא׳ כאחינו נמצאו של ידו ו׳ א׳
באיש ולא דקדק פי׳ מה הדבר שנעשה על ידי איש אשר המלך
חפץ ביקרו והמן חשב שכוונתו לומר לאיש לזה אמר בלבו וגו׳
דוק׳ לי כמו הבא המן דיך לכן בוקפו כדבר המלך שאמר באיש
המשונה פי׳ באיש אלא כי זהן לכן דשאלו ויאמר המן בלבו לא
יתכן פירוש זה שאם כן על ידי יעשה יקר לאחר ולמי יחפוץ
המלך וגו׳ אלא ודאי פירושו לאיש לי כמו כי יהיה פירושו על
ידי איש מתו׳ למי יחפוץ וגו׳ ובודאי כי לו משפט היקר דוקא
ויעשה על יד איש בכבוד משרי המלך הפרתמים כי לא יתכן שיהיה
לאדם אחר על ידי כי למי יחפוץ וגו׳ דוק׳ ויאמר המן אל המלך
דרך כבוד חזר הענין ואמר איש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו
וגו׳ ויאמ׳ לפי שהמן לכן בוקפו כי כוונת המלך שלא לומר באיש
על ידי איש אשר המלך חפץ ביקרו לכן חזר ופירש דבריו לאמר
כוונת המלך לומר מה לעשות לאיש וגו׳ לזה אני אומר כי איש
אשר המלך חפץ ביקרו יביאו וגו׳ ולא כוונתך לומר באיש על ידי
איש אני משיב דבר דוק׳ יביאו בפני המלך לבוש מלכות ראוי
למלכות ולא חדש ממש אשר לבש בו המלך פי׳ אשר לבש בלבוש
בו המלך ולא שיהיה ישן נושן שפסלו מלכות אלא שעדיין דומה
לבוש מלכות ראוי למלך וגם יביאו סוס מלכות אשר ביקר
בראשו של מלך והלשון קצר ופי׳ רז״ל כי כשעה שהזכיר בכתר
מלכות כשקבו פניו של מלך לאמר רזה גם רזה איך מבקש למלוך

ולימות עמירת ראשי וכיון שראה המן כן לא הזכיר עוד כתר מלכות נש דף ו' א
זולת המלך שקוצרו ומרדכי בראש חק, והתקן הלבוש אחר שיראוה
אחרים כגון נערי המלך וכונה יקבוהו על יד איש משרי המלך
הפרתמים והלבישו אחרים ולא איש משרי המלך אלא יהיה על
ידו דרך כבוד את הלבישו אחרים נערי המלך שהביאוהו דהיינו
חוזר לאיש משרי המלך הנזכר לא הוא והלבישו נשון יהיה דוק נש שם
ויאמר המלך להמן כדאמר שחושה מהר קח את כאשר דברת את
הלבוש וגו' לא כמו שאמרת שיהיה על ידי אחרים כנערי המלך
וכי הייתה אני אקחהו ואחר ילבישהו לא אלא ועשה כן למרדכי
היהודי היושב בשער המלך ואל תפל דבר מכל אשר דברת
הכל עשה אתה בעצמך בין הלקיחה בין הלבישה והקריאה לפניו
הכל יהיה על ידך דוק ועוד יל אל תפל דבר כי גם כתר
מלכות שהזכרת בתחלה אעפי' שאחר כך הפלת אותו לדבר
ולא הזכרתו בדפי' עשה כן למרדכי היהודי ורזל פי' שאמר
המן מה הנאה יש למרדכי היהודי מרדכים אנו יותר טוב היה
ניתן לו מתשלה או מקנה חשובה ולזה אמר המלך עשה כן
לו כאשר דברת ואל תפל דבר מכל אשר דברת הא והא דוק
ויקח המן וגו' ידי ספ ק' מבורך שמשלם שכר טוב לצדיקים ומשלו
צדקתו לצדיק נתלבש שק ואחר עתה הלבישוהו בגדי מלכות דוא
יצא ברחוב העיר וזעק זעקה גדולה ומרה עכשיו הרכיבוהו
ברחוב העיר וקראו לפניו ברוא קרי כתיב ככה יעשה לאיש וגו'
ובכר פי' למעלה כי ויבא עד לפני שער המלך דייבו ברחוב העיר
שהיה לפני שער המלך דכתיב ויצא התך אל מרדכי אל רחוב
העיר אשר לפני שער המלך דוק ומיהו קשה דלא נזכר כתר
מלכות ורזל קיימו וקבלו שנלאו ושם כתר מלכות בראשו כמו

שפי׳ לעיל על המלכה מבל אשר יהודה וגו׳ לכבוד בלבום היו דוק
וישב מרדכי אל שער המלך מדוע הקבד לומר שם בעלי הימים
לפקוח דייקו מרגל שבא לשכן ולהמצוק כמו שפי׳ בפסוק איש יהודי
היה וגו׳ בן יאיר בן שמעי בן קיש מה אמר הכתוב בראשי בכתבי
לומר דאו היה כי מרדכי ידע עמון בשמעונים כביכול ושריה ד
מבקש לומר דשע להלוקו אבל בעת בפסוק ב׳ וישב מרדכי אל
שער המלך כי שם היה רשקים ועשה כן למרדכי היהודי היושב
בשער המלך ולא אמר שם למקומו והמן גדחק מהכריות כי היו
דורכים אותו לתת שחוי אבל ואמר אלא על מעשה אותו לג
כהורגל אבל על כה ואמר דאשו מגלה סל דעי סחקה לו כתו
בראשו כסבור שהיה מרדכי מחזה דוק והסתר לומר לו ריש לסבתי
ונבל אוהבין אבל חשב הדין בבית המלך דהיינו נופל דעובדא
היכי הוה שאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ
ביקרו והוא אמר בלבו למי יחפוץ המלך וגו׳ והדיבור בפיו לשאול
לבוש מלכות וגו׳ והמלך אמר לו שיעשה כן למרדכי אל תפל
דבר וגו׳ כבזול כל זה היה מספר להם והם אמרו אם מזרע
אותם יהודים שהתחלות לנפול לפניו דהיינו מכניעתן כי התחלת
לנפול לפניו בתחלת מעלה לא תוכל לו כי כן מסורת בידם כי
אין עמו כלל אלא היה כמו כנגד סל דחל והכי פי׳ אם מרדכי מזרע
היהודים אשר התחלת לנפול לפניו של אותו זרע יהודים דהיינו
מכניעתן לא תוכל לו וגו׳ דאם לאו כן קשיא וכי לא היו מכירים את
מרדכי היהודי כי הגיד להם אשר הוא יהודי והמלך אמר ועשה
כן למרדכי היהודי אלא ודאי כדפי׳ דוק עודם מדברים עמו עוד
מעלה כפירם לאחר כפול הקיול וסריסי המלך הגיעו ושמעכה
מעלה היא כי יפול לפניו והמן היה מבקש להתחבא או להקיעז

עיקר מה שעשו ופירש המלך המן שהיו כאיש כמתלהלה ויבהילו
וגו' בעצמו כי מבהלות מפני דוק' ויבא המלך וגו' ויאמר המלך לאסתר
גם ביום השני במשתה היין כי נכנס יין יצא סוד כי ידע כי אסתר
לבה מגדת שאלתה לבד ואמנם עכשיו אמר לה כן ביום הראשון
במשתה היין והיא אמרה ומחר אעשה כדבר המלך כמו עכשיו
חזר המלך גם ביום השני וגם חזר טעם גם ביום השני דוק' ותען
אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך
טוב ומה לך שמצאתי חן בעיניך תנתן לי נפשי וגו' דוק' כי
נמכרנו אני ועמי וגו' אלו נמכרנו ביד עם בזוי ושפל כגון
עבדים ושפחות ואם היינו נמכרים החרשתי ולא היה צר ואויב
[illegible] לעבדים ולשפחות אחר הכבוד כמו אחרי לי אחר
הוא ובמגלה היה לשמים לומר [illegible] ודע אבי כי בגון
[illegible] הזאת [illegible] לעבד [illegible] לא נהרג
ובן [illegible] וגו' דוק' ויאמר המלך וגו' כי [illegible] עד השקה
היה [illegible] על ידי המלך כי לא ידעתי מי הוא ועכשיו שידע
כי היא יהודית [illegible] המלך [illegible] פנים כפנים וזכי פי'
ויאמר המלך אחשורוש ויאמר זו תשובה תשאלה לאסתר
כי [illegible] זו לאסתר המלכה [illegible] מי הוא זה ואיזה הוא
אשר מלאו לבו לעשות כן לנגוע בכבוד המלכה שידע כי יהודית
הוא [illegible] להשמיד כל היהודים והמלכה בכלל וזכר פי' [illegible] כי
זהו טעם כי מרדכי [illegible] אשר לא [illegible] דוק' ותאמר
אסתר איש צר ואויב היה אשר מלאו לבו לעשות כן צר לאבות
ואויב לבנים צר למעלה ואויב למטה [illegible] זה המן הרע הזה
ופי' [illegible] שהיתה רוצה להראות על המלך אחשורוש כלומר כדי
שיהרגנו [illegible] ישראל [illegible] כן הוא כי [illegible] צר ואויב

[illegible] ו' ח'

היה

היה אחשורוש מהמן ירושע אלא שבא מלאך ושלחירה כלפי המן
ואמרה המן הרע הזה והכוונה המן הרע היה רוצה לעבור את חוק
צר ואויב אני אין אסתר אלא לא יכול לעבור אותו כי נכתב מלפני
המלך והמלכה או שאלה היה רוצה להיות למלך או למלכה בענין
המות נפשי עם הנשקים אלא לא יכול כי נכתב וגו' בענין ולא יכלו
אחיו לעבור אותו כי נבהלו מפניו דוק' והמלך קם בחמתו ממשתה
היין לגנת אם חמתו כגינת הביתן והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר
אסתר המלכה כי ראה שכלה היה המן ויותר טוב היה שימעוד
לבקש מהמלך כי אסתר היתה כבר עמו יותר והיא גרמה לו כל
הרעה הזאת לפי אמרו יפה עשה כי ראה וגו' דוק' ומוד גל מה
ראה המן על כבר לבקש על נפשו ומי גזר עליו מות אחשור
שיקפיס המלך מחמתו לזה אמר כי ראה וגו' ולכן שאל נפשו
בשאלתה חק ועוד אל כי ראה כי ראה כי בלקש אלא הרעה הגדולה
הזאת מאת המלך כי גדול היה כי ואויב מאוד ונעשה כמעשה
חסיד לומר מי הוא זה ואיזה הוא שאם המן לא היה יודע בו
שבוא צר ואויב לא היה מתחלתו לכו לעשות כן במעלה כי הוא
גרם לו כל הרעה הגדולה הזאת דוק והמלך שב וגו' פי' ר"ל שבא
מלאך והפילו על אסתר והיה צועקת אדוני המלך הושיעני וכו'
וזהו שאמר המלך הגם לכבוש וגו' דוק ונראה דרשו הכתוב כי
המן נופל על המטה ונפל כקיצ כי נפילה כאן לשון שנכדי דוק
ודרשו הכתוב כשם גדולים שנעשו אותה שעה חדא כי המן לא עמד
לבקש על נפשו והמלאך בא ודחפו על אסתר ועוד כי המלך
שב מגינת הביתן אל משתה היין לחזור לשתות עם המן ולא
עלה על דעתו להמיתו אלא הדבר יצא מעצמו מפי המלך כאילו
מלאך הוציא הדבר ופני המן חפו שלא יראה פני המלך כי כבוד

פני מלך חיים כמו שפי׳ בפסוק כי לא יראני האדם וחי ובפסוק כי
עמך מקור חיים וגו׳ עם דוק׳ ויאמר המכונה פי׳ רז״ל שהוא אליהו
וזהו חד כו כב פי׳ כמרז״ל פנחס זה אליהו ופנחס מלא ביום עולה
חד והנה בפנחס הן בסתום כדב גאביהוא כמו שפי׳ בפסוק פנחס
בן אלעזר בן אהרן הכהן וזהו בו בא׳ פי׳ בו נשמות כדב אביהוא
כנודע ויהי בא׳ פי׳ שנים כרוחך אלי וכנודע זכור בא׳ מיהוא נקי
אכד וגו׳ והוא אחד מן הסריסים אשר לפני המלך מהם׳ הקבה׳
כנודע שפי׳ הרב ז״לה׳ בפסוק חיב׳ אשר מדבר לפני עם׳ גם
עוד פשיטה גדולה יש כו שביקש להרוג למרדכי על אשר דיבר
טוב על המלך שהוא הב׳ רוצה שימיתו למלך כדי למלוך הוא הא׳
ראיה כי מעשר הען המיר בכיוו שלא יראהו אדם ויאמר המלך
תלוהו ועליו ועל צוהרו ויהא קולו קולו כי היא לפסיה בפשיה דוק׳
על העץ
ויתלו את המן מעל עון ששפן העץ למרדכי וחמת המלך
אחשורוש ששכך ששכה למעלה הימה חמת המלך הגדול וחמתו
כמו כו וסקיה אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך שכיכה
שמונה שסבם לכל השקל שככה כי נקם נקמת כי כשפכין נקרנה
כמכתו ורמז מרז״ל שזכר המלך אחשורוש לומר ככר הדג
את ושקי השקל מבקש להרוג את אסתר כמצא כי נזכר
מושק׳ כי עדין לא שככה חמתו זוק ומוד לא וחמת המלך
מהם׳ הקבה׳ שהיה על שאול שחמל על אגג ויצא הנעל הזה
המן הרשע שככה כמה שמסיר בפשר אסתר עליו דוק ביום
ההוא עצמו שנתלה המן וחמת המלך שככה והיה כרצון רצק
המלך לאסתר המלכה את בית המן לפי שהמן ביקש להרוג
ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה ויאמר

ועליו ועל צוהרו של מלך
קלוי המן כי אין כזה
עון אשר חטא להעביר
גלולים מן הארץ עיין מה
שפי׳ בפסוק לך כנוס את
כל היהודים וגו׳ וצומו
עליה ועל המן

ני״לה

נראה כפשוטו הוראה לבא לפני המלך והפך זוג עליה מרדכי אשר
לא הגיד כמ״ש דוק ויסר המלך את טבעתו של המלך אשר העביר
מהמן אותה שנתן לו במסירת היהודים להכותם ויסר המלך את
טבעתו מעל ידו ויתנה להמן מכח מה מרדכי שמסר נפשו על
ישראל ונתנה לו ומרדכי לא היה רוצה לדבר מבית המן של
יקבל מקודם לו כי אסתר שמתו בכחה דוק׳ ותוסף אסתר
ולא פי׳ מה הוסיפה ואם לדבר לפני המלך הוא״ל ותוסף אסתר
לדבר לפני המלך ובזה ותוסף אסתר חן וחסד עליה דבקים
והיה אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה ולזה אמר ותוסף אסתר
הוספת חן וחסד עליה ותדבר לפני המלך ולא על ידי מלאך
כבתחלה ותפל ותתחנן לו הכל ובוונה היה בבכיה להעביר
את רעת המן וגו׳ כדמפרש ואמר לה איככה אוכל וראיתי וגו׳
וכנ׳ מהו רעה אשר ימצא את עמי ומהו אבדן מולדתי ובראה
דהמן הרשע חשב לאבד היהודים כי רבים מעמי הארץ מיניו
דהם כשיראו הגזרה ודקבה׳ ביטל הגזרה ורבים מעמי הארץ
מתיהדים וזהו אבידת היהודים לאבד מיהודים וזהו רעת
המן האגגי ומחשבתו הרעה דוק ויושט המלך וגו׳ ותקם אסתר
והעמוד לשון שקיטה כמו עמדו ולא ענו עוד אי כמו כמו
ויעמוד השמש ועמדה ועמדה שעה אחת מפני כבוד המלך
כמקבלת רשות לדבר לפניו דוק והאמר אם על המלך טוב שאדבר
לפניו ויתן לי רשות לדבר וגו׳ יכתב על ידי סופרי המלך להשיב
אחור הספרים ואמר את הספרים פי׳ עם השבת הספרים
ישוב גם כן מחשבת המן וגו׳ וכבר כתבתי כי אבידה זו היינו
לאבד מיהודים כמ״ש דוק׳ כי איככה אוכל וראיתי ברעה
אשר ימצא את עמי דהיינו שימירו דתם ויהיו רעים וחטאים

לה׳ וכן י״ל בלשון מרדכי היינו שלשון ישמעאלי וראה בבה״ל דוק
ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית
המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ עם מרדכי אמר כן נתתי
לאסתר והזכירה בשם ולא אמר נתתי לך כלומר מה לך יראה
מהספרים של המן הלא כל העם יודעים כי במצות מזויף כי
הנה ביתו נתתי לאסתר ואותו תלו וכו׳ וכיון שכן מה הוא זה אשר
יתעלמו לבו לשלוח יד בשושן דוק ואתם כתבו על היהודים כטוב
בעיניכם להשמיד להרוג ולאבד כל הצרים לכם ולאמרו כי המלך
צוה להמן לכתוב כן להשמיד לצרים לכם והמן הרשע ז״ל
ולכן תלו אותו ואת בניו וחדו הדין הזה וקיים ובטוב לבם להפך
הגזרה על שונאיהם אבל נראה אחר הספרים אבו דרך ישר שהוא
כיון המלך כי בכתב אשר נכתב וגו׳ דוק ריש׳ שאמרה אסתר כי לא
יועילו הספרים האלה שכתב ולזה אמר המלך כי כתב וגו׳ כלומר
כיון שהכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב דוק
ויקראו סופרי המלך בעת ההיא כי לא במלך טוב עם היהודים ולכן
כל שעה לא נקראו סופרי המלך נכונות מאד היה היא שאמרה להם
שהיה בחודש השלישי הוא חודש סיון שבו קבלנו ישראל התורה דוק
ויכתב מרדכי ולא נ׳ לסופרי המלך לכתוב שלא יחי מרדכי היו ושקר
הכתוב היה על פי מרדכי ויחתם מרדכי בטבעת המלך דייו
טבעת המלך הגדול ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן
ויתנה למרדכי אם כן הרשות נתונה ביד מרדכי לכתוב כל מה
שירצה כטוב בעיניו ולחתום בטבעת המלך דוק אשר נתן וגו׳
פירוש עוד מפרש מה שכתב בספרים ההם אשר נתן המלך
כח ורשות ליהודים להקהל וגו׳ דוק ביום אחד וגו׳ פירוש מקושר
עם הפסוק הקודם להשמיד ולהרוג וגו׳ ביום אחד בכל מדינות
המלך בי״ג לחודש י״ב הוא חודש אדר דהיינו מעין הספרים אשר

שלח דינן דפשט להתוספ׳ שאל דינן שדספרים דיוצא דאל אלוה
סקלו לדין ולא כבוד כבוד דינן פקשנן דמקר ונו׳ פי׳ דאל מי כמוך
ישראל המפורשת דברים והלכה במות דקדוש עמידים נם להקים
עמודיהם אבל דינן בקב דבר מקדים ולאמירם מי יהיה עקירם
ולא פירש במה יהיו עמידים להיות לא נודע באוך קדוש ונו׳ ומרדכי
לחות המגן יצא כהונה שער המלך דהמלך ודרש בקבר לא בשוש
וה לבש דאוק סי׳ מרדכי יצא מלפני המלך ונו׳ ומשל כתוב לו
הוא לבש שק דרי לבוש מלכות הוא בבן אמר מקבל בראשו דרי
עטרת זהב גדולה והעיר שושן צהלה ושמחה הפך והעיר שושן
נבוכה דוק ליהודים היתה אורה זו תורה דיבו [illegible] דסבת
קדוש וקיבלו סיני מרדכי שבאותו קיימו וקבלו היהודים וכו׳
דרי כי מרדכי בקשייתה הדה ודו ליהודים היתה אורה זו
תורה כי נר מצוה ותורה אור [illegible] כי בהיות ישראל
בבית [illegible] אין [illegible] בכוחה [illegible] טוב
ועתה בהיות שמחה דיתה אורה זו תורה ושמחה לבני שמחת
התורה דכתיב פקודי ה׳ ישרים משמחי לב אין כתיב [illegible] אורה
וזרוע לצדיק ולישרי לב שמחה פי׳ ולישרי לב זוכים שמחה [illegible] בו
ישראל היו צדיקים וישרי לב סמו לאורה ושמחה [illegible]
אבל גדול [illegible] אורה ושמחה וששון ויקר
[illegible] שמחה זה יום טוב ושמחה כחנך ששון זו מילה [illegible]
שם אלהי [illegible] זו מילה [illegible] בפסוק [illegible]
היכל קדשך ונודה את שמך על חסדך ועל אמתך כי הגדלת
על כל שמך אמרתך ויקר אלו תפלין [illegible] ועוד יל על דרך
שבאותו [illegible] יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם
תחתיך ולאומים תחת נפשך ולפי שישראל אז עשו תשובה [illegible]

יקרו בם כעשו הקב״ה ובו שנהפך ושלטו בשונאיהם וזהו ויקר דוק
ובכל מדינה וגו׳ שמחה וששון ליהודים הפך אבל גדול ליהודים
ומשתה ויום טוב הפך צום ובכי ומספד וקרא גדול לפי שהמן כתב
עליו כי מעט טובה של ישראל לכן קבעו ימי פורים ימי משתה
ושמחה ורבים מעמי הארץ מתיהדים הפך מה שחשב המן
כי רבים מישראל ישתקעו בדת הקם והיו גרים תחת לזה ונהפך
הוא וגו׳ למען כי כל מה שחשב המן על היהודים כהפך וכבר
פי׳ לעיל כי מה היתה מחשבת המן לאבד דוקא כי כל פחד היהודים
כפי הפשט היתה למען שהיו מתפחדים מהיהודים ועוד י״ל שנפל
פחד היהודים פי׳ הלשון שהיו מתפחדים היהודים מקהלה שלא
יהרגום כפל מה עליהם דוק ובשנים וגו׳ מראה לי טעם ונהפך
הוא כי לא די שניצלו והצלה עמד ליהודים אלא שנהפך הגזירה
לראות נקימה בשונאיהם לפי שבכל מה שהיה המן מתעד
המשורים למשנה למען ודקיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך
אינם עושים היה מוכלל מאמר זכות למעלה למען דבשע כנגד
אינם כדרכם אלא לפי ששומרים קדרך ואין עושים דתי
המלך ולכן נהפך הגזרה עליהם דוק ועוד י״ל כי מעיקרא מלה
הגורל על המן כמו״ל בפל פור הוא הגורל וראה כמ״ל לבנים
כי הם כולם יה לך זה וחשב לבלע את ישראל ונהפך הוא
מעיקרא כי מעיקר הגורל הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם
דוק ועוד מלה דמקשה לקרא למה המתין מרדכי בשנים עשר
חודש ולא עשה מיד כי זריזים מקדימים למצוות כשלמא
המן הלך בגורל ועל פי הגורל עשה אבל מרדכי מה טיבו
ופירש קרי טעמי חדא כיום אשר שיכרו וגו׳ ס״א לו הינם אלו
כביון היו אומרים שאם היה כא יום שאמר המן שנפל לו

הגורל

הנ״ל. לא היו יכולים נגדם עכן היהודים ביום אשר שברו אויבי
היהודים וגו׳ ועוד כי המן הלך בן׳ שאלה ועשה כל המלך לגזור
כי זייף המן ולכן קלו אותו ולא הניחו בקש אשר בקשה כשם
המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב אחור ולא כן מוכרח
לומר הספרים כלומר יום עלתו סבב המן אלא שנהפך הוא
אשר ישלטו היהודים דוק ועתה קשה מלבד המן דהולך היהודים
בשונאיהם ונראה דלכן היהודים הם׳ לאמו היום פי׳ יהודים בפני
מן הגוים שנקהלו היום בשונאיהם שהיו לנס דוק נקהלו היהודים
בעריהם וגו׳ לשלוח יד במקום שונאיהם הם׳ ושמו מבקשי רעתם
של מצאם ולכבדו דלתפרו לנפשיהם ומבקשי רעתם פירש כי
כן בקום נגד ישראל והוא נכרים מונם בספקותיו דוק ועוד יל׳
כמו הפשט דקשה המן מתחלה סביר זה ולאוב לישראל ובקש בבקשה
המלך לאבד כל היהודים וקם מה מתחלה בזה בידונו דהנזכר
ויפה ועוד כי מה לא היינו ביהודים נגד אחר נקהלו בו׳ לשלוח
יד בשונאיהם מבקשי רעתם של ישראל ולומר שלא עשו מחשבה
רעה של הגוים הקהל׳ מציפה למעשה שבלתה מחמת לאיך
יעקב הכסף כותב וגו׳ כמ״ש עש׳ וכיון שהיו מבקשי רעתם
וחשבו לשלוח יד ביהודים נחשב להם כמעשה כדכתיב דוק
וכבר פי׳ לעיל כי נפל פחד היהודים עליהם היינו פחדם דקהלה
ליהודים שלא ישמידום בכל מקום שלא ישמידו ישראל כולם
כדרך שהיו מבקשים הם ביהודים וכן להא ואיש לא עמד
בפניהם של היהודים להלחם כנגדם כי נפל פחדם של היהודים
שהיה להם בקהלה על כל העמים שלא ישמידו אי כמו פחדם
של מבקשי רעתם של ישראל נפל על כל העמים שלא יעשו בהם
כמו שעשו מבקשי רעתם אי כמו פחדם שלהם עליהם כענין

כי אחד האחד ואלקינו דוק ועשה כדאה לאיתקק ענין זה ידוע כי
אחד ישראל הוא לשום הבקיא לשמי אדם מאחד קטיר ודנה
לעיל שנקייהדו אמר כי בכל אחד היהודים אחד של היהודים
שהוא טוב יק אלו הי לשם ושנקייהדו לו כמו בתורה לעיל
לכל ישראל מתאחדים אמה טוב יק לשם דבקה ואחדו אל ד'
ואל טובו ואומות העולם מתאחדים אחד כביון חטאים וגש'
כי בכל אחד של היהודים נמצא ואחדו אל ד' ואל טובו כלומר
שנקייהדו לסעד והיו בני צדק ובלן אמר אחדים שלהם שהוא
אחדו כביון חטאים דוקא של שרי המדינות וגו' מנשאים את
היהודים אומר גרם שנקייהדו במקום שהיה להם לחרדם למה
בהיידן לאהבה מנשאים כי נפל אחד שהיה למרדכי בתחלה
כשנפל המן רעה שלא יקלו בתורה שאמר לו הקיבוק
אל הירא מאחר פחדם אותו אחד כבל עבדים שלא יקלו את
ענין כהשך לפי שכיקם לקנות את מרדכי דוק כי גדול מרדכי
בבית המלך בשביל אספי המלבה אשר המלך ושמעו של
גדולתו הולך בכל המדינות למה כי האיש מרדכי פי' חסידות
וצדקתו של מרדכי שנקרא איש חסיד וצדיק הולך וגדול
בידוע שמים ומן היה גדול סגדולה ומעלה כי טוב שם משמן
טוב וזה חסידותו היה גדול בעולם דוק ועוד יל כפי הפשט
כי האיש מרדכי הולך וגדול פי' השמועה שהלך בכל המדינות
הוא כי היה הולך וגדל כל יום מתגדל ומתנשא דוק ויכו
היהודים מכת חרב אך לא היו הורגים אותם אלא מוכים
ויש הרג שהיו הורגים ויש אבדן ואל הקשה למה אלו כך
ואלו כך כי אין טעם כרצון ויעשו בהם כרצונם דוק ועוד יל
ויעשו בהם כרצונם של אויביהם שהיו רוצים לעשות לישראל
יש שהיו רוצים להכותם ויש שהיו רוצים להורגם ויש שהיו רוצים

לאבדם ולהן עמו ישראל הבה ברצונם שהיו רוצים גם לעשות
בישראל אלה שכבר עשה המן ועתה אנחנו מבקשים את השמד
את האויבים הלא גזרת המלך היא לזה אמר שנעשו בהם כרצונם
כפי הרצון שהיה להם והשמחה ובזה רמז שהיו שמחים לנקום
אויבים ובזה ובשמחה לזה לא יספיק רק אם תמצא קיום עדין
לא שנתנו בישראל ונתנה בעצמו לזה אמר על הרצון ומחשבותם
רעה שהיו רוצים לעשות כי מחשבה רעה באומות העולם
הקב״ה מצרפה למעשה רק ובשושן הבירה הרגו ואבד
הרגו היהודים ואבד ת״ק איש כולם אנשים ולא הרגו בהם וקטנים
הטובים אלא הרגו חמש ואבד רק ואת פרשנדתא וגו׳ ב״י ז״ל
שכולם הרגו באחד ולכן צריך להזכירם בנשימה אחת ולכן
אלו אותם עשרה שהרגו אלא אותם נזכר בני המן לבד רק
עשרת בני המן לפי שהיו רוב בניו לכן בכלם עשרה בזו
במשיכה לומר מסרת תבני המן כי כולם בני המן ותולת
צורר היהודים ואחר להמן ולהעדר והמשל אל הקב״ה ליך זה
המן בגדולה כזו שהיה צורר היהודים ואבד במעלה ישראל בנשר
ראש רק ביום ההוא מספר שהרגו בא מספר ההרוגים שהרגו
בשושן הבירה לפני המלך פי׳ בא לפני המלך מספר וגו׳ איכא
מספר ההרוגים שהרגו בשושן הבירה לפני המלך כי המלך
רולה איך הרגו רק ואמר המלך לאסתר המלכה בשושן
שהיה עיר המלך הרגו וגו׳ קל וחומר בשאר מדינות המלך מה
עשו ומה שאלתך ובקשתך עוד ויעש מזה ויקנס רק ויאמר
אסתר אם על המלך לעשות בקשתי ינתן גם מחר ליהודים
אשר בשושן לעשות כדת היום מעשה דהיינו להרוג ת״ק איש
ועשרת בני המן אלא שאני רוצה שיתלו ויתלו כי אותם עשרת
בני המן שהרגו יתלום על העץ כביזוי אי כתוב לעד אני רוצה

סיבת אומרו מקרא משתה אחרת של המן כלומר בסבות המן
שנעשה לפורים המן הרשע ולמרדכי במשתה הזה נעשה לו ולבניו דוק
ואומר המלך לבניו לתלותם כדברי אסתר והנה דרך דייקו
ביותר קרובתו לדת היהודים שולחים כשולחים ולא עשית
בקין המתנות כלומר עיקר אחר של בני המן תלו כי רוב בנים
היו לו כמ״ש דוק ויקהלו היהודים וגו׳ כלים הדברים כי עשית
בני המן תלו והחיה וראש לכל דבר ואחר כך נקהלו להרוג
בשושן כי כך דוקני הקהלה ולא עשית בני המן תלו ואחר כך
ויקהלו היהודים וגו׳ דוק ושאר היהודים וגו׳ כלומר בשושן לעשר
ביום יג וגו׳ כלומר על זה עשו ביום יד בקהלו לעמוד על נפשם
שלא ישלחו בהם אויבים והרוג בשונאיהם וגו׳ ביום יג לחדש
אדר והיינו ביום אשר שיבח אחר ליהודים לשלוט בהם ובקטן
הוא כמו בתרגום ויראה כי באדר אך אבי הקטוד ולא זכר כי היה
עת לידה אומר אבי הנבה אחת בדברי המין וזהו אמרו בכזל
והיה ונהפוך לו כי באדר אך אבי הקמוד ושמח בזה כי הואיל
הוא כי יום המשתה היה עם הלדה כי יום המות מתקהל מעוס
הולך בתוך שם בפסוק עת להרוגה למות ובפסוק טוב שם
משמן טוב ויום המות מיום הולדו דוק ואומר וגם ולא אומר
ובא לבי שיתו הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרו
ונוח לשון מקור כי הכל לדורות יהיה כמו כן ונעשה אותו יום
משתה ושמחה בכל פי לעולם לפי שהמן הרשע בקש מינו ביום
טובים של ישראל לכן בקבעו יום משתה ושמחה דוק והיהודים
כלומר הפרזים היהודים הכשרים בקהלו וגו׳ ופסוק זה היה
הבנה לפסוק הבא אחריו כלומר על כן ועל כפה היהודים הפרזים
עושים יום יד דוקא לפי שנחו ביד כי אבל של שושן שלא נחו
אלא בטו׳ כי עושים יום טו׳ ועוד יש על כן על שמחת מה

שהיני

שהרגו בשושן ביום יד׳ עושים על שם כך נקבע משתה ושמחה דוקא
ובקוב מרדכי את הדברים האלה הנ״ל עיקר הכל הכי הוא כי אלו
נחו ביד׳ ואלו נחו בטו׳ וישלח ספרים אל כל היהודים הקרובים אל
ה׳ הם הצדיקים והרחוקים על הם הרשעים כמו״ל בפסוק שלום
שלום לרחוק ולקרוב וכמו שפי׳ בפסוק נתר ד׳ קמתור מרחוק
זה הרשע שכתוב בו רחוק ה׳ מרשעים דוק׳ לקיים עליהם להיות
עושים תמיד ולכן אמר להיות עושים ולא אמר לעשות לעשות
משתה פעם אחת ולהיות עושים הוא מקור להיות עושים את
יום יד׳ ויום טו׳ וגו׳ דוק׳ בימים וגו׳ פי׳ הסיפור למרדכי קושיתדין
ז״ל קי׳ כיון לא הקנודרו לא הנעשו אגודות מלה הדבר בפקי
קריאת לזה אמר כי אין זו קושיא דעיקר הכל הכי הוא אלו נחו
ביד׳ ואלו נחו בטו׳ בימים אשר נחו בהם היהודים וגו׳ דוקא
ועוד י״ל דקשיא לי לעני הא מאי לקבוע בימים שהרגו בהם
היהודים ונסו בקצת באויבהם דה׳ יום יג׳ ויד׳ אבל יד׳ לפרזים
וטו׳ לבני שושן לא הרגו בהם כם ולזה פי׳ דקבעו ימים אלו
משתה ושמחה ובום בהם בימים אשר נחו בהם היהודים דהיינו
יד׳ וטו׳ כנ״ל אמר דאל יג׳ ויד׳ היו ימי קהלה ובין בצער מיתות
ונפשות ולכן צריך לעשות ימי משתה ושמחה ב׳ לא ביום
ענין המעשה דוקא ועוד י״ל דקשיא לי מאי הוא מאי לקבוע
ימי משתה ושמחה כמו שאומרים בו קהם שנקבל דתן ודין
ישראל בקבלה ב׳ ימים אלה ויום לזה אמר דקבעו ימים אלו
בימים אשר נחו בהם היהודים דפקיב וכוח סל׳ בו׳ וכוח
בטו׳ בו אבל בכיסן עדין לא נחו כי עלין בין השפירים שלבתן
קיומים ועוד שהוא החודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה כי

רחוק ה׳ מרשעים

קרוא כה״כ מרחוק

עיין בספר חרדי׳ בועס
סדר קדוה דדוש רביעי

כי חשב המן להשמיד את ישראל ונגד כי הנה שלשלת המן היה
בפסח ובכל כם ימי שמחה ואין מערבין שמחה בשמחה לכן ימי
אדר עשו אותם ימי משתה ושמחה כי לא היו ימי משתה ושמחה
ומשלוח מנות איש לרעהו פי' רז"ל שתי מנות לרעהו לכל תקנות
לאביונים מתנה אחת לעני אחד ומתנה אחת לעני אחר שתי
מתנות לשני עניים וקשה מאי שנא דבמנות כתיב שתי מנות
לאיש אחד ול"ל כמו במתנות דרז"ל דבעינן ימי משתה ושמחה
ולכן העני במתנה אחת שמח אבל העשיר צריך שתי מנות.
ששמחים בהם. הזמן שפי' בפסוק אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות
עם אלה הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים דוק וקיבל היהודים
לעשות לדורות את אשר החלו לעשות בימים ההם קודם שכתב
מרדכי אליהם ואת אשר כתב מרדכי אליהם דוק כי המן וגו'
קשה מה בא לדרש ולתת טעם דקאמר כי המן וגו' הלא כבר
נתפרש הענין לעיל יפה אלא דבא לתת טעם למה התקינו לעשות
נקראת כלוכידם כנ' כאחד ולא אמר כנגן כמבואר המן לזה
אמר כי המן וגו' והפיל פור הוא הגורל פי' רז"ל עליו כפל הגורל
כי המן ראה רבים פונים ולא ידע כי הוא יהיה נכלל מישראל
ולכן קבעו הימים האלה שכבר נפל הגורל להמן מעיקרא דוק
ובבואה אסתר לפני המלך והקדם והתחנן לו להעביר את מחשבת
המן אמר אחשורוש עם הספר ישוב מחשבתו הרעה בראש
כדפי' לעיל בפסוק אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת
המלך אין להשיב אחור אך כתבו ספרים אחרים כטוב בעיניכם
ועל ידי הספרים ישוב מחשבתו וגו' הק' על כן וגו' כלומר על כן
שלמדתי מי מעיקרא כשהפיל פור הוא הגורל עליו נפל
הגורל קראו לימים האלה פורים על שם הפור הגורל שנפל על
המן ראש לאו כן לא היה ראוי לקרות הימים האלה פורים על

שם הפור של הרץ דרשם שהפיל באשר אלא ודאי מעיקרא
יצא הגורל על הרץ כמ״ש הוא הגורל וכיון שהיה הגורל סימן טוב
לישראל קבעו הכם בקריאת הימים האלה פורים דוק לא כתי׳ על כן
קראו לימים האלה פורים על שם הפור רק על שם הפור לרבו
עיקר הטעם דבהי דקריאות פורים על שם הפור דבל מעיקרא
לא היה ראוי לקרותם פורים על שם הפור של הרץ אבל על כן
על המכן הנ״ל ניחא דקריאות פורים על שם הפור דהיינו הגורל
הנ״ל כי קבעו ימים אלו כחודש זה לפי שעיקר הנס היה להצלת
ישראל ולינק אדם קודם ואמר המלך ישוב על ראשו מחשבתו
הרעה כדפי׳ לעיל וכדי לאתת זה קראו לימים האלה פורים כי
עיקר הנס היה לנפול הגורל של הרץ לא נרבל ישראל לכך אלא
להיות בהפוך הוא כדפי׳ דוק׳ והיינו וקיבל היהודים פי׳ לא קיבל
כתיב מה שקיבל משה כי מגלת אסתר כרוח הקודש נאמרה
וכסיני נאמרה ומשה קיבל מסיני עוד פי׳ רז״ל דהולל קיבל
והיינו כי כאלה מקבל האדם עליו המצוה ואחר כך מקיים אלא
ודאי היינו עקר מה שקיבל כבר פי׳ דקבלת התורה לא היתה
קיימת רצונה דכבר היה ועתה קיימו אחרי קבלה כמו שפי׳
לעיל בפסוק ליהודים היתה אורה זו תורה דוק והימים האלה הנ״ל
יד׳ וטו׳ באדם נזכרים בפה ונעשים וגו׳ וימי הפורים האלה לא
יעברו לקבוע אותם בחודש אחד כמו כיון לא לקבוע יג׳ ויד׳
כנ״ל בפסוק כימים אשר נחו בהם היהודים וגם זכרם לא
יסוף מזרעם דלא היתה הוראת שעה היתה לאותו דור ורז״ל פי׳
לא יסוף אפילו לימות המשיח וכל המועדים בטלים וימי פורים
לא יהיו בטלים דוק והכתוב כפי הפשט כל הקושי וכל מאמצי
כחם עשו כבתחלה כחוק וחיזוקים לקיים וגו׳ שלא היו מקבלים

ומעיד על דבור דאחשורוש
פיר מאי פורים על ישם
שני פורים פור המן ועלי
יהיה נחשב על ישראל
והפיכה הקב״ה עליו

עליהם לדורות אלא מדרשה נראה הפשט וכתבו כל תוקף לקיים
עליהם את אגרת הפורים הזאת השנית ורז"ל פי' כל תוקף תקפו של
אחשורוש תקפו של המן תקפו של אסתר תקפו של מרדכי כלומר
כתבו תוקף הנס הזה שיקבלו עליהם לקיים ימי הפורים דוק וישלח
ספרים שיהיו דברי שלום שאמתה של תורה וזהו פשט כל תוקף
שיהיו דברי אגרת הזאת כפי מה שאמתה של תורה דוק לקים
עליהם וגו' כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה ואיכו
מאן דמוקי ב' מרדכי ואסתר שהיה מרדכי היהודי יחיד בדור
כמרז"ל בפסוק איש יהודי היה בשושן הבירה עש' ואסתר המלכה
שלבשה רוח הקודש כמרז"ל בפסוק ה' ויהי ביום הג' ותלבש
אסתר מלכות עש' ועל שם כך קראו לה אסתר המלכה שלבשה
מלכות ובאמור קיימו על נפשם דברי הצומות וזעקתם כימי
הצרה כן יקיימו ימי משתה ושמחה דוק ומאמר אסתר כלומר
עי' בספר מאורי אור סדר הכוז דרוש יכיוני
אמרי' שאמרו כי מרדכי היהודי ואסתר המלכה כתבו כל תוקף וגו'
מה מאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר כי
היא שלחה לחכמים כתבוני לדורות וכו' כמרז"ל אבל מרדכי
לא מרח כזה נכתב בספר דוק ויש' עיין חז"ל כמרז"ל בפ"ק
דמגילה כי לא היו רוצים חכמים לכותבה עד שמצאו רמז מן
הכתוב כתוב זאת זכרון בספר וכו' נמצא כי מגלת ספר הכתוב
בתורה גרם שנכתב אגרת זאת ועש' ונכתב בספר בשביל
מגלת ספר הכתוב בתורה שפירשו על מגלת אסתר ונמצא בזה
מגלת בספר כב"ת פתוחה ולא שפליות כמו שפי' בפסוק מי
יתן אפוא ויכתבו מלי לעד בספר ויוחקו עש' נמצא כי מאמר
אסתר הועיל לקיים דברי הפורים האלה אבל להכתב לא הועיל
אלא ונכתב בספר האמור בתורה דוק ובזה ניחא מרז"ל בסוף

מעלת אסתר כי מצאה חסד לפני המלך זה היא דקיימא מעשה
דכתיב בקום זאת זכרון בספר ומגלת בספר ידוע על כל היא
וזה אמר כי מצאה חסד לפניו דהבה לך זכר עמלק דהיינו
המגילה הנקראת במגלת מקום ולך זכרון בספר במגילה שם
ולפי שמגלת בספר ידוע על היא נזר אמר ושים באזני יהושע
בגמרא אמר לו כשתסק כי מצאה חסד לך זכר עמלק זה
היא מגמ' זכר עמלק קריבן אלא ליהושע בכל אמור באזניו
בפסוק כי מצאה חסד לך זכר עמלק ידע לדין דוק ומצי
כל פעמ'ל בפי' דאמרן אסתר היא הקורא מגן ואחר אסתר אסתר
תני וגו' עם' וזהו ונכתב שם אסתר הנזל בספר זה ספר הקורא
דכתיב ביה ואחר הספר אסתר פר וגו' דוק וישם המלך
אחשורש פי' רז"ל אחשורש בקיב שנעשה רש והוכרח להשים מס
על הארץ ואיי הים ובאור הענין כי לכבוד אסתר וחקר להם
העם בחז"ל בפסוק וישם המלך מסקה בזה לגבל שרו ועבדיו
את משתה אסתר והנחה למדינות עשה עם' דוק וכל מעשה
תוקפו לפי שכתוב לעיל והכתוב אסתר המלכה את כל תוקף
ופי' רז"ל תוקף אחשורוש ותוקף היא וכו' בגזל לזה אמר וכל
מעשה תוקפו של אחשורוש וכן פרשת גדולת מרדכי דהיינו
תוקף מרדכי הלא הם כתובים וכו' דוק ותימהו קשה מגלת
הלא דהולך הם כתובים וגו' מאי הלא ויל מקושר עם הפסוק
הקודם ומאמר אסתר וגו' ופי' רז"ל כי חכמים שבדור לא
היו רוצים לקבוע לדורות לפי שהיתה מעלת קנאה באומות
ואסתר בשיכה בכי אני קבועה בספרי דברי הימים למלכי

ועוד יש שאמר הענין בכתבם בספר ולא חשו לענין הקבלה
כי הלא כל מעשה תקפו וגו׳ הם כתובים וגו׳ דוק בו מרדכי פי׳
ואיך נכתב כל מעשה פרשת גדולת מרדכי בספר דברי הימים
למלכי מדי ופרס כי מרדכי היהודי גדול מאד משנה למלך אחשורוש
אך לבני היהודים לא היה מקובל בתשנה אלא באחד מהם אלא
בגדול מהם ורצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו לפי שהיה מוכיחם
ויתכן לא נשא על ידו דורש טוב לעמו היהודים היה דורש טובת
כל הימים ולפיכך לא היה דורש טוב אלא דובר שלום דוקא כמו
לכל זרעו של עמו הגדול ומצא דורש שלומם ומוכחם של עמו
ובכל זרעו של עמו דוקא לא כמו וגדול המשנה למלך היה ליהודים
כי ליהודים היה כמלך לפי שהיה ראש הסנהדרין והיה יהודי
בשר וידוי דבור וזהו כי מרדכי שהיה כמו דבור שהוא ראש
יחדי
לבשמים והיה יהודי כנזכר בפסוק איש רצוי לרוב אחיו כמ״ל
גדול הק׳ שבגלל נפשות כי משקדל היה ראש לסנהדרין ועקר
רצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו דורש טוב לעמו היינו שכשיוכיחם
כן יהין עמו כאחד שבני ישראל ודובר שלום לכל זרעו ולא
חס המבהק כמ״ל בפסוק גלה העני הבקיכם לפי שאין שרים
לא היו משיבים שלום לעני אלא אדרבה הוא היה מקדים שלום
לכל זרעו עניים ועשירים גדולים וקטנים דוק
עיין כף חי דף קכ״ב ע״א
ההנים מזמור א׳ אשרי האיש וגו׳ פי׳ רז״ל מזקנים אתבונן
כמו שאבות העולם לא היה פותח כל אחד אלא ממקום
שחתם חבירו כמ״ש בדברים רבה סדר וזאת הברכה כך אני
אני פותח אלא ממקום שחתם משה באשרי דכתיב אשריך
ישראל מי כמוך אף אני פותח באשרי אשרי האיש וגו׳ ונשם

פי׳ מה ענין היינו כמה שאמר חבירו וגם׳ ואמר אשרי האיש שהוא
שלם וטוב במחשבה דיבור ומעשה כי זה כל האדם להיות להטיב
בג׳ אלה כמו שפי׳ בפסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשותו וכמרז״ל דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכו׳
וגם׳ כנגד מחשבה אמר אשר לא הלך בעצת רשעים כי העצה
היא בלב כנגד מעשה אמר ובדרך חטאים במעשה לא עמד
כנגד הדיבור אמר ובמושב לצים לא ישב אבל זהו דרך כלל
כנגד סור מרע שלא להרע וכנגד להטיב ועשה טוב אמר כי
אם בתורת ה׳ חפצו דהיינו כנגד המחשבה כי מחשבותיו וחפצו הוא
בתורת ה׳ ובתורתו יהגה יומם ולילה כנגד הדיבור ולפי שצריך
האדם לקבוע עתים לתורה כמו שכתבו תלמידי רבינו יונה ז״ל
בפ״ק דברכות לכך אמר והיה כעץ שתול על פלגי מים דהיינו
שבית המדרש כי שם נפלגה התורה במחלוקת למים אשר פריו
וחידושי התורה יתן בעתו דכי בעתו מה טוב כגון הלכות פסח
בפסח וכו׳ כמרז״ל בפסוק כאלו לחייך כקיים ועלהו לא יבול
דהיינו אפילו שיחת חכ׳ צריכה תלמוד אי נמי מה שאמרו שבעמל
ועלהו כמון על הפי לא יבול כנגד המעשה אמר וכל
אשר יעשה יצליח דוק ואמר וכל אשר יעשה לרבות אפילו
עבירה לשמה כמרז״ל גדולה עבירה לשמה במצוה שלא לשמה
דוק אי נמי וכל אשר יעשה יצליח שיהיה הצלחה בגופו
מעשה שיהיה מצוה לשמה דוק ונוכל לומר אשרי מאושר בכל
מיני אושר וזהו אשרי האיש אושרות רבות האיש כי כשהוא
איש הוא ירא חטא ולא הלך בעצת רשעים וכו׳ כמז״ל בפסוק

פ'
אשרי איש ירא את ה' אמרו לאדם שהוא ירא ה' כמו אמרו איש בבחירתו
אשר לא הלך בעצת רשעים שלא שיעצוהו רשעים לא שמע עצתם
אי נמי לפי שעצת רשעים נופלת דכתיב עצו עצה ותופר וכתיב
ה' הפיר עצת גוים לכן אמר כי זה זכה שלא נפל בכל פעלו ומעשיו
כדרך דכתיב מחשבות ישועות אשר לא הלך בעצת רשעים לכך מעשיו מוצלחים
נופלים ובדרך חטאים דהיינו בדרך הרשעים דכתיב ודרך רשעים
תאבד לא עמד בדרך זה כלומר כי דרכו דרך ה' ודרך ישר לא יכשל
בו ילך לבטח דרכו ובן במושב ובמדרגת לצים שיתלוצצו עליו
לא ישב כי היה מאושר בכל עניניו ומאשרים אותו כל העמים
ואמר מושב לצים לפי שהלצים עושים הוא שיתלוצצו פי' שיהיה
אחרים לוצצים מהם מרוב מרעננות שיבא להם כמו שפי' בפסוק
ומה אל תתלוצצו וגו' ובפסוק עד מתי פתאים תאהבו פתי
פי' פתי אחר מהם מהם מוצא בהם תולדות רבות פתיות ואמר
פתי כי כל מדה לתוכו ערב עלי דין כי צדיק ה' מדקדק אתכם ובענין
נוחכי קורא יהללו רשע ולצים לצון חמדו להם פי' כשאומר
מוצלחים מהם להתלוצץ מהתלוצצים מהם פעמים על דרך מהכר
נסיון הידע בשלום מוצא במי לדבר מדבר ממנו עצמו כמו"ל
בפסוק תשב באחיך תדבר כבן אמך תתן דופי אי נמי מעשים
דכתיב אם ללצים הוא יליץ אחרים מהם שיתלוצצו עליהם
מרוב מרענות דבר עליהם אי נמי הוא עצמו יליץ עליהם
כדכתיב גם אני באידכם אשחק אלעג בבוא פחדכם כי מה
יבא אידם ויבא פחדם פחדו כציון חטאים וכתיב כי פחד
פחדתי ויאתיני ובבוא פחדכם ואתם אינכם יודעים על מה
אתם מתפחדים אני היודע האמת אלעג מכם על אידכם

שיבא

שהלא עליהם כי כן מורה הלשון וכן במושב לצים שעסק בלצים
עליהם לא ישב הוא ועוד יל בהפסוק הוי המעמיקים מה' לסתר
עצה וגו' ועל זה הכתוב והוא לא עמיקתא ומסתרתא דהיינו לומר
שמעמיק ומסתיר רשעים לסתיר עצה מה' ולאמר מי רואנו ומי יודענו
לא כי שהוא רואה ויודע אלא שגלה לאחרים לבל ידעו כמרז"ל
אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו קרי ביה אראנו לאחרים
וזש' לא הלך בעצת רשעים להעמיק מה' ולסתיר עצה לאמר מי
רואנו מי יודענו אלא ידע כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ולא
יעלה עמוקנו לפני והוא רואה ויודע הכל ועל התחבולות הוא אומר
ובדרך חטאים דהיינו דרך רשעים כאפלה כל זמן אור דהכתב
כי כי מצוה ותורה אור ובתוכם כי נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי
וכיון שהולכים בחושך בלא תורה אור כמשל' באפילה לא ידעו
במה יכשלו כלומר יודעים כי זה עון לזה אמר ובדרך חטאים
לא הלך ועוד יל כמרז"ל שמפסיק ההולכים בדרך ואין עוסקים
בד"ת נופלים במלחמה וזה היה הולכים בדרך ונרכה וכו'
כמו שפי' בפסוק אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. וזש'
ובדרך חטאים שהם הולכים בדרך בלא ד"ת כמדם לא הלך
אלא הלך ודבר בם ועוד יל כמרז"ל שנים שיושבים ואין ביניהם
ד"ת הרי זה מושב לצים כלומר לא תמצאו שכ"מ שהולכים
בדרך כי אם ללמוד התורה אלא שנים שיושבים וכו' במעלה
כי במושב לצים לא ישב דייקו לומר כי לעולם בשדה יושב
עם אחר היה עוסק עמו בתורה ועל דרך זה בהלך ובדרך
חטאים לא עמד ויובן כמרז"ל בפסוק אחד אל הסדיר ולא
עמד אלא שהולכים שבאמר ובואלנו והכתוב אשר נואלנו
ואשר חטאנו כמו שפי' בפסוק כתבה מעיד ראשנו וגו' וזש'

כמ"ק דקמ"ניו ד"ף י' ע"ב

כפי' רא"ש

כמ"ק דקמ"ניו ד"ף ז' ע"א

אשר לא הלך בעצת רשעים פי' דרך רשעים באמונה בלי תורה ודרך
חטאים שעוברים בלא תורה לא עמד ובמושב לצים לא היה יושבים
בלא תורה שבדים לא ישב אף כי דרך חטאים היינו דרך שבתורה
דברים שבעבר אחד ואין בנידם רק שיושבים עם [illegible] ויושבים בכל
וכזה ביאור מי' ומי אחר שלא הלך והלך עמד וכו' ומקרבנו בו
המפרשים כי אלו על אותו קדם ועצת רשעים לחוד ודרך
חטאים לחוד ומושב לצים לחוד ואינו ענין אחד דכיון שאמר
שלא הלך הלך עמד וכו' ושה כיון דהכל ענין אחד על עסק
התורה כמ"ש [illegible] בין שלא הלך דהיינו שלא ישב וכל
[illegible] הלך [illegible] דרך חטאים [illegible] דר' ובין שלא עמד בלא
דר' [illegible] הלך ישב במושב לצים דהיינו בלא דר' וכו' דוק' דך ויע עיא
כי אם בתורת ה' חפצו פי' ר"ל ספק דעג"ז [illegible] התורה ולאחר
כך [illegible] של [illegible] הכל [illegible] שסוקן כפשו עליה
[illegible] לקרות על שמו ואח' אם כן [illegible] והאנשה [illegible]
[illegible] לכפשו על התורה ונקראת על שמו בתורתו כסתיק
[illegible] ואמר חפצו ולא אמר
כי אם חפץ בתורת ה' או כי אם בתורת ה' חפץ וא"ל דאי הוה
אמר הכי הוה משמע שגם דחפץ ה' בתורת ה' אבל אשר דחפץ
[illegible] בכסף וזהב ובכבוד לזה אמר ביאור בתורת ה' כל חפצו
כלומר שאינו חפץ בשום דבר אחר וכל חפצו הוא בתורה
ובזה זוכה שנקראת על שמו ובתורתו יהגה יומם ולילה דוראי
כיון שכל חפצו בתורת ה' ממית עצמו עליה בתורתו אין
התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה שכך אמר
זאת התורה אדם כי ימות באהל וכו' פי' דוק ועוד י"ל דתורת
ה' היינו חוקי האלהים ומצותיו דברים שבין אדם למקום
ותורתו היינו תורת האדם דהיינו דברים שבין אדם לחבירו

ולומר כי אם בתורת ה׳ חפצו וכל חפצין לא ישוו בה׳ ובתורתו
של תורת האדם יהגה במחשבה בלבו יומם ולילה כי עיקר הגיון
בלב דבקות והגיון לפי נפנך כמרז״ל בפסוק ויאמר הדבר ה׳
כינה הג׳ דוק ות׳ כי יש בתורה נגלה ונסתר כנגד נפשי דהיינו
תורת ה׳ כמו חוקי האלהים ובתורתו לנר חפצו אבל לכו דוגמ
בה קמ״ד פרס דברים בקדמי כנגד חלק הנגלה דהיינו תורת
האדם משפטים אשר יהגה יומם ולילה דוק׳ והיה כעץ שתול
על מקום שבו פלגי מים היינו כנגד דבקות ומדריגות המגדל
להשקות את הגן ומשם יפרד וגו׳ דהי כי שם יפרד כנגד אד
בן יורה להיות שתול בפלגי מים אשר פריו אלו בניו דבקים
ובירך פרי בטנך יתן בעתו מגלל שבת ונגל שבת אז כתי פלחו
פריו היינו פרי חכמתו שמבינין דבר מתוך דבר ועלהו לא יבול
סיתם קא׳ צריכא למימר אי כתיב לא יבול שידך דבדין כשמעניים
דכיון דהוא צורבא דרבנן בודאי יהיו דבריו נשמעים כמרז״ל
בפ׳ דשבת ולא נהו כי הכי הוא משתמען מיליה כצורבא
דרבנן (משמע דקא צורבא דרבנן משתמען מיליה) ולא קפיל מלכי
אלהו והיינו כדפי׳ כדרך דרשו אשר לא הלך בעצת רשעים
והשלכהו עצתו בעצת רשעים שקופה ועוד רמזו כמרז״ל
בפ׳ דסנהדרין כל מי שתורתו משקה הסוגה וכו׳ ולא עוד אלא
שעצתו נופלת שבלומר והשלכהו עצתו אם כן מיהו ועלהו
לא יבול שלא תהיה אספו ועצתו נופלת דוק וכל אשר
יעשה יצליח פי׳ כמרז״ל בתורה בבבליים בבקורים כל העוסק
בתורה נכסיו מצליחים וכו׳ ורמזו עוד מרז״ל יכול יושב
ובטל ת״ל ככל המעשה ידך אשר תעשה וכו׳ וכל אשר יעשה
יצליח מותו׳ צריך שיעשה דוק ועוד י״ל כמרז״ל בפק דקמניות דל״ה ע״ב

אילן אילן במה אברכך וכו' ומש' והיה כעץ שתול על פלגי מים
דייק אלמא דמים מפירות הדקין אשר פריו יתן בעתו הי' פריו גדל
ועלהו לא יבול הוי צילו גדל ודייק האילן שפריו גדל וצורך כיון
כפריו שאין צילו גדל מעט הקפיד ומוצא במודע וזה פריו גדל
וצלו גדל וכלה יבורך זה כי כל אשר יעשה יצליח והיו כמעשיו
כמעשי דוד ומשם פי' אחרי עשן אמת המים אחרי וכל מש' דוק'
לא כן הרשעים דימו תולה בפסוק והיה כעץ אצלו במודה כבחר
החיים יכול אף משמעו של רשעים כן פי' הא בלאחר הדא כבלאחר
ואף משמעם של רשעים יהיו כן צרורות כצרור המות הל'
ואת נפש אויביך יקלענה וכו' מש' לא כן הרשעים המקביל
לצדיק שהוא כעץ שתול בגמ' ואף הרשעים כן שקולים כבהמה
והצדיק כעץ שתול על פלגי מים בנותר כאמת המים הקדוש
ופריו מתוק וצלו גדל והרשעים כן כהפך כעץ שתול בלא
אמת המים בלא פרי בלא צל הל' כי אם כמוץ דוק ועל דרך
זה פי' כמעדש חוית בפסוק כקדוש וגו' יבול אף ישראל כן הל'
בצלו תיעלקי וגו' מש' שדי לא כן אמוסר שקם לרשעים
כי אם כמוץ וגו' והא כן לשון את הדור ואת כבו דוק ועוד
יל לא כן דבר אחר לרשעים כמו כן דרך כן כבות גלפחד
דוכיות כי אם כמוץ המכפך איש וזה קלהפך סוערי חוקר
דוק' על כן לא יקומו רשעים במשפט כי הפשט לא יקומו
רשעים במשפט דייבו שאין עומדין בדין והקשו רז"ל איכנודי
איקנור ותקו תפוקה בסכינא חריפא והכי פי' על כן לא
פי' בשביל כן אחריהן כיון ואבל אומרים לא כן יקומו
רשעים במשפט ויונתן בדין ונראה דהכי פי' במז"ל כפה'
דאכות כמשרד מאמרות בכרה הנולם וכו' אלא להפיג מן

הרשעים

הרשעים וכו' הוי שהרשעים מעכבים את העולם ושעושים הדין על זה
כמו שפי' בפסוק מעונים הארץ וכל יושביה וגו' ובפסוק [illegible] יאבדו
ואקרא המעמד וגו' עש' והנה הקבה' בדל העוש ואחר [illegible] בדבר
ה' שתים בנפשו הם אומרים לא כן ומלבקין את המלחמה לא כן
הרשעים בלומר כי הרשעים אומרים לא כן ועל כן לא פי' ועל לא כן
שאומרים הרשעים יקומו רשעים יקומו רשעים במשפט וכן
יקומו במשפט חטאים שבעדת צדיקים שנגלו עם הצדיקים ולא
נאמר ומתנסים כנון נעשו שנגלה כין שני צדיקים יצחק ורבקה ולא
נאמר מקדם כמז"ל בפסוק חזון עובדיה וגו' עש' ולג זה יקומו
במשפט מוסף עמו ואחר עמו כלומר וחטאים בעדת צדיקים
יקומו במשפט דוק ועוד י"ל דם בפרט למוכד לא יקומו רשעים
במשפט דהיינו שאין עומדים בדין י"ל ועל כן חוזה למעלה הקורה
כלומר על כן שמעלת העוסק בקורה כל כך גדול לא יקומו רשעים
במשפט היינו רשעי הק' לא יעמדו בדין בי זכות הקורה הגן
עליהם כמז"ל כתב' רחנינה בר' אלישע אחר לא מידן כדייניה ולא
נפלתיה דלאו' בקוד' וכן חטאים שבעדת צדיקים לא יעמדו
בדין כזכות עדת צדיקים שיבא מהם ואחרים לא מעכבו וכיוצא דוק
ועוד י"ל כי מעלת קומו היינו לא יהיה להם תקומה בדין והכי פי' על
כן כי מוכש הרשע גדול כמוך וגו' לא יקומו וגו' ולא תהיה
להם תקומה במשפט וכן חטאים שבעדת צדיקים כעשו שנגל'
כין שני צדיקים לא תהיה לו תקומה בדין דוק ועוד י"ל על כן כי
מוכש הרשע גדול לא יקומו רשעים במשפט וכן חטאים לא יקומו
ויעמדו במשפט עם עדת צדיקים כי אין הקבה' כרצון ותבון
את נכא אלא כשנעד שכן רשעים אחרים כי קיבי דליפוש חרון

וכן כקכו הקושי' כדיק
הזרב דף נח ע"ב דה'
חוץ מג' דינו רשעים
שאחר יב חדש לא חיים
ולא נידונים עיין שם

אל המעלה בפס' הראשון שאמר בפסוק לא בשבת משפטו עשרו וגו' ובפסוק
כי אם בתורת ה' וגו' והנה שפי' בפסוק כהשפטו יצא רשע וכו'
עמו' אין ועוד י"ל כמעלת בפסוק על זה כתוב ומעלים את הדר
שכן דרך הקנרים וכו' כאין הלוי כבר אלו מתוך החושך ומש'
על כן לא יקומו רשעים במשפט וכן החטאים לא יקומו במשפט
יחד עם עדת צדיקים כדי שמתוך החושך של רשעים יוכר
אור הצדיקים לכן אמר כי יודע ה' דרך צדיקים וגו' ולזה צריך
בחינה עם הרשעים כי הוא יודע דרך הכל ומהות ואיכות כל
אחד רוק ועוד י"ל כי יודע ה' ומשגיח ודינו והשגחתו בדרך צדיקים
להלוך עמהם להצילם ודרך רשעים שהולכים בדרך הקשר לכן כי
הצדיקים הם הולכים דרך ההולכים בתורת ה' הלוך ודבר לא כן הרשעים
כי אם הנוך ודבר בבטני הבלו ולכן דרך רשעים תאבד רוק
הקלים מזמור ב' למה רגשו גוים פי' רז"ל קשר קיבוץ רעה
בתוך ביטו של אדם מתמלאות גוג ומגוג זכו וכו' ניחא
דמתוך נר הכנסת להמשיח לומר החילוק שיש בנינים כי כגוג
ומגוג כתיב למה רגשו גוים בלומר למה ולא כתיב רגשו גוים
ולאומים שהם מלכי ארץ המעלה בפסוק ולאום מלאום יאמץ
ובפסוק ישמחו וירננו לאומים ובקירבות רעה בקרב ביקו כתיב
ל' מה רבו צרי וכו' דוק יתיצבו והם נלכים והמעלים מופנים
להלחם וכן ומוזנים בלומר שרים ונכבדים בתוך נוסך רוזנים
לאין אי כתי רוזנים כתוב רז כתוב סוד נוסדו בסוד יחד על
ה' ועל משיחו הקילה על ה' ואחר כך על משיחו דוק גנתקה את
מוסרותימו מוסרות שהם של ה' ומשיחו שבקנו מוסרות על צווארנו
ונשליכה ממנו עבותימו עבותות העגלה שבקנו עלינו רוק אי

כמו

כמו נתקה את מוסרותיו של ישראל שיש להם עם הקב"ה והיינו
מצוות ותורה ותפלה מן התורה ומן המצוות וכהן כשנסתלקו מעני
מן ה' הנזל מבולבלו דהיינו מבוהלות להפה שיש להם עם הקב"ה
דכתיב בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה דוק פי' בחבלים של
אדם דהיינו בדיבור כי הבהמה מושכים אותה במתג ורסן אבל
האדם חבליו הם בדיבור והעבותות יהיו עבותות אהבה וכבר
אהבה אמשכם דכתיב אהבתי אתכם אמר ה' דוק יושב בשמים
שהם אש ומים ישחק מהם כדכתיב ה' ישחק לו כי ראה כי יבא
יומו וימטיר עליהם אש ומים דהיינו כדי שלא יתלהבו כמו
הפרד כמו במצרים ה' ילעג למו כדכתיב גם אני באידכם אשחק
אלעג בבוא פחדכם כי בבוא פחדכם עליכם קודם שיבא
אידכם ואז לא יהיו מתפחדים כדכתיב פחדו בציון חטאים וגו'
ולכן אתם יודעים מזה אתם מתפחדים אני אלעג עליכם כי אני
יודע אידכם שעתיד לבא עליכם דוק ועוד י"ל לפי שכתוב וה'
המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים
לכך אמר יושב בשמים אותו שכתוב בו וה' המטיר וגו' מן השמים
ישחק וימטר עליהם גפרית ואש כדכתיב ימטר על רשעים פחים
אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם דוק אדני ילעג למו משמע
דיושב בשמים לאו על הקב"ה קאמר ואפשר לומר דהיינו נשמות
הצדיקים אשר בשמים שאינם יראים מהם כלומר פי' דיושב
בארץ יפחד מהם אבל כל היושב בשמים ישחק וה' ילעג למו דוק
אז ידבר אלימו באפו בדיבור קשה דכתיב כי חרון אפו והנה
מחמת דברו אליהם בחרון אפו בחרונו יבהלם דוק ואני
נסכתי מלכי כבמק ישראל אותיך ואני נסכתי מלכי מלך המשיח
על ציון הר קדשי כי אף שהוא חרב ושמם בהר הוא בקדושתו

שאמר בגדול בפסוק והשיאוך את מקדשיכם וכמו שפי' בפסוק
וידע מלאכי זה בואת המקום הזה וגו' עש"ה לספרינו' מלך
המשיח לספרד דבר חוק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך
פי' משיחך ילד דכתיב כי ילד יולד לנו ולא כי אתה זה כמה
שנים שאתה נולד מיום שחרב בה' נולד מלך המשיח ומכתם שהוא
כמרז"ל אבל אני היום ילדתיך כי נולד יולד דוק שאל ממני ואתנה
גוים נחלתך זה עמלק דכתיב ראשית גוים עמלק וכתיב וירשו
הנגב את הר עשו וגו' וכתיב ירשת את הר שעיר ואחוזתך אפסי
ארץ אבל הר עשו כי לא נתתי לכם ירושה כמו"ש דכתיב כי לא
אתן לך מארצו ירושה לעתיד לבא ינחיל הקב"ה הר שעיר למלך
המשיח אבל כל אפסי ארץ הם אחוזתך דוק תרועם לגוים
הגדול דהיינו גוג ומגוג דכתיב למה רגשו גוים אז לגוים עמלק
כדפי' לעיל דכתיב ראשית גוים עמלק בשבט ברזל היינו שבט
פיו דכתיב והכה ארץ בשבט פיו ונקט ברזל לרמוז בזכות
אותיות אלפא ביתא אי כתי' משום דכל בני ברזל
לא נשתמשו כרמז בבבואתו והם התחיבו בבזל דכתיב ועתה
פקודיה יחד כבשל ובלפות ילנותן ככלי יוצר שאין תקוה עוד
מתכו הנפצים במו שמתו אבני מזבח מנופצות דוק ועתה
מלכים דהיינו מלכי ארץ הגדול השכילו ושימו לבכם והוסרו
שופטי ארץ דוק עבדו את ה' ע"י קבלה כדכתיב ולעבדו בכל
לבבכם ביראה כי בשעת קבלה צריך אדם להיות במורא שתים
עליו ולירא לפני מי שאמר אי כתי' עבדו את ה' כמה קדיך עבודה
ביראה כי אין לך עבודה גדולה מזו מיראה להיות כאחד יראת
שמים על פניו לבלתי יחטא וגילו ברעדה פי' גילו ושישו בזמן
שאתם יראים ורעדה אחזה אתכם ועוד י"ל וגילו ברעדה הוא
ועוד שכר כי בזמן זה קבלו והיו בגילה ברעדה במקום שיהא

רעדה

רעה ומרה דין מקוה בשער כירבות הבהרת השקועה במראה
דכירבות ושם פי׳ אלו במקום נגע שהקצה רעה פי׳ אפילו
שהלדה בנגע ושמחה מקום נגע מגיע שם כל הנגע
רעה אי מצי להיות והחולין זה במקום זה זהו מקום נגע
שם כלומר מקום קצה רעה אך נשקו בו להיות לכב
קומו כביו ואל קהו חנפים כפיו שנים את רעהו בקרבו
ישים ארבו פן יאכל דבקים וחנפי לב שיתו אף ריק
דבקים ודרך לשנים קאכד שם יבער במנע דקיים מנגע
רגע אפו דבקים אבי במנע רגע ובקים בי רגע באפו אשרי
כל חוסי בו אפילו כרגע אפו דבקים מום ה׳ למנוע כיוד
צדק וגדם יוסר בו דוק
קנים מזמור ב׳ מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בני פי׳
רז״ל מזמור קינה ולא קינה בדיעבד כי הרמז שקם עליו
מבית הוא בנו ולא עבד ומזמור דבקים הכני מקים על ך
רעה מקוק כיקר ריק ומוד ל׳ פי׳ הפשט דהמזמור דיק על
שיכול לברוח ולא קם עליו בהאוס מקוק כיקו בי כלוב
שבקוק היה קשה שאינו יכול לברוח והחבא עמכו דוקי׳
ורז״ל פי׳ למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם
יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אמור לו כלום
יש בן שמורד באביו אלא הוא הבא במי הוא כמוצא
כי לכן נסמכו כדי שתהיה זה עדות לזה דוק ואני אומר
כענין אחר קרוב לזה כמרז״ל בפק׳ דכירבות קשה קרבות
רעה בקוק ביקו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג וכו׳
כמוצא לכן נסמכו לומר בא וראה כמה קשה קרבות
רעה בקוק ביקו של אדם ממלחמת גוג ומגוג וכו׳ דוק
וענין קרבות רעה הייבו בדונים רעים שלא יקדו אביו

בדברים בלחישה אלא עליו אמרו ומימרו לאמר מדוע ככה
עשית עמ׳ דכתיב אפלו לנשר כן לאמר מדוע עשית ככה
לא חשבו לבין ובלא לב באבשלום ולוקח עצה אחרי אבשלום
כמו״ל מעשהו דאבשלום דקנדל נילוסם רבנים ובראה לי
דלבן גמגם בקשת רעה מנוק כיק כשון שלא יאמרו דוד
ולבן עליו בני אבשלום ונו׳ לומר כי אני גמרים כנדלוק
רעים שלא ידבק במשפט ולהרחיק כני נדמתי לך מן ובפרע
כי כמו דוד קם עליו רעה מנוק כיקו נמצא שהוא דגורים
בכל עוק ועוד שאמרו ז״ל משל לאדם שיצא עליו שטר חוב
וכו׳ קשה דאין הבנין דומה לראיה דבקם אחר שפרעו ודאי דיד
שמה אבל הכא עדין לא פרעו ו״ל דבן דאמנם מלת דדקתע
רעה מוליקו היה כבו ושקם כרא דרוים על אבא אם כן
כל עיקר דקמת רעה מוליקו הוא זה דבריחק לבד אם כן ככר
נפרע שטר חוב דוק ה׳ מה רב מאד צערי כי רבו צרי ואינו
כמו גוג ומגוג דכתיב ביה למה רגשו גוים כמש״ל וביאור
הענין כי על ידי בריחתו מפני אבשלום קמו עליו צרים
כגון שמעי בן גרא ויוצא לאמר אלהים עזבו רדפו ותפשוהו
כי אין מציל כיון שאפילו בנו בעוכריו קם עליו להורגו
כגון בקשבע אם כן שון בר שבע לא נתחלל דוק ומה׳
דבוקת רבים קמו עלי בשו רבו צרי שהוא לשון עבר ו״ל
דדרך העולם כי מתחלה אויבים וצרים שישנאו אדם אינו
קם עליו כי״ד רעה בפרסום אלא אחד והשאר קם צרים
כלב ואמר דוד ה׳ מה מאד רבן בשו רבו צרי כיון דרבים
קמים עלי דוק ועוד יש׳ כמש״ל שמזמור זה אמרו כנגד
ישראל בדאפרש במתוק ויובן כמש״ל בפסוק זיו צריך לראש

כל

קהלים מזמור ן׳ מזמור לאסף שהיה מבני קרח כמז״ל בפסוק מזמור
לאסף אלהים באו גוים [illegible] וגו׳ אל דמי לך יהוה שופט
חסד אל בל היום כמו שפי׳ בפסוק אלהים שופט צדיק ואל זועם בכל
יום ופי׳ אלהים זו מדת הדין ה׳ זו מדת רחמים כמספרם
חסד גבורה קו׳ כב׳ מדות אל ברא העולם ויקרא לארץ ולשמים על
כל מה במלואו . א׳ כמו קריאה מ״ה אחר שברא קורא לארץ לעשות
רצונו כענין יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו מציון שהוא
מכלל יופי של עולם אלהים הופיע וברא הארץ דמז״ל במדז״ל בפ׳ דיומא
מציון נברא העולם שנאמר מציון מכלל יופי אלהים הופיע ועוד י״ל
במדז״ל במדרש מהיכן נבראת האורה ממקום בית המקדש שנ׳ וכו׳ וזש׳
אלהים הופיע מעט והאיר לעולם דוק׳ יבא אלהינו ואל יחרש מפני שכו׳
קוראים אליו לעבור אותו אי במי יחרש לשון מחשבה כמו אל תחרוש
על רעך רעה כלומר אל יחשב מחשבה אם יבא אם לא יבא אם
נכורתו לפני האכל כי כן אלהים במילוי עולה אש׳ עם הכולל כוח
אלף למד ה׳ יוד הא׳ ועם הכולל הרי אש וסביביו נשערה מאד אש
נבורתו מאד עלבשו לפי שאמר אש לפני האכל לזה אמר כי סביביו
נשערה מאד האש הגדול ואש לשון נקבה כדכתיב ואש מלאך מאד
ה׳ ובכא כמו בקים אש לפני האכל לשון נקבה דוק ודז״ל פי׳ בצדיקים
שהם סביביו נשערה מדת הדין מאד דכתיב וסביביו נשערה מאד כי
הצדיקים מדקדק עמהם כחוט השערה כמז״ל בפסוק והבד לעמי פשעם
ובפסוק כי ברוב חכמה רוב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב כמו שפי׳
בפסוק אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם וזהו דכתיב
ובקת לאמתך זרע אנשים לא חכם ולא טיפש כמו שפי׳ בפסוק אל
תבער דוד הקפלה עיין שם ובאור הענין הנה קשר חייבו אל תבער דוד
הקפלה חייבו ויתן ה׳ לו את שאלתו וז״ל דחנה קרתי שאלה חדא מן ועוד
שיהיה זרע אנשים לא חכם ולא טיפש וכו׳ וזש׳ אל תבער דוד בזה
הקפלה שיהיה לו בן ועוד שיהיה זרע אנשים לא חכם ולא טיפש
וכו׳ ויתן לי ה׳ את שאלתי וגו׳ ואם ידעת סוד שמואל מי הוא בזון

וזש הכתוב דרכו עמו
אש אכלו רשעים
מתני אלהים

ברק יקבנו ויהיה ה׳ עמה

כסוף הב׳ דמליצה

אחד מנערי בני ישראל שמתו לפי שהורו הוראה בפני משה' ונקראו
נערים [illegible] ושלח את נערי בני ישראל ולא זקני אלא לפי שהורו
הוראה בפני משה' כמ"ל וחש' חנה ונתן לאמתך זרע אנשים
שני אנשים כרב ואביהוא שהיו משמשים כנער ולכן אל קראם
שהורו הלכה בפני רבו דוד כי השוד ש[illegible] כן ואני אל הנער דוד הקטן
נקן [illegible] לעשות עוד ולא שש אחרים שמתו לפי
שנכנסו שתויי יין לכן נזיר היה שמואל כדברי רבי נהוראי דהיינו
נקן שון שתויי יין על דרך ספ' היה ולכה כשמשון שהוא סוד כרב
כסוד וישלח ד' את ירובעל ואת בדן זה שמשון ולפי הפשט היינו לפי
שבא ממשפחת דני ולפי הסוד בדן דין קן אותיות נ"כ שהיה נזיר
דכתן נקן עון שתויי יין עש' ועוד אני מרבה בצדקה כענין
לא חכם ולא טיפש וכו' פלוני לפי שהקב"ה גוזר על הטפה חכם
או טיפש וכו' לזה אמר כי זה לא יהיה מאותם שגוזר עליהם חכם
או טיפש חלש או גבור וכו' אלא מאותם שבבר בלו בעולם דוק אמנם
לפי הפשט לא חכם היינו לא חכם שיוקר כי ברוב חכמה רוב כעס
כמו שאירע לשלמה המלך ולכן ששאמר שהקני דאמנשיה ואחר
כך חכם ממנו אחרה אין לו חפץ בכן חכם יוקר כי אל הנער
דוד בזה הקטן לא חכם ולא טיפש על דרך מרז"ל עמי דיקא
ושנאתיה עש' דוק' יקרא אל השמים ממעל כפי הפשט לפי שבקום העידות — פ"ין כמ' נש דר"ן א'
בכם היום את השמים ואת הארץ וכו' לזה אמר יקרא אל השמים
ממעל ואל הארץ שהם עדים על ישראל לדון עמו ויבאו ויעידו בהם
דוק אמנם רז"ל פי' אל השמים זו הנשמה שהיא כשמים ממעל
ואל הארץ זה הגוף לדין עמו לפי שהנפש והגוף יכולים להפטר מיום
הדין לכן מרכיבם יחד כמשל החיגר והסומא דוק וקשה דאם כן
מאי לדין עמו הלא הם הנידונים הנפש והגוף וכנ' ואני אומר יקרא
אל השמים ממעל היינו בית דין ומעלה של מעלה ואל הארץ היינו
בית דין של מטה הצדיקים שבעולם הקבלים לפניו לדין עמו דוק

אפס כי תחדיר זה הדין אומר סדם בורקי ובריתי ודקיימא [illegible]
שהיה בשמים על זכות המזרחים [illegible] לנוכח בפנין שנאמר [illegible]
אדונינו כל היום מחשבנו כאן [illegible] ומן לא בפרש [illegible]
בפסוק לא נא ברית יותם ולנו וגו׳ ועוד יל בריתי [illegible]
מינה שבודקים בחקי מטה שמים ומזרחים עמהם [illegible] שלכין
של רבינו הקדוש ז״ל בעלי בריתו זו הודר לא [illegible]
לה׳ תוכחה וזה עלו דרך עלין על דרך לוק [illegible] שופטים
צדם כמז״ל בפסוק תכח קרית בל תוכחה יצרו ובו׳ לוק [illegible] שתים
צדקו של אלהינו הגדול כי אלהים צדק הדין שופט הוא [illegible] לא נאו
צדקו וצדקתו שעושה עמנו את דינו ימים [illegible] שנאמר
אחת מפני חנני צדק הדין וגם שאינו יקרא אל השמים [illegible]
שדם עדים שיבאו להעיד בגזל אמר הנידון שתים צדקו שנעשה
עם עמו לוק ועוד יל ונינו שתים צדקו של עמו הגזל שהם ימידו
נידו וזכות עמו שקיבלו הקודש ונעשו צדקה נש הגולה שקיימו שתים
ואמר כמז״ל בפסוק אני מדבר בצדקה רב להושיע לוק שמעה עמו
שנקראו לקבל לו נעם ולצדקה מעשה הדיבור בסיני ישראל נם כן
שמע ולמעדה כך כי אנו דין ובנעשה עד כמז״ל בפי׳ דאבות הוא
העד הוא הדין והבעל דין וזה׳ לענין כי אלהים שופט הוא סלה והוא
הדיין עצמו הוא העד ולמעדה כך כי קבלת אלהותי בסיני ואנכי ה׳
אלהיך אנכי לענין׳ שקיבלתך אלהים אני אמרתי אלהים אתם עכ״ז
אלהים אלהיך אנכי לוק נא על זכותך אומרך לומר נא הכלתי זכויו
כי אפילו מעשיך שקם בולם כלל נה׳ דם לבגדי כגרים לו כי אין
חפץ לו בזכיות ועולות הכה שמע טוב מוכח לוק נא אקח מביתך
שקול ילד כיק ותפוס פר וכן נא אקח [illegible] עקודים כי
מילת נא אקח מושך עצמו ואחר עמו לוק כי לו כל חיתו יער בל
חית היער ולו בהמות בהררי אלף ועל נפרנסם כי אני יושב וזן מקרני
ראמים ועד ביצי כינים ובל סכן שאזון ואפרנס [illegible] לוק ידעתי כל
עוף שבהרים ורעתי עלו ובל שכן זיז שדי עמדי לוק אם ארעב

לא אומר לך שלא רצה לומר כי לי תבל ומלואה ואמר אחר אכילו מעבודי שלו
דברים לא להאריך ומלואה נגש האוכל בשר אבירים או דם עתודים
אשתה מקומו וקשר הלשון ואשתה דם עתודים ובע׳ וה׳ הקושיא
של האוכל מושך עצמו ואחר עמו באילו אחר ודם עתודים האשתה עיין בס פי׳ דל״שך א׳
ויק׳ [illegible] זובח תודה שפי׳ הפשט דיימי קרבן תודה שיש
חמץ בלחם דכתיב זובח תודה יכבדנני וכל הקרבנות בטלים חוץ
מקרבן תודה לפי שאינו בא על חטא וכמו שפי׳ הרב זלה״ה כי
לכן [illegible] הנבא ברק׳ דרשו רז״ל כל האדם לעתיד כי קרבן תודה הוא
למעלה [illegible] הנבא הקרבן לעבודת עולם לו וזש׳ ותכבדני בפסוק הכא
אחריו וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני כי מעלת ותכבדני חוזר חי שם
לכל דעניין הכלל זובח לאלהים תודה וגו׳ ועליו חוזר ותכבדני כדכתיב
זובח תודה יכבדנני וכן אם נכרים זבח לאלהים יברך והתודה
עליו כמרז״ל זובח תודה יכבדנני כל הזובח יצרו ומתודה עליו ופי׳
כי מעלת ותכבדני חוזר למעלה בכלל דוק ושד״ל כפשוטו על דרך
שפי׳ בפסוק זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו בישע אלהים עם׳
וזש׳ אם לא הקריב בפועל תודה אלא זבח לאלהים קרבן תודה דתיב
ויזבחו זבחי תודה ותכבדני וגם שלם לעניין כדרך לפי שסובר הוא
לתועלה אחר לעניין כדרך ואז כשתקראני ביום צרה אחלצך ואם
לא הזבח תודה והקריב בפועל תודה וכן אם לא תשלם לעניין כדרך
לא אחלצך בצרה כפסוק אשר נדרו שפתי ושמעה נה׳ ועוד
כי תכבדני והיינו תועה על דרך זובח תודה יכבדנני ועוד עדיה
כי שם דרך שאראנו בישע אלהים הראני ואשובה דוק ולרשע
אמר אלהים מה לך לספר חוקי לספר בפיו ובפלאות שנעשו במצרים
שנקראים חוקים כמו הנביא הפסח וכן פי׳ רז״ל בגמרא שהיה
מספר הגדולות שעשה אלישע והנה האשה וגו׳ ובי אחורי דרעה
הוא קדש אלא שהעניש הקב״ה כדי שלא יספר אותו
מעשה הגדולות שעשה אלישע וזש׳ מה לך לספר חוקי העדות
והחוקים והמשפטים וכן מה לך לשאת בריתי זו היריתי עלי פיך דוק

ואחר שנאמר מוסר זה מוסר מעשה לי כמו זו קורה שנקראת מוסר כמו
שפי' בפסוק יסר בנך ויניחך ובפסוק יסר לך ניקח לי קולן וכסלק יסרו
דהיינו אבני ולא יהיה לך כי מף הגבורה שמעבוש כמ"ש בפסוק פדו
עבד מן הדרך אשר צויתים דוק את פלית נפש וקרין עמו ולא את חלק
בחלק עמו ואחר שחלקת עם דנבם אפק לבוא ונם [illegible] בקק
חלק פי מולקין זוכה קיבלה ועד אקין חונה ישוב דוק לי [illegible] לא קיומא
שנבכה לתולא כמשך כי קינם כדכתיב לא יבוא לנבכה [illegible] יעו' לא
ניתן לזוכה אקין וזוכה לי כמו למולאים עמער נקת חלק שנבסת כדי
שיוכל כך [illegible] לבלות דוק פיך שלחת פיעה ובנלא ודופי [illegible] שלחת
פיך כמוכה שלא [illegible] כאדם [illegible] לזוכה ואחר לדעת פיך שלחת כרעה
ונשמך [illegible] מריעה בלמודים כריס כך היה [illegible] הכשוע בלשון
כדכתיב לכן שבקתו גלוב [illegible] נתו ובוטא כזר פי' רז"ל
בפסוק [illegible] ישרא' לבעל פעור דוק קשה כלחין הדבר [illegible] הנז"ל
ואם לא [illegible] הדבר כלחין הדבר כך [illegible] כבן [illegible] דהיינו אחה
שלקה [illegible] קרץ [illegible] כי כן [illegible] לשון [illegible] כשאיבו
[illegible] דנבר כעצמו דוק אלה הדעות הנז"ל עשית
והחרשתי ושקרתי לי כמו והחרשתי עשית עצמו כחרש לא שומע
[illegible] לפי שהחרשתי [illegible] ודבר [illegible] כאון כי [illegible] כשר
לו ועכים [illegible] על כן אוכיחך ואערכה אעריך לך כל הדעות
שעשית לעיניך כדי שתדע כי לא [illegible] ורז"ל פי' אעורר
כל לפי שכתוב ולא [illegible] כל חטאתו לזה אמר אעורר כל לעיניך [illegible]
בינו נא שוכחי אלוה אותם שוכחי אלוה לפי שרואים שמאריך
אפיו ושותק והוא כמחריש על כן שוכחי אלוה ולכן אמר בינו נא
זאת שמאריך אלה עשית והחרשתי וגו' פן אטרוף באפי וחמתי
ואין מציל ועוד י"ל דשוכחי אלוה קרי לגאים דכתיב ורם לבבך
ושכחת את ה' אלהיך ובמדרז"ל הזהיר לגאות מנין שנאמר השמר
לך פן תשכח את ה' אלהיך כאומר פן ירום לבבך ושכחת את ה'

אליך פן אטרוף ואין מציל כענין שנאמר פן יטרוף כאריה נפשי
פורק ואין מציל לא כתי' פן אטרוף לנגד אמר דהכא ויטרוף לעד
אמר דוק זובח תודה קאמר ר' צריכין להודות דהכא ויזבחו זבחי תודה
יכבדנני בעוה"ז ובעוה"ב וכיון שהוא מכבדני בודאי כי מכבדי אכבד
גם אני אחלצהו ואכבדהו ושם דרך כי אראנו בישע אלהים בכל עת
שיקראני אענהו כי עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו דוק לא כתי' כיון
שזובח תודה ולהכי כמו תודה ומודה ומשבח ושם דרך באראנו בישע
אלהים דוק לא כתי' ושם דרך פירוש והשם דרך זו נדכים ומלמדם
שיזבחו זבחי תודה אראנו בישע אלהים דוק ועוד י"ל כמרז"ל לעושר
בנפלאות גדולות לבדו אין בעל הנס מכיר בניסו לזה אמר כי לזה זובח
תודה אראנו בישע אלהים כשאעשה לו נס וישע אראנו בישע
אלהים כדי שיזבח זבחי תודה כמו שפי' בפסוק כי גדול אתה
ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך הורני ה' דרכך וגו' דוק ועוד י"ל
כמרז"ל כל הזובח יצרו ומתודה עליו וכו' גם פי' כל השם אורחותיו
וכו' אם כן כוונת הפסוק לומר כי צדיק גמור עדיף מבעל תשובה
וכי פי' זובח יצרו ומתודה עליו יכבדנני דהיינו בעל תשובה אך
השם דרך דהיינו הצדיק גמור דשיים דרך ומחשב הפסד מצוה
כנגד שכרה אראנו בישע אלהים דוק ועוד י"ל והשם דרך תשובה
נדכים ומלמד פושעים דרך תשובה אראנו בישע אלהים דוק ::
ועוד י"ל כוונה קרא שבעל תשובה ולומר זובח יצרו ומתודה יכבדנני
וכזה שם דרך נלמדים כי אראנו בישע אלהים כמרז"ל גדולה תשובה בפ"ח דיומא דף פ' ע"ב
שמביאה גאולה לעולם שנאמר ובא לציון גואל בשביל שבי פשע
ביעקב דוק ::

יונה סימן ב' ויהי דבר ה' הנז' כדים דספר חזר ובא שנית אל יונה
לאמר כי דבר ה' שבעו יהיה שליח הקב"ה לאמר אל יונה קום לך
אל נינוה כענין שנאמר השולח אמרתו ארץ וכמו שפי' בפסוק וידבר
אלהים את כל הדברים האלה לאמר דוק קום בזריזות לך אל נינוה העיר
הגדולה וגו' אשר אנכי דובר אליך דהיינו הענין הנז' כי עלתה רעתם

לפני

לפי זה כוונת דהיינו המאמר בפסוק עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת
ולפי שהיה קשה ליונה לומר כן מלבד הצדקה ולפרש עמו תשובה אלא
יקיים דבריו ויקראו לו נביא שקר כמרז״ל לכן אמר לו וקרא אליה את
הקריאה אשר אנכי דובר אליך ורז״ל פי׳ שהקב״ה גלה עיני הצדיקים
ולכן מגלה לכם ומה עם׳ ויקם יונה לברוח ויקרא לנינוה כדבר ה׳
שאמר לו קום לך וגו׳ זה כוונת בדברי ה׳ שאמר לו קדוש ורבואל את
הקריאה אשר יקרא ונבואה דיקא על מילה לאנשים כי אלהים אין יודעים
ומאמינים בכבוד כדמפרש ורז״ל דוק ויחל יונה לבא בעיר מהלך יום
אחד שלש קמיר ויקרא והכריז כמ״ש עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת
כמהפכת סדום ועמורה כי מלבד רעתם לפני האלהים גם
כן שיעשו תשובה והקדים במהפכת מתוך שיראה ולכן אמר לו הקריאה
שיקרא סתם ונבואה בהפכת דוק ויאמינו אנשי נינוה באלהים ולא חשו
לדברי יונה שאמר מלבד פקידה ונבואה בהפכת אלא האמינו באלהים
שאמר ימשך תשובה ולכן וילבשו שקים דהיינו דרמזו בתשובה כמו
שפי׳ הרב זלה״ה ימשה תשובה היינו תענית שק ואפר כמו שהמצד דוק׳
ויגע הדבר אל מלך נינוה היינו דבר יונה שקרא בעוד ארבעים יום
ונינוה נהפכת הגיע הדבר כמו דבר הגדול דמלך אמיר דאנשי
נינוה האמינו באלהים ויקראו צום וילבשו שקים ועוד לא הגיע הדבר
אל מלך נינוה הדבר הגדול מצום ושק הגיע למלך נינוה כי גם הוא עשה
כן ויכס שק וישב על האפר זה כוונת הגיע הדבר במלכות כי קם מכסאו
ויעבר אדרתו מעליו לומר לבני חשוב מלך אלא הדגיש דוק ויזעק הכרוז
זה כוונת ויזעק המלך הגדול זעקה גדולה ומרה ויאמר האומר וכרוזא
דמלכא מטעם המלך וגדוליו וכו׳ דוק ויתכסו שקים האדם והבהמה לומר
אדם ובהמה חשוב ה׳ זה כוונת נחשבנו כבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה
ולא כיון אלא בחזקה ואל יקבו דוקא לו ולא ידעו איש מדרך רעה
שיסורו מדרכו הרעה וזהו וישובו איש מדרכו הרעה ולפי שהקב״ה
הקדוש והוא כמו שפי׳ בפסוק נחפשה דרכינו ונח״קורה כלומר
שאם נאמר נרשע עול קדם מכין שיכך לא יאמר לבו עול קורה

מפני שכתוב וישובו איש מדרכו הרעה כלומר שישובו מן החמס שבכפם
ולהיות תשובה גמורה שישוב מדרכו הרעה לגמרי ויקראו אל אלהים בחזקה
כמו שאמר הנה אם רצה מועט ואם לא קרא בכח כן יקראו אל
אלהים בחזקה בכח גדול וכל חזקה שיראה בעניים וכיון במדרש שאמרו
אם אחד מעיד עליו מועט ואם לא קרא עכשיו שנים אבל לא בחזקה
על התשובה ומה מי יודע וגו' קשה כולי האי ולמה ובודאי דשניהם
תשובה לא בגלגול ועוד מה כאן דמפני כמעט שאינו ישוב וניחם
האלהים אשר מדו ולא נאמר כיון דשב מחרון אפו ודאי שלא נאמר
אותם דזמן הקדמי מי יודע אין פירושו כמו מי יודע דומה שכבר אדם
וגו' אלא כמו מי יודע בספקו שחטא והלך בדרך רעה ישוב וינחם
תשובה ובזה וניחם האלהים ושב מחרון אפו ולא די שמוחל העונש לו
אלא אבל כי לא נאמר בתחילה כפה' ראויה גמורה תשובה שאפילו יחיד
שעשה מוחלין לו ולכל העולם כשבילו שבאמרו אדם משובתה
שנעשה מוחלין לו ולכל העולם כשבילו שבאמרו אותה ששב
אוקמא גדולה כי שב אפי' מעשו מעם לא נאמר אלא מעשו וכמו
שפי' בפסוק יעזוב רשע דרכו וגו' מש"רק ועוד י"ל כמ"ז"ל התשובה של
רמאות עשו אנשי ננוה וכו' וזש"א אמנ' דהתשובה זו היא של רמאות
מי יודע אם קושל כדי שישוב וניחם האלהים וגו' וכזה ניחא
דאמר מי יודע לפי שלא היתה תשובה מעליא דנק וש"ל מקושר
עם הפסוק הבא אחרין וירא האלהים וגו' פי' דקמה ראו דכפי יונה
מלאה פסיקה עוד אחרונים יום וננוה נהפכת משמע דככר כנזרה
נזרה לזה אמרו כהי דכנזרה נזרה מאמ' מי יודע שאפילו הכי
ישוב וניחם האלהים ואם המלך לומר כי לא קושל התשובה אחר
גזר דין לפתוח ושב מחרון אפו ולא נאמר כסדום ועמורה כנפרית
ומלח אלא כמו באמת כל האדם אותם וירא האלהים כי שבו
וגו' וינחם מן הגזרה לגמרי ולא מסר כלל כוק וירא האלהים ככר
נתפאר לגמל ועוד י"ל כמ"ז"ל הגזל התשובה של רמאות עשו כנוה
לזה אמר וירא האלהים וגו' כלומר אמנ' שהיתה תשובה של רמאות

מתו'

כל העולם לישראל בנשא ראשם ואומר ה׳ עד מתי יהיה הגלות
צרי כמה עלו על כל רב כיון שאומרים כי הגלות אין נגאלין ונבאר
ראשם וכן רבים קמים עלי בכל פעם שהאויבים שבאו עליו לא
כמעט ראשם מוסיף הפסוק רבים בכל ראש אויבים שלו עם
רבים אומרים בשביל נפשי אין ישועתה לו באלהים סלה ועולם (עיין בס׳ ... קצ״ב ע״ב)
ועד לפני שלא שבחה מפני אבשלום כמו בעון בת שבע וכן
אומרים אחרים עזבו רדפו ותפשוהו כי אין מציל ולכן יודעים
כי הטה ה׳ אזנך ענני וגו׳ בשמעך דוד ויחד מי על ישראל
ואומר אני כי כשנה שהיה דוד בורח מפני אבשלום שהיה עליו
שכינה ואמר זה כנגד ישראל שיהיו נרדפים מן האומות וזה
שאומרת כנסת ישראל רבים דהיינו האומות דכתיב הוי המון
עמים רבים כהמות ימים יהמיון וכתיב מים רבים לא יוכלו לכבות
את האהבה וגו׳ אומרים בשביל נפשי אחר שאומרים עגל
אין ישועתה לו באלהים סלה לעולם כי כבר עזבם ועזב
שכינתו מהם ואתה אומר אדני כי אתה ה׳ ענני כי עני וגו׳
כל אחד בשמעך דוד ואתה ה׳ מדת רחמים ענני בעני להיות
מגן דוד כל אומרים ברוך אתה ה׳ מגן דוד דכתיב והקרן לי
מגן ישעך ימינך לכל צרי שהיו אומרים אין ישועתה לו באלהים
סלה ואתה ה׳ מגן בעדי והקרן לי מגן ישעך כבודי ומרים ראשי
כי במקום שכתוב קשות עומדים אין צריכים למורים ובונים
לעמוד אחרי כבודי דכתיב באור ה׳ לאדוני שב לימיני ומרים
ראשי לעתיד לבא כי אני בראש העולם נגד המכעיסים ומי
כראש ומי דוד ומי אל על ישראל ואתה ה׳ במדת רחמים
ענני בעדי והקרן לי מגן ישעך ואמרת לחשוף מלחמי בדבריך
כבודי ומרים ראשי כבודי במשכן ושרתה שכינתך עליו
ומרים ראשי כשקלים ונקהלו קהל רחם דכתיב כי תשא

את הז' ספירות שבני ישראל מקדשים שמו ית' ויקרא קול אל ה' מדת רחמים
אקרא למעלה והשלשה מהם המשא אקרא זה אל זה ועונים ואומרים
קדוש מלך שמשפיע בו לא בקול קרא אלא אקרא ואומר
מה שאמר קדוש אחד לפי שאומרים הם ואומרים אין ישראל אלא מאמרים
אלו שאומר [illegible] לא כל שעולה ושעולה מקדישים בשם ואחד
עולה כנגד זה ועונים ואומרים קדוש מלך כל שעולה ושעולה
ועוד [illegible] על [illegible] שבגלות קול אל ה' אקרא ובשלשה מינים
כשמים [illegible] כי אחר שחרב בה' סילק שכינתו בשמים ולא
כן הוא כי ועונים ואומר כי הוא בקדשו וקדושתו מלך כמרז"ל
בפסוק ובשמות את מקדשיכם ובמו שפי' בפסוק וירא ויאמר
מה נורא המקום הזה וגו' ובפסוק על כי בין שמים וגו'
אחר ה' [illegible] קשה כן [illegible] שהוא חרב ושמם ומעולם לא
זזה שכינה [illegible] זה מעמד אחר ובלבו וגו'
רוק' [illegible] שככתי ומשכנו [illegible] שכינה בסיני
[illegible] [illegible] [illegible] ורבנו [illegible] עמה כי
ל' [illegible] ויהיה לו [illegible] רוק ועוד [illegible] שכבתי
[illegible] [illegible] כי [illegible] ולא [illegible]
על [illegible] ועל [illegible] [illegible]
[illegible] לקום [illegible] לעסוק בתורה [illegible] בחסד
אלהים כי [illegible] ויהיה לו [illegible] רוק' לא [illegible]
עם [illegible] אשר [illegible] שמעתי [illegible]
[illegible] [illegible] חסד [illegible] [illegible]
מרז"ל [illegible] [illegible] בשכינה [illegible] רוק [illegible]
[illegible] אשר [illegible] חסד אל [illegible] כל [illegible]
[illegible] שהן על ידיו על שתי [illegible] על [illegible] לנמר

אשר

אמר רבינו קושיא חסד אל דכתיב הכוונה כל אחד ומכוכבו
ומאלף כ׳ דכתיב [illegible] מאלף כ׳ פנים לצדיו ושמאלו ומקו [illegible]
לאחר מבינים דוק/קושיא ד׳ [illegible] אלא בקושיא לישנא
[illegible] כושט ענין דכתיב אשריך ישראל מי כמוך עם נושע
בה׳ [illegible] קושיא [illegible] לפרש משום ענין [illegible]
לכוונים [illegible] אמר קושיא [illegible]
אלא משום [illegible] בכל פעמים [illegible] אך
כל אחד לחי כי דביק לא אך כל אחד ומכל [illegible] כי שיני
רשעים שיהיה דוק [illegible] אל הקדוש שיהיה אלא [illegible]
[illegible] קושיא [illegible] שיהיה ודוק [illegible]
ומה צורך לומר רשעים ועוד דבכם לחי [illegible] לחי ם
דפיל לחיים [illegible] צורך לומר שיני רשעים שיהיה
[illegible] עם השיניים אלא [illegible]
דביק אך כל אחד לחי [illegible] שיני רשעים שיהיה [illegible]
שיהיה לו שיניו דוק [illegible] קושיא [illegible] קושיא דהכא
לחי אין כי שהפיל [illegible] אלא [illegible]
עד ששיפר שיניהם [illegible]
[illegible] ועוד יש [illegible] שיני רשעים
שיהיה [illegible] שיני [illegible] הרשע [illegible] כוכב
על צלחיו וזה כוכב על שיניו דוק ועוד יש שיני רשעים
שיהיה כי חדקו שן [illegible] עד שנשקפו שיניהם
[illegible] רשע [illegible] שיניו [illegible]
וזה [illegible]
אמר [illegible] אלו הרשעים [illegible] עד
שיהיה שיהיה דוק [illegible]

עמך ועל עמך תגמול לברכך סלה והוא על עמך ברכתך סלה
ומוד״ל [illegible] ויש [illegible] דקסי׳ [illegible] ולכבוד [illegible] וגו׳
נר׳ [illegible] והוא [illegible] ועל עמך ברכתך הרלוי [illegible]
נרם [illegible] ולומרים בריך עמ׳ נר׳ נר׳ רוק ומודה״ל על עמך
ברכתך סלה כי [illegible] הקיצ׳ [illegible] דפסוק ב׳ וכתו
יכיר [illegible] וגו׳ [illegible] בן גוב
קהלים [illegible] למנצח בנגינות וגו׳ בקראי ענני לא אדם
[illegible] ולא אחר שאקרא אלא בקוראי ענני במעגל
כבר [illegible] בשמואל ביפי דתי שבחא דצבורא דאמר
משים דוד ונסב זיקא וגו׳ כמו שפי׳ בפסוק רצון יראיו
יעשה וגו׳ ובפסוק אם קראתי ויענני לא אאמין כי יאזין קולי
נעש׳ אלהי צדקי חסד לצדקתי דכתיב ה׳ חפץ למען צדקו כאשר
דרחבת לי [illegible] ונם עתה חנני בקודש [illegible] חנם
ושמע תפלתי ואם לא תענני עתה ים [illegible] ה׳ שיאמרו
מבלתי יכולת ה׳ וגו׳ רוק׳ בני איש פי׳ רז״ל בני נח שנקרא איש
האדמה לפי שהיו מקטנים אלו שהוא נר׳ ובכל [illegible] התולדה
נח היה אומר ואתם [illegible] בני נח בדכתיב שלשה
אלה בני נח ומאלה נפצה כל הארץ עד מה דבר שהוא כבודי
פי׳ [illegible] התולדה וקוא כבודי כי [illegible] אני
[illegible] ורחבת [illegible] בשירות והושבחות [illegible] אומרים לי [illegible]
[illegible] זה אלא כי [illegible] ריק [illegible] סלה רוק ועוד יש
במעגל בפסוק שאמרו לאומרים לי ביה׳ [illegible] לאמר
כי אוכין [illegible] לאמר [illegible] לאמר [illegible]
[illegible] כבודי כי [illegible] כי [illegible]
ים [illegible] וגו׳ [illegible] ה׳ והוא כבודי [illegible]

דף כק ע״ב

עיין לעיל דף נ״ו ע״ב

אי כתי׳ ה׳ מגן היקר תולה ולא תולה [illegible] תשום כל כבודך בהמון חנוכה [illegible] כבודי לכלותו

עיין פסוק ברוב שרעפי בקרבי וגו׳

כבודי לבלתי עוד אין זה אלא כי הקב"ה דיק ומי כבלא לוק ועוד
י"ל כמ"ש בפסוק נעשה אדם לעובד ומי [illegible]
אדם [illegible] דוד היה [illegible] [illegible]
עמו אדם לעובד ולכן אדם שעתיד [illegible]
[illegible] כבודי [illegible]
[illegible] כבודי כבלא [illegible]
ועוד י"ל כמ"ש [illegible]
[illegible] אני [illegible]
[illegible] כבודי [illegible]
[illegible]
[illegible] ומי דוק [illegible]
ואני [illegible] לדוד [illegible]
בקולי [illegible] בקולי
[illegible] כבודי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בקולי [illegible]
[illegible]
[illegible]
כבודי [illegible] כבודי [illegible]
[illegible] בקולי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כמו שפי' בפסוק
[illegible] ומי [illegible]

ויאמר דקייכי [illegible] שעין דוד [illegible] ה' [illegible] היק ומי

עין [illegible]

עיין [illegible]

ועוד כי באמת בבית דכירות לא הקרבנו ולא הקטרנו לזר אשר
עשו אבות לבעל פעור על הגבעות או על גגי הבית אך אל
ה' אלהינו קנאנו שלא לחטוא לפניו ושמרנו משמרתו על שכן
עשינו ככל מצותיו ושמרנו חקותיו ומשפטיו ובכל דבריו
כאשר הראנו בתורתו לא נטינו מן הדרך ולא הדלקנו חיים
עשינו המקדש ... ירושלים לעשות יקום בינו הם לה'
והקימונו כי זה ברוך הוא בינו ורומם לעם ... כמו אמר דעו
בלבבכם כי אתם עולים בחיים ולא תחטאו עליכם לחיים
לוק זבח וכהן צדק כל אשר חוה לכל נותר על עד כבודו
בבית ה' ... עבד הקדש בלב ולבנה לכם כי קדש אל הקריב
קרבנות רגוג ולא בחטא ולא בעבור קרבן הקטן לה'
כמו ... סוד משובח טוב ומי קרבנו לנבוח זבח קודש
שכל ... הכתוב וסתר צדק דבריו עשה צדקה ומשפט
נפשך ... הכתוב רבים מר שופטים בצדקה
והדין שאמר משה הכהנים על כל הקרבנות ובטחו אל
ה' כי הבוטח בה' חסד יסובבנו וברוך הגבר אשר יבטח בה'
דוק במו ספר בפסוק אחריו אמר יתן מקום ונא רבים
אומרים מי יראנו ויזכנו לראות טוב זה כי היה המקדש הכהן
הטוב הזה והלבנון ולכן אומר נסה עלינו אור פניך ה' כי
זה חכים יותר מכל המקדש והיינו כאור פני מלך חיים
ימיני אלהים והפליא חסדו ונו אל נא על דרך יהי ה'
עמנו
אלהינו ויושר שבינך עמנו כאשר היה עם אבותינו כי
לאבות רק הם המרסכה והיכל הקדש ולא היו צריכין כיון
המקדש ואם נסה עלינו אור פניך ה' ויגיה אור פניך לנס

עלינו

עליכו כי המשפטים יקרו עבי׳ [illegible] וכו׳ ועוד כי רבים אומרים
מי יראנו בשם תורה ובישור כמו ואל יהיה שלו לענות [illegible]
להורות וכן וירידת׳ עד וגו׳ ענשי׳ כלומר הכל אלהים [illegible]
ועוד לא ירבה להוקיחם דרכים אומרים מי יראנו [illegible] טוב
זו יקוד מי לקח שום לך אלהים חכמים כמעל [illegible] דיל
דרכה של קודך כל [illegible] ילך כל נפש [illegible]
פניך [illegible] לו כמו רשבי אומרים מי יראנו [illegible] לוקי
טוב הכפין לצדיקים דכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך
וגו׳ כמה עליכו אור פניך ה׳ דרך כל ונלא לוק לו כמו רכים
אומרים מי יראנו טוב כל כל יעיכו ראיכו דמה אין לך יום ויום
שאין קללתו מרובה משל חבירו כל הימים עניים רעים
אין רעה כלל כנגע ולא הנגע כלל חרדה כמה עליכו אור
פניך ה׳ דכתיב אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה דהך
בקשה שיאיר כלפי מעלה דנים וקירושם של נוים רבו כי
לכי אומר מה לעולם רבונו לך לעושי רצונו על אחת כמה
וכמה כמו שפי׳ בפסוק ישראל כמה פי׳ עמדים [illegible] ראה
נושה דבר ועוד על כל [illegible] מי שלא לעולם רבים אומרים
מי יראנו טוב כי לא יראנו טוב אלא [illegible] בכול [illegible]
בקשה שיאיר כלפי מעלה דנים והדרושים של [illegible] הכול
רבו וזכו לראות טוב ואז שאלתי [illegible] בדרך הקדושים
השמחים בטוב והכבודים [illegible] כמו שפי׳ במאמר [illegible]
על טוב [illegible] כעור שכל אחים [illegible] הטוב וגו׳
עם׳ ועוד יל לפי מה שפי׳ רבים אומרים מי יראנו טוב זו
קורך וכו׳ הכול בקשה שיאיר כלפי מעלה דנים והדרושים רבו
כדי שיוכלו לעסוק בתורה ולא יהיו טרודים ללחם חיה ובעלים

מן הקורא במרז״ל לא מיבעיא קורא אלא אפילו מגן ובמרז״ל מחשבה
רעה [illegible] לדברי תורה עש״ה וגו׳ ולא לבי יוד ספי׳ לגבי [illegible]
[illegible] במקרש במרז״ל תנו רבנן נגן ולמה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ובירושה יהו כי כוך יהיה נדם
[illegible] [illegible] [illegible] בשלום [illegible] אמרי
[illegible] [illegible] [illegible] קדשי׳ אמר לו כי
[illegible] [illegible] וגו׳ נבשלום [illegible] לשבחה ולישן [illegible] שבבר של
[illegible] לא לבבה [illegible] אלא [illegible] כד [illegible] רבי
[illegible] כי אלקי ה׳ לבדך לבטח בשוח [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] לכן [illegible] כבודי
אף בשרי ישכון לבטח [illegible] כי לא תעזוב נפשי לשאול וגו׳
עש״רוק ושד יל במרז״ל דובב שפתי ישנים שפתותיו דובבות
בקבר [illegible] שפי׳ בפסוק בשיר [illegible] הנה שפתי
לא אכלא [illegible] בקבר יהיו שפתותי דובבות [illegible] שפי׳
בפסוק [illegible] [illegible] וגו׳ והשכבנו [illegible]
[illegible] [illegible] ושכבנו בקבר [illegible] [illegible] כי כבל [illegible]
[illegible] [illegible] ושפתותיו דובבות בקבר ושל׳ [illegible]
[illegible] [illegible] וגו׳ [illegible] [illegible] [illegible] קורא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דלא
[illegible] [illegible] [illegible] כשוכב כי [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אלא [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] יחד [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] במרז״ל בפסוק [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] בקבר [illegible] במרז״ל [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ישן בקבר כי אלקי ה׳ לבדך לבטח
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בקורא שם [illegible] דוק

ובפסוק [illegible] מאד
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] שלא להיות [illegible]
לא [illegible] [illegible] יה

[illegible] במרז״ל [illegible]
[illegible] ע״א כל אדם
שיש בו נשיקה [illegible]
אין [illegible] [illegible]
עיין [illegible] ועיין [illegible]
[illegible] [illegible] וגו׳
אם כן [illegible]
אף [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] בקבר

מע' וירא באלהים כי טוב וגו' ויאמר וגו' ויאמר וגו' על המים וירא אלהים
אך קטנים ושקר אין בקרב כלל וגו' אם כן שיעור הפסוק וירא
האלהים וגו' אבל לא ראה שקר ומעשים רעים וגו' לשכבם
ואל בגדים רוק וידע אל וגו' פי' מה שנאמר באלהים על דעה רעה
נוכח דעה גדולה שהיו קורא לו בכל מעשיו ויחד לו נאמר על אשר
ביחס האלהים אל כמו וייחד לו על אשר הלך בשליחות ...
מעשה סימן יע' טוב רע בכפים הולך בקומו ...
של הקב"ה ומקבל מעשיו בשכר פני יפות מעשים שבקו והוא
בסול ריעו מועלת רבה ורפואה בה ומועלת רבה הוא בתבל ונקרא עיקר
שמחים כי עקירת שמחו בו מעשה רוק ועוד על ... הולך
בקומו ... מועלת מעשים שבקו זר חכם ... ומקיך
עצמו לחכם שהוא כסיל הקרוב ראה איש חכם בעיניו תקוה לכסיל
ממנו רוק' גם אדם עני הדעת בלא דעת וחסר דעת זו קורא כסיל
בפסוק לכן גבה מתי מעלי דעת בנפש לא טוב כי אין כחי ורא חטא
ולא עם הארץ חסיד והוא אץ ברגלים חוטא כיון שהוא בלא דעת
ובוודאי פי' אץ ברגלים למעשים מעשה קודם שכלו אל כמו כימי
הקול וימ' גם בלא דעת על המעשים מעשה באונס שלא מדעתו
ורצונו כענ' אל כמו בלא דעתו כי הוא ושגה בנפש הבוצר חטא לא
טוב ואץ ברגלים חוטא בגול מחזור רק ועוד על בנפש לא טוב
הייבו השני בלא אשר דבקיב כיר לא טוב היות האדם לבדו בתורת
בחי' דימתוק השרי בלא אשר שרי בלא טובה וכו' בלא קורא שאמר
האדם אין צדיק כי והושה בידה ומתני יוחד גם בלא דעתו קורא
שרוי בנפש לא טוב הייבו רשרוי בלא אשה בגל וכן שהוא לא טוב
ורא חוטא וגו' ואץ ברגלים קוטא רוק' אונת אדם ... דרכו
ומקרה פרנסתו ונורם לו כמה רפות לאחר מעשיו דברים בלבו
מעלה ועל ה' יזעף לבו ואונת אדם הייבו חטאו כי אין אדם חוטא

אלא אם כן בסבה כי רוח שמעות דוק הון ועושר יוסיף רעים רבים
המבקשים ואוהבי עשיר רבים ודל מרעהו יפרד אפילו אם יש
לו רע אחד יפרד ירחק רעהו ממנו ואפשר לפרש רעהו זו אשתו
כמרז"ל אל תחרוש על רעך רעה ורעו כי הדל אפילו אשתו שונאתו
וכל נגעי ... ונירושין דוק ומוד יל דל בקורא ומני הרעת מרעהו
זה דקבל שנאמר למען אחי ורעי והון ריבו הון דקורא בתורה
כפסוק ... ואת יאמר הון יוסיף רעים כי מי שעוסק בקורא
הכל אוהבים אותו עולמי דשיך דה חברים לו מקשיבים קולו
כמרז"ל כפסוק היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני דוק
עד שקדים שיתעד שקר בלחיו פניני רבות ומ' שקדים רבים
תענוגים
לא יקדי לפקיר ... וחרב ואחז שמן וגו' ואם קורא כי העני
מעתים דבות ולא במגבש לא היתה דקבר ווקין כי לא ינקה אלא
מארץ אפיר וגבי דולך דרוח בזכים אל שאוהבו מעניד לא יתעם
תענוגים קאבר דוכרי בזב דוק רבים כבי אדם יחלו פני נדיב סיק
להם צדקה והכל במשים דימוי לאיש מתן אל שבקור ושונא
מתקנות יחיד אין איש שם על לב דוק' כל אחי רש כמעון שנאוהו עיין בס' נר' דף קו' ע"ב
לפי שמצירך לדם שיתנו לו ממון שפי' הפסוק ולאשר אמר סרון מצכים
אשר יהי רצוי אחיו ולא שנאוי אחיו נגם אף ממון אל שוכני בקי
יותר בלותר אם אחיו שנאוהו כל שכן כי רעיו שנאוהו ורחקו ממנו
אח
ומעיכו קשה דהולג אף כי רעיו רחקו ממנו אף כי רעהו רחק ממנו
מאי אף כי מרעהו רחקו ממנו ולכן בדאה דהאי אף איבו
ממון אל סובכי בקי יותר אלא ממון ואף גם זאת ואמר כי כל
אחי רש שנאוהו וגם מרעהו של רש רחקו אחי רש ממנו שלא
יקרה עליהם שיעשו חסד עם אחיהם הרש ובאיזו טעם רחקו
ממנו בטענת שקר מדבר אמרים לא המה ובקש בו לאמר לא
ראיתיו ואינו אחי או מתעלל עליו שום עלילה שהוא רשע וכי לכן
שנאוהו והוא שקר ודברים לא המה שלא היו כמותם דוק' קונה

לב פי׳ שכל ודעת ואמר קונה מקנין וכלקוחין כמרז״ל עשה לך
רב וקנה לך חבר אוהב נפשו כי גם בלא דעת נפש לא טוב ומי שקונה
לב אוהב נפשו להיות נפשו טוב שומר תבונה למצוא טוב [illegible] מי
שאין בו תבונה אמור [illegible] כי לא עם בינות הוא על כן
לא ירחמנו עושהו ולכן [illegible] כי
טוב [illegible] [illegible] עד
שקר [illegible] ויתן שכון
ויפיח כזבים יאבד [illegible] לא נאוה לכסיל
תענוג פי׳ כיון שאוהב תענוג לא יחכם [illegible]
פה כמאמר [illegible] וכו׳ והיינו מארז״ל [illegible]
נכי ולא נכבד [illegible]
קהלת שלא יכבשו [illegible] שפי׳ בפסוק [illegible]
אלה [illegible] לא נאוה לכסיל תענוג כי לא
יחכם [illegible] כי לא נאוה לעבד משל [illegible] שכל אדם
הוא האריך אפו ולא יהיה [illegible] כי כל [illegible]
אלא [illegible] אפים [illegible] על פשע [illegible] ותפארתו
של אדם [illegible] הוא עבור על פשע [illegible] מי נושא עון ומי
שעובר על פשע [illegible] ותפארתו [illegible] לשכל [illegible]
לומר כי ותפארתו של שכל להיות שכל [illegible] הוא עבור על פשע
[illegible] ותפארת השכל [illegible] אפו הוא עבור
על פשע [illegible] אפו [illegible] עבור על פשע [illegible]
[illegible] בפסוק עד היום [illegible] שפי׳ בפסוק ועד
[illegible] נהם ככפיר וזעף מלך
[illegible] שהמלך [illegible] וזעף [illegible] ככפיר שמחריד
האדם וכטל על עשב שהוא על [illegible] כך הוא [illegible] רצון המלך
כשהוא מרוצה ברצון טוב [illegible] הוות לאביו בן כסיל לפי שמורד כי
לא זכה לראות כל חכמי [illegible] יוצא [illegible] בתורה

בפק׳ דברכות [illegible] יוסף דוד ויצא מעמו כלאים ובו׳ ובמז״ל בפס׳
דשבת מאן דחזי [illegible] דוין לו בא הבן דחיי כמות הלכה יוצא
הכן [illegible] ומן שנים [illegible] הלכה במז״ל בפעל הדרכות בפסוק לכן יהודה
[illegible] על שהמלך [illegible] אמרו בפי׳ דבה שיהה זו מה קהל
עליו [illegible] עם׳ שיעור בעצה כי הוא [illegible] כן בסיל
ולנו [illegible] כך דוד אחד [illegible] ושלא כך דם מריני אשר
עורים [illegible] ולא ולאפשר שכשפיל כן כסיל במשך מעדיני

עיין דף קק ע״ב

אשר דחקה וכן כסיל קובת למו דוק׳ סיק ודין בהלת אפות כנומר
כול [illegible] להבדל לבני אבל מה׳ בחלת אשר משכלת כי משיר רעת
קנה ודומה לאשר משכלת מה׳ קוח ולא בזכות אבות ולאפשר דבית
דיינו [illegible] בתו בית אהרן בית קלוי ודין דיינו הון הקורה בכל
כי [illegible] יוצא הכן חכם ובזכות אברהם הוליד יצחק בעז״ל
בפסוק ויעקר יצחק לה׳ וגו׳ עם׳ עצלה ועצלות שיש כאדם שאינו
עוסק בתורה קהל מלוי תרדמה שישכב וירדם ולא וקום ויקץ כקהית
העניים במז״ל בפ״ב דכתובות בפסוק יחיו ישעיך וגו׳ אי מעיקרא
תרדמה כקבר שלא יקיץ וישכב וירדם אבל העוסק בתורה וזוכה
להקיץ קודם כרבים ולומרים דברי תורה משתו בעוה״ז זוכה כי
שפקותיו דובבות קבר במז״ל בפסוק אגורה באהלך עולמים ובפסוק
וחיכך כיין הטוב וגו׳ דובב שפתי ישנים כמו שפי׳ בפסוק כי שרק
[illegible]
צדק בקבלו דב הבה שפתי לא אכלו ובמז״ל בפסוק מתוקה שינת
העובד וגו׳ ובפס רעיר שאינו עוסק בתורה נשמה ותרדמה נבריות
ותרדמה [illegible] חזיר קרעב כפי הפשט דיינו קרעב על התורה כי לא
זוכה לה אי כתי קרעב להזכיר למעודו כי חיל בלע ויקיאנו מבטנו
ויורישנו אל במז״ל בפסוק לא ירעיב ה׳ נפש צדיק עם׳ אי כתי קרעב
דיינו דכתיב הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו וגו׳ אי כתי דברי
הפשטן במז״ל בסוף פ״ד ופל מי שאינו צריך ליטול והוא מעלי
ובוטל ותרדמה מעלמו בעני אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות

ונש׳

וזש׳ ונפש רמיה תרעב דוק שומר מצוה שומר נפשו ר״ל כי מצוה
ונפש האדם בקדושת נר דהקב״ה נר ה׳ נשמת אדם נמצא כי המוסר מצוה
שהיא נר שומר נפשו שבקדושת נר ובוזה דרכיו ימות ר״ל דרכי הקב״ה
כי ישרים דרכי ה׳ וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ואלו עוסים
דרכי ה׳ וזש׳ ובוזה דרכיו של אדם שמקל לו הקב״ה והם דרכי הקודש
ימות והקב״ה ימית לומר כי לא ימות מיתה מאליו כמו שנא׳ האדם אלא
ימות ע״י רוצח דוק לו כמו ימות כמה שבוזה דרכיו ומת כמרז״ל
דשמיה בחיב׳ קריים מקיים כמו שפי׳ בפסוק ולמשכת לפניך היום
את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע עש׳ והקב״ה ימית שימות
על ידי מלאך המות דוק מלוה ה׳ הוא החונן דל כמאמר חונן דל מלוה
ה׳ וכי יכול משום דהקב״ה צריך לוה לאיש מלוה לא מתקיים רבי בקדיל
חונן דל מלוה והקב״ה מלוה ה׳ חונן דל לומר דמשקתמתי כי מלוה
ה׳ וחונן לו ומלוה למי שחונן דל ונמולו ושכר מגלו ישלם לו הקב״ה
והיינו מה״ל בפסוק לוה רשע ולא ישלם אחד לוה מן האדם כאילו
לוה מן המקום כי הקב״ה נעשה ערב למלוה ומשום הכי כתיב
מלוה ה׳ חונן דל דמשקתמת כי הקב״ה מלוה וחונן דל כי מה שלוה
מן האדם כאילו לוה מן המקום דוק יסר בנך והבן כשבט כי יש
תקוה שיקח מוסר ואל הקב״ה נימרו אם אינו לוקח מוסר פעמים
שלש אך אל המיתו אל תשא נפשך להכותו מכת מות לפי שהוא
שבוא רשע ואינו שומע מוסר אביו זהו פשוטו ומדרשו יסר בנך
היינו למדהו מוסר דהיינו תורה ודרך ארץ כמרז״ל בפסוק יוסר
בן לוקח לו קנין דהיינו המלמד תורה להתמיד שאינו הבן וזש׳ יסר
בנך ולמדהו תורה ומוסר כי יש תקוה שלומד אם אינו לומד
היום ילמוד למחר לא כמו כי יש לך תקוה עוד בזכות בנך אם
תלמדהו תורה דהקב״ה יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך ואם
הרחק שאינו לומד אל תשא נפשך להמיתו בכל״ל ורז״ל פי׳ דמיתו
המייתו שבועה ומדעה והוכח שלא ללמוד ואחר אל תשיח עליו

ולא החיות ולא הספרה עמו וזש׳ אל תוסף בפסוק ובראש דדרשו הכי
ממש דהלנ ובמשנה אל תוסף בפסק אחי ואל דרשנו הכי כיה
דמייתי דוק בלא חיותו שהוא בעל חיות ורב בעסק ישא עונש
כי כחותו שבעוד בו חיות אדם ומעשה טוב יע כי אם הצלחו
ביום תכלית חייו בשכר חייו ועוד הוסיף לכשה בו חייו והיו
הוסיף הש׳ לתקבה וחוזר לחיותה כי חיות לשון נקבה דהכי וחיותי
בעיה בו ובקשה חיות אדם הדך דוק ועוד י״ל הוא הוסיף הו׳
בוכחית לומר עוד הוסיף להצילו מעונש דהכא עד שקלא וסופו עיין בס׳ נ״ש דף של״ג א׳
להיות בושה פנים דוק׳ שהם עלה כי שומע לעצה חכם ובן וקבל
מוסר כי שובל תוכחת בצר למען החכם באחריתך כי שומע עצה
ומקבל מוסר תמיד להחכם בקרב חכמים תלין דהכי כאוזן שומעת
תוכחת חכם בקרב חכמים תלין דוק ועוד י״ל דרך הלצה בדרך
בני אדם כל המצות קח ושלך אל הבית וזש׳ שמע עצה בתחילתך
וקבל מוסר אך ושמע חכם ויוסף לקח ותן לחכם ויחכם עוד
למען החכם עליהם באחריתך אחר שמעת עצתם חכם באחור
ושכחתי והחכם עליהם דוק ויש׳ בהקדמת החכם כי מעלות
המידות קודמות למעלות מושכלות כמרז״ל אם אין דרך ארץ אין
תורה כמו שפי׳ בפסוק שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו וזש׳
שמע עצה וקבל מוסר ומידות ודרך ארץ למען תחכם באחריתך
אבל לא תחכם בראשיתך קודם למוד מעלות המידות דוק׳׳
ועוד י״ל כמרז״ל זקני הע׳ כל מה שמזקינין חכמה מוספת
בהם וכו׳ וכמו שפי׳ בפסוק אל תאמר מה היה שהימים הראשונים
היו טובים מאלה כי לא מחכמה שוים כך שאלת על זה ע״ש
וזש׳ שמע עצה פי׳ שמע עצתי וקבל מוסר זו תורה למען
תחכם באחריתך כל מה שתזקין ולא תהיה עם הארץ ומעפש
באחריתך דוק׳ רבות מחשבות בלב איש וה׳ יודע מחשבות עיין בס׳ נ״ש דף קז׳ ג׳
אדם כי התנה הכל אך עצת ה׳ דהיינו מחשבה טובה היא תקום

כמרז״ל

כמרז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה דוק ועוד י"ל כמה שפי'
כמרז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ולא אמרו מחשבה כמעשה
לומר שמחשבה טובה זו שחשב לעשות מצוה ולא יכול להשלימה דוס
הקב"ה מצרפה למעשה כלומר הקב"ה מסייעו להשלימה במעשה וזהו פירושו
רבות מחשבות בשלב בלב איש ועצת [illegible] היא תקום אך
עצת ה' היינו מחשבה טובה [illegible] הקב"ה מקיימה ומביאה לגמר
המעשה דוק, תאות אדם חסדו [illegible] ישראל [illegible] לעשות חסד כי
הם גומלי חסדים בני גומלי חסדים וטוב רש מאיש כזב תאות חסד
לרש המעשר שנודר ואינו משלם והוא איש כזב דוק ועוד תאות
אדם כרש לעשות חסד ודומה כאילו עשאו וטוב רש [illegible] לדיוק
רש מאיש כזב כי יודע אלקים שאם היה לו [illegible] היה עושה
צדקה דוק, יראת ה' לחיים דכתיב יראת ה' תוסיף ימים ושבע ילין
זו תורה ושבע קיימו שבע מהל לפי שאמרו רז"ל אין אדם מת וחצי
תאותו בידו כמצא כי מת רעב תאותו אבל הצדיק ירא ה' שבע ילין
כי יקיים [illegible] כמו שפי' באברהם ויגוע וימת אברהם
זקן ושבע עש' בל יפקד בפקודת רע כי יבאו ימי הפקודה ימי
הסלקם דוק ועוד י"ל ושבע ילין מחיים הגזל יראת ה' לחיים
ולאחר ושבע חיים ילין שילך ומת ובל יפקד רע כימי הזקנה
שנקראו ימי הרעה דכתיב עד אשר לא יבאו ימי הרעה וכן פי'
בפסוק ויגוע וימת אברהם זקן ושבע פי' שבע זקנה הגזל עש' כי
טוב דוק ועוד י"ל כמרז"ל בפ' דברכות אמר רבי זירא כל הלן
שבעה ל[illegible] וכו' וביאור הענין דרבי זירא קשיא ליה משום דשבע
ילין בל יפקד רע לכן פי' דהאי שבע אין פירושו לשון שובע אלא
לשון שביעית כלומר דשבע ילין שביעית לילות ובל יפקד מן
השמים רע ולפי זה קרא מילי מילי קתני ואיכו מנין לריש קרא
יראת ה' לחיים ורבי יוחנן דריש שבע לשון שובע אך לא שובע
מאכל אלא שבע תורה ולפי זה מקושר כריש קרא יראת ה' זו

תניא ובן יוחאי כבית הלל ורבי יוחנן למטעיה דברים בפק' דיומא
ראית ד' שהורה עוונות לנשיא [illegible] לשם ואחר כך נאמר קורה
שהיא קנה עבורת מתהדרין כנגד קבי דרים וראית ד' זו קושיא וקבי
פי' ירלקי' [illegible] לחוש [illegible] חייב [illegible] ואין מרק' כל
יפקד שום רע לא [illegible] בקיץ ולא בחלום ולהכי
רבי יוחנן לא [illegible] אין [illegible] אוקי כשורות
דעות לא כבקין ולא בחלום דוק [illegible] דקי' אמר רבי יוחנן
וכו' כפי הקפשטא [illegible] לשון שפיעות גם כדסל
כל יפקד כקורת [illegible] וקרא תנאי קקני ורבי יוחנן
דריש [illegible] וכל יפקד פקודת דין וקרא מקושי כרישיה
יראית ד' לחם [illegible] ועוד י"ל מעשה דרבי [illegible] כרוש בכל יפקד
בחלום ורבי יוחנן לא [illegible] בחלום ואפשר דבוונתו לומר בחלום
או ספק כין בחלום בין בהקיץ [illegible] הכי אמר רבי יוחנן ולשונו
[illegible] ועוד י"ל מעשה [illegible] דרבי יוחנן קשה כל המשכים
וכו' והולך כל הלן שבע מדק' וכו' לזה אמר הכי אמר רבי יוחנן
בלשון הרע וקשה אדם לומר בלשון רבו [illegible] לשבוק לשונו
אבל בוונתו לפרש כל הלן שבע מדק' וכו' דוק וראיה דבקט
משכים לומר משכים עצמו [illegible] ולוכם עצמו כי בא לו החלום
כרוב ענין וקוא יגע [illegible] והוא לוכם עצמו
ומשכים עצמו מדק' וכו' דוק ועוד י"ל על דרך מרז"ל והשבע
[illegible] מכיח לו [illegible] ושבע [illegible] ילין [illegible] רכיב
נפשו כטוב הלן כי [illegible] גם כשוכבו כקבר
הקסמוי היורד עליו כל יפקד רע כדין [illegible] הקבר [illegible]
וביוצא דוק' [illegible] מצל ידו כבלחה גם אל פיהו לאכול לא ישבע
פי' לא ישבע [illegible] כי אם פעם אחת ולא ישבע לה דוק לך
קבר ופה [illegible] בעמוס לך [illegible] אבל לך אין לו
קבורה אלא [illegible] והוכיח לבטן [illegible] לבטן יכין דעת
ובין יכין כדעתו אך יוכיחנו כמישור דוק ורז"ל דרשו לך קבר

זה כלומר ופה יגרים זה יקרא כי כולם היו יועצי פרעה וכיון שראה יתרו
מה עשה הקב"ה בבלעם לקח מוסר מידו וכל כך נתחכם יתרו כי
רואה נכון חכם זה מרעה ואמר לו לא [illegible] אסור אחד מושה
וזו קושיא מעלה דוק מסדר לא [illegible] מסדר לב גורם
כי יברח אם מעיקר כי כל [illegible] לשון כלומר לומר נורא לא
שמורק מיבק לו נומי [illegible] [illegible] וכן כמו
קנה אחד ומבים ומיקר לא [illegible] לוק יחד כל נמות מוסר כלומר
אל קהל עצמך לפי שמות מוסר לשוק [illegible] כמו זה
מוסר אחרי במוסר הוא בשכל מאד לשוק [illegible] רמק לכל
מוסר ורק אין שמות כני מוסר אסך דוק עד כלומר דקדוקו עד
שקר דקדוק ובושה שנים אנשים כני בלעם בנה דהול פי' נפי
צלו אנשים כני בלעם כל עול עבד [illegible] ילין ומקלקלין משפט
ולמו ידוע כי המשפט נאמר הוא אבן כל כפני כל' ומעיד שקר
אי במו ילין משפט [illegible] ועונש ומשפט המעיד שקר
דקדוק מעפ"ז וחרב וחץ שנון המדול בפי' דסנהדרין דאמרי
שכן דוק מוקבל ואינם לא סביב כלא ומגיד אם כן ילין ומקלקלין
משפט ועונש המעיד שקר כמו אם [illegible] הוא ילין ופי' רשעים
הייבו הכל ולמו משפט דשקרא משע דקדוק לה רשע אלא ישלם
ומפיא בקרי שקרי ששפר פיע לו ובלע אחן דוק כבודו לנציר
עידי שקרי הכל עד כלומר ילין משפט כבודו להם שפתים דייבו
דקדוק מפיז וחרב וחץ שנון וגו' וגם כבודו מהלומות לגו כסילים
המוכלים רבה דקדוק ומוכל דיבה דוא בסוף אי במי לשוקים.
ין דקדוק כרם אלמוני כל ידעתי הם כמולם כי אתם לקחים מוסר
מאחרים ונח וכני אדין מה גרם להם היין דוק ::
קהלת מזמור טו' מזמור לדוד לי מי יוכה לנור דרך נמוק באהלך
כלומר באהל שהוא אהלך דקדוק ומעקים באהל לשכת מי
ישכון וישכין שכאב בהר קדשך זה ציון שהוא חרב ושמם בהר

יתברך על הר ציון ששמע דוד ואמר ה' מי יגור באהלך זה בית
הכנסת דכתיב מה טובו אהליך יעקב מי ישכון בהר קדשך זה
בית המקדש דוקא בזמן אהלך במעמדו' הר קדשך במושבו' דוק
הולך תמים עם ה' דכתיב תמים תהיה עם ה' אלהיך ופועל צדק כי
עושה ומעשה צדק לאחרים בגוף ובממון ודובר אמת בלבבו
כנגד המחשבה לא רגל על לשונו כנגד הדיבור דוקא כי שלשתן תלויים
תלוי בזה מחשבה דיבור מעשה שנו שפי' בפסוק כי קרוב אליך
הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו והמרגל רע את לחבירו אומר
עין רואה ואוזן שומעת ופי' עשה לא רגל על לשונו דהיינו דוקא
לעשות רעה לחבירו אבל להשיב אמור לרגל בתו שפי' בפסוק
לא תלך רכיל בעמך וגו' ואמר לא רגל לשון רגל לפי שהרכיל
הולך רכיל ומגלה מתהלך לרוץ לרעה ודרש ז"ל פי' לפי שהשקר
אין לו רגלים והרכיל עושה לשקר רגלים דהיינו שדובר אמת
תחלה שיש לו רגלים כדי לדבר שקר במרגלים דכתיב שוכח
הלב' מאד כמרגל בתו שפי' בפסוק וידרכו את לשונם
קשתם שקר וגו' וזש' לא רגל על לשונו כלומר מה שדובר אמת
הוא בלבבו בכל לבבו לא רגל באמת על לשונו כמ"ש דוקא לא
עשה לרעהו זו אשתו דכתיב אל תחרש על רעך רעה וחרפה
לא נשא בשכל קרובו כי לא היה מחרפה על קרובו אף בתוך קרובו
זו אשתו דכתיב כי אם לשארו הקרוב אליו דוקא בזה הראשון שהוא
נבזה בזוי הוא מאד בעיניו בתאום אך את יראי ה' אלו תלמידי
חכמים יכבד כמרגל ביהושפט מלך יהודה כשהיה רואה ת"ח
היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי ומרי מרי
נשבע להרע לעצמו ולא ימיר דברו ושבועתו דוקא כספו שלו ולא
של גזל לא נתן בנשך ושוחד על נקי אפילו לשפוט אמת להצדיק את
הצדיק ונקי כדינו עושה אלה לא ימוט ואם ימוט לא ימוט לעולם
אלא ימוט ונעלה אבל מי שאינו עושה כן ימוט לעולם דכתיב

תורכה

מרמז דוגמ' פסוק והריק לחוץ ידיהם ובכל [illegible] הראשון אחד על
כל הייבו לקח שוחד לבקש [illegible] שרשעים ורס כל [illegible]
אלא דקשיא לי פשיטא לן [illegible] בהני וגם [illegible] לא יאמין למלים
הייבו שלא יבא לידי [illegible] רשע דכתיב לא [illegible] לשלם [illegible] לצדיק
דכתיב [illegible] בהם ומקור משחת צדיק מט לפני רשע [illegible]
תהלים מזמור ד' למנצח אל הנחילות וגו' אמרי [illegible] כי
שבילו נבלע אחר לדוד ד' [illegible] קשוטות [illegible]
וכשלבי [illegible] על פרש [illegible] כי בה [illegible] אמרי כבי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
אל הקיר [illegible] ויתפלל אל ד' [illegible]
וגו' [illegible] על [illegible]
בהו [illegible] על [illegible] על
[illegible] אמרי [illegible]
[illegible] כי [illegible]
[illegible]
[illegible]
על [illegible] כי [illegible]
[illegible] בגורל [illegible]
[illegible] ד' [illegible]
בגורל [illegible] בפסוק [illegible] ובפסוק [illegible]
[illegible] קול [illegible]
[illegible] ישראל

ונו' מה דקדקו שיש אל [illegible] ויש' ואצפה לאור הבוקר
כדי להתפלל על דרך [illegible] כמו [illegible] וכיבור [illegible]
אחר בלומר כי אני [illegible] לנו לקום להודות לך ואני יושב
ומצפה מתי יאיר הבוקר כדי להתפלל דוק כי לא אל חפץ רשע
אתה להרשיע בדינך ולחייב אלא להצדיק הצדיקים חפץ
אתה ואהבת צדק ושנאת רשע הם רשעים כי לא יגורך רע
כי רשע לא יגור עמך רע [illegible] [illegible] [illegible] אחפוץ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
שלא יגורו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לאו כמו
כמו [illegible] כל מי שחטא בנפש על ידו אין [illegible]
אוקו במחיצתו של הקב"ה שנאמר ויצא קין מלפני ה' וכו'
ויש' הם רשעים כי לא יגור אתך רע כי לא טוב [illegible] ענוש
לחייב הצדיק גם ענוש לצדיק לא טוב ובין דלא טוב הוא
רע וכתוב לא יגורך רע ודקדוק המפרשים [illegible] קרא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] עומד [illegible] [illegible] [illegible] בלא אל
חפץ רשע אתה [illegible] לא יגורך רע [illegible] [illegible] כמו ויגר
מואב מפני העם מאד [illegible] לבם מפני חרב [illegible] [illegible]
חפץ רשע [illegible] [illegible] הרשע [illegible] [illegible] רע הכתוב
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא יתיצבו הוללים [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דבר [illegible] [illegible] [illegible]
בפסוק אחרי. להוללים אל תהולו לנגד עיניך [illegible] [illegible]
השתחוה דכתיב עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ על

דרך

דרך מה"ל בפסוק כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד
מנגד עיניו שנאבד כל פועלי און זו עז' לפקיד הוי חושבי רע ופועלי
און ומיכו און הוא כינוי לכל דבר רע דכתיב און אם ראיתי
בלבי לא ישמע ה' ודכתיב כי קול ירע מקום שוא וירא און ולא יתבונן
דוק קאמר פירוש האמר מנגד עיניך דבות דוברי כזב כמותר לא
יהיו בעולם כיון שעיניך משוטטים בכל הארץ אם כן כאמרתם
מנגד עיניך היינו שיאבדו מן העולם איש חטאים שופך דמים
ואיש מרמה יתעב ה' וקיל בקועבר ומו' לפניו וימ' כי האיש
דמים ומרמה יתעב ה' כי ברשע מולא לב' דכתיב הלא
משנאיך ה' אשנא וגו' דוק ואכ גם אבן איש דמים ומרמה
שהיו מאוסה במרמה וצדיק נשותו מגל פני המלחמה אלא
ברוב חסדך אבוא ביתך דכתיב אני אמרתי מעד רגלי חסדך
ה' יסעדני אשתחוה אל היכל קדשך לא שאני ירא מן היכל
אלא ביראתך היינו מה"ל ובפי' דוגמות את שכינתו בשמים
ומקדשי קיראו יבולים המקדש אבה ירא הל את סכנותי
השמורותי מש' כמו שפי' בפסוק ויירא ויאמר מה נורא וגו'
ובפסוק נורא אלהים ממקדשיך וגו' נמ' דוק היינו מה"ל את ה'
אלהיך תירא לרבות ת"ח פירוש לרבות מורה הת' כי לא יש
ה"ח' אבה ירא אלא מה' שצוה כך והיינו דכתיב מפני שיבה
תקום והדרת פני זקן ולא סתקה ירא מהם אלא ויראת מאלהיך
אני ה' שצוה בך עליו דוק מוזה כיראתך היינו כדכתיב ובעבור
תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו אם כן כיראתך היינו
בהיות יראתך על פני לבלתי אחטא דוק ה' נחני בצדקתך להיות
צדיק ואוהב מקות למען שוררי המה יכונו ירא כי הישר

לפני הרבך דבקים בו ושרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו
בם וקש' הישר לפני הבבך שהלך בה כיושר ולא לכשל איזגמי
דרכך היינו דבקים אלהים בקדם דרכך אי בתי היינו דבקים
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט ודוד היה עושה צדקה
ולא יכשל
ומשפט והיה מקבל מה' חילך מה דאמר דוק כי אין במיהן של
איש רעים ומריעה הגמל בכונה הכי הכין ולחות גבון הדבר שים
ע רגלים וכן ומושב הרכים דווק דהיינו מקשמוקם אשר כרוכה
נשונה יחליקון להר שפך חלקות דוק הלשונם אלהים נרוכה בזה
הגזל ועלים אמר הכי מקום נרונה נשונה יחליקון דהיינו
לשון שמעה לו לשון אשר בלעתר חיים בדינם שיהיו אשמים
אלהים יפלו והכל נהל בפולה מתועציקים מסובב מוענציקים
שיועצים רע אי בתי כמרז"ל כפי' דסנהדרין כל מי שמעקה
אשקו מפקו נופלת דפקים וקטלכדו עלקו וזהו יפלו מתועציהם
ברום תשעירים דליחמו ממה כי אלו בך לשון מדר לו לשון
מרה במרז"ל בפסוק שלא חושך החושך ולא מרו אבו דברו
נגס' דוק וישמחו כל חוסי בך במבקים ישמח צדיק כי תוך
נקם ובאברהת ישעים הכה למשל ירננו אי בתי מתפלל עליהם
כי החוסים בך יקרו שמחים ושמו לב לפולם והקך עליהם במו
מבך להגן עליהם מכל רע ויעלצו בך אוהבי שמך פירשו רז"ל
דהיינו עושים מאהבה מקבלת עליהם שיעלצו בך בכל אוקיות
הודיק אוהבי שמך ועל זה הקבלה כור פנה אלי וחנני כמשפט
לאוהבי שמך תוסף כאן ויעלצו בך אוהבי שמך דוק כי אתה
ה' תברך צדיק דהיינו שאלה תוספות דבקים ב' זכותו יברך
ובקים זכר צדיק לברכה פרז"ל בפסוק ותברכם. הכא יהיה על
הול"ל ודכירו כירכו דבקים זכר צדיק לברכה ועל זה אינו

צ'יך

צריך להקפיד כי אחר מעשיהן הנזכרים צריך לך אחת שאלה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
פירש בהעלותך וכשנו את הדבה [illegible] קשה יהודה ואת הקושיות
[illegible] כמו המתי [illegible] על ענין [illegible] דרכו דבה וי״ל [illegible]
[illegible] כל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אחר כל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ד׳ [illegible]
[illegible] ולא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מן כל [illegible]
[illegible] ד׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא היו [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ולא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] היו [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל [illegible] עיין בס׳ [illegible]
אל [illegible] [illegible] כל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אל [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ד׳ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ד׳ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] קשה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ה׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אחר [illegible] [illegible] מן הפסוק [illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ד׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ד׳ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קשה [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

דסקיב [illegible] ומשום דאוקמה ודלא כר' צריך לפרש אוכל לשון נקי ועוד
קשה [illegible] דמעסיק לה והא קתני [illegible] לשון [illegible]
דהא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] עריות דהא [illegible]
[illegible] דהא הוא כהן [illegible] דמעסיק לה והא
הוא כהן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ועוד
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ועוד [illegible] בן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דקידך
[illegible] [illegible] [illegible] דסקיב אוכל [illegible] [illegible]
לפרש לשון נקי אלא דמעסיק [illegible] קרא דכותה [illegible]
דרא והא הוא כהן [illegible] [illegible] דקרא [illegible] [illegible]
לשון [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible] דקרא [illegible]
עריות [illegible] [illegible] לשון [illegible] ולשון נקי ועוד [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] דסקיב אוכל [illegible] [illegible] דמעסיק [illegible]
והא הוא כהן צריך לפרש קרא [illegible] כמו [illegible] עריות [illegible]
כיון דקרא והא הוא כהן קשה [illegible] [illegible] כהן קרא [illegible] צריך
לפרש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] לא על [illegible] [illegible] אלא על
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דסקיב [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הוא כמו
כשר זו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

דברי קהלת מפני שקבל קהלות ודורש ובודאי שנאמרה עליו
רוח הקודש ועל ספריו יוסיף לקח כמ״ש רז״ל במדרש [illegible]
שהיה כן דהא יתורגם [illegible] בן [illegible] שנ׳ בפסוק
ויקהל [illegible] [illegible] [illegible] כמו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אמר קהלת ויקהל
הקהיל כל דבר [illegible] הבל [illegible] אחד
אמר כן לא היו מתנגדין עליו אבל קהלת שקנה חכמה ונתכבד
מכל האדם ועושר וכבוד [illegible] כן ובודאי הבל הבל על
[illegible] כפסוק [illegible] [illegible] [illegible] אדם אחר לאמר
כן לא היו מתנגדין [illegible] [illegible] הבל הבלים אמר קהלת כי יש
הבל ויש הבל הבלים [illegible] [illegible] שנ׳ [illegible] אחרי ההבל
וילכו פי׳ לא [illegible] [illegible] [illegible] אחרי ההבל [illegible] אחרי [illegible]
דכתיב כי הבל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
הבל על הכל [illegible] [illegible] הבלים [illegible] קהלת [illegible] ויהבלו
כלומר [illegible] [illegible] בנים והבל [illegible] [illegible] אחרי ההבל
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ולהבל הבלים הבל [illegible] הבל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] הבל הבל [illegible] [illegible] יתרון יש לאדם בכל
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יתרון לאדם [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יתרון [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כמ״ש רז״ל אשרי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי אדם [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] יתרון לאדם בכל
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ודאי יש [illegible]

דכתיב כי חוזין קלא קרא וגו׳ ועיין פסוק וזהב הארץ ההיא טוב ופסוק ואחור אנים כן קך גבר אנכי היום וגו׳ ופסוק תיפח ב׳ חזיון וגו׳ ״

עיין בס׳ ג״ש דף נ״ד ח׳

בתורת כהן דקידושין דף נ״ט ע״ב וכפק דע״ז דף נ׳ ע״א היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם עיין שם בקוספי׳ ״

בפ׳ דשבת דף פ״ג ע״א

ויתרון דעת ונעוד ז״ל כמרז״ל למיימינים בה [illegible] אוצא וכו׳ | ב״ש [illegible] דפסחים דף נ׳ ע״ב
גם פי׳ רז״ל כי גדול תלמוד [illegible] מביא לידי מעשה וכו׳ והכי פי׳
זה יתרון שהאדם בכל עמלו שיעמול [illegible] לשמה דהיינו העוסק
בתורה שלא לשמה [illegible] כלומר [illegible] עושר
וכבוד דוק ונח״ל [illegible] היתרון לעושה [illegible]
הוא עמל להיות בעושר [illegible] עושה אלא כאשר
הוא עמל אבל העוסק בתורה ובמצות לשמה אזי [illegible]
השמש [illegible] עולמות [illegible] כמרז״ל בזוהר בפסוק ואשים דברי
בפיך [illegible] והכי פי׳ מה יתרון לאדם בכל עמלו וכו׳ רק עמל
אחר כי בעמלו שיעמול תחת השמש אבל העמל בתורה ובמצות
שעושה [illegible] תחת השמש ודאי יש לו [illegible] ויתרון דעת ובזוהר
פי׳ מה יתרון לאדם [illegible] שיעמול תחת השמש זה
מעשה כי [illegible] עושה כמה [illegible] ויהושע בכמה מקומות וזקני׳ ס׳
שבדור אמרו [illegible] נמוקה כושר [illegible] דין [illegible] | עיין בס׳ פי׳ דף רז ע״א
[illegible] הפסוקים הנאמרים [illegible] דוק [illegible]
בגמרא כי [illegible] לדורות [illegible] ופניו וגו׳ [illegible]
[illegible] כך [illegible] כן בפני הדור [illegible] יהושע
[illegible] זקנים שבדור שהיו [illegible] אמרו [illegible] כושר
אבל [illegible] של יהושע [illegible] דוק וקדוש [illegible] פי׳ רז״ל בענין
אחר דור שבא יהיה בעיניך כדור שהלך [illegible] יפתח
בדורו כשמואל בדורו אם כן יהושע בדורו [illegible] בדורו דוק
ועוד י״ל כמרז״ל דור כמו שהלך ומה כן הוא בא [illegible]
כדי שלא יאמרו [illegible] הוא ואחר כך [illegible] בפסוק
[illegible] כי אני [illegible] הוא וגו׳ [illegible]
ורופא חולים והארץ [illegible] עומדת על המים [illegible] ארץ על
כל [illegible] רוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו כי יסד ארץ על
מכוניה אלו הצדיקים שבכל הדורות כל [illegible] עולם ועד כמו

שפי׳

שפי' הפסוק נמוגים ארץ וגו' כלומר נמוגים ארץ וכל יושביה
וזה לא מימני כי אנכי תכנתי עמודיה סלה דהכתו' יסד ארץ על מכוניה
וגו' אלא מפני רוע המעשים כי הרשעים מאבדים את העולם
לא מימי נמוגים ארץ וכל יושביה מפני רוע המעשים של יושביה
ככ"ל כי הרשעים מאבדים את העולם אלא כי אנכי תכנתי עמודיה
סלה כל העולם כאילו היה דורסים ואני חוזר ובונה ומעמיד ומקיים
העולם כמו שפי' הפסוק לפנים הארץ יסדת כיסודות עולם כל העולם
עולם ועד ומעשה ידיך שמים כי מעשה ידיך להקהל ועכז' המה
יאבדו פי' הדורות הבאים כגון דורים שבזמנך יאבדו יקאבדו אין
הקב"ה כאן אלא יאבדו משמעו כמו מאבדים העולם אשר כהלב
ואם תאמר כי לא ראיתי שנאמר העולם בכתב דורות ווה הרשעים אין
קושיא כי אתה תעמוד ומעמיד העולם הארץ והשמים כאילו הם
מאבדים ואתה מעמיד דוק ווה' דור הולך ודור בא ואין לך דור
ודור שאין בו רשעים מאבדים העולם ועכז' והארץ לעולם עומדת
אי כמו שעומדת שוקעת ממקומו ולא עוד עוד כלומר שוקעת ונופלת
הדורות עליה אי כמו שוקעת שאינה חומה שיהא כמו השמים
דכתיב השמים מספרים כבוד אל דוק אי כמו והארץ זו קורה במרז"ל
בפסוק כוסכו מאד כי נזכבו ארץ זו קורה שכאמר ארורה הארץ
מדה נמולה עומדת כי לא יתעל האל ולא ימיר דקו לעולמים נדבי
לא השכח מפי זרעו דוק ובזוהר פי' כי מעשה שכיו פני חמה
דור הולך ודור בא והו שאמר וזרח השמש ובא השמש זה מעשה
ורז"ל פי' פסוק זה מקושר עם פסוק הבא אחריו ואמרו כי דור דקיבו
ששים רבוא הולך ומת ודור בא ששים רבוא ואחד בתוספת וזהו
וגו' ודור בא כנגד שורח השמש ובא השמש ואמרו אין לך יום
שאין מקים ששים רבוא ונולד ששים רבוא דוק ואם רצו על
משה שהוא שקול כנגד כל ישרא' כמרז"ל ילדה אשה אחת ששים
רבוא בכרס אחד זו יוכבד שילדה למשה שהוא שקול כנגד ששים

דהוא כמו דכתיב בי מרע״ה׳ אור הודו מאיר וזורח כל יום רק וזרח
השמש ובא השמש פי׳ רז״ל עד שלא ישקיע הקב״ה׳ שמשו של צדיק
וכו׳ ונראה דדיקי׳ דלשון וזרח ובא השמש מלו וזרח השמש ובא
השמש וכו׳ וקשה פי׳ אף שאמרו׳ ובא השמש אין פירושו ששמשו
של צדיק שקע ח״ו אלא כמו בעוה״ז׳ אבל אל מקומו המיוחד לו בגן
עדן שואף זורח הוא שם כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם
דמיית השמש כי אף שמשקיע אורו לא כבה אורו ח״ו אלא אל
מקומו ואדרבא שואף דכתיב ושמש שם אוכל כמו וזרח הוא שם
ועוד י״ל כמרז״ל כפי׳ דפסחים וכפי׳ דסנהדרין וחפרה הלבנה ובושה
החמה כמחנה שכינה וכיון אור הלבנה כאור החמה וגו׳ במחנה צדיקי׳
מין שם וזש׳ וזרח השמש וכבה השמש דקיימו ובושה החמה
מיהו דיימו כמחנה שכינה אבל אל מקומו שואף במחנה צדיקים
זורח הוא שם דוק ועוד י״ל כמרז״ל פי ברכה של מים הם לפני חמה
בשיוצא מנרתקה יוצא זורח והקב״ה׳ מכסה אותו בברכה של מים
כדי שלא יצא וישרוף העולם כמעט וזש׳ וזרח השמש ובא וככה
השמש מיהו כשואף אל מקומו זורח הוא שם ולא קשה כמו
בפסחים אחד במצא כי כל יום ויום מושך הקב״ה׳ בם זה לבבוק השמש
שלא ישרוף העולם דוק ועוד י״ל כמרז״ל הכ״ל דור הולך ודור בא כמו
שהולך כן בא כבז״ל והשתא קאמר שאחר שבא הדור כמו שהלך
הקב״ה׳ מעריא אותו על ידי השמש דכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש
צדקה מעריא כמו שפי׳ בפסוק וזרח לו השמש וגו׳ דוק ועוד י״ל כבז״ל
כי אור שמשו והורקו של מרע״ה׳ כי פניו כפני חמה מאיר וזורח
בכל יום ויום וזש׳ וזרח השמש ובא השמש בעוה״ז׳ ואל מקומו
שואף כמעט זורח הוא שם דוק הולך דרך ישר אל דרום וסובב דרך
עקלקל אל צפון כמו ויסב אלהים את העם דרך המדבר אבל הרוח
סובב סובב הולך הרוח בכל הליכותיו דרך סבוב ובשחוזר למקומו
חוזר למסעיו על סביבותיו שהלך סביב סביב שב הרוח כשחוזר
למקומו לפי שהזכיר תנועת השמש והשובתו אל מקומו הזכיר

נ״ב כן הליכות נפש של הרוח וקשורו אל מקומו דוק ועל דרך זה
השמש הנ״ל שהוא אור הירח של תרפה הולך דרך ישר אל הדרום
דקיימי למזרח כך ורואים להחכים מאז״ל הרוצה להחכים ידרים
וסובב אל צפון למשמאלו כך ורואים להעשיר מאז״ל הרוצה להעשיר
יצפין סבב סובב הולך הרוח זה רוחו של משיח ועל סביבותיו שב
שב הרוח אל מקומו דוקא של הכהנים הולכים פי׳ ר״ל כל המקום
של רשעים יורדים לגהנם והמשל דרך שאול שאלים סמו מחלקי
ונחייתי כי נפש הרשע נחלק מפשעיך והוא אבנו מלאך דכתיב
נפש הרשעה שאול נפשה וגו׳ וכתיב לעלוקה שתי בנות הב הב וגו׳
אל מקום שהנחלים הולכים בגהינם ס״ס שהם נבדק אחר לאחר
נעשו קשורה שחוזרים וכאים בגלגול וחוזרים לנפק בגהנם לזה
ועוד י״ל כמז״ל כזוהר כי קודם שקבלה הנפש כעונה מוליכה המלאך
בגן עדן ובגהנם ומראה לה מקומה כמו שפי׳ בפסוק ונפש כי תחטא
ושמעה קול אלה וגו׳ כמגלה כי כשקבלת נפש הרשע במקומה
בגהינם אין זו פעם ראשונה אלא כבר הלכו פעם ראשונה ועתה
שנית לגבה דוק ועוד י״ל כמז״ל כל הגופות יורדים לקבר וכו׳
ולאחר שכלו לבחינת העולם כי במקום שהנחלים והגופות יורדים
בקבר שם הם שבים בתחיית המתים לגבת לארץ ישראל דוק
ובזוהר פי׳ כל הספירות משפיעות כח הוא מלכות והים אינו
מלא כי ים הוא בחינת ים אלהים וחסר אלה כמו שכתיה שם
אלהים מלא כמז״ל כזוהר בפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי
ברא אלה אל מקום זה המלכות שהנחלים הולכים שם הם
שבים לקבל שפע כדי לגבת אל הים להשפיע בה תמיד דוק
כל הדברים יגעים פי׳ כל המלכות דברים מכילה מאלה במו שפי׳
בפסוק בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור לא יוכל

אם אפילו איש צדיק לא יוכל לדבר ואין לו רשות לדבר כל מה
שרוצה לא תשבע עין כמו כי לראות ולא תמלא אזן משמוע דברים
בטלים. וקשה דהולך מראות כמו משמוע לא הולך משמוע כמו
לראות וכו' וי"ל כי הקדמת השמיעה ב' משכל מורם מקובל
כמו שפי' בפסוק ולא נתן ה' אלהים לכם לב לדעת וגו' ולכך אמר
כל הדברים יגעים לקשינם. כנגד המשכל אמר לא יוכל איש
לדבר מלבד מה שאינו כנגד מורם אמר לא תשבע עין לראות כנגד
מקובל אמר ולא תמלא אזן משמוע. דוק מה שהיה כבר כמו
האור דכתיב יהי אור ויהי אור כי הוא אמר ויהי זה האור ואחר
שאמר יהי הוא צוה ונעמד ומעמד וגנזו לצדיקים לעתיד לבא
ואם כן האור שלעתיד לבא והיה אור הלבנה כאור החמה כבר
הוא אם כן מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה כבר הוא שיעשה
במדרז"ל בראשית בראשית ברא אלהים את השמים אפילו
אותם שכתוב בהם כי כאשר השמים החדשים וגו' כבר נעשו
מששת ימי בראשית נמצא כי אין כל חדש תחת השמש ויש
דבר שיאמר ראה זה חדש הוא בנין השמים החדשים ואמר
לעתיד לבא והוא כבר היה לעולמים אשר היו לפנינו דוק:
ועוד י"ל במדרז"ל אלה תולדות השמים מלמד שהיה בונה עולמות
ומחריבם עד שברא את אלו וזש"ה מה שהיה הוא שיהיה ומה
שנעשה כבר בעולמים אשר היו לפנינו הוא שיעשה ואין כל חדש
תחת השמש יש דבר וגו' והוא כבר היה לעולמים אשר היו
לפנינו דהיינו עולמים שהיה בורא ומחריבן דוק ועוד י"ל סדר בראשית פר' י"ד ד' ע"ד
במדרז"ל קמ"ו הקב"ה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' וזש"ה מה
שהיה כבר מששת ימי בראשית הוא שיהיה ועל הכל קמו הקב"ה
הקב"ה ויש דבר שיאמר הדבר שמצאנו ראה זה חדש הוא הדיעה אשר
יסד סוף ובודאי והוא כבר היה וכו' וכבר הקב"ה הקב"ה כן דוק ועוד
י"ל במדרז"ל בפסוק מעת ראשה שם אני כי כל הנשמות היו כבר סדר יקרו סוף פרשה כ"ח

סיני וקיבלו כל אחד חלקו ולכן מה שהתחיל ותיק עתיד לחדש
מן סוף העולם הכל נאמר בסיני וזש"ה מה שהיה כבר הוא שיהיה
וגו' יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא שחדש תלמיד ותיק והוא
כבר היה וכו' והכל נאמר בסיני רק ומה שאמר ואין כל חדש תחת
השמש אבל למעלה מן השמש יש לו חידוש דהיינו עולמות חדשים
שנעשים מחידושי תורה שמחדש רק כמרז"ל בזוהר בפסוק ולעשות
דפרי כפיק וכו' דוק ומש"ה מה שהיה כבר מאמרים הוא שיהיה לעתיד
ומה שנעשה זה הוא שיעשה דהקב"ה כמו בארץ עולמות מאמרים
אדלכו כפלאות ועוד יתפ' מה שהיה היינו מעשה דהקב"ה היה
ומעשה דיה הוא והוא שיהיה לעתיד עד כי יבא שילה זה מעשה
וכן מה שיהיה בן אותיות מעשה דיה ולאפשר דזש"ה ואין כל חדש
תחת השמש זה מעשה שהבין כפני חמה בגלל דוק אין זכרון
לראשונים כמרז"ל צרות אחרונות משכחות את הראשונות וזש"ה
אין זכרון לנפשים ראשונים מפני אחרונים וגם לאחרונים כענין
ראשונים לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרונה כשבקב אל
קוברו ראשונות וקדמוניות של ראשונות אל תתבוננו הפני עוסק
חדשה עתה תצמח דוק ועוד י"ל כמרז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו
ולומר אל תאמר מה היה כי הימים הראשונים היו טובים מאלה
כי לא מחכמה על זה כי כמה כלה וכפי הדור כך הוא פרנס שלו
ואם אתה אומר רע מפלכם הזמן שבדורך אתה אומר רע
מתך וזש"ה אין זכרון לדורות ראשונים שהיו טובים מאלה וגם
לאחרונים שיהיו אחרונים אחר הראשונים לא יהיה להם זכרון
עם שיהיו לאחרונה כי אותם שיהיו באחרונה יהיו גרועים מאחרונים
אלה דוק ועוד י"ל על הימים עצמם דהקב"ה אל תאמר מה היה
שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי אין לך יום ויום שאין
קללתו מרובה משל חבירו והימים הראשונים יפלו חבל על
דאבדין ולא משתכחין וזש"ה אין זכרון לימים ראשונים וגו' דוק

ראשון
ועוד י"ל כמרז"ל מעביר ראשון וכך היה המדה כמו שפי' בפסוק
אל תזכור לנו עונות ראשונים ושאין זכרון לעונות ראשונים
כי מעבירם ואינו זוכרם ולאו דוקא לראשונים אלא גם לאחרונים
שיהיו אחר הראשונים אין להם זכרון עם שיהיו לאחרונה כי
אחרונים ואחרוני אחרונים מעבירם ראשון ראשון דוק אני
קהלת הייתי כמו קדם מלך על ישראל בירושלים שאוירה מחכים
כדם השקה לכך אני בילוס כי בכל דירתי דוק מהקה אך לבי
לדרוש ולתור בחכמה בכ"ד דוק שמרגל אל הארץ כן אני הייתי
מרגל אחר החכמה לתור והחכמה מאין תמצא וזה מקום
שהייתי יודע שהיה שם חכם הייתי הולך אחריו לתור מחכמו
כמרז"ל מאן דקרי מבואות בז"ל לגביה מאן דקרי מבואות נ"ל
לגביה דוק אי כמו לתור להוקיר כמרז"ל אלא מרז"ל פי' כענין
אחר ואני אותר להוקיר בחכמה כלומר רציתי להשיג חכמה
יקרה כמרז"ל מאי היקר ושלחיה כי לא כל אדם להתחכם
יקר כמשז"ל ירע אנשים לא חכם ולא טיפש ואני רציתי להתחכם
יותר לידע כל אשר נעשה תחת השמים וראיתי כי הרוצה להתחכם
ביותר לא טוב והוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם להתחכם
ביותר לתמיקבו בהמדע ואז"ל כי ברוב חכמה רוב כעס עי'
שם דוק ועוד י"ל דהוא ענין רע חוזר למלכות הנ"ל לומר כי
לפעמים למעקי האדם מקבל כענין ק' מורדים ומעשי' משפיל
את מורותו עיין שם ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת
השמש בחכמתי והנה הכל מה שראיתי וחכמתי הוא הבל ורעות
ועוד י"ל
רוח שרציתי להתחכם יותר מכל האדם דוק ראיתי את כל
המעשים היינו מצוות ומעש' שנעשו שלא לשמה שהם תחת
השמש ולא למעלה מן השמש כמרז"ל כי גדול מעל שמים חסדך
בעושים לשמה כמו שפי' בפסוק מה יתרון לאדם בכל עמלו

בריש פ"ד דפסחים
נ' ע"ב

שיעמול

שנעשות תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח הי' כל המעשים
הקים קם הכל ורעות רוח שלא נעשו לשמה דוק מעוות [illegible]
וה הבא על אשת איש והוליד ממנה ממזר כי לא יוכל לתקן וכמו
שפי' בפסוק וחיים מאשה יכול את אשת איש חבר וחסרון זה כמו
חבירו לבד [illegible] ועוד אחר [illegible]
בזוהר כפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה וגו' כי
כמוהו' מעוות יוכל לתקן בתשובה וחסרון שחסר לו מצות לא
יוכל להמנות ולהשלים לעולם כמוהו' אך בגלגול שבלך שם
אין מעשה להמנות וחשבון לאחר כלו חשבון וכיוצא הפסד
מצוה בכנר ספרי' מרז"ל בזוהר דוק ומיהו קשה דהולא מתקן
כמו להמנות ול' כמרז"ל מעוות לא יוכל זה הח' כהולש מן הקורה
הוא מעוות ולא יוכל לתקן ולתקן לאחרים נפרים ולהוכיח חרפי
אמרו לו שופכים עצמו ומולא קורה מכין עינך מרז"ל בפסוק
חכמת המסכן בזויה וחסרון עקה הקורה שפירש מן הקורה
לא יוכל להמנות אוכו חסרין אוכם ימים שפירש מן הקורה כי
אפילו יחזור ויעסוק בקורה ימים הראשונים יפלו כי כל מה
שיעסוק עתה חייב הוא דבקיב לא ימוש ספר הקורה הזה מפיך
והגית בו יומם ולילה דוק דברתי אני עם לבי כי לאמר לו
אחד כבר אמרה דמפרש בפסוק אמרתי אני בלבי לכה נא
אנסכה בשמחה כדאפרש דהייפו שאמר על מצוה לגמרי של
קורה עיין שם ומה שדברתי עם לבי הוא אני הנה הגדלתי
והוספתי חכמה על כל אדם אשר היה לפני בהכהנים וחכמי
מכל האדם ועוד כי היה חכמתי בירושלים ומלת בירושלים
חוזר לעיל כלומר אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה בירושלים על
כל אדם אשר היה לפני [illegible] ולבי ראה הרבה חכמה ודעת
שמצאתי ספרים רבים ואני מהחכמתי מגידי כענין ושמע

וגם נוסף לקח והוא והוספתי חכמה על ידי שמיעת חכמה כי כתי'
והוספתי חכמה על שפתי הרבנים ועל שפתיו יוסיף לקח על ידי
שקבלתי מגדולי רבותי מורי ורבותי [illegible] על הפסוק ולכן בקהלת
קהלת שהיה מקהיל קהלות [illegible] מורי דוק ולהקהיל
[illegible] חכמה וגם [illegible] הקהלות [illegible] הלא [illegible] אלא
[illegible] החושך [illegible] (ההולכים) שכלות [illegible] חכמה
ידע [illegible] ושכלות ודעתי כי גם זה הוא רעיון רוח [illegible] לכי
[illegible] כל זה דוקא [illegible] חכמה שיש לאדם [illegible] ודוק בעם
[illegible] חכמה [illegible] גדול [illegible] הרבנים
[illegible] משנה אחד [illegible] בפסוק והנה לעתי
[illegible] קח' ששגגות בעשות [illegible] זדונות כמו שפי' בפסוק
ואחרי אפרים אך עשירי וגו' ובפסוק אל תהי צדיק הרבה וגו'
עיין שם [illegible] אחר [illegible] שזכיתי
[illegible] משנה של תלמוד ומשנה
[illegible] של קורא וקנה גם הוא הכל כי לא [illegible] דוק
[illegible] ומעורבב כי [illegible]
[illegible] של תלמוד [illegible] זו עשה [illegible]
[illegible] לאדם [illegible] את המשנה הוא כבמו [illegible]
[illegible] כבמו [illegible] אל המשנה דוק [illegible]
[illegible] ולא שהיה שלא [illegible] דרך [illegible] ולכי
[illegible] בתורת [illegible] [illegible] יין [illegible] לכם [illegible]
ואין הכתוב שורה אלא [illegible] שאחד [illegible] בסכלות
כי יקר מחכמה ומכבוד סכלות מועט כמו שפי' בפסוק מעלת
חכמים עשרם אולת כסילים אולת [illegible] אשר ראיתי [illegible]
[illegible] טוב לאדם אשר יעשק [illegible] [illegible]
מספר ימי חייו בלותר [illegible] לחשים [illegible] אך מספר ימי
חייו [illegible] ולא יהיה לאחרים הודו [illegible] לאכזרי [illegible] אשר

ימעשו

יעשו וגו' כלומר שיזכו לעשות מספר ימי חייהם תחת השמש
ולא יתנו לאחרים הודם ושנותם לאכזרי דוק ועוד י"ל כפי הפשט
איזה טוב הוא אשר יוכלו לעשות בני האדם כל ימי חייהם עד סוף
ימיהם כי בימי הינקה והזקנה אינו יכול האדם לעשות טוב ועוד
כי בלילות בהיותו ישן אינו עושה טוב ואיזה טוב יעשה האדם כל
ימי חייו לרבות הלילות ועוד י"ל כי יש פעמים שאדם נכנס בבית
הכסא או במרחץ ואינו יכול לעשות טוב או בימי בחורות ובגיעו
שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימות המשיח וזש"ה
על אשר אראה איזה טוב לבני האדם אשר יעשו אותו תחת השמים
מספר ימי חייהם בימות המשיח כי במעט הם חשובים כמתים
בגלות כמתים שלא היו בימי חשובים כמתים שהם רעים וחטאים
ורשע חשוב כמת במיתתו כמ"ש רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים [illegible] או בימי בחורות והבל טוב
מאד זו שינה אף לצדיק מעליא שאדם ישן קימעא מיישב לבו וכל שכן לרשעים
כמרז"ל שינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ועיין פסוק וירא ה' כי רבה רעת
האדם בארץ וגו' והפסוק כי לא ישנו אם לא ירעו וגו' וזש"ה איזה טוב אשר יעשו בני
האדם במעשה ימי חייהם לא טוב דשינה דהוי שב ולא תעשה ועוד דהוי כזמן
שהם ישנים והם חקים דהשינה הוא א' מששים במיתה במרז"ל

[illegible]

[illegible]

שם פ' ויאמר [illegible] שם פ' ויאמר [illegible]

[illegible] שם פ' ויקח [illegible] יוסף שם

[illegible] יוסף שם פ' [illegible] ק [illegible]

[illegible] שם פ' [illegible]

ולא יכול יוסף שם פ' ויאמר יוסף אל [illegible]

פ' ויאמר יוסף אל אחיו ק [illegible] פ' [illegible]

[illegible]

[illegible] ויגש [illegible] יעקב שם

[illegible] ויאמר יוסף אל אחיו [illegible]

[illegible]

פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible] ה׳ [illegible] פ׳

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳ שם פ׳ [illegible]

שם פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] ק׳

[illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] פ׳ [illegible]

ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳ שם פ׳ [illegible] שם

פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳ [illegible]

פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] פ׳

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם

פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם

[illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible] ק׳

פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible] פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]

פ׳ [illegible] ק׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳

[illegible] פ׳ [illegible] ק׳

[illegible] שם פ׳ [illegible]

[illegible]

פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible] פ׳ [illegible]

[illegible] שם פ׳ [illegible] שם פ׳ [illegible]